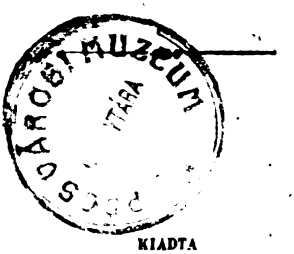
Digitized by Google

Digitized by Google

MAGYARORSZÁG

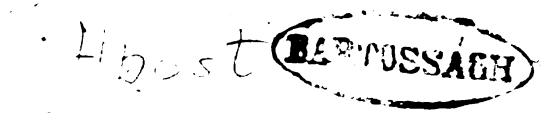
GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA,

MELLYBEN MINDEN VÁROS, FALU ÉS PUSZTA, BETÜRENDBEN KÖRÜLMÉNYESEN LEIRATIK.

KIADTA

FÉNYES ELEK.

I. KÖTET.

PESTEN, 1851.
NYOMATOTT KOZMA VAZULNÁL.

120

Digitized by Google

Aristo. 452 d

4 Cast

Leltári szám:

Leltároztatott:
192..... hó ..... n.

Digitized by Google

A.

Aba, magyar falu, Székesfejérvgyében, egy homokos térségen, 499 kath., 1245 ref., 18 evang., 98 zsidó lak.; kath. és ref. anyaszentegyházzal. Tágas legelőjén a marha- és birka-tartás virágzik; szőlőskerteket mivel; nádlórétjei vannak. F. u. többen. Fejérvárhoz 2½ óra. Út. p. Sár-Keresztúr.

Aba, puszta, Komárom vgyében, az ó-gyallai határral van egybeolvadva. 1655. Zsibrik Dániel, Pozsár Lukács magvaszakadtával Aba pusztába beigtattatik; ennek Csajághy György, mint Konkoly örökös ellenmondván. És ennélfogva Csajághy György többek magvaszakadtával fele pusztának birtokába beigtattatik.

Aba, puszta, Szabolcs vgyében, Nyir-Adonyhoz nem messze: 18 r., 106 g. kath., 25 ref. lak. F. u. Bégányi, Bezdédy, Désy, Finta, Gencsy, Guthy, Jósa, Jármy, Katona, Lónyay, Mészáros, Osváth, Péchy, Pálfy, Rövid, Somosy.

Abád, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza partján, kevés homokdomboktól körülvétetve, ut. postája Bánhalma. Népessége 1700, kik 100 kath. kivéve reformátusok, anyatemplommal, egy czifra malommal 4 kőre, és vizhúzó géppel, sör- és pálinkagyárral. Határa 7887 hold és 723 □ öl, mellyből szántóföld 2821 h. 690 öl, közlegelő 1611 h. 1198 □ öl, szőlő 325 h. 873 □ öl, erdő semmi; a Tisza rétje, melly vizjárta 2097 h. 970 □ öl. Urbériség 563 h. szántó, 241½ h. rét. Majorsági szántó 1347 h. 1135 □ öl. Földe fekete homok, melly rozsot és zabot legjobban terem. Birja ¾-ét b. Orczy László (s ezt Lejeune Arnold ur haszonbérli) ¼ részt a roffi Borbély család.

Abafalva, Gömör vármegyének volt putnoki járásában, rónaságon, Miskolcz felé vivő országúthoz közel nyugotra; a határán keresztül folyó Sajóviz keleti oldalán alólrúl Bánréve, felülről Szentkirály helységek szomszédságában fekszik. Díszesíti ezen helységet Abafi Károly kir. tan. kastélya, csinos épületekkel terhelt udvara, s szép izlésü kerte. Van itt a rom. katholikusoknak templomjok, kissé emelkedett dombon, a falu felső végén. Lakosok száma 468, ezek közül férfi 190, asszony 187, — r. kath. 380, evang. 22, református 6 (az összveg ki nem ütését a születteknek be nem számitása teszi) mindnyájan magyar nyelven beszélnek.

Van az egész helységben 5⅝ urbéri házhely, 34⅝ majorsági, 32 zsellér és 360 hold erdő s legelő. Igen jó búzatermő földe, s marhatizlaló legelője; a juh s más ehez hasonlók tenyésztése fénnyel üzetik. A helység nagyobb részit, az érdeklett országút nyugat oldaláni úgynevezett vigyorgó korcsmát is egészen Abafi Károly úr birja; a helység más részeinek pedig Abafi Gusztáv és Keviczki Károly urak tulajdonosai.

Abaj-Homok, puszta, Zemplén vgyében, szép kaszálló rétekkel,

Digitized by Google

Újhelyhez 2 óra, a sárospataki kath. plebánia birtoka.

Abaliget, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, St. Lőrinczhez 2 órányira, 702 kath., 2 zsidó lak., kik általában magyarok, de vannak köztök németajkuak is. Kath. paroch. templom, s jó karban levő iskola. Határa 3382 5/ hold, mellyből 941 h. szántóföld, 221 hold rét, 132 hold szőlő, 149 hold legelő, 1938 hold erdő. Ebből majorság 5 h. belső telek, 19 2/ h. szántóföld, 1938 h. erdő. Földje csak középtermésü, s főleg rozsot terem. Nevezetes e helység barlangjáról, friss kifolyó vizzel. Hossza 3/4 óra járás, végén egy mérhetlen tó; a barlang köszikla, s paplyuknak nevezteik. — Van itt még más nevezetesség is, és ez az úgynevezett Sárkány kútja, mellynek vize majd teljesen elapad, majd megint főkép égiháború előtt nagy morajjal kitör és buggyan. A német lakosok közül többen faczipők készitésével foglalkodnak. Fája és köve jó mészégetésre használtatik. Lakói tejet, vajat, epret, gyümölcsöt sokat hordanak Pécsre, melly ide 3 óra. Abaliget már 1332-ben gazdag plebánia volt. Később elpusztulván, még 1721-ben puszta volt, csak régi templomának erős falai és födetlen tornya állott fön. 1757-ben ismét plebánia állittatott fel, s jelen csinos temploma 1796-ban épült. Birtokosa a pécsi káptalan.

Abara, magyar falu, Zemplén vgyében, a Latorcza mellett, Deregnyőhöz 1 1/4 mfdnyire: 39 r., 45 g. kath., 772 ref., 9 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal, termékeny róna határral, 624 hold szántófölddel, sok réttel. Ut. p. Velejte.

Abda, magyar falu, Győr vgyében, a Rábcza vize mellett, 629 kath. lak., kath. parochial. szentegyházzal Róna határa fekete agyag, s termékeny; sok rét és legelő; jövedelmes vámhídja volt a Rábcza vizén. F. u. a győri káptalan.

Abdalocz, (Edicz), horvát falu, Vas vgyében, Monyorókerék mellett, 181 kath. lak. Szőlőhegy, erdő. G. Erdődy birtoka.

Abelova, tót falu, Nógrád vármegyében, közép magas hegyháton, Losonczhoz 3, Gácshoz 2 mfd. Szántóföldjei, úgymint rétjei annyira kövesek, hogy a termőföldet rajtok csak egy negyed résznyire tehetni. Termesztetik búza, rozs, árpa, zab, burgonya, borsó, pohánka. Egyszer kaszálható rétjei jó hegyi szénát adnak. A határ kiterjedése 8000 hold, mellyből 2000 h. urbériség, 850 h. irtás, 5150 hold majorság. A föld sárgás agyag, fövennyel vegyitve, és köves. A lakosok nyáron át sok juhot tartanak, mellyeket őszszel eladnak, veszik pedig tavaszszal Erdélyben és a Bánságban. Továbbá magok készitik azon fekete és fehér posztót, mellyből a szinte maguk varrta kankó és kunya készül. Népessége 908 lélek, u. m. 894 evang., 8 r. kath., 6 zsidó. Az iskola jó állapotban. Evang. temploma új, mert a régi goth modorú paplakkal, iskolával és fél faluval együtt 1824. máj. 17-kén ismét leégett, mert 1722-ben a tűz már ezeket egyszer elemésztette. Anyakönyve kezdődik 1736-tól. Birtokosai: id. gr. Zichy Ferencz, mint a Zichy család legöregebbike és gr. Zichy Károly.

Abláz, orosz falu, Beregh vármegyében, Szelestóhoz 1/4 órányira: 99 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn.

Ablonczka, puszta, Gömör és Kis-Honth vgyékben, N. Kalosa és Tamási közt: 5 kath., 21 ref. lak., jó földekkel s makkos erdővel. F. u. többen:

Abód, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczhoz 2 3/16, Szendrőhöz 5/16 állomásra. Van 143 háza, 81 római, 737 görög kath., 71 ref., 9 zsi-

Digitized by Google

dó lakosa, g. kath. anyatemploma. Határa 6559 hold, u. m 81 h. belsőség, 1196 hold szántóföld, 216 hold rét, 5016 h. erdő, 50 h. haszonvehetlen. Földje sovány, köves, nehéz művelésű. Egész urb. telek 26. Birtokosa gr. Csáky Zsigmond.

Abód, vagy Pereczsütő Abód, puszta, Borsod vgyében, Bódva határához tartozik.

Abony (Nagy), magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez egy fertálynyira: 519 kath., 2 evang., 358 ref., 28 zsidó lak., egy csinos úri lakházzal és kerttel, kath. paroch. templommal. Földjei termékenyek; rétje nem sok, de jó szénát terem. F. u. több közbirtokosok és nemesek; az igen régi Csiba család innen veszi eredetét. Ut. p. Somorja.

Abony (Sik), magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez 1 fertálynyira: 367 kath., 54 ref., 12 zsidó lak. F. u. többen.

Füzes-Abony, magyar falu, Heves vgyében, Egerhez 2 mfd., 2380 r. kath. lak., paroch. templommal. Sok szénája, és termékeny szántóföldjei vannak. Birja az egri érsek.

Szolnok-Abony, vagy Nagy-Abony, magyar mezőváros, Pest vgyében, Szolnokhoz 2, Pesthez 10 mértföldnyire a vaspálya mellett. Lakja 6352 r. kath., 1580 reform., 28 ágostai, 916 zsidó. Mind a három számosabb hitfelekezetnek helyben van temploma és papja. Első osztályu tagositott földjei rónaságon helyezvék, s a határnak csekély részét tevő szikest kivéve, felette termékenyek. Kiterjedése 30,540 hold, mellyből a lakosság kezein van 288 egész urb. telek után, szántó, kaszálló és legelőben 13,410 hold, szőlőskertben 300 hold, erdőben 29 hold. A többi majorság, u. m. szántó, kaszálló és legelő 15,877 h., erdő 560 h., szőlőskert 364 hold. Van itt postahivatal, vendégfogadó, kisdedóvoda, gyógyszertár, takarékmagtár, és sok privát lakház. Abony városában bir 30 közbirtokos, u. m. Ürményi Ferencz, gr. Szapáry Ferenczné, Vigyázó Antal, Bottyán Sándor, Szily Istvánné, báró Pongrácz Johanna, Andrássy István, Balogh Antal, gr. Wratislav Lajos, Rutkay József, Sivó János, Neppel Antal, Csernus örök., Szily Jánosné, t. i. és Csernus Mária és Borbála, Andrássy Józsefné, szül. Szily Mária, Gál Tadé ör., Tallián Istvánné örököseivel u. m. Károly, Bertalan fiai és Francisca leányával, Baternay Imre, Kostyán János, és Imre és Borbála, Jeszenszky János, Dánielis János, Márton Lajos, Sohár Ferencz, Vida János, Paraicz Borbála és Antal, Kostyán Rozália, Tallián Ádám ör., u. m. Hunyady Lajos, Tallián László, Ferencz és Mária.

Abos, (Obisowce), tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz ½ mfd. 287 kath., 181 evang., 2 ref., 41 zsidó lak., Nagy erdő, mészégetés, vizimalom. F. u. Marjássy nemz., s a kamara.

Abrahám, puszta, Zala vgyében, a Balaton partján, jó bort termő szőlőhegygyel, savanyúviz-forrással, Rendes mellett, Tapolczához 1 óra.

Ábrahám (Sz.), tót m. v. Pozson vgyében, Diószegtől északra 1 óra járásra: 445 kath., 5 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Eszterházy.

Ábrahámfalva, tót falu, Sáros vgyében, Sóvárhoz délre 1 mfd. 205 római, 169 görög kath., 23 evang. lak. Görög kath. szentegyház. F. u. a kamara.

Abrahámfalva (Curial Abrahamovce), tót falu, Turócz vgyében, 1 fertálynyira Tóth-Prónától: 84 kath., 230 evang. lak. Földje termékeny; káposztája hires. F. u. többen.

Abrahámfalva, régi tót falu, Szepes vármegyében, ut. p. Horkához

Digitized by Google

északra ½ órányira: 247 kath. lak. Termékeny határ. F. u. Detrich, Záborszky, s'm.

Abraháza, puszta, Szathmár vgyében, Csáholy mellett.

Abrámfalva, tót falu, Sáros vgyében, Bártfához délre 2 mfd. 112 kath., 145 evang., 9 zsidó lak. F. u. többen.

Abramova, puszta, Torontál vgyében, Hajdusicsa puszta, mellett, Margitához 2 óra.

Ábránka (Kis), falu, Beregh vgyében, A. Vereczkéhez délre 1 mérföldnyire: 118 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn.

Ábránka (Kis), Szamuligovicza, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre 2½ mfdnyire: 124 g. kath. F. u. gr. Schönborn.

Ábránka (Nagy), Lokoti, orosz falu, Beregh vgyében, Nyiresfalvához 4 óra: 219 g. kath. lak.; görög kath. parochia. F. u. gr. Schönborn. A Botló hegy alatt fekszik, sovány, erdős határral.

Ábránka (Nagy), orosz falu, Beregh vgyében, 186 g. kath. lak. Köves földe trágyázás után is zabnál egyebet nem terem, rozsot ritkán; legelője meglehetős; fája mind a kétféle. F. u. gr. Schönborn. A. Vereczkéhez 3 órányira egy szűk völgyben fekszik.

Alsó-Ábrány, magyar f., Borsod vgyében, Miskolczhoz 1 11/16 állomásra kies völgyoldalon, Felső-Ábrány helységgel összeforrva a pest-miskolczi országútban. Lakja 291 r. kath., 14 reform. A csinos kath. anyatemplom már 1332-ben fennállott; az anyakönyv 1728-ban kezdődik. Van itt vendégfogadó is. Határa 1458½ hold, mellyből 50 h. beltelek, 1044½ h. szántóföld, 294 h. rét, 70 h. legelő, melly közös. Majorsági szántó és rétföld 486 hold. Fekete földje igen jó, s mindent megterem. Vizei: a daróczi patak, sályi viz, és a Csincse. A lakosok inkább lovakat tartanak, mint szarvasmarhát. Birja az egri káptalan.

Felső-Ábrány, magyar falu, Borsod vgyében, Alsó-Ábránynyal összeforrva, 193 r. kath., 335 ref., 228 zsidó lak., egy régi ref. templommal és synagógával. M. Nyárad az itteni ref. anyaegyházhoz tartozik. Van itt vendégfogadó, Majthényi Mihály és Hosszufalusy Ignácz uraknak csinos lakházuk, 4 malom a határon átfolyó daróczi és sályi patakokon. Határa 2000 hold, mellyből 100 h. beltelek, 1597 h. szántóföld, 150 h. rét, 100 h. szőlő, 53 h. legelő. Mind majorsági birtok. Földje igen jó, s búza és rozs termésre alkalmas. Tagositva van. Birják Majthényi Pálné, és Mihály, Hosszufalusy Ignácz, Szalay Antal, Sebe József, Soltész Nagy János, Palóczy László, Bódog József, Nováky Mihály, s többen.

Budai-Ábrány, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez keletre 2½ órányira: 50 r., 95 g. kath., 193 ref., 6 zsidó lak., ref. leány-gyülekezettel, melly Acsádhoz tartozik. F. u. Buday, Csókásy, Fráter, Gyertyai, Murányi.

Szent-György-Ábrány, magyar-tót falu, Szabolcs vgyében, Bihar vgye szomszédságában, Debreczenhez 2½ mfdnyire: 313 r., 478 g. kath., 13 ref., 8 zsidó lak.; r. és g. kath. anyatemplommal. Ékesiti az uraság csinos kastélya s igen nagy és szép kertje. Határa sárga és fekete homokos; dinnyét, tengerit, burgonyát, rozsot, búzát terem; erdeje derék. F. u. Ábrányi Alajos, ki itt jeles gazdaságot folytat.

Felső-Ábrány, oláhul Abrámu de Szusz, magyar-oláh falu, egy térségen, Bihar vgyében, Margitához, melly utolsó postája, ½ órára, 283 reform. 180 n. c. óhitű, 20 róm.

Digitized by Google

lak., ref. és óhitü anyatemplommal, 15 $^{2}/_{8}$ urbéri telekkel. Határa 4000 hold, mellyből a szántóföld 3 fordulóban 1645 h., kaszálló 1500 h., legelő 700 h., majorság erdő 155 h. Szántóföldből majorsági 325, kaszállóból 355 hold. Határa e környéken a legjobbak közé tartozik s jól miveltetvén, terem tiszta búzát, kétszerest, zabot, tengerit; szarvasmarhája is szép. Vize a Berettyó; melly a határon keresztülfoly; ebből a helység keleti részén levő gazdák földjei alatt kiszalad egy ága a vizimalmokon felül, s ez: Holt-Berettyónak neveztetik. A szántóföldek közt pedig van egy Sástó nevü tava. Birtokosai: gr. Zichy Ferencz, a jászói prépostság, Komáromi Györgyné, Fráter Imre, Gedeon, Kecskés Lajos, Radácsy Károly, özv. Bogdán Lukácsné, Belcsy Sándor és Lajos.

Vedres-Ábrány, oláh-magyar falu Bihar vgyében, Micskéhez 1 órányira, 260 g. kath., 170 ref., 10 zsidó lak., g. kath. és ref. szentegyházakkal. Van meglehetős földe, szőleje és 23 $^{1}/_{4}$ urbéri telke. Birja gr. Zichy Ferencz, s ut. postája Székelyhid.

Ábrihéza, puszta, Bihar vgyében, Oláh-Apáthi mellett, Váradhoz $1^{1}/_{2}$ óra.

Ács, derék magyar falu, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vármegyében, a buda-bécsi fő postautban, Komáromhoz $^{14}/_{16}$, Tatához $1^{11}/_{16}$, Győrhez $2^{2}/_{16}$ állomásra. Postahivatala és váltása van Gönyő és Uj-Szőny közt. Határa 16,952 hold és 87 □ öl, mellyből beltelek 265 hold 764 □ öl, mellyből ismét majorsági belsőség 87 h. 353 □ öl, curialista telek 19 h. 667 □ öl, curialis zsellértelkek 32 h. 957 □ öl, szabados telek (templom, paplak stb.) 8 h. 802 □ öl, földes jobbágytelek 106 hold 247 □ öl, zsellértelek 11 h. 132 □ öl. Szántóföld 10,605 hold; ebből 1774 hold 1015 □ öl uri majorság, 1117 h. 223 □ öl curialisták majorsága, 420 hold 1165 □ öl szabados föld, 7292 hold 573 □ öl urbériség. Rét 2673 h. 376 □ öl; ebből földesuri majorság 394 h. 68 □ öl, curialista majorság 248 h. 167 □ öl, szabados 418 h. 1154 □ öl, urbéri 1612 hold 187 □ öl. Haszonbérleti kert 59 hold 524 □ öl. Szőlő 633 hold 317 □ öl, mellyből majorsági 204 h. 168 □ öl, 429 h. 149 □ öl pedig dézmás. Majorsági erdők 461 hold 617 □ öl. Nádas a Czonczóban 36 h. 1120 □ öl. Közös legelő 3452 hold 359 □ öl; temető 18 h. 691 □ öl. Duna tiszta vize, erek, árkok 551 h. 738 □ öl; utak, utczák, 195 h. és 5 □ öl. A szántóföld többnyire fekete homok; fő terméke a tiszta búza, kevesbé a rozs, árpa inkább; a zab, kukoricza és köles rosz mivelés miatt kevés. A luczernát kerteikben a lakosok is termesztik, ezenkivül az uraság baltaczimet s más takarmányfüvet is miveltet. A rétek $^{2}/_{3}$ száraz, s jó szénát ad, de sarjut nem, $^{1}/_{3}$ vizenyős, és sásos szénával fizet. A lovadi rét azonban, melly mintegy 700 holdat foglal el, 8 mázsa sarjuval megad összesen holdanként 20 mázsa szénát, de ezt is néha a Duna járja. Bora igen közönséges kerti bor; de az ácsi cseresznye és sárgabaraczk dicséretet érdemel. Lakosai szép lovakat, sok tinót, és sok kétnyiretü birkát, a földesurak pedig sok nemesitett juhot tartanak. Herczeg Lichtenstein egy angoltelivér ménest is tart 35 darabból állót; ezenkivül a futtató lovak mintegy 15-en a hajdan szép angolkertet czikázzák be. Népessége 4000 lélek, kiknek $^{2}/_{3}$ reform., $^{1}/_{3}$ kath. csakhogy zsidó is találtatik vagy 300. Van itt 144 nemes család, 80 kézmüves, 628 ház, $231^{24}/_{32}$ urb. egész telek, 2 vendégfogadó, 15 curia, melly-

Digitized by Google

ből 8-at Lichtenstein herczeg bir, r., kath. és reform. anyatemplomok, sinagóga, téres udvaru tisztilakok. Ácsnak birtokosa $^2/_3$ részben h. Lichtenstein, ki birt $186^{31}/_{32}$ urb. telket, aztán Högyészy Antalné $33^{18}/_{32}$ telket, végre a szentmártoni főapát $11^{17}/_{32}$ telket. A majorsági földek szinte csaknem illy arányban oszlanak fel; azonban ezekből curiák után e következők is birnak: Baranyai és Peöthe jogon két curia után Ghyczy Kálmán, Brogyáni és Ulman egy curiát, továbbá Lampert, Varga, végre b. Szopek jogon Uhlarik és Vrana családok. A határban sok római régiség találtatik. 1809. a győri ütközet után itt diadalmasan megütközött a vasmegyei lovas nemes ezred a francziákkal; az 1848 és 1849-ki függetlenségi háboruban pedig egy helynél sem történtek annyi és olly nagy ütközetek mint Ácsnál; különösen az ácsi kis erdőcske iszonyu harczoknak lőn szinhelye, s több százaknak, sőt ezreknek temetője.

Ács, puszta, Veszprém vármegyében, a pápai urad. tartozik, Pápához $^1/_4$ óra.

Ács, puszta, Pest vármegyében, Akasztó és Keczel helységek, Ökördi és Sz.-Király puszták közt. Kiterjedése 4000 hold leginkább lapályos kaszálló és zsombikos rét-földekből áll. Birja a kalocsai káptalan.

Ács-Teszér, magyar-német falu, Veszprém vgyében, 1054 kath., 12 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa igen hegyes és erdős. F. u. a gróf Eszterházy család, ut. p. Pápa.

Acsa, magyar falu, Somogy vármegyében, a koppányi völgyben, 790 kath., 9 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Vizimalmok a Koppány vizén. Kövér rétek. Szőlőhegy. Erdő. F. u. a veszprémi püspök; ut. p. Szőlősgyörökhöz 4 óra.

Acsa, vegyes német-magyar falu, Székesfejér vgyében, Lovasberény és Al-Csút közt, 1394 kath., 300 ref. lak., kath. és ref. anyatemplomokkal. Határát apróbb hegyek, dombok hasitják. Buzája igen sikeres; rétjei jók; erdeje gyönyörű; gyümölcse sok; bora a legjobbak közül való a megyében. F. u. József cs. k. főherczeg, Magyarország volt nádora örökösei.

Acsa, tótul Jacsa, tót f., Pest vgyében, a Galga völgyében egy dombon, igen regényes vidéken, Váczhoz $1^1/_2$ órányira, Nográd vármegye szélén. Lakja 123 r. kath., 987 ágostai, 2 ref., 38 zsidó, ágostai anyaegyházzal. Diszesíti e helységet báró Prónay Gáborsok igen pompás váralaku régi de jó izlésű kastélya, szép mint egy 12000 kötetnyi könyvtárral, jeles gomba és gyümölcsgyüjteménynyel, részint fából, részint viaszból, több régiségekkel, millyen a Báthory István vezéri kardja, Bethlen Gábornak egy nehéz czüstből vert ostáblája nagy és szép kövekkel, stb. Maga a kastély alkalmasint legrégibb ép lak a megyében. Van itt b. Prónay Ágostonnak is derék emeletes lakháza, és a határban egy régi templomomladék. Határa 6483 hold, mellyből 2113 h. szántó, 589 h. rét, 494 h. legelő, 2927 h. erdő, 211 h. szőlő, 133 h. belsőség, 252 h. vizmosás. Urbéri föld és rét $56^2/_4$ telek után 1694 hold; 4449 hold pedig majorsági. Földje leginkább terem rozsot, zabot, kendert és burgonyát. Folyója a Galga, mellybe még más két forrásvíz szakad. Birják báró Prónay Gábor és Ágoston.

Acsád, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez keletre $2^3/_4$ mfdnyire: 83 r., 1033 g. kath., 555 ref., 4 n. e. óhitű, 31 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal; dombos, homokos határral. Nagy és szép nyi-

Digitized by Google

res erdővel, 9 1/8 harmadik osztálybeli jobbágytelekkel. Itt Ábrányi Péternek igen jeles kertje van. F. u. gr. Bethlen, Ábrányi, Éles, gr. Kendeffy, gr. Nemesné, Otlik, Peley, Tisza, b. Vécsey.

Acsád, magyar falu, Vas vgyében, Szombathelyhez északra 2 óra, 161 kath., 300 evang. lak. Szép uraságí kastély és kert. Gazdag búzatermő határ. F. u. Szegedy Ferencz.

Acsád, magyar falu, Veszprém vgyében 83 kath., 355 ref. lak., ref. anyatemplommal, róna s termékeny határral, a Tapolczán malommal. F. u. többen. Pápához 1/2 óra.

Kis-Acsád, puszta, Veszprém vármegyében, hasonnevű helység mellett.

Acsalag, magyar f., Sopron vármegyében, a Rábaközön, ut. postája Csorna. Róna határa fekete agyagos, lapályos, terem főleg tiszta buzát, kevesebb rozsot, árpát, zabot, tengerit, burgonyát. Van ~~pedig~~ 300 h. szántóföldje, 180 h. rétje, 400 h. legelője, 100 h. nádasa, 40 h. belsőtelek. Urbériség 11 2/8 telek. Lakja 538 r. kath. Birja: h. Eszterházy.

Ada, magyar-szerb m. v. Bács vgyében, a Tisza jobb partján, Zentától délre 3 órányira. Van 6000 magyar kath., 2000 szerb n. e. óhitű, 150 zsidó lakosa, kath. és óhitű anyatemploma, synagógája. Határa nyugatról dombos, a Tisza mentiben lapályos, általában gazdag termékenységű. Kiterjedése 17983 bácsi hold (2200 □ ölével), mi 1600 □ ölre huzva 24,727 holdat tesz. Ebből urb. szántóföld 4616 bácsi hold, rét és belsőség 7251 h., jó legelő 4697 h., szőlőskert 306 h. Uradalmi 44 h. szántó és rét, 556 h. nádas, 392 h. mocsár, 121 h. utak. E város a koronai szabad tiszai kerülethez tartozik.

Adács, magyar falu, Heves vármegyében, Gyöngyöshöz délre 1 mfdnyire: 1809 kath., 2 zsidó lak., kath. paroch templommal. Róna határa fekete, s gazdag termékenységű; rétje sok; legelője elég; erdeje nincs; a Gyöngyös vizén malma van. F. u. gr. Batthyáni József, Miklós és Vinczéné, gr. Festetics Ignáczné, Kendelényi Ferencz.

Adacs, puszta, Pest vgyében, határos Kun-Sz.-Miklós, Szabadszállás városokkal, Peszér, Sarlósári, Baracs, Kerekegyháza és Kis-Balázsi pusztákkal. Kiterjedése 20,000 hold, s nagyobb részt kaszálló és legelő földekből áll; szántóföldje aránylag kevés. Birja a császári család, s a ráczkevi uradalomhoz tartozik.

Ádámfölde, Mossurow, tót falu, Sáros vgyében, Ternyéhez 1/4 órányira, a barátfai országutban: 167 kath. lak. Termékeny határ. F. u. Bornemisza.

Ádámhhóf, puszta, Nyitra vgyében, Brocskó fiókja, 6 kath., 8 evang. lak. Nagy majorság, juhtenyésztés, tehenészet. F. u. Ő cs. k. felsége.

Adámi, puszta, Bihar vármegyében, N. Kereki mellett, 4000 holdnyi gazdag szántóföldekkel és rétekkel. Birtokosai ugyanazok, kik N. Kerekit birják.

Adamócz, Kis-Bíróczczal együtt Trencsin vgyében, minthogy csak egy közbirájok van, egy helységnek tekintetvén, egykor Adamóczy nemes családnak birtoka volt, most pedig több nemes család birja, mellyek között Ambro család előkelőbb és legvagyonosb.

Adamócz és Kis-Bírócz helységének határa egy, s földje minemüségére nézve, általában jó, ugy hogy két harmadrésze első osztályú, hanem a Vág ragadó vizének rohanásaitól napról napra többet szenved. Rétje kevés, azonban minthogy vize bőven

Digitized by Google

van, és akármikor öntöztettethetik, kétszer kaszálható.

Bort is termeszt és pedig a szőlőhegynek jeles fekvése és meszes alaprétegénél fogva kitűnő jóságú bort, azonban mivel a nép inkább a gyümölcstenyésztéssel, melly több hasznot hajt neki, mint a szőlőmiveléssel foglalkozik, a bortermesztés nagyon csökkent. A gyümölcs között leginkább a szilva kedveltetik, mivel ez mint szeszégetésre, mint pép-főzésre, mint száritásra, legjobban fordítható és legjövedelmezőbb, és némelly években annyi van, hogy egy-egy telkes gazda 10—20 mázsa aszalt jó szilvát Morvaiaknak adhat el; azonban a szegényektől az adósság fejében a zsidóság potom áron elszedi és nagyobbára szesz-főzésre fölhasználja. — Második szinte kedvelt czikk a dió, mellyből 60—80 mérő évenként Morvába, nevezetesen Olmüczbe vitetik ki; — hanem a körte és alma mindenféle legnemesebb fajainak olly bőviben vagyon ezen vidék, hogy áldott években nem is tudnak vele mit csinálni, és masanczki és egyéb nemes almafajokból bort és eczetet készitenek, mert potom áron sem kell.

Legelője az ugy nevezett Szigetben van, melly amugy is a kevés barmainak olly csekély, hogy az alig teng rajta, és az is a Vág vizének gyakori kiáradásai által beiszapoltatván a baromnak ártalmassá sőt haszonvehetlenné válik.

Adamocz és Kis-Birócz savanyú viznek bőviben van, annyira, hogy nem csak a hegyek tövében, hol legerősebb, hanem majdnem a falunak minden kutjaiban található; ezen egész vidék, nevezetesen a tős szomszédságban fekvő Velősicz, Nagy Chocholna, Kontolna stb. helységek arról igen ismeretesek, hol egyszersmind a golyva is, a mint hiszik, ezen viz ivásától származó mutatkozik.

Erdeje, ha Ambró családnak kis csercsét kiveszszük, nincsen, mert a többi közbirtokosok részecskéjeiket erdőnek nevezni nem lehet; a nép valamint tüzi és az épitő fát is másutt venni kénytelen, a nemesek nagyobbára Velcsicz, szomszéd helységének nagy erdeiből hordatnak fát.

Maga a nép, egy két mesterembert kivévén, nagyobb részint földmivelők, kereskedést vagy fuvarozást vagy másféle keresetmódot nem szeret, általában szorgalmas, munkás, noha pálinka-ivásra hajló. Vallási tekintetben a telkes gazdák nagyobb részint ágostai protestans vallásuak, az urak pedig és szolgák r. kath. Szám szerint protestánsok vannak Adamoczon 36 férfi és 33 nőszemély és Kis-Biróczon: ágostaiak 198. r. kath. 194., zsidó 33. Összesen 425. lakos. A nyelv tót.

Adánd, magyar m. v. Somogy vgyében, a Sió vize mellett, 598 kath., 783 ref., 173 zsidó lak. Ref. anya, kath. fiók szentegyházak. Synagóga. Határa nagy és termékeny; bort is termeszt. Csapody Pálnak itt telivér ménese van. F. u. Csapody s mások ut. p. Sió-Fokhoz 1 óra.

Aderján, puszta, lásd Apáthi falu Somogy vgyében.

Aderjás, magyar falu, Baranya vgyében, 7 kath., 172 ref. lak., ref. anyaekklézsiával. Erdeje, rétje elég. A siklósi uradal. tartozik, és Siklóshoz 3 óra.

Adony (Tisza), magyar falu Beregh vgyében, a Tisza jobb partján: 32 r. kath., 69 g. kath, 300 ref., 32 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Határa szük: legelője, fája, gyümölcse elég: talpakkal, v. szálakkal kereskedik. F. u. Lónyay, Ördög, Bárczy s m. Ut. p. Beregszász.

Adony, magyar-német m. v. Székesfejér vgyében, a Duna jobb partján, Budához 3 postaállásnyira,

Digitized by Google

2752 kath., 2 ref., 2 evang., 108 n. e. óhitü, 31 zsidó lak., kath. paroch., és óhitü szentegyházzal. Postahivatal. Nagy vendégfogadó. Határa termékeny; szép szarvasmarhát nevel; bort termeszt; halászatot üz; fával kereskedik. A Dunán számos malmai vannak. F. u. gr. Zichy János örökösei, s feje egy uradalomnak, mellyhez még Czikola, Szentmihály, Szabolcs nevü puszták tartoznak. Néhány száz lépésnyire Adonytól állott hajdan Ptolomeo Salinum, vagy Votus Salinum nevü római gyarmat, mint ezt a kiásott római régiségek mutatják. Ehhez a gyarmathoz, s még alább Tolnába a Duna part mellett vezetett egy országút, melly ámbár ezelőtt mintegy 1800 évvel épittetett, mégis sok helyt annyira használható, hogy ujabb időkben is a vármegye meghagyta.

Ér-Adony, magyar falu, Bihar vgyében, lapályos rónaságon az Érvize mellett; ut. postája Székelyhid. Van 513 ref., 180 g. kath., 120 r. kath., 30 zsidó lak. Mind a három felekezetnek van anyatemploma. Lapályos határa 4500 hold, mellyből 124 urbéri telek; a többi majorság; szőleje nincs, de rétjei kövérek, s hatalmas buzatermő földje van. Birják: Okolicsányi, Szlávy, Bujanovich, Szilágyi, Menszáras örök., Fekete, Dobsa, Barczikay, Dessewffy, Szodoray, Rátonyi.

Nyir-Adony, magyar-tót falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez kelet-északra $2^1/_4$ órányira: 338 r., 1035 g. kath., 12 ref., 16 zsidó lak., r. és g. kath. anyatemplommal. A g. katholikusok oláhok volnának, de elmagyarosodtak. Határa nagy részt homokos, rozsot, dinnyét, tengerit terem; nyir erdeje igen szép; van $18^3/_8$ harmadik osztálybeli egész telke; az uraság finom nemesitett birkákat tenyészt. F. u. gr. Károlyi.

Adorján, magyar falu, Szathmár vgyében, Ugocsa vgye szélén: 12 római, 56 g. kath., 323 ref., 14 zsidó lak., régi formájú ref. anyatemplommal. Határát a Túr vize hasítja, s terem buzát, tengerit, rozsot, zabot; erdeje elég és makktermő. F. u. a Ráthonyiak, kik innen nevezik magukat, továbbá b. Vécsey, Sepsy, Jákó, Daróczy, stb. ut. p. Szathmár.

Adorján, régi vár Bihar vgyében, mellynek omladozott falai a rétségek közt maig is fennállnak Szalárd mellett.

Adorjánháza, magyar falu, Veszprém vgyében, a Marczal mellett, 50 kat., 28 evang., 648 ref., 14 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Földje fekete homok és termékeny; nádja van, de erdeje nincs. F. u. nemesek. Pápához 2 óra.

Adrián cz, Vas vmegyében, F. Lendvai uradalomhoz tartozik, és azt gróf Nádasdy Lipót ur, Ő Exc. volt jobbágyi lakják; hegyen fekszik, $9^3/_8$ urbéri telekből, 20 gazda, és 3 zsellér házból áll. Az uraságnak allodiatúrája itt nincs. Földe igen sovány, sárga és, vörös agyagból áll többnyire és némelly helyeken igen kövecses is. A fenyves erdők országa már itt kezdődik, és egész Tótsági kerület (Vandalusok lakfölde) többnyire csak fenyves erdőkkel bővelkedik. A sovány föld mind a mellett széq fenyőfákat nevel. Nem kell itt emberi kéz, s szorgalom által fenyves erdöt mivelni, mert azt maga a természet mivelí, úgy, hogy 4—5 évekig a parlagban hagyatott szántóföldeket, már a fenyves felveri. Termesztetik mind a mellett búza, rozs, zab, kukoricza, és hajdina kiváltképen nagy mennyiségben, és néha ebben bőtermés is szokott lenni. — A marhatenyésztés a jobbágyságnál rosz állapotban van. Bora kevés, de a mi terem jó asztali bor, és egészséges; de azon-

Digitized by Google

ban a szőlők is rosszul miveltetnek. — Lakosi szegények, és többnyire cséplés, és aratás által Zala és Somogy megyékben keresik kenyerőket, azért nagyobb része magyarul jól is beszél. Többnyire az ágostai vallást követik, és kevés római katholikus van köztök.

Adrián cz, falu, Zala vgyében, a rónán, A. Lendvához 2 óra, Gyikáné asszonyságé; lakják vandalusok, kik semmit sem tudnak magyarul. A földmivelés, és a marhatenyésztés náluk virágzik. — Itt ezen helység a többi közel lévőkkel együtt a Mura-folyam mellett leginkább szép lovakkal dicsekedhetik. — Lakosi mind tehetős és gazdag emberek, és r. kath. vallásuak. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, hajdina, kukoricza, köles, és mindenféle ismeretes nyári takarmány nagy mennyiségben.

Nagy-Ág, magyar-német falu, Baranya vgyében, 193 kath., 287 magyar és német évang., 6 zsidó lak. Van evang. imádságháza, melly fiókja a ráczkozári anyaekklézsiának, oskolája, derék erdeje, középszerű földje. F. u. h. Eszterházy.

Agács, puszta, Nyitra vgyében, Eördöghe fiókja, 21 kath. lak.

Agadics, oláh falu Krassó vármegyében, Oraviczához $1^1/_2$ órányira: 3 kath., 1251 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Földje elég termékeny; erdeje van. A k. kamara birja.

Agárd, tót falu, Nógrád vgyében, Váczhoz $1^1/_2$ mfd., északról tekintve igen magas dombon. Lakja 10 r. kath., 460 ágostai, 5 zsidó, ágostai anyatemplommal. Határa 1410 hold, mellyből 484 h. szántóföld, 195 h. rét, 265 h. legelő, 200 h. erdő, 266 hold szőlő. Urbéri telek 24, s ezért majorsági szántóföld itt 15 holdnál több nincsen, de $10^2/_4$ puszta urb. telket az uraság miveltet. Földje vörös kemény agyag, melly csak közép termékenységű. Birja nagyobb részben Gyurcsányi Gábor, s aztán Somogyi Ferencz.

Agárd, puszta, Székesfejér vármegyében, a velenczei tónak déli partján, 117 kath., 17 ref. lak. Földje róna és igen termékeny. Sok nád. F. u. az Ürményi nemzetség. Ut. p. Velencze.

Agárd, magyar falu, Tolna vármegyében, a Sárviz csatornája mellett, 1612 kath., 14 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Rétjei igen jók; erdeje nincs; szőlőt a szekszárdi hegyen bir. Egész jobbágytelket 78-at számlál. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Szekszárd.

Agárd, magyar falu, Zemplén vgyében, közel a Tiszához, 82 r. 416 g. kath., 341 ref. 31 zsidó lak., Gör. kath. paroch. templom, mellyet a római hitűek is használnak. Szántóföldjei 824 hold, s első osztálybeli; erdeje elég; dohányt is termeszt. F. u. gr. Sennyei, a religiói kincstár, Szirmay, Ormos, Tolvaj, és a Batthyáni plébánia. Ut. p. Ujhely.

Agarév, horvát falu, Somogy vármegyében, 163 kath., 21 zsidó lak. F. u. gr. Festetics Tasziló. Tarány fiókja, s Babócsához $1^1/_2$ óra.

Agáros, puszta, Somogy vármegyében, Mesztegnyő, Szenyér faluk, ugy Arad és Dávod puszták szomszédságában, kies fekvésű rónaságon fekszik. Kiterjedése 300 hold, s az egész majorsági birtok s legszebb cseres erdőből áll. Birja Festetics Antal.

Ágasegyháza, puszta, Pest vármegyében. Határai Izsák városa, Kis-Balázsi, Kerekegyháza, Köncsög, Orgoványi puszták. Kiterjedése 12,000 hold, s leginkább legelő- és kaszállóból áll. Birtokosai: Kecskemét városa, a nagy-kőrösi közbirtokosság és Balásfalvi Kiss urak.

Digitized by Google

Ágasegyháza, puszta, szabad Jász kerületben, Majsát illeti.

Ágerdő, puszta, Somogy vgyében, gr. Hunyady Ferenczé, Hosszúfalu mellett, Babocsához $1^1/_2$ óra, gyönyörű erdővel.

Agfalva, (Agendorf) mint Sopron városa urodalmához tartozó, fekszik Sopron megye felső járásában, körülvétetik többnyire sz. kir. Sopron városa szántóföldjei és erdőségével, kivévén éjszakról, hol Somfalva, (Schattendorf), nyugot-éjszakról pedig Lépesfalvával (Loipersbach) határos. Maga a helység nyugotfelé lévő hegylában fekszik, és ezen hegy oldalán gyümölcs-kertek, földek és szőlők müveltetnek, a többi határa általjában igen termékeny rónaság, mellynek éjszaki részén a Sopron N. ujhelyi vasut vonattatott. Ezen helységnek $44^6/_8$ egész jobbágy telke, 91 zsellér háza és 19 házatlan lakója vagyon. A lakosok összes száma tészen 1314 lelket, mindnyájan német ajkuak, ág. vallásu 1132, róm. kath. 182. Minden egész telekhez 1 hold szőlő, 23 hold szántóföld és $1^1/_2$ — 2 napszám rét számittatik; azonkivül a lakosok 133 hold szántóföldet 400 napszám szőlőt és 109 napszám rétet irtás földeket élveztenek. Tulajdon urbéri erdeik nincsen, hanem urbéri fajárandósága évenként Sopron városa polgári erdeiből szolgáltatik ki nékiek. Egyébiránt határában ugyan nem legjobb bor, hanem jeles buza, más mindenfelé gabona és gyümölcs terem.

Agó helység, fekszik Bars vármegye Lévai járásának déli részin, határai Garam-Vezekény, Garam-Damásd, Kéty, Nyir helységek és a Kerek-Udvardi puszta; — kiterjedése 1432 hold szántóföldek, rétek és legelők, mind majorsági, melly kisebb részekre osztva jelenleg haszonbérben vagyon. Fekvése róna, földje jó gabnatermő, fekete, homokkal vegyes. Lakosai száma: 50 kath., 152 reform. = 202 lélek, kik általjában földmivelésből élnek, és egynehány tót zsellért kivéve, mind magyarok. Vagyon ref. templomja, melly a Garam-Vezekényi anyaekklézsiához tartozik. Birtokosa gróf Eszterházy Jánosné szül. Festetics Rozina grófnő, kinek Zelizi uradalmához tartozik.

Agó, puszta, szabad Jász kerületben, Árokszálláshoz kapcsoltatott, kövér gabona-termő földekkel.

Agócz, puszta, Zemplén vgyében, a Bodrog vize mellett, többek birtoka, Ujhelyhez 1 óra.

Agostyán, (Augustin), német f. Komárom most Eszt. vgyében, Tatához $^4/_{16}$, Komáromhoz $1^{13}/_{16}$ állomásra, ut. p. Neszmély. Hegyes határa 2700 holdra terjed. Északi felc erdőség; halmos szántóföldjei agyagosok; van egy Kovácshegyből credő patakja. Egész urb. telek $20^4/_8$. Lakosai 480 lélekre mennek, s r. katholikusok, s a würzburgi püspökségből és Alsatiából származtak ide 1731-ben, gr. Eszterházy József telepitvén meg. Van fiók templomuk Szomodhoz tartozó. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Agris, oláh falu, Bihar vgyében, hegyek közt, dombon, a váradi deák püspök béli uradalmában, 216 n. egy. óhitű lak., s anyatemplommal. Sovány kövecses határa áll 141 hold urb. szántóföldből és rétből, s 462 hold majorsági erdőből. Sok szilvát és almát, kevés bort termeszt. Patakja 4 malmot hajt.

Agris, oláh falu, Arad vgyében, Magyaráthoz keletre 1 órányira, 15 kath., 2037 n. e. óhitű, 7 zsidó lak., óhitű anyatemplommal. Határa 7595 hold, mellyből belsőtelek 385, szántóföld 1947 hold, legelő 1861 hold, szőlőhegy 314 h., erdő 1458 hold. Ebből majorság belsőtelek 23, rét 966, erdő 1458 hold; a szőlő dézmás. A

Digitized by Google

föld középszerű, leginkább a zabot termi, buzát silányabban, a kukoriczát legrosszabbúl. Van két patakja, s Csake nevü hegyen régi vár omladéka. 80 mészkemenczéiben évenként 24,000 köböl igen jó, s messze ismeretes, meszet éget. Birja b. Ditrich József.

Agtelek, magyar falu, Szabolcs vgyében, Beregh vgye szomszédságában: 1 r. 3 g. kath., 461 ref., 11 zsidó lak., ref. anyatemplommal, tölgyes erdővel, $2^{4}/_{8}$ harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. h. Eszterházy, b. Horváth, Bujanovics, Dessewfy, Petrovay, Irinyi, Erős, Orosz. Kisvárdához 5 óra ut. posta Ungvár.

Aggtelek, magyar falu, köves dombon, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Putnokhoz északra $2^{1}/_{2}$ mfdnyire: 17 kath., 594 ref. lak., kik közt számos nemes találtatik. Reform. anyaszentegyház. Határa délre és keletre termékeny; északra hegyes és igen sovány; makkos erdeje szép s 1915 hold, legelője bő és jó; meszet, szenet éget. Birják: Fáy, Bósa, Fejérvári, Ragályi, Sugó, s több.

Ezen helységet nevezetessé teszi Baradla nevü barlangja (mivel a hegy, mellynek gyomrában fekszik Baradlának neveztetik), melly nem csak hazánkban, hanem az egész világon egy a legnagyobbak közül való. Ezen Baradla, egy kopasz hegy, melly csekély magassággal bir, s laposan elterülő formája nem nyújt alkalmat nagy képzeletekre. A több szomszéd magasabb hegyek sorából egészen előre nyúlik, s azoktól magát mind különszakadása, mind képezetje által megkülönbözteti. Ugyanis amazok, noha sok elszórt nagy mészköveket hordoznak hátukon, mindazáltal fákkal, — ha ritkásan is — meg vannak rakva; ez szinte csupa köszirtből áll s ennélfogva kopasz oldalain alig láthatsz egynehány közép magasságú fát lengeni. Imitt amott apró cserjéket lát az ember, mellyek a hegynek behorpadt hajlásait sürüen befödik. A hegy eleje kőfal módjára felemelkedő sziklái által egy szép homlokfalat képez, mellynek üreges hasadásai közül sürü cserjék, vagy korhadt törzsökök bújnak ki. — A barlang külső szája már most ajtónyi magasságú, s mindjárt a bemenetelnél egy kis lereszkedőre talál az ember, de távolabb az út mindenütt egyenes, s könnyen járható. Itt a barlang több kissebb nagyobb ágokra oszlik, mellyek megjárására több napok kivántatnának. Először is mindjárt jobb kézre csik az úgynevezett csonthász; balkézre egy sokkal nagyobb ág fekszik, mellybe a barlang belsőbb részeiből lehet felmenni. Ezen ágban van a denevér barlang, melly ezelőtt kőfallal volt elrekesztve a többitől, s ez elhányatván, szekrények, csizmák találtattak itt: most télen által nagy számú denevérek tanyája. A csonthász üreg onnan vette nevezetét: mert alján nagy rakás ember-csont hever, noha már nagyobb részt iszappal és földdel betemetve. A barlangot egész hosszában egy csavargós menetelű patak futja át, s könnyebb közösülés végett rajta több hid áll. Egyébiránt a barlangba jobban behatván: majd a külömböző üregeknek különböző alkotása, majd a csepegő kövekből képzett gyönyörű oszlopok, képek, oltárok, jégcsapok vonják magukra a figyelmet; majd a további haladást, meglepőleg magas kősziklás hegyek zárják el, mellyekre a lépcső formára rakott kövek s karfák lehetségessé teszik ugyan a felmenetelt, de a kettőztetett vigyázatot, részint a boltozatokról szüntelen szivárgó nedvesség (sikamlóssá tévén tudniillik az útat), részint a hegy aljában tátogó mély örvény felette megkivánják. A mi illeti a barlang meleg

Digitized by Google

mérsékletét, ez körül belől hétszer hidegebb mint a külső levegőé.

Agya, magyar falu, Arad vgyében, ut. postája Kis-Jenő ½ mfd. Van 1400 reform. lakosa, s anyatemploma. Róna határa néhol vizenyős ugyan, de átaljában mindent jól megterem az árpán kivül. Kiterjed 9309 holdra, mellyből belsőtelek 280 h., szántóföld 2179 hold, kaszálló 1038 hold, legelő 2212 h., erdő 3601 hold. Ebből majorsági szántó 1200 h., kaszáló 600 h., legelő 792 h., erdő 3601 hold., Lakosai sok szenet égetnek. Vize a Tőz folyam. Birja István főherczeg volt nádor.

Agyaglik, puszta, Veszprém vgyében, Pápa mellett, hajdan a Paulinusoké volt, most a religyioi kincstáré.

Agyagos, magyar falu, Sopron vgyében, a Hanság mellett, Sopronhoz 3 mfd. Szergény mellett, 680 r. kath. lak. Van 530 h. szántóföldje, 150 h. rétje, 500 h. legelője, mellyből ⅙ posványos; 20 h. kertje. Földje rozsot termő. Széna, nád, elég; egerfás erdeje is van. Birja h. Eszterházy Pál.

Agyagos, tótul Hlyine, tót f., Zemplén vgyében, Eperjeshez 4 órányira, a Tapoly mentiben. Rétje s szántóföldjeinek ⅓-da széles völgyben, ⅔-da valamint erdeje magasabb hegyekre nyúlik. Kiterjedése 3600 h., mellyből 1500 hold szántó, 500 hold rét, 1600 h. tölgy bikkel vegyes erdő. 25⅝ urb. telek után van 650 h. szántóföld, 250 h. rét, 150 h. legelő; a többi majorság. A föld jó mivelés mellett, kivált a völgyben a gabonának minden nemeit megtermi. Lakja 200 r. kath., 250 g. kath., 100 evang., 20 zsidó. A Tapoly vizén 5 kerekű malom. Van kénkövos ásvány forrása, melly a szobránczihoz tökéletesen hasonló, g. kath. anyatemploma, pálinka-gyára, téglából épült korcsmája. Birja gróf Forgách Mária, Forgách Zsigmond neje.

Agyidócz, tót falu, Zemplém vgyében, Szinnához 1 mfdnyire: 126 r., 80 g. kath., 11 zsidó lak., 802 h. szántófölddel, hegyes, sovány határral. F. u. gr. Csáky. Ut. post. Nagy-Mihály.

Aha, (Ohaj), magyar-tót falu, Bars vgyében, a Zsitva partján: 663 kath. lak. Van jó buzája, bora, gyümölcse, szénája, erdeje, vizimalma. F. u. az esztergomi érsek. Verebélyhez 1¼ mfd.

Aj, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához éjszakra, ½ órányira, egy regényes vidéken, hegyek közt: 423 kath., 257 ref. lak., fenyves és tölgyes erdővel, sok gyümölcscsel, s hegyes, de elég termékeny határral. F. u. gr. Keglevich és Vay. Van 19½ urbéri telke. Ut. p. Rozsnyó.

Ajak, magyar falu, Szabolcs vármegyében, Kis-Várdához délre, egy órányira: 858 r. 360 g. kath., 127 ref., 15 zsidó lak., r. és g. kath., ref. templomnal. Határa igen termékeny, s terem búzát, sok főzeléket, hagymát; legelője, rétje bőséges; nádja és fája elég. Van 12 első ~~első~~ osztálybeli egész jobbágytelke. F. u. h. Eszterházy, Czobel, Detrik, Fekete, Ivánkó, Kastal, Madácsy, Morvay, Palaticz, Szőgyényi, Ormos, Farkas, Ferenczy, Balaskó, Pelsőczy, Szegedy. Ut. p. Berkesz.

Ajka, magyar falu, Veszpém vármegyében, a Bakonyban, 90 kath., 675 evang., 274 ref., 86 zsidó lak.; evang. és reform. anyaszentegyházakkal. Földjei kövesek, homokosak. Legelője sok, de kopár. Erdeje nagy, de nem a legjobb állapotban van; vizimalmokkal is bir. F. u. legnagyobb részben Armpruszter család, és mások többen. Devecserhez 1½ óra.

Ajnácskő vagy Hajnácskő, magyar falu Gömör és Kis-Hont egyesült

Digitized by Google

vgyékben, Rimaszombathoz délre 2½ mfdnyire, közel Nográd vgyéhez, 520 kath., 260 ref. lak. Határa termékeny, s 3570 holdat tesz, mellyből az erdő, és a hasznavehetetlen rész felinél többet foglal el. Van szőlőhegye, és savanyú viz forrásai. F. u. a b. Kemény nemzetség, s m. — Hajdani hegyen fekvő vára, most omladékokban hever.

Aka, magyar-német falu, Veszprém vgyében, Fejér vmgye szélén, 765 kath., 7 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Földje homokos; erdeje derék. F. u. Fiát Jósef cs. k. kamarás. Veszprémhez 9 óra.

Akacs, puszta, Torontál vgyében, magyar hely, Beodrához 1 mfdnyire: 34 házzal, 262 kath., 6 óhitű lak., kik dohány-kertészek. F. u. Karácsonyi Lajos.

Akalacs, puszta, Tolna vgyében, Pakshoz tartozik.

Akali, magyar falu, Zala vármegyében, a Balaton partján, 135 kath., 123 evang. lak.; evang. fiókszentegyházzal és oskolával. Földje felette köves és kevés, de jó termő. A sok kő miatt talán itt van legelőször aratás hazánkban. Halászata nyerséges. Révje is van. F. u. az ajtatos szerzet. Ut. p. Veszprémen át Füred.

Akasztó, magyar f., Pest vgyében, Izsákhoz 5 órányira, részint lapályon, részint dombon. Lakja 2586 r. kath. paroch. templommal. Határa 11,800 hold, mellyből szántóföld 968¼ h., kaszálló 414⅔ h., legelő mintegy 10,000 hold, szőlőskert 300 hold. Urb. telek 25⅝ h., majorsági föld nincsen. Földje részint szik, részint turján, részint homokos s főleg rozsot terem. Mocsáros és turjányos helyei: Döbrögecz, Nagy és Kis Hortobágy, Erdőalja Örjeg. Birja a gr. Batthyáni család, melly Hevesben Hortot, Visztet és Adacsot is birja.

Akli, puszta, Veszprém vármegyében, hir szerint: hajdan Akol név alatt ismeretes, a mit az előbbi birtokos: Burkus Silezita Henrikovini Cisterczi barátok, Aklnak elnevezvén, ebből azután a mostani neve lett; fekszik Cseszneki járásban, délnyugoti részén, a megye széle felé megyebéli mezőváros Zircz, falu Lókut, puszták Pénzeskut, és Szépalma határi közt, kerekded formában. Régen csupa erdőség volt, azonban irtások által most abban, nagyobb terjedelmű szántóföld, kaszálók, és legelők is lettek; az erdő egy vonalban, csak a déli részén maradván. Kivéve egy a többi épületektől távolabb, a határ széléni juh akolt, — itt nevezve lenni szokott: Putrit, — a puszta közepén vannak jó anyagból készült minden épületek; egy a látogató uri vendégek elfogadhatására is, csinos alakban, középen néhány szépen bútorozott szobákból, emeletre vett ház; mellyben a majorgazda, s a gazdasághoz kellő cselédek laknak; ennek egyik végén, egy díszes kápolna egy oltárral, mellyben rendes időkben, a sz. mise szolgálat és a köznép ajtatoskodása tartatik; ezen ház folyta, és körében vannak a gazdasági több épületek is; a juh, ökör, ló, tehen istálók, baromfi-ólak, göböl hizó helyzetek, félszerek, csürök; ezn épületek napkeleti egész részét pedig, egy szép reményű, már most is hasznos gyümölcsös kert foglalja el. Ezen épületek tömegétől nem messze, a Gerencze patak által elkülönözve, vannak egy utcza sorban, tartozásbeli szolgálatjaikra nézve örökös szerződésű 14 lak, jó anyagból és keményre, azonban szalmafedélre készült házaik, az egyenkénti 2⅝ hold belső telkeikkel, a 15-dik házban, az erdőkerülői lakás, s korcsmáltatás, a lakok egyikénél pedig — bizonyos megegyezkedésből, — egy az Apátság részéről, a pusztai

Digitized by Google

gyermekek tanitására évenkint fizettetni szokott egyén lakása lévén, a tanulók számához képesti helyzetében; ki egyszersmind a számadó majorgazdának ellenőrje is. — A lakók szerződéses pusztai cséplők, és mint illyenek, egyébiránt napszámaikkal, s bérlett földek használatával szerzik élelmöket; más vonó-marhájok hiányában azonban, teheneiket igában is használják; mesterember köztök nincs; ők többnyire német ajkuak, mind r. kath. 133 lak., kik között férfiu 70, nő 63. — A puszta déli részén ered a Gerencse patak, melly innen Pénzeskut, s Bakonybél, azután Kopán falu felé fordulva, a Marczalba folyik, s melly, ha eredetileg csekély is, esőzésekkel a hegyekről a vizeket magába szedvén, megáradni és károkat tenni szokott. Nem messze ezen patak eredetéhez, láthatók egy régi templom omladéki, mellyről azonban semmi más hir. — Keresztül a pusztán megy *Palota* s Veszprém tájról, a somhegyi üveghuta mellett, Bakonybélbe, egy meglehetős jó ut, jó hidakkal ellátva.— A puszta egyébiránt egészen majorság, annak mostani birtokosa a Zircz, Pilis, Pásztói egyesült Apátság alatti ciszterczi barátok szerzete; áll összesen $2142^{600}/_{1200}$ holdból, mellyben a szántóföldek 252 h. okszerű váltógazdaság folytatása mellett teremnek: buzát, rozsot, árpát, zabot, jó lencsét, borsót, bőven kölest, krumplit, pótlék-takarmányokat. Kaszáló 452 h. terem jó szénát, és sarjut; legelő 436 h., nemesitett birkanyáj és a zirczi zárda szükségét potolni segitő, kevert fajú fejős tehenek számára is; erdő 926 h., mellyben 10 holdnyi szurkos fenyves tábla is, tölgy, cser, de inkább bükkös, mellyből rendezett felosztással, évenkint sok tűzi, épület s szerszámfa kerül, szén égettetik, de a melly igy irtattatik is; — kert még: $26^{600}/_{1200}$ h., s kopár kerület 50. h. — Földje a pusztának többnyire agyagos, csak kevésben kövicses. — Némelly években, a köz szükséget elősegitőleg, azonban a gazdászati nyeresség végből is, hizlaltatnak ezen pusztán, száras takarmányon, számosabb göböl ökrök is; mint fiók majorban pedig, a zirczi zárdaiak élelmezéséhez, folyvást tenyésztetik itt a baromfi is.

Akli, magyar falu Bereg-Ugocsa vgyében, 5 kath., 159 ref., 8 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Porhanyó fekete földje igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók. A Fekete-Eger mocsárnak egy része ide tartozik. F. u. gr. Teleki nemzetség. Hajdan itt állott Kávásvára, melly jelenleg egészen elpusztult. Halmihoz $1^1/_2$ óra.

Akolhát, puszta, Heves vármegyében, a Tisza jobb partján, Burával és Roffal átellenben. Határa 4000 hold, s többnyire legelőből és kaszállóból áll, mellyet az árviz jár; de vannak jó dohánytermő földjei is. Birja a Borbély nemzetség.

Akor, puszta, Bihar vármegyében, Lüki mellett, Margitához $1^1/_2$ óra.

Akosfa, puszta, Zala vgyében, Kávás falu mellett, a Zala folyó mentiben, Lövőhöz $1^1/_2$ óra.

Alacska, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczhoz $1^1/_{16}$ állomásra, egy szük völgyben, 520 ref., 9 kath., 8 zsidó lak., ref. anyaegyházzal. Határa 1300 hold, mellyből 210 h. szántóföld, 90 h. rét, 300 h. szőlő, 600 h. erdő, 100 h. belsőség és haszonvehetlen; legelő az erdőben. Földje partos, vadvizes nyirok, gyakori javitást kiván, főleg buzát és zabot terem. Bora azonban sok és jó. Birják: Ragályi, Szepessy, Fáy, Máriássy, Kubinyi, Radvánszky, stb. családok.

Alsó-Alap, puszta, Székesfejér vgyében, Czeczéhez $^1/_2$ mfdnyire,

Digitized by Google

927 kath., 170 ref., 40 evang., 64 zsidó lak., tágas róna határral, nagy birka és lótenyésztéssel. F. u. a bárói és nemes Salamonok, s mások többen. Ut. p. Bogárd.

Felső-Alap, puszta, Székesfejér vgyében, 263 kath., 45 ref., 11 evang., 4 zsidó lak., kath. fiókegyházzal. Határa hasonló az alsóalapihoz. F. u többen Ut. p. Bogárd.

Püspök-Alap, puszta, Győr vgyében, 126 kath., 3 ref lak. Fekszik ut. p. Mezőörshöz 3 óranegyedre, nevezetes birkatenyésztéssel. F. u. a szombathelyi papnövendékház.

Rét-Alap, puszta, Győr vgyében, Mezőörshöz 1 órányira, 466 kath., 182 ref., 38 zsidó lak. F. u. többen közbirtokosok.

Alapsa, puszta, Tolna vármegyében, Apár mellett, Szekszárdhoz $2^1/_2$ óra.

Kis-Álásony, puszta, Veszprém vgyében, Tápához 2 óra.

Nagy-Álásony, magyar falu, Veszprém vgyében, 160 kath., 596 evang., 10 zsidó lak., evang. anyaeklezsiával, róna határral, kis erdővel. F. u. nemesek.

Alatka, puszta, Heves vgyében, Bocsonadhoz $^1/_2$ órányira: 47 kath. lak. Nagy marha- és lótenyésztés. F. u. Csema Zsigmondné Ut p Eger.

Alatka, puszta, Arad vármegyében, Szent-Anna fiókja, Aradhoz 3 óra.

Alatyán, magyar falu, Heves vgyében, Jász-Berenyhez 2 mfd. 1567 kath., 43 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Számófölde, legelője, rétje jó és sok; a Zagyva vizén malma van. F. u. a jánoshidi prépost, Tachy, Recsky, Balogh.

Albény, puszta, Zemplén vármegyében, Gálszécs fiókja: 32 r.. 56 g. kath, 2 ref. lak. 1007 hold szántóföldd el. F. u. a Gálszécsi urak.

Kis-Albert, Somogy vmegye kaposi járásában, Kaposvárhoz 1 mértföldnyire fekvő puszta, környeztetik Magyar-Egres, Várdai helységek és Bogáti puszta határai által. — Kiterjedése 500 hold körül, egyenes és részint lejtős fekvésű földje igen termékeny; — jó minőségü rétjei, a határ egy részét kevés haszonnal elfoglaló bereknek, munkálatban levő lecsapolása által szaporittatni fognak. Termesztménye a gabonák minden neme, — méhészete jeles. — Erdeje és szőleje igen csekély. — Urbérisége nincsen. — Ötven lélek körül levő lakossága, évenkint változó zsellérek és béres cselédekből állván, majd több majd kevesebb. — Birtokosai az ott lakozó főbirtokos Tevely testvér családon kivül, Inkey Imréné, Tallian Gáborné, és Záborszky Miklós.

Alberti, tót-magyar mezőváros, Pest vgyében, a szolnoki országutban, Pesthez $4^1/_4$ mfd., 300 kath., 14 0 evang., 60 zsidó lak., evang. anya-, kath. fiókegyházzal. Határa homokos, de juhtenyésztésre és bortermesztésre alkalmas. Birja Almásy János.

Albertfalva, (Sachsenfeld,) a promontoriumi határra ültetett kis gyarmat Pest vármegyében, Buda alatt, 170 kath. német lak., kik többnyire mesteremberek.

Albertfalva, német falu, Baranya vmegyében, Albert herczegtől alapitott gyarmat. 472 kath. lak. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Albert-Kazimir, puszta, Mosony vgyében, nem rég népesitett, Feltoronyhoz $^1/_2$ órányira, 290 kath., 2 ágostai lakossal, kik 46 csinos házban laknak. Az uraság földjei ezelőtt a lakosok közt ugy osztattak fel, hogy minden termésből fele részt tartoztak az uraságnak adni, s váltógazdaságot üztek; most azonban a földek mind visszaváltattak. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Digitized by Google

Albest, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes vidéken, 270 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Urb. szántó 486 h., rét 140, legelő 46, majorsági erdő 168 hold. Silány földe kevés gabonát terem és gyümölcsöt. Vize: a Hollód. Birja Ulman Mór.

Albis, magyar falu, Bihar vgyében az Érmellékén, ut. postája Székelyhid. Lakja 1300 lélek, kik kevés kivétellel mindnyájan reformátusok, helybeli anyatemplommal. Gazdag határa 4000 holdra terjed, mellyből 47½ urbéri telket a lakosság bir. A földesuraság gr. Zichy Ferencz, itt szép birkákat tenyésztet.

Albrechtsflor, Kis-Terem, német falu, Torontál vgyében, ut. p. Mokrinhoz egy órányira: 1120 kath., 30 óhitű., 26 zsidó lak., kath. paroch. templommal, 76½ egész jobbágytelekkel. F. u. gr. Nákó Sándor.

Alcsi, puszta, Bihar vmgyében, Igires mellett, sok ós te mékeny földekkel, juhtenyésztéssel. Birja a váradi deák püspök.

Alcsi, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Szolnokhoz tartozik. F. u. a kamara.

Alcsúth, magyar falu, Székes-Fejér megyében, Bicskétől délre 1 mfd, 307 kath., 830 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. Ékesíti a nádor József örököseinek magas izlésü nyári kastélya, egy mesterséges készületü órával együtt; mellynek ütése csendes időben 5 óra-negyedre is elhallik. A szépen elrendelt kert, ritka növényekben való gazdagsága miatt az elsők közé tartozik az egész birodalomban. A váltó okszerü gazdálkodás itt kitünő sikerrel folytattatik; a vetett kövér legelők, és a virágzó karban tartott erdő és faültetvények, a mindenütt uralkodó pontosság és tisztaság kellemesen lepik meg az utazót. A juhnemesités hasonlóul olly fokra hágott, hogy némellyek az alcsúti fajt, finomsággal, gyapjú-gazdaságot is párositván, minden más hazabeli nemes birkáknak elibe teszik. Szép szőlőhegyének egy része a legnemesebb rajnamelléki szőlőfajokkal van beültetve. Az alcsuti, vagy igazábban acsai uradalmat két jobbágy község, t. i. Acsa és Alcsuth, ezenkivül a máriavölgyi telepitvény, a hatvani és vért-szentgyörgyi puszták alkotják. Az emlitett két község összesen 120 jobbágytelekből áll, és a hozzá tartozandó urbéli birtok térnagysága 7850 holdat (1200 □ ölével számitván) tesz, miből 254 h. belsőtelek, 3311 h. kender, káposztás, és szántóföld, 500 h. irtás, 600 h. rét, 937 h. rétföld, 1489 h. legelő, 454 h. szőlő, 301 h. utak, vizek, más haszonvehetetlen földek. Ezen kiterjedt birtoktól a jobbágyság az urbéli rendes füstpénz, és robot tartozáson és gabona-kilenczeden kivül, egyebet az uradalomnak nem ád, a dézma tehertől ment, és a legelteté si jog 1828 kezdve a község határában annak kizárólagos sajátja. A tisztán uradalmi majorsági birtok összege tesz 304 hold belső telket, 6260 hold szántóföldet, 458 h. rétet, 2427 h. legelőt, 463 h. szőllőt, 1467 h. erdőt, 460 hold haszonvehetetlen földet, összesen a tört számokkal 11,872 holdat, 9970 ölet. — A vért-szentgyörgyi pusztának részei a ginzai, göböljárási. bányavölgyi puszták is.

Algyest, oláh f., Arad vgyében, a Fejér-Körös mellett, erdős, hegyes határral, Aradhoz 8 óra, 428 n. egy. óhitü lak., anyatemplommal. Birja a Tüköry nemzetség.

Algyő, magyar f., Csongrád várgyében; a Tisza jobb partján, Szegedhez 2¼ mfd. 1800 lak., kik főleg r. kath. paroch. templommal. Határa termékeny volna, de árvizektől szenved. Egész urb. telek 39. A Tiszán kompokon történik az átjárás. Birja az örgróf Pallavicini család.

Digitized by Google

Alhau, német m.város, Vas vármegyében, Stájerország szélén, 170 kath., 1390 ágostai lak., ágostai paroch. szentegyházzal, harminczaddal. Földjei nem igen termékenyek: rétjei jók; erdeje és szőlőhegye van. Lakosai marhával kereskednek. F. u. gr. Batthyányi Lajos tömege.

Alibánfa, magyar falu, Zala vgyében, a Zala vize mellett 211 kat., 3 evang. lak. Szőlőhegy. F. u. többen. Egerszeghez 1 óra.

Alistál, magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelytől délkeletre 2 órányira. Számlál 435 kath., 13 ev., 481 ref.lak. Ref. anyaszentegyház; sok rétjek, s legelőjök van; a kolompért nagyon termesztik. Ut. p. Somorja.

Abrihâza, puszta, Bihar vgyében, Görbedhez nem messze. Birja a váradi deák káptalan.

Allyos, oláh falu, Temes vgyében, Aradhoz délkeletre 2 mfdnyire, 97 r. kath., 2300 n. e. óhitű lak., szép óhitű szentegyházzal s tanodával, nagy vendégfogadóval s jeles uradalmi lakkal. Határa, melly inkább róna, mint dombos és hegyes, urbérileg 2ik osztályzatu, de földe igen termékeny. Kiterjed 8275 holdra, 472 □ ölre, mellyből urbéri szántó 2601 h., legelő 457 h., rét 1002 h., szőlő 74 h. 657 □ öl, szorgalomföld 155 h. 215 □ öl, zsellér házhely 12 h. Majorsági szántó 1430 h. 649 □ öl, legelő 3 h. 1250 □ öl, rét 171 h. 398 □ öl, szőlő 158 h. 218 □ öl, szilvás 135 h. 1090 □ öl, erdő 1551 hold, 548 □ öl; pap, iskola-föld stb. 117 hold, 728 □ öl; utak, contractualis, rosz föld 403 h. 1100 □ öl. Van itt a hegyek aljában egy régi vár maradvány, s az erdőn és helységen keresztül 2 nagy földtöltés, melly római sáncznak tartatik. Birja a kir. kincstár.

Almádi, puszta, Zala vgyében, Veszprém vgye szélén, a Balaton mellett, Veszprémhez 3 óra, a veszprémi káptalané.

Almágy, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Hajnácskőhöz délre ¼ órányira, a Gortva vize mellett: 564 kath. lak. Határa hegyes, s a záporoktól sokat szenved; legelője szűk; erdeje nagy. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Almágy, magyar falu, Gömör vgyében, Bást fiókja, 428 kath. lak., termékeny határral, patakmalommal; többek birtoka, Rimaszombathoz 4½ ór.

Almamellék, magyar-szlovákácz falu, Somogy vgyében. 847 kat., 4 ref., 10 zsidó lak., kath. fiók szentegyházzal. Van szőlőhegye, erdeje, jó legelője, hegyes határa. F. u. gr. Batthyányi. Szigetvárhoz 1½ óra.

Almamező, máskép Alsó-Hegyesel, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 354 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van urb. szántóföldje 131, rétje 290, urasági rétje 120. erdeje 2739 hold. Földe leginkább tengerit és zabot terem. Erdeje igen szép s nagy tilalomban tartatik. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Almamező, Jablonov, orosz falú Beregh vgyében, A. Vereczkéhez dél-keletre 1 mfdnyire: 98 g. k. lak. Földei hegyes, kövecses helyen fekszenek; legelője, fája elég. F. u. gr. Schönborn.

Almás, népes m. v. Bács vgyében, Baja és Szabadka közt, az elsőtől 4, a másodiktól 3 mfd. távolságra, 8000 lak., kik többnyire r. katholikusok, eredetre dalmaták és magyarok. Van jeles kath. paroch. temploma, és több csinos uri házai. Dombos határa főleg homokos, de azért minden gabona-nemet megterem. Kiterjedése 1100 □ ölével 29,480 hold, mellyből 315 egész urb. telek után van szántóföld 10795 h., rét és bel-

Digitized by Google

ság 5156 h., legelő 6550 h., szőlő 1237 h. Majorsági szántóföld és rét 4955 h., nádas 120 h., tó 122 h., utak 545 hold. Eloszlik 18 részre s ebből 6 részt Rudics, 3 Antunovics, kettőt kettőt Koronay, Kovacsics, Németszegi, Siskovics, egy részt Vermes családok birnak.

Almás, oláh falu, Bihar vgyében, a Lakságon hegyek és erdők közt egy dombon, ut. postája Várad, 154 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 190 hold, u. m. szántó 40, rét 40, szőlő 50, erdő 60. Urbériség nincs, mivel a 40 h. föld csupa irtás, mellyet a lakosok használnak 2 fordulóban. Folyó pataka az Almás. Birja gr. Csáky György.

Duna-Almás, magyar falu, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vgyében, a Duna jobb partján, a bécsbudai országutban, Komáromhoz $1^{5}/_{16}$ állomásra, ut. postája Neszmély $^{3}/_{16}$ állomásra a Vértesi hegyek éjszaki tövében. Határa 2800 hold, mellyből $22^{6}/_{8}$ urb. telek után 900 h. urbériség, a többi majorság, ennek is pedig nevezetes része a szőlő. A határ délkeleti része hegyes, nyugoti róna. Földje részint agyag, részint homok. Bora a neszmélyihez hasonló. Lakja 559 ref., 211 r. kath, 4 ágost., 9 zsidó. Ref. és kath. anyatemplomok, mellyek közül az első még a 13-ik századból való baráttemplom lehetett s a templom mellett maig is szemlélhetők több cellulák romai. Van két patakja, mellyek a tatai hires meleg forrásokból veszik eredetüket, és két meleg forrása 20 fok melegségű, egyik a ref. templom mellett a Dunaparton, másik a helység malma felett. Határának keleti része hegyes levén, az itteni kőbányákban jó épületkő töretik, s a komáromi vár is innen épült. Mészkő is találtatik a Köpite hegy méhében, de vörös márvány itt nincs, mert ezt Tardosnál a Gerecse hegyből ásnak, s ebből az almási faragók által készittetnek a legszebb s legcsinosabb kőfaragói munkák. Említést érdemel még az országut mellett az Orgovány sziklacsucs, és azon földhányás, melly Füzitőtül lefele Tatának 956 ölben nyulik be, alap szélessége 11, teteje 8 öl széles, s régi római töltés maradványa. Két patakmalma közül az egyiket a helység a zsámbéki basától kapta a 17-ik század elején, s azóta háboritlanul birja. Birja a falut gr. Zichy Miklós.

Almás, puszta, Komárom vgyében, éjszakról Füzitő, keletről Almás helység, délre és nyugotra Naszály által körülvéve. Kiterjedése 400 hold, róna, néhol vizenyős, kevessé homokos, általában termékeny. Birja gróf Zichy Miklós.

Almás (Kis), Zaluza, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz dél-keletre $1^{1}/_{2}$ mfd. 10 r. kath., 385 g. kath. lak. Görög kath. parochia. Vendégfogadó, vizimalom, soványacska föld. Erdeje kevés. F. u. gr. Károlyi, Pogány, Jobsity, Leszkay s m.

Almás (Nagy), orosz falu, Beregh vgyében, 328 g. kath., 20 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn, Pogány, s m.

Almás, Jablonov, tót falu, Szepes vármegyében, Szepesvárhoz $^{1}/_{4}$ mfdnyire; 968 kath. lak., jó gabonatermő határral. F. u. a szepesi püspök. Ut. p. Lőcse.

Almás, oláh falu, Arad vgyében, a Fejér-Körös mellett, Buttyinhoz keletre 2 órányira: 20 kath., 2024 n. e. óhitű., 4 zsidó lak., anyatemplommal, hegyes, erdős határral. Ut. p. Arad.

Almás, puszta, Baranya vgyében, Vaszarhoz $^{1}/_{2}$ órányira, 10 kath. lak.

Tó-Almás, magyar falu, Pest vgyében, a pest-jászberényi országutban, Pesthez $5^{1}/_{2}$ mfd. 1300 r. kath., 70 evang., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. A falu felemelkedett helyen

Digitized by Google

hosszan nyulik el, s ékességére szolgál az uraság régi kastélya, különösen pedig gyönyörű angolkertje, melly avval átellenben fekszik. Ebben a sok szép árnyékos fasorokon, egy halastón, s fenyőfákkal beültetett dombocskán és szőlőhegyen kivül, főleg a tudományosan összeszedett, ritka külföldi csemeték vonják magukra a figyelmet. Határa, melly keletről lapályon, nyugotról dombon terül el, mindenféle gabonanemet jól megterem, bár inkább homokos minőségű; bora, sárgadinnyéje bőven. Lakosai fuvarosok. Birja b. Prónay Albert.

Almás, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához nyugotra 2 mfdnyire: 390 kath., 298 reform. és evang., 19 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Tágas szőlőhegy. Sok gyümölcs, különösen szilva és alma. Termékeny határa jó buzát s káposztát terem; rétje kétszer kaszálható; erdeje van. A falu a tornai kies völgyben fekszik, s itt visz el a Kassáról Rosnyóra vivő országút, melly már most a szoroskői szorulatot elkerülvén, egyenesen Hárskútnak tart, s kősziklákba bevágva, roppant szorgalommal, mesterséggel, és költséggel készült. F. u. nagyobb részt h. Eszterházy, kinek itt több szép gazdasági épülete, s nagy pinczékkel ellátott magtára van. A helység 16¼ egész urbéri telket számlál. Ut. p. Rosnyó.

Almás (Alsó), tót falu, Honth vgyében, ut. p. Báthoz északra ¾ mfd. 426 kath., 8 evang. lak. F. u. a beszterczei káptalan.

Almás (Felső), tót falu, Honth vgyében, 2 kath., 461 evang. lak. Evang. templom. Mind a két helységnek fő élelme bortermesztésben áll. F. u. h. Eszterházy.

Almás, puszta, Nógrád vgyében, Szécsény fiókja, 64 kath. lak.

Fertős-Almás, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 9 romai, 18 görög kath., 564 ref., 21 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje sok, de mocsáros; szénája bőséggel, a Túr mentiben szép tölgyes erdeje van. F. u. számos nemesek. Ut. p. Halmi.

Almás (Jablonove) (Apfelsbach), tót falu, Pozsony vgyében, egy hegy tövében, ut. p. Stomfához éjszak-keletre 1 órányira: 1300 kath., 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Földjei hegyesek, s csak középtermékenységűek, erdeje nagy; rétje kevés de jó; szénégetés. F. u. h. Pálffy.

Magyar-Almás, magyar falu, Székesfejér vgyében, Fejérvártól éjszakra 1½ mfd., 476 kath., 571 ref., 17 evang., 7 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal, gazdag búzatermő határral, szőlőheggyel, erdővel. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Rácz-Almás, magyar falu, Székesfejér vgyében, a Duna partjan, Budától délre 8 mfdnyire, 1997 kath., 180 óhitű, 12 ref., 3 evang., 73 zsidó lak.; kath. fiók-, óhitű anyatemplommal. Fekvése a helységnek egy a Duna partján elnyuló dombon felette gyönyörű, mellyet sokat emel az, hogy innen az átellenben fekvő gyümölcs, nyár, tölgyfákkal boritott Duna-szigetjét, s Pest vgyének nagy részét beláthatni. Földje általában termékeny; ámbár itt ott homokos. Nagy kiterjedésű szőlőhegye jó veres borral fizet. Halászata, s dunamalmai sokat behajtanak. F. u. ½ Jankovich, ½ Boronkay, Noszlopy, Lehoczky, s a Nagy örökösök. Ut. p. Adony.

Almás magyar falu, Zala vgyében, 145 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Szalabér.

Almaszeg, oláhul Vojvoz, oláh falu, Bihar vgyében, a Rézalján igen szép regényes vidéken, Margitához, melly utolsó postája, 2½ mfdnyire, 315 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Hegyes völgyes határa 3000 holdnyi, mellyből szántó 600, kaszál-

Digitized by Google

ló 400, erdő 2000 hold; szőleje nincs. Urbéri telek $11^6/_8$. Sovány agyagos földjében csupán tengerit és zabot termesztenek. Vize a Bisztra, melly alatta foly el, s van rajta 2 guba-kalló, és két malom két-két kőre. Ugyan a határban a Réztetőn van egy üveggyár, melly meglehetős portékákat készitett. Birtokosa a helységnek 1 gyárnak: Fráter Pál.

Almosd, igen régi magyar falu. Bihar vmegyében, térségen, Debreczenhez 3 mfdnyire, ut. postája Nagy-Léta. Lakja 1723 lélek, kik 10 r. 180 g. katholikust és 227 zsidót kivéve, mindnyájan reformatusok. Van itt reform. és egy szegényes g. kath anyatemplom, több uri lak, 2 szeszgyár, Synagóga. Tagositott határa 8000 hold, mellyből szántó 5573, homok föld 1220 hold, kaszálló 597 h., urb. legelő 610 h.; erdeje elpusztult; szőleje nincsen. Ebből urbériség 1117 hold, a többi majorság. Földe részben homok, nagyobbára azonban igen termékeny fekete agyag vagy homok, melly mindent megterem ugyan, de leginkább szereti a rozst, tengerit. Folyóvize nincs, hanem van egy Ludas nevü tava, melly 63 holdra terjed. Legtöbbet bir itt Péchy Ferencz tömege, többi birtokosak: Sombory Imre, Gulácsy Károly őr., Csanády Ferencz és József, Chernel József, Miskolczy Lajos és Imre, Kölcsey Sámuelné, Fényes János és Imre, Ivánka Zsigmond, Balku, Csengery, Borbély, Kuthy, Ilosvay, Kazinczy, Lengyel, Török, Thékes, Balogh, Ormós, özv. Horváth Sándornő, Csúri, Kengyel, Molnár, gf. Zichy stb. családok.

Alpár, magyar falu, Abauj vármegyében, Bodókő-Váraljához $1^3/_4$ órányira: 61 r. kath., 10 g. kath., 5 evang., 200 ref., 50 zsidó lak. Ref. szentegyház. Szőlő-hegy. Erdő. F. u. többen.

Alpár, igen szép és gazdag termékenységü puszta Bács vmegyében, Ó kerhez 1 órányira. Róna határa 1100 □ ölével 14072 holdra terjed, mellyből szántóföld és kaszálló 131 3 h., nádas 124 h., 729 h. tó és mocsár, 96 hold utak. Birja gr. Brunszvik család, s a futaki urad. tartozik.

Alpár, olah falu, Bihar vgyében, a Sebes-Körös völgyében, magas dombon, utolsó postája Varad $^3/_4$ mfd. távolságra. Lakja 1025 n. e. óhitü, anyatemplommal s egy patakkal. Van $27^5/_8$ egész urbéri telke, igen szép erdeje; földe sürü tömött, minden gabonát megterem, de a zabot legjobban szereti. Birja a váradi deák káptalan.

Alpár, magyar falu, Pest vgyében a Tisza jobb partján. Kecskemethez 2 mfd., 1600 kath. lak., paroch. templommal, postahivatallal Kecskemét és Csongrád közt, vendégfogadóval. Határa homokos, s némelly részét a Tisza is rongálja. Legelője tágas, melyen sok szarvasmarhát nevel; bora, nálja, hatásbősséggel. Birja a váczi püspök.

Kis-Alpár, puszta, Pest vármegyében a Tisza mellett, Alpár falu felett, homokos határral. Kecskemét városa birja zálogban.

Alsó-Falu, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, a Thurócz vize mellett, Ratkóhoz dél-keletre 3 órányira: 9 kath., 362 ref. lak. Földei részint sikságon, részint és inkább dombokon füszerek, s termékenyek; rétjei jók; tölgyes erdeje derék. F. u. Farkas nemzetségbeliek, s m. Ut. p Tornalja.

Alsók, tót falu, Hont vgyében, Bozók mellett: 431 kath. lak. Sovány határ F. u. a bozóki uradalom.

Alsók, magyar falu. Somogy vgyében, Csurgóhoz $^1/_2$ óra. 9 kath., 674 ref., 47 ágostai, 12 zsidó lak., ref. anyaekklezsiával. Erdeje derék;

Digitized by Google

földjei is termékenyek. F. u. gr. Festetics Tasziló.

Altgebirg, (Óvár) (Sztarc Hory), tót falu, Zolyom vármegyében, Beszterczéhez északra 2 mfd. a rosenbergi postautban: 769 kath. lak. Kath. paroch. templom. Postahivatal. Olvasztó és érczzúzó műhely. Itt sok piskólczot ásnak. F. u a kamara.

Altringen, német falu, Temes vgyében, Lippához $2^1/_2$ mfd. 250 kath. 30 óhitű lak. Határa 3-ik osztálybeli s van 16 egész urb. telke. Birja Laczkovics István.

Altvasser, vagy Óviz, puszta, Szepes vgyében, Svedlér fiókja, 604 lakossal, kik az idő való vashámorokban, s olvasztó házakban dolgoznak.

Altwerk, kis bányahelység, Krassó vármegyében, 38 katholikus lakossal.

Amacz, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 1 órányira, 300 ref., 400 g. k. lak., kik magyarul is beszélnek; ref. kő, g. kath. fatemplommal. Róna határa 1500 hold, mellyből 1000 h. szántó, 500 h. rét; s ezekből csak 200 h. majorság. Földe száraz időben jól megtermi a buzát, zabot és tengerit; gyümölcsös és káposztás kertjei szépek; rétjei sok és jó szénát adnak. A faluban van egy tó, a határszélen folyik el a Homorod. Birják: gr. Teleki Imre, báró Apor Lázár, Szögyényi Sándor és Peley Imre.

Anarcs, magyar falu, Szabolcs vgyében, 115 r., 28 g. kath. 635 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $10^3/_8$ első osztálybeli egész telkekkel. F. u. Vay, Czobel, Szerencsy. Ut. p. Berkesz.

Ancs, puszta, Pest vmegyében, Domonyhoz keletnek, ut. post. Bagh. Kiterjedése 260 hold. Egy része hegyes, mellyen 95 hold szőlőhegye vagyon. Szántóföldje 93 hold, s rétje 72 hold. Birják a domonyi urak.

Ancsikfalva, (Ancsikova), tót falu, Liptó vmegyében, 6 kath., 59 evang. lak; kik cserép edényeket égetnek; szekérkenőcsöt csinálnak. F. u. Okolicsányi.

And, puszta, Bars vgyében, N.-Salló fiókja, 8 kath. lak.

And, puszta, Zala vgyében, N. Récse mellett, Kanisához 2 óra, erdős vidéken, egy romladozott várral.

Andacs, magyar falu, Somogy vgyében, 1152 kath. lak., Ferenczick kolostorával, és szentegyházával, mellyben csudatévő boldogságos szűz Mária képe tartatik. Hegyes határa termékeny; erdeje nagy; szőleje tágas. F. u. a veszprémi püspök. Szemeshez $3^1/_4$ óra.

Andacs, tót falu, Nyitra vármegyében, Nyitrához $1^1/_2$ órányira: 128 katholikus, 10 zsidó lak. F. u. többen.

Nagy-Andacs, puszta, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Andaháza, puszta, Bihar vgyében, lásd Herpály.

Kis-Andaháza, puszta, Bihar vgyében, Berettyó-Ujfaluhoz közel 1500 holdnyi gazdag szántóföldekkel és rétekkel. Birja: Kiss Károly.

Andaháza, (Andicse), tót falu, Liptó vgyében, 18 kath., 92 evang. lak. Termékeny föld. Két urasági kastély. F. u. Andaházy, Pongrácz, Plathy. Ut. p. Rosenberg.

Andod, vegyes magyar-tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Érsek-Ujvár mellett: 598 kath. lak. — Róna határa termékeny, legelője, réte elég; de sem erdeje, sem bora nincs. F. u. gr. Károlyi Lajos.

Andornak, magyar falu, Borsod vgyében, Egerhez $^8/_{16}$ állomásra egy hegy alatt. Lakja 449 r. kath., 158 ref., 3 zsidó. A kath. fiókegyháza Kis-Tályához, a reformatusoké Mak

Digitized by Google

lárhoz tartozik. Diszére szolgál a helységnek özv. Mocsáry Imrénő szép izlésü kastélya, derék gyümölcsös és angolkerttel együtt. Határa 1726½ hold, mellyből 50 h. beltelek, 605 h. szántóföld, 214 h. rét, 310 h. legelő, 447½ hold szőlő, 100 hold erdő; 4 urbéri telek után van 120 h. szántó, 114 h. rét, 347 h. szőlő; a többi majorság. Földje emelkedett részein vörös nyirokkal egyvelges, egyebütt tiszta jó fekete föld, s mindent gazdagon terem. Legelője juhokra kedvező. Birtokosa özv. Mocsáry Imrénő, szül. Sréter Francisca, kinek itt szépen rendezett gazdasága van.

Andrásfa, helysége Vas megye Körmendi járás délkeleti részén fekszik, határai éjszakrul Pető Mihályfa és Péterfa helységek, keletrül Dienesfa, Lakhegy, délrül Zala megye, nyugotrul Alsó Telekes és az Ó-Sárvize. A helység nyugoti része keletnek fordult hegyoldalban, keleti része pedig lapon fekszik. Mind eddig kiterjedése felmérve nincs, mintegy 2500 holdat azonban tehet, mellyből 86 hold közös Berek felméretvén jelenleg szabályoztatik. Van nagy kiterjedésü rétje, — szőlőhegye, melly alacsony dombon való fekvése s a föld kövérsége miatt savanyus bort terem, de ha egy pár évig tartatik, jó italuvá válik. Szántóföldje megtermi a vetemény minden nemét, különösen pedig rozsot és árpát, valamint a luczerna és lóher tenyésztésre is egy a legczélarányosabb. — A lakosok összes száma 400 lélekből áll, kik 62 házban laknak, ezek közül 7 zsidó a többi r. k., közülök telkes csak kettő van s ezek szerződésbeliek. 20 zsellér és két mester ember, a hátra lévő számot részint nemesek, részint szabadosok egészitik ki, kik magyar ajkuak mindnyájan.

Andrásfalva, magyar falu. Nográd vmegyében, 181 kath. lak., kik szőlőt mivelnek. F. u. G. Torocskay, és Csoma örökösök. Szakálhoz 3½ óra.

Andrásfalva, puszta, Bereg-Ugocsa vgyében, Tivadarhoz tartozik, s határja is hasonló.

Andrásfalva, (Andrássova), tót falu, Liptó vgyében, a Vágh jobb partján: 199 kath., 380 evang., 1 ref. lak. — Kath. fiók-szentegyház. Földje a buzát, rozsot is megtermi. Van két urasági kastély. F. u. a Pongrácz család. Okolicsnához 1½ óra.

Andrásfalu, tót falu, Thurócz vgyében, Znió járásban dombok alatt, fekvő. Találtatik benne: urbéri telek 11 és ⅜, mellyekből mivelteték 2 egész telek 2 gazda által, ¾ telek 3 gazda által, és ⅛ rész 3 zsellér által, a többi müveletlenül, pázsittól benőve hever. Egész urbériségnek vetése 378 p. m. teszen, szénája 11 és ½ kaszásra számittatik urbér szerint. — Vannak ezen helységben szabadosak is, kik 2 és ⅜ szabadosi telket birnak, vagyis 58 p. m. kivetnek, és két kaszásra számitható réteket birnak. — Egész helységnek közös 2 darabnyi legelője 16 mérőnek elvetésére szolgálhatna. — Ezen helység a Pesti-Egyetemhez tartozó Zniói uradalomhoz tartozik, melly határában egy 50 p. m. majorsági földet és 3 kaszásra számitható rétet is bir. — Általjában véve Andrásfalu helységnek határja nagyon dombos és agyagos, s azért is leginkább zabbal fizet. — Lakosai szláv ajkuak, azoknak száma 95-re rug, kik nagyobbára r. kath., foglalkodnak többnyire mint külföldön, mint pedig Magyarországban, gyári készitményekkel üzött házaló kereskedéssel; köztök csak egy molnár, és egy kovács mesterember van. — Más marhát nem tenyésztenek, kivévén juhot. — Határát ketté hasitja Polerjekai patakocska, a mellyen fürész- és lisztmalom épitvék; legnevezetesebb he-

Digitized by Google

gye Vtácsa nevü, melly is magasságáról ismeretes.

Andrásfalva, puszta, Ugocsa vgyében, a Batár folyó mellett, Halmihoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Andráshida, puszta, Komárom vgyében, jelenleg az ekeli határral összeolvadva.

Andráshida, magyar falu, Zala vgyében, a Szala mellett, 358 kath., 13 zsidó lak. F. u többen, A. Bagod fiókja, Egerszeghez $\frac{1}{2}$ óra.

Andrasócz, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez 1 mfdnyire, Beregh vgye szélén : 2 r., 324 g. kath., 5 zsidó lak., kik földmivelésből és szőlőmunkálásból élnek. Határa hegyes és sovány. F. u. a Szerednyei uradalom.

Andrásvágás, (Andrassowce,) tót falu, Sáros vgyében, Sz.-Kereszt fiókja, 173 kath., 26 evang., 16 zsidó lak. F. u. Winkler nemz. Bártfához 1 óra.

Andrecz, Vas vmegyében, F. Lendvához 2 mfd. esik. Gr. Batthányi Lajos örök. birja. $5\frac{3}{8}$ urbéri telek 13 gazda, és 2 házatlan zsellér van ben. Allodiatura itt sincs. Lakosi szegények, és cséplés és aratás által Zala és Somogy megyékben keresik tobbnyire kenyeröket. Egyébiránt mindenre nézve hasonló Adriánchoz. A talában itt az az egy nevezetes, hogy Tótság sok fenyőmaggal bövelkedik, néha midőn disze van, azért a hires fenyves madarak egész télen által itt tartozkodnak, s igen meghiznak, és némelly jó étvágyú uraknak szerfelett jó eledelt adnak.

Andrejova, orosz falu, Sáros vgyében, Bártfához kelet-északra $1\frac{1}{4}$ mfd. 5 r., 618 g. kath. lak. Gör. paroch. templom. Hegyes, erdős, sovány határ F. u. gr. Szirmay.

Andrejovka, puszta, Sáros vgyében, Palocsához egy órányira a Poprád mellett : 27 római, 69 görög kath. lak., nagy majorsággal, erdővel, tehenészettel. F. u. b. Palocsai Horváth.

Angyád, puszta, Veszprém vgyében, Dég és Balkás közt, Veszprémhez $7\frac{1}{4}$ óra.

Angyalháza, puszta, Szabolcs vármegyében, Hortobágy mellett ; birja Hajdu-Szoboszló városa.

Angyalos, magyar falu, Szathmár vármegyében, a Szamos mellett, Csengerhez közel : 26 r., 40 g. kath., 357 ref., 4 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földjei szép buzát teremnek ; rétjei jók ; erdeje nincs. F. u. Domahidy, gr. Teleki, Szuhányi, Szentlászlay, Szintay, s m. Ut. p. Szathmár.

Annaháza, lásd Fegyvernek, Heves vgyében.

Anyás, puszta, Csongrád vármegyében, Puszta-Szerrel határos, s 880 kath., 3 ref. lakost számlál. Van kath. paroch. temploma. A Tisza mentiben lévő roppant nádas rétségek közt nem csak farkas és róka, hanem öz is tartózkodik. A lakosok sok szénát és dohányt termesztenek.

Antalfa, magyar népesitett puszta, Somogy vgyében, 163 kath. lak., és meglehetős határral. F. u. Inkey. Ut. p. Iharos-Berény.

Antalfalva, uj tót falu, Gömör és Kis Honth egyesült vármegyékben 449 kath. lak., s kath. paroch. templommal. F. u gr. Forgách. Rimaszombathoz 5 óra.

Antalocz, orosz falu, Ungh vgyében, erdős, hegyes vidéken, Szerednyéhez északra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire : 14 r. 488 g. kath., 4 evang., 5 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Kalló és lisztmalom F. u. Petróczy.

Antfa, puszta, Veszrém vármegyében, Szalókhoz közel, Pápához $1\frac{3}{4}$ óra.

Anth, magyar falu, Bihar vár-

Digitized by Google

megyében, Arad és Békés megyék határánál, Gyulához, melly utolsó postája, 3 mfdnyire, rónás és rétes helyen, 813 ref. lak., s anyatemplommal. Határa róna, és nagy részben mocsáros, mellynélfogva a barmok is a mételyt gyakran megkapják; hátas földje csak kétszerest; kevés, árpát, tengerit és zabot terem. Tölgyes erdeje szép, és sok sertést tenyészt. Határa kiterjedését nem tudom, de majorsági szántó van mintegy 500 h. Folyóvize a Fekete-Körös és a Fokér, mellyek a helységben a templomnál vágnak össze. Birtokosai: gróf Rhédey Ferencz, báró Radák István.

Apa, népes oláh-magyar falu, Szathmár vgyében, Aranyos-Megyes és Szinyér-Váralja közt: 22 római., 1425 g. kath., 618 ref., 107 zsidó lak., derék ref. anyaszentegyházzal, s g. kath. paroch. templommal. Földjei a Szamos mentiben gazdagon teremnek mindennemű gabonát; rétjei elegendők; erdeje mind tűzre, mind épületre elég; szőlőhegye, a Szamoson malmai vannak. F. u. gr. Teleki és b. Vesselényi örökösök, b. Vécsey Miklós, a Gáspár családhoz tartozók, Darvay Ferencz, Katona József, Kölcsey János, s. m.

Kis- és Nagy-Apácza, két egymás mellett fekvő puszta, Csanád vgyében, Arad és Békés vgye szélén, 673 kath. lak., nagy juh- és marhatenyésztéssel, dohány-földekkel. F. u. az elsőnek gr. Wenkheim Ferencz, a másodiknak a kamara.

Apáczafalu, vagy Páczafalu, oláh falu, Szathmár vgyében, Erdődhöz keletre 2 órányira: 304 g kath lak., s anyatemplommal. Földje sovány; bikkes erdeje igen szép; szőleje van. F. u. gr. Károlyi; hajdan a Szathmári apáczák birták.

Apádia, oláh falu, Krassó vgyében, Karánsebeshez 3 órányira, 802 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, termékeny földekkel, jó réttel és legelővel, erdővel, szilvásokkal. F. u. Grabowszky és Gyorgyevics családok.

Apagy, magyar falu, Szabolcs vgyében, Kállóhoz északra egy órányira: 130 r. 32 g. kath, 4 evang., 626 ref., 30 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $5\frac{5}{8}$ első osztálybeli egész telekkel. Dohányt sokat termeszt. Zoltán uraság pedig nemesitett birkákat tenyésztet. F. u. Apagyi, Csajkos, Diószeghy, Fazekas, Hetey, Jaksó, Osváth, Pap, Puskás, Szegedy, Szentmiklósy, Szécsy, Szilágyi, Zotán, Zsiday.

Apaj, (Opag), tót falu, Posonaz uj rend. szer. F. Nyitra vgyében, a Dudvágh mellett, Posonhoz $5\frac{1}{2}$, Nagyszombathoz $1\frac{1}{2}$ mfd. 577. kath. 66 66 zsidó lak. Ékesitik ezen helységet a kath. paroch templom, a fődes urak csinos lakházai és kertjei. Határa 1. osztálybeli s igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók, s egy kis erdeje is van. F. u. Szászy, Ernyey, Takács, Turóczy, s. m. t.

Apaj, puszta, Pest vmegyében, Dömsöd szomszédságában. Kiterjedése 9000 hold, s jobbára szikes s vizenyős legelő és kaszállóból áll; szántóföldje igen kevés. Birja a b. Podmaniczky család.

Apar, német falu, Tolna vgyében 704 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hegyes, völgyes határ. Sok dohány, bor, és burgonya. Kövér rétek. F. u. gr. Apponyi Jósef. Ut. p. Bonyhád.

Apatelek, másképen Mokna, oláh-tót falu, Arad vgyében. Boros Jenőhöz délre egy mfdnyire: 13 kath., 503 n. e. óhitű, 208 evang. lak., óhitű és evang. anyatemplommal. Mokra nevű szőlőhegye a megyének legrégibb promontoriumai közé tartozik, s igen jó bort szolgáltat. F. u. az Aczél nemzetség.

Digitized by Google

Apátfa, magyar falu, Zala vármegyében, 96 kath. lak. F. u. a kapornaki apát. Ut. p. Egerszeg.

Apátfalva, magyar falu, Csanád vgyében, a Maros mellett, Makóhoz keletre $1^1/_2$ mfdnyire: 3532 kath., 67 n. e. óhitű, 7 evang., 15 ref., 27 zsidó lak., kath. paroch. templommal, sok gazdasági épülettel, felette termékeny határral, szőlőskertekkel, nagy marha- és szép lótenyésztéssel. Béka, hajdan Bekenfalva puszta ide tartozik. F. u. a kamara.

Apátfalva, magyar m. v. Borsod vgyében, Miskolcztól nyugotra $3^2/_{16}$ utolsó postája Egertől északra $1^3/_{16}$, állomásra, a megye Heves megyével határos nyugot-déli szélin, a Bikk hegység Bélkőnek nevezett nyugoti szélső bércze alatt, széles kies völgyben. Szomszédai Felső-Tárkány. Szilvás, Mogyorósd, Sz.-Márton, Mónosbél borsodmegyei, Szarvaskő és Felnémet hevesmegyei helységek. A város fekvése teknő-alaku völgy konyulat két partján terül. Utszái egyenesek. Házai közt csinos paraszt lakok találtatnak. A házak száma 219, köztök 200 régibb jog szerint is adózó, 6 urasági, többi községi s gyárépület. Van 4 és 6 kerékre két lisztőrlő, 1 massza, 2 kendertörő malom, két urasági magtár, egy csűr, pelyvás, juhakol, egy mészárszék. A helységben Sz.-Anna tiszteletire van egy 1816-ban épült kis templom, ezen kivül a várostól félórányira a Bélkő alatt boldogasszony tiszteletire szentelt nagy templom, amott köznap ebben ünnep és vasárnapokon szokott az isteni tisztelet tartatni, s erről alább bővebben értekezünk. A köz épületek közt: az urasági tisztilak, r. kath. paplak, jeles iskola-épület, s egy vendégfogadó. A városban levő templom előtti haranglábon volt egy 1505-ben öntött harang, melly azonban tüzmartaléka levén, az ujabb korban harmadszor öntetett ujra. Az iskola-épület 1844-ben építetett az urodalom költségin, s szellemi s anyagi kellékekkel jól el van látva, s valamint az egri papnövelde egész urodalmában, ugy itt is a népnevelés igen szép lépéseket tön.

Apátfalva határának kiterjedése 10897 hold, mellyből 195 hold belső telek, 2892 h. szántóföld, 925 h. rét, s legelő, 90 h. szőlő, 6645 h. erdő, 150 h. használatlan, ut, mocsár stb. A felszabadult urbériség 33 szabályozott telket tesz, mellyet 1 egész, 4 háromnegyedes, 27 fél, 63 egy negyedes, összesen 95 telkes jobbágy mivel. Házas zsellér van 100, házatlan 4. — A határ harmadik osztályu; keleti része részint homokos, részint nyirok föld; délen fekete korhany és kövecses föld, északon többnyire homokos, köves. Buzát, kétszerest, rozsot, zabot böven, kevesebb árpát terem, s a határ három nyomással miveltetvén, ugarba kukoricza s burgonya vettetik. A vetett takarmány nincs divatban, mindamellett a baromtenyésztés meglehetős lábon áll, s a lakosok erős csontos lovakat nevelnek. A növénytenyészetre nézve megjegyzést érdemel, hogy a növénytenyészet e vidéken Apátfalvától egész Bánhorváthiig, Eger vidékihez képest 8—10 nappal késik. Földtermésökből a lakosok, e teher megszünése előtt, ötöd és tized dézmával adóztak.

Lakosok száma 1270 lélek, u. m. 622 fi s 648 nő, vallás szerint 1 evang. férfia kivül a többi mind r. katholikus; nemes fi 18, nő 11, tisztesb fi 11, nő 6. Van a lakosok közt 95 telkes földmives, 1 egész, 4 háromnegyed, 27 fél, 63 egy negyed telek birtokkal, 100 házas zsellér; 2 szabó, egyik az egri czéhben, 2 kovács, egyik a diósgyőri czéhben, 2 csizmadia, 7 kömives, 3 kerékgyártó, 1

Digitized by Google

szücs, 1 mészáros az egri czéhben, s igy összesen 18 kézmüves, végre két kőedénygyár. A régibb kőedénygyár épület a Bélkő alatt, a nagy templom mellett 1750-ben épült. A gyár alaptőkéje 700 pft, évi haszonbére, mellyet az uraságnak fizet, 500 pft. Rendesen dolgozik benne 11 egyén korongon s agyag készítéssel, 1—2 festő, s 4 égető. Gyártmányait a gyár helyben, Miskolczon, Egerben és Pesten adja el. Másik gyár van a város délnyugoti szélin, melly a régi papirgyárból 1847-ben lett kőedénygyárrá átalakitva. A helybeli agyag-bányák is szolgáltatnak ugyan a bányák számára agyagot, azonban a finomabb agyag egy része máshonnan kerül. Az erdőben vaskőbánya miveltetik, sőt köszén is találtatnék, de ez miveletlenül hever. Nevezetességei közé tartozik még Apátfalvának a Bélkőben levő barlang, és a nagy templom mellett fakadó három forrás, mellynek vize soha be nem fagy, fördésre is alkalmas, s csuzos nyavalyákban foganatosnak találtatik. E három forrás bő vize hajtja a kőedénygyár malmait. Végre van az erdőben egy régi remete lak.

Apátfalva feje egy urodalomnak, mellynek tartozmányai: Ostoros, Bánhorvát, Uppony, Bába, Királyd, Mercse helységek, Kismező puszta, és a sátai, ományi s mogyorósdi részjószágok. F. u. az egri papnövelde.

Régenten Apátfalvának a Bélkő alatti nagy templom mellett, a három forrásról nevezett apátsága is volt, mellynek czime „Trium fontium de Beél" név alatt még most is fennáll, jószágai azonban az egri papnöveldére szállottak. Ez apátságot, a több izben említett nagy templommal együtt, Cletus egri püspök állitotta fel, a cisterci rend számára 1232-ben, megvevén ennek részire a kun vagy palócz eredetü Beél nemzetségtől az első osztálykor nyert Beélföldinek egy részit, s ugyanazt több máshonnan szerzett jószágokkal is szaporitván, alapitványára, IV. Béla király engedelmét is kinyerte. Emlékezik IV. Béla ez apátságról 1261-ben kiadott okirataiban. 1330-ban Chanadinus püspök megnyitotta ez apátságot, s ugyanekkor apát volt Richard, vagy Sichard, 1362-ben István, 1380-ban Konrád, 1415-ben Keresztély, 1429-ben Miklós, 1483-ban Péter voltak apátok, s folytonosan virágzott az apátság mintegy 1530-ig, midőn 1-ső Ferdinánd s Zápolya János közti viszálkodások alatt a vagyonvágyó Perényi Péter által zaklattatván a szerzetesek azt elhagyni s elszéledni kénszerültek. Az utolsó szerzetes, az Apátfalván át Egerbe vivő országuton öletett meg, a kisszoros nevü helyen, melly eset emlékit a nép vidéki szokás szerint még ma is fentartja az által, hogy az arra menő utas azon helyre követ vagy fagalyat hány, melly paprakásnak neveztetik. (Az egész erdőháton az illy esetek emlékit igy szokták fentartani. De tapasztalni ezt Hevesben, sőt Szepesben is, Hlincz és Igló közt, hol a lőcsei vagy késmárki tanitót megölték; Hevesben Kerecsend és Eger közt, hol a postalegény megöletett, szinte illy kőrakások vannak). Az apátság minden javait Perényi Péter foglalta el, 1562-ben pedig azok a szarvaskői várhoz csatoltattak. 1596-ban Szarvaskő török kézre kerülvén, Apátfalva is jobbágyi tartozásait, melly minden telek után egy aranyból és egy kila árpából állott, egyedül a töröknek adá, a magyar részre, mint Visnyó, nem fizetvén, e mellett minden uri hatóságok birtokában volt. E körülmények közt, ámbár később a magyar s néha az erdélyi s igy háromfele is adózott, a

Digitized by Google

török hatalom alatt olly virágzó állapotra jutott a város, hogy midőn 1686-ban a megyei adózók a legszigorubban összeirattak, Apátfalván több igavonó marha találtatott, mint az egész miskolczi járásban, s helységenként véve legtöbb a megyében. Megjegyzendő, hogy mint az összeirás bizonyitja, lakosai akkor is épen a mostani családok voltak.

A Bélkő alatti díszes egyház nemsokára a törökök elfoglalása után pusztulásra jutott; majd egy száz dig tető nélkül hevert, s csak erős készülete daczolhatott az idők viharaival. A boltozatok ugyan megrepedeztek: de a nagyszerü faragványok épen megmaradtak. 1720-dik táján leginkább Baranyi István r mete buzdítására, ki 1734-ben több nyire alamisnából, a Sz.-Mártoni templomot is épiette, ujlag tető alá vétette s kiigazitatta az egyházi község, még ekkor is megkimélve a régiség nagyszerü maradványait, mellyeket kevéssel azután kegyetlen kezek rombol tak széjel. Hajdan a templom magas boltozatu kereszt-alakját, melly a sanctuariumot kivéve, magas góth iveken állott, több színü faragott kövekből rakott karzat körité s az egészet legszebb s nagyszerübb faragványok diszesité. Mozaik szint játszott az egész. Mellette nyult a kolostor, alább a nagyszerü apátlak. Kertje az időben egy volt a legszebbek közül. Sötét lugosait itt ott több mint 10 öl magasra felszökő kutak s tiszta források vize csörgé át. Az apátsági varkastély alatt mintegy 300 ölnyire a völgy hosszában tükrözött a halastó, ma is látszó három, részint erős kőfal, részint földgátokkal felfogva. (Bővebb ismertetést tartalmaznak ez apátságról s viszontagságairól a Sankfalvi Fodor család levéltára, s Beél Mátyás iratai). Azonban mi az idők viharaival annyi évekig daczolt, mit a török vadsága megkimélt, lerombolá azt a késő nemzedék barbár kezc. A kolostor már romban hevert, de az egyház, megroncsolva bár, eredetiségiben állott, midőn 1744-ben a repedezésektöli félelem miatt az egyház s Erdődy Gábor egri püspök költségin, az egyház ujjáalakitása czélbavételetett. Leromboltattak a pompás faragványok; a faragott kövek sima lapjait durva csákány lyukgatá át, hogy a ragaszt magokra vegyék. A nagyszerü karzat merész ivei homokkővel rakattak be, a boltozatok leszedettek, s a 13 század remek művét tégla-rakás váltá fel. A karzat alatti rész szinte téglával boltoztatott ki, s hitvány zsindelytető borul most ott, honnan az orgona hangja, s a szerzetesek éneke zengett. A pompás faragványok letörve, a csákanyok svésü ala t szikrázva belyukgatott faragott kőfal, simára vakolva, az egész kivül belöl sárga-veres s hamu-szinre befestetett s néhol, mint a zsidók konyhája, ocsmány p ttyekkel elzordonitatott, és hajdani diszét csak a megmaradt nehány góth ablak s ajtótelek, s itt-ott a lehullott vakolat alatti kövek mutatják. Pompás faragványu alsó párkányzata azonban a faltól már el van válva, és a hegyekből falaihoz tóduló zápor s az alatta szivargó forrás viz, s mellette egy pár ölnyire ásitozó, naponként terjedő mély árok a hat századot tulélt egyházat végpusztulással fenyegeti.

Mint fenebb említénk, elfoglalván 1530 körül Perényi Péter az apátság jószágait, az apátság ugyan azon időtől fogva megszünt, czime mindazáltal az egyhaziak közt folytonosan adományozás tárgyaul szolgált, s illy módon adományozta I. Leopold is azt elsőben 30 évre az egri káptalannak, mig nem Szarvaskőnek a törököktöli visszafoglaltatása után Czeglédy Albert, apátfalvi czimzetes apát

Digitized by Google

s ennek utóda Ajtay János az apátság hajdani jószágait, miután azok az egri káptalan, mint beiratos birtokos által is az egri papnövelde részire átiratták, magokhoz váltván, az apátságot ujra vagyonositották, Leopold király pedig Telekesy István egri püspök kérésire ugyanazon jószágokat 1700 octob. 17-éről kelt adománylevelével örökösen a papnöveldére ruházta által.

Ujbirtokosai alatt azonban Apátfalva virágzó állapota mindjárt a 18 század első felén hanyatlani kezdett, s azonkivül, hogy 1710-ben az epe mirigy dühöngött, a lakosok vagyonosságukban is alább zállottak. A regálék a várostól elvétettek, a malmokból kibecsültetett, s a lakosok közt az elégedetlenség lassanként a lázadás szikráit gyujtogatta, mig végre az 1750-ben lángra kapott.

Holló Mátyás, kinél a község kiváltságlevelei voltak, s kit valamint az attyát is az urodalom azzal tartott féken, hogy mint ispánt alkalmazá, felbuzdítatván az által, hogy az urodalom hivatalától s egyéb vagyonaitól is elejtette, kiváltságleveleit törvénytudók kezire adta, s azoktól meghi attatván: Apátfalva, Bánbarváth, Uppony, Bóta, Mercse, Királyd helységeket kiváltságaikat közös erővel s.kötséggel visszaszerzeni buzditotta. Felutazott ő felségéhez személyesen Bécsbe, s különösen az urodalmi kormányzó Gusztinyi János egri kanonok ellen 95 pontban adta be vád it; s midőn felülről a megyéhez sérelmök megvizsgálása végett kedvező parancs érkeznek, egyszersmind salvus conductussal ellattatnának, mind a hat helység a jobbágyi tartozásokat megtagadá. Azonban a megyétől, a várt orvoslás helyett, az urodalom jogait bebizonyitván, ellenök hatalomkar rendeltetett, s többen az elöljárók közul fogságra vitettek. Erre a lakosok elhatározák az uri tartozások vétele ellen magokat utolsó csep vérig védni, s mind a hat helységből a fegyverfoghatók, mintegy négyszázan Apátfalván összegyültek. Puska, pisztoly s egyenesre hajtott kasza volt fegyverök s a helységbe való minden bejárást éjjel nappal fegyveres csapatokkal őriztek. — Az apátfalvi jobbágyok lázadása az erdőhatság más helyeire is át kezdvén terjedni, a megye Németh József szolgabirónak meghagyja, hogy a vidéki nemességet fegyverre szólitván, azokkal a lázadást csillapitsa le, s a lázadókat fogassa el. Ez hirtelenében 50 felkelővel Sz.-Mártonba megérkezik, maga esküdtjével a lázadók számát kikémlendő, Apátfalvára átlovagol, s midőn tapasztalná, hogy azok száma 400-at meghalad, s a helységen kivül 4 helyen minden bejárás fegyveres erővel őriztetik, kérdezi: mi okból legyenek annyira fegyveresen? Farkasok ellen készülünk, felelék, vadászatra. Csendességre s engedelmességre intvén továbbá őket, midőn nyereségkápából kihuzott botjával az engedelem nélküli fegyverkezést tiltaná, lövésre kiáltozott a nép ellene. Látván azért a veszedelmet, hirtelen lovát sarkantyuba vette, s több mint 10 rálött dolyó elől seregéhez menekült, s a megyének nagyobb erő küldés végett jelentést tett. A megye Bécsbe sürgönyt küld. A Borsodban tanyázó Dessewffy lovas ezred Apátfalvára rendeltetik. A főőrmester 5 századdal 1751-ben febr. 1-jén reggeli 7 órakor Apátfalvára érkezik. A lázadók a bíróházánál tanácsot tartanak. A kiállitott katonaság által az elöljárók ő felsége nevében kihivatnak. Megjelennek: de a lázadók nagy száma is őket követi. A katonaság által bekerítetnek. Hosszabb makacskodás után 34 közülök a bíró kimutatására

Digitized by Google

vasra veretik. Miskolczra küldetnek. A többiek az alatt a katonaság által sérelmesen megveretnek. Holló János, Sas János, Bereczki Imre béres, ki legelőször lőtt a szolgabiróra, felakasztatnak. Holló Mátyás lázongó főnök pedig és Csohán Mihály megszöktek, s az alföldön sokáig tartózkodván, elkerülték büntetésöket. Többek veréssel, a szökevények számkivetéssel büntettettek, s mind a hat rebellis helység urbér alá vétetett.

Apáthfalva, vagy Opatova, tót falu, Trencsén vgyében, a sziléziai országutban, a Vágh bal partján, Trencséntől 1 mfd. Számlál 643 kath., 2 evang., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje termékeny, de az áradásoktól sokat szenved. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Trencsén.

Losoncz-Apátfalva, tót falu, Nógrád vgyében, 70 kath., 165 evang., 9 zsidó lak. Határja kicsiny de hasznos. F. u. Prónay Maximilián, kinek itt ékes lakhelye van.

Jász-Apáthi, szabad m. v. szabad Jász kerületben, Jászberényhez keletre 2 mfdnyire: 7998 lak., kik közt 7982 r. kath., 2 evang. 14 n. e. óhitü. Van derék két tornyú paroch. temploma, capitális oskolája, vendégfogadója, 6 száraz- és 2 szélmalma, szőlőskertje, derék epreskertje, s egy szép fákkal beültetett temetője, és meglehetős erdeje. Határa 10,381 holdföldből áll, két nyomásra osztva, szép búzát, és mindennemü gabonát terem, de szénában szükséget éreznek a lakosok. Ezenkivül birja Heves-Iván, és Kocsér pusztákat, mellyekről a maga helyén.

Apáthi, magyar falu, Somogy vgyében, Sziget járása, dél-napkeleti részén: Hatvan, Viszló, Csertő, Pata, és Poklosi helységek határai közt, egy most Keszthelynek Bécsbe készült országúton fekszik. Maga a helység határa 1343 3/4 h. foglal el, mellyen 22 urbéri telek létezik, a mellette, és szintén hozzá kebelezett Aderjáni puszta pedig különösen 943 holdat számit. Ezen helység Tanyi férfiágban magvaszakadt család birtoka volt — a mit most gr. Zichy Károly a leányágról szerzette meg. Határa jobbára a faluó róna és hires búza-termő agyaghól áll, csupán a rétek felé — mellyek az egyik Somogy Zseliczi dombokról lefolyó eső, hó és forrás vizeknek völgyét képezik — hajlanak a földjei. Az Aderjáni puszta egy kissé emelkedett dombból áll, — réljei jók és termékenyek; de a Zseliczből lefutó árvizeknek ki vagynak téve. Lakosai magyarok, reformátusok, a r. kath. sokkal kevesebbon vagynak. Nevezetesebb épületek: a tisztlakás, magtár, és egyéb gazdasági épületek. Papja, temploma helyben nincsen. Egy kevés szőlőskertje. Erdeje kevés, és az is le van rombolva. Egy kis kotyogó patakmalma is van.

Apáthi, magyar falu, Vas vgyében, a Gyöngyös vize mellett, éppen Kőszeg és Szombathely közt, 164 kath., 3 evang. lak. Nevezetessé teszi e kis helységet a gr. Széchenyi Pál angol izlésre készült, s a Gyöngyöstül keresztülhasitott kertje és eredeti schweiczi tehenészete, mellyet a gróf ezelőtt mintegy 13 évvel telepitett le, 5 tehenet és 1 bikát egyenesen Helvetiából Szent-Gallenből hozatván. E marháknak mind szépségök, mind magas-termetök valóban különös.

Apáthi, Apatovcze, magyar falu, Hont vgyében, Balassa-Gyarmathoz 1/2 mfd. 168 kath. lak. Földe, rétje jó: szőleje kitünő bort terem; erdeje csekély. Birják Blaskovics Pál, Buócz Lajos, és több birtokosok.

Apáthi, puszta, Komárom vgyében, Elte mellett, szőlőhegygyel. Ut. posta Uj-Szőny.

Apáthi, puszta, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vgyében, Tár-

Digitized by Google

kányhoz 1 óra, ut. postája M. Örs. Kiterjedése 800 hold. Jó fekete földe többnyire szántóföld, van 40 hold szőleje is. A vidék itt emelkedett halmos. Birja a Szentmártoni főapát.

Apáthi, puszta, Somogy vgyében Kutasnál.

Apáthi, német falu, Tolna vgyében, 5 kath., 1232 evang., 24 ref., 8 zsidó lak., evang. anyaekklézsiával és oskolával, mellyben 1738-ban 86 fiu és 92 leány tanult. Szőlőhegye szép; vizimalmai, és kőfejtése van. F. u. gr. Apponyi. Ut. p. Báttaszékhez 1 mföld.

Apáthi, oláh falu, Arad vgyében, lapályos, erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő. Róna határa második osztálybeli, de mindent jól megterem, csakhogy az árvizektől szenved. Kiterjed 9060 holdra, mellyből 2355 h. szántóföld, 1599 h. legelő, 2305 h. rét, 2801 hold tölgyes erdő. Majorság: 6401, urbériség 2659 hold. Sok sertést és marhát tenyészt. Vize a Leveles nevű tó, és a Jeru Dobli nevű tó, mellyek áradásból származnak. Lakja a helységet 3022 n. egyóhitű, anyatemplommal és iskolával. Birja b. Ditrich.

Apáthi, puszta, Békés vgyében, Gyulához nem messze, a gr. Wenkheim család birtoka.

Apáthi, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Osgyán és Majom közt; 26 kath., 140 evang., 8 ref. lak. Kastély. F. u. Vajda nemzetség.

Apáthi (Alsó), magyar falu, Zala vgyében, 672 kath., 4 evang., 10 zsidó lak.

Apáthi (Közép), magyar falu, Zala vgyében, 308 kath., 3 evang., 16 zsidó lak.

Apáthi (Nemes), magyar falu, Zala vgyében, 404 kath., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Mind a 3 helység egymás mellett fekszik, közel a Szala vizéhez. Boruk bőven van. Erdejök kevés. F. u. többen. Ut. post. Egerszeg.

Kis-Apáthi, magyar falu, Zala vgyében, Tapolcához óranegyedre, 400 kath. lak. Szőlőhegye jó bort terem; erdeje nagy és szép. Ide tartozik a diskai puszta bortermesztéssel. F. u. gr. Eszterházy család, és Hertelendy. Ut. p. Sümeg.

Monostor-Apáthi, magyar falu, Zala vgyében, a budai országutban, az Éger vizénél, 1004 kath., 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy kiterjedésű erdeje bikk, tölgy, cser és gyertyánfákból áll. Közepén van egy puszta kolostor és szentegyház. Gabonatermő földje bő és jó. Rétjei gazdagok; vizimalmokkal bir. F. u. a veszprémi püspök. Ut. p. Sümeg.

Szala-Apáthi, magyar mváros Zala vgyében, a Szala kies völgyben, Keszthelytől 2 mfd., 713 kath., 10 zsidó lak. Itt vagyon most a Szalavári apát lakása, melly apáturságról Szalavárnál bővebben emlékeztünk. Határja a városnak csak középtermékenységű. A Szala mentiben rétje, legelője elég, reketyése a mocsárokban sok; szőlőhegye, s szép erdeje van. Feje az apáturság uradalmának, mellyhez: Szalavár, Esztergál, Kis- és Nagy-Rada, Baksaháza, Csács, Bozsok helységek, és Kis- és Nagy-Báránd, Ferkend és Lebuj puszták tartoznak.

Puszta-Apáthi, puszta, Zala vgyében, Kustán és Kaloczfa közt szép erdőséggel, Baksához 1 óra.

Apáti, (Opetowecz), tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh bal partján: 162 kath., 10 evang., 6 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök. Trencsénhez $1\frac{1}{2}$ óra.

Apáthi (Bajmócz), (Bojniczke Opatowczke), tót falu, Nyitra vgyében, Bajmócz fiókja: 444 kath. lak.

Digitized by Google

— Van erdeje, jó legelője. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigye.

Apáthi (Lionia), (Opatovicz), tót falu, Nyitra vgyében, Trencsin vármegye szélén, 210 kath., 3 zsidó lak. — Erdővel, sovány földekkel, malommal. F. u. a nyitrai káptalan.

Apáthi (Nyitra), tót falu, Nyitra várm., a Nyitra vize mellett: 441 kath., 76 zsidó lak. Rétei igen jók; földe termékeny. F. u. H. Hohenczollern, Soky, s más nemesek. Ut. p. N. Tapolcsán.

Apáthi, puszta, Nyitra vgyében, Merasicz fiókja, 18 kath. lak.

Dobrács-Apáthi, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz keletre $^1/_2$ órányira, a Szamos mellett: 29 r., 137 g. kath., 150 ref. lak.; ref. anya-, g. kath. fiók- templommal. Határa kemény agyagos és lapályos; erdeje és almás-kertjei vannak; rétjei kétszer kaszálhatók. F. u. Cseh, Csabay, Virágh örökösök.

Apáthi (Felső), Horne Opatovcze, tót falu, Bars vgyében, Sz. Kereszthez $^1/_4$ mfd. 815 lak. Kath. paroch. templom. Rétje sok és jó; erdeje s vizimalma van. F. u. az esztergami káptalan. Ut. p. Léva.

Apáthi (Garan), tót falu, Bars vgyében, ut. p. Báthoz 1 mfd, 170 kath. lak. Bortermesztés. F. u. az esztergami káptalan.

Apáthi (Kis), Male Opatowcze, tót falu, Bars vgyében, Ar. Maróthoz $^1/_2$ óra: 332 kath. lak. Kath. paroch. templom. Termékeny földje, erdeje, malma van. F. u. az esztergami káptalan.

Keresztszeg-Apáti, magyar falu, Bihar vgyében, sikságon, Váradhoz $2^1/_2$ mfd., 1251 lak., kik közt r. kath. 10., ref. 614, n. egy. óhitű 610, ref. és óhitű anyatemplommal. Határa 4786 hold, mellyből szántó 1429, rét 1073, legelő 1341, szőlőskert 67, erdő 305, belsőtelkek 185, a többi árkok, utak, stb. Ebből majorsági szántó 278 h., rét 690 h., legelő 690 h., erdő 305, szőlő 67, dülők, utak 149, majorok területe 20 h. $^1/_4$. Földe fekete agyag és homok, melly igen termékeny, de szikes területei soványak. Határán nincs ugyan folyóviz, de a Sebes-Körös árja ide is elhat, s a határ harmadát elboritja. Van itt továbbá a ligetes erdő mellett egy tájék, mellyet a lakosok Kunilisnek, vagy helyesebben Kunülésnek hivnak, minthogy a kunok IV. László alatt itt tartották üléseiket. Birja gr. Csáky Petronella, gr. Csáky Vincze Antal ur neje.

Kopócs-Apáthi, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza mentiben, 280 r. kath., 79 g. kath., 246 ref. 85 zsidó lak., r. kath. és ref. templommal. Határa általában lapos a Tisza két partján s ennek áradásainak csaknem egészen kitéve; kaszállója sokkal több mint szántóföldje; erdeje is szép van. Összes kiterjedése 2370 hold. Urb. telek van $1^5/_8$. Birják fele részben Ilosvay Kristóf, kinek a Tiszán szép vizimalma van, $^1/_2$ Farkas, Földváry, Szmrcsányi, Csernánszky, Eördögh, stb. Tagositva van.

Apáti, Oláh-Apáti, oláh falu, alacsony dombon, Váradhoz, melly utolsó postája, 1 mfdnyire, 550 n. e. óhitű, 6 ref. lak., s óhitű anyatemplommal. Határa 1557 hold, mellyből 611 h. szántóföld, 235 h. kaszálló, 329 h. legelő, 382 h. erdő, melly igen szép szálas s egyedül majorság, a többi föld urbéri levén. Földje veres és sárga agyagos, nehéz mivelésű, búzát, zabot s főleg tengerit terem. Birtokosa a váradi deák püspök.

Olchva-Apáti, két magyar falu, Szathmár vgyében, az itt egyesült Kraszna és Szamos vizei mellett, olly formán, hogy Olchva a Kraszna, és Apáti a Szamos partjára esik. Az elsőben van 26 kath., 513 ref., 6 zsidó lakos, s egy ref. anyatemplom; a má-

Digitized by Google

sodikban 3 kath. 583ref., 10 zsidó lak., s egy ref. anyatemplom. Hajdan a praemonstratiaknak prépostságok volt itt, mellynek jószága idővel két bereghszászi kolostorra szállott. Szántóföldjeik igen termékenyek; rétjeik kétszer kaszálhatók; de a legelő nem igen tágas. Makkos erdeje, s gyümölcsei vannak. F. u. gr. Károlyi nemzetség. Ut. p. Vásáros-Namény.

Apáthi, orosz falu, Abauj vgyében, F. Gagy fiókja, 10 r. kath., 154 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Forró.

Apáthi, Hosszú Szer, Rövid Szer, három összeolvadt tótmagyar falu, Abauj vgyében, mellyek közönségesen csak Széplaknak neveztetnek. Számlál 906 r. kath., 50 görög kath., 37 evang., 132 ref., 26 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Termékeny föld, erdő. Van itt b. Meskónak egy kastélyja, egy szép nagy kerttel együtt. F. u. az első helységnek a Sz. István seminariuma, másodiknak az egri káptalan, a harmadiknak b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Szilvás-Apáthi, Opaczka, tót falu, Abauj vgyében, a Hernád bal partján, igen gyönyörü vidéken: 159 kath. lak. A kassaiak ide gyakran kijárnak mulatni. F. u. a Sz. István seminariuma.

Apathin, német m. v. Bács vármegyében, a Duna bal partján, Zomborhoz délre 2 mfd. lapályos térségen. Van 6500 lakosa, kik többnyire r. kath., paroch. templommal, emeletes plebániával, selyem-gombolitóházzal, több jeles urad. épületekkel, 20 száraz és 6 duna-malommal, sok mesteremberrel. Lakosai igen szorgalmas vagyonos emberek, híres kendert, repczét termesztenek, ennek magvából olajat ütnek, selyembogarat tenyésztenek, a gyermekek szalmakalapokat, az öregek korczvesszőből kosarakat fonnak, borral, fával, kenderrel kereskednek, stb. Határa 1100 □ ölével számítva 24653 hold, mellyből 160 egész urb. telek után van 5832 h. szántóföld, 3951 h. rét és belsőség, 160 jó és 800 hold homokos legelő, 256 h. szőlő. Majorsági szántó és rét 26 h., 5912 h. erdő, 1166 hold füzes, 4681 h. nádas, 1589 tó és mocsár, 280 h. utak. Birja a várost a kamara, s feje egy uradalomnak.

Apcz, magyar m. v., Heves vármegyében, egy gyönyörü dombocskán, Pásztóhoz délre 2, Gyöngyöshöz nyugotra szinte 2 órányira, 956 r. kath. lak., s anyatemplommal. Határa $4700^{689}/_{1200}$ hold; mellyből majorsági belsőség 13, telkesgazdáké 46, zselléreké 40, sorozat-kivülieké 3, utczák 37, szántóföld 2062 h., rét 814 h., legelő 544, szőlő 325 h., erdő 606, haszonvehetlen 205 hold, a fractákat elhagyva. Urbériség 38 telek után 1247 hold szántó, majorság 681 hold. Földe fele részben homokos, fele részben fekete föld, s jó közép termést ad. Szőlőhegye híres vörös bort szolgáltat. Folyóvizei a Zagyva és Szuha. Van egy hegye, mellynek teteje 900 öl, s a tetőhöz közel mintegy 10 ölre jó izü friss forrás. E tető szolgált trigonometriai méréskor egyik pontul a cs.k. mérnököknek. Birják h. Grasalkovich özv., gr. Teleki Sámuel, és gr. Ráday Gedeon.

Appony helysége (tótul: Apponyicze), Nyitra megyében, Bajmócz járás déli, s legalsóbb részén. Határai kelet és délfelé Ghymes és F. Elefant, nyugotfelé Pereszlény, Nyitrafolyó, mellyen túl Belincz, Kamánfalu, Vámos-Ujfalu, és Falkas-Dovorány, továbbá éjszakfelé Puszta-Podluzsány (alapitványi birtok) és Szúlocz (mind a kettő bajmóczi járásban). Földjei a legjobb minőségüek, és mindennemü gabonafajok, ázalék, és takarmányfüvek termesztésére legalkalmassabbak; a rétek magasabb fekvésük mi-

Digitized by Google

alt a Nyitra folyó kiöntésinek, és igy a megiszapolásnak nem lévén kitéve, igen jó takarmányt adnak; a legelők pedig, az alsók a szarvasmarháknak, a felsők pedig a hegyek és erdők között a birkáknak tartására igen alkalmasak. A helység fekszik az elég tágas, és termékeny Nyitra-völgyben keletfelé elég magas hegyek alatt. A helység magában, valamint szinte ezek határja is két részre oszlik, u. m. kis, és nagy-apponyira. Ámbátor, a mint most emlitetett a helység tulajdonképpen két külön helységet képez, mégis részint az urbéri földek, a mellyek mind a két határban elszórva vannak; részint minthogy a' két helységnek mindig csak egy birája vagyon; részint mivel a felső legelők, és erdők osztatlan állapotban lévén mind a két helységgel közösek; úgy szinte szoros összeköttetések miatt, mert egy tekintetre csak egy helységnek vehetők; s elkülönözve mind a két helységről szólni sem lehet. Nagy Appony tisztán az Apponyi család birtoka, — jelenleg gróf Apponyi Antal párizsi követ jószágaihoz tartozik; Kis-Appony pedig 3 közbirtokos között van fel osztva, u.m. gróf Apponyi Antal, Frankner Lukács, és Marczibányi Lőrincz urak között. Mind a két helységben vagyon $8^{31}/_{32}$ urbéri telek gróf Apponyi családhoz tartozandó, — az ezen telkekhez tartozó 144 hold szántóföld, és 54 hold rét mind a két határban el vagyon szórva; továbbá Kis-Apponyban bir Marczibányi Lőrincz ur 316 hold föld- és réteket, Frankner Lukács ur 180 holdat, plébánia 26 holdat, gróf Apponyi Antal 30 holdat; nagy-apponyi határban pedig tisztán gróf Apponyi Antal 772 hold szántóföld, és $421^{2}/_{4}$ hold réteket; közös legelő vagyon, és ugyan: Nagy-Apponyban 31 hold, és Kis-Apponyban 17 hold alsó legelő; a hegyekben pedig kis-apponyi határral közös 150 h. legelő, és 1200 hold erdő, és igy a határok kiterjedése tesz összvesen $3143^{1}/_{2}$ holdat. Ezenkivül van Nagy-Apponyban az uraságnak 75 hold szőleje, mellyből már csak $6^{1}/_{2}$ hold mivéltetik, 10 hold gyümölcsösnek szolgál; a többi pedig felszántva szántóföldnek használtatik. — A még elültetett szőlők jó bort adnak, és csak a terhes mivelés miatt, minthogy nehéz volt munkásokat kapni, irtattak ki. Népessége Kis-Apponynak 179 r. kath., és 21 zsidó — Nagy-Apponynak 400 r. kath., 5 evang., és 44 zsidó, összvesen 649. Lakosai tót ajkuak, mindazáltal az Apponyi család által az 1842-dik évben egy magyar tanoda alapittatott, a hová külső helységekből is a gyermekek ingyen befogadtatnak; jelenben 35 tanitványa vagyon. Továbbá Kis-Apponyban megjegyzendő a Sz. Péter, és Pál apostolok tiszteletére épült templom, és plébánia, a n.m. helytartótanács pártfogása alatt; Nagy-Apponyban pedig az újabb időkben a grófi család rendbeszedett igen csinos laka, mellynek legnagyobb diszét a 20 ezer kötetből, a legkiválogatottabb munkákból álló könyvtár teszi. A nagy-apponyi határ délkeleti részén a hegy oldalában egy az Apponyi családhoz tartozó régi vár romjai láthatók; eredete a régi homályos időkben rejlik; annyi bizonyos, hogy Zsigmond király idejében a királyi birtokhoz tartozott, és 1393. évben az Előry családdal, a kik ezután nevüket ezen vártól Apponyi-akra változtatták, a csekészi jószággal kicseréltetett, és ezen időtől szakadatlanúl az Apponyiak birtokában fekszik; a törökök berohanása alatt a 17-ik században leromboltatván.

Apor ka, magyar falu, Pest vármegyében, Pesthez $4^{1}/_{4}$ mfd. közel a Dunához, 700 ref., 60 kath. lak., kik többnyire nemesek, reform anyaszentegyházzal. Határa szük, de ter-

Digitized by Google

mékeny. Birja a Vattay nemzetség.

Apostag, magyar falu, Pest vármegyében, igen lapályos, róna vidéken, a Duna mentiben, Szabadszálláshoz öt órányira. Lakja 1956 lakos, kik közt 236 r. kath., 946 ágostai, 453 reform., 321 zsidó, s mindenik felekezetnek helyben van imaháza. Határa 5263 hold, mellyből szántóföld 2138⅜ hold, rét 1023⅜ h., legelő 575 h., szőlő 380 h., erdő 616 h., tó és vizállás 530 hold. Ebből urbéri szántó és rét 1470⅜ hold és 380 kapa szőlő; majorsági szántó és kaszálló 1680⅜ hold. Földje részint homokos, részint fekete, részint szikes és vizállásos; általában termékeny s legjobban megtermi a rozsot és kukoriczát. Szarvasmarhára a határ igen alkalmas, mellyet a Duna nedvesit. Vannak itt még Sákori, Füleszi, Malom és Kakaseri és Papréti tavak, mellyek közül a Sákor több helyeken mocsáros is. A Duna partján Várdomb nevű kis hegy vagyon, és 14 dunamalom. Nevezetes Apostag a benne találtató 18 mészárszékről és sok juhok levágása és o'csó hús áráról, valamint benne létező 32 csapszékéről és olcsó boráról. Birtokosok: Báró Dillon Karolina és Sarlotta, Milesz József özvegye, Bauer Ferencsics József, Volarics Ferencz, József, Teréz, Klára, László, Klára, Juliánna, Füstös Béni neje, Tahy János árvái, Mérey László, Volhard Wilhelm özv. Becsky Anna, Szeles Lajos, Erdős Mihály, Szilassy család.

Kis-Apostag, puszta, Fejér vgyében, a Duna mentiben, Duna-Pentelehez 1 óra. Gazdag puszta, s a Paksy leányági örökösök birják.

Apova, Opawa, tót falu, Hont vgyében, Balassagyarmathoz 2½ mfd., egy minden oldalról hegyektől környezett kietlen völgyben. Hegyes határa 1125 hold, mellyből urb. szántóföld 564 h., urb. rét 205 h., szőlő 30 h., uradalmi erdő, mellyben a lakosságnak faizása van 322 hold, 4 hold korcsmai és csősz föld. Földjei mind 3-dik osztálybeliek, agyagosak, kövesek és árkosak. Urb. házhely 25⅝. Bora savanyu; gyümölcse sok és jó; legelő csak az erdőben. Patakmalma van a községnek. Lakja 375 ágostai, kik Csal anyaegyházhoz tartoznak. Birja Coburg hg., s a csábrági uradalomhoz tartozik.

Alsó-Apsa, oláh-orosz falu, Máramaros vgyében, Szigethez 1 órányira: 1654 g. kath., 11 r. kath., 57 zsidó lak., két g. kath. parochiával, s termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Felső-Apsa, oláh falu, Máramaros vgyében, 935 g. kath., 19 zsidó lak., s anyatemplommal. F. u. többen.

Közép-Apsa, oláh falu, Máramaros vgyében, 1765 g. kath., 46 zsidó lak., két g. kath. parochiával. F. u. többen.

Apsicza, oláh falu, Máramaros vgyében, 214 g. kath., 11 zsidó lak., g. kath. leány-templommal. F. u. többen. Szigethez 3 óra.

Kis-Ar, magyar falu, Szathmár vgyében, a Tisza parton; 9 kath., 726 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje igen termékeny, de őszivetést az árvizek miatt nem igen tesznek; sásas szénája felette sok, valamint legelője is kövér; almás, szilvás kertjei szépek. F. u. gr. Károlyi ház, Pongrácz, Bay, b. Perényi, Csatári örökösök, stb. Ut. p. Vásáros-Namény.

Nagy-Ar, magyar falu, Szathmár vgyében a Túr vize mellett, közel ennek a Tiszába való szakadásához: 22 kath., 521 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa a Tisza felöl homokos, másutt fekete nyirok, s gazdag termékenységü; rétje, legelője bőséges, s azért sok marhát

Digitized by Google

tarthat; gyümölcsei nagy hasznot hajtanak; erdeje van. F. u. Luby Károly és mások számosan.

Aracs, horvát falu, Somogy vgyében, 303 kath. 8 ref. lak. F. u. Végh István örökösei. Babócsához ½ óra.

Arács, magyar falu, Zala vármegyében, egy völgyben, közel a Balatonhoz, 90 kath., 305 ref. lak., ref. anyaekklezsiával. Földje kevés, szőlőhegye derék; s a hires füredi savanyu viz csak ez alatt feküdvén, azért a vendégek közül sokan e helységben szoktak szálást fogadni. Gyümölcse, különösen spanyol-megyje sok és szép. F. u. gr. Eszterházy, s más nemes urak. Ut. p. Füred.

Arácsa, magyar falu, Zala vgyében, 177 kath., 4 ref. lak. Itt láthatni a régi Pogány várának omladékait. F. u. többen. Keszthelyhez 3½ óra.

Arad. E nevet Arad és Temes vgyében három hely viseli, u. m. Ó-Arad, királyi város, a Maros jobb partján, Arad vármegyében; Uj-Arad, mezőváros a Maros bal partján az előbbeni várossal átellenben, Temes megyében; végre Arad vára szinte a Maros bal partján. Ó-Arad 1826-ban lett királyi várossá, s fekszik termékeny rónaságon, Pesthez 18 posta állomásnyira. Lakosai, kik 18,156 főre mennek, részint németek, részint oláhok, magyarok és ráczok; a kézmüvességet s a kereskedést élénken folytatják, különösen dohánynyal, gubacscsal, gyapjuval, borral, nyers bőrökkel, mézzel és sertésekkel. — Országos vásárai, a gyári és fényüzési portékákra nézve, a pesti és debreczeni vásárok után mingyárt következnek. Van egy kath. gymnasiuma, fő polgári tanodája, s egy mesterképző-intézete a n. e. óhitű oláhok számára. Székhelye a vmegyének és egy nem egyesült óhitű püspöknek. 1848—49-ben Arad czimü politikai lap is jött ki Aradon. Uj-Arad csinos német m. v. 4000 lakossal. Fakereskedése nagy fontosságú, kivált fenyőszálakkal, deszkákkal, mellyek Erdélyből a Maroson szállíttatnak ide. Vizimalmai őrlik azon hires aradi lángliszlet, mellyel még külföldre is nevezetes kereskedés üzetik. Az aradi vár négyszegletre van épitve, erős sánczokkal, bástyákkal, és két kapuval. Ezen várat még a törökök kezdték épiteni, de Eugen hg. ujonnan felépittette, s belőle jéles erősséget csináltatott. A mostani vár II. Jósef alatt végeztetett be, s Ó-Araddal egy hid köté össze, a minthogy a vár is Aradvármegyéhez tartozik. Nevezetessé teszi e várat a legujabb forradalmi korszak alatt kiállott 8 hónapi kemény ostrom, és a szinte jeles, elszánt vitézséggel folytatott védelem. Ugyanis a vár parancsnoka, Berger osztrák tábornok, az 1848-ik oct. 3-ki császári proclamatio következtében az engedelmességet a magyar kormánynak nem csak felmondá, hanem Aradot is felszólitá a megadásra, mit midőn ez és az őrsereg visszautasitá, elkezdé bombáztatni a várost, mi a forradalom alatt több izben megujittatván, e szépen virágzó hely nagyrésze igen megrongáltatott. Más oldalról a magyarok is komoly készületeket tevének a vár ostromához s bekeritéséhez, annyira, hogy 1849-iki junius végével Berger csakugyan kénytelen volt capitulátióval magát megadni, miután az őrsereg, főképen éhség és betegség miatt, képtelen volt további védelemre. Ezen nevezetes ostromnak történetét bővebben közöljük itt „Arad ostroma“ czikk alatt.

Arad ostroma. A honvédelmi bizottmány, Jellachich bán elvonulása, s Róth- és Philippovicsnak elfo-

Digitized by Google

gatása után, oct. 8-dikán a király és nemzet nevében szorosan s kemény felelet terhe alatt meghagyta minden hazabeli várparancsnoknak, hogy 7 nap alatt a magyar háromszinü lobogót mulhatlanul kitüzzék, a parancsolat nem teljesitőit hazaárulóknak s törvénykivülieknek nyilatkoztatván.— Okot adott erre a katonaságnak több helyen mutatott magaviselete. Aradon már oct. 3-ikán kitörtek a katonaság és város közti egyenetlenség első jelei. A városba ugyanis egyfelöl Leiningen gyalogság, másfelöl 600 Schwarzenberg dsidás akart bevonulni. A dsidások ezredesének Blombergnek ismert gondolkodásától semmi jót sem várván az aradiak, a nemzetőrség a katonák bejövetelét gátolni akarta, az Istvántérre 4 álgyut vitt, s 400 aradi nemzetőr, segittetve az Aradon állomásozó 600 debreczeni s 400 gyulai nemzetőrtől, elállotta a város bejárásait; a boltok bezáráttak s követek küldettek a csapatnak ezredesihez, hogy ezeket benyomulási szándékuktól visszatartsák. Az alkudozások két óráig tartottak, végre Berger János tábornoknak, a várparancsnoknak közbevetésére, a nemzetőrök visszavonultak, s a gyalogság zenével, magyar dalokat játszva, csakugyan bement a várba, a dsidások pedig Uj-Aradon maradtak. 4-én ismét riadó doboltatott, mert a várba hadszerekkel terhelt szekereket akartak vinni. Ezt a nemzetőrök ismét gátolni akarák, de aradi főispán Bohus János közbeszólására a szekerek is csakugyan bebocsáttattak. Ekközben a megerősitett vár bástyáiról töltött álgyuk irányoztattak a város felé, és a várba senki be nem bocsáttatott. A várparancsnok Berger János (sopronyi születés) oct. 4-dikén felszólitá a várost, hogy oct. 5-dik regg. 10 óráig nyilatkozzék: valljon akar-e a császárnak engedelmeskedni? a város felelé: a királyért vérét is ontani kész, csakhogy minden tőle jövő parancs magyar minister által legyen ellenjegyezve. A városbeli nyugtalanság nőttön nőtt, és nem ok nélkül. Oct. 6-ikán a várparancsnok a városnál levő álgyuk mint kincstári tulajdon kiadását s a honvédek közé állt sorkatonák visszaküldését, s a Máriássy János parancsnoksága alatti tiszántúli mozgó nemzetőri csapatoknak a városból kiutasitását sürgeté; mire közgyülés tartatván, határoztatott, hogy kivánsága teljesitteni nem fog. A várost kezdék eltorlaszolni, a Maros partjait sánczolni, s mindenki csatára készült. A sorkatonák s dsidások közől a bezárt várból egyesek át-szökdöstek. Egy illy esetben a várőr lelőtt egy átszökni akaró sorkatonát. Ez jeladás lett az oct. 7-diki álgyuzásra. Berger várparancsnok déli 12 órától 1 óráig álgyuztatta a várost s kartácslövéseket is tétetett. Ez uttal kár kevés, személyes sérelem még kevesebb történt. Egy gyermek maradt halva, s két debreczeni nemzetőr kapott sebet. Összesen 27 lövés volt, közte 2 bomba. A boltok bezáráttak, az álgyuk s nemzetőrök a Sz.-István téren készen állottak. A debreczeni nemzetőrök az ablakokban töltött fegyverrel várakoztak a dsidásokra, de ezek nem jöttek. Mondják, hogy az első álgyut a várbeli ferenczíek szerzetének guardiánya, egy horvát, sütő el. A várparancsnok ismét megujitá követeléseit, mire egy városi küldöttség ment hozzá azon izenettel, hogy kivánatára sem pénz, sem álgyu nem fog adatni, a nemzetőrök fegyvereiket le nem rakják, a feketesárga zászló ki nem tüzetik, s a Maros körüli előőrök be nem huzatnak. Nők és gyermekek kezdék elhagyni a várost. Ennek okát kérdezvén a várparancsnok, azon választ nyeré, hogy a város a legvég-

Digitized by Google

sőre is készen áll, s a nők és gyermekek sirását hallgatni nem akarja. Egyébiránt a várparancsnok igéré, hogy a várost, ha okot nem ad, többé lövetni nem fogja; azonban a legnagyobb készületeket tételé, a vár melletti élőfákat vágatá s takaríttatá. Blomberg és különösen Siliák horvát ezredes vettek igen nagy részt a hadi tanácsban s készületekben. A várbeli őrök és előőrök közt gyakori lövések váltattak, hogy azonban minden további ingerültségi alkalom elkerültessék, a nemzetőröknek a visszatüzelés megtiltatott. — A bécsi oct. 6-ikának hire, melly oct. 11-dikén érkezett Aradra, s a városból a várba azonnal beszállíttatott, nagy örömet okozott a fenyegetett városban, s némi levertséget a várban. — Azonban az ostromállapot folyvást tartott, a várban haditörvényszék alakult, statarium hirdettetett, s óránkint uj hírek rémiték a város lakóit; a nemzetőrség éjjel nappal fegyverben állott. A várőrizet fel sem vette a honvédelmi bizottmány oct. 8-iki rendeletét, sőt egyenesen kitüzte az ellenállás zászlóját; a terv nem kevesebb volt, mint Aradot összeköttetésbe tenni Temesvárral s a rácz mozgalmakkal, s igy az ellenállás középpontjává az alsó tiszai részekben. Török Gábor élelmezési biztos és aradi polgármester s Hadzics Lázár képviselő, az aradi várkerületén kivül, dsidás előőrök által elfogatott, amattól 10 ezer forint nyugtatvány mellett elvétetett, maga, mint kezes, oct. 16-áig őrizet alatt tartatott, azután azonban 3 dsidás fogolyért kicseréltetvén, miután Hadzics már előbb elereszteletett volna, szinte szabadon bocsáttatott. A vár ügyével összefüggött a megyebeli oláhok lázongása, kiket folytonosan nemzetőri erővel kellett féken tartani s ujonczállitásra kényszeríteni, igy, p. o. oct. 18-dikán 300 debreczeni nemzetőr ment ki Kovasincsra az ottani pórlázadás elnyomására.

Oct. 21-kén (az aradi állandó megyei bizottmánynak a honv. bizottmányhoz intézett hivatalos jelentése szerint) az aradi magyar csapat Angyalkutig haladván, azt az Uj-Aradról kivonult s odáig üzött dsidás és Rukawina-ezredbeli gyalog ellenség megverésével vitézül bevette; oct. 22-ikén pedig Máriássy János őrnagy parancsnok Bécska felöl szinte előnyomulván, Uj-Aradot minden ellenállás nélkül elfoglalta. A nemzetőrök összes vesztesége a csatánál 12 halottra, 37 sebesültre ment; a dsidások Temesvár felé szaladtak. Ezalatt Berger tábornok, ki már 20-kán reggeli 8 órakor is tétetett 5 álgyulövést a városra, most ezt reggeli 6 órától 8-ig, és ismét 9-től 11-ig folytonosan álgyuztatta, több házban sérülést okozott, különösen a megyeházat megrongálta, melly 35 lövést kapott. Összesen golyókkal és bombákkal mintegy 500 lövés történt, 7 egyén megsebesült. A bombák nem igen gyujtottak. Aradon s környékén már ekkor mintegy 12,000 nemzetőr s önkéntes volt összegyülve; kedv s bátorság nem hiányzott, csak álgyuk szüksége éreztetett. A helybeli, debreczeni, s békési edzett nemzetőrséghez számos népfelkelés is csatlakozott, de sorkatona egy sem volt, s puskás összesen csak mintegy 1500. Ezen erő harczolt vár és sorkatonaság ellen. A lelkesedés azonban olly nagy vala, hogy a várból az előőrökre lőtt golyókat ezek kalapjaikkal hajgálták. — Az emlitett működések által megkezdetett Arad várának elzárása, melly azóta több izben feloldatott s ismét megujittatott.

Oct. 23-ikán d. u. 3 órakor ismét álgyuztatott a város, melly alkalommal egy golyó Gallini Pál gyógyszerészt kocsijában fiával együtt a szó

Digitized by Google

teljes értelmében szétlőtte. A várból ugyanazon napon egy álgyuval kitörtek, de Máriássy által megszalasztattak, s álgyujok elrontatott. A békési önkéntesek a várfalakhoz húzódva, több őrt lelődöztek. — Oct. 24-kén 420 debreczeni önkéntes érkezett Aradra. Báró Vesselényi, Hannover-ezredi százados (Farkas'fia) elfogatott. — A vidéki oláhok e közben folytonosan izgattatván, meg nem szüntek lázongani. A Kovasinczi véres leczke nem használt nekik. Világoson, Zám, Soborsin, Konop vidékén, az erdélyi határszélen gyülekeztek, összeesküdtek, s előre nyomulni készültek. Az aradiak Világosra kimenvén, ott több ezer oláhot találtak jól fegyverezve, kik azonban néhány kartácslövés után szétfutottak a hegyekbe. A fibisi oláhok pedig az urasági tisztek minden vagyonát, s az uradalom magtárát, pecsétjét és marháit *rabolták el.* — Az oláh lázongók *ellen Gál László* őrnagy harczolt két század aradi nemzetőrrel, s egy század bihari honvéddel, s Arad megyét kitisztitván, Zarándba is átlépett, mindenütt a legszigorúbb rendszabályokhoz nyulván, de kevés sikerrel. A legyőzöttek meglapultak ugyan, de bosszút esküdtek s ujra kitörtek.

November 3-kán néhány dsidás az aradi várból, a Maroson keresztül úsztatván, a mikalakai gyepről mintegy 150 darab marhát hajtott, vakmerő bátorsággal, a várba. — Ugyanaz napon egy a hid melletti kaszárnya felgyujtására megbizott káplár átjött a honvédekhez. — A város helyzete azonban naponkint sulyosodott, mert a segitségre jött békesi, csanádi, csongrádi nép ezrei, megunván a fáradságot, visszavonultak tüzhelyeikhez. A békésmegyeiek viseletéről kevés jót mondhatni; az angyalkuti csatát elhagyták, a világosi lázongók elleni hadjárat alkalmával, féktelenül raboltak; a gyulai s békesvárosiak azonban emberül kiállták a sarat. A szentesiek helyébe Vásárhelyről jött 600 nemzetőr, s megérkezett a vásárhelyi 30-ik zászlóalj is, 2150 egyénből álló, de fegyvertelen s ruhátlan. A sereg I. ike, Debreczen veres-szalagosai valának, rettenthetlen emberek s edzettek, mint a legjobb régi sorkatonák, kik az Aradon maradt békesiekkel együtt olly vitézséget bizonyitottak, millyet egy elfogott levél szerint Blomberg ezredes is méltányolva elismert. — Nov. 5-kén Berger tábornok lövonalat készitendő, az utjában álló, Zsigmondháza s Ó-Arad felöl eső ölfák s kaszárnya felgyujtása végett kirohanást tett, s az aradi előőrök golyózáporára álgyuval felelt. Noha a gyujtók közül több lelövetett, a szándéklott gyujtás jól sikerült; Zsigmondházán 3 ház elégett, a tömérdek ölfa s kaszárnya pedig késő éjig lobogott. A Maros 80 ezer forint értékü nagy hidját pedig a magyarok gyujtották fel, hogy a rácjok rohanást gátolják. Uj-Arad megtámadása naponkint váratván, az erősen elsánczoltatott. A mikalakai malom, mellynek a vár használatát veheté, szinte elégetteték, a marosi kisebb hajók elfoglaltattak, a még szabadon álló vároldalt pedig Máriássy erősen megrakta csapataival, és igy a várbelick egészen el voltak zárva minden közlekedéstől. — A városi lakosság lassankint meg kezdé már szokni az ostromállapotot, az oltó készületek megtétettek, s az álgyuzások alatt legéberebb figyelem fordittatott a netaláni gyuladás meggátlására. — Nov. 10-dikén estve ismét elkezdődött az álgyuzás s egész reggelig sürün hullott a golyó és granát. E gyakori álgyuzás czélja az volt, hogy a fegyveres erő Aradon bentartassék s a Lippán levő debreczeni-

Digitized by Google

ek segitségére ne mehessen; kiket a temesi várőrség megtámadni készült. A megye elhagyta Aradot s Peregre tette át székhelyét.

Novemb. 12-dikén a dsidás-ezred két százada, 2000 gyalog sorkatonával s több ezer felkelt oláhval megtámadták Lippát. A lippai magyar sereg, főleg debreczeniekből álló, mintegy 1400 főre mehetett, az ellenséget azonban bátran visszanyomta, sőt szuronyszegezve, rohammal megszalasztotta. Nov. 13-kán Máriássy alezredes 400 nemzetőrrel s egy ágyuval kivonult a lippaiak segitségére. A magyaroknak 5, az ellennek 11 ágyuja volt. A csata megkezdődött reggeli 8 órakor, s tartott 12 óráig szakadatlanul, változó szerencsével. Az oláh tömegek háta mögé dsidások és granitsárok állíttattak, kik a hátrálókat leöljék, s az oláhok holttesteiből egész torlaszok emelkedtek. Mindazáltal a legnagyobb rendetlenségben futottak el. Azonban a 11 ágyu a hegytetőről folyvást ontá golyózáporát, mellyet a m. sereg, miután töltése is elfogyott, többé ki nem állhatott, s több halott és sebesültből álló veszteséggel elhagyá Lippát és visszavonult. Az Alf. Hirlap a magyarok e csatábani veszteségét csak 15-re teszi; ezek közt 5 debreczeni önkéntes. Az oláhok holttestei pedig kocsikkal hordattak el. E visszavonulás hirére az Uj-Aradon levő sereg minden megtámadás nélkül elhagyta állomását, s beszaladt Aradra. A várbeliek, használva ez alkalmat, kirohantak, s Uj-Aradról magokat minden szükségessel ellátták. A város nagy rémülésbe jött, a mit nevelt a megyei tisztviselőség elköltözése, s férfiak és nők szaladtak a fenyegetett falak közül. Uj-Arad vigyázatlan és szükségtelen elhagyása, s ez által azon reménynek, hogy a most már élelemmel ujra ellátott vár feladásra szoríttathassék, meghiusulása leverőleg hatott a lakosságra. És pedig Lippa bevétele után, az oláh csapatok eloszolván, az osztrák erő veszteg maradt, a magyar sereget nem üldözte, hanem részint Lippán mulatott, részint Lugos- és Temesvárra visszament. E körülményeket s az ellenség fekvését Máriássy kifürkészvén, a védtelenül hagyott Uj-Aradot nov. 16-kán éjjel szép csendesen ujra elfoglalta, s a várrali közlekedést ujra elzárta. Lippából szinte kivonulván az ellenség, a magyarok oda ismét bementek. November 18-dikán délután ismét két óránál tovább bombáztatott a város. E hónap végén megérkeztek az Aradra rendelt székelyek is, és most már komolyabban látott Máriássy az ostromhoz. Próba tétetett 5 darab hatvanfontos bombával, mellyek közül kettő sikerült, három pedig, miután a távolságot a főbombász még nem ismerte tökéletesen, nem esett kellő helyre. Dec. 3-kán megérkezett a lengyel csapat, 400 ember, 100 tüzérrel s 11 ágyuval. Beérkezésükkor zápor hullott, s ők még meg sem száríták átázott ruháikat, midőn a székelyekkel, s debreczeniekkel és békesi önkénytesekkel ostromra indultak. Hajnali 5 óra tájban, hidakkal s lépcsőkkel ellátva, csöndesen bevonultak a vár elősánczába. Midőn a székely csapat már a második bástyán állt, s a más oldali támadóknak jel adatott a megrohanásra, a békesiek „éljen a magyar" kiáltása felébreszté a várbélieket; riadó veretett, a harangok zugni kezdtek s irtózatos golyózápor fogadta a merész de vigyázatlan ostromlókat. A lajtorják rövidek voltak, s a felmászás lehetlenné vált, s a mi legfőbb, a harmadik sánczban a várabrosz szerint létezőnek feljegyzett hid hiányzott. Végre Máriássy, a bátor de nem igen tudós katona, látván

Digitized by Google

a lehetetlenséget, visszavonulást parancsolt. És igy hiába áldoztatott fel több hősi élet, mert 2 lengyel, s 1 debreczeni önkénytes, több székely és honvéd elesett, a sebesültek száma pedig 22-re ment. A sebesültek közt volt őrnagy Czikó. A strategikus számitás hiánya, melly e vállalatot bélyegzé, mindenkit boszontott. Mindenki érzé, hogy a helyzetnek tökéletes ismerete nélkül, egy erős vár ostromához fogni, már csak a rosz erkölcsi hatás tekintetéből is, menthetlen bün. Járult azonban a dologhoz szerencsétlenség is. A vezényszót ugyanis, melly hátrálást parancsolt, némelly csapatok roszul értvén, inkább előre nyomultak; különösen a lengyelek. Ezt a többiek észrevévén, szinte nem akartak hátra maradni, s az elsőséget a lengyel atyafiaknak engedni, s a debreczeniek, székelyek s honvédek közt *vetekedés* támadt. Köszönetül a vár *ismét lövette* a várost, esti 5-től 10-*ig*; azután azonban néhány fogoly uj-aradi lakost kibocsájtatott, kik hirét hozták, hogy a várban, szarvasmarha fogytán, lóhust is esznek, s bádog pénz jár. Az elesett áldozatok ünnepélyes szertartással eltemettettek; négy holttetemet, 5 sebesültet, s még 17 foglyot a várbeliek magokkal vittek a sánczokból. Illy gyilkos ellenségeskedés mellett azonban nem hiányzott a kölcsönös lovagiasság a vár és város közt. Berger tábornok parlamentair által ujságot, Siliák ezredes pedig szép leányai számára czipőket kért, és Máriássy mindkét kérést teljesité. E közben a *lázongó* oláhokat Zám környékén Asztalos *százados* vette üldözőbe, nagy sikerrel. Ellenben Kedves Lajos *százados*, ki egy század székely katonasággal Lippára küldetett, az ott talált bor, liszt, és nagy mennyiségü só átvételére s Aradra szállitására, midőn e szereket a Maroson át Radnára szállitaná, a Károly Ferdinánd gyalogság egy zászlóalja, s több ellenséges erő által meglepetvén, csak alig tudott menekülni és Radnára több legénye vesztésével vonulhatott csak vissza. Az ellenség oda is üldözvén, ő pedig ágyuhiányában ellen nem állhatván, kénytelen volt Radnát is elhagyni s élethalál veszély közt távozni (dec. 11-dikén). Ennek hirére Gál László alezredes 2 század székelylyel s 1 század honvéddel, s egy pár ágyuval még az nap éjjelén elindult Radna felé. Radnát azonban üresen találta; az ellenség az elfogott élelmi szerekkel átment Lippára s egy része azt is elhagyván, csatlakozott a temesvári erővel.—Arad város, hirére annak, hogy a magyar tábor több oldalról fog megtámadtatni, 48 óráig folytonosan fegyverben állott. dec. 13. s 14-én. E napon déltől estig a bombázás megujult, pogányabbul mint valaha. Más részről a Lippai ellenség, a Maros mentén, Uj-Arad felé közelgetett s 11 órakor már Angyalkutat elfoglalta, ugyan Uj-Aradra nyomult más után más ellenséges csapat is. Dec. 14-ike rosz és szégyenteljes nap lett. Az uj-aradi sánczokban székelyek állottak, utánok a vitéz lengyelek. A támadó tábor mintegy 2500 sorkatonából s 3 század lovasból állott; a magyar erő ráment 6—7000-re, de közte csak 48 Sándor-huszár lovasság; amaz 15 ágyuval lőtt, ez alig vitt 30 ágyuja közül 3—4-et a tüzbe. A magyar tüzérek botrányosan lőttek; a székelyek pedig a támadók jól irányzott első lövésére megszaladtak. Helyöket a lengyelek s a békesi önkénytesek foglalák el, kik vitézül helyt álltak, de a székelyek példája megzavará a 3-ik honvéd zászlóaljat is, s az egész tábor borzasztó rendetlenségben futva hagyta el Uj-Aradot. A tüzérek

Digitized by Google

közül 20 átment az ausztriaiakhoz; 2 álgyu, mellyet a székelyek elhagytak, elveszett, s ha Kun nevü aradi polgári tüzér az ó-aradi parton ügyesen nem működik álgyujával, minden magyar álgyu, s több ezer ember oda vesz. Igy is sok volt a veszteség, egy honvéd zászlóaljból csak 560 ember maradt, a többi fogollyá tétetett. Uj-Arad tehát másodszor is a vár birtokába jutott, s azonnal 300 kocsi élelem vitetett a felszabaditott várba. 15-kén délben érkeztek, de már későn, a Lehel lovasok.

Élénken kezdett éreztetni, hogy mindenek felett ügyes és értelmes vezérre van szükség. Máriássy János, oroszlány bátorságu de szerencsétlen, gondatlan s tudománytalan vezér volt, s dölyfös modora által minden népszerüségét elveszté. Rendet nem tartott, fegyelemről szó sem volt táborában. A honvédek romlottak, garázdák, részegesek; tisztet alig lehete látni az uj-aradi csatában. Általános lett az óhajtás, hogy az aradi ostrom vezetése más parancsnokra bizassék. E várva várt uj parancsnok Vetter tábornok volt, ki dec. 16-dikán estve érkezett Aradra. Megjelenésével enyhülni kezdett a nép elcsüggedése, melly azonban sohasem ment annyira, hogy a város feladása nyilván kivántatott volna, noha az álgyuzás 16. s 17-kén megujitatott. Azonban Vetter csakhamar, már 17-kén elhagyta Aradot, s más rendeltetést nyert. Helyébe Gál Miklós ezredes lépett, ki dec. 19-dikén érkezett Aradra. Dec. 22-dikén a vár 48 óra alatti feladásra szólitá fel a várost, fenyegetvén, hogy különben irgalom nélkül halommá lövetik. A vár közelében eső utczák lakosai mind kitakarodtak házaikból, azonban Gál Miklós ezredes a felszólitásra erőteljesen felelt, kijelentvén, hogy a honvédek számára lefegyverzett városnak nincs is hatalmában magát átadni, miután magát s környékét az ország serege megszállotta. E mellett azonban megtette készületeit Uj-Arad visszafoglalására. Dec. 26-án a Maros beálltával igen nagy fáradsággal készült mesterséges hidon Nagy Jenő s Zurich őrnagyok vezénylete alatt átment egy csapat gyalogság s lovasság néhány álgyuval, és ujra visszafoglalta a csufosan elvesztett Uj-Aradot. A vár tehát ismét el lőn zárva minden közlekedéstől, most már harmadszor. — A dec. 22-kére és 24-ére igért rombolás, melly miatt Aradon egész népvándorlás kezdődött, nem történt ugyan meg, s az ünnepek rendzavarás nélkül folytak le, de 28-kán beváltá fenyegető szavát a vár. Estve megindult a legszörnyübb bombázás; 500-nál több legnagyobbféle golyó lövetett a városra, 4 helyen kigyuladt, 14 ház, s ezek közt a püspöki lak is, elégett, mert oltani a bombák miatt nem lehetett, számtalan ház megroncsoltatott.

Beköszöntvén az 1849-dik év, az ostromállapottal egybekötött nyomor meg nem szünt, sőt külömböző okokból örökülni látszott. Az ostromló erő csekélysége, s az előbbi vezérek értetlensége egy részről, a várőrség kitartó vitézsége más részről, minden béketürést kiárasztó hosszuságra nyujták a kinos állapotot. A decemberi roham roszul sikerülvén, s a vár árkai a Maros kiáradása miatt vizzel levén megtelve, szándok volt a várat kiéheztetés által venni be, s ismételt rohamok által az emberi vért nem pazarolni. Ezen nézetet előmozditották a várból kiszökött katonák vallomásai, kik a várban napról napra növekedő szükség- éhség- s sanyaruságról beszéltek. Miután tehát jan. 24-kétől 28-káig sikeretlen ostrom folytattatott, Gál Miklós tábornok jobbnak látta nemcsak a vár roham-

Digitized by Google

mali bevételét meg nem kisérteni, hanem a költséges álgyuzást is félbeszakitani, és csak arra ügyelni, hogy a vár minden közlekedéstől el legyen zárva, s Temesvár felől segitséget s élelmet ne nyerhessen. Az ostromálgyuk egyébiránt helyeiken maradtak s készen állottak a kitörési kisérletek akadályozására. A vár is hosszasabb ideig megkimélte a várost ismételt rombolásoktól. A várnak illy helyzetében természetesen mindent elkövetett az ellenerő, hogy azt a bezárástól felmenthesse.

Február 9-dike nevezetes nap volt Aradra nézve. Az ausztriai s vele egyesült rácz erő febr. 7-ikén Vingától Uj-Arad felé nyomulván, ezt ellenállás nélkül elfoglalta, s a várat ujra felszabaditotta. Gál tábornok katonáival s álgyuival Ó-Aradra vonult át. Az ellenség egyesülve a várbeliekkel, febr. 8-ikán a befagyott *Maros partját* megrakván, elkezdte a *csatát álgyukkal* s apró fegyvertüzzel. Glogóváczról 4 honvédszázad Aradra sietett, hogy a magyar tábor jobb szárnyát fedezze, s Aradtól a csálai kis erdőig volt felállitva. Reggeli 9 óra tájban a véderő nagyobb része, s a rémült lakosság futni kezdvén, nagy zavar támadt, melly azonban erélyes rendelkezések által csakhamar rendbe jött. Ezalatt az ellenfél a jégen a városba benyomulván, azonban csakhamar középbe s két szárnyba fogatván, és d. u. 3 óráig feltartóztatván, elkezdődött az utczai csata. A főtér, reform- és szabadsajtó-utczák vérben piroslottak. Legjobban kitüntette itt magát Asztalos Sándor 29-ik zászlóalji százados, ki egyik kezében nemzeti lobogóval, másikban karddal járt elől, s 4 századával annyira visszaverte az ellent, hogy midőn d. u. 4 órakor Villám 38-dik zászlóalji őrnagy és Szentiványi százados, csapataikkal megérkeztek, az ellenség minden oldalról megtámadtatva, több száz halottat hagyván hátra, kénytelen volt a Maroson át visszavonulni. A holtak közt volt Joannovich Mihály őrnagy, s nevezetes szerbfőnök. A Rukovina ezredből két tiszt s 50 közlegény szökött át a magyarokhoz, kik kevés kárt vallottak. A marosparti sóraktár azonban, gyujtó röppentyükkel lángba borittatva, elégett, s a város a várból éjjel nappal álgyuztatott. — Asztalos százados vitézsége jutalmául, mellynek az eredményt csaknem kizárólag lehete köszönni, azonnal őrnagygyá neveztetett. — Egy óra mulva a tüzelés megszünt, s az ellenerő egy része Vinga és Temesvár felé elsietett, a többi Uj-Aradot őrizé. Febr. 9-dikén uj csatározás volt, de Asztalos századainak vitézsége nem csak meggátolá a jégeni áttörést, sőt a szerbeket Uj-Aradról el is üzte. Főszerepet játszottak itt a 29-dik zászlóaljba beosztott békési önkénytesek, s a nagyváradi század, kik vitéz tiszteik vezetése alatt, álgyu s lovasság nélkül, csupán szegzett szuronnyal, sőt tilalom ellenére, rohantak át a Maros jegén Uj-Aradra, s ez által példát és kedvet adtak a többi honvéd századnak. A Maros bizonytalan állapota miatt, azonban sem lovasságra, sem álgyu segitségre nem számithatván az Uj Aradon győztes honvédek még 9-ikén este visszatértek Ó-Aradra, s Uj-Arad az ellen kezében maradt. A Maros olvadazó jege az ismételt áttörést lehetlenné tette.

Február hó folytán nem történt ezentul valami jelentékenyebb esemény. Febr. 20-kán a várbeliek kitörtek Uj-Arad s Mikalaka felé, de a magyar őrséggel váltott lövések után az éjszaki kapun ismét visszatértek, s elkezdék a várost bombázni. Esti 10 órától éjfélig tartott a kölcsönös tüzelés, és több ház megrongáltatott. A

Digitized by Google

pangó állápot, mellyet csak korenkint zavart meg a kicserélt álgyuzás, ismét beállott. Aradot a vagyonosb lakosok nagy része elhagyá, a piacz szép házai lakatlanul maradtak. Az álgyugolyók körében nem maradt ház sértetlenül; a középületek s egyházak különösen sokat szenvedtek. A benmaradt lakosok azonban annyira megszokták az álgyuk harczi zenéjét, hogy legnagyobb álgyuzáskor is sétáltak az utczákon, sőt a marospartról nézték a repkedő golyókat.

April folytán b. Vécsey tábornok vette át Aradon a főparancsnokságot, ki alatt uj erő s kedv szállott az ostromlókba; a honvédek szorgalmasan gyakoroltattak, uj telepek készittettek, az uj-aradi részen 400 ölnyi hosszu árok huzatott, melly a várat a Bánságtól teljesen elzárá. Márt. 25-dike óta több izben megujult az álgyuzás, 25-dikén éjfélkor kezdődött s tartott 3 óráig; april 3-ikán d. u. 4 órától esti félnyolczig. April. 9-ikén husvét másod napján erős puskázás zavarta az ünnep csöndét; a magyarok a hidat felgyujtották, a várbeliek oltani jöttek, s egymásra dühösen lődöztek; ugyanekkor félszázad dsidás élelmet akart a várba szállitani, de a békesi önkénytesek, s a csak három hetes katona Lehel-huszárok egy pár szakasza által Sz.-Miklósról visszaveretett, és Keresztesig üzetett. April 13. s 14-kén egész éjjel az uj-aradi sánczokra tüzelt, s onnét lődöztetett a vár. Következő napokon, egész 18-kig, ugy szinte 26-dikán virradóra naponként álgyuzás volt; s a vár golyói főleg oda intézve, hol Vécsey tábornok, ki ez időben Aradon parancsnokolt, lenni gyanittatott! jelül, hogy a vár, némelly egyetértők által, jól vala értesitve a városi körülményekről. E részben főleg a városi ráczságra volt gyanu, s a népfajok közti elkeserültség napról napra növekedett, s már gyermekek játékaiba is átment.

Ennyi nyomor s ennyi vitézség és kitartás után mindkét oldalról, mindinkább növekedvén a várvédek élelembeli szüksége, Berger tábornok hajlandónak mutatkozott a várnak tisztességes feltételek alatti átadása iránt alkudozni. Ezen kedvét öregbitette hihetőleg a magyar ügynek 1849 tavaszán lett fölemelkedése és szerencsés sikere. Juniusban parlamentairek mentek Budára a magyar hadügyministeriumhoz az átadás feltételei iránt alkudozni, kik 17-kén érkeztek vissza Aradra. A parlamentirozás azonban még junius végeig folyt. Julius 1-jén szállották meg 8 hónapi ostrom után Arad várát a magyar seregek, kiknek 61 álgyu, 2000 mázsa puskapor s 1500 lőfegyver s s több százezer álgyugolyó és töltés jutott birtokukba. Akkor volt kénytelen magát megadni, mikor a forradalmi hadsereg szerencsecsillaga megfordult, s a Pestről szaladó kormány utközben, futtában hirdeté ez eseményt. A nemzet olly régen várta e hirt, hogy a hosszu várakozás egészen elvette ahozi étvágyát. A várőrség mintegy 1300 ember, jul 1-én délelőtt vonult ki a várból, fegyvereit lerakva, Berger és Siliák tábornokok után, s Uj-Aradra, onnét pedig elegendő fedezettel Styriába kisértetett. A feladásnál Vetter, Guyon, és Vécsey magyar tábornokok valának jelen. Berger és Siliák tábornokok s az emlitett átvevők közt a kölcsön udvariasidvezlések egész lovagiassággal kicseréltetvén, Berger azt kivánná, hogy „a várat ők is annyi sikerrel és szerencsével védhessék, mint ő tevé". — Aradi parancsnokká Damjánics János tábornok neveztetett, s a vár azonnal védelmi állapotba tétetett, azonban Görgey parancsára már aug. 19-kén védelem nélkül átadatott

Digitized by Google

a győzelmes orosz, s ezek által az ausztriai hadseregnek. — Julius elején a magyar kormány Pestről Szegedre költözvén az egyesült osztrák-muszka fősereg közeledte miatt itt sem maradhatott meg, hanem Aradra tevé át székhelyét, mint azt az aug. 4-kén Aradon kiadott proclamatio tanusitja. Kossúth és az országgyülés egy része szinte Aradra érkezvén, aug. első napjaiban több tanácskozmány tartatott, mellyben a ministeriumot a dolgok állásáról kérdőre vonták. Határozott választ azonban az uralkodó zürzavar legfensőbb fokán senki sem tudott adni. Ezalatt a magyar seregek Szőregről is visszanyomulván, a magyar kormány egy része Lugosra vándorolt, más része pedig, valamint Kossúth is, az aradi várban maradt, s innen tevé végső intézkedéseit, mellyek azonban Magyarhon sorsát többé meg nem változtathatták. Nagyváradról *Görgey jött* ugyan Arad felé, hogy *itt a déli* magyar sereggel egyesüljön, de *már* későn, mert ez Temesvárnál aug. 11-kén az egyesült osztrák-muszka fősereg által szétszóratván, ugyanez nap Kossúth is letevé kormányzói hivatalát, s átruházá azt Görgeire, ki még az nap Ó-Aradról kelt levelében meghitta Rüdiger orosz tábornokot, miszerint crejével saját seregei közé vonuljon, s válaszsza el őt az üldöző osztrák seregektől, mert mint irá, osztrák seregek előtt fegyverét feltétlenül letenni soha és semmi esetben nem fogja. Ennek következtében tő ént a világosi fegyverlerakás (l. Világos), s ezután adá át Rüdiger a fegyverlerakó magyar sereget *tábornokaival* együtt az osztrák sereg *szabad* rendelkezése alá, minek következménye lőn, hogy Aradon, mellyet Damjanics várparancsnok, Görgey dictátor parancsolatjára, aug. 19. az osztráknak védelem nélkül átadott, a magyar seregben szolgált tisztek mindnyájan katonai törvényszék elébe állittatván, részint több évi várfogságra, részint halálra ítéltettek s gr. Vécsey Károly, Aulich Lajos, Török Ignácz, Lahner György, Pöltenberg Ernő, Nagy Sándor József, Knezich Károly, gr. Leiningen Károly, Damjanics János, mind magyar tábornokok, oct. 6-kának hajnalán felakasztattak, Kiss Ernő, Dessewffy Arisztid, Lázár Vilmos, Schweidel József pedig főbe lövettek.

Arad, puszta, Somogy vgyében, Festetics Antalé. Babocsához ½ óra.

Arad, puszta, Esztergom-, az uj r. szer. Komárom vgyében, Köbölkut mellett, jó szőlőhegygyel. G. Zerdahelyi család birtoka.

Rácz-Aradácz, szerb falu, Torontál vgyében, N. Becskerekhez 1 mfdnyire sikságon. Van 225 háza, 1628 n. e. óhitű, 28 evang., 19 róm. kath. lakosa, óhitű paroch. templommal, s két lelkészszel. Határa néhol ingoványos, általában gazdag termékenységű; posványaiban számos vad hemzseg. Van 79⅛ egész urb. telke; a majorságit nem tudom, de egy hiteles összeirásból láttam, hogy az ittebei és elleméri uradalomban majorsági és urbéri föld összesen 70,136 hold, 974 □ öl van. Birta e helységet a szerencsétlen elleméri és ittebei Kiss Erneszt cs. kir. ezredes és volt magyar altábornagy, ki Aradon october 6-kán 1849-ben agyonlövetett. E helység helyén hajdan A r a d i magyar falu állott, melly már a 14. században virágzott, mint ezt a pápai tizedlajstrom mutatja 1332—1337-ről. Birtokosa 1422-ben György szerviai despota volt, ki azt Birini Pálnak ajándékozá. A mohácsi vész után elpusztulván, később ráczok ülték meg s Aradácznak nevezték.

Tót-Aradácz, tót falu, Torontál vgyében, s Rácz-Aradácztól csak egy utcza választja el. E helység

Digitized by Google

1786-ban szállitá ide első gyarmatait Párdányról, hol egyházuk felbomlott, s 130 családból állott egyelőre, de később a szinte feloszlott szőlősi egyházból 1792-ben több lakosokkal gyarapult. Utóbb Tót-Sztámorából is jöttek ide, s még az ujabb időkben is különösen Nógrád megyeiek vándoroltak be. Jelen'eg 217 házban 1731 lélek lakik, kik evangelikus tótok anyatemplommal. A férfiak 60⅛ urb. telket mivelnek, sok marhát és sertést tartanak; a nők fonnak, szőnek, s mindenfele élelmi szereket hordanak Becskerekre. Általában e nép szorgalmas, jámbor és istenfélő. A Kiss Erneszt-féle elleméri uradalomhoz tartozik.

Kis - és Nagy - Aradvány, 2 puszta, Szabolcs vgyében, Nyir-Adonyhoz közel: 26 római kath., 19 görög kath. lak., erdővel F. u. gr. Károlyi ház.

Arak, magyar falu, Mosony vármegyében, a Szigetközben, 188 kath. 6 zsidó lak., 19 nemes személlyel. Van 10⅝ negyedrendű telke, 14 telkes-gazdája, 304 hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 100 embervágó rétje, káposztásai. F. u. a Viczay grófok. Nemes udvarokat birnak a Nagy és Sebő nemzetségek.

Arany, puszta, Somogy vgyében, Toponárhoz közel, 31 kath., 12 ágostai lakossal.

Aranyág, oláh falu, Arad vgyében, Világoshoz keletre 2 órányira, hegyes völgyes vidéken, 591 n. egy. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 10,028 hold, mellyből szántóföld 711 h., rét 364 h., legelő 802 h., belsőtelek 95 h., utak és patakok 75 h., irtás 94 h., erdő 7887 hold. Földje fejér agyagos, terem buzát, zabot és kukoriczát, de silányan. Van egy patakja, melly esős időben 9 kis malmot forgat. Nevezetes e határban a Higyés nevű hegy, melly e megyében legmagasabb, s hajdan bonne aranybánya volt. Birja b. Ditrich József, kinek itt majorsága 151 h. legelő, 112 h. rét, 94 h. irtás, és 7887 hold erdő.

Aranybánya, puszta, Sáros vármegyében, Vörösvágáshoz éjszakra 1 mfdnyire: 55 kath. lak., arany és ezüst bányával. F. u. a kamara.

Aranyhegy, dohánykertész telep volt Torontál vgyében, Szanád falu határán, s 15 házban 112 magyar lakost táplált, de Áldásy Ignácz Szanád birtokosának halála után e telep is elpusztult, s most csak egy csinos kápolna áll fenn az uradalmi épületek közt. Birják Bezerédy és Polimberger családok.

Kis- és Nagy-Aranyi, puszta, Nógrád vgyében, 101 kath. lak., Karancskeszi filókja.

Aranyidka, tót falu, Abauj vármegyében, Szepes vgye széléhez közel, Kassához 3 mfdnyire, az Ida patak mellett: 688 kath., 4 evang. lak., kath. parochh. templom. Szántóföldje kevés és sovány, de annyival nagyobb kincs fekszik gazdag arany- és ezüst bányáiban. Hogy itt régenten is üzték a bányászságot, azt mutatják az elhagyatott bányaüregek. A mi időnkben csak 1807-ben 1-sö juliusban kezdett a kamara ujolag nemes érczet keresteini, s igen meglepő sikerrel. Igy 1815-ben 16 marka, 10 lat, 3¾ drachma finom arany; 446 márka, 4 lat ezüst, 1180 mázsa piskolcz, 340 mázsa piskolczércz volt a bánya nyereség, s ezen gazdag jutalom az ujabban behozott amalgamatio módja által még folyton növekedik. A bányászati rendes személyzet 100 tagból áll. F. u. a kamara.

Aranyod, (Alsó és Felső), 2 magyar falu, Zala vgyében, 280 kath. lak., a Zala folyó mellett, többek birtoka, Zalabérhez 1 óra.

Aranyos, magyar falu, Borsod vgyében, egy mély völgyben, Mis-

Digitized by Google

kolcztól $^{15}/_{16}$ állomásra, 328 r. kath., 523 ref., 3 zsidó lak., reform. anya, kath. fiók-templommal. Az egész határ csupa hegy völgy; szántóföldjei közép termékenységüek; a mezeigazdaság hanyagul üzetik. Kiterjedése 2178 hold, mellyből 1128 h. szántóföld, 440 h. rét, 150 h. szőlő, 460 h. erdő, melly egyszersmind legelő. Ebből majorsági föld 347 h. szántó, 101 h. rét; kenderföld 46 h., dézsmás szőlő 121 h., 29 h. urasági. A helységet és határát egy kis patak hasitja keresztül; s a szántóföldek közt van egy kis forrás, mellynek a lakosok orvosi erőt tulajdonitnak.

A határban van egy Földvár nevű omladék, mellynek most már csak árkai láthatók; hihetőleg ez is a 14-ik században elpusztult cseh favárak közé tartozott. E határon keresztülmegy a pest-miskolczi főországut, s ezen az erdők közt van egy csárda-vendégfogadó, mellynek épülete hajdan a jezsuiták mulató-helye volt. Aranyos hajdan az Ónodi várhoz tartozott; mostani birtokosai: a k. kamara, gr. Erdődy, Fáy és Garas család a Vendégi ágon.

Aranyos, magyar falu, Heves vgyében, Pétervásárhoz keletre 1 mfd. 589 kath. lak. Földe termékeny; rétje, legelője fája elég. F. u. az egri káptalan. Ut. p. Eger.

Arányos, magyar falu, Baranya vgyében, egy völgyben, mellyből csak éjszakról nyilik kilátás, Pécshez $1^1/_2$ órányira. Lakja 454 r. kath. és 4 zsidó. Határa 1151 hold, mellyből szántóföld 674 h., rét 190 h., legelő 60 h., szőlő 127 h., a többi erdő. Ebből majorsági szántóföld 40 h., rét 20, szőlő 40, erdő 100 hold. Földje vörös és sárga agyag, leginkább megtermi a rozsot s hajdinát. Birja Czindery László.

Aranyos, puszta, Somogy vgyében, gr. Széchenyi Pálé. Babocsához $^1/_2$ óra.

Aranyos, magyar falu, Komárom vgyében, Komáromhoz nyugotra $1^1/_2$ mfd., a pozsonyi országutban, s az öreg Dunától csak 300 ölnyire fekszik. A helység több pusztákból egyesült, u. m. Aranyos, Alsó- és Felső-Örkény, Alsó- és Felső-Bök, Ujtelek, Vidaháza és Aranyostelekből, és hajdan ott volt, hol most a Duna közepe van, de mivel a Duna nagyon szaggatta, lakosai jelen helyükre költöztek. Aranyos nevét onnan vehette, hogy valamint hajdan, ugy most is sok aranyat rak le az iszap a Duna zátonyain, mit az aranyászok kimosván, Györbe szokták beváltás végett bevinni. Határa egészen róna, s a fentebbi pusztákkal együtt 5365 hold, mellynek fele szántóföld, fele pedig rét és legelő. Földje kevés szikes területet kivéve, termékeny fekete agyag, melly buzát, rozsot, tengerit, árpát, zabot, kendert, repczét, burgonyát terem. A Dunán kivül vannak több apróbb tavai, mellyek pozsonmegyei vizekkel telnek el, s mig ki nem eresztethetnek, a legelőt és rétet pusztitják. Lakja 832 reform., 328 kath., 35 zsidó, ref. anyaegyházzal. A lakosok csaknem mind nemesek, s itt urbériség nem volt. Birják: Magyari, Hollósy, Domonkos, Pázmány, Csóka, gr. Zichy, Nagy, Vörös, Sándor, Aranyosy, Karácsonyi, Csepy, Molnár, Farkas, Csényi, Töltésy, Mészáros, Csejtey, Osvald, Németh, Balogh, Vizváry, Both, László, Deáky, Szarka nemes családok.

Felső-Aranyos, puszta, Komárom vgyében, Aranyos helység mellett fekszik északra, s áll $1242^2/_8$ holdból, melly közt beltelek $8^1/_8$ h., szántóföld $407^1/_8$ h., rét $9^3/_8$ h., erdő $4^4/_8$, lapos $10^5/_8$, h., legelő $792^4/_8$ hold. Róna földjei fekete agyagosak és termékenyek; legelője, ha árvi-

Digitized by Google

zektől nem borittatik, szarvasmarha és birkatenyésztésre igen alkalmas. Birja gr. Zichy István, s hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott.

Aranyos, oláh falu, Szathmár vgyében, közel Erdőszadához, túl a Szamoson: 296 g. kath. lak. s anyatemplommal. Földjei közép termékenységüek; rétjei jók; az árvizektől sokat szenved. F. u. gr. Kornis nemzetség. Ut. p. Nagy-Bánya.

Bács-Aranyos, magyar falu, Szabolcs vgyében a Tisza mentiben 57 r. kath., 327 g. kath., 225 ref., 35 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa 2337 hold s első osztálybeli. $14^{5}/_{8}$ urb. telek után van 692 h. szántó és legelőföld. Birják: gróf Gyulay család, Király Józsefné, kinek itt szép váltógazdasága van, Eördög Dániel örök., s többen.

Aranyos, puszta, Abauj vgyében, Bodó-Kő-Váralja fiókja.

Aranyos-megyes, oláh-magyar m. v. Szathmár vgyében, Szathmárhoz keletre 2 mfdnyire, egészen rónaságon, 1580 lak., kik közt 65 r. kath., 140 ref., 105 zsidó, 1270 g. kath., s 60 telek után 120 földesgazda, 119 zsellér, 63 lakó, 14 kézműves. Van g. kath. és reform. anyatemploma, synagógája, s egy osztályos postahivatala. Határa 12,310 hold, mellyből szántóföld 3455 (1748 urb. 1707 h. majors.), kaszálló 1887 hold (607 urb. 1280 majors.), 178 h. szőllőhegy (48 urb. 130 majors.), majorsági erdő 6290 h., közös legelő 500 hold. Földe kis részben homokos, majd kavicsos, nagyobb részben jó fekete agyagos, melly tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, pohánkát, lencsét, babot és burgonyát terem. Rétjei kövérek; tölgyes erdeje gyönyörü; szőllőhegye kevés de jó bort terem. Folyóvize nincs, hanem van egy Rákta nevü tó, melly több ágra szakad, s kevés nádat és sást terem. Van itt egy régi szent Ferencz szerzetbeli zárdának maradványa, és egy régi vár, melly 1278 előtt már fenállott, s Jákónak neveztetett. András Jákó fia Kaplony nemből való birta, hanem olly rettenetes vakmerőségre vetemedvén, hogy IV. Lászlót buzogányával megütögeté: e felségsértésért várát elvesztette, s kir. adományképen Miklós erdélyi vajdának, Móricz mester fiának adatott. E Miklós maradékai hol Móriczoknak, hol Móriczhidaiaknak, hol Megyesi bán fiainak neveztettek. 1351. Báthori László szabolcsi főispán, Miklós vajda fiának Móricznak leányát vette nőül, a ki Pók nemből eredt, s ezzel nyerte Somlyót, s igy lett a somlyai Báthoriak törzsöke. 1630. Báthori András mag nélkül elhalván, a vár Lónyai Zsigmondra, akkor Krasznа, később Beregh vgye főispánjára szállott, s mind az ideig leány-ágon levő ivadékai birják, u. m. gr. Rhédey Ádám, gr. Teleki Sámuel, gr. Karaczay Sándor, b. Wesselényi Ferencz, b. Wesselényi József maradékai. Ezek a vár tulajdonosai. Kisebb birtokosok: gr. Károlyi család, gr. Barkóczy, gr. Kornis, b. Apor, Darvay Ferencz, Eötvös Mihály, Szirmay György, Ujlaki Gergely, Boros János, Köpeczy Sámuel, Sepsy Gedeon és Dániel, Pap Ferencz és Mihály, Böszörményi Antal, Boros Pál, Bakó András, Kovács István, Sólymosiék, Pap Antal, Tamási Mihály, Szathmáry György. Országosvásárt hetet tart, u. m. 1. a fejérhétben, 2. a nagy héten, 3. az áldozó hetében, 4. Sz. János hetében, 5. az oláhok Illés napja hetében, 6. Imre hetében, 7. az oláhok sz. Miklós hetében, és mindenkor 3 nap, u. m. kedden, szerdán a baromvásár, csötörtökön a kirakóvásár; kivevén az áldozó csötörtöki vásárt, a midőn a kirakó szerdán tartatik. Hetivására nincs.

Digitized by Google

Aranypataka, (Zlató), Sáros vgyében, Bártfához éjszakra 1 mfd. 112 kath., 488 evang., 20 zsidó lak. Földe sovány; erdeje, rétje, legelője elég. F. u. Bártfa városa.

Aranyostelek, puszta, lásd Aranyos, Komárom vgyében.

Arda, puszta, Veszprém vgyében, Pápához 1¾ óra.

Ardányháza, (Ardanovo), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz délkeletre 2¼ mfdnyire: 5 r. kath., 564 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Makkos erdeje, legelője jó; földei, rétjei csekélyek, F. u. gr. Schönborn.

Ardanócz, tót falu, Nyitra vgyében, Radosna mellett, 250 kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, s borterméssel. F. u. a nyitrai püspök. Fekszik egy hegy tövében, Nagy Ripényhez ¾ óra.

Ardó (Bereghszász-Vég), magyar falu, Beregh vgyében, Bereghszászhoz ¼ órányira: 157 r. kath., 12 g. kath., 386 ref., 23 zsidó lak. Kath. kápolna, ref. anyaszentegyház. Határa hasonló a Bereghszászihoz, azaz termékeny. F. u. b. Perényi, gr. Barkóczy, Geresy, s többen.

Fekete-Ardó, magyar-orosz m. v. Bereg-Ugocsa vgyében, 47 római, 455 görög kath., 375 ref., 18 zsidó lak., ref. g. kath. anya-, r. kath. fiók-templommal. Határa róna és bőtermékenységű; rétjei jó szénát adnak. F. u. a b. Perényi nemzetség, s a Nyalábi uradalomhoz tartozik. Ut. p. N. Szőlős.

Hidvég-Ardó, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához délre ¾ órányira, a Bodva mellett: 585 kath., 217 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Első osztálybéli határ. Jó rét. Erdő. F. u. h. Eszterházy.

Nyárs-Ardó, Nyarsany, tót falu, Sáros vgyében, Szebenhez délre ½ órányira: 797 kath., 7 evang. lak. Kath. paroch. templom. Szép kastély. Vízimalom. Határa termékeny; cseresznyés kertjei hires nagy szemű gyümölcsöt teremnek. F. u. Semsey Jób.

Ardó (Pelsőcz), tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Pelsőczhöz egy kis órányira, egy völgyben, gyümölcskertektől körülvéletve: 25 kath., 314 evang., 16 ref. lak. kik földet mivelnek, gabonával, gyümölcsel kereskednek, szenet égetnek s azt hámorokba hordják. Van evang. anyaszentegyháza, s 16 jobbágytelke. Határja kicsiny; rétje mondhatni semmi sincs; fája, gyümölcse elég. F. u. többen. Ut. p Tornalja.

Szőlős-Ardó, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Szendrőhez nyugotra 1¼ mfdnyire: 43 kath., 412 ref., 3 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Határa termékeny; bora igen jó; tölgyes erdeje van. F. u. gr. Csáky.

Vég-Ardó, magyar falu, Zemplén vgyében, Ujhelyhez 1 órányira, a Bodrog partján, hegyoldalban. Kiterjedése 986 hold. Majorsági szántó 96, urbéri 500, urb. rét 56, legelő, mellyet a Bodrog jár 200, szőlő 74, erdő 60 hold. Földje második osztálybeli. Lakja 619 lélek, kik r. katholikusok, reformátusok és g. katholikusok. Egész urb. telek 22¾. A Rongyva itt szakad a Bodrogba. Van Somlyód nevű hegye, és egy nagyszerű szeszgyára. Birja h. Bretzenheim Ferdinánd.

Árka, magyar falu, Abauj vgyében, 235 r. kath. 26 g. kath., 160 ref., 12 zsidó lak. F. u. gr. Péchy. Vizsolyhoz 1 óra.

Árki, puszta, Székesfejér vgyében, 21 kath. lak., szőlőhegygyel, erdővel. A moori urad. tartozik.

Árkosháza, puszta, Zala vgyében, Ebergény mellett, Egerszeghez 1 óra.

Árkus, oláh falu, Bihar vgyében,

Digitized by Google

hegyek közt, a váradi deák püspök béli uradalmában, 411 n. e. óhitű lak. s anyatemplommal. Határán van 430 hold szántóföld s rét, melly agyagos és kövecses, s 997 hold erdő, melly legelőnek is használtatik. Erdőn kivül majorság nincs. Van egy patakja, melly 8 apró egykövü malmot hajt. Lakosai favillákat, tengeri kasokat stb. készitenek.

Arló, magyar falu, Borsod vármegyében, melly Nagy- és Egyházas-Arló külön határral biró helyekből olvadt össze, Miskolczhoz $3^3/_{16}$ u. p. Putnokhoz $1^4/_{16}$ állomásra, a Bikkhegy alacsonyabb vidékén. Lakja 1184 lak., kik többnyire r. katholikusok, helybeli igen régi templommal és pappal. A határ egész kiterjedése a hozzátartozó Gyepesi pusztát is hozzáértve $10728^3/_4$ hold; mellyből belsőség 93 h., szántóföld 1975 hold, rét 980 h., erdő $7680^3/_4$ hold. Egész urbéri telek $28^3/_4$, s ezután szántóföld 700, rét 300 hold. Földje agyagos és második osztálybeli; terem buzát, rozsot, zabot, tenkelyt, kukoriczát. A határban több helyt van kőszén és kőbánya. Birtokosok: Jankovich Antal, Jekelfalusi József, id. Somosközy Ferencz, Plathy Gáborné, Leszkáry Miklós, gr. Bethlen Krisztina, Helebrant, Susay, Losonczy, Csomós, Holló, Csák, Csépányi, Vas, Kocziány, Kolosy, Pap, Bárdos, s Martos családok.

Árma, (Kis és Nagy), puszta, Bars vmegyében, Cseke fiókja, 88 kath. lak.

Arnóth, tót falu, Borsod vármegyében, Miskolczhoz $^7/_{16}$ állomásra, részint dombon, részint rónaságon, a Sajónak Előér nevü ága mellett. Határában van egy puszta Zhuska nevezet alatt. Ez mintegy 20—30 öles magasságu hegypart aljában a Sajó mentiben gyönyörü regényes helyen fekszik. E pusztán van épülve egy malom 6 köre, egy tisztilak, s több gazdasági épületek. Arnóth és Zhuska határa egy levén, annak kiterjedése 2505 hold 20 □ öl. Ebből szántóföld 1532 h. 11 □ öl, rét 648 h., szőlő 35 h. 9 □ öl, legelő 300 h., erdő nincs. Ebből majorsági szántóföld 322 h., rét 228 hold. Földje partos ugyan, de jó minőségü; leginkább megtermi a zabot és rozsot; a ritka fejéres porhanyó, s nedves években különös jó termést ad. Lovaik rosszak, de teheneket jókat tartanak. Népessége 460 lélek, u. m. 140 római, 153 görög kath., 332 ágostai, 11 zsidó. Evang. anyatemplom. Folyóvize a Sajó. Birtokosa gr. Szirmay István Tamás.

Arnótfalva, (Emaus, Höfchen, Hernutowce), tót falu, Szepes vármegyében, Smizsánhoz $^1/_2$ mfdnyire: 181 kath. lak. Erdő. F. u. az alapitványi kincstár. Ut. p. Lőcse.

Árok, orosz falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz keletre $1^1/_4$ mfdnyire, szép vidéken: 504 g. kath., 8 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal, hegyes de meglehetős határral, vizimalommal. F. u. a kamara.

Árokfő, puszta, Zala vgyében, Csicsó mellett, erdővel; a veszprémi püspök birtoka, s a tömegi u. tartozik.

Árokszállás, szabad m. v. a Szabad Jász kerületben, a Csörszárka mentiben, Jászberényhez 2 mfdnyire: 10,147 kath., 9 n. e. óhitü lakossal, k. paroch. templommal, capitalis oskolával, postahivatallal. Az itt elfolyó Gyöngyös pataka a város erdőcskéjét keresztülfutván, egyszersmind malmot hajt. Határa igen termékeny, s mindent jól terem; szőlőskertje is van. Kiterjedése a hozzátartozó szent-andrási és kerekegyházi pusztákkal együtt 49,833 hold. Házak száma 1547. A lakosok közt van 331 mesterember, és 540 ugynevezett polgár.

Digitized by Google

Aroktó, magyar falu, Borsod vgyében, a Tisza jobb partján, Miskolczhoz $2\frac{13}{16}$ állomásra, vizenyős, lapos vidéken. Határa $7407\frac{1}{2}$ hold, mellyből 1826 h. szántóföld, 5507 h. rét és legelő, 75 h. füzes erdő. Urbériség $46\frac{1}{2}$ telek. Határa termékeny, de árviz járja. Lakja 1102 reform., 738 r. kath., 8 ágostai, 24 zsidó. Reform. és kath. anyatemplomok. Birja az egri káptalan, de bir itt Divéky Ferdinand is.

Árpád, magyar falu, Bihar vgyében, mocsáros, erdős vidéken, Szalonta ut. postájához 2 mfdnyire, 1130 reform. lak. és anyatemplommal. Határa $4659\frac{3}{8}$ hold, mellyből szántó 1208, kaszálló 617, legelő 16, erdő 2459 hold, melly közös legelőül szolgál; tavak és folyók 220 h., utak 50, belső telek $87\frac{7}{8}$ h. Ezekből földesuri majorság 751 hold szántó, 450 h. kaszálló. Földje homokos, helyen-helyen lapályos, a kétszerest, tengerit, zabot, lencsét, borsót, lent, kendert, burgonyát jól megtermi. A helység határában van Cziczer nevü folyó fiókviz, több apró tavak és mocsárok. Birja: gr. Csáky Károly özvegye.

Árpád, német falu, Baranya vgyében, Pécshez $\frac{1}{2}$ órányira, dombok közt, 277 r. kath. lak., kik igen szorgalmas földmivesek és tehetősök. Határa $1070\frac{6}{8}$ hold, mellyből belső telek $45\frac{2}{8}$, szántóföld $403\frac{7}{8}$, rét $93\frac{3}{8}$, legelő $356\frac{5}{8}$, szőlő $35\frac{7}{8}$ hold. Ebből majorsági belső telek $8\frac{3}{8}$, szántóföld $57\frac{5}{8}$ h., rét $69\frac{7}{8}$ hold. Földje jó, s terem buzát, rozsot, kukoriczát, zabot, hajdinát. Birja a pécsi püspök.

Árpás, magyar falu, Sopron vgyében, a Rába mellett, Győr vgye szélén, 400 kath., 100 evang. lak., k. paroch. templommal. Utlosó postája Csorna. Határa róna, lapályos, egyébiránt termékeny. Van $1007\frac{11}{12}$ hold szántóföldje, $896\frac{92}{}$ hold rétje, $451\frac{60}{100}$ h. legelője, 561 h. $\frac{42}{100}$ belsőségek, kertek, vizállások és tavak, $87\frac{32}{100}$ hold erdő. Fő termesztmények: buza, rozs, árpa, kukoricza, burgonya. Birja özv. gr. Colloredo Creneville Victoria grófnő. Hajdan Móriczhidával együtt a nagyszombati apáczák birták.

Árpás, puszta, Somogy vármegyében, Polány mellett, Babócsához $\frac{1}{2}$ óra.

Ártánd, magyar falu, Bihar vgyében, rónaságon, Váradhoz $1\frac{1}{2}$ mfd. a pesti országutban, 783 ref. lak. s anyatemplommal. Határa 2074 hold, mellyből szántó 1101 h., rét 713 h, legelő 50 h., erdő 200 hold. Urbériség 694 h. a kaszállóval együtt, a legelő 50 h. Majorság 1120 hold szinte a kaszállóval egyetemben. Földe vizenyős, mocsáros, s leggazdagabban terem zabot. Az ártándi dohány Bihar megyében nevezetes. Birják: Hodosy Miklós, Szunyogh Albert, Csanády Sándor, özv. Csanády Imréné, Vér Sándorné, Papszász Lajosné, Radványi Ferenczné, Forster Ferenczné.

Ártánháza, puszta, Szabolcs vmegyében, birja b. Vécsey, gr. Toldy, Peley, stb. Fekszik Acsádhoz közel.

Árva-Várallya, tót falu, Árva vm., az Árva jobb partján a hires meredek kősziklán épült régi várának tövében: 290 kath., 90 evang., 3 zsidó lak., kik többnyire urasági tisztek és cselédek, s csinos házakban laknak. Kath. paroch. templom. A vár három, u. m. alsó, közép, felső részből áll. A felső várnak függőleges magassága 60 öl. Vánnak benne: több szobák, egy goth izlésü kápolna, földalatti boltok, tömlöczök; egy □ kövekből épült esővizet fogó cisterna, déli részén egy vigyázó torony; —

Digitized by Google

a felmenetel fa-lépcsőkön történik, s el is lehet szedni.

Ezen felső várba záratta Corvinus Mátyás király, a hüségtelen Péterl, kalocsai érseket, a közbeszéd szerint ezen szavakkal: „Árva fuisti Petre, Árva eris, et in Árva morieris." A közepső 3 emeletü várban hajdan több szobák valának; továbbá egy malom, kut, kősziklába vájott pinczék sat. Az idevaló feljövetel az alsó várból csak lajtorjákon eshetett meg. Az alsó vár erős sánczokkal van körülvéve, s mig az ember bele juthat — 3 kapun és sánczon kell keresztültörni. — 1800-ban a várnak mind a három osztálya elégett, a midőn a viz nem léte miatt, a tüz 2 hétig is tartott.

Utolsó birtokosa ezen várnak Bethlenfalvi G. Thurzó nádor vala, ki a hozzá kapcsolt uradalommal együtt, melly 6 mezővárosból, s 75 helységből áll — királyi engedelemmel, mind férfi, mind leány-örököseinek olly módon hagyta: hogy az uradalmat soha fel ne oszthassák, hanem csak a közös jövedelemben osztozzanak. Mellyre nézve az egészet egy praefectus igazgatja, segitségül levén neki 1 jogigazgató, 2 ügyvéd, 2 perceptor, 1 számvevő, tiszttartó, levéltárnok, földmérő, erdőmester, s mintegy 100 alrendü tiszt és szolga. — Fő-felvigyázót a közbirtokos urak választanak egyet magok közül, kiben bizodalmok van. Közbirtokos familiák: H. Eszterházy, gr. Zichy, gr. Pálfy, Aabaffy, Kubinyi, Mesko, Okolicsányi sat. ezenkivül a kamara, és a religyioi fundus is bir benne.

Alsó- és Felső-Asgúth, két összeolvadt tót falu, Sáros vgyében, Posfalvához 1¼ órányira: 193 kath., 24 evang., 4 ref lak., termékeny határral. F. u. többen, s a Körtvélyesy nemzetség innen veszi praedicatumát. Ut. p. Eperjes.

Assau, magyarositva ujabb időben Hamusd, német falu, fekszik Vas vmegye köszegi járásának északnyugoti részén, az alsó ausztriai határszélen, hol Hammersdorf alsó ausztriai helységgel határos; különben határos keletről: Treihitten, és Tauchen, délről Villersdorf, nyugotról Weinberg és Schönherr, — végre északról: Schmiraid, magyarországi és Hamersdorf alsó-ausztriai helységekkel; — a Pinkafői uradalomhoz tartozó csekély kiterjedésü helység, 17⅜ jobbágy-üléssel, és ezt birja 45 jobbágy — 10 házas-, és 5 házatlan zsellér, kiknek összes birtoka tesz 413⅜ hold szántóföldet, és 39 hold rétet; éghajlata zordon, minthogy fekvése Vas vgye legmagosabb pontjai közé tartozik, hegyektől környezve, a stajerországi Vechselhegy szomszédságába, honnét a tél hamar be szokott a rövid ősz után köszönteni, és csak Sz. György nap után szokott nyugodalmas szállásárul elbucsuzni, a miért is lakosai nem annyira silány terméseikből, mint inkább a szomszéd Ausztria, és Stajerországokban gyakorolni szokott ludsertvés-, és házalló-kereskedésből szokták magokat és családjukat fenntartani, és vannak köztök többen, kik illy módon annyit szerezgetnek, hogy a tehetősb jobbágyok közé méltán számithathatnak.

Ásvány, magyar falu, Győr vgyében, az öreg Duna mellett, 1300 kath., 2 ref., 6 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hires káposzta. Hasznos legelő és erdő a szigetekben. Vizahalászat. A hédervári urad. tartozik. Ut, p. Győr.

Ásvány, magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délre 2¾ mfdnyire: 5 kath., 536 ref., 12 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny határa a Tisza és Latorcza közé szorult. F. u. többen.

Digitized by Google

Aszaló, magyar m. v., Abauj vgyében, Miskolczhoz 3 órányira: 427 r. kath., 14 g. kath., 1332 ref., 7 zsidó lak. Kath., és ref. anyatemplomok. Határa első osztálybeli s igen termékeny; bora jó: van 1587 h. rétje s legelője, 481 h. szőleje, 237 h. erdeje. F. u. a nagyváradi káptalan. Ezen város Borsod vármegyétől csatoltatott ide.

Aszaló, magyar falu, Somogy vgyében, 48 kath., 614 ref., 5 zsidó lak., ref. anyaekklezsiával: Határa igen termékeny és szép buzát terem; rétjei kövérek. F. u. hg. Eszterházy. Mernye, M. Egres és Somodor közt fekszik, Kaposvárhoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Ászár, magyar falu, Komárom vgyében, Komáromhoz $2\frac{4}{16}$ állomásra, Veszprém megye szélén. Földje kevessé halmos, s a falu déli aljában levő földet kivéve, homokos. A falu déli aljában van egy kis halastava, *mellyen* keresztülfoly a kisbéri ér, s *rajta* épen a falu alatt 2 lisztmalom. Bő és jó vizéről említést érdemel még a Margitkutja. A szombathelyi határszélben van homoki szőlőhegye, legelője bőven, erdeje semmi sincs, kevés homoki ültetvényt kivéve. Lakja 715 r. kath., 604 ref., 190 ágostai, 6 zsidó, ref. és kath. anyaegyházakkal. Egész urb. telek $46\frac{6}{32}$. Van itt nagy sörház, vendégfogadó a Moortól Mező-Örsnek vivő postautban. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Aszód, puszta, Komárom vgyében, Ekecs, Apácza-Szakálas és Gutta helységekkel határos, s egész a kis Dunáig kiterjed. Áll $1097\frac{4}{8}$ holdból, melly közt $11\frac{2}{8}$ h. beltelek, $121\frac{5}{8}$ h. szántóföld, $808\frac{6}{8}$ h. kaszálló, $86\frac{1}{8}$ h. erdő, $44\frac{1}{8}$ h. mocsár, 26 hold haszonvehetlen. Földje porhanyós fekete agyag, s első osztálybeli; bőven terem buzát, repczét stb. A rétek e vidéken a legjobb minőségű szénát gazdagon termik. Birja gr. Zichy István, ki itt szép majorságot, és 1500 finom juhot tart. A kis Dunában jó halászat esik. E puszta is hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott. 1849. évi juniusban a peredi és zsigárdi ütközetek alkalmával itt is erős csata történt a császári és magyar seregek közt.

Aszód, tót mezőváros Pest vármegyében, Pesthez 4 mfd., ut. postája Bagh. Egy része hegyoldalba van építve. Lakja 1000 ágostai, 220 r. kath., 330 zsidó, 10 reformatus. Van a helység közepén egy váralaku uraságí kastély, ágostai anyaegyház kis gymnasiummal együtt, synagóga, gyógyszertár, tűgyár, szesz és sörfőzőház. Országosvásárt 3 tart, u. m. áldozó csötörtökön, sz. István napján, és sz. Márton napján, a két elsőbbnél előttei napokon. Határa 3356 hold és 54 □ öl, u. m. házhelyek 78 h., kert 72 h., szántóföld 1251 h., kaszálló 282 h., rét helyett szántóföld 174 h., szőlő 236 h., erdő 639 h., gyeplegelő 62 h., legelő 406 h., téglavető 3, vizmosások 148 hold, a maradék □ öleket nem számítva. Ebből urbériség 2192 h. 579 □ öl, majorság 1014 h. 687 □ öl, haszonvehetlen 148 h. 1188 □ öl. A föld kavicsos vörös és sárga agyag, leginkább megtermi a rozsot és zabot. Marhái igen rosszak. Mesteremberek száma 98. Birtokosok: b. Podmaniczky Andor, özv. b. Podmaniczky Károlyné, és Podmaniczky Lajos.

Aszófő, német-magyar falu, Zala vgyében, Füredhez $\frac{1}{2}$ óra, 364 kath. lak., és paroch. szentegyházzal. Határa szük; szőlőhegye nincs; téglavetőjében hires téglákat éget, mellyek könnyük, erősek, s az esőt szilárdul kiállják. F. u. a tihanyi apátság.

Aszonyfa, puszta, Veszprém vgyében, Pápa mellett, s a pápai urad. tartozik.

Digitized by Google

Kis-Asszonyfa, magyar falu, Vas vgyében, 206 kath. lak. F. u. Szegedy Károly. Kőszeghez ½ óra.

Nagy-Asszonyfa, magyar falu, Vas vmegyében, 284 kath., 4 evang. lak. F. u. h. Eszterházy.

Ostfi-Asszonyfa, magyar m. v. Vas vármegyében, 525 kath., 582 evang., 35 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Dombos és róna határa termékeny; legelője sok; fája elég. Régi várának jelenleg nyomai is alig látszanak. F. u. Ostffy, Vörös, Kisfaludy, Török, Kóczor, Ajkay, Gömbös, Kis, s. m. A. Rába vize mellett fekszik. Ut. p. Kis-Czelhez 1½ óra.

Kis-Asszond, magyar falu, Somogy vgyében, Kaposvárhoz 1¾ órányira, részint egyenes, részint dombos téren, 210 ref., 55 kath., 8 zsidó lak., ref. templommal, és Sárközy Albertnek itteni főbirtokosnak kies lakházával. Határa 3256 hold, s földje kevés homokot kivéve, minden gabonanemet bőven terem; erdeje semmi; magas fekvése miatt határában folyóvize nincsen.

Asszonyfa, magyar falu, Győr vgyében, Veszprém vgye szélén, 537 kath., 273 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal és synagógával. Csinos urasági lakházak. Szántóföldje meglehetős. Bora van. F. u. többen. Ut. p. Mező-Örs.

Boldog-Asszonyfa, német falu, Somogy vmegyében, 511 kath., 1 ref., 13 zsidó lak. Szép kath. fiókszentegyház. Lakosai sárga agyagos földjeiket nagy szorgalommal művelik: termesztenek búzát, rozsot, dohányt, tengerit, stb. Szőlőhegye és szép erdeje van. F. u. az Igmándy nemzetség, kinek itt csinos uri lakházai és kertjei vannak. Ut. p. Kaposvár.

Kis-Asszonyfa, magyar falu, Baranya vgyében, 369 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Erdeje szép; lakosai abroncsokat, szekereket, stb. készítnek. F. u. gróf Batthyányi János.

Asszonyszállás, puszta, Szabad Kun kerületben, Kardszaghoz tartozik.

Asszonyvár, puszta, Somogy vármegyében Surd és Sz.-Mihály közt, a Dráva mentiben, Kanizsához 1½ óra.

Asszonyvására, magyar falu, Bihar vármegyében, igen kies vidéken az Érmellékén. Ut. postája Székelyhid. Lakja 1200 ref., és 80 róm. kath., s mind a két felekezetnek jeles anyatemploma van itt. Rétjei az Érmentiben kövérek; szőlőhegye hires bort terem; szántóföldjei is gazdagok. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Asszonyvölgy, puszta, Zala vgyében, Tárnok mellett, jó erdővel, Egerszeghez 3 óra.

Asztély, magyar falu, Beregh vgyében, Bereghszászhoz 1½ órányira: 16 r. kath., 258 ref., 15 zsidó lak. Ref. szentegyház. Földe fekete és termékeny; rétjei jók; erdeje derék; legelője szük. F. u. Pogány, Bay.

Áta, horvát falu, Baranya vgyében, Siklóshoz 2 óra, erdő közt rónán fekszik. Van 263 kath. lakosa, és szép uradalmi erdeje, és 12 egész urb. telke. Termeszt buzát, rozsot, kukoriczát, zabot, káposztát. Birja gr. Batthyáni Iván.

Magyar-Atád, magyar falu, Somogy vmegyében, 163 kath, 558 ref., 9 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiók-szentegyházakkal, s bő termékenységű határral. F. u. gr. Zichy Emanuel. Kaposvárhoz 1¾ óra.

Nagy-Atád, magyar-horvát m. v. Somogy vmegyében, a Rinya vize mellett, 1246 kath., 23 ref., 164 zsidó lak. Van itt egy ferenczieк kolostora és szentegyháza, mellyben a

Digitized by Google

plébániai szolgálatot a szerzetesatyák végzik. Synagóga. Kastély és kert. Róna határa termékeny; legelője sok; marhavásárai nevezetesek. F. u. Csuzy Pál. Berzenczéhez $1\frac{3}{4}$ óra.

Attala, magyar falu, Somogy vármegyében, Kaposvárhoz $3\frac{1}{4}$ mfd. valamelly római előkelőnek nejétől vagy leányától vehette nevezetét, szinte ugy, mint alsó Pannónia (hová Attala hajdani vára tartozott) később Galerius hitesének Diocletián császár leányának tiszteletére Valeriának hivatott. Jelenleg már csak dombosabb gyepezet, és kőhalom tünteti ki helyét Hetényi pusztán, keletről Nosztány, és délről Mászlony puszták szomszédságában, a régenten széltiben-hosszában mintegy 160 □ ölnyi területű várnak, mellynek erősségét hegy oldalról bástyák, — völgyes részéről pedig kövel kirakott medrű folyam és berek tevék, s a vár keleti *részein ma is* mocsártól környezett *több* dombok szemlélhetők, mellyek őrhelyek lehettek. Diocletian, Constantin, Constans, és Constantius, Crispus, Maxentius és Valens császároktól számtalan kisebb nagyobb rézpénzek találtatnak itt elszórva; de régiebbekre is akadni, mellyek: „Diva Faustina," „Felicitati Reipublicae" „Jovi Conservatori" „Votis ut multis pax exercitus" „Gloria Romanorum" „Victoria Romanorum" köriratokkal vagynak ellátva, s veretésök helyét Sisciát, a mai Sziszeket a reájok nyomott „Sis" betük tudatják. Itt talált kőfaragványok, és téglák is e helyen egykori római gyarmotra mutatnak. Népmonda szerint egy hajadon, a vár egykori tulajdonosa berakatá a vár ablakait, csupán egyen át engedé azt világittatni, s ennél megállapodva, mondá a körülállókhoz: „ha ezen ablakot is befalaztatom, akkor az Isten sem lát engemet," melly daczos gunyolódása azonnal a vár elsüllyesztésével büntettetett; — s innen neveztetik maiglan is „Süllyedt vár"nak. A hazáéval közös rombolások közt pusztaságra jutott kies táj, ma ismét népesülni kezd, régi nevét „Hetény"el felcserélve; s az illy nevü 2614 holdnyi puszták jelenleg két gazda-tiszt, és 180 cseléd lakja, sőt kegyes földes urasága gondoskodásából pár évek óta itt iskola és temető is létez.

A népvándorlások korszakában elosztatott római telep lakosainak utóbbi sorsát sürü homály födi, csak 1332. évről jegyzék föl a pápai dézma-szedő olaszok, hogy Otholán, máskint Athalán, vagy Attalán ekkor plebánia létezett, a török zsarnokság azonban később ennek is véget vetett. A birtok sz. István király által alapitott Fejérvári őrséghez tartozott, és mivel tulajdonosai hazánk zavart állapotában különbféle helyekre vonulni kéntelenitettek, s mint egyháziak annak védelmére elégtelenek is voltak, oltalom végett másnak adák azt haszonbérbe. Jelesen Gorup Ferencz Novai püspök, győri n. prépost, fehérvári custos, a fels. római császár és magyarországi koronás király tanácsosa s. a. t. Győrött april 11-kén 1661-ben költ pecsétes magyar levelében tudatja: hogy „távul való residentiája miatt, minthogy azon fejérvári jószágának gongya-viselésére nem érkezik, biztaaznemes és vitézlő Karachich Mátyás Tihonyi kapitány urra, hogy eő kegyelme jövedelmét azott lakó jobbágyságon exigálhassa, magához vehesse, és mások ellen oltalmazhassa is, nevezet szerint pedig Somogy vármegyében: Rácz-Attalát, kiknek adójok 10 tallér, Magyar-Attalát adójok 3 forint, Kis-Faludot, mellyet ráczok lakják, adó-

Digitized by Google

jok 8 tallér, Kis-Faludot, mellyet magyarok lakják, azoknak adójok 15 tallér" sat.

Első Leopold császár és király a törökök honunkból végkép kiűzvén, az őrség javait 1695-ben Matusek András scopiai püspöknek, sz. Albert és Lőriacz prépostjának, győri kanonoknak, és sopronyi javadalmasnak (beneficiatus) adományozá a fejérvári őrkanonoksággal, ki is szivén hordozván alattvalóinak szomorú sorsát, elszórt jobbágyait összegyüjté, vidékiekkel nevelé, és igy a hajdani vártól egy órányi távolságra eső mostani helyén népesité meg Attalát, s az új lakosok közül sokan most is kiköltözési helyekről neveztetnek, milyenek: Ozorai, Visnyei, Földvári, Kalocsa, Dobai, s más pór családok. Kisfalud nevü egykori helységnek pedig már csak egy szőlőhegy, és a mostani Kis-puszta szomszédságára dülő föld, melly rácz temetőnek hivatik, tartá fön emlékét.

Matusek utódja az Örségben gróf Nádasdy László Paulinusból lett csanádi püspök, ki Mernyére Licentiatust hozott be, Göllében pedig Jézsuiták által térité meg az Arianus népet, 1716-ban Attalában is templomot és paplakot épitett, s ezek elkészültével 1722-ik év Február 10-kén vette át az ujonnan felállitott plébánia gondviselését Tarjányi Mátyás mint első lelkész; utódjai lettek 1731-ben Miholics János, 1740. Keresztúri János, 1742. Balogh István, 1755. Molnár József, 1785. Valdstein Ferencz, 1823. Kéry János, 1834. Szücs István, és 1841-ben Csete Antal.

Báró Dalberg Gerárd Guilelm ágostai kanonok alatt, ki 1730-tól 1769ig vala fejérvári őrkanonok, semmi nevezetes nem történt az attalai plébániára nézve, hanem utódja gróf Edling Rudolf Görtzi (Goriczia) herczeg érsek alatt, ki 1774-től 1803-ig birta az őrség czimét és javait, 1784ben a templomot, s tornyot kijavittatá, s új tetővel ellátá. Végre dicső emlékü Ferencz császár, és király alatt 1807. év Julius 10-kén kelt oklevél mellett az őrségi javak az ájtatos tanitói rendnek adattak át, ellátásának segedelméül, hogy ez, hivatásának az ifjuság nevelésében és oktatásában könnyebben megfelelhessen.

Mióta az őrség ezen kegyes rend birtokába jutott, azóta napról napra nagyobb előhaladás tapasztaltatik mint a jószág kormányozásában, úgy a lelkiek ellátásában is. Egészen megújulva, s diszes épületekkel ékeskedve szemlélhetők a róna téren fekvő őrségi puszták, szinte úgy, mint annak csinos helységei; az őrségi plébániák pedig Somogyban a jobbak közé számittatnak. Attala vidéke gazdasági, és egésségi tekintetben különösen sokat nyert, mióta 1835-ben a Kapos vizáradásaiból keletkezett posványság leccsapoltatott, s ma már az előbbi büzhödt levegőt tiszta lég, a nád- és halbóli jövedelmet pedig a berekben gazdag kaszállók váltak föl. Népessége Attalának 834 kitünő szorgalmú magyarokból áll, házaikat, kivált az 1843ki tüzvész után cserép tetőre s kéményre kezdik épitni. — Urbéri telek itt összesen 52, ház pedig 86 számittatik. Földjei termékenyek. Gabona termesztésen kivül a lakosok különösen kedvelik a marha-tenyésztést, nemesitett csikóik bemutatásáért minden évben nyertek jutalmat Attalaiak, Pesten, és Kaposvárott. Az egész plébániában van összesen 2140 r. kath. lélek, 32 zsidó, 262 iskolás gyermek. Közel szomszédságát keletről Dombovár, a Dombayak és Varbőczyek egykori vár helye teszi, s itt Tolnával, délről Baranyával, s annak jó bort termő hegyeivel, nyugotról Csomád át Berki mezővárossal, éjszakról pedig Szil felé nyúló síksággal határos.

Digitized by Google

Atalfalud, puszta, Zala vgyében, Csács és Bucsa közt, a Pölöskei patak mellett, Egerszeghez 1 óra.

Átány, magyar falu, Heves vármegyében, Kömlőhöz ½ mfdnyire: 20 kath., 2415 ref., 13 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal Egészen róna határa első osztálybeli, s szép gabonát terem; legelője bőven lévén a juhtenyésztés szépen divatozik. F. u. báró Orczy László és György örök., Döbröntey Gábor, gr. Eszterházy, Németh, Radics, Dobocsky, gr. Szapáry, Frajzaisen. Ut. p. Kápolna.

Átka, puszta, Békés vgyében, Vésztőhöz tartozik, nagy nádas rétséggel.

Átkár, magyar falu, Heves vármegyében, Gyöngyöshöz ¾ óra; 985 kath., 6 zsidó lak., s termékeny róna határral. F. u. Beniczky, Gosztonyi, Brezovay, Orczy, Fehér, Kürthy, Kovács, Malatinszky, Pethő, Borhy, Várkonyi, *Hamar*, Gyönky, Makay, *Gál*, *Bakó*, Márton, Petes, Harmos, Thassy, Huczka, Markovics.

Átokháza, puszta, szabad Jászkerületben, Dorosmához tartozik.

Atrák (Alsó és Felső), két egymáshoz közellévő tót helység, Nyitra vgyében, Galgóczhoz 1 órányira. Az első 263 kath., 3 evang., 6 zsidó; a második 302 kath., 23 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. — Erdejük, gyümölcsük bőven; bort is termesztenek. F. u. több közbirtokosok.

Atya, puszta, Veszprém vgyében, Pápa-Kovácsi mellett, gr. Somogyi József birtoka.

Atya, puszta, Székesfejér vgyében, Iszka-Szent-Györgyhöz ½ óra, 212 kath. lak., kövér rétekkel, szőlővel, erdővel. F. u. Bajzáth.

Atya, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz 1½ órányira: 32 római, 68 görög kath., 374 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Fekete agyagos határa mindent bőven terem; szénája sok; tölgyes erdeje van. F. u. Váradi Antal, Péchy Gábor, Zimány Antalné, s több nemesek.

Vámos-Attya, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz 1 mfdnyire: 8 r. kath., 15 g. kath., 534 ref., 29 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Rétje legelője nagy; a Tiszán fával kereskednek; földe minden gabonát jól megterem. F. u. Péchy, Józsa, Bay, s m. Ut. p. Beregszász.

Atyás, oláh falu, Bihar vgyében, a mezőségen, Váradhoz, melly ut. postája 4 mfd., 2 kath., 750 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 494 h., mellyből 326 h. szántó, 168 hold kaszálló, ezenkivül van legelő mintegy 100 hold, és Toprongyosi ér, többnyire mind szik és haszonvehetlen. Majorsági birtok itt nincs. Fekete jó minőségű földje tiszta és kétszeresbuzát, árpát, burgonyát terem. Van itt egy folyó a Toprongyos, melly halat és pióczát szolgáltat; továbbá 5 nagy halom a határban egymástól mintegy 400 lépésnyire; bihetőleg emberi kezek hányták. Birtokosok: Bölönyi-Károly és Ágnes, Kölcsey Péter hitvese után.

Kis- és Nagy Atyás, puszták, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Kis-Azar, orosz-tót-magyar falu, Zemplén vmgyében, Gálszécshez délre ½ mfdnyire: 181 r., 402 g. kath., 83 ref., 34 zsidó lak., kath. és ref. templommal, 985 hold szántóföldel. Az itt készitett agyagpipák elég ismeretesek. F.u. többen. Ut. p. Vecse.

Nagy-Azar, tót- magyar- orosz falu, Zemplén vgyében, közel az elébbeni helységhez: 436 r., 211 g.kath., 139 ref., 87 zsidó lak. Római kath. paroch. templom. 1854 hold szántóföld. F. u. Zombory, Tomsics, Soky, Marjássy, Mocsáry, Szemere, Szinyei, Rácsay, Brigaud, s m.

Digitized by Google

B.

Báb (Kis), tót falu, Nyitra vgyében, Ujlakhoz ½ órányira: 312 kath., 3 evang., 156 zsidó lak. — Van benne: kath. paroch. templom, synagoga, kastély és kert. Határa dombos és termékeny; rétei szépek; erdeje s malma van. F. u. gr. Sándor. Ut. p. Szered.

Báb (Nagy), tót falu, Nyitra vármegyében, Kis-Bábbal együtt van, s határa is egyforma. Számlál 340 kath., 20 zsidó lak. F. u. gr. Zichy.

Báb (Kis), puszta, Nyitra vgyében, Szelőcze filiál., 7 kath. lak.

Bába, puszta, Heves vgyében. F. u. gr. Fáy nemzetség, Orosz Károly. Bocsonád mellett.

Bába, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolctól $1\,^{10}/_{16}$ állomásra, rónaságon; felső része felső Bábának, alsó része alsó Bábának hivatik. Határán a mocsáros Helyő folyam egy ága kigyódzik keresztül, folyása rendes, alig észrevehető, fenekes, sáros, nádat, csátét, sást terem. Határának kiterjedése mérnöki felmérés után összesen 4337 holdat teszen 1200 □ öllel, határa mostan összesítetik s szabályoztatik. Belső telek 128 hold, ebből urasági 81, urbéri 47 h.; szántóföldje urasági 1615, urbéri 560; kaszálló 1241 hold, mellyből urasági 1052, urbéri 189 hold. Az erdő a földesurak közt felosztva, fiatal tölgy, éger, fűzfákat nevel, minden évben szakaszonként vágatik, összesen 242 hold, s általában úribirtok. Nádas, sásos tavak és utak tesznek 175 holdat, a 376 holdnyi legelő közös. A szántóföld róna, fekete homok termékeny, több részeiben szikes, a javitást s jó munkát megkivánja, tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, főzeléket szorgalommal bőven terem. Az uraság, a legelő szűke miatt kevés, fajra nézve azonban legjobb selyem-birkákat tenyészteti, de a jobbágyok, zsellérek csak igavonó marhát, fejősteheneket és sertéseket tartanak. Lakosok száma 856, kik között nemesok a férfi nemből 53, nőnemből 65-en vannak; nem nemesek, férfi 352, nő 386. Református férfi 223, nő 242, összesen 465; katholikus férfi 161, nő 180, összesen 340, evangelikus nő 1; óhitű férfi 9, nő 20; izraelita férfi 12, nő 8. Van a helvét vallásúaknak anyaegyházuk s elegendő nagyságú templomjok kőből épülve, pap és oskolalakjok; a katholikusoknak van kápolnájok s leányegyházuk a S. Szögedi szomszéd anyaegyházhoz tartozik. Közbirtokosok: Bük, Gombos, Orczy, Bay, Lónyay, b. Szekkendorf, Okolicsányi, Szerdahelyi, Orosz és Lőcsei családok.

Bába, magyar falu, Vas vgyében, 154 kath., 530 evang. lak., és ágostai anyaekklézsiával. Rétje, nádja elég a Marczal mentiben. F. u. gr. Somogyi, és igen sok nemes.

Kis-Baba, puszta, Somogy vármegyében, 10 ref. lak. Mocsolád mellett.

Babád, puszta, Pest-Pilis vgyében, Sári mellett. Két részre oszlik, Alsó- és Felső-Babádra; alsót birja a Halász, felsőt a Beniczky család.

Bábafalu, Bibici, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre $1\,^1/_2$ mfdnyire: 258 g. kath. lak., hegyes, völgyes, homokos határral. F. u. gr. Schönborn.

Bábafalva, tót falu, Sáros várgyében, a Tapoly völgyében, Karácsonmező fiókja 13 kath., 132 evang., 16 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Babaluska, Babinecz, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyében, Ratkóhoz 4 órányira: 6 kath., 264 evang. lak. Határja kicsiny, s gyakori javitást kiván; erdejéből szekrényeket s más faeszközöket készit;

Digitized by Google

lakosai közt van egynehány timár is. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Babarcz, német falu, Baranya vgyében, egy gyönyörű termékeny vidéken 948 kath., 223 ref. lak. Kath. paroch. szentegyháza igen régi épület. Ref. anyaekklézsia. Sok búza, bor, burgonya. F. u. a pesti egyetem, s a pécsváradi urad. tartozik. Ut. p. Pécsvárad.

Babarcz-Szőlős, magyar falu, Baranya vgyében, lapályos helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 873 hold, mellyből majorsági szántó 53, rét 25, erdő 200 h., urbéri szántó 342, rét 143, szőlő 50, közös legelő 60 hold. Földje búzán kivül mindent megterem. Lakja 240 r. kath. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Bábaszék, Babina, tót mváros Zolyom vgyében, a pesti országutban: 76 kath., 562 evang. lak. Kath. és evang. anyatemplom. Határa elég termékeny; gyümölcse sok. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Babat, puszta, Pest-Pilis vgyében, Gödöllővel szomszédos, s szinte a gödöllői uradalom birja. E szép kis pusztának van 120 h. szántóföldje, 40 hold rétje, és 2462 hold derék erdeje. Egy regényes völgy közepén erdőktől környezve volt itt ezelőtt a herczegi gyönyörű sveiczi tehenészet, abhoz tartozó pompás istállókkal s épületekkel. Most a pusztát Jurenák ur haszonbérli egészen.

Babat, puszta, Zala vgyében, Nova mellett.

Alsó-Bábi, puszta, Nógrád vármegyében, 26 kath.

Felső-Bábi, puszta, Nógrád vgyében, 40 kath. lak.

Babin, tót falu, Árva vgyében, a Magura hegye alatt: 794 kath., 4 zsidó lak. $65^{6}/_{8}$ sessio. Erdeje roppant. Juh- és marha-tenyészlése virágzó. Lent, kendert termeszt. Fuvarozik. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Babindál, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitrától Verebélyre vivő országutban: 260 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Babkov, tót falu, Trencsén vármegyében, 408 kath., 11 zsidó lak. A Lietavai uradalomhoz tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bablyuk, orosz falu, Beregh vgyében, Verbiás fiókja 17 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Babod, puszta, Somogy vgyében, Látrányhoz 1 mfd., 144 kath., 20 ref. lak.

Babolcsa, magyar-horvát mváros, Somogy vgyében, a Rinya mellett, közel a Drávához, 1199 kath., 51 ref., 4 n. e. óhitű lak., kath. paroch. szentegyházzal, postahivatallal, kastéllyal. Nagy határa lapályos; földjei feketo homokosak; erdeje, legelője elég; marha és sertéstenyésztése nevezetes. F. u. Végh István örökösei. Régi vára hajdan nem megvetendő erősség volt, s több izben ostromoltatott mind a magyaroktól, mind a törököktől, s ezektől végképpen elvette Zrinyi Miklós 1664-ben, midőn már folyvást 64 esztendeig birták.

Bábolna, puszta, Borsod vgyében, Tisza-Bábolna mellett, mellyhez tartozik. Határa 1700 hold, mellyből 234 h. szántó, 960 h. kaszálló, 480 h. legelő, 4 h. füzeserdő, 22 hold vizállás. Földje igen jó. Birja herczeg Szász-Coburg Ferdinánd.

Tisza-Bábolna, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $3^{1}/_{16}$ u. p. Kövesdtől $1^{6}/_{16}$ állomásra, a Tisza jobb partján, róna, posványos s az áradásoknak kitett vidéken. Határkiterjedése a hozzá tartozó pusztákon kivül, becsű szerint 1185 hold, mellyből 632 h. szántóföld, 297 kaszálló, 192 legelő, 18 füzes erdő, továbbá 2

Digitized by Google

tónak a határban eső része 22, eres, posványos hely 24 hold. A nevezett összes mennyiségből urbéri szántóföld 448, rét 192; majorsági szántóföld 34; urasági tiszteké sat. 56, ugyanazok kaszállója 72 hold. Soronkivüli (templom pap jegyző sat.) földek 94 h. szántóföld, 33 h. rét. A legelő közös; erdő, tavak az uraság birtokához tartoznak. Ide tartoznak még Bábolna és Szil puszták, mellyekről a pusztáknál bővebben szólandunk. A föld minősége szikes, lapályos, viz-álló-fenék, s ez okból a gazdasági ipar rajta sokképen akadályoztattik. Leginkább terem rozsot és árpát.—Megjegyzendő, hogy ezelőtt 13 évekkel még nevezetes kaszállókkal volt e helység ellátva: de azon időtől fogva, mint egyéb földei, úgy kivált kaszállói annyira eliszapoltattak, hogy hol hajdan legjobb széna termett, ott most gaz, káka, nád vágatik. Ugyanazon időtől fogva a hajdan virágzásban volt baromtenyésztés is megcsökkent, mert jelenleg a lakosok kevés számu marháik táplálására is pusztát haszonbérleni kéntelenitetnek. A hajdan virágzott juh-tenyésztés szinte megszünt. A legelőnek csak $^1/_4$ része ment a viztől, a többit a Tisza járja, szárazság idején pedig nagyrésze hináros vagy kopár iszap marad. A helység alatt folyik el a Tisza; a Csincse patak szinte határát mossa; ezenkivül vannak több fokai, u. m. Kappan, Sulymos, Morotva, halászóviz sat. és a Montai tó, melly csupán nádat terem. Lakosok száma 602; közülök 570 r. kath., 13 ref., 2 evang., 17 zsidó. Nyelvök magyar. A földmivelésen kivül a férfiak halászattal is foglalatoskodnak, a nők pedig fonás, szövés körül szorgalmatosak; különösen nagyban üzik a lúdtenyésztést, s lúdjaik nagysága s hizékonyságára nézve nevezetesek. Telkes gazda van 41. A helység eredetét halásztanyákból vette. Ugyanis 1646 táján, a Kappan érparton, hol jelenleg is a helység áll, hat nádból készült halászgunyhók állottak, mellyekben télen a halászok tanyásztak, idővel a nád-gunyhókat vályog-házikók váltották fel. Később a lakosság annyira szaporodott, hogy 1723-ban itt egy kis falucska alakult. Először a lakosok reformátusok voltak, de ezek különféle viszontagságok miatt lakásokat elhagyván, 1759 körül e hely r. katholikusokkal újra telepitetett. 1788-ik évben pedig gr. Eszterházy Károly egri püspök egyházat, s iskolát alkotott; ugyanazon éven kezdődnek az egyház anyakönyvei. Van a r. katholikusoknak egy vályogból készült, roskadozó félben lévő templomuk, pompás uj paplakuk, s nagy iskolaházuk. Megjegyzést érdemel a lelkész, éneklő, s jegyző földeire kiterjedő Szil nevezetü homokdomb, mellyen minden évi szántás alkalmával számos régi gyöngyöket, nyak-ékszereket, régi idomu gombokat, és szerfelett vastag és czifra cserép edényeket és nagy tégla darabokat, sarkantyút, apróbb és nagyobb nemü pénzeket találnak; mind a mellett ezen helynek hajdani lakosairól ekkorig több világosság fel nem tünt. Egész Bábolna helységnek, valamint a hozzá tartozó Szil pusztának is birtokosa az egri főkáptalan; a puszta Bábolnát pedig Szász Coburg gotai f. herczeg birja.

Bábolna, puszta, Komárom s az új rend. szer. Esztergom vgyében, utolsó postája Ácstól délfelé $^9/_{16}$, Komáromtól $1^7/_{16}$, Győrtől $1^{14}/_{16}$ állomásra, a Győrből Budára vivő úgynevezett mészárosok utjában. Határozzák éjszakról Ács, nyugotról Bana, délről puszta Csanak és Tárkány, keletről Nagy-Igmánd. A határ kiterjedése összesen 7098 hold (1600 □ ölével) és 150 □ öl; ebből a banai határba eső rész, melly azonban a

Digitized by Google

pusztához tagositva miveltetik, 189 h. 646 □ öl. Nevezetessé teszi e puszt. az itt tenyésztett válogatott királyi ménes, e tekintetben a puszta kezelése is különös.

1848-ban a határ felosztása következendő: búzaföld 599 h. 163 □ öl; rozs 250 h. 1566 □ öl; zab 1243 h. 999 □ öl; mivelt ugar 302 h. 257 □ öl; fekete ugar 291 h. 498 □ öl; rét 3455 h. 1266 □ öl; legelő 499 hold 914 □ öl; erdő és faültetmények 212 h. 837 □ öl; szőlő 29 h. 1100 □ öl; épületek telke és utak 179 h. 979 □ öl, vendégfogadó külső- és belsőtelke 33 h. 1171 □ öl. A földminősége kevés változatú sikon több részben homokos ugyan, s csak kisebb részében agyagosabb, de általában jótermékenységű, s az egész puszta széles ültetésü fasorokkal lévén táblákra szaggatva, kellemes tekintetü. A lakosság, kivéve a vendéglős családát és néhány nő cselédet, általában hadi *személy, és következendő egyéneket számlál*: 1 igazgató alezredes, 1 százados, 1 főhadnagy, 1 alhadnagy, 1 adjutans, 1 számvevő alhadnagyi ranggal, 2 fourier; a külső gazdaságnál 1 igazgató s 1 fourier; továbbá van itt 1 főorvos, 1 főkovács, 2 alkovács, 10 őrmester, 20 káplár, 1 nyereggyártó, 1 lakatos, 3 bognár, 3 ács, 4 kovács legény, 2 kőmives, 1 kéményseprő, 148 huszár, 36 kocsis, 80 béres, 34 csikós, 4 magán szolga. Az egyházi szolgálatot viszi egy hadi káplán; továbbá van egy iskolatanitó őrmesteri ranggal, 10 iskolás gyermek, nők számall, összes népesség 283, kik, 3 ref. és 2 luth. kivéve, mind katholikusok. Az egyház a banai egyházhoz tartozik. A kis csinos templom, órával ellátott toronnyal még az intézet keletkezése előtt, akkori birtokos gr. Szapáry idejében épült s sz. János tiszteletére van szentelve. Van itt egy személy- és egy állat-kórház, amaz különösen belső csinosságáért említést érdemel s emeletes épület, két emeletes tiszti lak, 9 istálló a kastélyban, 150 darabra, 1 anyaistálló, 5 év különbség szerint osztályzó istálló, 2 ökör-istálló, 1 nagy magtár, 2 nagy csűr, e közül egyik 1847-ben elégett, több szin, derék vendégfogadó. Az épületek épen az országút mellett faültetvények közt vannak, sétakertekkel körülvéve. Az intézet 1847. év végével számlált 682 darab lovat, ebből 234 mén, 365 kancza, 83 igás és lovag-ló, ezenkivül volt 160 darab ökör. A mének közül a szomszéd vármegyéknek évenkint néhány darab hágatás végett kiszokott osztatni, mellyért az intézet csak a gondviselő legény és hágó-mén tartását követeli; illyképen szokott kapni Vas megye 25, Esztergom megye 4 hágó-mént. Az intézet általában arab fajból áll, s időnkint eredeti arab fajjal frissittetik, igy legközelebb 1843-ban, többek közt 5 jeles mén, Assil, szürke s mindenik közt legszebb, 15 markon felül, Asslan, Koréischan, Ku-ejes, Achmar hozatott. A felesleges hágómének vitetnek innen Radoczra: Bukovinába; ide vitetett jelesen mult évben hely szüke miatt 50 darab, továbbá Pieberbe, Stájerországba, végre Magyarországon Mezőhegyesre, a többi 4 évesek a német provinciában osztatnak széjjel. A kanczák általában Bábolnán maradnak. Ezen ménes-intézet fentartására az itt lévő gazdaság jövedelmén kivül, a kir. kincstárból évenkint 60,000 pft. fizettetik.

1807-ben állitatott fel itt a királyi ménes intézet.

Bábony, magyar falu, Somogy vgyében, 68 kath., 495 ágostai, 354 ref., 20 zsidó lak., ágostai és ref. anyaekklézsiákkal. Határa igen jó, borasok. F. u. több közbirtokosok, nevezetesen a tabiak. Ut. p. Siófok.

Digitized by Google

Bábony, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 10 kath., 245 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal, róna termékeny határral. F. u. nagyobb részt ugyanazok, kik Halmit birják. Ut. p. Halmi.

Bábony, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól északra 1, Szentpétertől délre $^1/_2$, az országút vonaltól negyedórányira, egy bájló kies völgyben, mellyet észak és délfelől szőlőhegyek, nyugotról a regényes Bikk bérczei koszorúznak, keletre pedig a szőke Sajó kígyódzása ékesit. A helység 9 határral szomszédos: u. m. Miskolcz, Szirma-Besenyő, Sajó-Keresztúr, S. Ecseg, S. Szentpéter, Kápolna, Lászlófalva, Radistyán és Diósgyőri határokkal. Kiterjedése 3074 $^1/_2$ holdat foglal, — ebből 639 $^1/_2$ szántóföld, 278 h. rét, 246 $^1/_2$ h. legelő, 371 $^1/_2$ szőlő, 1408 h. erdő, s a belsőtelkek és haszonvehetetlen földek pedig 131 holdat tesznek. Urbéri belsőtelek 31 $^1/_4$, szántóföld 489, rét 198, szőlő 367 hold; majorsági szántóföld 150, rét 80, szőlő 4 $^1/_2$ hold. A szántóföldek, mellyek nagyobb részint, sovány partokon vannak, silány termésscl fizetnek ugyan, mindazáltal az egész határban kétszeres búza termesztetik, — az állattenyésztés sem a legjobb karban áll, e végett nagy része a lakosoknak N.-Várad tájékára jár le marhát vásárolni, mellyel a közel eső vásárokon nem kis kereskedést üz. A helység számlál 560 református, 156 katholikus, 8 izraelita, összesen 724 lakost; nyelv kizárólag a magyar; a népviselet városias. A reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, a r. kath. leányegyház Sz. Péterhez tartozik. A helység a ref. templomon s r. kath. kápolnán kivül széles egyenes utczáin két sorban lévő csinos kőházakat mutathat, de a falu felett csak egy évtizeddel ezelőtt ékeskedő csinos borházak eltünték. Van itt egy jó karban lévő kőbánya; a falut a Bábony pataka futja végig. Említést érdemel még a kedves vizű Királykút. Földesura a kamara.

Babóth, magyar falu, Sopron vgyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár $^1/_2$ óra. Lakja 1400 r. kath., paroch. templommal. Van 1275 $^4/_8$ hold szántóföldje, 375 h. rétje, 600 h. legelője, 1300 hold erdeje, melly tölgy, juhar, szil, alma- és körtefákból áll. Fekete agyag földje minden gabonanemet jól megterem; dohány a tavaszi fordulóban rendesen vettetik; lovakat szépeket tart, valamint a juhtenyésztés is divatban van. Urbériség: 56 $^4/_8$ egész telek. Birja h. Eszterházy Pál.

Kis-Babóth, magyar falu, Győr vgyében, a Rába mellett, 32 kath., 323 evang., 4 zsidó lak. Az evang. anyagyülekezet a bodonhelyivel egyesülve van. Földje termékeny, de árviz járja. F. u. többen. Ut. p. Téth.

Báboczka, puszta, Békés vgyében, 4000 hold fekete agyag igen termékeny határral., Öcsöd mellett. Birja Nagy-Körös város.

Babotya, puszta, Bihar vgyében, Sályi mellett, nagy részt szép cserfás erdőből áll. Birja a váradi deák püspök.

Babsa, oláh falu, Temes vgyében, 710 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Dombos határa második osztálybeli és termékeny; van 22 $^5/_8$ egész urb. telke. Birja a kamara. Ut. p. Lugos.

Bács, dalmát mezőváros, Bács-Bodrog vgyékben, igen kies és termékeny síkságon, Zomborhoz délre 5 mfd. Lakja 2838 r. kath., 33 óhitű, 44 zsidó. Kath. paroch. templom. Sz. Ferencz szerzetbeli monostor és szentegyház, melly hajdan a templariusoké volt. Határa 234,19 hold 1200 □ ölével, mellyből urbériség 120 telek után 4441 h. szántó, 3440 hold rét,

Digitized by Google

2003 hold jó legelő, 332 hold vörös bort termő szőlőskert, majorsági erdő, 2313 hold tölgyes, 9832 füzes- és lágyfa erdőség, 372 hold nádas, 525 hold mocsár, 161 hold utak. Földje lapályos fekete s igen gazdag. Nagy sertéstenyésztés. Jövedelmes halászat a Dunában, és tavakban. — Birja a kalocsai érsek. E város hajdan nevezetesebb volt mint jelenleg, sőt már sz. István alatt derék hely sőt vár lehetett, mert a vármegye is innen vette nevét. Sz. László érsekséget alapitott itt 1093-ban, gazdag káptalannal együtt, do csak 3 érseket számlálhatott, mert II-dik Béla 1135-ben a kalocsai püspökséggel egyesitvén, azóta erre szállott az érseki czim. 1494-ben Ulászló civitasnak nevezi, s polgárait a fő- és alispányok hatósága alá helyezi, s a vám alul is felmenti. 1518. és 1519 országgyülések tartattak itt. Régi vára a városon kivül feküdt a *Musztonga* mocsár mellett, s hajdan lakhelyül szolgált a kalocsai érsekeknek. 1526 után a törökök elfoglalván épittettek rajta. 1697-ben ezektől visszavétetett. 1703 Rákóczy népei bevévén, felgyujtották; később pedig a császáriaktól egészen szétbányatott, s mind ez ideig omladékokban hever.

Bács, puszta, Zala vmegyében, Fitóhoz tartozik, jó földdel szőlőkkel, rétekkel s egy régi kolostor omladékaival.

Bács, puszta, Fejér vgyében, Örs mellett.

Bács-Aranyos, lásd Aranyos.

Bács-Ujfalu, magyar-tót falu, Bács-Bodrog vármegyében, Bácshoz 1 óra; 1234 r. kath., 1180 evang., 20 zsidó lak., kath. és evang. anyatemplommal. Róna határa 1100 □ ölével 5075 hold, mellyből 40 telek után urbéri szántó 1870, rét 908, legelő 1152, majorsági lágyfa erdő 1105, utak 40 hold. Fekete földje gazdag termékenységü. Birja a kalocsai érsek.

Bácsa, magyar falu, Győr vármegyében, közel a kis Dunához, 584 kath., 16 evang., 5 ref., 27 zsidó lak. Határa fekete agyag s termékeny. F. u. a győri káptalan nemesei. Ut. p. Győr.

Bacsava, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez délre egy mfdnyire, Beregh vgye szélén: 10 r., 254 g. kath. 22 zsidó lak. F. u. gr. Klobusiczky, gr. Barkóczy, Csató, Tabódy, Kende, s m.

Bácsfa, magyar falu, Pozson vármegyében, ut. p. Somorjához $^1/_2$ órányira: 237 kath., 7 evang., 7 zsidó lak. A vajkai székhez tartozik.

Bácsfalu, (Bacsowcze), tót falu, Honth vmegyében, Szebelébhez $^3/_4$ mfd. 11 kath, 59 evang. lak. F. u. a Zsembery fam. Ut. p. Selmecz.

Bacska, magyar falu, Zemplén vgyében, Bottyán fiókja, 115 r., 112 g. kath., 304 ref., 20 zsidó lak. Ref. és kath. szentegyház. 914 hold termékeny szántóföld. Szép tölgyes erdő. F. u. többen. Ut. p. Ujhely.

Bacskafalva, (Bastyén), tót falu, Nyitra vgyében. Ut. p. N.-Tapolcsányhoz egy órányira: 148 kath., 14 evang., 6 zsidó lak. F. u. Bacskády familia.

Bacskó, orosz-tót falu, Zemplén vgyében, Gálszécshez $^3/_4$ órányira: 198 r., 447 g. kath., 4 ref., 11 zsidó lak. Gör. kath. paroch., r. kath. fiók-szentegyház. Nagy régi kastély. Vendégfogadó. Tágas erdő. 940 hold szántóföld. Hajdan Bocskay birta. A régi Burustyáni várnak omladékait, nem messze a faluhoz most is láthatni. F. u. b. Fischer. Ut. p. Vecse.

Bacsó, puszta, Szathmár vgyében, mindég Ilkhez tartozott.

Digitized by Google

Baczuch, tót falu, Zólyom vármegyében, a megye északkeleti csucsában, hol a Gömör, Zólyom, Liptó vgyei határok összejönnek: 499 kath. lak. Van vasbányája, savanyuvize, s igen szép fenyves erdeje. F. u. a kamara. Ut. p. Beszterczebánya.

Baczur, tót falu, Zólyom vgyében, Dobronyivától északra ½ órányira: 69 kath., 256 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határa szorgalmatos trágyázás után elég termékeny. Erdeje derék. F. u. többen. Ut. p. Bucsa.

Badacson-Tomaj, lásd Tomaj.

Badafalva, Weichselbaum, német falu, Vas vgyében, Szentgothárdhoz 1½ óra, 480 kath. lak. Hegyen fekvő paroch. szentegyháza igen ékes, s a benne lévő b. Szüz Mária képéhez nagy bucsujárások történnek. Határa áldott s mindennel bővölködik. Bora hires. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Badin, tót falu, Zólyom vgyében, Beszterczei országut mellett: 134 kath., 809 evang. lak. Kath. és evang. templom. Földje jó, és kendert káposztát sokat terem: Erdeje szép. F. u. a kamara. Ut. p. Beszterczebánya.

Badin, (Alsó és Felső), 2 egymás mellett levő tót falu, Honth vármegyében, Bozókhoz 1 órányira: az első 216 kath. lak., s paroch. templommal, a másik 198 kath. lak. Bikkes erdejök szép. F. u. a Bozoki uradalom. Ut. p. Selmecz.

Bádonfa, magyar falu, Vas vgyében, 75 kath. lak. F. u. a Skerlecz és Zarka családok. Ut. p. Szombathely.

Kis-Bag, Baghoz tartozó vendégfogadó, a pest-kassai országutban, szép erdőségek közt.

Bagh, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, a pest-kassai országutban, saját postahivatallal és váltással Kerepes és Hatvan közt. Lakja 1500 kath. paroch. templommal. Hegyes völgyes határa, kevés homokot kivéve, igen termékeny; rétjei a Galga mentiben szépek; patakjában sok rákot fog, Kis-Bagon vendégfogadója van, és igen gyönyörü vadas erdeje, mellyből azonban a nagy vadak már csaknem egészen kipusztultak; bort is termeszt. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Bagamér, magyar falu, Bihar vgyében, Debreczenhez 3 mfd., részint rónaságon, részint homokdombon. Ut. postája Ér-Semjén. Lakja 1974, u. m. 1830 ref., 122 görög kath., 10 r. kath., 12 zsidó. Van a reformatusoknak egy dombon messze kilátszó anyatemplomuk, s környéke mintegy 3 hold térségben élőfákkal beültetve, melly példa után a lakosok a helységben és szőlőben is kezdik a fatenyésztést gyarapitani. A görög egyesültek is birnak egy elavult anyatemplomot fatoronynyal. Határa 13,000 hold, s ebből szántóföld 4100 hold, kaszálló 1500 h., szőlőkert 200 hold, erdő 6500 h., legelő 750 hold, belső telkek 400 h. Urbériség fekete földön 1000 h., kaszálló homokon 800 h.; majorsági szántóföld fekete földön 1900, homokon 1200; kaszálló homokon 250 h., az erdő, melly nagy részben igen gyönyörü cser-, tölgy-, nyír stb. fákból áll, 6500 hold. Általjában az egész határnak ⅗ homokos dombos, ⅖ gazdag fekete föld, melly mindent megterem, különösen szép rozst, tengerit, igen jó burgonyát, dinnyét, tiszta buzát, zabot. Bora is, bár csak homokdombokon terem, elég jó. Birja a váradi deák káptalan.

Baglad, magyar falu, Zala vármegyében, 152 kath., 3 evang., 10

Digitized by Google

ref. lak. F. u. közbirtokosság. Ut. p. Baksa.

Baglasallya, magyar falu, Nográd vgyében, egy mély völgyben: 461 kath. lak. Határja nagy volna, de lakosai szép erdejöket kiirtogatván, s a nyert szántóföldeket előbb elhasználván, most vizmosások rongálják. Hajdani vára a helységtől távol esik s a sürü erdőségek közt most csak omladékait szemlélhetni. F. u. gr. Stahrenberg Antal, sat. Ut. p. Szakál.

Bagód, magyar falu, Baranya vgyében, 201 kath., 1 ref., 5 zsidó lak. Földje jó. Fuvarozás. F. u. gróf Batthyáni Gusztáv és Kazmér.

Bagód, (Alsó), magyar falu, Zala vgyében, a Szala mellett, 252 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bagód; (Felső), magyar falu, Zala vmegyében, 167 kath. lak. F. u. többen.

Bagodnicz, oláh falu, Krassó vgyében, Szászkához 1¼ mfdnyire, a Nóra vize mellett, a mehádiai országutban: 6 kath., 318 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal.

Bagola, magyar falu, Somogy vgyében, Kanisához 1 óra; 247 kath., 64 ágost. lak. Kath. fiókegyházzal, igen jó fehér bortermesztéssel. F. u. gr. Festetics László.

Bagonya, magyar falu, Zala vgyében, 432 k. lak. Kath. paroch. templom. Marhavásárja hires. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bagonya, tót falu, Honth vármegyében, Bakabányához ¼ mfd., 75 kath., 540 evang. lak., evang. anyatemplommal, B. Nyáry csinos uri lakházával és kertével. Földjei dombosak; erdeje szép; bora meglehetős; kőbányája, vizimalma jövedelmes. F. u. B. Nyáry. Ut. p. Báth.

Bagos, Hajdu-Bagos, magyar falu, Bihar vgyében, homokos térségen, Debreczenhez, melly utolsó postája, 1½ mfdnyire, 1418 reform. lak., s anyatemplommal. Határa 1600 □ ölével számitva, 4636 hold, mellyből 1464 h. szántó, 989 h. kaszáló, 685 h. erdő, 65 h. szőlő, 1410 h. legelő. Ezt mind a lakosok birják szerződés szerint h. Eszterházy Páltól, mivel hajdan hajduk voltak, s azért az uraságnak csak 13 hold erdő majorsága van. Földjének nagyobb része homokos, leginkább rozsot, tengerit, krumplit és kevés zabot terem. Ezenkivül sok kendert termesztenek, s a nőnem bornyomó zsákot készit. A juhokat a métely csaknem minden évben pusztitja. A helység mellett nyugotról van egy álló viz, melly mikor a Debreczen erdejéből csergedező kis viz által szaporodik, Derecske alatt a Kék-Kálló nevü folyóba szakad. Van még határában 2 nagyocska halom és sok haszonvehetlen szikes föld. Itt született Sinay Miklós, hires debreczeni professor.

Bagos, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz nyugotra 1½ mfdnyire: 44 r., 452 g. kath., 339 ref., 13 zsidó lak., ref. és g. k. anyatemplommal. Határa termékeny fekete föld; rétje, legelője sok. F. u. Bagossy Jánosné, kinek itt szép lakháza van.

Kutya-Bagos, puszta, Szabolcs vármegyében, Debreczenhez közel.

Bagota, magyar falu, Baranya vmegyében, dombos helyen. Ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 900 hold, mellyből majorsági beltelek 5⅜, szántó 120, rét 16, erdő 350 hold; urbéri beltelek 9⅝, szántó 212, rét 95, szőlő 52, közös legelő 40 hold. Lakja 200 r. kath., 10 zsidó. Birja gróf Batthyáni Gusztáv.

Bagotta, magyar és tót falu, Komárom vgyében, fekszik a Zsitva mellett, a Komáromtól Érsekujvárra

Digitized by Google

menő országutban, mind a két városstól 2 mfdnyire. Ut. posta Perbete. Határa, mellynek nagyobb része dombos, kisebb része róna, kiterjed 4229 holdra, mellyből $23^2/_8$ rész jobbágytelek után van 1094 h. urbéri föld; földesuri használat alatt 1207 hold. Az egész határ homokos, leginkább megtermi a rozsot; a mezei gazdaság, a földesuri tagositott birtokokat értve, virágzó állapotban van. Határát a Zsitva vize folyja keresztül; népessége 1300 lélek, mellyből 750 r. kath., 130 református, 150 zsidó. Mind a r. kath., mind a ref. az ógyallai egyházhoz kapcsoltattak, azonban a katholikusoknak, valamint a zsidóknak is helyben van imaházuk. A lakosok nyelvre nézve többnyire magyarok és tótok, van köztük 45 kőmives, 1 csizmadia, 3 szabó, 2 ács. Mindezek 3-man kivül nem czéhbéliek, hanem csak kontár kézmivesek s mesterségeikkel csak télen foglalkoznak. F. u. az Ordódy család férfiága.

Alsó-, és Felső-Bagota, puszták, Zala vármegyében. Ut. p. Kanisa.

Bágyog, magyar falu, Sopron vgyében, Győr vmegye szélén, ut. postája Csorna 1 mfd. 510 r. kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Van 1200 hold jó termékeny fekete szántófölde, 1000 hold kaszállója és legelője, sok nádas rétje. Fő termesztmény a tiszta buza. E helységben téglából épült csinos házak vannak. Birja a győri püspök.

Bagyon, tót falu, Honth vgyében, Selmecztől délre 2 mfd., 23 kath., 245 evang. lak. Földje kösziklás és sovány, de fenyves, bikkes, nyirjes erdeje szép. Evang. templom. F. u. Zsembery fam. — Itt született Valaszky Pál nevezetes tudós.

Bágyon, magyar-tót falu, Nográd vgyében, 291 kath., 190 evang., 20 zsidó lak. Határja hegyes, de jó; bora kedves izü. F. u. többen. Ut. p. Hatvan.

Báhony, tót falu, Pozson vármegyében, Czifferhez $^1/_2$ órányira: 496 kath., 2 evang., 65 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Van jó földje, szőlőhegye, erdeje. F. u. Jezerniczky, s m. Ut. p. Nagyszombat.

Báj, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Taktaközben: 16 r., 21 g. kath., 362 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal, lapályos, de igen termékeny határral, $8^6/_8$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel, nevezetes marhatenyésztéssel. F. u. az igen régi s most is virágzó Patay nemzetség, melly innen veszi előnevét. Ut. p. Tokaj.

Baj, magyar-német falu, Komárom vármegyében, tatai Tóvárostól félórányira, honnan fasoros ut vezet, utolsó postája Neszmélyen át, a tatai tiókposta. A helység a tőle keletészaknak fekvő hegy alatt, sik vidéken terül. Határa déltől északnak hosszan nyulván, 5000 holdat foglal s délről Tóváros, nyugotról szinte Tóváros, kis részben Szomod és legnagyobban Ágostyán; északról kis részben Tardos, nagyobban Tolna; keletről Szőllős által környékeztetik. Határának északon több felénél hegyes erdőség, melly a tardosi és héreghi Gerecse vidéke után legemelkedettebb részét teszi a megyének. Legnagyobb tető a délnek dülő nagy szőlőhegy mögött, a fekete tenger felett 1410 lábra emelkedő öreg Kovácshegy, mellynek erdő-koszorus tetejéről, Tata kies vidékére s a gesztesi járáson tul, a messze végetlenbe fenséges kilátás nyulik. Azután jő a Kecskehegy. Szőlője az erdőség alatt, közel a faluhoz nagy kiterjedésü s termése a Neszmélyi után következik. Az uraság pinczéjében, melly 14 ágában 40,000 akót foglalhat; említést érdemel a

Digitized by Google

2150 akós nagy hordó, melly 22 vas abroncsokat számlál, mellyek összesen 9580 fontot nyomnak, hossza 3 öl, 2 láb, 3 hüvelyk; magossága kevéssel kevesebb s nagy kengyel ászkokon nyugszik. Készült Pesten 1832-ben, miután a régi 1400 akós elromlott. A dézsma-borok ebben szoktak tartatni. Van itt ezenfelül 700, 600, 560 akós és több 200, 100 akós hordó. A helység rendesen épült s a házak előtt többnyire gyümölcsfák. Szántóföldei jók, réte, legelője kevés. A tataival összefüggésben nádasa van. Bajnak mostani lakosai 1745-dik évben gr. Eszterházy József által szállittattak Mosony vármegyéből s a gallaiakkal hasonló telepitési szerződéseknél fogva nem urbér, hanem szerződés szerint teljesitik tartozásaikat; megyei összeirás után van itt 34⅛ jobbágytelek; uradalmi összeirás szerint földes jobbágy gazda 44, házas zsellér 41½ háztelken 81, házatlan 15. A népesség 829 r. kath., s 5 zsidó egyént számlál. A kath. leány-gyülekezet Szeraf. sz. Ferencz tiszteletére szentelt templommal a tatai anyaegyházhoz tartozik. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Bajj, magyar falu, Bihar vgyében, Arad vmegye szélén, Váradtól, melly ut. postája, 7 mfd., a Gyepes folyó déli partján, azon szigetben, mellyet a Gyepes és Fekete-Körös folyók képeznek, rónaságon, mindenfelől erdőkkel körülvétetve. Népessége 820 reformatus, kiknek helyben van papjuk. Határa 5217⅝ hold, mellyből majorság 4144⅞ h., u. m. 430 szántó, 564 kaszálló, 3150 erdő, jelenleg azonban irtások által szaporodott a szántóföld 200, a rét 160 holddal. Urbériség 127 h. szántó, 164⅝ rét, 387 h. legelő, helység kaszállója 37, lelkész és tanitó földje 16 hold. A Gyepes és Körös vizek folyása 85, a többi vizállások 95⅝ h. Földe sárgás fekete, néhol kevéssé szikes is, terméketlen vad szik azonban nincs; terem tiszta és jó kélszeres-buzát, árpát, zabot, bükkönyt, tengerit gazdagon. A Fekete-Körösön és Gyepesen évenként számtalan épületi és tüzi fák szállittatnak le az alföldi megyékbe, de nem hajókon, hanem kasokban és lápokban. A helység határa déli részén Homorod nevü ér partján, melly hajdan olly derekas viz volt, hogy rajta fák szállittathattak, egy kolostornak és egy kéltornyu templomnak romjai ma is szemlélhetők. Birtokosok: gr. Rhédey Ádám és János, b. Radák Istvánnő Rhédey Klára, egyenlő 3 részben.

Baja, szabadalmas város, Bács-Bodrog vmegyében, magas homokos térségen, Pesthez 21 mfd., az öreg Dunának Sokovicza ága mellett. Utczái szélesek, egyenesek, de kővel nincsenek kirakva. Van itt szép kath. templom, sz. Ferencz szerzeti zárda, n. e. óhitű, és reform. szentegyházak, synagóga, kath. gymnasium, uradalmi kastély, só- és postahivatal, 7 vendégfogadó. Népessége 15,076 lélek, kik 2000 n. e. óhitűt, 300 ref., 600 hébert kivéve, katholikusok, s nyelvre nézve magyarok, szerbek és németek. A kézmüvesség és kereskedés virágzó. Legtöbben vannak a csizmadiák, szücsök, bocskorosok, szürszabók. Nevezetes országosvásárait (24. apr., 22 jul., 21. sept. és 6. dec.) még a pesti és bécsi kereskedők is meglátogatják, s ezek kivált sertésre és szarvasmarhára nézve felette hiresek. Kereskedik főleg gabonával, azután baranyai borokkal, sárközi tüzifával, gyapjuval, bőrrel, s a komáromi talpkereskedőknek nagy fa-rakhelyeik vannak itt. Határa homokos, s 1200 □ ölével 12871 h., mellyből 90 telek után urbéri szántó 2772, rét 1388, jó legelő 1160, ho-

Digitized by Google

mokos legelő 2330 h., szőlőskertek 2822, uradalmi föld 37, tölgyes erdő 1504, mocsár 98, utak 260 hold. Gazdálkodásában legfőbb szerepet visz a szőlőtermesztés. A várost régibb időkben a Maráthy, ez Mátyás alatt kihalván, a Czobor nemzetség birta. A törökök kiüzetése után a kamara foglalta el, majd gr. Grasalkovich vette cserében a kulai uradalomért, s mostan is örökös földesura h. Grasalkovich özvegye, de a Horváth család zálogban birja. Ez uradalomhoz tartoznak: Baja, Báthmonostor, Bikity, Gara, Mélykut, Felső-Szent-Iván, Tataháza, Vaskut helységek; Mátéháza, Borota, Zsidc, Rém puszták, s Mateovich pusztának $^{7}/_{13}$ része.

Bája, oláh falu, Arad vgyében, hegyek közt, Tótváradhoz $1^{1}/_{2}$ mfd., 605 n. c. óhitű lak., fatemplommal. Határa 2200 hold, melly 170 hold szántóföldet kivéve, erdőség. Szilvása van, sertést tenyészt. Patak. Birja özvegy Kászonyi Aloysia asszony.

Bajánháza, magyar falu, Vas vgyében, 7 kath., 154 ref., 6 evang. lak. F. u. gr. Batthyáni nemzetség. Ut. p. Lövő.

Bajánháza, magyar-orosz falu, Ungh vármegyében, Palóczhoz egy órányira: 140 r., 132 g. kath., 168 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, jó földekkel, erdővel. F. u. többen. Ut. p. Ungvár.

Bajcs, puszta, Komárom vgyében, Udvarddal határos, 7200 holdat foglal el, mellyből 600 hold tölgyes erdő. Van itt kath. plébánia és 186 katholikus lakos. Birtokosa az esztergomi érsek. Hajdan falu volt s 1626-ban Bajcsi István saját részét Szalay Tamásnak az esztergomi káptalan előtt örökösen eladja.

Kis-Bajcs, magyar falu, Győr vgyében, a Duna jobb partján, 268 kath., 15 ref., 15 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Győr.

Nagy-Bajcs, magyar falu, Győr vgyében, szinte a Duna jobb partján, 615 kath., 3 evang., 21 ref., 13 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa jó buzát terem; legelője, erdeje, vadja elég a szigetben. Dunamalmok. Halászat. F. u. többen.

Bajcsa, horvát falu, Zala vármegyében, 310 kath. lak. Homokos határ. F. u. többen. Ut. p. Kanisa.

Bajfalu, oláh falu, Szathmár vgyében, dombokon rendetlenül elszórva. F. Bányához délre egy órányira: 11 r. 185 g. kath. lak., s filéktemplommal. Földje, rétje igen sovány; sok szenet éget; a bányákban dolgozik; van egy nevezetes kénköves orvosi vize és fördője alkalmatos épületekkel ellátva. F. u. a kir. kamara.

Bajka, magyar falu, Bars vármegyében, N.-Sallóhoz északra $1^{1}/_{2}$ mfd. 80 kath. 102 ref. lak. Ref. anyatemplom. Földje, rétje, legelője elég és termékeny. Erdeje is van. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Bajmak, dalmát-magyar falu, Bács vgyében, Szabadkához délre 2 mfd., postahivatallal és váltással Szabadka és Nemes-Militics közt, 4500 kath. lak., paroch. templommal. Határa róna de homokos, kiterjed 22570 holdra 1200 □ ölével, mellyből 209 telek után urbéri szántó 8600, rét 4956, legelő 3579, szőlő 209, uradalmi föld 5059, utak 176 h. Birja Szabadka város.

Bajmócz, (Bojnicz, Bodniczc), igen régi tót m. város, Nyitra vgyében, egy hegyen, közel a Nyitra vizéhez: 811 kath. lak., kik többnyire mesteremberek, és vagyonosak. — Nevezetes épületei: a kath. paroch. templom; a préposti lakás; a postahivatal-ház; s főkép a régi, most is lakható roppant várkastély. Első Ká-

Digitized by Google

roly alatt valami Selotus nevű Bán birta, mint bajmóczi gróf; I-sö Lajos alatt László, Oppelni herczeg, s Magyarországi nádor; később Leustachius de Hsva., szinte nádor; a mint ez kitetszik egy 1393-ban kiadott diplomájából. 1473-ban Onuphtrius nevü grófokat esmérte urának; majd ezek elhunytával Corvinus Mátyás királyt, ki azt fiának, Corvinus Jánosnak ajándékozá. Ennek Poky nevü várnagya egy izben alattomosan meg akará János herczeget öletni; de hiv cselédei által megmentetvén, Poky életével lakolt. Corvinus János után Zápolyát uralta; I-sö Ferdinánd azonban Thurzó Eleknek adá, kinek családja magvaszakadtával a gr. Pálffy családra szállott, s most gr. Pálffy Ferencz birja a hozzátartozó uradalommal együtt, melly 3 m. városból, 14 többnyire nagy falukból áll. Viszontagságai a várnak különfélék voltak. Ugyanis Trencsényi Máté I-sö *Károly ellen* hadat inditván, elfog*lalta*; V-ik László és Erzsébeth alatt a Hussiták voltak birtokában. 1533-ban a törökök a várost elpusztitották, de a vár sértetlenül maradt. 1599-ben ugyanez történt; majd ismét Bocskay seregei vették körül; s ekkor a gróf Thurzó Szaniszló parancsölatára, ki már ekkor a Szemptei várat feladta, meghódolt. 1404-ben tiz hónapi ostrom után nyitotta fel kapuját Bercsényinek, ki a várat az uradalommal együtt magának tartotta. 1470-ben az emlitett Onuphtrius gróf egy gazdag prépostságot alakitott itt, melly most is fentáll, s a prépost Bajmócz birtokosáitól neveztetik ki.

A hegy tövében közel a Nyitrához egy meglepő szépségü vidéken van egy meleg fürdő. A forrás a tágas fördő-épület közepén fakad, s vize szintolly orvosi erővel bir, mint a Pöstyéni; azonban nincs olly meleg, mint emez, de hideg viz elegyitése nélkül még sem lehet benne fördeni. Kénkörész, nincs annyi benne, de a helyett timsó. Szinére nézve olly tiszta, hogy a fenekén a legkissebb tárgyat is megláthatni. A fürdő-épületben négy osztályokra hasított állófürdő (Gehbaad) van, a különböző sorsu vendégek számára. Ezenkivül több vendégszobák. A fördőben két cső segedelmével a hideg és meleg viz szüntelen ki- és befolyván, a melegség fokát tetszés szerint mérsökelni lehet.

Bajmócska, tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Galgóczhoz $^1/_2$ órányira, közel a Vágh vizéhez. Lakja 480 kath., 3 evang., 11 zsidó. Bor- és dohány-termesztés; erdő. F. u. gr. Erdődy Józsefné.

Bajna, (Bogna), tót m. város, Nyitra vgyében, Nyitrától északra 4 mfdnyire: 975 kath., 8 evang., 28 zsidó lak. Van itt egy kath. paroch. templom, synagóga; egy szép emeletes katonaispotály 45 beteg számára. Határa termékeny; bort termeszt; róla nevezett patakja több liszt- és egy deszka- vagy fürészmalmot forgat. F. u: gr. Erdődy Józsefné. Ut. p. Nagy-Tapolcsány.

Bajna, magyar falu, Esztergom vgyében, magas dombon, ut p. Doroghoz délre 2 órányira. Határa 6674 hold, mellyből szántóföld 3697 h., rét 440 h., legelő 23 h., szőlőhegy 254 h., erdő 2400 hold. Ebből majorsági szántóföld 600 hold; egész urbéri telek 84. Földje agyagos, és kétszerest, zabot és burgonyát leginkább terem. Lakja 2046 r. kath., 6 héber., kath. paroch. templommal. Több csinos uradalmi épület. Van 4 patakja és a csimai becsapolt tó csatornája, kettős Örhegy magas és terjedelmes, ennek ellenében a Mulatóhegy. Az Örhegyben tágas barlang találtatik. Temploma még 1079-ben épült goth izlésre. Diszesíti a helysé-

Digitized by Google

get az urasági angol izlésü kastély olasz festménynyel. E helység hajdan mezőváros volt. Birja gróf Sándor Móricz, s feje egy uradalomnak.

Kis-Bajom, magyar falu, Somogy vgyében, 15 kath., 651 ref., 18 zsidó lak., ref. paroch. templommal, homokos róna határral. F. u. többen. Ut. p. Marczali.

Nagy-Bajom, népes magyar falu, Somogy vgyében, 940 kath., 1683 ref., 210 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Ref. anyaekklézsia. Synagóga. Határa nagy kiterjedésü, de homokos. Tágas legelőjén sok marhát és juhot táplál; szőleje nincs. F. u. számos közbirtokosok. Ut. p. Marczali.

Nagy-Bajom, magyar m. v., Bihar vgyében, a Sárrét mellett Debreczenhez $4\frac{1}{2}$ mfdnyire, 3895 lak., kik többnyire reformatusok, helybeli pappal. Határa 18,373 hold, mellyből 13,776 hold nádat, gyékényt termő, s számtalan vizimadarakat tápláló rétség, 1271 h. urbéri, 1000 h. curialis szántó, 526 h. urb., 600 h. curial. kaszálló, legelő 1100 h., szőlőskert 100 h., erdeje nincsen. Földe szikes, lapályos, terem tiszta buzát, kétszerest, tengerit, zabot, kölest. A város déli oldalán van a Berettyó folyam csatornája; a templom mellett észak felől egy régi vár nyoma, melly a régi Bajomi család birtoka vala. Országos vásárai hushagyó-kedd hetiben, Pünkösd előtt való héten, s a harmadik sept. 27-kén esik; hetivásárok pedig pénteken tartatnak. Földesura: hg. Eszterházy, de majorsága ennek nincsen; Curialis birtokosok: b. Dessewffy, Orosz, Szalay, Bagdy, Millyc, Hajdu, Harangi, Sólyom, Varga, Jenei, Szabó, Szilágyi, Nagy, Vesszős, Várady, Ujhelyi családok. Gyékénynyel nagy kereskedést üz.

Bajonta, puszta, Bihar vármegyében, a pocsaji határba olvadt be.

Bajor, (Bagerow), tót falu, Sáros vmegyében, Eperjeshez nyugotra $1\frac{1}{4}$ mfd. 265 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Jó rét és legelő. Erdő. F. u. többen.

Bajorvágás, orosz falu, Sáros vgyében, Palocsához dél-nyugotra 1 mfd. 12 r. 670 g. kath. lak. Gör. paroch. templom. Fenyvese derék; földje hideg és sovány. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Eperjes.

Bajóth, magyar falu, Esztergom vgyében, hegyek közt, ut. p. Nyerges-Ujfaluhoz délre $\frac{1}{4}$ mfd. Hegyes völgyes határa $2228\frac{2}{8}$ hold, mellyből szántóföld 1038, rét $164\frac{2}{8}$, szőlő 286, erdő melly egyszersmind legelő 800 hold. Urbéri egész telek $17\frac{7}{8}$. Földje kövecsesel vegyes sárga agyag, rozsot, zabot terem. Lakja 865 kath. A helységet egy az erdőben eredő patak hasitja, melly malmot is hajt. Öreg Kőhegye mészkövéről és barlangjáról; Szakáshegye kőszénbányájáról, Czinekhegye fazekas földjéről nevezetes. Van kath. paroch. temploma. Birja az esztergomi érsek.

Bajsa, tót-magyar-szerb falu, Bács vgyében, ut. p. Topolyához 1 óra. Lakja 1713 evang., 1048 kath., 713 n. c. óhitü, 40 zsidó, s mind a három fő hitfelekezetnek helyben van papja és temploma. Róna határa 1200 □ ölével 13023 hold, mellyből 110 telek után urbéri szántó 4344, rét 1586, legelő 1657, szőlő 246, urasági föld és rét 4825, nádas 100, tavak 139, utak 126 hold. Földje homokos s főleg rozsot terem, réljei szárazok. Birják $\frac{1}{2}$ részben Vojnics, $\frac{1}{2}$ Zákó családok.

Bajtha, magyar falu, Honth vármegyében, Esztergomhoz 1 mfd., 400 kath. lak. Kath. paroch. templom.

Digitized by Google

Földjei soványak, de bora hires; erdeje szép. F. u. a primás.

Bák, magyar falu, Zala vgyében, 558 kath., 4 zsidó lak. Szép erdő. Szőlőhegy. F. u. gr. Széchényi István. Ut. p. Egerszeg.

Bak, puszta, Tolna vmegyében, Kónyi mellett.

Baka (Alsó, Felső), két egymáshoz közel fekvő magyar falu, Poson vgyében, a Csiliz vizénél, ut. p. Somorjához 3 órányira, a győri utban. Az 1-sőben van 519 kath., 2 ref., 6 zsidó; a másodikban 413 kath. 26 zsidó lak., és egy kath. paroch. templom. Határjok termékeny; rétjek legelőjök, s a Duna szigetjében erdejök elég. Szarvasmarhát, lovat, juhot, szép mennyiségben tartanak. F. u. Bartal, Kulcsár, Jankó, s más számos nemesek.

Baka (Tóth Alsó), Prandorf, tót falu, Honth vgyében, ut. p. Báthoz $^3/_4$ *órányira*. 16 kath. 552 evang. lak.

Baka (Tóth Felső), Ober-Prandorf, tót falu, Honth vmegyében, az elébbeni helység mellett: 30 kath., 400 evang. lak. Evang. anyatemplom. Határa sovány; bora nagyon kedveltetik, sok juhot tenyészt és bányát mivel. F. u. h. Eszterházy.

Kis- és Nagy-Báka, két egymás mellett fekvő magyar falu, Szabolcs vgyében, K.-Várdához délkeletre 2 órányira: 35 r. 40 g. kath., 900 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $12^2/_8$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Termékeny határa sok buzát, rozsot, kendert terem; erdeje is van. Kis-Bákának birtokosai: b. Béhmer, b. Döryné, Eördögh, Czeglédy, Kálmándy, Kiss, Rácz, Szabó. Nagy-Bákát birják: Czóbel, Eördögh, Szalay, Szerencsy, Vay, Pap. Ut. p. Vásárosnamény.

Bakabánya, szabad kir. bányaváros, fekszik Hontmegye báti járásában, a hires Szitna-hegy irányában nyugoton, két mföldnyi távolságra Selmecztől, arany s ezüstdus hegylábon, mellytől délfelé hat mérföldnyi, egész börsönyi hegyekig tartó laposság kiterjed.

Bakabánya a szomszéd magyarok által „Németbakának" is neveztetik, emlékjeléül annak, miként itt hajdan németek, szászok laktanak, a mint ezt kedves magyar honunkbani bányamüvelés története nyilván tanusitja, de a különféle dülők, szőlőhegyek stb., eddig is fenmaradt német nevezete is azokra emlékeztet; holott most a város népességét legtöbbnyire tót, kevesebb magyar s nehány német ajku lakosok teszik, s megkülönböztetésül e várostól negyed órányira fekvő Brandorf, vagyis „Tótbaka" falvától; németül Bugganz avvagy Pukancz, tótul Pukanecznek hívják. — 1569-dik s következő években kőfalakkal keritetett be, idézett év 19-dik törvényczikkelyének 12-dik szakasza rendeleténél fogva: Bars, Hont, Turócz, Liptó, Árva és Zólyom megyék összes költségén; kijavittattak ellenben ezen kőfalak 1578-dik évben 27. t. czikk. 21. §. értelmében Turócz, s Árva; továbbá 1635-ben 92. t. cz. 18. §. folytán Liptó, végre 1647-ben 153. t. cz. 16. §. szerint Hont megyék költségén, 1647. évi 143. s 1649. 49. t. cz.-hez képest a város állandó katonai őrséggel láttatott el; 1655. évi 3. t. cz. 21. §. fonalán s 1659. 4. t. cz. meghagyásánál fogva pedig 50 lovas és ugyan annyi gyalog katonát volt kénytelen a háboru ideje alatt önköltségén állandóan kiállitani; az almagyarországi 7 testvér bányavárosoknak, mellyek közé ő is tartozik, védelőbástyája lőn az e tájékon duló, nevezetesen a lévai várban tanyázott törökök s egyéb (Rákóczy) ellenek

Digitized by Google

ellen; bizonyos török vezérnek e falak alatti (mellyeket erdei patak folya körül) eleste emlékezetére az egészen góth izlésü katholikus templom fedele mellöli falán kőbül faragott nagy törökfő még most is látható; jelenleg csak romjai látszanak e kőfalaknak, csupán egyik, a belvárosba vezető ut feletti kapus bástyája tartatik fel jó karban; s czélszerüen börtönöknek használtatik.

Határának kiterjedése, holdját 1200 □ ölével véve, 7128 hold és 609 □ öl, ebből maga a város fekvése elfoglal 235 holdat, 1020 ölet. — Kertek burgonyásaikkal együtt 224 h. 354 □ ölet, szántóföldek 945 h. 809 □ ölet, rétek 711 h. 1077 □ ölet, szőlőhegyek (a 7 bányavárosok közül csak itten vannak, s a mi különös, alattok bányák, üregek) 137 h. 342 □ ölet, közlegelő 229 h., erdők 4533 h., puszták (ezek alatt értetnek a vizrohamok által elrongált telkek, mellyektől mindazáltal a közterhek viseltetnek) 41 hold 607 □ ölet. Összesen 7128 h. 609 □ öl.

Házak száma 638.

Lakosainak száma 3101; r. kath. 1410, evang. 1691. — Mesterember 370, kereskedő 10, bányász 216, szénégető 85, napszámos, szolga, fuvaros.

A tulajdonképeni polgárok száma 332, ezek közül választott polgár 46.

Kórház, melly inkább kath. szegényeket ápoló intézet, azonban szegény beteg utasok is bevétetnek abba valláskülönbség nélkül; tőkéje 1450 vft, kezeltetik a gyámnoki hivatal által, 6 szegény gyámoltatik benne az idén; népük igen szorgalmas, kevés szorul a közsegélyre.

Gyógytár 1, gabonakereskedő 6. Pálinkagyáruk van 54, sörház 1, s bányászati törőmalom, mellyekre a víz, mintegy jó félórányira hosszu mesterséges árkon, csatornán vezettetik.

A város nevezetesb épületei közé tartozik a katholikus erős góth egyház; épült még 1510. évben, evangelikus egyház, ó-városház „Rathhaus“ tanácsháznak hivják hagyománykép; (ezen épület toronyforma keskeny négyszegletes és négy emeletnyi magasságu), uj-városház és a városterén fekvő csinos homlokzatu vendéglő.

Mulató intézetei közé sorozandó leszen a tervben levő fürdő, ispotály nevü, kénkő s vas-részekből álló ásványos víz mellett épitendő; bővebben megismertette már ezen ásványos vizet Tognio Lajos orvostudór s egyetemi vegytanár ur „Magyarország ásványos vizei“ czimü jeles munkájában; igen könnyü egészséges viz ez, mellyhez a lakosok ugy hozzá szoktak, hogy ámbár a város egyik végén van e bugyogó és selében bőven kifolyó kutviz, legtávolabb utczákból is folyvást oda járnak vizre csürgő korsóikkal; az idegenek kissé prüszkölnek kénköves szagától. — E viz ivása különösen a vastag nyakuaknak, golyvásoknak ajánltatik; számtalan egyén gyökeresen kigyógyitatott már általa, nincs azért itt golyvás lakos! Nem volt itt epemirigy (cholera) sem, és azt többi közt e viz jótékonyságának tulajdonitják; de itták is ám a szomszéd földesurak, lakosok, czinkotai itczével, hordószámra!

Bakaháza, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Zabor mellett: 19 kath. lak., jó réttel, erdővel, s földekkel. F. u. b. Kemény. Ut. p. Rimaszombat.

Bakamező, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 2 kath., 626 n. c. óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Digitized by Google

Bakháza, puszta, Somogy vármegyében. Ut. p. Babolcsa.

Bako, puszta, Nográd vgyében, Csesztve, filial. 24 kath., 136 evang. lak.

Bakócza, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 2600 3/8 hold, mellyből urbéri szántó 929, rét 304, legelő 45, szőlő 130, földesuri beltelek 1 7/8, erdő 645, szőlő 4 hold. Földje agyagos és köves. Lakja 392 r. kath. Birja Majláth György.

Bakod, puszta, Pest-Solt vgyében, Pataj és Kalocsa közt 500 h. jó minőségű szántóföldekkel. Birja a kalocsai érsek.

Bakófa, magyar falu, Vas vármegyében, 68 kath. lak. F. u. gr. Hugonnay. Ut. p. Szombathely.

Bakonak, magyar falu, Zala vgyében, 753 kath. 4 evang. 23 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. A. Lendva.

Kis-Bakonak, magyar falu; Zala vármegyében, 104 kath. lak. F. u. herczeg Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bakonya, magyar falu, Baranya vgyében, hegyes vidéken, ut. p. Pécshez 1/2 óra. Határa 3087 hold, mellyből majorsági beltelek 1 7/8, erdő 1452 7/8 hold; urbéri beltelek 92 4/8, szántó 746, rét 284 6/8, szőlő 177, legelő 332 hold s közös. Földje csak nagy szorgalommal termi meg a buzát. Lakja 610 r. kath. Birja a pécsi káptalan.

Bakonybél, magyar falu, Veszprém vgyében a Bakony közepén, egy keskeny de kies völgyben, 1044 kath. lak. s paroch. szentegyházzal. Apátságát még Szent-István király alapitotta a benedekiek számára, s 1030-ban megerősitetett. Ezelőtt független volt, de most a szentmártoni főapáttól függ. Határa igen hegyes és nem igen termékeny. Századoktól fenálló bikkes, tölgyes erdeje igen szép. A helység felett fölemelkedő Somhegy, legmagasabb hegycsucs a Bakonyban. F. u. a bakonybéli apátság. Ut. p. Veszprém.

Bakonyszeg, magyar falu, Bihar vármegyében, ut. postája Debreczen 3 1/2 mfd. Népessége 1427 lélek, u. m. 1410 reform., 17 zsidó. Reform. anyatemplom. Van itt 7 1/8 urbéri telek, 56 földesgazda, 153 zsellér, 15 lakó, 11 kontár, 1 kereskedő. Róna, erdőtlen határa 11,000 hold, mélyből urbéri szántóföld csak 248, kaszálló 345 hold, a többi majorsági birtok, u. m. 4061 h. szántóföld, 5822 hold kaszálló, 200 hold legelő, szőlő 70, erdő 4 h., nádas 250 hold. A föld általában lapályos, ingoványos és szikes levén, minden gabonanemet meglehetősen terem, sőt némelly földjei gazdag termékenységüek; zab igen jól diszlik; szénája kemérdek levén sok és szép szarvasmarhát tenyészt, sertést is bőséggel. A Berettyó vize a falu alatt foly el s hallal kedveskedik. Birtokosa b. Vay Miklós, gr. Rhédey Ferencz, és Rhédey László urak.

Bakóvár, német falu, Temes vgyében, Buziáshoz 1/2 mfd. rónaságon, 1299 r. kath. lak., kik közt csak 56 magyar. Paroch. szentegyház. Határa 5518 h. 1427 □ öl, u. m. szántóföld 2937 h., rét 776 h., legelő 338 h., szőlő 96 h., belsőség 147 h. 1/4; majorsági föld 504 hold, irtás 89 h. 1427 □ öl, korcsma-19, malomhely 4, erdő 557 hold. Agyagos földe szép búzát terem, s lakosai igen szorgalmasok. Mély kútaiban a buziási érczesvizek zamatára emlékeztető savanyúvíz találtatik. Birja a kir. alapitvány, s a kövéresi urad. tartozik.

Baks, puszta, Csongrád vgyében, Mindszent mellett.

Baksa, magyar falu, Baranya

Digitized by Google

vgyében, dombos vidéken, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 3464 hold, mellyből majorsági szántó 1500, rét 200, szőlő 20, erdő 400, legelő 150 hold; urbéri szántó 566, rét 235, legelő 200, szőlő 193 hold. Földje nagy szorgalmat igényel. Lakja 526 r. kath., és 20 zsidó. Birja a Mihálovics család.

Baksa, (Koksó), tót falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 280 kath., 3 ref., 40 zsidó lak. Termékeny róna határ. F. u. Dézsy, Füzy, Diósy, s m. t. Ut. p. Kassa.

Baksa, (Szent István), magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád mellett: 209 kath., 19 evang., 451 ref., 54 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Synagóga. Első osztálybeli határ. Bortermesztés. F. u. többen. Ut. p. Tálya.

Baksa, magyar falu, Zala vgyében, 372 kath., 14 ref., 20 zsidó lak. Postahivatal. F. u. többen.

Baksafalu, Poksdorf, német falu, Vas vgyében, a stájer határszélen, 803 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. F. u. h. Batthyáni. U. p. Fürstenfeld.

Baksaháza, magyar falu, Zala vgyében, 114 kath. lak. F. u. a Szalavári apát. Ut. p. Kanizsa.

Baksaháza, puszta, Nógrád vármegyében, 99 kath. lak. Karancskeszi fil.

Baksi, puszta, Gömör- és Kis-Hont egyesült vgyékben, Rima-Szombathoz keletre egy órányira: 45 kath., 30 ref. lak. F. u. a Török nemzetség.

Bakta, magyar falu, Abauj vármegyében, ut. p. Forróhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 81 r. kath., 57 g. kath., 64 evang., 389 ref., 66 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Synagóga. Szőlőhegy. Jó rét. Tölgyes erdő. F. u. többen.

Bakta, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez nyugotra 1 mfd. 995 kath. lak. Kath. paroch. templom. Szántóföldei termékenyek; rétjei kétszer kaszálhatók, de egy patak gyakran elönti; tava van. F. u. az egri érsek.

Nyir-Bakta, magyar mváros, Szabolcs vgyében, ut. p. Nyir-Báthorhoz éjszakra $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 354 r., 248 g. kath., 68 ref., 21 evang., 30 zsidó lak., r. és g. kath. anyatemplommal, kastéllyal, patikával, $6\frac{6}{8}$ második osztálybeli egész jobbágytelekkel. Határa homokos és fekete; erdeje gyönyörű; dohányt sokat termeszt, gr. Degenfeld pedig szép nemesitett birkákat tenyésztet. F. u. Bekk Pál k. tanácsos örökösei.

Baktaerdő, erdei puszta, Beregh vármegyében, Kis-Muzsaj puszta szomszédságában. Kiterjed 1600 □ ölével 384 holdra, melly egészen fiatal nevendék erdő, s a gr. Károlyi család birtoka.

Balácza, puszta, Veszprém vármegyében, a veszprémi káptalan korcsmájával. Ut. p. Veszprém $\frac{1}{2}$ óra.

Balajt, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $1\frac{12}{16}$, Szendrőtől $\frac{11}{16}$ állomásra egy hegy oldalába. Lakosai tisztán magyarok. Határa hegyekből s völgyekből áll, rónaság itt nem látható, egész kiterjedése 1471 hold. Ebből szántóföld 619, kaszálló 278, szőlő 93, erdő 681 hold. Legelőül az erdő szolgál. Urbéri szántóföld 140, majorsági 479, urbéri kaszálló 40, majorsági 238 hold. A föld minéműsége itt nem a legjobb s mivel hegyek oldalába terülnek el a szántóföldek, nagy részben vadvizesek; a déli oldalon levők rendes mivelés mellett azonban termékenyek, — leginkább azért rozsot és zabot terem, a tiszta búza is jó időkben szépen diszlik, a kukoricza s árpa szinte megterem. Az állattenyésztés vékony lábon áll, mivel az ezen belységhez tartozó rétek rosz minőségüek levén, nagyon kevés szénát teremnek, honnan egyedül a sertéstenyésztés van divatban; teheneket is

Digitized by Google

jókat tartanak a lakosok, azonban azokat máshonnan veszik, az ökrök és lovak figyelmet sem érdemlenek. A lakosok száma 521 lélek, ezek közt r.katholikus 94, református 406, anyaegyházzal, óhitű 9, zsidó 12. —Ezen helység határán egy patak fut keresztül, melly száraz időkben egészen kiapad. A reformátusok temploma csinos épület egy hegy oldalában a falu felett, — bent a helységben Ragályi Ábrahám régi modorban épült ősi lakhelye tűnik szembe a körülte elszórva levő szalmás házak közül. Birtokosai: Ragályi Tamás, Zsigmond, Ábrahámné, József, Ábrahám, Aszalai Józsefné, M. Szabó Dániel, ezeken kívül a Ferenczfi, Kovács, Horkai, Berzi, Csabai elágazott családok.

Balalény, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 1 mfd. lapályos helyen, 324 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Urb. szántó 200, rét 166, szőlő 6, majorsági erdő 300 hold. Van egy pataka, s meglehetős határa. Birja a váradi görög püspök.

Balás, tót falu, Zolyom vgyében, Urvölgyéhez ½ óra, hegyek közt. 127 kath. lak., kik többnyire favágók és szénégetők. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Balásfa, m. falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez keletre 3 fertálynyira, 98 kath., 9 ref., 7 zsidó lak. F. u. a törzsökös nemes Orosz fam. Ut. p. Somorja.

Balásfa, puszta, Zala vgyében, Milej mellett, szőlőhegygyel.

Balásfalva, orosz falu, Beregh vgyében, ut. p. Munkácshoz éjszaknyugotra 1¾ mfd. 138 g. kath., 6 zsidó lak. Rétje, legelője szük; erdeje elég; de földe sovány. F. u. gr. Schönborn.

Balásföldе, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Dobocsa mellett: 11 kath. lak. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Balásvágás, Blazow, orosz falu, Sáros vgyében, Berzeviczéhez nyugotra 1 mfd., 52 r. 910 g. kath., 43 zsidó lak., gör. paroch. templom. Roppant erdő. Vashámor. Fürész- és liszt-malmok. F. u. a Berzeviczy nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Balassa-Gyarmat, Nógrád vgyének fővárosa, Váczhoz éjszakra 5 órányira, postahivatallal és váltással Rétság és Szakál közt. Fekszik rónaságon az Ipoly vize mellett, de az Ipolyon tul vannak szőlőhegyei is; kevés része erdős. Határa 6784¾ h., mellyből beltelek 200 h., két dülőre osztott szántóföld 2962¾ h., kétszer kaszálható rét 1432 h., szőlő 328¾, legelő és nyires erdő 1542¾ hold, cseres erdő 159 h., utak, utczák, stb. 160 hold. Urbéri föld réten és legelőn kivül két vetőre 1600, majorsági, papok, iskolák, város földjei szinte mind a két vetőre 1362¾ hold. Földje az Ipoly folyón innen homokos, hol jó lóherések vannak, az Ipolyon tul agyagos és termékenyebb amannál. Szőlőhegye jó, de kevés bort ad. Népessége 5653 lélek, u. m. 2028 kath., 1605 ágostai, 9 refor., 48 n. e. óhitű, 1963 héber. Magyar 1636, tót 1805, német 201, szerb 48, a héberek több s rendesen 3 nyelven beszélnek. Van 76 egész urbéri telek, 254 keresztény, 50 héber mesterember, 19 kereskedő, 778 ház, mellyek közül nemcsek 136 birnak, cseréppel fedett 76, zsindelyes 408, szalmával fedett 294. Az Ipolyon kivül határát még a Kürtös és Nyénye patakok is nedvesitik. Legnevezetesebb épülete a megye emeletes szép háza, s a magán rendszerre épült 5 emeletes megyei börtön, rabdolgoztató intézettel. Országosvásárt 8 tart, hetivásárokat minden hétfőn és pénteken, hanem az utóbbi nem olly népes szokott lenni. Van itt végre kath. és evang. anyatemplom, synagóga, kath. gymnasium,

Digitized by Google

leánynevelő intézet, stb. A város birtokosai $^3/_4$ részben a Zichy grófi család sençioratusa, $^1/_4$ részben pedig báró Balassa Antal. — E város a török beütése előtt Nagy-Gyarmatnak neveztetett; volt vára is, de azt a török lerontotta, falaiból most az Ipoly partján csekély romok látszanak. Ugyanekkor a török annyira lerontotta a várost, hogy még a plébánia is Kóvárra tétetett át, és az egész határ pusztaság volt. Hanem 1690-ben gróf Koháry István és b. Jakusich Katalin által Mészáros István és Bárány Jakab szabadosoknak kiadott szabadságlevél mellett annyira benépesittetett, hogy már 1707-ben plébániáját is visszanyerve, ez időtől Balassa-Gyarmatnak neveztetik.

Baláta, puszta, Somogy vgyében, vendégfogadóval, ut. p. Marczali; gr. Festetics Tasziló birtoka.

Balatony, magyar falu, Borsod vgyében, alacsonyabb hegyes vidéken egy szoros völgyben, Miskolcztól $3^1/_{16}$, u. p. Egertől $1^9/_{16}$ állomásra. Szomszédai: Szent-Márton, Bekölcze, Nádasd, Járdánháza, Csernely, Mogyorósd, és Szilvas helységek. Határkiterjedése 2705 hold, mellyből, $34^9/_{16}$ belsőség, 394 h. szántóföld, $84^{12}/_{16}$ rét, 624 h. legelő, $^{15}/_{16}$ szőlő, 980 h. erdő, 360 h. út, mocsár s használaton kivüli föld; ezenkivül 5 $^3/_4$ telek után felszabadult urbériség, jobbágyok kezén lévő egyéb földekkel együtt 223 hold. A határ-rendezés 1844-ben megkezdetvén, még most is folyamatban van. A föld II. József által eszközlött rendbeszedés szerint ugyan negyedik osztályba van sorozva, azonban mindenféle gabonaneműeket jól terem, éjszaki s keleti részében inkább agyagos, déli része homokföld, nyugoti köves részét pedig erdőség boritja. Lakosok száma 713, kik 2 ref., 4 ágost., s 15 zsidón kivül mind r. katholikusok, s helyben birnak 1672. óta fennálló anyaegyházat, mellyhez a Heves megyében kebelezett bekölczei leányegyház is tartozik. Az itteni góth harang, melly a Szilvásihoz hasonlit, említést érdemel, és Fodor Gusztáv úr laka. Az Eger vizének egyik ága a balatoni hegyekben ered, s már a falu alatt vizi malmot hajt, a szent-mártoni határ elején pedig a Bekölcze és Szent-Márton felöl jövő ágakkal is megszaporodván, innen egész Egerig hasitja a sok helyt nagyon elszikölő Eger völgyet. Több helyt a határban miveletlenül hever a kőszén, mellyen kivül a hegyek sok kövületeket mutatnak. Birtokosok a Sánkfalvi Fodor, Nedeczky, és Kormos családok.

Balazsér, Balasijovo, magyar-orosz falu, Bereg vmegyében, ut. p. Beregszászhoz 1 mfd. 29 r. kath., 185 g. kath., 415 ref., 30 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Van termékeny földe, rétje, szőleje, erdeje. F. u. Buday, Dolmay, b. Perényi, sat.

Baldócz, tót falu, Szepes vármegyében, Szepesváraljához nyugotra $^1/_4$ mfdnyire: 174 kath. lak. Savanyuvize a legjobbak közé tartozik a megyében, s a fürdőhöz elegendő épületek vannak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Balf, vagy Farkasd, német falu, Sopron vármegyében, a Fertő mellett, igen szép vidéken, ut. p. Sopronhoz 1 mfd. Lakja 200 kath., 600 evang., s mindenik felekezetnek van temploma. Szántóföldje kevés, de bora igen jó; mondola, dió, baraczk, s más gyümölcs sok. Van savanyuvize és fürdője, mellyet a soproniak mulatságból crősen látogatnak. Birja Sopron város.

Balhás-Szilas, magyar népesitett puszta, Veszprém vgyében, Fejér vármegye szélén, 754 kath., 1713 ref., 214 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Synagóga. Róna határa termé

Digitized by Google

keny; tágas legelőjén sok juhot tenyészt. F. u. Kenesey, gr. Niczky, Szücs, Losonczy, gr. Zichy Domokos, Halász, s mások többen. Ut. p. Lepsény.

Balincz, oláh falu, Krassó vármegyében, a Béga csatornája mellett, Lugoshoz $2^1/_2$ órányira: 516 n. e. óhitű lak., s anyatemplomml, sok legelővel. F. u. a kamara.

Balinka, német falu, Székes-Fejér vgyében, 436 kath. lak., s egy fiókegyházzal, melly Bodajkhoz tartozik ugyan; de káplánja helyben vagyon. Szőlőhegy. Rétjeit a Gaja öntözi, mellyben rákokat fog. Földjei hegyesek, de sikeres buzát teremnek. Kőbánya. F. u. a Bajzáth nemzetség. Ut. p. Mór.

Bálintfalva, (Valentova), tót f. Thurócz vgyében, a Thurócz vize mellett, 59 kath., 58 evang. lak. Földje meglehetős, rétje, legelője igen jó. F. u. *többen*. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Balkány, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez éjszakra 3 mfdnyire: 222 r. 230 g. kath., 24 evang., 1940 ref., 590 zsidó lak., ref. anyatemplommal, synagógával, több jeles úri házakkal, $9\ ^7/_8$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Határa fekete homok, s minden gabonát bőven terem, e mellett sok dohánya, káposztája, dinnyéje van, az uraságok pedig nemes birkákat tenyésztenek. F. u. Ary, Bán, Bezdédy, Bihary, Buday, Budaházy, Cseresznyei, Csigay, Désy, Domby, Fábián, Finta, Gencsy, Gödény, Hajdú, Hegedüs, Hetey, Hodos, Horváth, Igyártó, Katona, Kerekes, Korda, Koczog, Kiss, Kormos, Kócsár, Kovács, Ladányi, Lengyel, Lónyay, *Mészáros*, Mikó, Mile, Mflotay Miskolczy, Nagy, Osváth, Pap, Pápay, Pálfy, Pásztor, Puskás, Rátonyi, Rövid, Szabó, Szathmáry, Sárközy, Szegedy, Szentmiklósy, Somosy, Soproni, Szücs, Szilágyi, Szőllősy, Tamásy, Takácsy, Tolnay, Tóth, Úry, Ványi, Vithay, Vithay, Vozáry.

Balkány, puszta, Békés vgyében, Szeghalomhoz tartozik.

Ball, oláhul; lásd magyar: Bályok.

Balla, magyar falu. Heves vgyében, Parádhoz éjszakra $1^1/_4$ mfd, 1102 kath. lak. Kath. paroch. templom. Földe agyagos, s csak középtermékenységű; legelője, erdeje sok. F. u. Ulman Móricz, és b. Balassa Sándor örök. Ut. p. Eger.

Balla, puszta, Heves vgyében. Török-Sz.-Miklós mellett, a Tiszánál, s úgy szólván ettől körülvéltetve, árviz idején szigetben fekszik. Határa 3600 hold. Földe csak az emelkedettebb részen fekete; egyebütt szikes és fertős. Főterméke a repcze és dohány. Birja Malonyai b. kihaltával a kir. kincstár, s jelenlegi haszonbérlője Koppéli Fülöp pesti nagykereskedő.

Balla, puszta, Veszprém vgyében, Hajmáskér és Nána közt.

Ballahida, magyar falu, Zala vgyében, 100 kath., 48 ref., 71 ev. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Ballony, magyar falu, Győr vármegyében, a Csiliz közben, 494 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Sok szénája terem, mellyet Pozsonyban szokott eladni. F. u. a győri káptalan őrkanonokja. Ut. p. Győr.

Balmaz-Ujváros, lásd Ujváros.

Bályok, oláhul Ball, magyar falu, Bihar vgyében, Kraszna vmegye szélén, Margitához 3 órányira, ut. postája Déda. Fekszik a Berettyó partján, inkább rónaságon, mint hegyen, 165 házzal és 994 lak., kik csaknem mindnyájan reformátusok. Ref. anyatemplom. Földes-gazda van 148. Határa közép termékenységű, s egyrészre lapályos levén, a Berettyó árjaitól

Digitized by Google

sokat szenved, kivált rétjei. Két fordulóban 1300 hold szántóföldet mivel, mellyből 750 majorsági, többi urbéres; rétje 700 h. (fele urb., fele major.), majorsági erdő 800 h., ezen felül több irtatlan cserés helyeit 100 holdra felvehetjük. E helység határának nem kis része fekszik Kraszna vármegyében, hol mintegy 700 hold kaszállója van. Megjegyzést érdemel az is: hogy a bájoki határral Biharból Szálodobágy, Krasznából Almás és Sommály faluk határai annyira összeszőve s olvadva vannak, hogy azok szinte egy határt képeznek, s a nevezett 4 helység határát pontosan kijelölni lehetlen. Pusztái vannak még Krasznában: Dörsök, Kopasz és Sirmező, melly 1000 holdnál többet foglal magába. Szőlőhegye, melly híres bort terem, s egy nagy Bükk nevű erdeje Kraszna megyében esik, s ebben mind a 4 helység szabad fajzást gyakorol. Birtokosa: gr. Kun Gergely; de bir valami csekélységet Kabos József is. Az egyház tart itt egy kisdedóvó-intézetet.

Balogd, puszta, Somogy vármegyében, N.-Bajomhoz tartozik.

Balogh, tót falu, Zólyom vármegyében, a Feketeviz völgyében: 276 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Földje sovány; de legelője igen jó; s erdeje derék. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Alsó-Balogh, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben R.-Szombathoz 1 mfdnyire: 28 kath., 10 evang. 626 ref. lak., kik 1650 előtt evang. voltak. Ref. anyatemplom. Határa nem nagy, de jó; szőlőt mivel; gyümölcsöt termeszt; rétjeit a Balogh vize öntözi; erdeje kevés; vizimalma van. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Felső-Balogh, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben Alsó-Baloghhoz közel: 156 k., 654 ref., 21 evang. lak. Uraságí kastély. Részint róna, részint dombos határa hasonló az alsó-baloghihoz. Szőlőhegyében sok csereszynefát tart; erdeje makkos. F. u. h. Coburg, s feje egyik uradalmúnak.

Balogh, (Ipoly-), magyar falu, Hont vármegyében, az Ipoly jobb partján: 513 kath., 22 evang. lak. Földjei első osztálybéliek, és szép gabonát, dohányt, kukoriczát, s főzelék növényeket teremnek. Egy kis szőlőhegye s téres legelője van. Sok és szép szarvasmarhát tenyészt az Ipoly mentiben. F. u. a Baloghi nemzetség. Ut. p. Ipolyság.

Balogfa, magyar falu, Vas vármegyében, Szombathelytől 1½ óra, 148 katholikus lakossal. Róna határ. F. u. Győrffy, Zanathy, Geszty stb.

Balogfalu, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekhez 1 mfd. 565 kath., 59 evang. lak. Hegyen fekvő földeit vizmosások rongálják; a Gortva mentében, melly a helység mellett halastavat képez, kövér rétjei vannak; erdeje makkos. F. u. többen. Ut. p. Rima-Szombat.

Balosesty, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethe 2¼ mfldnyire: 1 kath., 195 n. e. óhitű lak., erdővel. F. u. a kamara.

Balotafalu, oláh falu, Szathmár vármegyében, Erdőszadához északra 1 mfdnyire, a Szamos mellett: 8 r., 200 g. kath., 4 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa termékeny, de felét az árviz járja; halastava és füzesse van. F. u. Peley, Miske, Tholdy örökösök. Ut. p. Nagybánya.

Balozzai, magyar falu, Vas vármegyében, a Rába mellett, 168 kath. lak. F. u. Rumy Ignácz. Ut. p. Szombathely.

Bálpataka, tót-orosz falu,

Digitized by Google

Sáros vármegyében, Ternyéhez ½ órányira : 64 r., 52 g. kath., 30 zsidó lak. F. u. Bálpataky nemz. Ut. p. Bártfa.

Balsa, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza partján, ut. p. Tokajhoz 1 mfd. dombos helyen. Határa 5200 hold, mellyből szántóföld és beltelek 1872 h., kaszálló 700 h., legelő 1653 h., erdő 575 h., tavak 400 hold. Urbériség 36½ telek után 1156 h. szántó, 380 h. kaszálló; a legelő közös. Földje termékeny fekete homok. Lakja 647 görög, 151 római kath., 387 reform., 63 zsidó. Reform. és g. kath. anyatemplomok. Birtokosok : gr. Dessewffy Sámuel, Szentmiklósy András, Dániel, Sándor és József, Barmos János, Szentmiklósy Károly, Antal, Gáspár, ifj. Dániel, Zólyomi Dávid, Jármy Józsefnő.

Baltavár, magyar falu, Vas vármegyében, Zala vármegye szélén, a *zalabéri* postautban, 430 kath., 4 evang., 3 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Kastély és kert. Szép erdő. F. u. Horváth Eduard.

Báltyele, kis oláh falu, Arad vármegyében, Zaránd vgye szélén, a Fejér-Körös mellett : 4 k., 108 n. e. óhitű lak., hegyes határral. Ut. p. Arad.

Bálvánd, puszta, Bars vgyében. Ut. p. Léva.

Bálvánd, puszta, Somogy vármegyében. — Gyékényeshez tartozik.

Bálványos, magyar falu, Somogy vármegyében; 256 kath., 880 ref., 26 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiók-szentegyház. Tágas határ. Szép erdő, szőlőhegy. F. u. Csapody, Botka, Tallian. Ut. p. Siófok.

Bálvány-Szakálas, lásd Szakálas.

Bán, (Banowcze), tót m. város, Trencsén az uj rendez. szerint Nyitra vgyében, a Sziléziába vivő országutban : 2142 kath. 5 evang., 443 zsidó lak. Van itt 2 kathol. templom, synagóga, 1 urasági kastély, majorság, kőbánya, patika, vámház, jól elrendelt néposkola. Vásárjai népesek; a lakosok kereskednek gyapjuval, gabonával és vassal. Ezenkivül kézi mesterségeket üznek. — Hajdan az evangelikusoknak itt nevezetes oskolájok volt. Feje ezen város egy uradalomnak, mellyhez még 11 más helység tartozik, s mellyet azelőtt a gr. Illésházy fam. birt, de legközelébb b. Szina megvette. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Bán, német-rácz falu, Baranya vármegyében, a Karasicza mellett : 1181 kath. 686 n. e. óhitű, 11 evang., 2 ref., 8 zsidó lak., kath. és óhitű anyaszentegyházakkal, tágas kath. parochialis házzal. — Határa gazdag termékenységű ; vörös bora hires. Nyugotra a helységtől van egy régi góth kastély illy felirással : „Quadriburgum.“ F. u. Károly főherczeg örökösei.

Bana, régi nevezetes helység, Komárom, az uj rend. szerint Esztergom vármegyében, a megye nyugoti részén, Komáromtól $1^{9}/_{16}$ Győrtől szinte $1^{9}/_{16}$, utolsó postája Ácstól $1^{1}/_{16}$ állomásra. Nyugotról Bőny és Alap Győr vármegyében, északról Ács, keletről Bábolna, délről Tárkány határozzák. Kiterjedése 5582½ hold, mellyből 2782½ földesuri majorság, 2800 h. urbériség, ebből ismét 2133 h. szántóföld és rét, 517 h. legelő, 150 h. belső telek. Földminősége nagyobb részben fekete homok, de van egy kevés sárga homokja is. Fekvése inkább hátas, száraz természetű, a laposokban kivált azonban, hol a bakonyfolyások átmennek, vizenyős helyei is vannak. E folyások nagyobb esőzésekkel a magasabb vidékeket is elöntik gyakran, de pár nap alatt ki-

Digitized by Google

száradnak. Szőleje kevés. A tagosztály 1840-ben megtörténvén, a legelőnek nagyobb része, kivált a birtokosok tagjaiban, feltöretett. Összes népessége 1229 lélek; ebből: 642 r. kath., 80 ágost., 418 ref., és 89 zsidó. Nemes család van 70, kézmives 12, házas zsellér 18, jobbágytelkek száma $33^{4}/_{32}$. A nép szorgalmát előmozditja a szomszéd bábolnai puszta, hová felében járnak dolgozni: de egyszersmind közelségénél fogva, e falu a bábolnai katonaság mulató-helyévé fajult. Házak száma 135, köztök derék uri lakok is számosan találtatnak. Van itt mind a r. katholikusoknak, mind a reformátusoknak anyaegyházuk, amaz 1787-ben keletkezvén, anyakönyveit még 1785-től vezeti, s falu végén levő temploma a sz.-háromságnak szenteltetett; emez 1670 óta áll fen. A r. kath. egyházhoz tartoznak még a bőnyi és bábolnai leányegyházak. A helység első megülése igen régi s ideje nem tudatik, ujabb megtelepitése a 16 század 2-ik felében történt. Jelenlegi birtokosai: Milkovich, Komáromy, Pulay és Somogyi csődtömege, Zsebő, Zámony sat. számos Milkovich ágon biró családok, és a bábolnai ménes-intézet.

Közel a faluhoz láthatni egy dombon egy négyszegletes sánczolást, melly a régi irományokban „Castrum reginále de Bana" név alatt emlitetik, s erről Fejér György diplomatikájában bővebben olvashatni. E sánczolat maga 30—35 □ ölet foglal s körüle apró épületek nyomai látszanak, a hely pedig most is várdombnak neveztetik. Régi nevezetességére mutat e helynek a régibb királyok okleveleiben gyakran előforduló „Comes de Bana" megnevezések, mellyek példányait szinte Fejér György diplomatikájában számosat láthatni, s hogy ezen Banai grófok a legnevezetesebbek közül valók voltak, tanusitják a részökre tett számos királyi adományzások; legtöbb adományt nyert pedig közülök 1265 táján Comes Andreás de Bana filius Comitis Joannis, ki részéről különösen n gr. Forgács család Széchényi levéltárában több okiratok találtatnak, 1300 után azonban a banai grófok már itt megszünnek s már 1369-ben e birtok a Némai Kolos családra ujlag ruháztatik át következendő kir. adománylevéllel: „Nos Ludovicus, Dei grátia Rex Hungariae, Poloniae, Dalmatiae etc. memoriae commendamus per praesentes, quod nos recordátis fidelitátibus et fidelium serviciorum laude dignis meritis, fidelis nostri magistri Jacubi, filii Kolos de sanctó vite agasonum nostrorum magistri; quibus idem cunctis nostris et regni nostri negotiis sibi confisis et commissis studuit et anhelavit, nostrae majestáti intrepide conplácet ad ipsius humilem et devotam supplicationem quasdám possessiones, seu terrás Bana et Árpaa appellatas, in comitatu camarumiensi existentes, de quibus alias nomine literarum castrensium eidem magistro Jacubo donationem fecisse perhibennur, ex nunc et de praesenti, ac de novo ipsas easdem possessiones, seu terras Bana et Ápaa vocatás, in praedictó comitatu camarumiensi habitas, cum omnibus utilitatibus, pertinentiis universis, et cum tributó, Bana sub suis veris metis et antiquis, quibus hactenus habitae fuerunt, et possessae, novae donationis nostrae titulo, et omni eo jure, quo ad nostram pertinet collacionem, ipsi magistro Jacobo, filio Kolos, et per eum suis haeredibus, haeredumque suorum successoribus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et inrevocabiliter possidendas, tenendas et habendas, absque tamen

Digitized by Google

praejudicio juris alieni; prout etiam sub magno nostro sigillo dari faciemus, dum nobis fuerint reportatae. Datum in Diosgyör in festo sancti Stanislai Martiris anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo nono.“ — Ezen adományos levél eredetije a Milkovich család levéltárában létezik. Később ugy látszik a birtok a Szilágyi családra szállott által.

Bánd, német falu, Veszprém vármegyében, a pápai országútban, a Bakony közt, 708 kath. lak. Sovány határa rozsot és burgonyát terem. F. u. Szentgyörgyi Horváth János, Rohonczy István, Márkus Ignácz, s. m. t. Ut. p. Veszprém.

Bánd, puszta, Veszprém vármegyében.

Bándoly, Weiden, horvát falu, Vas vármegyében, Rohonczhoz 1 óra, 286 kath., 5 evang. lak., kath. paroch. szentegyházzal. Szőlőhegye jó bort terem, de a jég gyakran elveri. Erdeje bikkes és 1987 holdat 275 □ ölet foglal el. F. u. gr. Erdődy György. Ut. p. Szombathely.

Bánfa, magyar falu, Baranya vármegyében, alacson rôna helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 2236 hold, mellyből majorsági szántó 80 h., rét 200, erdő 1115 hold; urbéri szántó 552, rét 129, legelő 158 hold. Földje bő termékenységű. Lakja 450 r. katholikus. Birja a pécsi káptalan.

Bánfa, puszta, Zala vgyében, Rád mellett.

Bánfalu, Apetlohn, német falu, Mosony vármegyében, a Fertő tava mellett, melly itt igen bozótos, 1336 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Harmadik osztálybeli határán van 73½ egész jobbágytelek, 147 telkesgazda, 114½ h. második, 333 harmadik, 1462½ h. negyedik osztálybeli szántóföldje, 394 embervágó másod, 237 harmad-rendü rétje, sok nádvágása. Élelmöket halászatból, székső-szedésből, és vizi vadászatból is keresik. F. ü. h. Eszterházy. Ut. p. Moson.

Bánfalva, magyar falu, Borsod vármegyében, a Bán-völgyön, északnyugotra felette emelkedő hegy tövében, Miskolcztól 2, u. p. Kazinczytól $^{11}/_{16}$ állomásra. Szomszédai: Tardona, Tapolcsány, Uppony, Bánhorváth. Határkiterjedése 2039 hold, mellyből 766 hold szántóföld, 181 hold rét, 155 hold szőllő, 937 hold erdő. Urbéri felszabadult szántóföld rét szőlő összesen 732 h., majorsági 370 h. A föld második osztálybeli, s a laposabb agyagos részeken szorgalmas javitás után illendően terem ugyan: de partosabb része sovány homok s a zápor-esők által nagyon rongáltatik, főterméke a rozs és tenkely. Legelőül az erdő, és ugar szolgál, miért a lakosok csupán igavonó marhák tenyésztésire szoritkoznak, s mezei gazdaságukat is általában rosz karban levőnek mondhatni. Lakosok száma 707 l., u. m. 21 r. kath., 14 g. kath., 7 evang., 644 ref., és 21 zsidó. A reformatusoknak helyben van egyházuk. A lakosok kertjeikben sok gyümölcsöt, kivált szilvát, termesztenek. A helységet keresztülmetszi a Bán patakja, mellyen malma van. Birtokosok: Lónyay Péterné, Csoma Zsigmondné, Zolnay Lajos, Lónyay György, Lónyay László, és Máriássy Tamás.

Bánfalva, (Banova), tót falu, Trencsén vármegyében, 619 kath., és 4 zsidó lak. Zsilinka patakja mellett. Határja termékeny; legelője igen hasznos; erdeje szép. A lietavai urad tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bánhalma, puszta, s egyszersmind postahely és váltás Török-Sz.-Miklós és Kardszag közt, Heves vármegyében 400 lak. E puszta 1704-ben pusztult el, hajdan város volt, s

Digitized by Google

templomának kevés maradványa most is látható. Határa mintegy 8000 hold, melly kevés szikes területeket kivéve gazdag fekete föld, melly szép buzát, repczét, dohányt, s minden gabonanemet jól megterem, csak a burgonyát nem szereti. Birka- és szarvasmarhatenyésztése nagy fontosságu. Birja gr. Szapáry József és a Borbély nemzetség számos ivadéka.

Bánháza, ezelőtt népes helység, most kevesektől lakott puszta, Szabolcs vármegyében, Szathmár vármegye szélén, Penészlek szomszédságában, igen kies helyen fekszik, két magas homok-dombok közt völgyben. Van 71 r., 74 g. kath. 21 ref. 8 zsidó lakosa, s egy dombon fekvő r. katholikus kápolnája. Nyiri erdeje egy a legszebbek közül. F. u. Nemes, Németh, Orosz. Ut. postája Piskólt.

Bánhegyes, puszta, Csanád vgyében, Arad vmegye szélén: 192 kath. lak. F. u. a kamara.

Bánhida, vegyes magyar-tót falu, Komárom-, az uj rend. szerint Esztergom vgyében, Tatához keletdélnek $^{10}/_{16}$, Komáromhoz $2^{3}/_{16}$, Neszmélyhez, melly utolsó postája $1^{6}/_{16}$ állomásnyira. Nagy kiterjedésű határát környezik keletről Csákány, Körtvélyes, Sikvölgy; délről Környe s puszta Batár, nyugotról puszta Szent György s Szöllős; északról Szöllős, Alsó- és Felső-Galla. Nagy határa mintegy 7600 holdat foglal, szelidebb emelkedésű, alacsony s magasabb hegyekkel átszaggatott völgyei tércsek; volt a faluhoz közel délnek egy nagy tava, melly azonban leeresztetvén, most részben nádat terem, nagyobb részt azonban rétnek használtatik; ezen kivül 2 apróbb tava; a helységtől északnak folyik keresztül a szép rétséget képező gallai ér, melly a tolnai határban eredvén, innen keletnek, a gallai határon át, honnan megfordulva nyugotnak, a bánhidi és szöllősi határokon keresztül több ereket felvevén a tatai nagy tóba szakad. Említést érdemel még a Paradicsom rét. Az erdőséggel koronázott sziklás hegy alatt nagy szőlő, a határ északi részén déli fekvéssel, melly az alsó-gallai határra is kiterjed. Ezen szőlő-feletti sziklákban, szőlő alatt Tatáról Gallának, s Bicskén át Budára menő országutról is látszik a Szemiluki barlangnak négyszegletes kaput formáló nyilása, mellyben még most is temérdek embercsontok találtatnak. Szájhagyomány szerint a török háboruk alkalmával sok vidéki lakos, mint a néprege mondja: 7 helység e barlangban keresvén buvóhelyet, midőn a török őket a barlang tetejéni nyiláson jövő füstről észrevette volna, ide befúltak, s a barlangnak lefelé menő szük felső nyilásán a füst nyomait a vidéki öregek ma is mutogatják. A határnak keletre eső részét, az egésznek csaknem felét a Madarasi, Madár és Muta szelid hegyeket s azok kies völgyeit magas növésü szép erdőség foglalja; nevezetesebb részei az erdőségnek a Muta hegy alatti görög berek, Hosszuszállás vagy Hajtos, Hidegkut, Szerdik sat. Van még e helységhez közel egy fürész-malom is. E helység közel erdőségéhez rónán fekszik, s keresztülmegy rajta az ugynevezett mészárosok utja; egyébiránt egyike a vidék legrégiebbeinek; van róla már az 1288 évi oklevelében is említés. Az urbéri telkek száma 35. Telkes jobbágy 80, urbéri házas zsellér 64, házatlan 36. Nemes család van 1, az összes népesség 1219 főt számlál, kik közül 1204 r. kath., 2 ágost., 7 ref., 6 zsidó. A r. kath. egyház 1732-ben, anyakönyve 1736-ban kezdődik. Temploma Sz.-Mihály főangyal tiszteletére. Hozzá tartoznak

Digitized by Google

még a Szöllősi leánygyülekezet, Sz. György- és sikvölgyi puszták. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Décser-Bánhida, puszta, Békés vgyében, a Sebes- és Fekete-Körös közt fekszik; határa szántóföldből, de leginkább kaszállóból, nádas tóból, itt ott erdőből, füzesből áll. Békéshez tartozik.

Bánhorváth, magyar falu, Borsod vgyében, a bán völgyén, nagyobb részt kiterjedt sikságon, Miskolcztól $^{15}/_{16}$, u.p. Kazincztól $^{10}/_{16}$, Bánfalutól $^{1}/_{16}$ állomásra. Szomszédai Bánfalva, Velezd, Barcza, Kazincz. Határkiterjedése 1224 hold, mellyből 514 hold szántóföld, 96 h. rét, 75 h. szőlő, 550 h. erdő, — felszabadult urbériség öszvesen 591 h. majorság 93 h. az erdő legelőnek közönségesen használtatik. A föld második osztályba sorozttatott ugyan, de nagyobb részt sovány, homokos, és partos; a javitást gyakran és nagyon megkivánja, rozsot, s zabot leginkább terem. A mezei gazdaságot nem lehet ugyan virágzónak mondani, azonban néhány évek óta, mesterséges takarmánytermesztéssel is igyekeznek azt a lakosok emelni. A házi kertekben sok szilva termesztetik. Lakosok száma 613 l., u. m. 142 r. kath., 2 ágost., 469 református. A r. kath. és reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, s amahoz tartoznak még Bánfalva, Bárcza, Salyó- Ivánka s Vadna fiók s Uppony leányegyházak is, s a r. kath. szép izlésű új templom különös említést érdemel. A helység alatt foly keresztül a Bánpataka. Birtokos az egri papnövelde.

Bánk, tót falu, Nógrád vgyében, egy mély völgyben, ut. p. Rétság $^{1}/_{4}$ mfd. Határa hegyes völgyes; rétjei rosz és kevés szénát teremnek; legelője is csekély; de szántóföldjei jó rozsot és zabot teremnek; van erdeje, szőleje, és 33 urbéri telke. Lakja 437 ágostai, 32 kath. lakos. A helység tövében látható egy Tengerszemnek nevezett tó. Birja $^{4}/_{5}$ részben Andreánszky Sándor, $^{1}/_{5}$ Somogyi Ferencz.

Bánk, magyar falu, Veszprém vgyében, a pesti országútban, 304 kath., 101 evang., 16 zsidó lak. Földjei termékenyek; erdeje van; lakosai szekerezésből is keresnek pénzt. F. u. Potyody, Nagy, Dombay családok s m. t. Ut. p. Pápa.

Bánk, puszta, Bihar vgyében, Debreczen határához tartozik, nagyobbára szép erdőséggel.

Banka, tót falu, Nyitra vgyében, a Valaszka patakja mellett, 117 kath. lak. Vizimalom; erdő. F. u. Rudnay, és Divéky család. Ut. p. Privigye.

Bánka, tót falu, Nyitra vgyében, a pöstyényi fördővel általellenben egy halmon: 480 kath., 7 zsidó lak. — Földe nem igen termékeny; erdeje, gyümölcse elég; hegyeiben krétát éget. F. u. gr. Erdődyné s más nemesek. Ut. p. Galgócz.

Bánkeszi, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitra jobb partján, ut. p. Érsek-Ujvártól $^{1}/_{2}$ órányira. Számlál 1462 kath. lak. — Van benne: kath. paroch. templom, több uri lakházak, jövedelmes malom a Nyitra vizén. Róna határja első osztálybeli, s igen termékeny; rétei kétszer kaszálhatók. F. u. gr. Károlyi, Motesiczky, Ordódy, s. t. közbirtokosok.

Bankháza, puszta, Pesť-Pilis vgyében, Pereg mellett, gr. Beleznay család birtoka.

Bánkuta, puszta, Arad vgyében, Kétegyházával délről szomszédos. Az egész 9586 holdra terjed. Ebből Bánkuta dohány-kertész község bir 5065 holdat, mellyből 1218 hold legelő. A község népessége 1389 r. kath. magyarokból áll. A föld egészen róna, fekete, homokkal vegyes, mindenféle gabonát gazdagon termő. Bir-

Digitized by Google

ja István főherczeg volt nádor, s a kisjenői urad. tartozik, 4 szép birkaistállóval, s 1 urad. tisztilakkal.

Bánlaka, oláh falu, Bihar vármegyében, ut. p. Élesdhez 1 órányira, 238 óhitü lak.

Bánlok, oláh falu, Torontál vármegyében, Temes vgye szélén, ut. p. Csákóvárhoz délre 2 mfdnyire, 112 kath., 10 ref., 2280 óhitü lak. s anyatemplommal. Ékesiti az uraság szép kastélya, s gyönyörü gazdasági épületjei. Határa felette termékeny; erdeje, s $103\frac{5}{8}$ egész jobbágytelke van. F. u. Karácsonyi Lajos.

Bánócz, tót falu, Zemplén vármegyében, Vásárhely fiókja 281 r., 113 g. kath, 87 evang., 241 ref., 106 zsidó lak., reform. szentegyházzal, 943 hold termékeny szántóföldel, jó rétekkel. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Bános, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa $1665\frac{3}{8}$ h., mellyből urbéri beltelek 6, szántó 522, rét 91, legelő 160, szőlő 62, majorsági beltelek $\frac{5}{8}$, szántóföld 6, rét $\frac{4}{8}$, erdő 800, szőlő 15 hold. Földje hegyes és agyagos. Lakja 172 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapház.

Banota, magyar falu, Zala vármegyében, 93 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bánréve, magyar falu, Gömör vgyében, Lénárdfala és Héth helységekkel határos, Rimaszécstől Putnok felé vivő országút mellett rónaságon fekszik. Az egész helység báró Vay Alajos tulajdona, pár évtől fogva az országút mellett van laka, szépen rendszerezett kerttel. Czélszerüen épült magtára, két korcsmaháza, mellynek egyike az úgynevezett forduló korcsma, a falutól lefelé mintegy negyed órányira fekszik. Számlál ezen helység 172 lelket. Ezek közül róm. kath. 160, ref. 6, evang. 6. Áldott határa mindent egyre megterem. Van $7\frac{4}{8}$ urbéri, $24\frac{6}{8}$ majorsági házhely, 14 urbéri, 3 allodialis zsellér. Határán keresztül foly a Sajó vize. Ut. p. Putnok.

Bánréve, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben a Sajó mellett, ut. p. Putnokhoz nyugotra 1 mfdnyire: 278 kath., 27 ref. lak., igen termékeny határral s erdővel. F. u. a Szentmiklósy nemzetségbeliek.

Bánréve, puszta, Békés vgyében, Szarvas mellett.

Bánszka, orosz falu, Zemplén vgyében, egy mély völgyben, hegyektől minden oldalrul körülvétetve, ut. post. Eperjestől 3 órányira. Van 580 görög, 50 római kath., 10 zsidó lak., g. kath. temploma egy kősziklán, patakján 2 malma. Határa 5000 hold, mellyből urbériség $16\frac{2}{8}$ telek után 400 h. szántó és 100 h. rét, majorsági szántó 60 hold, s szép bikkes erdő 4060 hold. Szántóföldjei, rétjei mind hegyeken vannak, soványak, s főleg zabot teremnek. A határ nyugoti része magas bérczeken át szomszédos a hires Ránki fördővel Abauj vármegyében. Hegyeiből vasérczeket ásván, ezeket Remetére és Szinnára hordja eladni. Birják: Sós Tamás, Kandó Kálmán, Sós Klára, Szirmay Ferencz, Bernáth Anna, Némethy Gábor, Vladár János.

Kis-Bánya, oláh falu, Szathmár vgyében, a felsőbányai határra épitve, 425 g. kath. lak., s anyatemplommal.

Ó-Bánya, német falu, Baranya vgyében, 286 kath. lak., kik talyigákat, kendertőröket, s más faszerszámokat csinálnak. F. u. a pécsi püspök. Ut. p. Pécsvárad.

Bánya (Uj), német falu, Baranya vgyében, a Mecsek hegye közt, 332 kath. lak., kik többnyire takácsok, bognárok, vargák, zsellérek; földet az uraságtól bérlenek.

Digitized by Google

Azon üveggyár, melly itt 21 esztendeig fenállott, faszűke miatt elenyészett. Hegyeiben tűzkő találtatik. F. u. a pécsi püspök. U. p. Pécsvárad.

Bánya-Felső, lásd Felső-Bánya.

Bánya-Lápos, lásd Lápos-Bánya.

Kis-Bányácska vagy Széphalom, egy felemelkedett helyen, s szép vidéken fekvő kis helység, Abauj vgyében, közel a zemplén határszélhez: 97 kath., 20 ref., 21 zsidó lak. Itt élt, itt munkálkodott a nagy Kazinczy Ferencz, maga feláldozásával egyedül nemzetünk dicsőségének, s magyar literaturánknak élvén.

Ruda-Bányácska, oroszmagyar falu, Zemplén vgyében, ut. p. Ujhelyhez ½ órányira a hegyek közt: 136 r., 370 g. kath., 20 ref., 22 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal, 482 hold hegyes, sovány szántóföldekkel. Hajdan bányákat mivelt. F. u. az alapítványi kincstár, Pintér, Keresztes.

Bányavölgy, puszta, Székes-Fejér vgyében, Bicske fiókja 65 kath. lak.

Bár (Alsó), m. falu, Pozson vármegyében, Szerdahelytől keletre 1½ órányira: 404 kath., 58 ref., 10 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Somorja.

Bár (Alsó-Kis), magyar falu, Pozson vgyében, az előbbeni helység mellett, 96 kath., 12 ref., 3 zsidó lak. A Vajkai nemes székhez tartozik. Ut. p. Somorja.

Bár (Felső v. Fel), magyar falu, Pozson vgyében, 1 fertálynyira a nagy Dunától, s 2 mfdnyire Somorjától a győri országútban. Lakja 583 kath., 8 ref., 114 zsidó. Ékesítik az Ullman, (ezelőtt gr. Zichy Ferraris) kastélya, egy meglehetős nagyságú csinos kerttel. Van egy kath. paroch. temploma, vendégfogadója, elég termékeny határja, erdeje a Duna szigeteiben. Legtöbb részt bir benne Ullman, azután más számos közbirtokosok, s nemesek. Istvánffy Miklós itt irta magyar históriáját.

Bár, német falu, Baranya vgyében, a Duna jobb partján, 741 kath., 9 óhitű, 4 zsidó lak., kath. anyaszentegyházzal. Dombos határa sikeres buzát terem; bora meglehetős. F. u. a Sauska nemzetség. Ut. p. Mohács.

Bár, puszta, Somogy vgyében, gr. Festetics Lászlóé. Hollád mellett.

Kis-Bár, régen Apáthi, magyar falu, Somogy vgyében, a Koppány völgyében, 912 kath., 11 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Agyagos határa igen jó; bora sok; erdeje van. F. u. a veszprémi püspök. Ut. p. Siófok.

Barabás, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz egy órányira: 18 r. kath., 577 ref, 39 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Három nyomásbeli határa jó és sok búzát, kukoriczát terem; rétje meglehetős; fája, legelője elég. F. u. Lipcsey, Bárczy, Somosy s m. Ut. p. Bereghszász.

Barabás, magyar falu, Zala vármegyében, 284 kath., 2 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Baksa.

Barabás, puszta, Zala vgyében, ut. p. Szalabérhez ½ óra.

Baracs, puszta, Pest-Pilis vgyében, az adacsi pusztával határos, ut. p. Örkény. Lakja 300 lélek. Határa nagy, de főleg homokos. Birják Földváry, gr. Teleki, Darvas, és több nemes családok.

Alsó-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, Előszálláshoz ¾ óra, a Duna mellett, 160 kath., 21 ref. lak. Ezelőtt néhány évekkel találtak itt egy halmon a föld alatt egy egész római módra épült házat, különféle edényekkel, pénznemekkel, s bálványképekkel. A téglákon e szavakat lehetett olvasni: „Cohors VII.

Digitized by Google

Pannonica.“ Többen birják. Ut. post. Földvár.

Felső-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, 93 kath., 2 ref., 1 evang. lak.

Közép-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, 218 kath., 35 ref., 23 evang. lak.

Uj-Baracs, puszta, Székes-Fejér vgyében, 92 kath., lak. Mind a 4 Baracs a Duna mentiben fekszik. Határjok sok helyt homokos; de jó rozsot, kétszerest, búzát terem. Téres legelőjökön a birka- és marhatenyésztés nagy divatban van. Szőlőkertjeik minduntalan szaporodnak. F.u. a Paksy örökösök, u. m. b. Mundbach, Csch, Kornis, Forster, s mások többen. Ut.p. Földvár.

Baracska, csinos magyar falu, Bács vgyében, a Dunának egy ága mellett, Bajától délre 2 óra. Van 2700 r. kath., 50 zsidó lakosa, derék paroch. temploma, roppant uradalmi magtára, vendégfogadója. A Gyuriti puszta is ide tartozik, s ezzel együtt a határ 1100 □ ölével 11668 hold, mellyből 65⅛ telek után urbéri szántó 2518, rét 1560, gyep-legelő 116, legelő a Duna 3 szigeteiben 1362, szőlő 223, uradalmi föld 6, tölgyes erdő 2021, lágyfa erdő 156, nádas 2810, tavak 808, utak 88 hold. Földje homokos, de legelője a Duna szigetekben. Birja a kamara.

Baracska, magyar-tót falu, Bars vgyében, 380 kath. 17 evang., 250 ref. lak. Ref. filial templom. és oskola. Határja dombos, de termékeny; legelője sok, és a juhoknak nagyon egészséges: erdeje derék, szilvás s más gyümölcsös kertjei messze kiterjedtek; bort is termeszt. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Baracska, puszta, Székes-Fejér vgyében, Martonvásár és Velencze közt a budai országútban, 379 kath., 1018 ref., 12 evang., 41 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Nagy termékeny határ. F. u. Pázmándy, Szűcs, Roboz, Kenessey, Hollósy, Kazay, Domokos, s m. t.

Báracza, magyar falu, Gömör vgyében, egy szük völgyben fekszik, a putnoki járásban legsárosabb helység. Van a r. katholikusoknak templomjuk, — a lakosok száma összesen 428 tételik, A közbirtok áll 17 urbéri, 5⅛ majorsági telekből, 17 urbéri zsellérből, — erdeje 1200 holdból áll. Kevés s nem a legjobb szénát termő rétje, az árviznek van kitéve. Hegyes de könnyű munkájú szántóföldje mindent megterem. E helységnek ⅞ részit az egri káptalan, ⅛ részit pedig Gencsi József és Kemény birja. Ut. p. Putnok.

Baraczháza, oláh falu, Temes vgyében, mind Aradtól, mind Temesvártól 2½ mfdnyire, ut. postája Orczifalva. Lakja 200 német és magyar r. kath., 692 n. e. óhitü, anyaegyházzal, r. kath. kápolnával, csinos urilakokkal, vendégfogadóval. Határa 3513 hold, 192 □ öl, mellyből 1815 hold szántó, 424 h. kaszálló, 162 h. legelő, 73 h. 800 □ öl házhely, 8 h. szőlő, 56 h. szorgalomföld, 162 hold kivágások. Urbériség 2698 h. 800 □ öl, majorság 814 h. 992 öl. Földje jó fekete és porhanyós, völgyének egyik része szikes; terem főleg tiszta buzát, kukoriczát, zabot, árpát, kendert, burgonyát. Közönséges juhot legtöbbet tartanak, s ez három fajból való, u.m. Czigara, melly legjobb minőségü; Sztogos az előbbinél hosszabb; Berczán, leghosszabb sodrott gyapjas, közönséges magyar gubáknak való, egyébiránt legkevesbé szaporitatik. E helység tájéka dombos, két kies völgygyel ellátva, mellyen két patak folyik át, mellyek egyesülvén jó szerkezetü egy kerekü malmot hajtanak. Itt megy keresztül a római sáncz is, melly 3 öl széles, s

Digitized by Google

annyi láb magas földtöltés. Birja a helységet a Capdebó család.

Baradla, lásd Aggtelek. Gömör és kis-Honth egyesült vgyékben.

Baradna, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, egy szük völgyben, Ratkóhoz nyugotra 1 órányira: 13 kath., 459 evang. lak. Van itt evang. anyatemplom, 2 barlang. Határa nagyon hegyes és sovány; lakosi sok faeszközöket csinálnak. F. u. h. Coburg s m. t. Ut. p. Rimaszombat.

Barakony, Beretyió, oláh falu, Arad vgyében, Bihar vgye szélén, lapályos erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő 4 mfd. Van 1139 n. e. óhitü lakosa, temploma, iskolája, uraságí épületei. Róna határa termékeny de vizenyős, kiterjed 12197 holdra, mellyből 2072 h. szántóföld, 1988 h. legelő, 1094 h. rét, 7043 hold tölgyes erdő. Sok sertést és marhát tenyészt. Birja b. Ditrich.

Barakony, óláh falu, Bihar vgyében, sikságon, ut. postája Várad 4 mfd. Lakja 310 n. e. óhitü, 10 r. kath., óhitü anyatemplom. Kisded határa termékeny s van urbéri szántóföldje 325, kaszállója 150 h., a majorsági föld és rét 413 h., legelő közös, de mennyisége nem tudatik. A határát keresztülfolyja egy a hegyekről lejövő patak. Birja a váradi deák káptalan.

Barakony, kis magyar-tót falu, Pozsony vgyében, Galanthához ½ órányira; 127 kath., 6 evang. lak., szük de jó határral. F. u. az Ambró örökösök. Ut. p. Szered.

Barakony, orosz falu, Abauj-Torna vgyében, Borsod vgye szélén: 123 r., 254 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. szentegyház. Hegyes határ. Makkos erdő. F. u. gr. Gyulay.

Barancs, orosz-magyar-tót falu, Zemplén vgyében, Bodzás-Ujlakhoz közel: 198 r., 152 g. kath., 36 ref., 102 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 886 hold termékeny szántóföld; szőlőt is mivel. F. u. Barkóczy, Klobusiczky, Boka, Unghváry, Kulin, Szikszay, s m. Ut. p. Velejte.

Báránd, magyar falu, Bihar vármegyében, a Pestről Váradra vivő országútban, Váradhoz 7, Debreczenhez, melly utolsó postája, 4 mfdnyire, 3550 reform., 520 r. kath., 12 zsidó, 7 óhitü lak., ref. és kath. anyatemplomokkal; nagy vendégfogadóval. Határa mintegy 6809 hold, mellyből szántó 3047, kaszálló 1374, legelő 2000 hold föld mind urbéri birtok 117 telek után; ezenkivül majorsági szántóföld 220, kaszálló 168 hold. Róna földje fekete lapályos, ritka, tengerit gazdagon, de más gabonát középszerüen terem. Már kezdenek trágyázni. Egyébiránt egész határa nagyon mocsáros; főbb mocsáros erei: Fekete-Kalló, Inasér, Dögös, Keserü, Álló mocsár: Külső- és Belső-Bánya, Mogyorós. Birtokosa a N. Váradi deák püspök.

Báránd, puszta, Székes-Fejér vgyében, Abához ¾ mfd., 197 kath., 44 ref. lak., nemes juhtenyésztéssel. F. u. a tudományi alapitvány. U. p. Sár-Keresztúr.

Alsó- és Felső-Báránd, 2 puszta, Zala vgyében, a Szala vize mellett, erdővel, és szép gazdasággal. A szalavári apátsághoz tartozik.

Báránka, puszta, Bihar vgyében, Sarkad és Szalonta közt, gazdag határral, mellyet egy részben árviz jár. Birja gr. Almásy Alajos.

Baranya, orosz-magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délre ¾ mfdnyire: 118 r., 323 g. kath., 145 ref., 30 zsidó lak. F. u. a kamara, Thuránszky, Torday, Sztankóczy, Gyöngyösy.

Huszt-Baranya, orosz falu, Máramaros vgyében, ut. p. Huszthoz

Digitized by Google

1½ órányira : 2 r., 388 g. kath. lak., s egy g. katholikus fiók-szentegyházzal.

Baranyavár, shokacz-német falu, Baranya vármegyében, 1744 kath., 8 óhitű, 4 evang. lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy vendégfogadó. Postahivatal. Termékenyhatár. Szőlőhegy. Közel láthatók ide azon vár romjai, mellyről e megye nevezetét vevé. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Barátfa, puszta, Zala vármegyében, közel Pölöskéhez, szép erdővel,

Barátfa, puszta, Zala vgyében, Rendek, Káptalanfa helységek és Sárosfő puszták közt.

Barátfalu, (Mönnichhof), német falu, Mosony megyében, közel a Fertő tavához 1184 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Adóalatti szőlőhegye 326 másod, és 1928 harmadrendű kapára terjed. Erdeje meglehetős, 94 másodrendű jobbágytelke után, 61 telkes gazda bir 444 hold első, 795 hold második, 1475 hold harmadik osztálybeli szántóföldet, és 74 embervágó harmadrendű rétet. F. u. a szentkereszti cisterciták apátsága (Ausztriában) s feje egy uradalomnak.

Barátfalva, (Ullersdorf), német falu, Vas vármegyében. Ut. p. Fürstenfeld.

Barátföld, puszta, Mosony vgyében, Lébényi uradalomhoz tartozik, nevezetes uradalmi majorsággal. F. u. gr. Zichy.

Barátföld, puszta, Poson vármegyében, Nagy-Szombat filial., 32 kath. lak.

Baráthása, puszta, Fejér vármegyében, a váli völgyben, Etyek és Zámor közt.

Baráti, puszta, Somogy vgyében, 10 kath. lak. Szemeshez tartozik.

Baráti, puszta, Zala vgyében, Veszprém vmegye szélén, Devecserhez 1 mfd.

Baráti, (Baratowcze), magyar falu, Hont vgyében, Ipolyságtól délre 1 mfd. 358 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel s egy nemesi curiával. F. u. az esztergomi káptalan.

Kis-Baráthi, magyar falu, Győr vármegyében, Győrhöz 1 órányira. A helységben lakik 381 kath., 8 evang. a szőlőhegyen 1021 kath., 232 evang. Kath. paroch. szentegyház. Szántóföldje kevés, de szőleje, gyümölcse sok. Bora, spanyolmegygye hires. F. u. gr. Viczay.

Nagy-Baráthi, magyar falu, Győr vármegyében, kath., és evang. anyatemplomokkal, a szőlőhegybeli lakosokkal együtt 1380 kath., 940 evang. lélekkel. F. u. a szentmártoni főapát és a csornai prépost.

Barátmajor, (Minich Mayerhof), német falu, Vas vármegyében, Szalónakhoz 1 óra, 268 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Kőszeg.

Baratony, puszta, Nógrád vgyében, Czeredhez tartozik.

Barátsziget, magyar falu, Zala vármegyében, 82 kath. lak. F. u. a kegyes alapitvány, s m. A Szala vize mellett, ut. p. Szalabér.

Barátur, német falu, Baranya vármegyében, hegy alatt, ut. p. Pécs. Határa 952⅝ hold, mellyből urbéri beltelek 19, szántó 351, rét 193, legelő 254, szőlő 74, urasági beltelek 1⅜, szántó 4, rét 54 hold. Földje hegyes és kavicsos. Lakja 286 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapház.

Barbaháza, puszta, lásd Szill.

Barbacs, magyar falu, Sopron vármegyében, Győr vmegye szélén, ut. postája Csorna 1 óra. 658 r. kath. lak., s anyatemplommal. Róna, lapályos határán van 756 h. szántóföld, 378 h. rét, 378 h. legelő, egy darab füzes. Földe fekete lapályos, főleg

Digitized by Google

buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, bükkönyt, kendert terem, de az árvizektől sokat szenved. Szénája sok; jó lovakat nevel. Urbériség 15 telek. Birja h. Eszterházy.

Barboza, oláh falu, Krassó vármegyében, Boganis vize mellett, Lugoshoz $3\frac{1}{2}$ órányira: 4 kath., 979 n. c. óhitű, 5 ref. lak., óhitű anyatemplommal, — termékeny szántóföldekkel, szilvásokkal, erdővel. Birják a kamara és Gabriel család.

Barcs, magyar-német m. v. Somogy vármegyében, a Dráva partján 1178 kath., 17 n. c. óhitű, 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Sóház. Rév a Dráván. Vizimalmok. Határa homokos; erdeje derék. F. u. gróf Széchényi Lajos. Ut. p. Babolcsa.

Bárcz puszta, Bars vgyében, Győred filial. 4 kath. lak.

Bárcza (Felső), tót falu, Abauj vgyében, Kassához délre 1 órányira, a pesti országutban; 730 r. kath., 48 g. kath., 25 evang., 29 ref., 97 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Ref. szentegyház. Van itt a Bárczay nemzetségnek 4 kastélyja, mellyek közül egy dombon fekszik, s mindenik közt legszebb, legnagyobb, s hozzá egy nem régen ültetett angolkert is járul. Továbbá van itt vendégfogadó, fördőintézet, több korcsma, számos mesterember. F. u. a Bárczay nemzetség.

Kis-Bárcza, puszta, Borsod vármegyében, a nagy-barczai határral van összeolvadva, s az itteni közbirtokosok majorsági földjeit foglalja magában.

Bárcza, magyar falu, Borsod vármegyében, ott hol a bánvölgye a Sajó völgyével összeszakad, két felöl távolról hegytől koszoruzott kies térségen, Miskolcztól $1\frac{13}{16}$, u. p. Kazincztól $\frac{8}{16}$, Bánhorváthtól $\frac{2}{16}$ állomásra. Szomszédai: Bánhorváth, Vadna, Ivánka, Kazincz. Határkiterjedése 1000 hold, mellyből 228 h. szántóföld, 24 h. rét, 43 h. szőlő, 775 h. erdő. Felszabadult urbériség $210\frac{3}{4}$, majorság $84\frac{1}{4}$ hold. Az erdő legelőül közönségesen használtatik. A föld második osztályu ugyan, de nagyobb részt homokos, más részben fekete nyirkos, leginkább rozsot terem. Ámbár a legelő szük volta miatt az állattenyésztés egész szorgalommal nem üzethetik, mindazáltal a mező-gazdaság meglehetős karban áll. Lakosok száma 484 l., s ezek 15 r. kath., s 12 zsidót kivéve, mind reformátusok, kiknek helyben van anyaegyházok. Felszabadult telkes gazda 49, zsellér 46, lakó 4. A Bán pataka a helységet átmetszi. A falu felett régi várkastély romjai szemlélhetők. Birtokosok Bernáth András, Máriássy István és Kálmán, Uray Pál s Péchy László.

Barczánfalu, oláh falu, Máramaros vármegyében, 1064 g. k., 112 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. Barczán, Hodor, Pap, Kudrics, Bálya nemzetségek s m. t. Ut. postája Sziget.

Bárczitháza, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Dulháza mellett: 10 kath., 43 ref. lak. F. u. többen.

Barczika, Alsó- és Felső-Barczika; 2 magyar falu, Borsod vgyében, egymáshoz $\frac{1}{16}$ állomásra egybeolvadt határral. Miskolcztől $\frac{17}{16}$, u. p. Kazincztól $\frac{1}{16}$ állomásra. Szomszédai: Ivánka, Vadna, Kalló, Mucsony, Kazincz. A két helység összes határkiterjedése: 1267 hold, mellyből 496 h. szántóföld, 406 h. rét, 260 h. legelő és erdő, 45 h. belső telek, 80 h. ut, mocsár használatlan föld sat. A föld sik fekvésü, második osztálybeli, jó mivelés mellett minden gabonát megterem, különösen az

Digitized by Google

igen kövér és jó legelő az állattenyésztésnek kedvez. Alsó-Barczika számlál 207 lakost, kik közül 42 r. kath., 128 ref., és 37 zsidó. A Sajó vize közel a helység észak-keleti részén folyván el, van ezen vizimalma, mellyet a Barczikai család, Zotrogh Dániel és Czékus Imre birnak. Felső Barczika lakosainak száma 208. l., u. m. 7 r. kath. 265 ref., és 16 zsidó, s itt van a reformatusoknak anyaegyházuk, Alsó-Barczika azonban vallási tekintetben a Kazinczi ref. egyházhoz tartozik. A helység a Sajó árjaitól sokat szenved, ugy annyira, hogy áradások alkalmával, csolnakon kell az utczákon járni. A zsidóság a faluszélin az országut melletti korcsma s mészárszék házakban keresi élelmét. Birtokosok a Barczikai családtól ágazó számos nemesek.

Bárd, magyar falu, Somogy vármegyében, 38 kath., 184 ref., lak., ref. anyaekklézsiával. F. u. Festetics Antal. Ut. p. Kaposvár.

Barda, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz közel: 6 kath., 312 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal, hegyes határral, szilvásokkal.

Bárdos, magyar falu, Vas vármegyében, 132 kath. lak. F. u. Bárdossy, Bozzay, s m. t. Ut. p. Szombathely.

Barest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez $\frac{1}{2}$ órányira a Szebeni országutban: 2 kath., 388 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Barest, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, egyenes földön, de $\frac{1}{4}$-ed része domboldalban fekszik. Határa 724 hold, mellyből szántó 180 h., kaszálló 187, erdő, melly egyszersmind legelő 361 hold. Majorság itt nincs, mind urbériség. Földje hegyen völgyön fekszik ugyan, de trágya után mindent megterem; szénája vad, határát a Fekete-Körös nedvesiti. Van 10 r. kath., 250 n. e. óhitű lakosa, anyatemplommal.

Bárhely, magyar falu, Zala vármegyében, Mihályfa és Mumor közt, ut. p. Baksa $\frac{1}{2}$ óra. Birja hg. Eszterházy.

Kis-Bári, magyar falu, Zemplén vármegyében, Ujhelyhez keletre egy órányira: 20 kath., 183 ref., 19 zsidó lak. Ref. templom. Földje dombos és 127 holdra terjed. F. u. Kazinczy.

Nagy-Bári, magyar falu, Zemplén vármegyében, Ujhelyhez keletre egy órányira: 6 r. 10 g. kath. 208 ref., 19 zsidó lak. Ref. templom. Szőlőhegy. 218 hold szántóföld. Kevés rét.

Barka, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, egy szük völgyben, Szomolnokhoz délre 2 mfdnyire: 386 kath., 225 ref., 6 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Vasbányák és hámorok. Határa hegyes, köszíklás, s nem igen termékeny; rengeteg erdejéből sok tálat, kanalat, s más faeszközt készit; gyümölcskertjei szépek, s gyümölcscsel a Szepességre élénk kereskedést folytat. F. u. gróf Keglevich. Ut. p. Rosnyó.

Nagy- és Kis-Bárkány, 2 magyar falu, Nógrád vármegyében, a Mátra vidékén, Pásztóhoz $\frac{3}{4}$, ut. p. Szakálhoz $3\frac{3}{4}$ óra, az első 893 k. lak. s paroch. templommal, a másik 358 szinte kath. lak. Többen birják, de főbirtokos az Almásy család.

Barkaszó, magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Munkácshoz délnyugotra 3 mfd., 5 r. kath. 53 gr. kath., 492 ref. lak. Ref. anyatemplom. Erdeje szép; legelője, rétje elég; földje javitást kiván. F. u. Bárczy és Péchy nemzetségbeliek.

Barkó, tót falu, Zemplén vármegyében, Homonnához egy mfd; a

Digitized by Google

Laborcza mellett: 609 kath., 21 zsidó lak., 815 hold szántóföldel, erdővel, s egy sziklahegyen épült pusztavárral. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Kis- és Nagy-Barkócz, két vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, 608 k., 28 evang. lak. Sok nemes. Ut. p. Radkersburg.

Barlafalu, Szakállas-Bikó, Mező-Bikó, három régi rendetlen faluból összehuzott helység, Szathmár vármegyében, közel Balotafaluhoz: 223 német k., 865 g. kath., oláh lakossal. Barlafalun római és görög kath. anya-, Szakállas-Bikón g. kath. anya-, Mező-Bikón fiók-templom van. Földjei javitást kivánnak; rétje legelője elég; szép szőlőhegye és erdeje vaan. F. u. gr. Károlyi. Ut. p. Iloba.

Barlangó, puszta, Szabolcs vgyében, 10 kath. lak.

Barmód, puszta, Bihar vgyében, Szalonta alatt. Nagy része e pusztának jeles nagy tölgyes erdő; tiszta földei jók. Birja a váradi deák püspök.

Barna, magyar falu, Nógrád vármegyében, 532 kath. lak., és k. paroch. templommal. Határja, melly Heves vgyével szomszéd, nagy kiterjedésű, de szorgalmas javitást kiván; erdeje derék. F. u. g. Teleki. Ut. p. Rimaszombat.

Magyar-Barnag, magyar falu, Veszprém vgyében, Nagy-Vásony mellett, 387 ref. lak., s anyaekklézsiával.

Német-Barnag, német falu, Veszprém vármegyében, 510 kath. lak., s egy csinos kalváriával. Mind a két falunak legelője, erdeje közös, de szántóföldjei külön vannak. Rétjeik kevesek és zsiratlanok. F. u. gr. Zichy Ferraris Ferencz örökösei.

Barnák, puszta, Zala vármegyében, Pölöske mellett. Birja gróf Széchenyi István.

Barnazel, puszta, Arad vármegyében, lásd Világos.

Kis-Báród, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági kerületben, 395 g. kath., 10 r. kath., 14 ref., 20 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Lásd Nagy-Báród.

Nagy-Báród, oláh falu, Bihar vármegyében, a kolosvári országutban, Váradhoz 7 mfdre, 30 r. kath., 53 n. e. óhitű, 600 g. e. óhitű, 10 ref., 8 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, postahivatallal, uj kerületi házzal. Hetenkint divatozó vásárját a szomszédok élénken látogatják. — E helység fő helye volt a báródsági nemes kerületnek, s a kapitányi széktartás itt szokott tartatni. E nemes kerülethez tartoztak még: Kis-Báród, Cséklye, Nagy-Patak, Korniczel, Beznye, Körös-Topa, és Brátkának egy része. Vallásukra nézve nagy részt egyesült, aztán nem egyesült óhitű oláhok. Házaik fából, s főleg Beznyén széljelszórva épültek, többnyire keritések nélkül. A lakosok nagy része a müveletlenség szomoru állapotában fetreng, s majd mindent magok csinálnak, mire szükségök van; mind a mellett istenfélők, s épen nem erkölcstelenek. Sovány és terméketlen földeiket nem elég szorgalommal müvelik; termesztenek tavaszi buzát, tengerit, zabot, burgonyát, és babot. Van sok gyümölcse, különösen sok szilvája, almája, diója, mogyorója. Terjedelmes erdeikben holmi apró barmot is nevelnek. Nevezetesebb hegyei: Magura, Boicza, Affinget, Frakczinyet, Ples, Klecziny, Oszoly és Hágó. Legnagyobb figyelmet érdemel Magura, melly óriási nagyságával felülmulja Körös völgyének minden hegyeit. 1790-ben gyom-

Digitized by Google

rában nem megvetendő mennyiségben lelték arany, ezüst, vas, ólom ásványokat; de az iparhiány, s más gátló körülmények elfojták további létüket. Találni itt különféle márványkova-, elégséges mészköveket, és asszonyüveget (Glacies Mariae). Kősziklás hegyeit többnyire bükk, tölgy és cserfákból álló erdőség fedezi, mellyben egy hamuzsir-huta a lakosoknak jó foglalatosságot ad. Vadon terem az erdőkben málna, ribiszke és fekete afonya. — A hegyekből szivárgó számtalan forrásból nevezetesebb folyó patakká válnak: Varátyek, mellynek forrása Retyitye tövénél, s benne, hol a hamuzsirgyár épülete van, meglehetős számmal pisztrangot és rákot találhatni; Valc-Kurtuluj, Varatyicsel, és Muska patakok; ezek Gégénynél egyesülve a Sebes-Körösbe ömlenek. Általában levegője tiszta, vize jó, s vidékének tündér szépsége az Erdélybe vivő derék országuton járó utazót vidámitja. Mi e nemes kerület eredetét illeti: ez mind eddig kifejtve nincs. A sólyomkői erősséget, hova ezen kerület tartozott, a mult század elején (1711—12) uralkodott politikai szellem lerontá, s ekkor a várkapitányság eltörlésével, mellytől az akkori időkben katonai lábon állott báródsági nemes kerület függött, e vidék előkorát felvilágositható, ollan tartatni szokott irások eltüntek, s nem lehet kitudni, hogy a II. Rákóczy Ferencz idejében keletkezett polgári háboru megszüntével 1711-ben, midőn Horváth György, Sólyomkőnek s a Báródságnak akkori utolsó kapitánya, Löwenburg Fridrik cs. tábornokkal föltételes egyességre lépett, s a várt a császáriaknak átadta, az ott volt irásokat mellyik rész vette birtokába? Egyébiránt a báródsági nemes kerület történetéről röviden ezeket mondhatni. Közönséges vélemény, hogy a báródsági nemesek hajdan magyarok voltak, s e vélemény nem egészen alaptalan, mert Nagy-Báród hajdan Magyar-Báród nevet viselt. Annyi azonban bizonyos, hogy az itteni Venter törzsök nemzetség, melly ma mindkét nemen 356 lelket számit, Corvin Mátyás király által 1465-ben kelt, s a báródsági birtokukra adott uj királyi adománylevél bizonyitása szerint, a hol olvashatni: „pro parte fidelium nostrorum nobilium Valachorum" oláh volt. Ugy látszik, hogy a báródsági nemességet I. János király parancsa 1532 körül állitá katonai lábra, s képezé azt kerületre. — A báródsági nemesség őrzé tartozáskép Sólyomkő várát, s az Erdélyből jövő vagy odamenő fejedelmek és más főszemélyeknek kiséretül szolgált. 1585-ben a báródsági határ megtudhatása tárgyában kihallgatott tanuk többek közt emlitik: hogy az országút Feketetótól Sólyomkőig mindenütt a Réztetőn rengeteg erdőség közt volt, melly körülmény annyi viharos időkben, még inkább szükségessé tevé a báródsági nemesnek e vadon vidéken a közbátorság fentartását. 1633. táján Csomaközy András, (kinek neje Nadányi leány volt) kormányzá mint kapitány Sólyomkőt és a Báródságot; ki hiv katonai szolgálatiért I. Rákóczy György fejedelemtől jutalmul Bánlaka helységet nyeré. Az erdélyi fejedelmek a Báródságot, Sólyomkőn lakott kapitányuk által kormányoztatták annyira: hogy I. Rákóczy György fejedelem 1635-ben máj. 25-ről kelt a kerülethez intézett levelében, az itt találtató minden pisztrangos tavat halálbüntetés alatt tilalomba venni rendelt. 1696. mart. 13-dikán készült irás bizonyitása szerint Venter Mihály, a báródsági katonaság hadnagya, számos válogatott legénynyel 1657-ben II. Rákóczy György fejedelmet Len-

Digitized by Google

gyelországba követte, hol katonáinak nagyobb részét elvesztvén, maga is elesett. — Komorabb emlékezetét tartják még ma a báródságiak, 1660. Gyalu és Fenes közt a törökökkel történt szerencsétlen csata kimenetelének. Topay András volt azon időben a báródsági nemesség hadnagya, ki szinte két század magával állott ki L. Rákóczy György részére a csatapiaczon, de meggyőzettek, katonáinak nagyobb része megöletvén; Topay András pedig 37-ed magával a törökök által fogságba hurczoltatott, honnan társaival csak 1670-ben Apafiy fejedelem közbenvetésére szabadulhatott meg, miután 200 darab császári aranyat, mellyet Cipele Anna, Topay András neje, Élesden és a Báródságon birt s eladott jószágáért nyere, váltságdijul lefizetett. 1710-ben Horváth György sólyomkői és báródsági kapitány alatt Szabó István volt hadnagy. 1756-ban kihallgatott tanuk *többek* közt említik: hogy a *tatárok* 1717-ben beakarván e vidékre ütni, a báródsági nemesség a Réz tetején volt országutat nagy fákkal borítá be. — II. Rákóczy Ferencz pártja elnyomatván, a sólyomkői kapitányság elenyészett, s vele együtt a báródsági nemesség katonáskodása is megszünteteti. — E kerületet jelenleg több száz család birja, kik közt főbbek: gr. Batthyáni, gr. Kornis, Topay, Venter, Kuk, Kába, Kakuczi, Ispán, Hár, Lól, Menszáros, Szathmáry, Nábráczky, Zámbó, Katona, Miskolczy, báró Rudnyánszky, Szlávy, Cipele, Bélteki, Muntyán, Ugray, Sztojka stb.

Ó-Barok, puszta, Székesfejér vármegyében, Felcsúthoz 1 óra, 232 kath., 10 *ref.*, 5 evang., 6 zsidó lak. Szép erdő. F. u. többen.

Uj-Barok, német falu, Székesfehér vármegyében, 382 kath., 6 ref., 2 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. Földje termékeny. Erdeje meglehetős. Bort termeszt. F. u. $\frac{1}{2}$ Niczky, $\frac{1}{2}$ Rosty nemzetségek. Ut. p. Buda.

Kis-Barom, németül Klein-Warisdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délre $2\frac{1}{2}$ mfd., 975 kath. lak., kik magyarul is jól beszélnek. Határa dombos, s van $1005\frac{2}{8}$ h. szántóföldje, 18 h. kertje, 1543 kapa szőleje, 50 h. erdeje. Birja h. Eszterházy.

Nagy-Barom, németül Grosz-Warisdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, a kőszegi postautban, Sopronhoz $2\frac{1}{2}$ mfd., 1100 kath. lak., paroch. egyházzal. Van postaállomása, 1876 h. szántóföldje, 32 h. szőleje, 1140 h. erdeje, melly nyir-, fenyő és cser-fákból áll. Rétje, legelője nincsen az erdőn kivül; földje a középszerűnél is alábbvaló. Birja hg. Eszterházy.

Baromház, puszta, Moson vármegyében, Lébény határához tartozik.

Baromlak, puszta, Szathmár vgyében, Vasvári mellett.

Baromlak, oláh-tót falu, Bihar vármegyében, a Réz erdő torkában, dombok közti völgyben, Margitához, melly utolsó postája, 2 mérfdnyire, 214 nem-egyesült óhitű lakos, s anyatemplommal, $4\frac{3}{8}$ urbéri telekkel. Határában a Réz tövében tótok is telepedtek le 55-en, kik mind r. katholikusok, és házzal biró zsellérek, burgonyát termesztenek, kereskednek és hamuzsirt főznek. A határ kiterjedése 7890 hold, mellyből szántó 710, kaszáló 320, szőlő 50, erdő 6710 hold, s ezekből ismét 560, urbériség 7330 hold majorság. Földje silány vadvizes, hideg természetű: pénzkeresés kutfeje a gyümölcs. A helység közepén folyik egy patak, melly a felette levő Rézhegyből veszi eredetét, kövecses

Digitized by Google

jó ivó viz, de kicsiny levén, malmot nem hajt. Birtokosa: Baranyi Lajos.

Baromlak, tót falu, Komárom vármegyében, Bars vármegye szélén, Érsekujvárhoz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire. Határa hegyes, de mindamellett termékeny; kiterjed 2280 holdra, mellyből $6\frac{6}{20}$ rész jobbágytelek után 270 h. urbérség, 1890 h. majorsági, többi a templomé, iskoláé és utak. Terem rozsot és buzát is bőven, árpát, zabot csak középszerűleg. Népessége áll 335 katholikus és 7 zsidó egyénből, s a róm. katholikusok az udvardi egyházhoz tartozván, helyben fiókegyházzal birnak; van itt 7 nemes család fő és 4 kézmives, u. m. 1 kovács, 2 takács, 1 kőmives, mind kontárok. Földesurai: Plathy Mihály előterjesztő udvari tanácsos, Reinprecht Ignácz, Rozsos László, Bajcsyné.

Barra, oláh falu, Krassó vármegyében, ut. p. Lugoshoz $3\frac{1}{2}$ óra, 1100 h. n. e. óhitű, 10 ref. lak., óhitű anyatemplommal. Határa hegyes, völgyes; erdeje bőven; sok szilvás. Birják a dabasi Halász Miklós örökösei.

O-Bars, tót m. v., Bars vármegyében, a Garan bal partján, ut. p. Lévától északra 1 órányira: 683 k. lak. s paroch. templommal. Hajdan királyi város volt, s egy várnak és klastromnak omladékai most is láthatók. Határja róna s bőtermékenységű; rétje, legelője, füzese, gyümölcse elég, de bora nincs. F. u. hg. Eszterházy.

Uj-Bars, magyar m. v., Bars vármegyében, Ó-Barssal átellenben, szinte a Garan mellett: 256 kath., 7 evang., 540 ref. lak. Kath. és ref. anyaszentegyházak. Földjei termékenyek; erdeje legelője jó: szőlőhegyén sok gyümölcsöt terem. F. u. hg. Eszterházy. Ez év tavaszán csaknem az egész helység leégett a ref. parochiával egyetemben.

Bársonyos, magyar falu, Veszprém vármegyében, Győr vgye szélén, 921 kath. lak., paroch. szentegyházzal, nagy szőlőhegygyel. F. u. a benedeki szerzetes rend. Ut. p. Pápa.

Bart, magyar falu, Esztergom, az uj rendezés szerint Komárom vármegyében, ut. p. Kéméndhez északnyugotra 1 óra. Határa róna és dombos, termékeny fekete föld; a lakosok birnak 1479 hold első, 740 hold második osztálybeli szántóföldet, $78\frac{1}{2}$ hold rétet, 406 kapa szőlőt; erdeje nincs. Lakja 936 katholikus paroch. templommal. — Birja az esztergomi érsek.

Bártfa, (Bartfeld), (Bardiov), igen régi szabad királyi város, Sáros vármegyében, a Tapoly mellett, Eperjeshez 5, Kassához 9, Pesthez 41 mfdnyi távolságra. A belső város kőfallal van bekeritve, de a sánczok kerteknek osztattak ki; az utczák jól kövezettek s tiszták; a piaczon lévő házak mind emeletesek. Nevezetesebb épületjei a kath. sz. Egyedről nevezteteti szentegyház, és a városi tanácsház. Mind a kettő felette régi, s már IV. Béla előtt fenállottak. A tanácsházi levéltár nagyon gazdag régi irományokban s diplomákban. Van itt jól elrendelt kath. capitalis oskola, franciskanus kolostor, postahivatal, sóház, két patika, a külső városban evang. anyaszentegyház, s egy nevelő-intézet a 9-ik számu galicziai ezred katonagyermekei számára. A városi kórház egész faluval (Lukovicza), s több polgári földekkel bir. — Népessége 4941 lélek, s ezek közt 3762 római, 83 görög kath., 913 evang., 2 ref., 181 zsidó. Nyelvökre többnyire tótok, kevés némettel keverve. Hajdan jutalmas borkereskedést üztek, de jelenleg a gyolcs-kereskedés virág-

Digitized by Google

zóbb; s az itteni roppant fejérítő-intézetből évenként legalább kikerül 300,000 rőf. A bártfai cserépedények kapósak szoktak lenni. — A városnak magának van 9 faluja, hires fördője, több liszt-, fürész- és egy papiros-malma, pálinkaháza, gyönyörű fenyves és bikkes erdeje, s nem épen termékeltlen szántóföldje.

A tatárok elpusztitván a várost, 1320-ban I. Károly parancsolatjára bizonyos római katonának Lőrincz nevü fia felépitette, s az emlitett királytól szép szabadságokkal ruháztatott fel. 1376-ban I. Lajos királyi városnak tevé, azon kiváltságokkal, mellyekkel Kassa és Buda éltek. — 1600. 1622. 1645. a döghalál pusztitott, valamint a kuruczoktól is sokat szenvedt Melanchton Filep és Stockelin Leonhard az evangelikus hitet 1539-ben itt hirdetvén, annyira elterjesztették azt, hogy már az egész tanács *evangelikusokból* állott, s a *szent Egyed* templomát is maguknak *foglalták*, a mellett gymnasiumot s könyvnyomtató-intézetet alapitottak. 1590. először tartának itt a magyar evangelikusok közönséges zsinatot.

A bártfai hires fördő félóránylra fekszik a várostól, északra, egy a Vörös-hegy ágaitól összeszoritott völgyben. Ez fördés idején kis városocskát ábrázol, melly 48 kisebb nagyobb házból, három éjjente kivilágitott utczából, s több boltokból áll. A házak nagyobbára egyes emberek tulajdonai, hanem a város több épületeket bir, s a legnagyobban mintegy 60 szoba számláltatik. — A föld ezen völgyben olly savanyuvizdus, hogy minden fáradság nélkül több illy forrásokat lehetne nyitni; de mivel a megnyitottak annyira bőségesek, hogy minden másod perczben fél font vizet adnak, sőt legszárazabb nyarakban sem vesztenek semmit: tehát jelenleg 6 forrás használtatik leginkább, s ezek közt ismét leglátogatottabbak a fő kút, a pezsgő s a doctor kút. Ezen források kristály-tisztaságu vizet adnak, melly sustorgással, és temérdek léghólyaggal bugyog ki, melly csak a pezsgőkutból zavarosabb, a folyvást tartó mozgás végett. Sohasem fagy be, s közép hévsége R. szerint a fagypont alatt tizedik fokra megy; frissen meritve gyöngyözik, s a pohár oldalára számos léghólyagocskákat rak le. Savanyus borral vagy czitrom-lével vegyitve, igen felpezseg. Minden forrásnál vas rozsdát ülepit; ize kellemetes savanyu és ingerlő annyira, hogy egy hajtásra nehezen lehet egy poharat kitürítni. Ha jó időben meritletik, és jól bedugatik, erejét sokáig megtartja, s messzi földre el lehet vinni; de nem tele, s roszul dugott üvegekben csakhamar elromlik; záptojás szagu lesz, barna salakot ereszt az edény fenekére.

Főképen foganatosnak találtatik a gyomor s belső részek gyengeségeiben, aranyérben, komorkórságban, köszvényben, lépdugulásban, sáppadtságban, mirigyes és angol betegségekben, fejér folyásban, a nemző részek petyhüdtsége miatt eredt folyadékokban, a hugycső bajaiban s különösen a fövényben, végre az ideg gyengesége miatt származott nyavalyákban.

A fördő olcsóság tekintetéből dicsérhető; s azon erdős völgyet, mellyben fekszik, e hegyes vidéknek tiszta levegője, a közel fekvő fenyvesnek balzsam illatja, a hegytetőkről bájos kilátás, hazánkban egyik legszebb mulatóhelynek teszik.

Bártfalu, oláh falu, Máramaros vgyében, 1032 g. kath., 141 zsidó lak., anyatemplommal, és synagógával. F. u. Kodra, Bátyin, Stecz, s m. t. Ut. p. Sziget.

Bártfalva, (oláhul Szátulbárb), oláh falu, Bihar vgyében, Mar-

Digitized by Google

gitához, melly utolsó postája, 1 mfdnyire, dombos szántóföldek alatt egyenes téren, 250 n. e. óhitű lak. s anyatemplommal, 4¼ urbéri telekkel. Határa 5000 hold, mellyből szántóföld, irtások 650 h., s ennek fele hegyes, völgyes, vizmosásos haszonvehetlen. A kaszállók a Berettyó vize laposán 400 h., majorsági erdő 1550 h., a többi mint legelő mind hegyes, völgyes, bokros, elpusztult erdőből áll; szőleje más határon. Majorsági szántó és kaszálló itt nincs. Földje agyagos, s benne csupán tengerit és rozsot vetnek. Birtokosai: gr. Gyulai Carolina, b. Frimont Péterné, gróf Bethlen Ádámné, Cserey Anna, gróf Csáky József, Teleki Imre, Tamás Lajos, Eötvös Tamás.

Bártfalva, (Draga), Dorobratovo, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz, délkeletre 2 mfdnyire 10r., 814 g. kath., 5 zsidó lak. g. kath. parochia. Földei erős trágyázást kivánnak; fája, legelője elég; sőt különös makkos erdeje is van. Sósforrása nem használtatik. F. u. gróf Schönborn.

Bártháza, Barbowo, orosznémet falu, Beregh vgyében, ut. p. Munkácshoz délre 1½ mfdnyire, a Szernye mocsár mellett: 152r. kath., 381 g. kath., 6 zsidó lak. Róm. kath. paroch., gör. fiók-szentegyház. Makkos erdeje derék; legelője, rétje, nádja bőven. F. u. gr. Schönborn.

Bartosfalva, (Bartossowce), tót falu, Sáros vgyében, ut. p. Bartfához délre 1½ mfd. 547 kath., 8 zsidó lak. Vashámor. Vizimalom. Derék erdő. F. u. gr. Forgács. †)

Barzesd, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, egy dombon, e vidéken legmagasabb hegy alatt, 183 n. egy. óhitű lak. s anyatemplommal. Szántóföldje réttel együtt 171 hold, urbériség, de igen sovány; ellenben nagy bikkes erdejéből egyszer máskor készitnek valamit dologtalan renyhe lakosai. Gyümölcs, u. m. dió, cseresznye, szilva sok van, s határán egy patak csörgedez.

Basahalom, puszta, Szabolcs vgyében, 12 kath., 4 ref., 1 zsidó lak.

Basahid, rácz falu, Torontál vármegyében, a kikindai szabad kerületben, Becskerekhez északra 4½ mfdnyire: 12 kath., 2684 n. e. óhitű, 14 zsidó lak., szép n. e. óhitű anyatemplommal, derék helységházzal, 97 egész jobbágytelekkel. Lakosai igen jó lovakat tartanak, s hires kocsisok. F. u. a kamara.

Basal, magyar falu, Somogy vármegyében, 5 kath., 168 ref. lak., clég erdővel, bortermesztéssel. F. u. Kubinyi László. Ut. p. Szigetvár.

Basarága, puszta, Arad vgyében, Batonya mellett, 3570 hold 1053 □ öl terjedésű. Három osztályra szakittatik: 1-ső 1220, második 1150, harmadik 1200 holdakkal. Ezekből szántóföld 1150, legelő 1600 h., kaszálló 820 hold. Földje a legjobb fekete, jó kaszálló és marhahizlaló. A Szárazér vonul el rajta; különben mocsárja nincsen. Birja a kir. kincstár.

Baska, kis tót falu, Abauj vármegyében, 250 kath. lak. F. u. Kassa városa, melly utolsó postája.

Baski, puszta, Somogy vgyében, Szigetvárhoz ¾ óra, a pécsi káptalané.

Basko, orosz falu, Abauj vgyében, hegyek közt: 87 r. kath., 402 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. kath. templom. F. u. gr. Breczenheim. Ut. p. Tálya.

Baskocz, tót falu, Zemplén vármegyében, Göröginye fiókja, 229 kath., 7 zsidó lak., 613 h. szántóföldel, vizimalommal. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. Nagymihály.

Baskócz, orosz falu, Ungh vár-

†) Bormenitisza Kapta volt adomá nyul Egervédalmébe Ermusiobbt 3di Edelmeiét – egyébsi lakatos fia volt.

Digitized by Google

megyében, ut.p. Szobránczhoz éjszakra egy mfdnyire: 31 r., 184 g. kath., 13 zsidó lak., részint róna, részint hegyes határral, erdővel, vizimalom-F. u. gr. Sztáray Kristóf.

Basocz, tót falu, Nyitra vmgyében, Pöstyénhez ½ órányira: 369 kath., 3 evang., 4 zsidó lak. — Termékeny földdel s jó rétekkel. F. u. gr. Erdődy sat. Ut. p. Galgócz.

Ó- és Egyházas-Bást, magyar falu, Gömör vgyében a Medves hegynél, u. p. Rimaszombathoz délre 3 óra, 600 kath., 20 ref. lak., paroch. templommal. Többen birják.

Bastyánka, tót falu, Nyitra vgyében, a Valaszka vize mellett, 42 kath. lak. F. u. Rudnay és Divéky fam. Ut. p. Privigye.

Báth, (Frauenmarkt, Bátovce), tót m.város, Honth vgyében, Selmecztől délre 4 órányira, egy kies kellemes vidéken. Kath. és evang. anyatemplomok, több uradalmi épületek; *boltok*, *és* nemesi curiák; vendégfogadó; postahivatal. Lakosai, kik hajdan németek voltak, 480 kath., és 685 evang. mennek; s a régi időkben jeles szabadságokkal éltek, sőt bányájok is volt, de ezeknek ma csak nyomai látszanak. Határja nagy és termékeny; szőlőhegye tágas, legelője elég; tölgyes, bikkes erdeje jó karban tartatik; országos és hetivásárjai mind marhára, mind gabonára nevezetesek. F. u. Esztorházy herczeg.

Báthmonostor, magyar falu, Bács vgyében, Bajához délre 1 mfd. a Dunától 1 negyedérai távolságra, 1600 kath. lak., paroch. templommal. Határa 1100 □ ölével 8380 h., mellyből 20 telek után urbéri szántó 730, rét 640, jó legelő 240, homokos legelő 1660, szőlő 340, uradalmi lágyfaerdő 2260, nádas 1200, tavak 1140, utak 120 hold. Földje homokos, de szénája sok. Volt itt hajdan a Dunának már most száraz ága mellett, hires apáturság, melly a Sz.-Lélek Báthmonostori apátságának neveztetett, s mellyet előbb a praemonstratiak, később az ágostoniak, majd a cisterciták birtak, a mohácsi vész után pedig a kalugyerek foglalták el, s 1724-ig itt laktak. A zárdának már ma csak némelly maradványai láthatók. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Kis-Báta, (Banicsa), oláh falu, Arad vgyében, a Maros mellett: 9 kath., 248 óhitű lak., s anyatemplommal, hegyes határral.

Batta, oláh falu, Krassó vgyében, közel a Maroshoz: 3 kath., 1897 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, szilvásokkal, sok urasági rétekkel. F. u. a kamára.

Bata, vagy Százhalom, rácznémet falu, Székes-Fejér vgyében, a Duna partján, 338 kath., 332 óhitű, 7 ref., 4 evang., 5 zsidó lak., óhitű anyatemplommal. Határa nagy részt szőlőhegyből áll, melly jó vörös bort terem. Láthatni itt több halmokat, mellyek török tábor nyomait mutatják. F. u. b. Rudnyánszky, s más Paksy örökösök. Ut. p. Tétény.

Báta, magyar m.város, Tolna vgyében, Baranya vgye szélén, a Duna és egy meredek hegy közé szorítva, 2012 kath., 27 óhitű, 413 ref., 6 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. Szántóföldje és szőleje 2922½ holdat foglal el; ezenkivül van tágas legelője, s a Duna szigetjében erdeje, s gyümölcsöse. Fejér bora igen kerestetik. Halászata jövedelmes. Sok duna-malmot bir. Lakosai a Báta-székiekkel hasonló szabadsággal élnek, s vagyonosok, de a Duna árja mind a várost, mind határát a töltések daczára is nagyon fenyegeti. Felül a hegyen láthatni egy várformára épült kolostor romjait, melly hajdan Szent László király által alapitatott apátság volt a sz. Benedek

Digitized by Google

szerzetesei számára. F. u. a bátaszéki uradalom. Ut. p. Bátaszék.

Batár, orosz falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 18 r., 414 g. kath., 8 ref., 10 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Földe igen termékeny; nagy tölgyes erdővel bir. F. u. b. Perényi, b. Sztojka, gr. Teleki, Uray, Hagara, Kőszeghi, Dienyes, Pogány, Kovács, Zoltán, Fogarassy örökösök. U. post. Halmi.

Batarcs, oláh falu, Ugocsa vármegyében, egy nyilt völgyben: 386 g. kath., 18 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Földje, s rétje termékeny; erdeje van. A nyalábi urad. tartozik. Ut. p. Halmi.

Bátaszék, német-magyar-rácz m. város, Tolna vmgyében, egy rónaságon a Sárviz mellett, 4602 kath., 329 n. e. óhitű, 1 ref., 18 zsidó lak., kath. és óhitű paroch. szentegyházakkal. Derék urasági kastély. Határa 25,418 7/8 holdra terjed, s különösen legelője tágas, de az árvizek járják. Erdeje nagy; szántóföldjei igen termékenyek; szőlőhegye pedig a szekszárdihoz hasonló jó bort terem. Lakosai csak tizedet adnak minden földjeikből s azokat szabadon adhatják, vehetik, s élnek föld- és szőlőmivelésből, marhatartásból, mesterségekből, s halászatból, melly itt igen jövedelmes. Nevezetes még az itt gyakran található római régiségekről, s több földalatti épületek romjairól. F. u. Bátaszéknek s a hozzá tartozó uradalomnak, melly Báta, Decs, Pilis, Nyék, Alsó Nána, Várdomb helységekből, s nehány pusztákból áll, a Bécsben létező theréziai lovag akadémia. Van saját postahivatala.

Baté, magyar falu, Somogy vármegyében, a Kapos mellett, 406 kath. lak., s fiók-szentegyházzal. Határa gazdag termékenységű; rétjei különösen jók; vizimalmai vannak. F. u. a Gál nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Bátfa, magyar falu, Ungh vgyében, ut. p. Unghvárhoz nyugotra 1 1/4 mfdnyire: 49 r., 62 g. kath., 175 ref., 54 zsidó lak., ref. templommal, s termékeny határral. F. u. többen.

Battiest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez 1/4 órányira, az erdélyi postaútban: 2 kath., 452 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. F. u. a kamara.

Batina, vagy máskép Kis-Kőszeg, magyar-német shokacz falu, Baranya vgyében, 1388 kath., 6 óhitű, 4 reform. lak., katholikus plébániával, dunarévvel, mellyen Bács vármegyébe járnak át. Határa első osztálybeli; bora jó; viza-halászata jövedelmes; kőbányája van. A Dunaparton fekvő hegyéről szép kilátás esik a környékre. Délnyugot felé fekvő hegyén pedig egy régi vár omladékai látszanak, mellyet a lakosok Leányvárnak neveznek. F. u. Károly főherczeg örök. Ut. p. Bezdán.

Battyk, magyar falu, Zala vármegyében, 587 kath., 6 zsidó lak; szűk legelővel, erdővel. F. u. gr. Festetics László. Ut. p. Szalabér.

Batiz, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz 1/2 mfd., egészen rónaságon, 1800 g. kath., 60 reform., 40 zsidó lak., reform. anyatemplommal. A görög kath. oláh eredetüek, de magyarul jobban tudnak, s Vasváriba járnak templomba. Áll az egész helység 125 telekből és 5 curiából. Határa 6970 hold, mellyből a Gombási erdőből rész 2000 h., szántóföld 3000 h., rét 1300 h., közös legelő 670 h. Ezekből urbériség 900 hold, a többi majorság. Földe sárga agyag, egyébiránt igen lapályos, mindent jól terem, de leginkább szereti a tengerit. Szarvasmarhát sokat és szépet tart. Határát mossa a Sárvize, s ezenkivül a Szamos árjai is felhatnak ide. Birják: a szathmári káptalan, özv. Kruspér Sándornő, Kende Zsigmond,

Digitized by Google

Tolnay Antal, Vásárhelyi József, Kállay Leo, Kandel Kristóf, Pap János, Jakkó Pál örök., Fényes József, Gödény Károly, a Vincze örök.

Batiza, oláh falu, Máramaros vármegyében, 495 g. kath., 2 ref., 10 zsidó lak., anyatemplommal. Lakosai sok zsindelyt készitnek. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Batizfalva, Botsdorf, tót falu, Szepes vmgyében, a Karpátok alatt: 95 kath., 1290 evang., 5 zsidó lak. Kath. és evang. anyaszentegyház. Kastély. Régi lakosai németek voltak s a reform. vallást követték. A helységen keresztül folyó patakban hires jóizü pisztrángokat fognak; a gyolcsszövés nagy divatban van. Erdő, legelő elég. Cserépedényei felette kapósak. — Batizfalva, Menyusfalva, Gerlachfalva helységek határait foglalta el hajdan a Chetene nevü erdő, melly a Szepességet illető okleveleklben olly gyakran előjön. Ezen erdőt IV. Béla 1264-ben Botyz grófnak (Galla gróf unokájának), a virágzó Márjássy nemzetség ősatyjának ajándékozta. Ugyanis ő volt megmentője a fiatal István királynak a marchfeldi véres ütközetben, s ő vitte meg e szerencsés hirt atyjának IV. Bélának. Ut. p. Lucsivna.

Alsó-Bátka, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, ut. p. Rimaszombathoz 1 mfdnyire: 28 kath., 473 ref., 28 evang. lak. Határa nagyobb részt sik és termékeny; rétjei a Balogh mentében jók; tölgyes erdeje derék. Itt számos nemesség lakik. F. u. többen.

Felső-Bátka, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, a Balogh vize mellett: 103 kath., 38 ref., 10 evang. lak. Határa hasonlit az Alsó-Bátkaiéhoz. Kastély. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Bátony, magyar falu, Heves vármegyében, Pásztóhoz északra 1 mfd. 965 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Róna határán szép gabona termő földeket bir; rétje sok és hasznos. F. u. Almásy nemzetség, Gyürky Pál, özv. Baloghyné, Mitusovics, Czobor. Ut. p. Gyöngyös.

Batonya, oláh-magyar-rácz falu, Csanád vgyében, a Pestről Aradra vivő postautban, Aradhoz 2 postaállásnyira: 1330 kath., 5032 n. c. óhitü, 123 ref., 14 evang., 18 zsidó lak., kath., és n. e. óhitü anyaszentegyházzal. A reformátusoknak csak egy oskola-mesterök lakik itt. Postahivatal és váltás Arad és Tót-Komlós közt. Vendégfogadó. Vármegyei tisztiház. Határa valamivel hasasabb, mint a Maros melléki helységeké, s ollyan termékeny épen nincs; de illő mivelés mellett mindent bőven terem. Szőlőskertjei vannak. F. u. a kamara.

Báthor (Gagy-), magyar falu, Abauj vmgyében, ut. p. Forróhoz 3 órányira: 140 r. kath., 3 g. kath., 12 evang, 680 ref., 42 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Szép tölgyes erdő. Jó rétek. F. u. Jakabfalvay, Tasnády, Vendéghy, Lánczy, Szentimrey, Vitéz, s m. t.

Nyir-Báthor, magyar m. város, Szabolcs vgyében, Kállóhoz keletre 2 mfdnyire: 474 r., 60 g. kath., 28 ev., 1889 ref., 7 n. c. óhitü, 132 zsidó lak. Van itt minorita monostor, s a plébániai szolgálatot is ezen szerzetesatyák végzik: egy régi ref. szentegyház a hires Báthory nemzetség emlékkövével; postahivatal és váltás N. Kálló és Vállaj közt; patika és több jelcs urasági épületek. Második osztálybeli egész jobbágytelek $64\frac{7}{8}$ számláltatik. Határa részint sárga, részint fekete homokos; erdeje van. Dohányt sokat termeszt. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Bátor, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez éjszak-nyugotra 2 mfd. 641 kath., 2 ref., 4 zsidó lak.

Digitized by Google

Kath. paroch. templom. Határa részint hegyes, részint róna; van makkos erdeje, vizimalma a Bakta vizén, s elegendő rétje. F. u. az egri káptalan, gr. Keglevich Miklós, Okolicsányi János, Fora nemzetség.

Kis-Bátor, puszta, Bátor mellett, Heves vmgyében, s ahhoz tartozik.

Bátorfalu, (Batorova), magyar-tót falu, Honth vgyében, ut. p. B.-Gyarmathoz ¾ mfd. 90 kath., 147 evang. lak. Földje jó buzát, rozsot, kukoriczát terem. Szőlője van. F. u. többen.

Bátor-Fekete, lásd Fekete-Bátor.

Bátorkeszi, magyar mezőváros, Esztergom, az uj rendezés szerint Komárom vgyében, dombos rónaságon, ut. posta Köbölkúthoz 1 órányira, 783 kath., 934 reform., 350 zsidó lak., s mindeniknek helyben van papja és imaháza. Határa igen nagy, de ez többnyire majorsági, a lakosok csak 2102 hold szántóföldet, 1115 h. rétet és 918 h. szőlőt birnak. Legelőjén az uradalom sok és finom birkát tenyészt; erdeje derék; szántóföldjei bár nagy részben homokosok, de termékenyek. Van itt urasági kastély, kert és sok tiszti s gazdasági épület igen jeles gazdászattal. Birja h. Pálffy, s feje egy uradalomnak.

Batucza, oláh falu, Arad vgyében, a Maros mellett, hegyek alatt, ut. postája Kaprucza ½ mfd., 398 n. e. óhitű lak., s fatemplommal. Hegyes völgyes határa 2400 hold, mellyből 270 h. szántóföld, 120 h. rét, 30 h. majorsági szántóföld, a többi bikkes, tölgyes erdőség és szilvások. Birja özv. Kaszonyi Aloysia asszonyság.

Bátya, elmagyarosodott shokacz falu, Pest- Solt vgyében, rónaságon, ut. p. Kalocsához ¼ mfd. Határa 4740 hold, mellyből szántó 760. kaszálló 774, erdő 206, legelő 3000 hold. Ebből majorsági szántó 94 hold és 60 hold rét; ezenkivül birják a bátyai közbirtokosok Kis-Nána pusztát, mellyben van 240 h. szántó, 150 h. rét, 50 hold nádas. Földje fekete agyag, de a Duna árvizeitől sokat szenvedvén, főleg veres-hagyma és káposzta termesztetik benne. Lakja 3080 kath. lak., parochial. templommal. Birják: Rakóvszky Ferencz, Vigyázó Antal, Ordódy Antal, Ujváry László, Németh József, Sándor János, Fekete Ferenczné, Csajági Jánosné, és Sárközy család.

Battyán, Deutsch-Egregy, német falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 898 hold, mellyből urbéri beltelek 53⅝, szántó 44⅝, rét 18⅝, szőlő 27⅜, urasági beltelek ⅝, erdő 754 hold. Földje sovány. Lakja 250 r. kath. Birja a pécsi püspök.

Falu-Batthyán, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében 52 kath., 495 ref. lak., s ref. anyatemplommal, bortermesztéssel, termékeny határral. Ut. p. Fejérvár.

Szabad-Batthyán, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében, az elébbenivel összefüggésben, 653 kath., 190 ref., 3 evang., 4 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Hajdan nevezetesebb hely lehetett, a mint pecsétje mutatja, illy körülirással: „Batthyán városa pecsétje 1631.“ F. u. Batthyáni grófi nemzetség.

Batthyán, lásd Botthyán, Komárom vagy is most Esztergom v.

Iván-Battyán, német-szerb falu. Baranya vgyében, gr. Batthyáni Iván birtoka.

Bátyok, Backovik, tót falu, Abauj vgyében, közel a Sáros vgyei határszélhez: 50 kath., 245 evang., 5 ref., 11 zsidó lak Evang. templom. F. u. Zombory, Ocskay, Lánczy, és b. Orbán. Ut. p. Kassa.

Bátyú, magyar falu, Beregh vár-

Digitized by Google

megyében, Kaszonyhoz 1¼ mfdnyire. 3 r. kath., 10 gör. kath., 483 ref. lak. Ref. szentegyház. Róna földe fekete s termékeny; erdeje szép; rétjei vizenyősek; fával, hallal, csikkal bővelkedvén, ezekkel jutalmas kereskedést folytat. F. u. a Lónyay nemzetség. Ut. p. Beregszász.

Báza, magyar falu, Zala vgyében, 114 kath. lak. F. u. többen. Bánok Sz.-György fiókja.

Bazin, (Pösing, Bazinium, Bezinek), kőfallal körülkeritetett kir. város, Pozson vmgyében, fekszik egy igen kellemetes vidéken Pozsontól 3 mfdnyire. Délre, keletre, északra termékeny szántóföldek, kövér rétek, gyümölcsösök, majorok; nyugotra szép szőlőhegyek, és bikkes erdők keritik. Házai nagyobb részint földszintiek, s az 1832-ki nagy tűz óta újfedeletűek, s kivülről is tiszták. Utczáinak, mellyeket egy patak nedvesit, kövezetje meglehetős. Nevezetesebb épületei: a nagy kath. paroch. templom, a kapuczinusok klastroma, az evang. szentegyház, a város háza, a kőfalon kivül nyugotra a gr. Pálffy ismeretes régi várkastélya, két vendégfogadó. Van itt három nemesi curia, 317 ház, 845 család, 19 tiszt, 342 polgár és mesterember, 269 nemesi család, 210 paraszt, 451 zsellér, 2316 kath., 2007 evang., 220 zsidó. Nyelvökre nézve a lakosok ⅔ része tót, ⅓ német. Ezen népségnek fő élelme, a szőlő- és földmivelés, kézimesterségek és bányászság. Mesteremberei között a posztósok legtöbb figyelmet érdemelnek. Szőlőhegye hires asztali fehér bort terem, sőt némelly esztendőkben asszúszőlőt is csinálnak. Legjobban dicsértetnek az Oedon, Retenberg, Horer, Mitterberg, Eyerbach nevű hegyeken termett borok. Arany bányája nem sok, de igen finom aranyat ezüstöt ád; piskolcz már több ásatik és jó. Van itt helyettemes bányász-hivatal is. Továbbá nevezetessé teszi még Bazint ásványos vize és fördője, a melly fél órányira a várostól egy gyönyörű völgynek nyilásánál fekszik. Alkotó részei a viznek: szén-savanyús mészföld, vasföld, lúgsó, hegykristály és szelenitföld. Mind ivásra, mind fördésre egyaránt használják. Nedves időben, vagy zivatar alkalmával szine zavaros, inni pedig erősebb. A fördőház 1 emeletű, s benne több lakó és fördő szobák találtatnak, de ágyi ruhát minden vendégnek kell magának vinni. Haszna kitünő: a változó hideglelésekben, a keresztcsont, vizhójag-fájdalmakban, továbbá erősiti az elgyengült tagokat, s vizelletet hajt. Egyébiránt a vidék bájoló szépségü, s bizonyosan minden természetben gyönyörködő, kellemetesen töltheti itten idejét, s ha a virágos rétekkel himzett, pisztrangokkal bővölködő Fekete viz partján felsétál: csakhamar eléri Zumberg nevü kis helységet, hol egy kath. csinos kápolnát, papirosmalmot és szürkallót talál.

Királyi várossá 1647-ben lett. Régi eredetét s viszontagságait a városnak sürü homály fedi, de még annyit tudunk, hogy Ottokár cseh király 1237-ben bevette, s elpusztitotta. 1663-ban pedig az Érsek-Ujvári vár eleste után a törökök, tatárok, szörnyü rontást és pusztitást követtek el benne. Továbbá földes urai a XIV. században, ama Sz. Györgyi és Bazini grófok voltak, hanem később majd 1-sö Ferdinándot, majd Illésházy Istvánt, majd más familiát esmert földes urának. 1626-ban Pálffy István koronaőrző, Sz.-Györgyi bazinyi uradalomért, melly áll Czaila, Gocznod, Kismért, melly áll Czaila, Gocznod, Kis- és Nagy-Senkvicz, Limpach, Schveinczbach, Totgurab falukból, kivétetődvén maga Bazin és Sz.-György városa, elébb 260,000 s majd 50,000, összesen 310,000 f. fizetett a királyi

Digitized by Google

kincstárnak, s azon időtől fogva ezen uradalom a gr. Pálffy familia birtokában maradt, s most gr. Pálffy Ferencz birja.

Bazita, puszta Zala vgyében, 128 kath. lak. F. u. többen. Szőlőhegy. Ut. p. Egerszeg $^3/_4$ óra.

Bázos, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz kelet re 3 órányira, rónaságon, erdők között, 1438 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa, mellyet egy részről a Temes, más részről a Bege fogja be, az árvizek miatt nem a legtermékenyebb. Kiterjed 9300 holdra, mellyből szántóföld 1564 h., legelő 736 h., és erdő 7000 hold. Ebből az erdőn kivül majorsági föld 600 hold. Birja a királyi kincstár.

Bazsi, puszta, Zemplén vgyében, Girnics fiókja.

Bazsi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeghez 1 óra, 642 k., 8 zsidó lakosai, nagy erdővel és szőlőhegygyel. F. u. a veszprémi püspök.

Béb, német falu, Veszprém vármegyében, egy völgyben, Pápához $1^1/_2$ óra, 496 kath. lak. A pápai uraság birja. Ut. p. Pápa.

Kis-Béba, magyar hely, Torontál vármegyében, 10 házzal, 92 kath. lak., kik dohánykertészek. F. u. gr. Batthyányi. Ut p. Szeged 2 óra.

O-Béba, oláh-német falu, Torontál vármegyében, Szegedhez kelet-délre 2 órányira: 130 kath., 6 evang., 1848 n. e. óhitű, 14 zsidó lak. óhitű anyatemplommal, $66^2/_8$ egész jobbágytelekkel. F. u. gr. Batthyányi család.

Bebes, puszta, Zala vgyében, Szent-Mihály mellett, jó rétekkel. Ut. p. Egerszeg.

Tisza-Becs, magyar falu, Szathmár vármegyében, közel Tisza-Ujlakhoz, s Ugocsa vármegyétől a Batár vize választja el: 4 kath., 861 ref. lak., igen régi, kőből épült anyatemplommal. Határa mindent gazdagon terem; szénája, legelője igen sok. A lakosok T. Ujlakon csajkásoknak szoktak beállani; makkos erdőt is birnak. F. u. b. Eötvös, a kir. kamara, gr. Károlyi, Borbély, Lövey, gróf Teleki, gróf Schönborn, Bay, Butykay, Fogarassy, Ormos, stb nemzetségek örökösei.

Szamos-Becs, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz $1^3/_4$ órányira a Szamos mellett: 3 r., 9 g. kath., 351 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje termékeny, sok gyümölcsöse, és szép tölgyes erdeje van. F. u. gr. Károlyi ház.

Becse, német falu, Pest-Pilis vármegyében, a Ráczkevi szigetben, 663 kath. lak., kik szép szálas lovakat tartanak, sok zöldséget termesztenek; szántóföldje kevés, de erdeje, szőleje elég. Birja a cs. k. család. Ut. p. Laczháza.

O-Becse, m. város, Bács vármegyében, a tiszai koronai kerületben, Szegedtől délre 8, Ujvidéktől északkeletre $5^1/_2$ mfd., a Tisza jobb partján, saját postahivatallal. Lakja 9000 lakos, kiknek fele magyar kath., másik fele szerb n. e. óhitű, de héber is lakik 120. Kath. és óhitű anyatemplomok, synagóga. Gazdag róna határa első osztálybeli, s 2200 □ ölével 28,778 hold, mellyből polgári szántó 4933 h., rét 13567 h., legelő 5461, szőlő 257, uradalmi föld 334, nádas 3620, tavak, vizek 386, utak 220 hold. Marhatartása virágzó; bár az árvizektől sokat szenved. Örökös ura a korona.

Török-Becse, vagy Uj-Becse, m. v. Torontál vármegyében, s legnagyobb gabonakereskedő hely egész monarchiában a Tisza bal partján, Nagy-Becskerekhez északra 4, Szegedhez délre 10 mfdnyi távolságra. A városnak a kath., és n. e.

Digitized by Google

óhitü templomok tornyai, a magas és erős anyagból készült gabonatárházak, messziről igen szép tekintetet adnak. Az utczák Szerem vmegyéből hozott kövekkel vannak kirakva; a földesuraság kastélya előtt, a Tisza parti magas töltésen fel, fasorok és sétahelyek gyönyörködtetik a szemet; a rakhelyt s rév környékeit terméskövekből épült töltések ékesítik. Van itt postahivatal, patika, és nagy vendégfogadó. Számlál 2204 kath., 6 evang., 22 ref., 2242 n. n. óhitü lakost, kik nyelvökre nézve ráczok, németek, magyarok, s kevés tótok. Határa három fordulóra van osztva, mellyek közül egyikben csak tisztabuzát, másikban zabot, árpát, tengerit, kölest vetnek, harmadik ugarnak marad. Trágya épen nem szükséges. Egész urbéri telek 123⅛ találtatik. Erdeje kevés van, tüzifát Szlavoniából, épületi fát Erdélyből szerez. A Tisza-melletti lapályföldeket, mintegy 10,000 holdat, az árviz tetemesen rongálta csak nem régen is, de a földesuraság egy 2400 öl hossza, 8—9 láb magas töltést huzatván, felét ezen haszonvehetetlen földnek kiszáríttatta, s a földmívelésnek megnyerte. Három országos vásárt, s minden szerdán hetivásárt tart. Azonban országos vásárai kevés figyelmet érdemlenek, hanem annyival fontosabb gabonakereskedése. Ausztriából, Magyarországból, Horvátországból, a földközi tenger nevezetesebb kikötő helyeiből néha 100 kereskedő is megjelenik évenkint. Az elmenő terhes gabona-hajók közel 300-ra mennek, mellyek közül a legkisebb 1000, a középszerü 2—3000, s a nagy hajók 3—6000 mázsa terhet vesznek fel, s igy esztendőnkint egy millió pozsonyi mérő gabonánál több vitetik ki, főképen Pest, Győr, Mosony, Bécs felé; kevesebb Horvátországba, Sziszekbe, Károlyvárosba, s innen szárazon Fiuméba, még kevesebb Laibach felé. A gabona után, dohánykereskedése mindjárt következik, de marhával, borral, csekély kereskedést folytat. Tulajdon szőlőskertjeiben mintegy 2000 akó gyenge bort termeszt. Nevezetes az, hogy ezen a környéken igen sok orvosi plánta találtatik, u. m. feletle jó székfü, islandicum aquaticum, Ononodis spinosa stb. Határa szélén egy elpusztult góth izlésre épült templomnak, a tiszai szigetben pedig a régi becsei várnak romjai szemlélhetők. F. u. a Sissányi örökösök.

Becse, puszta, Veszprém vármegyében Gyepes és Noszlop közt.

Becsehely, magyar falu, Zala vmgyében, 638 kath. lak. Tágas határa jó buzát terem. Van itt egy ménes, marha-, juhtenyésztés. F. u. Cszuzy és Halasy nemz. Ut. p. Nagy-Kanizsa.

Becske, magyar falu, Nográd vármegyében, 1013 kath., 35 evang., 135 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagoga. Határja, bár a vizmosásoktól szenved, mégis a hegy oldalokon termékeny; különösen a bor és dohány-termesztésben szerencsés. F. u. Párniczky, Bene, Aranyi, Prónay, Sándor, Laczkó, Szalkai s m. t. Ut. p. Rétság.

Becskeháza, magyar falu, Abauj-Torna vármegyében, Tornához délre 2 mfdnyire: 36 kath., 307 ref., 9 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Szőlőhegye, erdeje, s meglehetős szántóföldje van. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Kis-Becskerek, németoláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz nyugotra egy postaállomásra, 1537 római kath., 1507 n. e. óhitü, 6 zsidó lak.; kath. és óhitü anyaegyházakkal, postahivatallal. Van itt 126 egész, 143 fél, 41 negyed telkes, 155 zsellér, 166 lakó, 40

Digitized by Google

mesterember, 5 kereskedő. — Határa 9285 hold, mellyből urb. házhely 385 h., 4989 h. szántóföld, 705 h. legelő, 1451 h. kaszálló, majorsági szántó 69 h., nádas 88 hold, 202 h. vizállás, 843 h. kaszálló, 283 hold legelő, 2 hold szőlő. Földe magasabb és laposabb, általjában gazdag termékenységű s gyönyörű buzát terem; rétjei igen kövérek, de savanyus szénát adnak; lovat sokat tenyésztenek. Folyó vize a Jehr, mellyen 32 öles kőhid van. Birja a királyi kincstár.

Nagy-Becskerek, igen csinos város s főhelye Torontál vármegyének, a Béga vagy Bege hajókázható folyóvize mellett, Szegedhez délre 14, a Tiszához $1\frac{1}{2}$ mfdnyi távolságra. Házai nagyobb részt cseréppel fedettek, s utczái elég rendesek. Van benne 5 templom, vármegyeház, posta- és sóház- hivatal, 2 casinó, szinház, 2 patika, sörház. Népessége 15,544 lélek, kik közt 3968 katholikus, 604 evang., 66 ref., 10398 n. e. óhitű, 508 zsidó. Nyelvökre nézve ráczok, németek, magyarok, oláhok, tótok, bolgárok. — Kereskedése gabonával, szarvasmarhával, s nyers bőrökkel felette nagy fontosságú; mesteremberei számosak; roppant kiterjedésű határa $399\frac{2}{8}$ egész telket számlál, s igen termékeny; epreskertje legszebb a megyében; erdőcskéje is van. F. u. a királyi kamara, s széke egy tisztartósági hivatalnak.

Becsov, tót falu, Zólyom vármegyében, Beszterczéhez délkeletre 2 órányira; 8 katholikus, 148 evang. lak. Vizimalom. Jó legelő. Erdő. F. u. többen.

Bécz, magyar falu, Somogy vármegyében 38 kath., 481 ref. lak., ref. paroch. szentegyházzal. F. u. gróf Batthyáni Kázmér. Utolsó postája Szigetvár.

Bécz, magyar falu, Zala vgyében, 278 kath. lak. A letenyei urad. tartozik.

Kis-Bécz, puszta, Somogy vgyében, 21 kath. lak. Büssü határához tartozik.

Béczalja, (Janowce), tót falu, Sáros vgyében, Lófalu fiókja, 254 k., 48 evang., 22 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Bártfa.

Beczefa, magyar falu, Baranya vármegyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 863 hold, mellyből urbéri szántó $414\frac{4}{8}$, rét 159, szőlő $155\frac{4}{8}$, közös legelő 134 hold. Földje igen jó. Lakja 136 ref. Birja h. Eszterházy Pál.

Beczkó, igen régi, s hajdan kőfallal, sánczokkal, körülvétetett tót m. város, Trencsén vármegyében. Fekszik a Vághnak bal partján, a történetekben esmeretes omladozásban lévő vára alatt, melly hajdan Bolondócz várának is neveztetett. Ki épitette légyen ezt, nem tudhatni; annyi bizonyos, hogy a vár a hozzá tartozó uradalommal együtt, melly 14 helységből áll, a Bánfiak birtokában volt. Trencséni Máté halála után Stibor Erdélyi vajdának jutott, ki azt rövid idő alatt nagy erősséggé tette. Stibor a vár egész környékét vagy pénzzel, vagy erőszakkal magához ragadván, igen hatalmas dynasta lett ezen a környéken, s erőszakoskodásaival és ragadozásaival nem csekély félelmére vala a környékbeli lakosoknak: a midőn egyszer a várbeli kut mellett elszenderedvén, egy mérges kigyó szemeit kiharapta, mejjén pedig halálos sebet ejtett, a mit midőn felesége látna, ez is egy kés-döféssel életének véget vete. Ezen szomoru történetet rézbe öntve ezelőtt a Trencséni várban lehetett látni. A városnak nevezetesebb épületei: a kath. paroch. templom, a franciskánusok klastroma templommal együtt, mellyet

Digitized by Google

Haskó nyitrai püspök és Vághujhelyi prépost alapitott 1690-ben; az evang. anyaszentegyháza, a synagóga, a földes uraságok kastélyai. Lakosai közt, kik 1138 kath. 665 evang. 221 zsidóra mennek, igen sok mesterember találtatik. Vásárjai népesek. Határja messze kiterjedt, s a megyében a legjobbak közül való. Van szép erdeje, nagy legelője, és még szőlőhegye is, de a melly savanyu bort terem. Gyümölcs bőven. Cservenahora nevezetü hegyeiben veres agyagot ásnak. F. u. a városnak és a hozzá tartozó uradalomnak b. Révay, b. Mednyánszky, gr. Berényi, sat.

Béd, magyar falu, Nyitra vgyében, Szalakuz filial., 304 kath., 10 zsidó lak. — Van termékeny földe, jó réte, erdeje. F. u. Bartakovics Ut. p. Nyitra.

Bededov, tót falu, Trencsén vármegyében, Puchóhoz ½ órányira, 2 kath., 103 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Bedegh, magyar falu, Tolna vármegyében, Somogy vmegye szélén, 810 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Határa első osztálybeli; bora, erdeje elég. Határában a régi Bati vár omladékai láthatók. F. u. b. Eszterházy. Ut. p. Szemes 4 mfd.

Bedő, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Taraczk vizének a Tiszába ömlésénél: 11 róm., 1117 g. kath., 115 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa e megyében a legtermékenyebbek közé tartozik. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Bedő, magyar falu, Bihar vgyében, sikságon, Váradhoz 2 mfd., 10 r. kath., 850 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. A lakosok oláh eredetüek. Határa 3000 hold, mellyből urbéri szántó 236, rét 118 h. legelője közös, a többi majorság, de erdő, szőlő nincsen. Földe fekete ritka eres és igen termékeny. Birja a váradi deák káptalan nagy prépostja.

Bégány (Kis és Nagy), 2 egymáshoz közel fekvő magyar falu, Bereg vármegyében, ut. p. Bereghszász és M.-Kaszony közt. Az elsőben lakik 69 r. kath., 8 g. kath., 453 ref. 14 zsidó; a másodikban 34 r. k., 108 g. kath., 400 ref., 18 zsidó. Van ref. anyatemplomuk. Határuk róna és igen termékeny, csakhogy néha a Szernye vize elönti; tölgyes erdejök derék; lakosai a közel lévő szőlőkben, s kőbányákban is kereshetnek pénzt. F. u. Bégányi, Füzeséry, Mező st.

Begecs, szerb falu, Bács vármegyében, a Dunához közel, Futakhoz 5 óra negyedre, 1039 n. e. óhitü lak., paroch. templommal. Határa 1100 □ ölével 10,112 hold, mellyből 68 telek után urbéri szántó 2310, rét 1540, legelő 1042, uradalmi szántó és rét 600, tölgyes erdő 2171, lágyfa erdő 256, nádas 1697, tavak 270, utak 226 h. Birja a gr. Brunszvik család.

Begécs, puszta, Bihar vgyében, Geszt és Ugra közt, jó földdel, és 58 hold nádas réttel. Birja a váradi deák káptalan.

Begengyát-Pásztély, orosz falu, Ungh vármegyében, N.-Bereznához keletre 1¼ mfdnyire, felette hegyes, erdős vidéken: 303 g. kath., 8 zsidó lak., szép bikkes erdővel. F. u. a kamara. Ut. p. Szobráncz.

Beharócz, tót falu, Szepes vármegyében, Zsegra fiókja: 191 katholikus lak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Bekarócz, tót falu, Liptó vgyében, Tarnócz fiókja 183 lak. Többeké. Ut. p. Berthelenfalva.

Becheró vagy **Biharó**, orosz falu, Sáros vármegyében, Zboróhoz északra 1½ órányira: 17 r., 932 g. kath., 24 zsidó lak. Gör. paroch. tem-

Digitized by Google

plom. Nagy erdejében legelője elég. Malom a Breznik vizén. A makoviczi urad. tartozik. Ut. p. Bártfa.

Behincz, (Alsó), tót falu, Nyitra vármegyében, Radosnához ½ órányira: 174 kath. 12 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Behincz, (Felső), tót falu, Nyitra vmegyében, Alsó B. mellett: 187 kath., 11 zsidó lak. F. u. többen. Határuk termékeny; bort termesztenek.

Beicz, magyar falu, Vas vármegyében, 404 kath., 13 zsidó lakos. Az ikervári uradalomhoz tartozik.

Beje, magyar falu, Gömör vármegyében, felülről Otrokocs, alulról Oldalfala helységekkel szomszédos, síkságon a Turócz vize mellett fekszik. A helységen keresztülmegy a Tornaljától Rimaszombat felé vivő országut; ékesiti ezen helységet Szentmiklósi Victor ur nagy kastélya, Csemniczki Pál, Dapsi Pál, Szathmári István és özv. Szathmári Józsefné uri lakhelyök. Van a reformatusoknak templomjuk. Számlál ezen helység 523 lelket. Van e helységben 11 urbéri telek, 20⅛ majorsági, mindössze 167 hold erdő. Sok buzatermő szántóföldel, jó réttel s marhahizlaló legelővel áldotta meg a természet ezen helységet. — Jó fekvésü 104 kapás szőllőhegye meglehetős bort ád a tulajdonos asztalára. A helység mellett folyó Turócz vizén van egy malma, alsó végin a helységnek pedig egy korcsmája. Ut. p. Tornalja.

Bék, puszta, Pest-Solt vármegyében, Fájszhoz közel, 90 hold homokos de jó szántóföldel, és 109 hold lapályos kaszállóval. Birja a kalocsai érsek.

Béka, puszta, Csanád vármegyében, 173 katholikus lakossal, s dohánytermesztéssel. — Apátfalvához tartozik.

Békafalva, Krotendorf, horvát falu, Vas vmegyében, 84 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Rába-Keresztur.

Békás, magyar falu, Veszprém vármegyében, 128 kath., 158 ref. lak. Határa róna; rétjei savanyu szénát teremnek. Találtatik itt sok turfa, vagy gyeptőzeg, melly setét, gyakorta szurok fekete szinü, hamar meggyul, s a meleget sokáig tartja. F. u. a Békásy család. Ut. p. Pápa.

Békás-Megyer, lásd Megyer Pest v.

Békató, német falu, Vas vmegyében, a dobrai uradalomban. Ut. p. Radkersburg.

Bekecs, magyar-orosz falu, Zemplén vgyében, Szerencshez ½ órányira: 312 r., 358 g. kath., 16 r., 20 zsidó lak. Szántóföldje 1780 hold, s elég termékeny; szénája igen jó; bort is termeszt, s ásványos vize, vendégfogadója és fördője van. F. u. gr. Andrásy.

Béke, magyar falu, Pozsony vgyében, Csötörtökhöz 1 órányira, a pesti országut mellett 293 kath. lak., több uraságí épületekkel, meglehetős határral; rétje erdeje nincs. F. u. az eberhardí uradalom. Ut. p. Somorja.

Bekeháza, magyar falu, Zala vármegyében, 62 kath. lak. F. u. Csillagh familia. Ut. p. Egerszeg.

Bekény, kis puszta, Borsod vgyében, Sályhoz tartozik.

Békés, magyar m. v., Békés vármegyében Gyulához észak-nyugotra 2¼ mfdnyire, a Fekete- és Fehér-Körös vizek összefolyásánál, 16,135 lakossal, kik közt 1152 r. kath., 14,355 ref., 590 n. e. óhitü, 18 zsidó. Nevét vette első birtokosától Békéstől, melly név a n.-váradi regestrumban gyakran fordul elő. Hajdani vára a város északi részén állott az egyesült Fehér- és Fekete-Körös vizek egy tekerületében, de ezt

Digitized by Google

1595-ben a Maximilian és Báthory Zsigmond seregei, kiüzvén előbb a törököket, széljelhányatták. Most a helyén egy közlakos majorsága van, s a lakosoktól mind ez ideig kastélynak neveztetik. Egyébiránt Békés egy a legrégibb városaink közt, s ezelőtt szabad város, királyi szolgálatban lévő liberlinusok lakhelye volt, a mint ezt régi pecsétje mutatja. 1561-ben királyi biztos által összeiratván, királyi jószágnak tétetik ki, s benne 256 porta találtatott. Most jobbágy város, csak egy erdőcske van még saját birtokában, s ez mindössze is régi szabadságának maradványa. — Nevezetes épületek benne: a r. kath. ref., n. e. óhitű szentegyházak, a városháza, uraság kastélya s tisztjeinek házai, a vármegyei, katonatiszti, parochialis, és notarialis lakházak. Van itt továbbá mind a három főbb vallási felekezetnek tulajdon oskolája, tulajdon parochiája, még pedig a reformatusoknál 2 lelkipásztorral, egy segéd pappal. Szinte találtatik itt egy patika, s mind a két Körösön egyegy erős tölgyfa-hid, s nagy vendégfogadó. — Határa lapályos; legelőjét a viz gyakran elönti, de szántóföldjei, mellyek a napnyugoti részen vannak, árvizeknek nincsenek kitéve. Földe fekete porhanyós agyag, még sok televenynyel (humus) gazdagítva, itt-ott szikes és ingoványos földekkel változván. Lakosainak fő foglalatosságok a földmivelés, s nagy bőségben termesztenek hires sikeres tisztabuzát, árpát, zabot, tengerit, sok zöldséget s dinnyét. Marháik, lovaik szépek, kétnyiretü birkákat is tenyésztenek, de hosszu gyapjas magyar juhokat felesebb számmal; a méhtenyésztést erősen üzik. Szőleje a városnak felesleges, s bőven adja a világos veres, de gyenge bort. A szőlőskertekben sok nemesitett gyümölcsfákat láthatni, mellyek között nevezetes Marjalaky Benjamin városi jegyzőnek drága gyümölcsfákkal beültetett kertje. — A földek szállásokra vannak felosztva. Halászata a Körös vizeiben nem megvetendő, s ugyan a Körösön hoznak az Erdőhátiak mindenféle szerszám- és tüzi fákat. Három országos vásárjai, különösen a szarvasmarhák miatt hiresedtek el. F. u. gr. Wenkheim József, kinek itt kevés majorsága van, hanem a kigyósi pusztán szép épületekkel felruházott gazdaságot tart, s ugyan itt nemesitett merinosokat, gyönyörü lovakat és szarvasmarhákat tenyésztet, kertészei pedig sok dohányt termesztenek. A pusztán keresztülmenő országut két oldalról bekarolva akáczfákkal van beültetve.

Beketfa, magyar falu, Pozson vármegyében, E. Gelle filial. 83 kath. lak. F. u. több nemesek. Ut. p. Somorja.

Beköleze, magyar falu, Heves vgyében, épen Borsod vgye szélén, úgy hogy egy része már oda esik, Egerhez északra 3 mfd. 542 kath., 2 evang., 5 zsidó lak. Van malma, szép makkos erdeje, jó rétje és földe. F. u. Draskóczy Sámuel.

Bél, oláh mezőváros, Bihar vármegyében, Váradhoz, melly ut. postája 7 mfd., erdős vidéken, 1367 lak., kik közt r. kath. 210, ref. 15, g. kath., 445, n. e. óhitü 697, zsidó 20, oláh ajku 1022, magyar 95, tót 130, czigány 120. Római és görög kath., és óhitü anyatemplomok, sörház, pálinkaház, 3 lisztmalom. De legnagyobb nevezetessége üveghutája, mellynek épületei közt legszebb a békasótörő malom, és köszörüsök lakja. Négy országos vására többnyire szarvasmarhával foglalatoskodik; hetivásárok pénteken tartatnak. Határa 5000 hold, mellyből urb. szántó és rét 600, majorsági 200, szőlő 20, erdő melly egyuttal legelő 4180 hold. A határ kis-

Digitized by Google

sebb része alacsony dombokon fekszik, a nagyobb rész vizes lapály. Ugyanis Arad vmgye felé foly a Tőz vize, ettől beljebb a város felé a Vajabratina, és ezentúl a Meggyes patakok, mellyek kiöntései e lapályt gyakran meglátogatják. Erdejének vizes lapályai a sertéseknek kedves tanyát szolgáltatnak, s ezért mind a lakosok, mind a földesuraság a sertéstenyésztést nagyban üzik. Az uraság 20 hold szőlejében, épen nem a legjobb bor terem. A városon kivül délfelé egy régi sánczczal körülvett erősségnek nyomai láthatók, s a határban néha római pénz találtatik. A város feje egy 30 helységből álló uradalomnak, melly a váradi deák püspököt uralja.

Bél, vagy **Béel**, (Bielovce), magyar falu, Honth vgyében, Ipoly-Pásztóhoz ¼ mfd. 217 kath., 210 ref. Ref. filial. ekklézsia és oskola. Földjei, rétjei kövérek; bora jó; tölgyes erdeje derék. F. u. többen. Ut. post. Ipoly-Ság.

Bél, puszta, Pozsony vmgyében, Nyárasd és Alistál közt.

Magyar-Bél, magyar helység, Pozson vgyében. Fekszik ut. p. Cseklész és Szencz között, az országúttól nyugotra: 945 katholikus, 3 evang., 7 óhitű, 62 zsidó lak. Ékesiti a Góka uraság roppant várkastélya, mellyet hajdan gr. Csáky Imre cardinális épittetett, s honnan a keletre terjedő rónaságra igen gyönyörű és távoli kilátás esik. Van itt továbbá egy kath. paroch. templ.; tehenészet, 2-ik osztálybeli bort termő szőlőhegy, erdő, termékeny szántóföld, és sok gyümölcs, mellyet Pozsonba és Csallóközbe hordanak el. Cseresznyéjök különösen hires. F. u. Góka Miklós.

Német-Bél, magyar falu, Pozson vgyében, Magyarbéltől 1 fertály járásra. Számlál 186 kath. lak.

Béla, Szepesi város, Szepes vármegyében, a Poprád bal partján, Lőcséhez 4, ut. p. Késmárkhoz 1 órányira: 433 kath., 2349 evang. német lakosokkal. Kath. és evang. anyatemplom. Vendégfogadó. Fürész- és lisztmalmok. Határa igen nagy és termékeny, különösen a Kárpáton zsiros legelővel bir, fejérnépe sok lent termeszt, gyolcsot sző, s avval kereskedik; borovicskája talán egész országban legjobb; hetivásárt pénteken tart; s hajdan borral, dohánnyal, vassal nevezetes kereskedést üzött Lengyelországba. A városhoz 300 lépésnyire van egy kénköves ásványviz és fördő. Alkotó részei: mész, kénkő és vas részecskék. Használ a csúz és köszvény nyavalyában.

Béla, hegyek között fekvő tót falu, Abauj vgyében; Kassához 2mfd. a szepesi országútban: 1044 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Réz-bánya. Szántóföldje kevés és sovány; erdeje, különösen fenyvese szép. F. u. Kassa városa.

Béla, magyar falu, Esztergom, az uj rendezés szerint Komárom vmgyében, ut. p. Köbölkút. Határa dombos völgyes és igen kellemes és elég termékeny. A lakosok birnak 176 második, 240 harmadik osztálybeli hold szántóföldet, 162 h. rétet, 265½ kapa szőlőt. Lakja 380 kath. Ékesiti a Zerdahelyi grófnő régi kastélya.

Béla, népes tót falu, Thurócz vármegyében, Sz. Mártontól keletre 1 mfd. 763 kath. lak., 1098 evang., 30 zsidó lak. Határa szép kiterjedésű, erdeje nagy s benne sok vad találtatik: legelője felette hasznos. Lakosai közt sok olajjal kereskedik Béla nevű patakja több fürész- és lisztmalmokat hajt. F. u. a Blatniczai uradalom. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Béla (Valaszka), tót falu, Nyitra vgyében, Trencsén vgye szélén. Lakja, az irtásokat is ide számlálva, 3103 kath., 10 zsidó. Van kath. paroch.

Digitized by Google

temploma, nagy erdeje, liszt- és fürészmalma, sovány földe. F. u. b. Splényi, Rudnay sat. Ut. p. Privigye.

Béla, tót falu, Trencsén vgyében, egy völgyben szélyel szórva. Lakja 2187 kath., 71 zsidó. Kath. paroch. templom. Fenyves erdejéből és juhtartásból él. F. u. gr. Pongrácz. Ut. p. Zsolna.

Béla, tót falu, Trencsén vgyében, Trencsénhez délre ½ óra: 130 kath., 17 evang., 11 zsidó lak. Fekvése kies; erdeje, legelője elég. F. u. több közbirtokosok, kiknek itt ékes lakházaik vannak.

Cziroka-Bela, tót falu, Zemplén vgyében, Szinna fiókja 866 r., 53 g. kath., 40 zsidó lak., 515 hold szántófölddel, 2 malommal, erdővel. F. u. Péchy. Ut. p. Szobráncz.

Izbugya-Bela, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja, 8 r., 570 g. kath., 7 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal; 1251 h. szántóföldel. F. u. Szirmay, Dessewffy, Vladár, s m. Ut. p. Nagy-Mihály.

Uj-Béla, tót m. város, Szepes vgyében, Galliczia határszélén: 820 kath., 5 evang., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sovány föld. Roppant erdő. F. u. Szirmay. Ut. p. Késmárk.

Bélabánya, (Dilln), kir. város, Honth vgyében, Selmecz mellett. A 14-dik században Selmeczhez tartozott, de később tőle elszakadt. Rudolf 1572-ben Selmeczczel együtt királyi bányavárosnak tevé, de evvel majd ismét egyesült s jelenleg is egy tanács alatt áll, bár portája külön van. Kath. paroch. temploma régi épület. Számlál 1048 kath., 362 evang. — tót és német lakosokat; több érczzuzó s aranymosó szineket.

Belácz, német falu, Tolna vármegyében, 364 kath. lak., s közép termékenységű határral. F. u. gr. Festetics. Ut. p. Szekszárd.

Bélád (Kis), MaleBeladics, tót falu, Bars vgyében, Nyitra vmgye szélén: 349 kath., 5 evang. lak. Kövér rétek. Juhtenyésztés. F. u. több-ben. Ut. p. Verebély.

Belánszko, puszta, Liptó vármegyében, Hibbe filial., 11 kath. 4 evang. lak. Vendégfogadó a szepesi szélen.

Belaradanova, puszta, Bács vármegyében, Kulával délre szomszédos 6224 hold határral, holdját 1100 □ ölével számitván. Ez mind majorsági birtoka a k. kincstárnak, s igen gazdag a föld.

Belatincz, vindustót m. város, Zala vármegyében, egy róna, termékeny, de áradásoknak kitett vidéken, 624 kath., 5 óhitű, 8 evang., 30 zsidó lak. — Van itt egy nagy várkastély, kath. paroch. templom, roppant magház. Feje egy uradalomnak, mellyhez 21 helység tartozik, s melly a megyében a legtermékenyebb vidéket foglalja el, s csupa vindustótok lakják. Birtokosa volt azelőtt a gr. Csáky, most pedig a Gyika nemes nemzetség, kinek mind a gazdálkodás jobb lábra való állitásáért, mind a jobbágytelkek rendbeszedéséért, mind pedig magának a városnak szépitéséért sokat köszönhet ezen különben elhagyatott vidék. Ut. p. A. Lendva.

Kis-Belebele, (Czimbrilovo), Nagy-Belebele, (Belebovo), 2 orosz falu, Beregh vmgyében, ut. p. Munkácshoz északra 1 mfd. a Viznicze patakja mellett. Az első 44, a második 75 g. kath. lakossal. Tölgyes, bikkes erdejök derék. F. u. gr. Schönborn.

Belecska, puszta, Tolna vgyében, Nagy-Székely mellett.

Beled, magyar falu, Sopron vármegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár 1⅔ mfd. Lakja 758 kath., 1270 evang., 240 zsidó. Nevezetesb épületei a kath. és evang. egyházak,

Digitized by Google

és gr. Eszterházy József laka. Határa 4700 hold, mellyből legelő 1300 h., rét 400 h., a többi szántóföld. Öntésfölde levén mindent megterem, de főleg csak gabona termesztetik. Állattenyésztés és mezeigazdaság jó karban vannak. Az urbériség a majorságinak felét teszi. Határában folyik a kis Rába, és mocsárja van egy a Linkó mocsár. Birtokosok: h. Eszterházy, gr. Cziráky Antal, gr. Eszterházy József, Végh Johanna, Sallay József, Kálóczy Dénes.

Alsó-Beled, (Unter-Bildein), német falu, Vas vmgyében, a Pinkavölgyében, 373 kath., 3 evang. lak., paroch. szentegyházzal, jó réttel és legelővel. F. u. Estei Ferencz modenai herczeg s a pornói urad. tartozik. Ut. p. Szombathely.

Felső-Beled, német falu, Vas vgyében, 340 kath. lak., jó rétekkel. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Szombathely.

Beleg, magyar falu, Somogy vármegyében, 31 kath., 423 ref. lak., ref. anyaekklézsiával. F. u. Festetics Antal.

Beleháza, puszta, Pozson vármegyében, az Alsó-Csallóközben, Amade és Sipos-Karcsa közt. Ut. p. Somorja.

Belejócz, orosz falu, Sáros vármegyében, a zborói uradalomban, 349 g. kath. lak. Ut. p. Orlik.

Belény, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Rimaszombathoz ½ mfd. 2. kath., 174 ref. lak. Gabonája, szénája, gyümölcse, fája elég. F. u. a Fáy nemzetség.

Belényes, magyar-oláh m. város, Bihar vgyében, Váradtól délre 5 mfdnyire, egy igen bájoló vidéken, mellyet regényes termékeny völgyének tágassága, s a Fekete-Körössel, mellynek jobb partján fekszik, minden oldalról egyesülő csörgedező patakok, még kellemesebbé tesznek. Népessége 2273, kik közt 371 r. k., 722 g. k., 536 n.e. óhitű, 7 ágostai, 554 ref., 83 zsidó. Utszái meglehetős egyenesek; ketteje csinos is. Van itt mind az egyesült, mind a nem egyesült óhitűeknek diszes anyatemplomuk, egy róm. kath. kisebb, s egy reform. anyaszentegyház, 4 elemi tanoda. Ezelőtt a járásbeli főszolgabiró csínos laka, közel hozzá a Vulkán Sámuel váradi görög püspök által alapitott gymnasium, mellyben a szegényebb tanulók kenyeret is kapnak. Szép uradalmi udvarház is van itt tömlöczökkel, s a város északi szélén egy hajdan nagyobbszerű épület romjai láthatók; egy része az ezen romhoz közellevő s már beletelepitett földnek Paterászkának, (hihetőleg a szerzetesekről) neveztetik. Elég termékeny szántó és kaszálló van 2258⅔ hold, szőlőhegy 502¼, legelő 1213⅔ h., erdő 1035; földesuraság majorsága 976⅔ hold; s igy az egész kiterjedés 5986 hold. Bora középszerű; ellenben az egész megyében itt talán legszebb gyümölcsöket kaphatni minden fajból. Kézművesei közt a kordoványt és szattyánt készitők, s a hires gyertyát mártók figyelemre méltók. Hetivásárokat csölörtökön tart, országosvására pedig 4 van, mellyek szarvasmarhára (az őszi kecskékre is) nézve hiresek, A város feje egy nagy uradalomnak, mellyet a váradi görög kath. püspök bir.

Kis-Belényes, vagy Beinsell, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez keletre 1½ mfd., róna helyen, 426 nem. egyesült óhitű lak., anyatemplommal. Sovány agyagos határán van urb. szántó 200, rét 100, legelő 150, majorsági erdő 400 hold. Sok szilva; juhot és kecskét tart. Birja a váradi görög püspök.

Belényes-Latúr, lásd Latúr.

Belényes-Örvényes, lásd Örvényes.

Digitized by Google

Belényes-Szelistye, lásd Szelistye.

Belényes-Ujlak, lásd ezt: Ujlak.

Belezna, magyar-horvát falu, Somogy vmegyében, 782 kath., 40 evang., 21 zsidó lak. Sok erdő. Bortermesztés. F. u. Horváth és Domaniczky; különösen a gr. Beleznayaknak nemzetségi jószága volt. Ut. p. Iharos-Berény.

Belezseny, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 1 mf., egyenes téren, 336 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Van urb. szántó 64, rét 48, majorsági erdő 64. Sok gyümölcs. Van egy pataka. Birja a váradi görög püspök.

Bélfenyér, magyar falu, Bihar vgyében, az Erdőháton, lapályos helyen, 1375 r. kath. lak., kik igen szorgalmas emberek, szép szarvasmarhát nevelnek, s nagy részben kerékgyártók. Van lapos de árvizjárta igen termékeny szántóföldje 450 h., rétje 200 h., hátasabb, soványabb földe 100 hold., tölgyes erdő 300 h., legelő 100 hold. Folyóvize nincs, hanem van 3 ere, mellyeket a Fekete-Körös, s a dombroviczai havasokról leömlő vizek nevelnek, s gyakran kiáradnak. Van itt szép, órával ékesitett róm. katholikus templom, plébánia, jegyzőlak. Birja a váradi deák püspök.

Belincz, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitra mellett: 92 kath., 15 zsidó lak. F. u. Divéky, Batthyáni, Szluka, sat. Ut. postája Nagy-Tapolcsán.

Belle, puszta, Pozson vármegyében, Alistál filial. 40 kath. Lásd Bél.

Bellegh, tót falu, Bars vármegyében, Füss filial. 247 katholikus lakos. Határa ollyan mint a Baracskáé. Ut. p. Verebély.

Bellejócz, orosz falu, Sáros vármegyében, a makoviczi uradalomban. F. Orlikhoz északra 1½ órányira: 2 r., 193 g. kath., 6 zsidó lakos.

Bellesz, (Blesovicz), tót falu, Nyitra vgyében, Bajnához ½ órányira: 152 kath., 50 evang., 12 zsidó lak. F. u. gr. Berényi, s mások. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Bellotincz, oláh falu, Temes vármegyében, a Maros mellett, Lippához 3 mfd. 558 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa hegyes völgyes és csak 3-dik osztálybeli. Ebből van majorsági szántóföld 38 h., rét 176 h. 1090 □ öl, legelő 106 h. s 840 □ öl, házhely 7 h., szorgalomföld 12 h., 2797 hold s 988 □ öl erdő, 6 hold szabad föld; urbéri szántó 519 h., rét 282 hold, legelő 113 h., házhely 164 h., szorgalomföld 31 h., 173 h. haszonvehetlen, 144 h. szabadföld. Birja gr. Latour Tódor hadügyminister örök.

Bellovesza, orosz falu, Sáros vármegyében, Bártfához keletre egy mfd. 8 r., 564 g. kath, 25 zsidó lak. Határa elég termékeny. F. u. többen. Van gör. kath. anyatemplom.

Bellus, tót mező-város, Trencsén vármegyében, közel a Vágh bal partjához: 2116 kath., 6 zsidó lak., kik többnyire mesteremberek és fazekasok. Találtatik itt kath. paroch. templom, urasági kastély, és nagy majorság; több ser- és pálinka-főző ház, téglavető hely, és a várostól ½ órányira egy lágymeleg kénköves forrás, melly azonban kenderásztatásra használtatik. Határja részint hegyes, részint termékeny térség; legelője, rétje jó; fája elég. 1827-ben 28-dik septemberben 115 ház és a kath. templom tornya s fedele elégett. F. u. gr. Königsegg. Ut. postája Trencsén.

Béltek, magyarosodni kezdő német mezőváros, Szathmár vár-

Digitized by Google

gyében, Szathmárhoz délre 4 mfdnyire: 1186 r., 38 g. kath. 22 ref., 6 zsidó lak., r. kath. anyatemplommal. Határa mind a három nyomásban termékeny; rétjei jók; erdeje mind fajzásra, mind épületre nagyon használható, szőleje kedves bort terem, s pinczéi híresek. Hajdan két magvaszakadt jeles nemzetségek, u. m. a Zudarak és Drágfiak birtoka és lakhelye volt. 1681. várának felépitése határoztatott az országgyülésen. 1778 gr. Károlyi Antal, a várost, s a hozzátartozó uradalmat, melly Sándorfalva, Szakasz, Felső-Alsó-Közép-Homoród és Dobra helységekből áll, királyi adományban nyerte, s most is a gr. Károlyi házat uralja.

Nyir-Béltek, magyar falu, Szabolcs vármegyében, ut. p. Báthorhoz délre 1 mfdnyire: 475 r., 1009 g. kath., 4 ref., 17 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, dombos és homokos határral, szép erdővel, 22 második osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. a Kállay nemzetség.

Beluja, tót falu, Honth vgyében Selmeczhez $1\frac{1}{2}$ mfd. 89 kath., 578 evang. lak., kik kapós cserépedényeket csinálnak, s patakjokban rákot fognak. Evang. templom. F. u. h. Coburg. Ut. p. Selmecz.

Belvárd, magyar-horvát falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécstől $2\frac{1}{4}$ órányira, domboldalban. Lakja 410 református, 379 r. kath., reform. templommal. Határa termékeny volna, ha jobban miveltetnék; bir $51\frac{6}{8}$ egész urbéri telket. Birja gróf Batthyáni Iván.

Bély, magyar-orosz falu, Zemplén vármegyében, 301 r., 332 g. kath., 17 ref., 30 zsidó lak., szép kastélylyal és angol kerttel, 417 hold szántóföldde l, sok réttel és legelővel. F. u. b. Sennyei. Utolsó postája Ujhely.

Béllye, magyar-német falu, Baranya vármegyében, Eszéktől 1 órányira a Moravicza vize mellett, 542 kath., 6 evang., 625 ref., lakossal, kath. és ref. anyaszentegyházzal. Utczái egyenesek; házai csinosok; ékesitik az Eugen herczegtől épitett fellegvár, s más urasági épületek. Lakosai földmivelésből, marhatartásból, halászatból, kézmüvességből élnek: fejes káposztájok híres. Szép és nagy erdő. Ezen helység feje egy 15 □ mfdre terjedő nagy uradalomnak, mellyet ezelőtt Albert királyi herczeg, most pedig Károly austriai főherczeg örökösei birnak. Az egész 6 kerületre osztatik. Az elsőhöz tartoznak: Béllye, Kopács, Darócz, Eugeniusfalva, Laskafalu helységek, a mitvári és kohári pusztákkal s vendégfogadókkal. A másodikhoz: Vörösmarthi, Keő-, és Herczeg-Szőlős, Sepse, Czuza, Batina. A harmadikhoz: Darázs, Marok, Izsép, Bodolya, Dalyok; a csibogári korcsma és vámház. 4-ikhez: Nyárad, Májs, Szabár, Udvar; 5-dikhez: Villány, Lipova, Sárok, Szent-Márton. 6-ikhoz: Baranyavár, Monostor, Lucs, Sz.-István, Bán, Kisfalu helységek; Haranya, Latjka, Henye, Gösa, Lipovicza majorságok. — Ezen uradalom szinte arról nevezetes, miről a dárdai; t. i., hogy itt véghetetlen kiterjedésü mocsárok kiszáritattak s mivelhetőkké tétettek.

Bene, magyar falu, Beregh vgyében, a Borsova mellett, ut. p. Beregszászhoz $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 60 r. kath., 324 ref., 13 g. kath., 10 zsidó lak. Ref. szentegyház. Szántóföldei szorgalmatos mivelés mellett gazdagon fizetnek; szőlőhegye igen jó bort terem; fája, legelője cség; kőbányája híres malomköveket szolgáltat. F. u. gr. Károlyi, Pogány, Rátonyi, Mezeránszky, Vásárhelyi, Gerzon.

Bene, puszta, Heves várme-

Digitized by Google

gyében, Gyöngyös városa birja: 180 kath. lak.

Benedekfalva, (Benedikova), tót falu, Liptó vgyében, 24 kath. 345 evang. lak. Földe zabot, rozsot, árpát, lent terem; nevezetes savanyuviz-forrással, melly a helységen kivül a kertek közt fakad; a vizelletet nagyon hajtja, a vért s nedveket tisztitja; azért foganattal használtatik a melancholiában, máj- és lépdaganatokban, szorulásokban, bőrnyavalyákban sat. F. u. Detrich, Kissely, Luby. Ut. p. Okolicsna.

Benedika, (Benedikuwczi), orosz falu, Beregh vármegyében, közel Ungh vmegyéhez: 4 r. katholikus, 413 g. kath., 12 zsidó lak. Határa részint hegyes, részint lapály s elég termékeny. F. u. többen. Ut. p. Szerednye.

Benedikócz, orosz falu, Sáros vgyében, Kurimához keletre egy órányira: 12 r., 481 g. kath., 12 zsidó lak. Gör. anyatemplom. F. u. gróf Erdődy, gr. Szirmay. Utolsó postája Bártfa.

Benedikov, tót falu, Árva vármegyében, 366 katholikus lak. 14 sessió. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Benetine, (Benyatine), orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szobránczhoz nyugot-északra 2 mfdnyire: 2 r., 245 g. kath., 29 zsidó lak. Hegyes, sovány határ. Szép erdő. Fürész és más malmok. F. u. Viczmándy és a Fekete örökösök.

Benge, shokácz falu, Baranya vármegyében, 394 kath., 2 óhitü lak., jó marhatartással. F. u. Károly főhg. örökösei.

Bengusháza, (Benusovec), tót falu Liptó vgyében, 129 kath., 51 evang. lak. F. u. Nemesányi, Féja, Matyasovszky.

Benicz, tót falu, Thurócz vármegyében, a Thurócz vize jobb partján s a Posonyi országutban, Sz.-Mártontól délre 1 és ½ mfd. 155 katholikus, 26 evangelikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Benicze, tót falu, Liptó vármegyében, 19 kath., 67 evang. lak., egy magas tetőn. F. u. Benyiczky. Ut. p. Berthelenfalva.

Benk, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza partján, Beregh vmegye szélén: 2. r., 3 g. kath., 251 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 4⅞ harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel, erdővel. F. u. gr. Vay Ábrahám. Ut. p. Vásárosnamény.

Benke, puszta, Bihar vgyében, Bihar mellett, 1800 holdnyi róna gazdag határral. Birja a váradi deák püspök.

Benkeháza, magyar falu Vas vgyében, 48 kath. lak. F. u. gr. Festetics Imre, Jósa Rudolf. Ut. postája Kőszeg.

Benkócz, tót falu, Zemplén vgyében, Matyasócz fiókja, 381 r., 57 g. kath., 11 zsidó lak., 673 hold szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy, gróf Forgács, Bideskúthy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Bentze, puszta, Zala vármegyében, Paisszeg, Györökháza, P.-Apáti közt.

Kis-Bény, magyar falu, Esztergom, az ujabb rendezés szerint Komárom vgyében, emelkedett helyen a Garan jobb partján, ut. p. Kémén.l. Lakja 200 kath. Földje 1-ső osztálybeli; bora kevés. Volt itt hajdan a praemonstrati szerzeteseknek egy monostoruk, és apátságuk, mellyhez 3 szentegyház tartozott, ezek közül kettőt a zárdával együtt a törökök elpusztitottak; egy 1724-ben kijavittatván, most is megvan. Amade István e falut e templomnak ajándékozá, s azt most is birja, az illető

Digitized by Google

kéméndi plébános, hova a falu mint fiók tartozik. A lakosok birnak 229 hold második osztálybeli szántóföldet, 59 h. rétet, 43½ kapa szőlőt.

Nagy-Bény, magyar falu, Kis-Bényinyel összefüggésben, szinte Esztergom, vagy most Komárom vmgyében. Róna határa első osztálybeli. A lakosok birnak 1298 hold szántóföldet, 472 h. rétet, 230 kapa szőlőt. Birja hg. Pálffy, s a bátorkeszi urad. tartozik. Mind a két Bényt háromszoros sáncz veszi körül, de ki hányatta, nem tudhatni. 1683-ban a segéd lengyel seregek e falut is elpusztiták.

Benya, vagy **Béna**, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekhez ¾ órányira; 428 kath. lak. Határa részint róna, részint dombos és igen termékeny. F. u. többen.

Bénye, tót falu, Pest-Pilis vármegyében, a monori kerületben, Pesthez keletre 4 mfd. 2884 lak., kik többnyire ágostaiak, anyaegyházzal. Van itt több csinos urilak, termékeny szántóföld, szőlő, erdő. Birja ½ Patay, ½ Szepessy családbeliek.

Erdő-Bénye, magyar mezőváros, Zemplén vgyében, egy körös-körül hegyekkel keritett szép rónaságon: 1451 kath., 89 evang., 1314 ref., 6 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Szép urasági lakház. Synagóga. Szőlőhegye a Hegyaljához tartozik, s igen jó bort terem. Az uraság pinczéje egész Hegyalján legnagyobbnak tartatik s hajdan a Rákócziaké volt. Gyümölcse, különösen szilvája sok, s aszalva messzi elhordják. Továbbá van itt egy fördő-intézet, s számos ásvány-források közt egy timsós tartalmú, melly szemfájás ellen igen foganatosnak itéltetik. Szántóföldje 559 hold; réteket csak a hegytetőkön bir. F. u. a Szirmay nemzetség majorátusa.

Legyes-Bénye, magyar falu, Zemplén vgyében, közel Bekecshez: 337 r., 262 g. kath., 453 ref., 40 zsidó lak., ref. anyatemplom. Szántóföldje 2089 hold, s minden gabonát jól megterem. Rétje, legelője elég és hasznos. F. u. a gr. Aspremont örökösök, Patay, Dessewffy, Vay, Püspöki, s m. Ut. p. Tálya.

Benyesd, oláh falu, Bihar vármegyében, a hegyek közt, a váradi deák püspök béli uradalmában, 200 n. egy. óhitű lak., s anyatemplommal. Földe kevés javitásra termékeny; lakosai len és tökmagból olajat készitvén, evvel s üvegekkel kereskednek.

Benyik, Benyakovcze, tót falu, Abauj vmgyében, a Tarcza jobb partján, Kassához 2 mfd. 131 kath., 245 evang., 58 ref., 10 zsidó lak. Van vendégfogadója, kövér rétjei és szép erdeje. F. u. Kelcz, Bónis István.

Benyikháza, kis tót falu, Liptó vgyében, Kis-Bobrócz mellett, ut. p. Berthelenfalva.

Benyov, vagy **Urbanov**, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partja mellett: 99 kath., 5 evang., 4 zsidó lak., kicsiny de termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Benyus, tót falu, Zolyom vgyében, a Garan jobb partján Beszterczéhez keletre 7½ órányira: 341 kath. lak. Kath. paroch. templom. Savanyúviz. Gyönyörű erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Benyusháza, kis tót falu, Liptó vmgyében, Tarnócz és Szelnicze közt.

Beodra, rácz-német-magyar m.város, Torontál vmgyében, Nagy-Becskerekhez északra 6 órányira: 970 kath., 4 evang., 6 ref., 1808 n. e. óhitű, 50 zsidó lak., kath. és óhitű anyatemplomokkal, szép urasági épületekkel s pompás istállóval, postatisztséggel, gazdag buzatermő határ-

Digitized by Google

ral, 103⅜ egész urbéri telekkel. F.u. Beodrai Karácsonyi Lajos és László.

Bér, tót falu, Nógrád vmgyében, hegyek és kősziklák közt: 34 kath., 640 evang., 12 zsidó lak. Evang. anyatemplom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Hatvan.

Nagy-Bér, puszta, Komárom az uj rend.szer. Esztergom vgyében, Kisbértől ½ mfd.; északról Kisbér, Kethely; keletről Sárkány; délről Hánta; nyugotról ugyanez és Kisbér által körülvéve. Földe mind majorsági és összesen 2566 h. és 770 □ ölre terjed, ebből 31 h. 600 □ öl szántóföld, 50 h. 833 □ öl rét, 2482 hold 750 □ öl erdő, 1 h. 943 □ öl belső telek; földe homokos s rajta évenkint 10—15 holdnyi dohány termesztetik, melly a vékihez hasonló kedvesizű és nagyon kerestetik. Erdeje szép, tölgy-, gyertyán-, nyir-, köris-, főképpedig cserfából áll, benne őzek is tanyáznak. A dohánykertészséggel van 42 r. kath. lakosa. A kisbéri uradalomhoz tartozik s régi viszontagságai avval megegyeznek.

Bér-Kis, lásd Kisbér.

Bércz, puszta, Zemplén vmgyében, Szilvás-Ujfalu fiókja, 16 lak.

Berczel, német-magyar falu, Pest-Solt vgyében, a szolnoki vasut mentiben, Czeglédhez nyugotra 1 óra, 1642 kath. lak., paroch. templommal, nagy vendégfogadóval. Határa a czeglédiből hasittatott ki, s minőségét illetőleg avval megegyezik. Birja a religyiói kincstár.

Berczel, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza partján, ut. post. Tokajtól keletre 2 mfd. Határa 3000 hold, mellyből 1000 hold szántó, rét 800, h., legelő 80 h., vizállás 1020 hold. Földe iszapos fekete homok, melly mindent jól terem. Lakja 964 ref., 204 római, 44 görög kath., 203 zsidó, ref. anyatemplommal. Van itt 8 fakereskedő zsidó, 18 csapszék, mellynélfogva a berczeli kis nemesek nem épen jó hirben állottak erkölcsiségre nézve; egy szeszgyár, Könerling János, Csoma Sándor, Csoma Lászlónőnek derék lakházuk. A szántóföldek közt ezelőtt sóstavak is voltak, mellyekből székső sepertetett, s illy gyár is vala itt, de már elpusztult. Birják a jászói prépost és még számos közbirtokosok.

Berczel, magyar falu, Nógrád vgyében, 1323 kath., 109 evang., 67 zsidó lak. Kath. paroch. temploma egy magas hegyen épült. Határa nagy, de hegyes, völgyes; azonban mind földe, mind réte elég; szőleje pedig igen sok. F. u. a váczi káptalan, Berczely, Baloghi, Hamar, Balczer, s m. t. Ut. p. Rétság.

Berdárka, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben. a Radzim hegy oldalán s tövében, Dopschinához két órányira: 5 kath., 195 ev. lak., kik igen szorgalmatosak; szép gyümölcsöseik lévén, gyümölcscsel a Szepességre élénk kereskedést folytatnak, sót hozván onnan vissza. — Egyébiránt mind földjük, mind rétjük kevés, s nagyrészt ezek is hegyoldalban vannak; erdejük szinte felette kicsiny. A csetneki urad. tartozik. Ut. p. Rosnyó.

Bere, magyar falu, Szathmár vármegyében, Csomaköz szomszédságában: 60 r. 53 g. kath., 720 ref., 30 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Szántóföldjei kevesek, rétjei nincsenek; szőleje van. F. u. számos nemesek. Ut. p. Nagy-Károly 1 óra.

Bere, puszta, Márkó és Bánd közt Veszprém vgyében.

Alsó-Bereczki, magyar falu, Zemplén vgyében, a Bodrog bal partján: 70 r., 19 g. kath., 5 evang., 318 ref., 10 zsidó lak., ref. templommal, 382 hold szántófölddel, nagy tölgyes erdővel. F. u. többen. Ut. p. Ujhely.

Felső-Bereczki, magyar fa-

Digitized by Google

lu, Zemplén vmgyében, a Bodrog bal partján: 78 r., 40 g. kath., 204 ref., 11 zsidó lak., ref. templommal, 127 hold szántóföldel. F. u. többen.

Beregh, magyar m.város, Beregh vgyében, Munkácshoz délre 3½ mfdnyire: 5 r. kath., 7 g. kath., 1575 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Határa első osztálybeli; földe sok és termékeny; fája tüzre, épületre elég; legelője, szőlőhegye, gyümölcsös kertjei jók; erdeje makkot is bőven ád. F. u. g. Schönborn. Ut. p. Beregszász.

Bereg-Böszörmény, lásd Böszörmény.

Béregh, dalmát falu, Bács vármegyében, a Dunának egy ága mellett, ut. p. Bezdánhoz 1 mfd., 2400 r kath. lak., paroch. templommal. Lakosai sok tüzes vérű lovakat tenyésztenek, és sok halat fognak. Határa első osztálybeli, s 1100 □ ölével 8228 hold, mellyből 74 telek után urbéri szántó 2433, rét 1749, jó legelő 383, mocsáros legelő 496, szőlő 117, uradalmi szántó és rét 71, makkos erdő 943, lágyfaerdő 756, nádas 757, tavak 351, utak 172 hold. Birja a kamara.

Bereg, puszta, Heves vgyében, Sirok és Recsk közt.

Beregócz, orosz falu, Beregh várm., F.Vereczkéhez ¼ órányira: 89 g.kath., 5 zsidó lak. Földe felette sovány és köves; fája is szűken. F. u. gr. Schönborn.

Beregszász, magyar m.város, Beregh vgyében, Munkácshoz délre 4 mfdnyire, a lassan folyó Vérke vize mellett: 617 r., 186 g. kath., 6 evang., 2175 ref., 200 zsidó lak. Római és görög kath., reform. anyaszentegyházak. Synagóga. Vármegyeház. Szegényekháza. Lakosai hajdan szászok voltak, s a helység Lompertházának is nevezetett: most mindnyájan magyarok, kevés magyarul is tudó németekkel, tótokkal, oroszokkal keverve. — Szántóföldei mindenféle gabonát, főzeléket gazdagon teremnek; legelője nagy; fája mind tüzre, mind épületre elég; rétjei kétszer kaszálhatók; nagy kiterjedésű szőlőhegye hires bort terem, azrút is csinálnak; végre kőbányája kapós köveket szolgáltat; sőt régenten határjában aranybányákat is miveltek. 1552-ben nevezetes zsinatot tartottak itt a reformátusok. Ugyanis ekkor erősittetett meg az előbbeni zsinatoknak vallástétele az Úr-Vacsorájára nézve; a fülbegyónás eltöröltetett, s helyette a közönséges helyen való vallástétel állapitatott meg; megparancsoltatott, hogy az oltárok lerontassanak, s újak többé ne épitessenek, s más több illyenek. — Igen siralmas volt Beregszászra az 1616-ik esztendő. Tudjuk nevezetesen, hogy II-ik Rákóczy György, a hires vitéz, Svékus király Gusztáv Károly segitségére válogatott sereggel indult ki a lengyelek ellen, de reménytelen rosz sikerrel. Hogy tehát ezen jó szomszédi szivességet a lengyelek is viszonozzák: Lubomirszky vezérük alatt betöttek Magyarországra; Munkács vidékét elpusztitották, Beregszászon a kétségbe-esett és templom keritésébe szaladt lakosokat irgalmatlanul felkonczolták; a templomot s a várost felégették; ezt irván a falakra: „Vicem pro vice reddo tibi bone vicine.“ F. u. gr. Schönborn. Van itt helyben postahivatal és váltás Vásáros-Namény, Munkács és Tisza-Ujlak közt.

Beregszeg, tót falu, Nyitra vgyében, Ujváros mellett, ut. post. Galgócz, gr. Erdődy Józsefnő birtoka.

Beregszó, oláh falu, Temes v., Temesvárhoz nyugotra 1½ mfdnyire, a Beregszó patak mellett, rónaságon. Lakja 1853 lélek, kik közt oláh n.e. óhitű 1609, szerb óhitű 217, r. kath. 22, zsidó 5. Óhitű anyaegyházak. Róna határa néhol lapályos salétromos, de nagyobb részben első osztálybeli gaz-

Digitized by Google

dag termékenységü, melly gyönyörü tisztabuzát és sok kukoriczát terem. Kiterjed 8301 holdra 420 □ ölre. — Ebből urbéri szántó 3130 h., rét 1164 h., legelő 1017 h., szorgalomkert 174 h., házhely 381 h., egyházi és iskolai földek szántó 72, rét 22, legelő 9, házhely 5, temető 6; majorsági szántó 794 h. 820 □ öl, rét 884 h. 550 □ öl, legelő 170, szőlő 3, erdő 32 hold 1510 □ öl, udvartelek 10 h., utak 10 h. Vizei a Beregszó és Csurja patakok.

Berek-Kap, lásd Kap-Berek.

Kis-Berek, puszta, Szolnok vgyében, Dévaványa mellett: 29 k., 13 ref. lak.

Száraz-Berek, magyar falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz északra 2 órányira: 196 g. kath., 351 ref., 14 r. kath, 32 zsidó lak. ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa magas helyen fekszik, s részint homokos, de inkább agyagos, melly nehéz mivelésü; kaszállója a ligeten és égereken; van erdeje is, és kevés urasági szőlöskert. F. u. Kovács Sándor, Nagy Ignácz, Szirmay Lajos, Mándy Péter, s m. t.

Tisza-Berek, magyar falu, Szathmár vgyében, 63 r., 18 g. kath., 384 ref. lak., ref. anyatemplommal. Szántó mezeje dombos, homokos, kaszállója bőséges; nevezetes tölgyes és égres erdeje, hol 10 ölés égerfák nőnek. F. u. Rhédey Ferencz. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Berekalja, puszta, Abauj vgyében, Petri fiókja, 32 katholikus, 7 zsidó lak.

Berekalja és Tompaháza, két egymás mellett fekvő magyar falu, Sopron vgyében, a Répcze mellékén, Sopronhoz délre 5½ mfd, 58 kath, 283 evang. lak. A két helység határa 726 hold, mellyből 450 h. szántóföld, 230 h. rét. Földe részint fekete agyag, részint kövecses; rétjei zsirosak. Több nemesek birják.

Berekalja, puszta, Tolna vgyében Bonyhád mellett.

Berekutcza, oláh falu, Temes vgyében, a Berzava mellett, ut. p. Detta. Van 300 n. e. óhitü lak., 14⅜ urb. telke, s igen gazdag határa. Birja a kamara.

Berement, rácz-shokacz-magyar-német falu, Baranya vgyében, 644 kath., 370 óhitü, 250 ref., 30 zsidó lak., kath. és óhitü anyatemplommal. A reformatusok a nagyfalusi anyaekklézsiához tartoznak. Gazdag határa mindennel bővölködik; bort termeszt; marhát nevel; rendes vágásokra osztott erdeje szép; kiszáritott posványságai helyén kövér réteket bir. Azon hegyben, mellynek tövében a helység épült, márvány töretik, mellyből jó meszet égetnek. A dárdai urad. tartozik.

Berencs, magyar falu, Abauj vgyében, Aszalóhoz 1½ órányira: 111 r. kath., 20 g. kath., 5 evang., 132 ref., 13 zsidó lak. Ref. szentegyház. F. u. Putnoky s m. t. Ut. p. Forró.

Berencs, m. v., Nyitra vgyében, a Nyitra jobb partján, Nyitrától délre 2 órányira: 713 kath. lakos, kath. paroch. templom. Határa első osztálybeli, s igen termékeny; rétei kétszer kaszálhatók; erdeje s szőlőhegye elég; jövedelmes vizimalom a Nyitra vizén. F. u. a nyitrai káptalan.

Berencs, magyar falu, Szabolcs vgyében, K.-Várdához nyugot-délre egy órányira: 31 r., 5 g. kath., 315 ref. 5 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 3 harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. h. Eszterházy, gr. Vay, b. Vay, Bay, Farkas, Erős, Fejér, Majos, Palaticz, Szentmar-

Digitized by Google

jai, Szerencsy, Szőgyényi. Ut. p. Vásáros-Naményig.

Berencs, puszta vár, Nyitra vgyében, lásd: Szobolisztot.

Berencze, oláh falu, Szathmár vgyében, a Szamos mellett, Szathmárhoz 2 órányira, 5 r. kath., 8 ref., 497 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 2300 hold, mellyből 900 h. szántó, 550 h. kaszálló, vizmeder, porond, s haszonvehetlen mocsár 350 h., legelő 600 hold. Urbériség 378 hold. Földét nagyobb részt a Szamos iszapolja, s ez olly kövér, hogy buzát sem lehet benne termeszteni, hanem csak tengerit minden évben. Rétjei igen jó és sok szónát és sarjut adnak, s ezeket a lakosok gyümölcsfákkal ültetik be, mellyek lankáknak neveztetnek. A határt a Szamos hasitja, melly az iszapolási haszonért temérdek károkat is okoz, s a Szinyér patak itt szakad bele; ezenkivül vannak számos holt Szamosok, erek, lápok, stb. Nagy részét birja a Berenczei Kovács család; ezenkivül egyes telkeket gr. Rhédey Ádám, gróf Teleki Sámuel, b. Wesselényi, b. Vécsey Miklós, Darvay, Bagosy, és Boros családok.

Berend, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 1 órányira, határa a Szamos által ketté hasitva, 200 g. kath., 172 ref. lak.— Határa 1300 hold, mellyből 800 h. szántó, 300 h. rét, 200 h. haszonvehetlen vizmeder és mocsár. Urbériség 194 hold, a többi majorság. — Földe a Lankán, vagyis a Szamos által iszapolt térségen buja kövér, melly csak tengerit és burgonyát terem; rétjei igen sok és hizékony szénát adnak, s azért szép szarvasmarha nevekedik itt. Gyümölcsöse, szilvása nagy terjedelmű. A Szamoson kivül van itt holt Szamos is, melly nagy szárazságban sem apad ki. Egy régi templom romjai a Szamos partján jelenben is láthatók. Birtokosok: Darvay Ferencz, Csabay Antal, Elek és Károly ivadékai, Darvay Klára, Benkő Pál, Horváth Lászlóné, Böszörményi Antal, Cseh Ferencz, Nagy Lázár, Kacsó Farkasné, Pap György, Uray Zsigmond, Boros János, Dersy Imre, Osváth József, Kereskényi József, Szilágyi Ádám, Prajdi János, Jakó Pál.

Beréud, magyar-német falu, Veszprém vmgyében, Tosok mellett, 555 kath. lak., paroch. szentegyházzal, sovány határral, derék erdővel. F. u. a zirczi apátság. Ut. p. Devecser.

Berend, oláh-magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz egy órányira: 14 r., 143 g. kath. 48 ref., 15 zsidó lak., kik többnyire gelyvások. Földje bőven terem buzát és tengerit, kivált a Szamos mellékén; rétjei kétszer kaszálhatók; fája kevés. F. u. Csabay Antal, Gáspár János, özv. Virágné, a Pogány örökösök. Nagy és Pap nemzetség.

Kis-Berend, puszta, Somogy vármegyében, Berzencze mellett.

Berendia, oláh falu, Arad vgyében, Fejér-Körös mellékén: 56 kath., 437 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa ennek is hegyes; erdeje, szilvája elég.

Berente, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolctól $1^3/_{16}$; u. p. Kazincztól $^3/_{16}$ állomásra, egy szük völgyben. Szomszédai Alacska, Harnácz, Dusnok, Szent-Péter. Határkiterjedése hiteles földmérés szerint 2108 hold 537 □ öl; belsőség 33 h. 310 öl, szántóföld 757 h. 693 öl, kaszáló 303 h. 1086 öl, füzes 11 h. 164 öl, erdő 720 h. 122 öl, szilvás 43 h. 932 öl, szőlő 143 h. 660 öl, pinczehely 2 h. 821 öl, elhagyatott hely 8 h. 492 öl, közhasználat alatt 40 h. 990 öl, terméketlen helyek

Digitized by Google

39 h. 378 öl. Szántóföldei jó minemüségü fekete fövenyes vegyületüek, sikon terülnek, sikeres buzát teremnek, e felett szőlőhegye is első osztálybeli borral szolgál és a földmivelés nemcsak a házi szükséget elégiti ki, sőt termékeiből kereskedésre is juttat. A lakosok az állattenyésztéssel is foglalatoskodnak, s igavonó s szarvasmarhákon kivül, legelőjük szép számu juhokat táplál, mindamellett azonban a gazdaság régi megszokott modorban üzetik. Lakosok száma 405 l., u. m. 128 r. kath., 11 g. kath., 11 evang. 246 ref. 9 zsidó. Felszabadult telkes gazda 18, zsellér 50. A határon keresztül folyik a Sajó vize, mellyen vizi malma van. Birtokosok: Szepessy László, Puky István, Pap Sámuel, Szakál Sámuel.

Berény, kis magyar falu, Sopron vármegyében, Csepreghez keletre 1 mfd., 50 kath. 50 evang. lak., 650 h. róna határral, mellyből 428 *hold szántóföld*, 38 h. rét, 184 hold erdő., Birják több nemesek.

Berény, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz délre 2 mfd., 932 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 3259 hold 115 □ öl, mellyből szántóföld 1648 h., rét 1140 h., legelő 213 h., házhely 147 h. Urbériség: 2041 h. Majorság: 1018 hold; két lelkészi telek, malom, korcsma, és szorgalomföld 180 hold 115 □ öl. Fekete földe második osztálybeli; terem buzát, árpát, zabot, és kukoriczát. A határszélen folyik a Bogonis patak, melly 3 malmot hajt. Birja a kir. alapitvány.

Balaton-Berény, magyar falu, Somogy vgyében, 811 kath., 6 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. Határa igen termékeny. Bort termeszt. F. u. gr. Hunyady József. Ut p. Szemes.

Berény-Jász, lásd Jász-Berény.

Csák-Berény, lásd Csák.

Diós-Berény, német-magyar falu, Tolna vgyében, 1226 kath., 6 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. — Termékeny földje dohányt, repczét, mákot terem; szőlőhegye, s olajütő malmai vannak. F. u. gr. Apponyi György. Ut. p Nagy-Dorog.

Iharos-Berény, magyar m. v. Somogy vgyében, a horvátországi országutban, 500 kath., 575 ágostai, 12 ref. lak., ágostai anya- s kath. fiók-szentegyházzal., postahivatallal. Határa elég termékeny; bora meglehetős. F. u. az Inkey nemzetség.

Karancs-Berény, magyar falu Nográd vmgyében, szinte a Karancs hegye tövében, mellynek tetején végződik határja. Számlál 397 kath. lak. Erdeje nagy és szép; földjei a hegyoldalban javitást kivánnak; rétjei jók. F. u. g. Berényi Miklós, kinek itt egy uri lakháza van. Ut. p. Szakál.

Kis-Berény, magyar falu, Somogy vgyében, 253 kath., 4 zsidó lakos., termékeny kis határral. F. u. a Jankovich nemzetség. Ut. p. Öreg-Lak.

Lovas-Berény, magyar m. v., Székes-Fejér vgyében, Fejérvárhoz északra 2 mfdnyire, kies vidéken, 1409 kath., 1610 ref., 4 evang., 1240 zsidó lak. Kath. és ref. anya-szentegyházak. Synagóga. Az uraság kastélya csinos izlésü; angolkertjének szépségét pedig a bele eső szőlőhegy különösen emeli, s e tekintetben kevés mérkőzhetik vele. Vannak itt továbbá több boltok, egy nagy vendégfogadó, válogatott schweiczi tehenészet a közel levő erdőben, több ezerre menő nemesitett birkanyáj. — Határában van ugyan homokos föld is, de általjában termékeny fekete agyag ez. Bora jó. Erdeje szép. F. u. gr. Cziráky Antal.

Mező-Berény, magyar-német-tót falu, Békés vgyében, egy lapályos síkságon, Békéshez 1½

Digitized by Google

mfdnyire : 140 kath., 5761 evang., 1899 ref., 50 n. e. óhitű lakosokkal, két evang., egy ref. szentegyházzal s anyaekklezsiákkal. A 17-dik század végén ezen helység is elpusztulván, 1722-ben ülték meg meg ujra néhány magyar, tót és német gyarmatok; azonban a tótok nagy részt már elmagyarosodtak, s a németek is mind tudnak magyarul. *) Azon gymnasium, melly itt 1802 ota virágzott, 1836-ban Szarvasra tétetett által. — Határa nagy kiterjedésű; földe fekete agyagos és felette termékeny; lakosai sok és szép buzát, árpát, kukoriczát, zabot, kendert, répát, dinnyét, luczernát, lóherét termesztenek, s ez utóbbiak magjaival jutalmas kereskedést folytatnak. Szőlőskertjei nagyok s ezekben sok nemesitett gyümölcsfát láthatsz; bora nem állandó; jó lovakat, ökröket, birkákat tenyészt. — Az 1561-iki királyi összeirás szerint a Királyi Félség birta, s volt benne 50 porta. — 1719-ben a gyulai uradalommal egygyütt Harukkern János Györgynek adatott, de ennek férjfi ága 1775-ben kihalván, az egész birtok leány kézre ment. Ezen Harukkern jószágokban a leány-ág miképen osztozott meg, nem lesz talán érdektelen emliteni. E szerint az egész uradalom 96 részekre szakitatván, ezekből jutott gr. Wenkheim Ferenczre $23\frac{1}{2}$ osztályrész; ugyanennyi gr. Wenkheim Józefre a gr. Károlyiakra, (gr. Sztáray, Trautmansdorf) 16; — gr. Stockhammer Ferdinandra felesége jussával együtt 5; b. Wenkheim Józsefre s testvéreire gr. Blankensteinnéra, gr. Feszteticsnére, Kárásznéra, Terezia báró kisasszonyra, mindenikre külön külön $3\frac{1}{5}$, azaz összesen 16 osztályrész; gr. Bolza Józsefre, gr. Eszterházy Mihályra, gr. Batthyáni Istvánra, gr. Mitrovszky Vilmosra mindenikre külön 2; gr. Stockhammer Hermanra, s testvéreire gróf Auerspergnére, b. Dreschelnére, b. Bedekovichnéra mindenikre külön 1, azaz összesen 4 osztályrész. F. u. b. Wenkheim.

*) A tót evangelikusok 3584, a német evangelikusok 2177 főre mennek.

Nagy-Berény, magyar falu, Somogy vmegyében, 759 kath., 341 ref., 10 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal, igen jó szántóföldekkel. F. u. a veszprémi káptalan. Ut. p. Sió-fok.

Berény-Vörös, lásd Vörös-Berény.

Puszta - Berény, puszta, Nográd vármegyében, Nográd fil. 36 kath. lak.

Bereth, magyar falu, Abauj vgyében, ut. p. Forróhoz egy órányira : 87 r. kath., 43 g. kath., 27 evang., 330 ref., 57 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Synagóga. Jó bort termő szőlőhegy. Földes urai számos nemesek.

Beretke, magyar falu, Gömör vgyében, Gömör-Panyit szomszédságában, nagyobbrészint kősziklás helyen fekszik, mindamellett vize elegendő van, mert alsó oldalát a Rozsnyótól lejövő Sajó vize mossa, a helység napnyugot felé levő kissebb részit Jolsva vidékéről lefolyó kisebb Sajó vágja keresztül, mellyen a közbirtokosságnak jó jövedelmező malma áll. Van a reformatusoknak templomjok. Lakja ezen helységet 383 lélek. Van benne $5\frac{7}{8}$ urbéri, $13\frac{3}{8}$ majorsági telek, 322 hold erdő. Földje inkább gabonát, mint buzát termő; mindamellett földjét szorgalmasan mivelő gazda buzát is böven arat; rétje száraz, de jó takarmányt ad, legelője kevéssé sovány, de hizlaló. Birják e helységet Fialka József, Szalay Zsigmond, Anderko és Székely nemzetség. Ut. p. Tornalja.

Digitized by Google

Beretö, tót-orosz falu; Zemplén vgyében, Vásárhely fiókja 72 r., 124 g. kath., 69 evang., 106 ref., 13 zsidó lak., 471 hold szántóföld. F. u. Kazinczy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Beretö, (Brezegowce), tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz délre ½ mfdnyire: 274 r., 29 g. kath., 54 evang. lak. Vendégfogadó. Sörfőzőház. Erdő. Jó föld és rét. A kassai országutban fekszik. F. u. Péchy. Ut. p. Böki.

Berettyó-Sz.-Márton, lásd Sz.-Márton, Bihar v.

Berettyó-Ujfalu, lásd Ujfalu, Bihar vgyében.

Berezinka, vagy (Kis-Leányfalva), német falu, Beregh vgyében, Munkácshoz 1 mfdnyire, a huszti ország- és postautban: 60 r. kath, 10 g. kath., 6 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Berezna, orosz falu, Máramaros vgyében, a Nagy-Ág mellett: 675 g. kath., 96 zsidó lak., s anyatemplommal. Erdeje nagy; jó legelői vannak. F. u. többen. Ut. postája Huszt.

Kis-Berezna, orosz falu, Ungh vgyében, N.-Bereznához délre ¾ mfdnyire: 24 r., 701 g. kath., 20 zsidó lak., Bazil szerzetes kolostorral és templommal, hova évenként búcsura járnak az e vidéket feles számmal lakó oroszok vagy máskép rusnyákok. F. u. a kamara.

Nagy-Berezna, orosz-tót m. v., Ungh vgyében, az Ungh vize mellett, ut. p. Ungvárhoz északra 5 mfd., 306 római, 750 görög kath., 160 zsidó lak, római és g. kath. paroch. egyházakkal. Synagóga. Erdőszhivatal. Határa igen sovány; de erdeje roppant. Birja a kamara.

Bereznik, orosz falu, Máramaros vgyében, Beregh vgye szélén 668 g. kath., 14 zsidó lak., s anyatemplommal. Határa sovány, de erdeje sok. F. u. gr. Teleki, s m. t. Ut. p. Huszt.

Berg vagy **Perk**, német falu, Bars vgyében, Körmöcz határjában: 769 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határa igen sovány; legelője hasznos; bányákat mivel. F. u. Körmöcz városa.

Bergwerk, német falu, Vas vgyében, Szalonakhoz 1 óra, 74 k., 203 evang. lak., szük és sovány határral. A jormensdorfi uradalomhoz tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Berhida, magyar falu, Veszprém vgyében, a Séd vize mellett, 344 kath., 525 ref., 28 zsidó lak., ref. anyatemplommal. — Köves földje sikeres buzát terem; rétje kevés de jó; erdeje és jeles bort termő szőleje van. F. u. Beniczky, Boronkay, Késmárky, Sido, Tasner, s t. Ut. p. Palota.

Berinke-Borsos, lásd Borsos-Berinke.

Kis- és Nagy-Berke, puszták, Pest-Solt vmegyében, Kalocsa mellett, Kis-Berke 160, Nagy-Berke 304 hold terjedelmü s mindkettőt a kalocsai érsek birja.

Berkeháza, vindus falu, Vas vármegyében, 86 evang. lak. F. u. gróf Nádasdy. Ut. postája Radkersburg.

Berkenye, német falu, Nógrád vgyében, Váczhoz 1½ óra, egy dombon. Határa 1673 hold, mellyből beltelek 56, szántó 721, rét 92, legelő 274, szőlő 40, erdő 517 hold. Majorsági szántóföld nincs, mind urbéri. Földje fekete, s terem árpán kivül mindent. Lakja 365 kath. templommal. Határát egy patak és két mocsár nedvesiti. Birja a váczi püspök.

Berkesd, magyar falu, Baranya vmgyében, 1102 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Határa első osztálybeli; fejér bora a legjobbak

Digitized by Google

közül a megyében. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Berkesz, magyar falu, Szabolcs vmgyében, Nagy-Kállóhoz északra 2 mfd., postahivatallal és váltással Kálló és Vásáros-Namény közt. Határa 4500 hold, mellyből urbériség 420 hold, a többi majorság. Földje homokos, s terem buzát, rozsot, kukoriczát, árpát, zabot, lent, kendert, káposztát. A vizenyős helyeket a földesuraság kiszárittatta. Lakja 577 lakos, kik többnyire reformátusok, anyatemplommal. Birja gr. Vay Ábrahám, kinek itt derék lakháza és gazdasága van.

Berki, puszta, Nógrád vmgyében, 260 kath., 3 evangelikus, 6 zsidó lakossal.

Berki, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Tárnokhoz ½ óra, 57 kath. lak. Szőlőhegygyel, vizimalommal, juhtenyésztéssel. F. u. b. Sina. Ut. p. Tétény.

Berki-Dinnye, lásd Dinnye-Berki.

Alsó- Felső- Berkifalu, 2 magyar falu, Vas vgyében, a körmendi uradalomban, 285 kath. lak. Ut. p. Körmend.

Kis-Berki, magyar falu, Somogy vmgyében, egy utczáját teszi Nagy-Berkinek, 190 kath. lak. Ut. p. Kaposvár.

Nagy-Berki, magyar m.város Somogy vgyében, a Kapos vize mellett, 752 kath., 17 zsidó lak. Szép kastély és kert. Szőlőhegy. Sok rét. Erdő. F. u. gr. Schmidegg örök.

Berkő, Rokicani, tót falu, Sáros vgyében, Bajor fiókja. 205 kath., 108 evang., 10 zsidó lak. F. u. Kassa városa.

Berlebás, puszta, Máramaros vgyében, Rahó határán, 231 g. kath., 6 r. kath. lak.

Berlistye, oláh falu, Krassó vármegyében, Oraviczához 2½ mfdnyire: 6 kath., 1036 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal.

Bernáthfalva, tót falu, Abauj vgyében, ut. p. Kassához 1½ órányira: 368 kath., 4 ref., 71 zsidó lak. F. u. Bernáth és Demeczky nemzetségek.

Bernecze, magyar falu, Honth vmgyében, u. p. Ipolysághtól délre 1 mfd. 802 kath. lak. Nagy szőlőhegygyel és erdővel, mellyben számos őzek, dámvadak legelnek. F. u. a primás.

Bernicze, (Brnic), tót falu, Liptó vgyében, 21 kath., 47 evang. lak. F. u. Kmoskó, Omazta s m. t.

Bersza vagy **Bursza**, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz 1 órányira: 6 kath., 1150 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa részint róna, részint hegyes. Erdeje, szilvásai vannak. Ut. p. Arad.

Berthelemfalva, (Dejtari), tót falu, Liptó vmgyében, a Vág balpartján 26 kath., 176 evang. lak. postahivatal, egy kastéllyal vendégfogadóval, és termékeny földdel. F. u. Kubinyi, Rakovszky.

Berthót, (Bertatowce), tót falu, Sáros vgyében, 416 kath., 5 evang., 8 zsidó lak. — Postahivatal és váltás Eperjes és Korotnok közt. Több nemes udvar és kőbánya. — Malom a Szvinka vizén. Termékeny határ. F. u. a Berthóti nemzetség.

Berzék, magyar falu, Zemplén vgyében, a Hernád mellett, s Borsod vgye szélén; Ónodhoz egy órányira: 236 r. kath., 4 evang., 200 ref., 29 zsidó lak. Ref. templom. 1157 első osztálybéli szántóföld. Gazdag rétek. F. u. többen. Ut. p. Miskolcz.

Berzenke, tót falu, Sáros vgyében, a Szvinka vize mellett, ut. post. Eperjes.

Berzencze, magyar-horvát mező-város, Somogy vmgyében, 1638 kath., 16 zsidó lak. Mocsáros, lapá-

Digitized by Google

lyos határát sok patak hasitja; de maga a város, az uraság szép kastélya, a kath. paroch. szentegyház, s a vendégfogadó magasb helyen fekűsznek. Határa igen termékeny; van postahivatala, hires vásárjai, halastava, vizimalma. Régi várának, mellyet hajdan Zrinyi Miklós vett el a törököktől, maradványa is alig van. F. u. gr. Festetics László.

Berzencze, (Brezniczka), tót falu, Nógrád vgyében; 44 kath., 175 evang. lak. Kath. paroch. templom. Sovány föld. F. u. Szentiványi Ferencz örökösei. Ut. p. Zelene.

Berzencze, (Garan), Brezniczy, tót falu, Bars vgyében, a Garan bal partján; 788 kath. lak. Kath. paroch. templom. — Fája, rétje elég; földje lehetős rozsot terem; fuvarozik; vizi malma van. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Léva.

Garan-Berzencze, tót falu, Zólyom vgyében, Bars megye szélén: 29 kath., 197 evang. lak. Sovány, köves határ. F. u. a kamara. Ut. post. Bucsa.

Vas-Berzencze, (Zselezna Breznicza), tót falu, Zólyom vgyében, az elébbeni helységhez közel kősziklás, erdős hegyek közt: 317 kath. 1 evang. lak. Vas hámor. F. u. kamara.

Berzenke, (Bzenow), tót falu, Sáros vgyében, Radács fiókja: 157 kath., 10 g. kath. katholikus, 47 evang., 5 zsidó lak. Jó rét. Erdő. Földes u. többen.

Kis-Berzseny, falu, Veszprém vármegyében, Zala vármegye szélén. Ut. postája Devecser. Többen birják.

Nagy-Berzseny, puszta, Veszprém vmgyében, Kis-Berzseny mellett.

Berzéthe, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Rozsnyóhoz délre ½ órányira: 386 kath., 825 ref. lak. Ref. anyatemplom. Lakosai főképen földmivelésből élnek és fuvaroznak. F. u. a Máriássy nemzetségbéliek, kiknek itt 3 kastélyuk van. Ut. p. Rozsnyó.

Berzevicze, tót m. város, Sáros vmgyében, a Tarcza mellett, ut. post. Eperjeshez észak-nyugotra 4½ mfdnyire: 1635 kath., 17 evang., 1 ref., 148 zsidó lak. Fekszik a Feketehegy lánczánál, mellynek tetején a legszebb rétek terülnek el, oldalait pedig erdők fedik. Földe hegyes és nehéz mivelésű. Van itt kath. paroch. templom, 4 kastély, papiros, fürész és több lisztmalom. F. u. a báró és nemes Berzeviczy nemzetség.

Berzova, oláh falu, Arad vgyében, az erdélyi utban, fele az északra eső völgyben, ut. postája Kaprucza ½ mfd., 1421 n. e. óhitű lak, kis fatemplommal, két lelkészszel. Hegyes völgyes határa 12,000 hold, mellyből van 40⅝ urb. állomány, 1240 hold sziklás kopár legelő, Mortarecz nevű 60 holdnyi rétje sarjút is terem, 360 h. majorsági, 80 hold posta-földek; a többi majorsági erdőség. Van sok szilvása, 5 patak és egy Marosvizi malma. Főleg kukoriczát termeszt; juhot és kecskét tenyészt. Birja özv. Kaszonyi Aloysia asszonyság.

Besencze, magyar falu, Baranya vmgyében, 28 kath., 282 ref., 4 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Mocsáros határ. Szép erdő. F. u. a kegyes alapitvány. Ut. p. Siklós.

Besenszögh, magyar falu, Szolnok vgyében, Szolnokhoz északra 2½ mfd. 425 kath. lak. Kath. paroch. templom. Rétje sok; szántóföldje termékeny. F. u. a szathmári káptalan.

Besenyő, magyar nemes helység, Heves vmgyében, Poroszlóhoz 2 mfdnyire: 2358 kath. lak. Kath. paroch. templom. Róna termékeny határához több puszta tartozik, s a szarvasmarha-tenyésztés nagy fontosságú.

Digitized by Google

F. u. igen számos nemesek. Ut. p. Kápolna.

Besenyő, magyar falu, Bars várgyében, a Zsitva mellett, Komárom vmgye szélén: 1019 kath. lak. Kath. paroch. templom. Sok fekete agyagos földekkel, tágas legelővel s rétekkel bir; de fája kevés. Marhát nevel. Gyümölcsöt és hires káposztát termeszt. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. post. Érsekujvár.

Besenyő, német falu, Temes vmgyében, Temesvárhoz északnyugotra 2 mfdnyire, egy völgyben, 2023 r. kath., 50 n. e. óhitű, 132 egész, 62 fél és 18 negyedtelkes lakossal, 54 mesteremberrel. Kath. paroch. templom. Határa 7335 hold 383 □ öl, mellyből 5044 hold urb. szántóföld, 1100 h. kaszálló, 539 hold 220 □ öl legelő, 148 h. 300 □ öl szőlő, 2 h. szorgalmi föld. Majorsági föld 1501 h. 1313 □ öl, de ezek nagyobb részt viz alatt feküsznek. Első osztálybeli gazdag földe főleg tiszta búzát terem. Vizei a Beregszó és még más két patak; a Beregszó két malmot is hajt. Birja a kir. kincstár.

Besenyő, magyar falu, Somogy vgyében 121 kath., 163 ref. lak., homokos határral. F. u. többnyire Festetics Antal, azután Somsich, Pongrácz, Czindery és mások. Ut. p. Szigetvár.

Besenyő, puszta, Somogy vgyében, a babolcsai járásban, ut. p. Szigetvár. Határa 6206 hold, nagyobb része homokos, tavas erdő; marhanevelésre jó. Birják gr. Somsich, Pongrácz, Festetics Antal, Czindery László.

Besenyő, puszta, Bihar vgyében, Váradhoz közel. Földe jó, kivált marha- és juhtartásra. Birja Beöthy Sándor.

Besenyő, puszta, Nyitra vgyében, Récsény filial. 34 kath. lak.

Ó-Besenyő, bolgár mezőváros, Torontál vgyében, Szegedhez délkeletre 4 mfdnyire, az Aranka vize mellett 7526 kath., 12 reform., 202 óhitű lak., kath. anyatemplommal, szép városházával, vendégfogadóval. Határa nagy kiterjedésű, s igen termékeny, az uraságnak több ezer holdra menő majorsági rétje és legelője van. Egész urbéri telket 263⅞ számlál. F. u. a kamara.

Besenyőd, magyar falu, Szabolcs vgyében, Baktához félóránnyira: 96 r., 30 g. kath., 543 ref., 98 zsidó lak., s ref. anyatemplommal, ⅞ harmadik osztálybeli urbéri telekkel, dohány-termesztéssel. F. u. Baranyi, Bezdédy, Bicskey, Borbély, Czeglédy, Dekmár, Eöry, Ferenczy, Halász, Hideg, Kecskeméthy, Kis, Kóródy, Ladányi, Laskay, Lórándy, Lőrinczy, Mikó, Molnár, Nagy, Puskás, Rácz, Szabó, Szelle, Sztrogy, Tar, Tarsy, Török, Udvarhelyi, Zoltay, Zsiday, Jeney, Vékey, Vida.

Besnyő, puszta, Pest-Pilis vármegyében, Gödöllő tőszomszédságában, a pest-kassai országút mentiben. Van 20 hold rétje, 867 hold erdeje, s mintegy 500 hold szőlőhegye. E szőlőhegy régibb és ujabb ültetés, az első Ó-Besnyő, a második Uj-Besnyő, Antal hegye alatt ismeretes. Mind a kettő délnek feküdvén igen becses fejér bort terem, ámbár Ó-Besnyőn vörös bor is szüretik. E puszta határában, épen az országút mellett, Gödöllőtől keletre kis ½ órányira fekszik egy kapuczinus zárda és szentegyház, hol igen népes bucsujárások történnek, a Grasalkovich férfi ágban már kihalt herczegi család sirboltjával. A zárda mellett vannak néhány zsellérházak is, s az egész gyönyörü erdőktől, árnyékos fasoroktól környezve, feletté regényes helyen fekszik. A puszta birtokosa a gödöllői uradalom.

Besnyő, Sárihoz tartozik, Pest-Pilis vgyében.

Alsó-Felső-Közép-és Kis-

Digitized by Google

Besnyő, puszták, Székes-Fejér vgyében, 490 kath., 176 ref., 14 evang. lak. róna igen termékeny határral, Baracskához délre 1 órai távolságra.

Besse, magyar-tót falu, Bars vgyében, 340 kath., 181 ref. lak., Kath. paroch., és ref. filial. templomok. Legelője, földje igen jó; bora, fája, gyümölcse elég. F. u. gr. Hunyady, sat. Ut. p. Verebély.

Bessenőfalva, (Beszeniova), tót falu, Liptó vmegyében, a Vágh jobb oldalán: 298 kath., 2 evang., lak. Uraságí lakóház. Nevezetes savanyu viz forrásáról. — Ennek vize tiszta, ize erős, csipős és szeszes. Alkotórészei: csipős szesz, vas, lúgföld és sok lúgsó (alkalsches Salz); a vizelletet különösen hajtja. Használ a máj- és lép-daganatokban, hideglelésben, kolikában, sat. F. u. Dvornikovics familia. Ut. postája Rosenberg.

Bessenye, magyar falu, Zala vármgyében, 303 katholikus lak. F. u. többen.

Bessenyő, tót falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $^{6}/_{16}$ állomásra; határkiterjedése 1237 hold, ebből szántóföld 498, rét 428, legelő 150 szőlő 161 hold; majorsági szántóföld 42 h. rét 200, szőlő 161 hold, legelő közös; urbéri szántóföld 456, rét 228 hold. A föld homokos fekete, vadvizes, terem leginkább rozsot és kétszerest; az állattenyésztés türhető, valamint a gazdálkodás is. A lakosok száma 433 lélek, ebből 422 r. katholikus, 2 óhitü, 56 protestans, 4 zsidó. Nyelvre 6 magyar, 5 ujmagyar, 418 tót, 4 zsidó. A r. kath. fiókegyház Szirma-Bessenyőhez tartozik. Határát ezen helységnek keresztülfolyja a Sajó vize, több mocsárokat képezvén. Birtokos gr. Szirmay István; s a Szirma-Bessenyői majoratusi uradalomhoz tartozik.

Beszter, (Bisztár), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Kassához $1^{1}/_{2}$ órányira: 149 r. kath., 50 g. kath., 21 evang., 180 ref. lak. Ref. és kath. templom. Lakosai sok gyümölcsöt, különösen hires cseresznyét termesztenek. F. u. a Sz.-István seminariuma.

Besztercze, (Bisztricza Visternicz), tót falu, Pozson vgyében, a holicsi országutban, Pozsonyhoz 2 órányi távolságra. Kath. paroch. templom. Lakja 1533 kath., 4 zsidó lak. Határjában északra sok agyag márga találtatik; földje homokos; erdeje derék; uraságí majorság; vizimalom. F. u. gr. Pálffy Leopold.

Besztercze (Ó), népes tót falu, Trencsén vgyében, a Gallicziai határhoz közel: 2748 kath., 1 óhitü, 76 zsidó lak. és kath. paroch. templommal, synagógával. Földje sovány; de fenyves erdeje, legelője bőven. Lakosi sok marhát, juhot nevelnek; patakjokban pedig pisztrangot fognak. F. u. Szina György. Ut. p. Zsolna.

Besztercze (Uj), tót falu, Trencsén vmgyében, a Gallicziai határszélen: 2196 kath., és 10 zsidó lak., kath. paroch. templommal; pálinkafőzéssel. Lakosai fa-eszközöket készitenek, s sajtot csinálnak. F. u. Szina György. Ut. p. Zsolna.

Besztercze (Vág), tót m. v., Trencsén vgyében, a Vágh vize balpartján. Nevezetességei közé tartozik a régi góth izlésre épült kath. paroch. templom, rézzel fedett toronynyal; a Vághon lévő hid, mellyen b. Balassa részére vám szedetik, és a zsidóknak nagy synagógájok sat. A városon keresztülfolyó Rieka patak két 4 kerekü malmot hajt. Határa hegyes völgyes, és sokat szenved a Vágh kiöntéseitől. Lakosai közt, kik 1939 kath. és 254 zsidókra mennek, igen sok mesterember, és nemes személy ta-

Digitized by Google

láltatik, legtöbb van fazekas, azonban mind ezek mezei munkát is folytatnak. A régi Beszterczei vár északra mintegy $^1/_2$ órányira fekszik a várostól, egy a Vágh partján felemelkedő, nem megmászhatatlan kőszikla tetején, honnan a kies Vágh völgyére felséges kilátás esik. Ezen várnak már régenten a Balassa familia örökösc volt, s most is az, de gr. Szapáry nemzetséggel megosztva, s feje egy 26 helységből álló uradalomnak. — A vár alatt fekszik Podragy nevü helység, mellyről alább bővebben. Ut. p. Zsolna.

Beszterczebánya (Neosolium, Neusohl, Banszka Bystricza), Zólyom vmgyében fekszik egy völgyben magas hegyektől körülvetetve, a Garan és Bisztra viz összefolyásánál, Körmöcztől 3, Selmeczhez 4, Pesthez 18, Kassához 26 mfd. távolságra. Mikor kezdették épitni, bizontalan, de IV. Béla alatt 1255-ben már királyi várossá lett. III. András Thurócz és Liptó felé határát megnagyobbitotta. Szinte ez történt 1309-ben. 1478-ban Corvin Mátyás Beatrixal együtt gyakran mulatott itt. — 1601-ben a döghalál nagy pusztitást teve. 1605-ben Bocskay vezére Rhédey Ferencz keményen megsanyargatta, s ugyanekkor Zahlwein birót kezesül elvivé. — 1620-ban az itten tartatott országgyülésen Bethlen Gábor magyar királynak kiáltaték ki. — 1645-ben ismét döghalál uralkodott. 1680-ban Geczy István, Tököly vezére megsarczolta a várost. 1761-ben a tüz egy rézhámorban kiütvén; több mint 2 miliom kárt okoza. 1783-ban nagy árviz.

Beszterczebánya jelenleg egy a magyarországi legszebb városok közül: mert nem csak környéke felette gyönyörü, a szüntelen egymást felváltó hegyek, völgyek, vizek, patakok, erdők, rétek, elszórt kastélyok, s hámorok, helységek, gyümölcsösök miatt: hanem a város maga is több szép épületekkel dicsekedhetvén, minden utazót kellemesen lep meg. Nevezetesebb épületei: 1) A régi vár, mellyben van a kath. két paroch. szentegyház. 2) A káptalan székes egyháza. 3) és 4) Az evangelikusok szép izléssel épült templomai. 5) A nagy kiterjedésü püspöki kastély. 6) A kanonok urak lakháza, melly hajdan jesuiták Collegiuma volt. 7) Az igen pompás vármegyeháza. — 8) A városháza. 9) A bányász kamarai épület, roppant udvarral. 10) A polgári kórház s számos csinos privát épületek. Összesen 478 ház számláltatik, s ezekből 249 a belsővárosban, 229 pedig az öt külvárosban van. A belső városi piaczon fekvő házak circularisoknak (Ringhäuser) nevezletnek, s szabad pálinkafőzési s borkimérési joggal birnak. Nagy kényelmére szolgál a városnak azon csatorna, mellynek segedelmével egy órányi távolságról friss, egészséges forrásvizet kaphat; sőt illyen forrásokat a város melletti kertekben is találni, mellyek közül egynehány valóságos ásványos savanyu viz, s mind italra, mind fördésre használtatik. — Nem kis diszt adnak Beszterczének az itten lévő számos királyi és országos tisztségek, mint a posta-, sóház, harminczad hivatalok, bányászkamara, végre a beszterczebányai r. kath. megyés püspöknek s káptalannak székhelye. Alapitotta ezen püspökséget Mária Terézia 1776-ban, s jesuita jószágokkal megajándékozván: megyéjét kiterjesztette egész Zólyom, Thurócz vármegyére, Nyitra és Bars vmegyének pedig egy kis részére. Van itt továbbá kath. és evang. gymnasium; kath. nemzeti főoskola, papi nevendékház, leánynevelő intézet, kisdedovó intézet. —

Lakosai, kik 2987 katholikus, 2241

Digitized by Google

evang., azaz összesen 5228 lélekre mennek, hajdan Thuringiából bevándorlott nemesek valának; de most többnyire tótok, kevés németekkel s még kevesebb magyarokkal vegyest. Foglalatosságuk: bányászság, kézi és más mesterségek, kereskedés, fuvarozás. Az idevaló réz- és vashámorok, mellyekben drót is huzattatik, nagy fontosságuak; valamint a k. olvasztóház is, hol a Selmeczről jövő ezüst ércz szokott olvasztatni, s melly temérdek fát elemészt. Ez okból, mind felöl, mind alól a városon állíttatott egy nézésre méltó vizrekesz, melly 30,000 köből hasábfát (egy kőbölben 180 hasáb) fog fel, s innen egészen a szénégető helyekre vitetik; a feleslegest pedig, vagy az elmerülttet (Senkholz) eladják. — Mind ezen roppant fa-mennyiség a Garam-melléki gyönyörü erdőkben vágatik. Készitenek itt továbbá: puskaport, minden nemü vas és réz edényeket, *posztót*, sok kalapot, közönséges és *fél porczellán* edényt, bőrt; a szilézíai gyolcsot pedig különféleképen megfestik s evvel eleven kereskedést üznek. — Az itt készitett ércz-mészt (Berggrün) hordókba pakolva Bécsbe küldik (évenként 120—124 mázsát), s ennek mázsája helyben 300 forint. — Hétfőn tartott hetivásárai gabonára nézve felette hiresek. Czukorgyára haldokló félben van. Besztercze-bányának határa nagy, s rajta több falu fekszik.

Besztercecz, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. post. Nyiregyházától északra $2^3/_4$ mfd., nádas rétségek közt, annyira, hogy nyáron is ritkán lehet a faluba szárazon menni. Határa 3000 hold, mellyből azonban csak 500 hold száraz, de a többi is használtatik kaszállás és nádvágás által. Urbéresek csak 65 holdat birnak, de a lápok közt szabadon vagynak elbocsátva, s itten a szarvasmarhák meglehetős eledelt kapnak. — A rét között van egy nagy földvár, de eredete nem tudatik; a lápokon égerfás erdő. Káposztát sokat termeszt; hala, csikja pedig nagy hőséggel. — Lakja 470 lélek, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal.

Betfia, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz $1^1/_2$ mfd., erdők között, dombos, völgyes helyen, 250 g. kath. lak., s kis fa-imaházzal. Határa 1000 hold, mellyből szántó 60, rét 100, cserés legelő 200, erdő 640 hold. — Fejér sárga agyag földe tavasz-buzát, rozsot, zabot és tengerit terem. Határán van egy magas mészhegy, mellynek köveiből hires meszet égettet az uraság, u. m. a praemonstrati szerzet Váradhegyéről nevezett prépostsága.

Bethlenfalva, (Bethelsdorf), tót falu, Szepes vgyében, Káposztafalva fiókja, 488 kath., 14 evang. lak., kik sok gyolcsot készitenek. Határában gránátot találnak. Hajdan itt volt a láncsások gyülés-helye. F. u. Draveczky, Obruczky, Goldberger, Montskó, Glósz, s m. Utolsó postája Lőcse.

Betlenócz, puszta, Zemplén vgyében, N. Mihály fiókja.

Betlér, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rozsnyóhoz északra $^1/_2$ órányira, hegyek és völgyek közt. Lakosai közt, kik 461 kath., 756 evang. mennek, mindenféle nemü és jó mesteremberek találtatnak; a földet szorgalmatosan mivelik, vasbányákban és hámorokban dolgoznak, kereskednek, fuvaroznak. Evang. anyatemplom. Ékesíti ezen helyet a gr. Andrássy Károly kastélya, ásvány- és pénzgyüjteménye, s jeles angolkertje. Van egy senorialis közönséges könyvtára is.

Bezdán, magyar mező-város, Bács vgyében, a Dunához 1, Bajához délre 5 mfdnyire, saját postahi-

Digitized by Google

vatallal. Van 6500 r. kath., 250 zsidó lakosa, paroch. temploma, synagógája, révje a Dunán, mellyen Baranyába járnak. Határa igen lapályos; szénája, hala sok. Kiterjed 1100 □ ölével 18910 holdra, mellyből 140 telek után urbéri szántó 4927, rét 3500, jó legelő 2523, mocsáros legelő 890, szőlő 79, uradalmi szántó és rét 79, makkos erdő 1741, füzes 200, nádas 3872, tavak 900, utak 199. Földje első osztálybeli. Birja a kamara.

Bezdéd, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza vize, Ungh és Zemplén vgye szomszédságában: 174 r., 73 g. kath., 824 ref., 86 zsidó lak., ref. anyatemplommal; $7^7/_8$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. — Földje bő termékenységű; gyümölcse, s tölgyes erdeje elég. Itt van b. Ghilányinak, s több részvényes tagoknak egy Gall szerint intézett igen jeles gőz pálinkafőzőháza, melly eddig hazánkban legnagyobb. F. u. b. Béhmer, báró Ghilányi, Egry, Holesch, Ladányi, Molnár, Nagy, Péczely, Petrovay, Somlyódy, Viczmándy, Orosz, Ormos, Lónyay, Erős.

Bezdin, lásd: Fönlak.

Bezedek, német-rácz falu, Baranya vmgyében, 340 kath., 185 óhitű, 6 zsidó lak. A dárdai uradalomhoz tartozó. Ut. postája Baranyavár.

Bezenye, (Pallersdorf), horvát falu, Mosony vgyében, a posonyi országutban, 899 kath. lakos., s paroch. szentegyházzal. Határa első osztálybeli, s $116^1/$ egész jobbágytelke után bir 630 h. második, 1350 h. harmadik, 801 h. negyedik osztálybeli szántóföldet, 126 embervágó másod-, és 251 embervágó harmadrendű rétet. Van 2 vizimalma, derék erdeje. Földes urai Károly főherczeg örökösei. — Nemes udvarokat birnak Laáb és Virágh nemzetségek.

Bezeréd, magyar falu, Zala vgyében, 613 kath., 8 zsidó lak. F. u. a Bezerédy nemzetség. Ut. p. Szalabér.

Bezi, magyar falu, Győr vgyében, a Tóközben, 222 kath., 435 evang., 130 zsidó lak., evang. anya-, kath. fil. szentegyházzal. Főgazdasága rétjeiben s legelőjében áll. F. u. több közbirtokosok. Ut. p. Győr.

Beznákfalva, (Beznakovajsza), tót falu, Nyitra vmgyében, a Valaszka patakja mellett: 54 kath. lakos. F. u. Beznák fam. Ut. postája Privigye.

Beznocz, vindus falu, Vas vgyében, 8 kath., 83 evang. lak. F. u. gr. Nádasdy. Ut. postája Radkersburg.

Beznye, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kerületben, 423 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Lásd N.-Báród.

Bezeő, magyar-orosz falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz észak-nyugotra $1^1/_2$ mfdnyire: 332 r., 441 g. kath., 8 evang., 645 ref., 26 zsidó lak. Gör. kath. és ref. anyatemplom. Tágas és termékeny róna határ. Erdő. Kastély. F. u. gr. Sztáray Albert.

Bézs, magyar falu, Ungh vgyében, Kaposhoz nyugotra $1^1/_4$ mfdnyire: 19 r., 13 g. kath., 7 evang., 865 ref., 10 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Határa nagy és termékeny, de mivel a Laborcza és Latorcza közt fekszik, az áradásoktól gyakran szenved. Szép tölgyes erdeje van. F. u. gróf Klobusiczky. — Utolsó postája Ungvár.

Bézseny, puszta, Somogy vármegyében, 34 kath. lak.

Bia, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, Budához 2 mfd. 1536 ref. és kath., 15 zsidó lak., ref. anyatem-

Digitized by Google

plommal. Földje szép buzát s jó bort terem; kőbányája van; tava mind malmaival, mind nádjával és halaival sok hasznot hajt. Birja gr. Sándor és Fáy családok.

Biborka, 1100 holdas kis puszta, Komárom az uj rend. szerint Esztergom vgyében, Tatától $11^{9}/_{16}$ állomásnyira s egészen erdőség; délről Oroszlány, nyugotról Majk, északról Gesztes: kis keleti részét Kőhányás határozzák; földe homok. F. u. gróf Eszterházy Miklós.

Bicsa (Kis), tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partján N.-Bicséhez 1 fertály: 339 kath. lak. Földjei jó rozsot, árpát teremnek; rétjei kövérek. F.u. h. Eszterházy. Ut. post. Zsolna.

Bicse, (Bittsé), tót mezőváros, Trencsén vgyében, a Vágh vize jobb partján: 2618 kath., 3 evang., 325 zsidó lak., 2 kath. templommal, és egy synagógával, sóházzal. Határja termékeny; legelője jó; erdeje, s több vizimalmai vannak. Lakosai többnyire mesteremberek, fazekasok, és fakereskedők. Hegyen épült vára régenten hiresebb volt. Itt volt hajdan fogságban Telekesi Mihály 1600 eszt, kinek sok latorságai, s felség-bántás vétsége miatt 1605-ben a pozsonyi piaczon feje vétetett. A várat hajdan Thurzók birták, de gr. Eszterházy Miklós, Thurzó Imre özvegyét Nyáry Krisztinát elvevén: ez a hozzá tartozó uradalommal együtt, melly Bicse városából és 21 faluból áll, a h. Eszterházy familiára szállott. Régi időben virágzott itt egy luth. gymnasium. Ut. p. Zsolna.

Bicsérd, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa $3817^{5}/_{8}$ hold, mellyből majorsági szántó 737, beltelek $27^{3}/_{8}$, rét $215^{2}/_{8}$, legelő $401^{6}/_{8}$; urbéri-szántó $1423^{7}/_{8}$, beltelek $156^{2}/_{8}$, rét $475^{2}/_{8}$, legelő $380^{6}/_{8}$ hold. Földje agyagos és fekete homokos, s mindent jól terem. Lakja 1173 róm. katholikus, helybeli pappal és templommal. Birja a pécsi káptalan.

Bicske, népes magyar m.város, Székes-Fejér vmgyében, Fejérvártól keletészakra 5 mfd. 1394 kath., 2363 ref., 5 evang., 3 óhitű, 7 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. A Győrből Budára s Fejérvárról Esztergomba vivő útak itt vágnak össze. Házai csinosak és jól épültek. Nevezetesek köztük: az uraságí nagy kastély, melly azonban kiépitve nincsen, egy szép virágos, zöldséges, gyümölcsös és fáczányos kerttel; több gazdasági épületek, vizimalmok és tavak; boltok s vendégfogadók. Határa szép buzát terem; bora jó; erdeje derék, s tavakkal bővölködik. Az uraság kitünő gazdálkodást folytat, s az ujabb czélszerű gazdasági találmányok és eszközök itt épen nem ismeretlenek. F. u. gr. Batthyáni Kázmér zártömege.

Tápió-Bicske, magyar falu, Pest vmgyében, a Tápió vize mellett, Pesthez keletre 5 mfd., ut. p. Tápió-Szele. Dombos és róna határa első osztálybeli; buzája hires. Lakja 2276 l., kik 254 hébert kivéve, r. katholikusok, paroch. templommal, synagógával. Birják a gr. Beleznay és Bicskey nemzetség számos ivadékai. Ütközet a magyarok és osztrák császári seregek közt 1849. april 3., mellyben eleinte a magyar seregek viszszaverettek, de ezek Damjanich és Aulich vezérek által segittetve később az osztrákokat Izsaszeg felé visszanyomák.

Bielipotok, tót falu, Árva vármegyében, 771 kath., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. $16^{5}/_{8}$ sessio. Papirosmalom. Kőbányák, mellyekből jó malom-kövek ásatnak. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Bihar, magyar mezőváros, Bihar vgyében, Váradhoz 1 mfdnyire, sik-

Digitized by Google

ságon, 330 r. kath., 2000 ref., 12 zsidó lak., szép uj kath. paroch. házzal és templommal, ref. tornyos anyaegyházzal, postahivatallal. Határa 8334 hold, mellyből 2898 h. szántó, 1676 h. rét, 1063 h. legelő, 2700 hold szőlő; erdeje nincs. Ebből urb. szántó 888, rét 666; majorsági szántó 2010, rét 1010 hold. Földe jó mivelés mellett, mindent gazdagon visszaad; roppant szőlőhegye hires fejér bort terem, s ezen a debreczeniek s más vidékiek sok szőlőt birnak. Határát nedvesítik a Kis-Körös és Kösmő vizek. A város északi végétől nehány száz lépésnyire, épen a Székelyhidra vezető jó kavicsos országút mellett épségben látható egy roppant földvár négyszegletre épitve. Ezt némellyek még Mén Marót bihari fejedelem által épitett várnak tartják; de bizonytalan. Annyi bizonyos, hogy e földvár felette régi épitmény, s hihetőleg Bihar vármegye is innen vette nevét. Vásárokat nem tart. A város birtokosa a váradi deák püspök.

Bikács, tót-oláh falu, Bihar vármegyében, térségen, Váradhoz, melly utolsó postája, 2 mfd., 536 r. kath., 530 n. e. óhitű, 4 ref., 3 zsidó lak., róm. kath. és óhitű paroch. templomokkal. Határa 3010 hold, mellyből erdő 250 h., majorsági szántó 1200 h., urbéri 880 h., urbéri kaszálló 340, urb. legelő 340 hold. Földe sovány vizenyős., terem rozsot, tengerit és zabot. Vize egy patak. Birja a váradi deák káptalan.

Bikács, magyar- német falu, Tolna vgyében, 36 kath., 830 ágostai lak., evang. anyaekklézsiával. Határa nem nagy, csak 17 2/8 telket számlál. Rétjei jók. F. u. Bernrieder József. Ut. p. Paks.

Bikács, puszta, Bihar vgyében, M. Csekéhez 1 óra, 3 nagy dombon és 2 völgyön 552 h. határral, mellyből 190 h. szántó, 30 rét, 332 h. erdő. Ezt a lakosok 300 n. e. óhitű oláhok haszonbérlik a váradi deák püspöktől. Földe fejér és vörös agyagos, jó mivelést kiván. Kőbányája van.

Kis-Bikács, magyar hely, Torontál vmgyében, Beodrához keletre 1 1/4 mfdnyire: 43 házzal, 322 kath., 52 óhitű lakossal. Itt van Karácsonyi Lukácsnak gőz készületű pálinkaháza, Pistori módja szerint. F. u. Karácsonyi Lajos és László.

Nagy-Bikács, vagy Karácsonfalva, magyar-német falu, Torontál vmgyében: 71 házzal, 354 kath., 4 óhitű lak., kik dohánykertészek. F. u. Karácsonyi Lajos.

Bikal, német-magyar falu, ut. p. Pécshez északra, Baranya vmgyében, térségen, 419 magyar kath., 702 német ágostai, 16 zsidó lak., kath.- és evang. anyatemplomokkal. — Határa 3204 hold, mellyből urbéri beltelek 110, szántó 1540, rét 700, legelő 250, szőlő 250, urasági beltelek 16, szántó 238, rét 82, szőlő 18 hold. Földje termékeny és jól mivelteték. Birja b. Puchner.

Bikis, oláh falu, Krassó vmgyében, a Béga mellett, Facsethez félórányira: 2 kath., 611 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Bikity, német- magyar- dalmát falu, Bács vgyében, Bajától keletre 2 mfd. 3500 kath. lak., paroch. templommal. Határa homokos, de azért 2-dik osztálybeli, s 1100 □ ölével 15759 hold, mellyből 146 telek után urbéri szántó 5243, rét 3916, jó legelő 2694, homokbuczka 40, szőlő 307, uradalmi szántó és rét 3190, nádas 118, tavak 100, utak 151 hold. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Bikk, magyar falu, Zala vmgyében, 467 kath. lak. F. u. többen.

Nemes-Bikk, magyar f., Borsod vgyében, Miskolcztól 1 13/16 állomásra, Palkonya, Oszláv, Paraszt-Bikk, Bába, Kisfalud helységektől

Digitized by Google

körülvéve. Határa Paraszt-Bikkével össze levén mérve, belső telken s használatlan földeken kivül összesen 5317 hold, mellyből szántóföld 2585, rét és legelő 2732 hold. Lakosok száma 1474, u. m. 79 r. kath., 137 g. kath., 1120 ref. és 138 zsidó. A reformátusoknak van anyaegyházuk, a zsidóknak synagógájok. Birtokosok. Orczy, Okolicsányi, Bódog, Nagy, Bajnok, Kóródy, Kis, Kovács, Tanda, Nyirő, Hajdu, Szekeres, Horváth, Jámbor, Ujszászy, Fejes, Kecskés, Vetésy, Dely, Kulcsár, Dobos, Gellérffy, b. Eötvös, Almásy, nemes család van 133.

Paraszt-Bikk, puszta, Borsod vgyében, Nemes-Bikkhez tartozik 42 lakossal.

Bikkszög, magyar falu, Gömör vgyében, Felső-Vály helységgel összve van kapcsolva, e két helységnek egy hadnagya s birája van; éjszakról nagy erdőség emelkedik felette. A lakosok száma 123 megy. Van benne $3^{5}/_{8}$ *majorsági* telek, jó karban levő erdeje 1000 holdat tesz, 80 kapás szőlejéből 40 dézmás, 250 holdat tevő szántóföld de jó munkálás mellett megtermi a tisztabuzát is. — Lakja e helységet Kalas András úron kivül Lökös, Herényi, Szivos család, de birnak benne még több más helységekben lakók is. Ut. p. Tornalja.

Pap-Bikó, és **Ó-Huta**, két oláh falu, Szathmár vmgyében, oláhul Biken de Pedure és Jegeristeu bátrinu, Erdőszadához 1 mfd. igen erdős, zordon bérczes vidéken. Pap-Bikón van 250 g. kath., Ó-Hután 319 gör. kath lak., anyatemplommal. Határa a két helységnek 4000 hold, mellyből $^{2}/_{3}$ urasági bérczes erdő, $^{1}/_{3}$ urbéri szántó és rét. Földe sovány, vadvizes, inkább marhatartásra alkalmas. Mindenik helynek van egy pataka, s mindeniket birja a Károlyi család.

Bikol, hajdan Bikosku, puszta, Esztergom vgyében, gyönyörű regényes vidéken, Süttőhöz délre $^{1}/_{2}$ mfd. Ut. p. Nyerges-Ujfalu. Van itt az uraságnak csinos kastélyja, nagy kiterjedésű gyümölcsöskerttel; erdeje tágas; szőleje is van. Birja Kovács János.

Bikszád, oláh falu, Szathmár vgyében, az Avasságon, dombokon és hegyek oldalában széljon épitett, 10 r., 1214 g. kath., 4 ref., 14 zsidó lak., g. kath. plébániával. Sovány földje buzát és tengerit terem; rétje kevés; erdeje a bérczeken sok; kevés szőleje, hires savanyuvize van, alkalmas de nem elegendő épületekkel. A Terep a falu alatt folyik, mellyben sok apró kövi halak vannak. Az idevaló kies dombra épitett sz. Basilius szerzetesek zárdáját Esaias apátur, Trebisondei származású alapitotta, ki Camillis János Józseffel, Sebastopolisi görög püspökkel Rómából gr. Kolonich cardinál által Magyarországra hozatott az itt lévő óhitűek egyesitésére, mellyet, fegyveres erővel is segittetvén, ezen a vidéken szerencsés sikerrel véghezvittek. A klastromnak egy szilvásnál és gyümölcsösnél, s némelly apró földeknél egyéb jószága nincs. F. u. Teleki és Károlyi grófok, Vesselényi és Vecsey bárók, Becsky, Darvay Gábor, Nagy, Szirmay, Mátay, Mándy, Dózsa, Tatár, Finta. sth. Ut. p. Aranyosmegyes.

Bikszád, tót falu, Pozson vármegyében, Nyitra vmgye szélén, a Kárpát hegyének nyugoti tövében. Van egy kath. paroch. temploma, 1025 kath., 7 zsidó lak.; vadakkal bővölködő erdeje, vizimalmai, s nem igen termékeny szántóföldje. Az éleskői urad. tartozik. Ut. p. Sasvár.

Bilazovicza, orosz falu, Beregh vgyében, Galliczia határszélén: 72 g. kath., 4 zsidó lak. Rétje, legelője, fája elég; földei zabot teremnek, F. u. gr. Schönborn. Ut. p. A. Vereczke.

Digitized by Google

Billen, puszta, Máramaros vgyében, Rahó határán, 326 g. kath. lak.

Bilke, orosz mezőváros, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre 4 mfdnyire: 22 r. kath., 2105 g. kath., 18 ref., 40 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Synagóga. Földe termékeny; erdeje elég; legelője szoros; a vizáradások, közel lévén Borsova vizéhez, néha kárt tesznek; lakosi Szigetről sót fuvaroznak; vasbányákkal, hámorokkal, s fűrész- és lisztmalmokkal bir; meszet is éget. F. u. Bilkey, Gorzó, Lipcsey, Ilosvay, Morvay, Pongrácz, s m. t. Ut. p. Nyiresfalva.

Bilicz (Kis), tót falu, Nyitra vármegyében, ut. p. Zsámbokréth mellett: 279 kath., 6 evang., 6 zsidó lak. F. u. többen.

Bilicz (Nagy), tót falu, Nyitra vgyében, Kis-Bilicz mellett. Számlál 500 kath., 14 zsidó lak., kath. paroch. templommal. — Közel a Nyitra vizéhez van egy meleg forrása, melly ámbár a bajmóczinál alábbvaló; mindazonáltal a körülbelöl lakó uraságoktól gyakran meglátogattatik. F. u. gr. Majláth.

Bille, igen szép puszta, Pest-Pilis vmgyében, Mende mellett, gazdag buzatermő szántóföldekkel, nagy majorsággal és juhtenyésztéssel. Birja gr. Keglevich Gizda.

Bille, puszta, Zala vgyében, Nagy-Récse és Kanizsa közt.

Billeg, puszta, Komárom az uj rendez. szerint Esztergom vmgyében, keletről Grébics, délről Mocsa, nyugotról Almás és Naszály, valamint éjszakról is Naszály veszik körül. Határa 1600 hold s emelkedettebb s kevéssé halmos. A naszályi határszélben vannak majorsági épületei és nagy bold. asszony tiszteletére kápolna; népessége 46 r. kath., 17 ref. lak., kik a tatai anyaszentegyházhoz tartoznak. A major mellett folyik el a grébicsi szoriló csatornából jövő ér, át az almási határra; réte hosszú tava körül; szántóföldei táblákra osztva inkább agyagosak; legelője hasznos, juhtenyésztése figyelmet érdemel. A 13-ik század végén kelt oklevelek szerint, mellyekben Billen név alatt fordul elő, már puszta volt, s igy hihetőleg a tatár-járáskor pusztult el. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Billege, puszta, Zala vmgyében, Lesencze mellett.

Billét, Billiet, német mváros, Torontál vmgyében, Temesvárhoz 3, ut. p. Csatádhoz 1 mfd. rónaságon. Határa 1600 □ ölével 10,028 hold és 1100 □ öl, mellyből szántóföld 6488 h., rét 1833 h., legelő 797 h., posványság 176, szőlőskertek 146 h. 800 □ öl; utak, dülők stb. 588 hold 300 □ öl. Ezekből uradalmi szántóföld 1208 h., rét 427 h., posványság 176 h.; a többi a közlakosoké. Gazdag fekete földje gyönyörü buzát terem; s a lótenyésztésre nagy gond fordittatik. Lakja 3466 kath., paroch. templommal. Van gyógyszertára is és egy kis patakja Kis-Maros név alatt. Birja a zágrábi püspök. Országosvásárt 3 tart.

Billicz, puszta, Nyitra vgyében, Séllye filial. 6 kath. lak.

Bindt, puszta, Szepes vgyében, Hnilcsek fiókja; lakosai részint bányákban dolgoznak, részint szénégetésből, favágásból élősködnek.

Binyis, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához 1¼ mfdnyire: 5 kath., 1371 n. e. óhitü lak, roppant erdőséggel; óhitü anyatemplommal, s igen nagy határral. F. u. a kamara.

Binyócz, (Binovcze), tót falu, Pozson vgyében, Szomolyánhoz 3 fertálynyira: 612 kath., 32 zsidó lak., szük, s nem igen termékeny határral. F. u. gr. Batthyáni János örök., s mások. Ut. p. Nagy-Szombat.

Biószeg, puszta, Torontál vgyében, ut. p. N. Margitához 2 óra.

Digitized by Google

Birda, oláh falu, Temes vármegyében, ut. p. Detta, 1080 n. e. óhitű lak., paroch. templommal. Határelső osztálybeli, s van 59 egész urb. telke. Birja Termasics János.

Biri, magyar falu, Szabolcs vármegyében, ut. p. Nagy-Kállóhoz délre fél órányira: 66 r., 324 g. k., 4 ref., 23 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, $3\frac{6}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Kállay Péter itt szép nemesitett birkákat tenyészt, ezenkivül van egy Gall szerint készitett jeles pálinkafőző gépelye is. F. u. a Kállay nemzetség.

Biritó, puszta, Paks határához tartozik, Tolna v.

Birján, horvát falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécshez $1\frac{1}{2}$ óra, részint völgyben, részint dombosabb helyen. Lakja 445 r. kath. — Van 34 egész urbéri telke, jó földje, jeles bortermesztése. Birja gr. Batthyáni Iván.

Birkis, oláh mezőváros, Krassó vármegyében, a Maros mellékén: 12 kath., 1381 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal, jó vásárokkal, erdővel, gyümölcsösökkel; sok uraságí legelővel s szép gyümölcsösökkel. F. u. gr. Zichy. Utolsó postája Facset.

Birna, oláh falu, Krassó vármegyében, Lugoshoz $1\frac{1}{6}$ órányira: 1 katholikus, 315 n. e. óhitű lakos., s anyatemplommal. Birja a Macskásy család.

Birócz (Kis), falu, Trencsén vgyében, lásd Adamócz.

Birócz (Nagy), tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján. Számlál 278 kath., 94 evang., 9 zsidó lak. Termékeny földje, és erdeje van. Földes u. a dubniczai uradalom.

Bíród, puszta, Tolna vgyében, Regöly mellett.

Birórétje, puszta, Komárom, az uj rend. szerint, Esztergom vármegyében, Almáshoz 1 kis órányira, ugyanannak határához kebelezve. F. u. gr. Zichy Miklós.

Birtin, oláh falu, Bihar vármegyében, 280 óhitű lak., ut. post. Élesd.

Biskó, puszta, Pest-Solt vármegyében, Szent-Benedekhez tartozik, 100 hold szántófölddel, és révvel a Dunán, Paks alatt.

Biskupicz, tót falu, Trencsén vármegyében, 395 kath. lakossal, Trencsén mellett. F. u. a nyitrai püspök.

Biskupicz, tót falu, Trencsén, az uj rend. szerint, Nyitra vármegyében, Bán mellett: 271 kath., 10 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök.

Bisse, magyar falu, Baranya vármegyében, 26 kath., 350 ref., 5 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa első osztálybeli; bora, fája elég. F. u. gróf Batthyáni. Utolsó postája Siklós.

Biste, magyar-orosz falu, Abauj vgyében, Zemplén vmegye szélén: 55 r. kath., 84 g. k., 160 ref., 5 zsidó lak. Gör. kath. és ref. szentegyház. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Biszterecz (Kis), tót falu, Árva vmgyében, az Árva jobb partján: 33 katholikus, 96 evangelikus, 20 zsidó lakossal. F. u. Medveczky, Ambrózy sat.

Biszterecz (Nagy), tót falu, Árva vmgyében, az Árva jobb partján: 8 kath., 458 evang., 7 zsidó lak. — Alsó-Kubinnal általellenben, földje is hasonló. Sessiója $27\frac{6}{8}$ F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Bisztra, két részre osztott tót falu, Zemplén és Sáros vgyében, a Hermányi hegyekből lefolyó patak mentiben, melly itt szakad a falu alatt hempelygő Tapolyba, ut. post. Eperjestől 3 órányira. Van itt 315

Digitized by Google

római, 120 görög kath., 238 evang., 83 zsidó, synagóga, Szeghy Istvánnak, Ferencznek, Trsztyánszky Illésnek, és özv. Oláh Sándornénak csinos kőházuk, egy savanyuvizforrás, igen számos korcsma, s 20 öles híd a Hermányból lefolyó árkon keresztül. Határa hegyes völgyes, s a Zempléni oldalon kiterjedése 1800 hold, mellyből 6⅜ telek után urbéri szántó 150, h., rét 40 h., majorsági szántó 700 h., rét 100 h., kivágott erdő 700 hold. Földje sovány s főleg zabot terem. A fenemlitett birtokosokon kivül birnak még itt Bertóty Jakab örök. Hevesy András.

Bisztra, orosz falu, Máramaros vgyében, a Ripinyei határban, a Majdankai községhez tartozik, s Szmerek havas alatti sovány és kövecses fekvésénél fogva, többnyire fenyőfa-vágással és szálazással keresik a lakosok élelmüket. Van benne 350 g. kath., 20 zsidó lak., s egy fiókszentegyház. — Sok érczes forrásai mind italra, mind fördésre alkalmatosak. F. u. b. Fischer, Bay, Gulácsy s többen. Ut. p. Huszt.

Bisztra, tót falu, Zólyom vármegyében, Breznóhoz ½ órányira: 198 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. post. Beszterce.

Alsó-Bisztra, orosz falu, Máramaros vmegyében, Bereznához 2⅝ órai járásnyira: 491 g. katholikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Felső-Bisztra, orosz falu, Máramaros vmegyében, 271 g. kath. lak.

Bisztra (Kis), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz 5 mfdnyire, Ploszkó fiókja, 83 görög katholikus, 2 zsidó lakossal. F. u. gróf Schönborn.

Bisztra (Nagy), orosz falu, Beregh vmegyében, Szólyvához ½ órányira: 246 g. katholikus, 13 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. post. Munkács.

Bisztra, (Felső-Kis), orosz falu, Beregh vgyében, közel a galicziai határszélhez, Munkácshoz északra 9 mfdnyire: 113 g. kath. lak. Gör. kath. paroch. templom. — Határa felette sovány; fenyvese van. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. A. Vereczke.

Bisztra, (Krajna), orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, F. Komarnikhoz ¼ órányira: 3 r., 524 g. kath., 6 zsidó lak. Határa hegyes, köszliklás és sovány, erdeje elég.

Bisztra-Turja, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez észak-keletre 3 mfdnyire, közel Beregh vgyéhez: 694 g. kath., 12 zsidó lakos., g. katholikus paroch. templommal. Nagy erdő. F. u. gr. Klobusiczky.

Bisztra, (Verchovina), orosz falu, Ungh vmgyében, közel a galicziai határszélhez: 2 r., 413 g. kath., 10 zsidó lak. Sovány köves határ. — Fenyves erdő. Gör. katholikus paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Orosz-Bisztra, orosz falu, Zemplén vgyében, 118 g. kath. lak., 244 h. szántófölddel. Fekszik Hrabóczhoz közel, hegyek közt. Ut p. Nagymihály.

Tapoly-Bisztra, tót falu, Sáros vmgyében, Hanusfalvához ½ órányira: 284 kathol., 276 evang., 106 zsidó lak. Synagóga. Egy patak a helységet kétfelé osztja, s fele Zemplénhez, fele Sároshoz tartozik. — Földe lehetős, rétje különösen jó; erdeje és savanyuviz-forrása van. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Bisztricza (Alsó), vindus-tót falu, Zala vgyében, 272 kath. lakos. Ut. p. A Lendva. A belatinczi uradalomhoz tartozik.

Digitized by Google

Bisztricza (Felső), vindus-tót falu, Zala vgyében, 511 kath. lak. a belatinczi uradalomban.

Bisztricza (Közép), vindus-tót falu, Zala vármegyében, 304 kath lak. Mind a 3 a Mura mellékén fekszik, s róna lapályos vidéke igen termékeny. F. u. Gyika.

Bisztricze, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1691 hold, mellyből urbéri szántó 308, rét 109, legelő 138, szőlő 81, urasági szántó 59, erdő 987, szőlő 9. Földje hegyes és sovány. Lakja 245 r. kath. Birja Majláth György.

Bisztricsény, tót falu, Bars az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, ut. p. Oszlánhoz ½ mfd. 681 katholikus, 5 evangelikus lak. Gyümölcse, fája, szénája, gabonája bőven van. F. u többen.

Bisztricska, tót falu, Nográd vármegyében, egy mély völgyben: 12 kath., 208 evang. lak., kik hordót, kereket, s más faeszközöket csinálnak, s abból élősködnek. Hajdan G. Volkra birta, mostan Szentiványi uraság. Ut. p. Zelene.

Bisztricska, tót falu, Thurócz vármegyében, közel a Thurócz vizéhez, Sz.-Mártontól dél nyugotra ½ órányira. Számlál 215 kath., 570 evang., 24 zsidó lak. Rétje legelője igen jó; erdeje nagy, patakján számos liszt- és fürészmalmokkal bir. Lakosai olajjal kereskednek; hegyén egy tavat szemlélhetni. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Bisztró, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Ratkóhoz északra 2 órányira, magas hegyek közt: 29 kath., 661 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. — Sovány, hegyes határa csak zabot, és rozsot terem; tágas legelőjén marhát, különösen pedig sok juhot tart, s ennek gyapjából durva fehér posztót szövén, ezt Rimaszombatban adja el. — F. u. többen. Utolsó postája Rimaszombat.

Bisztró vagy **Sebespatak**, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Csetnek és Rozsnyó közt, mindeniktől egyenlő távolságra; 26 kath., 389 evang. lak. — Földe, rétje lehetős; erdeje van; s hegyeiben vasat, rezet ásnak. F. u. a csetneki uradalom.

Bittarova, tót falu, Trencsén vmegyében, 268 kath., és 4 zsidó lak. A litavai urad. tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bittsicza, tót falu, Trencsén vármegyében, ½ órányira ut. post. Zsolnától, 388 kath., 98 evang., és 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom, s fa-kereskedés a Vágh vizén. F. u. a litavai uradalom.

Bize, magyar falu. Somogy vármegyében, ut. postája Marczalihoz ½ órányira, 357 katholikus lakos, s kápolnával. — F. u. gróf Széchényi Pál.

Blasócz vagy **Balásfalva**, tót falu, Thurócz vármegyében, a Csernakov patakja mellett. Számlál 56 kath., 58 evangelikus lak. Termékeny föld; jó legelő; vizimalom. — F. u. többen. Ut. postája Th.-Zsámbokrét.

Blasova, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz délkeletre 3 mfd. 1150 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. — Fekszik Pogonis egyik partja hosszában, melly part magasabb, a tulsó part laposabb levén, itt vannak a kaszállók, uradalmi földek és erdők; a kaszállókat a Pogonis néha elöntvén. Határa 1077 hold, mellyből 645 h. szántó, 249 h. kaszálló, 110 h. legelő, 73 hold belsőség. Urbériség: 621 hold. A lelkész telke 24 hold. Majorsági 700 hold, mellyből szántóföld 300 h., a többi részint erdő, részint legelő. —

Digitized by Google

Földe jó mivelés mellett minden gabonát megterem. A Pogonis vizén van egy derék 4 kőre forgó malom, és egy pálinkaház. Birják: Gyürky Pál, és Ambrózy István báró.

Blatnicza, tót falu, Thurócz vármegyében, egy kies vidéken Sz.-Mártontól délkeletre 2 mfdnyire. — Számlál 56 kath., 1087 evang. lakost. Evang. anyatemplom. Patakján fürész- és kalló malmok. Hegyein levő zsiros legelője sok juhot, tehenet táplál; erdeje igen szép; 1 fertálynyi távolságra szemlélhetni egy meredek kősziklán épült régi Blatniczai várnak düledékét; a közel lévő Tiszta hegyéről pedig tiszta időben a Posonyi várat is beláthatni. F. u. b. Révay és Prónay fam. s feje egy uradalomnak. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Blaufusz, német falu, Bars vgyében, Körmöcz város határában: 527 kath., 80 evang. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő.

Bleigraben, horvát falu Sopron vármegyében, Kőszeghez ½ órányira, 186 kath. lak. Határa kicsiny, s csak 5 urbéri telekből áll; gyümölcskertjei, s kis erdeje van, de szőleje nincs. Birja herczeg Eszterházy.

Boar, puszta, Pozson vgyében, Stomfa filial. 32 kath. lak. F. u. gróf Pálffy Károlyné.

Bobáld, puszta, Szathmár vármegyében, a nagy-károlyi uradalomhoz tartozik.

Bobda, oláh falu, Torontál vármegyében, szép rónaságon, mellyet a Beregszó nedvesit, ut. p. Temesvárhoz 2½ óra. — Határa 3516 hold, mellyből községi szántóföld 1251 h., rét 368 h., legelő 179 hold, szőlő 8 hold $^{1000}/_{1600}$ öl, uradalmi szántó 1000 hold, 600 hold kaszálló. Fekete gazdag földje, hatalmas kukoriczát és buzát terem. Lakja 1056 n. e. óhitű, paroch. templommal. — Birja Gyertyánffy Antal.

Bobogdán, puszta, Nyitra vármegyében, Sasvár filial. 41 katholikus lakossal. Földes ura ő cs. kir. felsége.

Boboth, tót falu, Trencsén, az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, 280 katholikus, 5 zsidó lak. — Kath. paroch. templom. Üveghuta. F. u. a báni uradalom.

Bobró, tót mező-város, Árva vármegyében, 1495 kath., 6 evang., 70 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 15⅝ sessio. — Vizimalmok. Kő- és kőszén-bányák. Lakosai sok gyolcsot, vásznat csinálnak s ezekkel Bolgár-, Moldvaországokba, Krimmbe nevezetes kereskedést űznek. A számos festők tulajdon czéhet tesznek. F. u. az árvai urad. Ut. postája Rosenberg.

Kis- és Nagy-Bobrócz, (Bobrovecz), tót falu, 300 kath. 296. evang. lak. F. u. Okolicsányi. Ut. p. Okolicsna.

Bobrovnik, tót. falu, Liptó vármegyében, 78 kath., 129 evang. lak. Meglehetős föld; urasági csinos lakházak. F. u. Dobrovszky. Ut. post. Berthelenfalva.

Bobrovnik, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján, Trencséntől délre 3 fertály. — Számlál 142 katholikus, 9 zsidó lakost. Határja 1-ső osztálybeli. F. u. többen.

Bocs, magyar falu, Heves vgyében, Bátorhoz ¼ mfd. 816 kath. lak., hegyes erdős határral, jó marhatenyésztéssel. F. u. az egri káptalan, Rácz, Szakál. Utolsó postája Eger.

Bócs, puszta, Bihar vármegyében, Bakonszeg mellett, 4000 hold igen gazdag róna határral. Birják: gr. Rhédey Ferencz, b. Vay Miklós, Rhédey László.

Digitized by Google

Kis-Bócsa, puszta, Nagy-Bócsa mellett, Kis-Kőrössel határos, 4800 hold igen homokos határral, mellyből 100 hold szántó, 2000 h. homokos erdő, 400 hold futóhomok, 2300 h. homokos legelő. Birja a Vattay család. Lásd Kis-Körös.

Nagy-Bócsa, roppant puszta, Pést-Solt vármegyében, Vadkert, Kis-Bócsa, Orgovány, Bugacz, Szank és Taszlár puszták közt. Határa 24,000 hold, mellynek harmada siványhomok, a többi része is homokos legelő, itt-ott egyes nyárfa homoktorlásokon, kevés szántó és kaszálló föld. Birják Sárközy örökösök, Hajós, Zsigray, Bereczky urak, és több Besenyei örökösök.

Bocsár, curiális magyar helység, Nográd vármegyében, tőszomszédságában Lapujtőnek és Mikofalvának. Innen veszi eredetét a Bocsári Mocsáry nemzetség, s ennek fiu ága birja. Ut. p. Szakál.

Bocsár, rácz-német falu, Torontál vármegyében, Becskerekhez északra 7 órányira: 752 kath., 1308 n. e. óhitű, 18 zsidó lak., kath. és óhitű anyatemplomokkal, szép kastélylyal. Határa gazdag termékenységű; $77^2/_8$ egész telket számlál. F. u. a Hertelendi Hertelendy családbeliek. Ut. p. Beodra.

Bocsárd, orosz-tót falu, Abauj vármegyében, Enyiczkéhez délre 3 fertálynyira: 201 róm. kath., 281 g. kath., 1 zsidó lak. F. u. b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Bocska, magyar falu, Zala vármegyében, 386 katholikus 14 zsidó lakossal. F. u. Inkey. Ut. postája Kanizsa.

Bocskád, puszta, Somogy vármegyében, Udvarhelynél, gr. Festetics Lászlóé.

Bocskó, oláh falu, Ugocsa vármegyében, 216 g. kath., 12 zsidó lak. Földje tövises és bokros, különben termékeny volna. Erdeje van. A nyalábi urad. tartozik. Ut. postája Halmi.

Kis-Bocskó, oláh falu, Máramaros vármegyében, 486 g. kath., 20 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. többen.

Kis-, Nagy-, és Németh-Bocskó, orosz-német falu, Máramaros vármegyében, a Tisza két partján: 558 r., 1627 g. kath., 9 ref., 3 evang. lak., r. és g. kath. anyaszentegyházzal. Itt van egy kamarai sószállító-hivatal (a sót Rhónaszékről hozzák), 3 sókamarával, több jeles kamarai épületekkel, s tisztilakokkal. F. u. a kir. kincstár, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Sziget.

Bocsonád, magyar falu, Heves vármegyében: 766 kath. lak., kath. paroch. templommal, termékeny sík határral. F. u. Almásy István, özv. Szeleczky Mártonné. Utolsó postája Árokszállás.

Bócza (Király-), tót m. város, Liptó vármegyében, az Ördöglakodalmának neveztetett hegy alatt, egy mély völgyben 45 kath., 453 evangelikus lak. F. u. a kamara. Ut. post. Okolicsna.

Bócza (Szentiványi-), tót mezőváros, Liptó vármegyében, a most említett mezőváros mellett, mellytől csak egy patak választja el: 9 kath., és 600 evang. lak. Evang. anyaszentegyházzal. Mind a két Bóczának határja nagy kiterjedésű, de igen sovány; erdei felette szépek; hegyeiben arany-ezüstbányák dolgoztatnak; üveghutája van; lakosai pedig sok vásznat szőnek; savanyuviz-forrása is van. — Földes urai Szentiványi család.

Boczföldе, magyar falu, Zala vgyében, 440 kath., 10 zsidó lak. F. u. többen.

Bod, magyar falu, Heves vgyében, a Tarna vize mellett, Kállhoz

Digitized by Google

délre 1 órányira : 641 kath. lakossal. Fekete földje kevés trágyát kiván, szénája bőséges. F. u. Almásy István, b. Orczy, gr. Szapáry, Sághy, Csoma, Gosztonyi, gr. Almásy György, Subich. Ut. p. Kápolna.

Boda, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyes vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 2576 hold, mellyből urbéri szántó 960, rét 585, szőlőhegy 245, erdőboli közös legelő 576, tiszta legelő 50, majorsági föld 90, haszonvehetlen 70 hold. Földe kemény agyagos, köves és igen sovány. Lakja 800 római kath., és 6 zsidó. Birja h. Eszterházy.

Fazekas-Boda, német falu, Baranya vármegyében, 299 kath. lak. s fiók-egyházzal. Buzát, bort, burgonyát termeszt. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Bodafalva, (Bodice), tót falu, Liptó vármegyében, 55 kath., 360 evang. lak., Kath. paroch. templom. Erdeje szép és nagy. Vizimalom. — F. u. Palugyay fam. Ut. p. Bertelenfalva.

Bodaháza, puszta, Pozson vármegyében, Egyházfalva filial. 17 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Cseklész.

Bodajk, magyar-német mező város, Székes-Fejér vármegyében, a kajmadi hegy tövében, ut. p. Moortul 1, Fejérvártul 3 mfdnyire. 1149 kath., 597 ref., 8 evang., 11 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyházak. Az elsőben tartatik a boldogságos szűz Mária képe, mellyhez népes bucsujárások történnek. Földje részint lapály és igen termékeny. Szőlőhegye szép. Erdeje nagy. A ritka szépségű kalvária alatt buzog egy ásvány-forrás számtalan erecskékből, s holmi sárga, veres, és fekete fövény közt csergedezvén, télen soha be nem fagy. Helyben természeti melegsége 13 fok R. szerint. Használ a lép- és májdaganatokban, hideglelésben, köhögésben, aranyérben, komorkórságban, az asszonyi méh betegségeiben. F. u. gr. Bethlenné, született gr. Zichy asszonyság.

Bodak (Kis), magyar falu Pozsony vármegyében, a Szigetközben az öreg Duna jobb partján, Mosonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 485 kath. lak. A Duna szigetjeiben rétje, legelője, erdeje elég. F. u. gr. Viczay. Ut. p. Győr.

Bodak (Nagy), csinos falu, Pozsony vármegyében, a Csallóközben az öreg Duna balpartján : 605 kath., 8 ref. vagyonos lak. Földje meglehetős; káposztája hires; rétje, legelője jók a Duna szigetjeiben, hol erdeje is szép. Van 14 Duna-malma és sok gyümölcse. Lakosai közt több hajósok találtatnak. F. u. a Pálffy fam. senioratusa.

Bodé, magyar falu, Veszprém vármegyében, Ajkához $\frac{1}{2}$ óra, 224 katholikus, 56 evang., 10 zsidó lak. A Boday nemzetség sajátja. Ut. post. Veszprém.

Bodina, tót falu, Trencsén vármegyében, hegyek közt : 234 kath., 149 evang. lak. Mind a két felekezetnek van filial. temploma. F. u. többen.

Bodmér, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében, Bicskéhez délre $1\frac{1}{2}$ óra, 64 kath., 354 ref., 19 evangelikus, 9 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal, kövér buza-termő földekkel, bortermesztéssel. F. u. Toldy, Kaszap, Dezső, Kovács, sat. Ut. p. Buda.

Bodófalva, (Bodovicze), kis tót falu, Thurócz vármegyében, a Csernakov patakja mellett : 35 kath., 55 evangelikus lak. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Bodóháza, puszta, Bihar vármegyében, Mike-Pircs mellett, 700 hold többnyire homokos határral ; er-

Digitized by Google

deje nincs. — Birják : Sinay Károly, Domokos Márton, Fényes Lajos, özv. Halmágyi Lajosné, Gráter Györgynő, Báti s Rácz örökösök, Vennes Leopold.

Bodóháza, puszta, Pozsony vgyében, Egyházfalva mellett.

Bodó-Kő-Váralja, (Pod-Boldok), magyar-orosz mezőváros, Abauj vármegyében, Kassához délre 6 mfdnyire : 1221 r. kath., 258 g. kath., 19 zsidó lak. Rom. és gör. kath. paroch templomok. Van itt egy csinos kastély és kert, sok gazdasági épület, sweiczi tehenészet, hires bort termő szőlőhegy, szép erdő. — Régi várát a Rákócziak építették. F. u. gr. Péchy Józsefné. Ut. postája Tállya.

Bodok, magyar falu, Nyitra vármegyében, Nyitrához keletre 1½ óra : 530 katholikus lak. — Határa dombos és termékeny; erdeje, szőleje van. F. u. a primás, az esztergomi és nyitrai káptalan.

Bodok, tót falu, Nyitra vármegyében, Bajnától délre 1½ órányira : 395 kath., 6 evang., 9 zsidó lak. — Van egy régi vára, melly még a török időben árokkal és sánczokkal kerittetett körül; — a járás is innen vette nevét. — A Rákóczy Ferencz seregei ellen igen vitézül oltalmazták ezen várat a császáriak : mindazáltal kénytelenittettek azt feladni, minekutána az ellenség erősszakos megrohanáshoz készült. — Határa termékeny, szőlőhegye, erdeje elég. F. u. gr. Berényi Zsigmond. Feje egy uradalomnak. Ut. p. N.-Ripény.

Bodok, puszta, Nyitra vármegyében. Ürmény filial. 112 kath. lakos.

Bodok, puszta, Somogy vgyében, Gyékényes mellett.

Bodolya, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécstől északra. Határa 759 hold, mellyből urbéri beltelek 35, szántó 334, rét 103, legelő 110, szőlő 26, uraságí rét 30, erdő 120 hold. Földje sovány. Lakja 183 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapság.

Bodolya, német falu Baranya vármegyében, 451 kath., 10 evang. lak., katholikus fiók-egyházzal, hires vörös bor termesztéssel. F. u. Károly főherczeg örök. Utolsó post. Siklós.

Bodoló, magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira : 4 r. kath., 527 reform., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. A Tisza jobb partján fekűdvén, az árvizektől sokat szenved; egyébiránt gyümölcsben, fában, szénában, halban bősége van. F. u. Bay, Péchy, Bárczy, Ördög, sat.

Bodoló, magyar falu, Abauj vármegyében, Szepsihez 1 órányira : 500 kath., 4 evang., 40 ref., 82 zsidó lak. Földei meglehetősek, rétjei kétszer kaszálhatók. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Bodoló, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Baracza mellett; 23 katholikus, 20 református lak. F. u. Fáy nemzetségbeliek.

Bodoncz, vindus falu, Vas vármegyében, hegyek közt, 54 kath., 426 evang. lak. Van evang. anyaeklézsiája és oskolája. F. u. gr. Batthyáni és gr. Szapáry, s a muraszombati uradalomhoz tartozik. Ut. postája Radkersburg.

Bodonhely, magyar falu, Sopron vármegyében, ut. postája Csorna 2 mfd., a Rába mellett, Győr vmgye szélén. Van 498 r. kath., 50 evang., 6 zsidó lakosa, 1223 hold szántóföldje, 214 hold legelője, 390 hold rétje, 200 hold füzes erdeje. Földe porhanyós fekete, s terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, bur-

Digitized by Google

gonyát, sok dohányt. Lovakat szépeket tart, de juhot a lapályos legelő miatt nem tarthat. Urbériség $10^2/_8$ telek. Birja: h. Eszterházy.

Bodonlaka, tót falu, Sáros vármegyében, Szebenhez keletre $^3/_4$ mfd. 214 kath., 4 evang., 19 zsidó lak. Jó legelő és erdő. Középszerű föld. F. u. Zombory nemzetség. Ut. p. Ternye.

Bodonospatak, magyarosodó tót falu, Bihar vármegyében, a Rézhegy tövében, utolsó postája Margita. Van 750 r. kath. lakosa. — Határa 1930 hold, mellyből 520 szántó, 250 rét, 1160 erdő, külön legelője, szőleje, nincsen. Majorság csak 15 hold szántó, 5 hold rét és az erdő. Sovány földe főképen burgonyát és zabot terem. A szántóföldekben több helyeken van földszakadás, melly minden évben történik. A helységet 2 tiszta patak futja át; hegyeiben érczkő és kőszén nagy mennyiségben; itt van Bulyovszky János urnak egy asphalt bányája; s a bodonosi hegyen egy régi elpusztult templom nyomai láthatók. — Van itt továbbá pálinkaház, vizimalom, guba-kalló. — Birja egészen Baranyi Ágoston.

Bodony, magyar falu, Baranya vármegyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 525 hold, mellyből urbéri szántó 265, rét 120, legelő 97, erdő 43 hold; majorság nincs, miután ezen helység magát még 1848 előtt megváltotta. Lakja 259 r. katholikus. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Bodony, magyar falu, Heves vármegyében, Parádhoz $^1/_2$ mföld., 1298 kath. lakos. Kath. paroch. templom. A délre fekvő völgyben mind földe, mind rétje termékeny; az északi dombokon pedig makkos erdeje van. F. u. gr. Károlyi György, s a debrői urad. tartozik. Utolsó postája Gyöngyös.

Alsó- és Felső-Bodony, 2 tót magyar falu, Nográd vármegyében, az első 95 kath., 365 evang. 14 zsidó lak., a másodikban 216 k., 21 evang., 16 zsidó lak. — Határjok dombos, és elég jó; bort termesztenek. F. u. Muslay, Bibiti Horváth, s mások többen. — Utolsó postája Rétság.

Bodorfa, magyar falu, Zala vármegyének szélén, 255 katholikus, 6 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Bodorfa, puszta, Baranya vármegyében. — A béllyei uradalomhoz tartozik.

Bodorfa, puszta, Baranya vármegyében Sumonyhoz 5 óranegyedre, jó termékeny földdel és nagy erdővel bővelkedik. Birja Scitóvszky Márton.

Bodorofalva, (Bodowa), tót falu, Thurócz vármegyében, közel a Thurócz vizéhez egy patak mellett. Táplál 9 kath., 119 evang. lakost. — Földje róna és termékeny; rétjei igen jók. F. u. többen. Utolsó postája Rudnó.

Bodovka, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján, Krivoszád faluval egyetemben, mellyel egy biró alatt van. — Lakja 1 kath., 175 evang., 26 zsidó. F. u. többen.

Bodrog, magyar falu, Somogy vármegyében, 184 katholikus lakos. Földes u. többen. Kürtös és K.-Albert közt.

Bodrog-Keresztúr, lásd Keresztur, Zemplén v.

Ó-Bodrog, vagy Hodos-Bodrognak is neveztetik, szerboláh falu, Arad vármegyében, a Maros mellett, Aradhoz nyugotra $1^1/_2$ mfdnyire. E helységet birja a Hodosi szinte itt levő n. e. óhitű kalugyer

Digitized by Google

zárda, s ennek birtokára van a falucska is épitve, melly 215 n. e. óhitü lakost számlál. A falu bir 33 h. szántóföldet, 52 hold legelőt, és 12 hold kaszállót. Majorsági birtok tesz 40 hold kaszállót, 140 hold nádast, 420 hold erdőt. Ez erdőben láthatók némelly sáncok nyomai, és egy régi erős lestorony jó állapotban, Jaksics család kőben metszett czimerével, melly család I. Mátyás király alatt költözött ki Szerbiából Magyarországba, s a klastromot is ez alapitotta.

Bodruszal, orosz falu, Sáros vármegyében, Duplin fiókja, 8 r. 173 g. k., 10 zsidó lak. Gör. szentegyház. A makoviczi urad. tartozik. Ut. p. Komarnik.

Bódva, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $^{14}/_{16}$ állomásnyira, a Bódva vize mellett a legszebb rónaságon a Miskolcztul Torna felé vezető utvonalban. Határkiterjedése a hozzátartozó Perecz, Sütő, Abód pusztákkal 6543 hold és $775^{3}/_{6}$ □ öl. Ebből szántóföld 2586 h. 391 □ öl, rét 1216 hold 859 □ öl, szőlő 210 hold 1095 □ öl, erdő 2157 hold 864 □ öl, legelő 113 h. 741 □ öl, országos és magános utak 65 hold 583 □ öl, pinczék helye 8 hold 928 □ öl, kőbánya s temető 6 hold 1175 □ öl, folyóviz 41 hold 1152 □ öl. Ebből ismét urbéri föld s rét 1251 hold 629 □ öl, majorsági szántóföld s rét 4842 hold 134 □ öl, a reform. egyház birtoka 73 hold 446 □ öl, a r. katholikus egyházé 531 □ öl, a helységé 15 h. 621 □ öl, közös birtok 360 h. 813 □ öl. A bódvai határ hegyes és lapályos részekből állván a földminősége ezen helyzet szerint különböző; a partos részeken a föld agyagos nyirok, nagy mivelést kiván, a lapos rész homokos fekete földdel vegyítve s csak kevés munkát igénylő, leginkább termi a rozsot és zabot, de megtermi a tisztabuzát, árpát, kukoriczát s kölest is. — A legelő juhtenyésztésre igen alkalmatos levén, ezt a földes urak nagy haszonnal üzik, a közönséges földmivelő nép Várad tájékáról vásárol marhákat, s azok felhizlalásával üz kereskedést. Lakosok összes száma 1036, ebből r. katholikus 202, reformatus 525, evangelikus 136, óhitü 82, zsidó 31. Van reform. anyaszentegyház, a r. kath. leányegyház pedig Sajó-Vámoshoz tartozik. A határban helyezett Perecz, Sütő, Abód puszta a régi időkben helység volt, s mint több okleveleből kivehető, Zápolya és I. Ferdinand királyok idejében pusztitatott el a törökök által, s lakosai Bódván telepedtek le, hol azon időben már helység s a Paulinus barátoknak zárdájok is volt közel a templomhoz, mit a még most is meglevő alapkövek kimutatnak, hogy összeköttetésben állott a templommal. — A bódvai reform. templom nagy régiségre mutat; hajdan kéttornyu lehetett, a mint mostani helyzetéből kitetszik. — Perecz, Sütő, Abod helysége hol volt épülve, most is kivehető, kivált a templomuk romja, s mai napig is azon hely, hol templomuk épülve volt, p u s z t a t e m p l o m n a k neveztetik. — A helység határát a Bódva folyam és Abód nevezetü patak futja keresztül. — Épületei közt jelesebbek: Szathmári Király József ur jó izléssel épült kastélya, a körülötte levő csinos kerttel, és Szathmári György lakháza. — Mostani birtokosok: Szathmári Király József, Pál, György; Zsöry Lászlóné, Lajos, Puky Lajos, Mihálynó, Batta Boldizsár, Szalay László, Bay Miklós, Balogh Frigyes, István, József, Máriássy László, Törös Györgyné, Lakatos Ferencz, Vékey László, Kassay Zsigmond, Szentimrey Gábor,

Digitized by Google

Klára, Kalas Samu, Csengery József, Várady János, Sándorné, József, Ragályi Tamás.

Bodvicza, horvát falu, Somogy vmgyében, a Rinya vize mellett, 364 kath., 4 zsidó lak. F. u. Jankovich Antal. Ut. p. Babolcsa.

Bodzás, orosz falu, Zemplén vármegyében, Turány fiókja: 3 r., 230 g. kath., 5 zsidó lak., 739 h. szántóföldel, vizimalommal az Ondava vizén. F. u. b. Barkóczy, Szirmay, Szulovszky. Ut. p. Orlik.

Bodzás, puszta, Arad vgyében, a medgyesi pusztának nyugoti részével határos. E puszta is, mint Medgyes haszonbérbe vagyon kiadva, s itten is dohánytermesztők vannak összesen 102-en, lélekszámra 727-en, kath. magyarok. Határa gazdag termékenységü, fekete homokos földdel. Egy harmada gyepföld. Kiterjed 6560 holdra. Birja a kir. kincstár.

Bogács, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $2^{3}/_{16}$, Egertől $^{12}/_{16}$, u. p. Kövesdtől $^{11}/_{16}$ állomásra, egy szép völgyben, melly a helységről bogácsi völgynek neveztetik. Határának kiterjedése becsü szerint 6087 hold, ebből beltelek 126, szántóföld 2599, rét 698, szőlő 349, erdő 1790, legelő 525 hold. Urbériség összesen 2402, majorsági 895 hold, ide értve a Pazsag nevü majorsági földeket is. Az erdő a földesuraság sajátja; a legelő közösen használtatik; a szőlők kileneczed dézsma alatt vannak. — A föld mindennemü gabona termesztésre alkalmas. A lakosok úgy a ló-, mint szarvasmarha-tenyésztéssel dicséretesen foglalkoznak. Népesség 1200 lélekre megy. E közt 1192 r. kath. 3 ref. 5 zsidó, mindnyájan magyarok. — Van a helységben 103 telkesgazda, 74 zsellér, 39 lakó. A r. kath. egyház már 1332-ben fennállott, anyakönyvei 1724-ben kezdődnek, régi ószerü temploma Sz. Márton püspök tiszteletére szenteltetett. Épületei közt említendő még a pap-, s jóizléssel épült tisztilak. A Hor és Szoros patakok a helység közepén egyesülvén, egy két kerekü malmot hajtanak. — A Hor vizéről mondják, hogy ollykor 4—5 évig is csak szivárog; ha pedig vize egyszer megjön, 4—5 évig folyvást bő vizet szolgáltat a malomra. Van a határ felső részin mintegy 4 □ ölre terjedő feneketlen ingovány is. Birtokosa az egész helységnek: az egri főkáptalan.

1 **Bogád**, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 1167 hold, mellyből uraságí szántó 170, rét 10, erdő 50 hold; urbéri szántó 318, rét 159, közös legelő berekkel együtt 470 hold. Földje igen jó. Lakja 277 reform., saját templommal. Birja Czindery László.

2 **Bogád**, magyar falu, Baranya vgyében, völgyben, a pécsi országuttól keletre fél mfdnyire 684 r. kath. szorgalmas lak., kik szarvasmarhával is kereskednek. — Határa 1805 hold, mellyből beltelek $102^{3}/_{8}$ h., szántóföld $983^{5}/_{8}$ h., rét 224 hold, legelő 292 hold, szőlő 63 hold; majorsági szántó $134^{5}/_{8}$ h., rét 4 hold. Termékeny szántóföldjeiben buzát, rozsot, stb. termeszt. Birja a pécsi püspök.

Sár-Bogárd és Tinord, 2 egymás mellett fekvő puszta. Székes-Fejér vgyében, Fejérvárhoz délre 5 mfdnyire, 860 kath., 1580 ref., 173 evang., 568 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, synagógával, sok uraságí lakházzal és kerttel. Nagy gazdaság és birkatenyésztés. F. u. Huszár, Mészöly, Pázmándy, Sigray, Sós, Dörögdy, s más számos nemesek. Van saját postahivatala s váltása Sár-Keresztúr és Nagy-Dorog közt.

Bogárdi, puszta, Zala vgyében, Csatár fiókja.

Bogárföldje, puszta, Nógrád vgyében, 19 kath.

Digitized by Google

Bogáros, német falu, Toronttál vgyében, szép rónaságon, ut. p. Csatád 1 mfd. Határa 5845⅝ hold, melyből szántóföld 4584 h., rét 1162 h., legelő 581, kertek 99⅝ hold. Majorsági birtok csak 17⅝ hold, a többi urbériség. Határa gazdag és első osztálybeli. Lakja 2150 kath., paroch. templommal; vendégfogadó. Birja a kamara.

Bogát, magyar falu, Vas vgyében, a Gyöngyös mellett, Szombathelyhez 1 óra, 74 kath. lak. Nevezetes ezen kis helység kastélyáról és borszesz-gyáráról, melly ezelőtt a cs. kir. had számára sokat eladott. A határnak nevezetes része gyümölcsfákkal ültettetett be. F. u. Skerlecz Károly.

Bogáth, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. p. Báthorhoz fél órányira: 65 r., 121 gör. kath., 3 evang., 1918 ref., 23 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa részint sárga, részint fekete homokos és bő termékenységű; van 13⅜ első osztálybeli egész jobbágytelke, s erdeje. Dohányt sokat ültet. F. u. Bakó, Baksay, Báthory, Buzinkay, Cserjék, Darvay, Dibáczy, Elek, Erdélyi, Erdődy, Éva, gr. Fáy, Fáy, Fejér, Hegedüs, Hetey, Horváth, Juhász, Kálmánczhelyi, Kócsár, Leboh, Lovas, Markus, Mikó, Molnár, Móricz, Ormos, Orosz, Öry, Pap, Puskás, Pethő, Szücs, Uray, Uszkay, Vityi.

Alsó- és Felső-Bogáth, 2 puszta, Somogy v., Edde közelében.

Kónyi-Bogáth, puszta, Somogy vgyében, 241 kath., 38 reform. lakossal.

Segesdi-Bogát, puszta, Somogy vgyében, gr. Széchényi Lajosé, 104 kath., 10 ref. lak.

Bogdanocz, tót falu, Pozson vgyében, Nagy-Szombathoz 1 órányira; 490 kath., 17 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határja fekete agyagos s igen sikeres buzát terem.; rétjei kétszer kaszálhatók; bora, erdeje, s vizimalma van. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Bogdány, magyar falu, Pest-Pilis vmgyében, a Duna jobb partján, Váczhoz 1 óra. Lakja 2902 lakos, kik közt 300 ref., a többi kath., paroch. templommal és reform. fiókegyházzal. Szőlőhegye roppant és sok vörös és fejér bort terem, s ez igen becses minőségű, azért innen távol vidékekről is vétetnek vesszők. Birja a korona.

Bogdány, magyar mezőváros, Szabolcs vmgyében, Nyiregyházához északra 1½ ut. post. Berkeszhez 1 mfd. Határa 6360 hold, beleértvén Kéklő, Szolnok, és Hene pusztákat is. Ebből szerződvényes urbériség 165 hold, szerződvényes zsellérek birnak 560 szántó és kaszálló földet, a város 40 h. rétet. Földje homokos, trágya után terem buzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, burgonyát, káposztát, dohányt. Van 932 reform., 354 római, 52 görög kath., 128 zsidó lakosa, ref. anyatemploma, gyógyszertára, 4 országosvásárja. — Birják: Tahy József, Bégányi Kálmán, Nemes Ferencz, Zsigmond, György, Tamás, Antal, Farkas és Miklós; Jeney Dániel, Korda Ágoston, Hegymegi László és István, Böszörményi Lajos, Ferenczy Antal és József, Sutka István, Osváth Károlyné, Megyeri Juliánna assz. és gr. Barkóczy család.

Bogdány, (Bogdanowce), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Kassához keletre 2 mfd., az Osva patakja mellett: 93 kath, 106 ref., 90 zsidó lak. F. u. Földesy, Horváth, Bónis, Diósy, s m. t.

Bogdány, (Bogdanowce), tót falu, Sáros vmgyében, Somoshoz ½ mfd., a Tarcza mellett: 379 r., 28 g. kath., 145 evangelikus, 36 zsidó lak. Rétjei igen jók; földje is termé-

Digitized by Google

keny; erdeje van. F. u. Keczer nemzetség.

Bogdány, orosz falu, Máramaros vgyében, 8 r., 207 g. kath. lak., s g. kath. anyatemplommal, szép erdővel.

Kis- és Nagy-Bogdány, puszta, Veszprém vgyében, Noszlop és Devecser közt.

Bogdán-Szovárhegy, oláhul Piklò, oláh falu, az ugynevezett lakságon (oláhul Pe-Lunka), melly vidék alatt értetik a Rézerdő napnyugoti széle a Berettyó felé öt egész helység határán elterjedve, ut. p. Telegdhez északra 2 órányira, 328 n.e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa 7163 hold, mellyből urb. szántó 176, rét 50, legelő 113, bokros 113, szőlő 40, majorsági szántó 881, rét 450, erdő 5340 hold. Földje homokkal kevert könnyű agyag, melly inkább termi a tavaszi, mint őszi gabonát, de jó mivelés mellett ezt is jól. Alkalmasabb volna bor-, különösen pedig gyümölcs-termesztésre, a minthogy itt sok cseresznye, alma, körte, baraczk, különösen szilva, e mellett vadalma, körte és barkócza is terem. — Pinczéi a Rézhegy oldalában pompás hidegek. — Határán keresztülfolyik a Gyepes, melly Csanálosnál szakad a Berettyóba. Nevezetesek itt a helységgel szemközt fekvő s Erdélyországba benyuló Rézhegynek magas rengői, mellyek a falutól 1/8 órányira eső helytől kezdve telvék vaddisznókkal, özekkel, farkasokkal elannyira, hogy azok pusztitásai ellen szinte védhetlenek a tengeri, burgonya-vetések, és a marhák, kecskék, sertések. Birja a helységet b. Huszár család.

Bogdása, magyar falu, Baranya vgyében, 116 kath., 476 reform. lak., kath., és reform. anyaszentegyházakkal. Határa lapályos; erdeje van; sok marhát tart. F. u. a pécsi káptalan. Ut. p. Szent-Lőrincz.

Boglár, német falu, Székes-Fejér vgyében, Csákvárhoz 1 órányira, 981 kath., 9 ref., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, bortermesztéssel. F. u. gr. Eszterházy Miklós. Ut. p. Mór.

Boglár, magyar falu, Somogy vgyében, a Balaton mellett, 330 kath., 14 ref., 13 zsidó lak., jó földekkel, halászattal, nádvágással. F. u. többen. Ut. p. Szemes.

Boglárka, orosz falu, Sáros vgyében, Richvaldhoz 1 1/2 órányira: 28 r., 414 g. kath., 11 zsidó lak. F. u. gr. Forgács. Ut. p. Bártfa.

Bogojeva, magyar falu, Bács vgyében, a Dunához 1/4, ut. p. Zomborhoz délre 3 mfd., 1700 kath., 100 zsidó lak., paroch. templommal. Határa az árvizek miatt 3-ik osztálybeli, s 1100 □ ölével 8670 hold, mellyből 36 6/8 telek után urbéri szántó 1440, rét 932, jó legelő 700, mocsáros legelő 1339, uradalmi rét 14, makkos erdő 2339, lágyfaerdő 230, nádas 956, tavak 639, utak 61 hold. Birja a kamara.

Német-Bogsehán, bányamezőváros, Krassó vgyében, a Berzava mellett, a verseczi és karansebesi országutban, Lugoshoz délre 5 mfdnyire: 551 német kath., 1241 n. e. óhitű, 12 evang. lak., r. kath., és óhitű anyatemplomokkal. Bányákat müvel; vashámorai s öntőműhelye van. Székhelye egy helyettes bányatörvényszéknek, a vashámorokra s öntőműhelyre felügyelő tisztségnek. F. u. a kamara.

Oláh-Bogsehán, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához 2 órányira a verseczi országutban: 79 kath., 2023 n. egy. óhitű lak., óhitű anyatemplommal, nagy határral és erdővel.

Bogy, oláh falu, Bihar vgyében, Bélhez 2 mfd., ut. posta Várad. Lakja

Digitized by Google

245 n. egy. óhitű anyatemplommal. Dombos határa 600 hold, s a földet, rétet, összevissza használják a lakosok, és ez mind urbériség, egyébiránt tele bokrokkal és tövisekkel. Birja a váradi deák püspök.

Bogya, magyar falu, Komárom vgyében, Alsó-Lakkal határos, s elosztatik Nemes-Bogyára és Vár-Bogyára, a pozsonyi országut által választatván el egymástól, olly formán, hogy északra Nemes-Bogya, délre pedig Vár-Bogya fekszik, Komáromtól 3 mfdnyi távolságra. Kiterjedése 2823⅝ hold, mellyből 12⅜ h. belsőtelek, 390⅛ h. szántóföld, 1060⅜ h. kaszálló, 1352⅛ h. legelő, nádas és mocsáros helyek 77⅛ h. A jobbágyság 2⅛ egész telek után bir ebből 72⅛ h. szántóföldet és 253⅜ h. kaszálót. Szántóföldei jó buzát teremnek, ezenkivül vettetik árpa, tengeri, burgonya, szinte kielégitő eredménynyel. Vizei a Lak és Bogya közt eső Zsemlék tó, s a falu melletti örvényes tavak, mellyeken a vármegye 2 hidat tart fen a pozsonyi országuton. Népessége 3611, kik közt ref. férfi 141, nő 123; r. kath. férfi 45, nő 35; zsidó férfi 9, nő 8; 53 nemes családfő, 2 takács, 1 bognár, 1 szabó, 1 csizmadia, 1 kovács. A lakosok a szarvasmarhatenyésztést sikerrel üzik, a falukon távol eső réteken épitett szálásokon. Temploma egyik vallásfelekezetnek sincs helyben, hanem a reformátusok a felső-gelléri, a katholikusok pedig az ekecsi anyaszentegyházhoz kapcsoltattak. Földesurai: gr. Zichy István 2⅛ urbéri telkes jobbágyaival és 4 nemesudvar következő birtokosai: Kürthy, Antal, Csepy, Pázmány, Király, Csóka, Császár, Füsy, Szücs, Bereczk. Van itt egy jó karban tartott vendégfogadója is. — Várbogya hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott.

Bogyán, szerb falu, Bács vgyében, Bácshoz 1 órányira, a Duna mocsárjai mellett, 400 kath., 300 n. egy. óhitű lak., kalugyer zárdával. Mocsáros határa 1100 □ ölével 11,904 h., mellyből 23 telek után urbéri szántó 919, rét 627, jó legelő 100, mocsáros legelő 1200, szőlő 49, uradalmi földje Groman családnak 114, a kalugyer zárdának 298, makkos erdő 1092, lágyfaerdő 1439, nádas rétség 5688, tavak 295, utak 100 hold. Földje a mocsárok és árvizek miatt 4-ik osztálybeli. Nagy sertéstenyésztés.

Bogyiszló, magyar falu, Pest-Solt vmgyében, a Duna által képzett könyökben, a holt Duna mellett, lapályos, rétes, erdős bokrokkal egészen körülvett helyen, ut. p. Tolnához ½ órányira. Határa 5840 hold, mellyből 54⅜ telek után 1620 hold szántóföld, 2220 h. kaszálló, 2000 hold közlegelő. Majorság itt nincs. Mind szántóföldje, mind rétje felette termékeny volna, hanem a Duna gyakori árja rongálja, melly a határnak csak ⅛ tartja menten. A holt Dunában sulyom terem, mit Pest vmgyében alig ismernek; Debreczenben tavaszszal egyedüli csemege, a pattogatott kukoriczával együtt. Lakja 2080 reform., és 74 n. e. óhitű. Ref. anyatemplom. Birja a kalocsai érsek.

Bogyoszló, magyar falu, Sopron vgyében, Kapuvárhoz, melly utolsó postája, 1⅜ mfd., a pápai országutban. Lakja 1380 róm. kath. paroch. szentegyházzal. Róna határa főleg buzát, rozsot, tengerit, kevés burgonyát és bükkönyt terem; dohány nem termesztetik. Juhokat a lakosok is tartanak. Erdeje mintegy 1200 hold, s tölgy-, vadkörte-, alma- és szilfákból áll. Urbériség 50⅝ telek. Birja hg. Eszterházy.

Bogyoszló, magyar falu, Bihar vgyében, az Ér mellékén; ut. postája Margita. Lakja 1100 reform., anya-

Digitized by Google

templommal. Van jó fekete agyag szántóföldje, erdeje, szőlőhegye és 18¾ egész urbéri telke. Birja a váradi deák püspök. — Itt volt predikátor ama ritka igaz hazafi Récsey János, ki szűk fizetéséből meggazdálkodott egész vagyonát a haza oltárára tette, s Debreczenben a magyar literatura tanszékét megalapitotta.

Bogyoszló, puszta, Bihar vármegyében, Geszt mellett. Határa sikság s 1200 holdra terjedvén, ebből 300 h. termékeny fekete szántóföld, a többi rész birkalegelőnek használtatik, s igen szikes föld, honnan a köznép csak Széki pusztának nevezi. Birja Tisza Lajos.

Rába-Bogyoszló, magyar falu, Vas vgyében, 361 kath., 115 ev. lak. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Szombathely.

Bohány, oláh falu, Arad vgyében, Désznához közel: 4 kath., 462 n. o. óhitü lak. s anyatemplommal, hegyes, erdős határral. Birja Török Gábor. Ut. p. Arad.

Bohunicz, tót falu, Pozson- az uj r. sz. Nyitra vgyében, a Blava vizénél: 412 kath., 15 zsidó lak., jó szántóföldekkel, rétekkel; kath. paroch. templommal s egy vizimalommal a Blava vizén. F. u. többen. Ut. post. Nagy-Szombat.

Bohunicz, tót falu, Trencsén vgyében, Pruszka mellett: 722 kath., 8 zsidó lak., termékeny első osztálybeli határral. F. u. b. Jeszenák. Ut. p. Trencsén.

Bohuzlavicz, tót falu, Trencsén vmgyében, Beczkóval általellenben a Vágh jobb partján, egy szép vidéken. Ékesiti kastélya, s egy kies dombon elterült kertje. Számlál 334 k. lak. Földje termékeny; rétje, legelője jó, erdeje is van. Ut. post. Trencsén.

Bojár, puszta, Pest-Solt vmgyében, Kis-Harta mellett, 2450 hold határral. Szántóföldje fekete agyag homok s mindent bőven termő, s kár hogy a Duna árja járja különösen rétjeit. E mellett fekszik ismét Mikla puszta, 5172 hold 445 □ öl kiterjedéssel. Itt sok szikes mocsárok és lápok (2700 hold) találtatnak, mellyeken sziksót lehet gyüjteni; szikes legelője a birkáknak igen jó. — E két pusztát birják $^{10}/_{21}$ részben Vigyázó Antal és özv. Muzslay nő assz., $^{9}/_{21}$ részben Kis-Harta helysége, $^{1}/_{21}$ részben Duna-Pataj, végre $^{1}/_{21}$ részben Nagy Károly úr.

Bojt, magyar falu, Bihar vármegyében, sikságon, Váradhoz 2 mfd., 1059 ref., s anyatemplommal. Határa 7000 hold, mellyből szántó 3000 h., rét 3200 h., legelő 750 h., erdő 50 hold. Ezekből majorsági szántó 2600 h., rét 2305 hold., erdő 50; a legelő közös. Földe fekete, néhol szikes és posványos, terem leginkább kétszeresst, zabot, tengerit, kevés árpát. A közbirtokosok szép szarvasmarhát tenyésztenek. Folyóvize a Kis-Körös. Birják: Lányi Imre, Beleznay Teréz, Dobozy Lajos, Bagosy Lajos, Sughó József, Nagy József, Bagosy Károly.

Bóka, rácz-horváth-magyar falu, Torontál vgyében, a Temes parton Szécsányhoz 1 órányira: 138 kath., 2 evang., 6 ref., 2132 óhitü, 10 zsidó lak., kath. és óhitü szentegyházzal, erdővel, 107⅛ egész jobbágytelekkel. Lakosai papnemesek. Ut. p. Nagy-Becskerek.

Bókaháza, magyar falu, Zala vgyében, 277 kath., 8 zsidó lak. — Nagy rákászat a Szalában. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bokkia, oláh falu, a hegyek közt Bihar vmgyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, 400 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Kevés javitással termékeny határában szép sárga porozó találtatik. Lakosai üveggel, taplóval kereskednek, épület-

Digitized by Google

fákat csinálnak, s kevés juhokat is tenyésztenek.

Bokkincza, puszta, Biharvgyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, Bokkia és Szakács helységek tartják haszonbérben. Dombos, erdős határa meglehetős.

Bokod, tótokból elmagyarositott régi magyar helység, Komárom, az uj rendez. szerint Esztergom vármegyében, Tatától $1^{6}/_{16}$, Komáromtól $2^{4}/_{16}$, Moortól Fejér megyében, melly utolsó postája, $^{15}/_{16}$ állomásnyira, egyébiránt a tatai fiókpostán át Neszmélyről is van postai közlekedése; délnek terjedő határát nyugotról Dad, délről Császár, keletről Pusztavám és a kereki puszta, északról Oroszlán és Kecskéd veszik körül; határában foglaltatván már a falutól délnek eső sz. erzsébeti puszta. A falu két domb között völgyben esik. Vidéke nagyon dombos, s határának keletészaki részén erdőség terül. Földmineműsége kevésbé agyagos, szántóföldei is emelkedett dombosak, de sikeres buzát teremnek, más részben kivált a kereki határ felső része felé eső dombokon, az ugynevezett bokodi homokok körül homokosok. Jóságáról a bokodi kolonpér egész megyében leghiresebb. Van két kisebb szőlőhegye, a falu alatt és felett 2 tava, ezen kivül még egy kis tava a határ északi részén. A kecskédi határról egész Pusztavámig nyuló széles rétsége, mellyet a Gerencsér hegyéből eredő Szépviz patak, az említett kis tóba folyván, hasit végig; ugyan ezen van egy malom is. E viz, puszta Gerencsér keleti részén eredvén, gyönyörüen csergedező tiszta sebes vizével a gerencséri határon kivül idáig, a kereki határt is átnedvesiti, s több malmokra szolgáltat vizet, de a laposon már ellasúdik; magába veszi a többek közt közel délre a szőlők alatt, keskeny rétet képező Kis éret. Másik ér a falun keresztül a két tavat átmetszvén, a kis tón átható Szépviz erével párhuzamosan ömöl a kecskédi határszélen az Altal-érbe. Urbéri telek táblázat szerint van $98^{8}/_{32}$, ezután $73^{3}/_{8}$ hold belsőség, 2613 hold szántóföld, 574 hold rét. Telkes jobbágy 141, urbéri házas zsellér 118, házatlan zsellér 38. Népesség 1927 l., ebből 398 r. kath., 1200 ágost., 317 ref., 13 zsidó. E közt nemes család 7. A r. kath. leányegyház Dadhoz kebelezteteti, temploma ker. Sz.-János tiszteletére. Az evang. és reformatusoknak anyaegyházaik vannak, ez utóbbi 1799 óta állván fen. Az evangelikusokról megjegyzendő, hogy régi tót nyelvöket már egészen elfelejtvén, papjoktól még is megkivánják némelly nagyobb ünnepeken a tót egyházi beszédet. A nép jelleme nyerseség, szorgalma azonban meglehetős, s saját jobbágyi birtokokon kivül a vidéken haszonbérbe s feléből sok földet mivelnek. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Hogy mikor ültek meg a helységet, az bizonytalan, de régiségét mutatja az, hogy e helység már a gr. Csák nemzetségből eredett Miklós gr. 1231-dik évről kelt végrendeletében előjő.

Bokor, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Susányhoz tartozik: 58 evang. lakossal, korcsmával.

Bokor, falu, Nográd vgyében, Sz.-Iván mellett, 348 többnyire evangelikus lak. Ut. postája Balassa-Gyarmat.

Kis-Bokor, puszta, Nógrád vgyében, Bujáki fiókja.

Bokrács, vindus falu, Vas vármegyében, 18 kath., 84 evang. lak., hires bortermesztéssel. F. u. gr. Batthyáni nemzetség. Ut. post. Radkersburg.

Digitized by Google

Boksa, orosz falu, Sáros vármegyében, az Ondava völgyében, Sztropkóhoz ½ órányira: 24 r., 260 g. kath., 15 zsidó lakos. Gör. anyaszentegyház. F. u. többen. Ut. post. Bártfa.

Bokszeg, oláh falu, Arad vármegyében, a Fejér-Körös mellett, B.-Jenőhöz 1 órányira: 40 kath., 996 n. e. óhitű, 2 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, részint róna, de nagyobb részt hegyes határral.

Alsó- és Felső-Boldád, két oláh falu, Szathmár vmegyében, közel Béltekhez a Bikkalján: 687 g. kath. lak. Mind a két helységben van egy anyatemplom. Földjei sóványok; rétjei csekélyek; legelőjök, erdejök bőven; szőlejök is van. F. u. gróf Károlyi. Ut. p. Szathmár.

Boldog, magyar falu, Pest-Pilis vármegyében, Heves megye és Jászság szélén, ut. p. Hatvanhoz délre ½ mfd. Határa 4784 hold 1200 □ ölével, melyből urbéri szántó 76 telek után 2043 hold, rét 594 h., uraságí szántó 80 h., rét 1111 hold; közös legelő 956 hold. Földje róna, és igen termékeny fekete agyag; rétjei azonban a Zagyva mellett mocsárosak; szarvasmarhát, ludat sokat nevel. Lakja 1200 r. kath. paroch. templommal. A közös legelő közt van 2 mintegy 15 holdnyi tó. Birja a falut h. Grasalkovich Antal özvegye.

Boldogasszony, (Frauenkirchen), német m. v. Mosony vgyében, 7 óranegyedre a Fertő tavától, 1352 kath., 565 zsidó lak. Van egy ferencziek kolostora, szép szentegyházzal együtt, synagógája; csinos uraságí épülete. Népes bucsujáróhely. Bir 53 harmadrendű jobbágytelket, 229⅔ hold második, 1077¼ hold harmadik, 733½ h. negyedik osztálybeli urbéri szántóföldet, 112 embervágó harmadik osztálybeli rétet. Telkes gazda van 57, kézműves 37, kalmár 3. F. u. hg. Eszterházy, s a város feje egy uradalomnak, mellyhez még Tétény-Valla, Pomogy, Bánfalu, Puszta-Somorja, Alsó-Ilmicz egész helységek, Gálosnak nagyobb, s Nizsidernek kisebb részei tartoznak.

Boldogasszonyfa, német falu, Somogy vmegyében, 511 kath., 1 ref., 13 zsidó lak. Szép kath. fiókszentegyház. Lakosai sárga agyagos földeiket nagy szorgalommal művelik: termesztenek buzát, rozsot, dohányt, tengerit sat. Szőlőhegye és szép erdeje van. F. u. az Igmándy nemzetség, kinek itt csinos urilakházai és kertjei vannak. Utolsó postája Kaposvár.

Boldogasszonyfa, magyar falu, Vas vármegyében, Egervárhoz ½ óra, 418 kath. lak. Erdő. F u. gr. Széchényi Lajos. Utolsó postája Szalabér.

Boldogasszonyfa, magyar falu, Zala vármegyében, 131 katholikus lak. F. u. többen. Utolsó post. Keszthely.

Boldogasszonyfalva, puszta, Bihar vgyében, Debreczen határához tartozik, szép szőlőskerttel, és gyönyörü rétekkel.

Boldogasszonyháza, puszta, Zala vgyében, Tilaj és Nemesfalu közt.

Boldogasszonytelki, puszta, Bihar vmegyében, Keresztszeg-Apáti mellett. Földe igen termékeny, s van határán 260 hold szántó, 400 hold nádvágó és zsombokos rét, részszerint kaszálló, mikor az árviztől lehet, részszerint legelő 701 hold. — Birja gr. Csáky Petronella.

Boldogfa, magyar falu, Zala vármegyében, 423 katholikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg 1 óra.

Boldogfalva, (Frauendorf, Mátka bozsi), magyar falu, Pozson vgyében, Szencztől 1 órányira: 262

Digitized by Google

kath., 5 evang., 91 ref., 7 zsidó lak. Van egy kath. paroch., egy régi elhagyatott temploma. Határja róna és termékeny; rétje, legelője sok és jó. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Hajdan a pozsonyi szent Klára apáczáké volt. Ut. p. Cseklész.

Boldur, oláh falu, Krassó vármegyében, Lugoshoz egy órányira, térséges földön, a Temes mellett, 19 kath., 1184 n. e. óhitű lak. s anyatemplommal. Mind földje, mind rétje igen termékeny. — Birja Palikucsevnyi.

Boleráz, tót mezőváros Pozson, az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, a N.-Szombatról Holicsra vivő országutban, az első várostól 2 órányira, kies vidéken. Lakosai, kik 1020 kath., 10 evang., 40 zsidókra mennek, hajdan szép szabadságot nyertek II. Béla királytól, a honnan a helység pecsétje Béla nevét hordja. Ma ezen szabadságokból már kevés van meg. Van itt egy kath. paroch. templom, kastély, vizimalom, a Tirna vizén; északra szép szőlőhegye, jó szántóföldje, rétje. F. u. gr. Pálffy Jánosné örökösei.

Bolessó, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh jobb partja mellett: 351 kath., 112 zsidó lak., kath. paroch. templommal, synagógával. Határja nem nagy, de termékeny; jó agyagja lévén, sok cserép-edényt készit. F. u. Borsinczky és Vietoris fam. Ut. p. Trencsén.

Bolgarom, magyar falu, 274 kath. lak. Nográd vgyében. Határja hegyekkel és térséggel változik. F. u. b. Vécsey. Ut. p. Rimaszombat.

Bolhás, magyar falu, igen kies vidéken, Somogy vmegyében. 137 kath., 545 ref., 12 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával. — Homokos határa elég termékeny; szőlőhegye, erdeje, tágas legelője van. F. u. gr. Zichy Károly. Ut. p. Berzencze.

Bolho, magyar-horvát falu, Somogy vgyében, a Dráva mellett, 919 kath., 7 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. — Határa homokos; rétjei vizenyősek; tölgyes erdeje derék. — F. u. gr. Széchényi Pál. Utolsó post. Babolcsa.

Bollahida, magyar falu, Zala vgyében, Nova mellett, 120 lak. Ut. p. Egerszeg.

Bolly, magyar falu, Zemplén vmegyében, Leleszhez nyugotra ½ mfdnyire: 165 r., 184 g. kath., 148 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom., 780 hold termékeny szántóföld. F. u. gr. Klobusiczky. Ut. p. Ujhely.

Magyar-Boly, német-rácz falu, Baranya vmgyében, 205 kath., 264 óhitű, 215 német evang., 10 ref., 6 zsidó lak., óhitű és evang. szentegyházzal, melly utóbbi fiókja a honyhádi anyaekklézsiának, s evang. iskolával. Termékeny határ. — Nagy urasági majorság. Lisztmalmok. — A dárdai urad. tartozik.

Német-Boly, német mezőváros Baranya vgyében, feje egy nagy uradalomnak. Fekszik egy termékeny síkságon, Pécstől 3½, Mohácstól 2 mfdnyi távolságra. Utczái egyenes sorban állnak és csinos házakkal dicsekedhetnek. Ékességére szolgál az urasági szép kastély, kath. paroch. szentegyház, az uradalmi igazgatóház, 2 nagy élésház, mellyek közül egyikben 7000, másikban 30,000 pozsoni mérő gabona fér el. Lakossal száma 2019 kath., 2 n. e. óhitű, 4 evang., 8 ref., 29 zsidó lélekre mégyen, kik vagyonosok, s nagyon jó buzát, sok kukoriczát s más gabonát termesztenek, számos és szép lovakat tartanak; sertésvásárjai igen hiresek. — Ezen 25 helységből s 7 pusztából álló uradalmat, gf. Batthyáni Ádám horvátországi bán, mint a magyar lovasság vezére nyerte adományul I.

Digitized by Google

Leopold királytól az 1685—1688 végbe vitt vitéz érdeméért. Mostani birtokosa: gróf Batthyáni János. Ut. p. Lapáncsa.

Bolya, puszta, Heves vgyében, szántóföldekből, rétekből, erdőből áll. F. u. Leleszi Kovács, Tahy, Bozó, Ivády, Albert örök. Utolsó post. Eger.

Bolyár, (Bolgarow), tót falu, Sáros vgyében, Ránkhoz $^1/_4$ mföld., 194 r., 37 g. kath., 130 evang., 1 ref., 10 zsidó lak. Sok legelő. Jó rét. Erdő. F. u. Szentimrey, Egerer, s m. Ut. p. Eperjes.

Ipoly-Bolyk, magyar falu, Nográd vgyében, 506 kath. lak. — Kath. paroch. templom. Van jó szántó földje, erdeje, hasznos rétje, és az Ipoly vizén malma. Itt született Katona István kanonok, nevezetes történetirónk. F. u. h. Coburg. Utolsó post. Ipoly-Ságh.

Kis-Bolyok, puszta, Borsod vármegyében, Nagy-Bolyok mellett, $74^5/_{16}$ hold szántóföldből, $13^{13}/_{16}$ hold réttel, 171 hold erdővel. A nagybolyoki nemesség birja.

Bolyok (Nagy), magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, Miskolczitól $3^3/_{16}$, u. p. Putnoktól 1 állomásnyira, nagyobb halmossá alacsonyodott hegyes vidéken. Szomszédai Czenter, Várkony, Ozd, Csépány, s Gömör megyében Sz.-Simony és Lusa helységek. Határkiterjedése 1490 hold, u. m. 1181 hold majorsági, 309 hold felszabadult urbéri föld, amabból $38^{14}/_{16}$ hold belsőség, $540^5/_{16}$ szántóföld, $71^6/_{16}$ rét, $6^{11}/_{16}$ szőlő, 37 hold erdő, többi irtvány, csalitos, legelő, s használaton kivüli föld; az urbériségben 17 hold belső telek, 192 hold szántóföld, 30 hold rét, 20 hold szőlő, 50 hold használaton kivül, ut sat. — A józsefi felmérés szerint e határ Kis-Bolyok, Kőalja s Visszás pusztákkal összeméretvén, összesen $1772^1/_8$ holdat foglalt, mellyből a nagy bolyoki határra $1375^1/_8$ hold esnék. E felmérésből azonban az utak s használaton kivüli földek kimaradtak. Ház van e helységben 87. Lakosok összes száma 440, kik 5 ref. 1 evang. s 47 zsidót kivéve, r. katholikusok s leányegyházuk Várkonyhoz csatoltatott; nemes családfő van 44; nem nemes 33; a $6^1/_2$ felszabadult jobbágytelket 11 telkes gazda miveli, zsellér van 7, lakó 8; van helyben 2 pálinka-főzőház, 4 malom. Birtokosok: Bolyky, Császár, Kovács, Berethy, Dálnoky családok.

Bolmán, rácz-magyar-német falu, Baranya vgyében, 155 kath., 700 n. e. óhitű, 121 magyar és német evang. lak. óhitű szentegyházzal. — A katholikusok Berementhez, az evangelikusok, kiknek itt iskolatanitójok van, Bonyhád anyaekklézsiához tartoznak. — Földje igen termékeny; sok marhát tart; rétjei tágasak; halászata nem megvetendő. A dárdai uradalomhoz tartozik.

Bolmuth, puszta, Pozson vármegyében, Nagy-Szombat fiókja, 18 kath. lak.

Bologd, tót-magyar falu, Abauj vgyében, az Ósva mellett: 348 kath., 8 zsidó lak. Földei sikon feküsznek s termékenyek, 3 kerekü malom az Ósva vizén, kása- és kendertörővel. F. u. a tudományi kincstár. Ut. post. Kassa.

Bonczesd, oláh falu, Arad vgyében, Bultyinhoz keletre $2^1/_2$ mfdnyire, bérczes vidéken: 15 kath., 300 nem egyesült óhitü lak. s anyatemplommal.

Bonczesty, oláh falu, Arad vármegyében a Fejér-Körös mellett, közel Szakácshoz. — Utolsó postája. Arad.

Bonczófölde, magyar falu, Zala vmgyében, 251 kath. lak. Kath.

Digitized by Google

parech. templom. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg 1 óra.

Bonya, puszta, Somogy vgyében, 61 kath. lak.

Bónya, németül: Piringsdorf, német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz délnyugotra 4¼ mérfd., 420 kath. lak., paroch. egyházzal. — Van 9⅞ egész telek után 296⅜ h. szántóföldje, 106⅛ hold rétje; erdeje nincs. Dombos határa sovány. Birja h. Eszterházy.

Bonnya, magyar-német falu, Somogy vmgyében, 324 kath., 170 német ágostai, 144 ref., 5 zsidó lak., ref. és ágostai leány-gyülekezetekkel. Van erdeje, szőlőhegye, vizimalma. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Szőlős-Györök.

Bonyhád, német-magyar m. v. Tolna vgyében, egy kies, hosszan elnyuló völgy oldalán, 1566 kath 1482 ágostai, 262 ref., 1563 zsidó lak., kath. és ágostai paroch. szentegyházakkal, és egy nagy synagógával. A házak száma, mellyek csaknem mind cseréppel fedettek, 490-re megyen. — Négyszegü piaczát jeles épületek és boltok ékesitik. Van itt kath. kórház, gyógyszertár, vendégfogadó, több vizimalom. — Agyagos közép termékenységü határa nem nagy, s nagy részt az uraság majorság-földjei foglalják el, hanem a lakosok földjei a szerdahelyi pusztán osztattak ki, és 104 jobbágytelket tesznek. Szőlőhegye roppant, de nagyon közönséges bort terem. A dohánytermesztés nagy divatjában van, ugy hogy az évenkénti termés 3500 mázsára becsültetik. Négy országos vásáron kivül 2 népes hetivásárt (kedden és pénteken) is tart. Lakosai a törökök kiüzetése után magyarok, még pedig reformatusok valának, de 1727 körül németek szállinkozván ide, rövid idő alatt annyira kiszoritották, hogy már ma nehány eredeti magyar református házzal nincs több. — Ellenben németek után zsidók itt legszámosabbak, és különös községet képeznek saját biróval és esküdtekkel. Földesura hajdan a Bosnyák majd a Jurasin család volt, most pedig felét a Perczel, felét a Kliegl nemzetség birja.

Közel Bonyhádhoz láthatni egy góth izlésre épült szentegyház maradványait, mellyről a közvélemény azt tartja, hogy az a cisterciták Czikádornak nevezteteti apátsága volt. A kolostornak márma csak talpkövei látszanak, de a szentegyház hátulsó része, és a sanctuarium meglehetős épségben állnak fen. Van saját postahivatala.

Borbála, puszta, Fejér vármegyében, Csurgóhoz tartozik, gr. Károlyi György birtoka.

Borbásszállás, puszta, Pest-Solt vgyében, Kecskemét birja.

Borbolya, németül Walhersdorf, német falu, Sopron vármegyében, a Vulka mellett, Sopronhoz nyugot-északra 2 mfd., 260 kath., 190 evang. lak., kath. paroch. templommal. Van 245⅛ hold szántóföldje, 61 hold rétje, 12 h. kertje, 855 kapa szőleje, és 80 hold tölgys cser erdeje. Földe részint jó, részint kövecses. Alma, körte, cseresznye sok. Birja ⅘ hg. Eszterházy, ⅕ Jezerniczky Lajos örökösei.

Borcsán, tót falu, Nyitra vgyében, Sissó filial. 175 kath., 13 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy Józsefnő. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Borcsics, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb parlján: 255 kath, 27 zsidó lak. Ékesiti az uraság kastélya; termékeny jó határral bir. F. u. Ugronovich.

Borcsucsina, orosz falu, Beregh vgyében. — F. K. Bisztrához 1 órányira: 93 g. kath., 3 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Digitized by Google

Borczfalva, (Borczova), tót falu, Thurócz vgyében, a Thurócz vize mellett: 32 kath., 120 evang. lak. Kicsiny de termékeny határral. F. u. a Nyáry fam. — Utolsó postája Rudnó.

Borda, puszta, Abauj vmgyében, Regete-Ruszkához $1\frac{1}{2}$ órányira: 30 kath., 5 evang., 1 ref., 3 zsidó lak.

Bordács, puszta, Mosony vármegyében, Mosony mellett, hires merinó nyájával. F. u. Károly főherczeg örök.

Borecsa, vindus falu, Vas vármegyében, 103 kath., 93 evang. lak. F. u. gr. Nádasdy. Ut. p. Radkersburg.

Borfű (Kálna), tót falu, Honth vgyében, 148 kath., 6 evang. lak. s kősziklába vágott házakkal és bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. postája Báth.

Borfű (Tegzes), tót-magyar falu, Honth vmgyében, az előbbeni helységtől egy patak választja el: 65 kath., 67 evang., 23 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Báth.

Borgátha, magyar falu, Vas vgyében, a kis Somlóhegy tövében, 178 kath., 151 evang. lak. jó bortermesztéssel. F. u. h. Batthyáni Fülöp. Ut. p. Szalabér.

Borgó, lásd Kis-Sikárló, Szathmár vgyében.

Borhid, oláh falu, Szathmár vgyében, a Szamos mellett, u. post. Szathmárhoz keletre 3 mfdnyire; 6 r., 754 g kath., 6 zsidó lak., g kath. anyatemplommal. Földjei csak közép termékenységűek, de gyümölcse, tengerije sok terem; rétjei jók; fája tűzre elég; az árviztől gyakran szenved. F. urai: Eötvös Mihály, gróf Károlyi, Teleki, báró Wesselényi, Gáspár nemzetségek.

Borhida, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban 83 kath., 65 evang. lak. Ut. p. Radkersburg.

Borí, (Borovecz), tót falu, Nyitra vármegyében, a Dudvágh mellett, a n.-szombati országutban. — Számlál 668 kath., 30 evang., 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok rozs, árpa, buza, mák, sat. kövér rétek; vizimalom. — F. u. Ocskay, Alagovich, Javurka, Császár, Klimó, Visnyovszky. — Utolsó postája Galgócz.

Bori, magyar falu, Hont vgyében, ut. p. Lévához $1\frac{1}{2}$ mfd., 150 kath., 28 evang., 183 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. — Földjei rétjei igen jók sok marhát, juhot nevel. F. u. Bory nemzetség.

Borjád, rácz-német falu, Baranya vgyében, 250 kath., 831 n. e. óhitű, 4 ref., 3 zsidó lakossal, óhitű szentegyházzal, első osztálybeli határral, sok réttel. F. u. gr. Batthyáni János. Ut. p. Szederkény.

Borjád, puszta, Tolna vgyében Gyönk mellett.

Borjáncza, puszta, Somogy vármegyében, 24 kath. lakos. F. u. az Ország nemzetség. Utolsó postája Szigetvár.

Borjas, magyar falu, Torontál vgyében, Török-Becséhez $\frac{3}{4}$ órányira: 130 házzal, 864 kath. lak., kik szinte dohánykertészek. F. u. a Sissányi örökösök.

Borkút, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Fekete-Tisza mellett, igen erdős, hegyes vidéken: 10 r., 620 g. katholikus lak., s leány-szentegyházzal, jó savanyuvizzel. F. u. a kir. kincstár. Ut. post. Sziget.

Bormás, puszta, Mosony vármegyében, a Léhényi uradalomhoz tartozik.

Boronka, magyar falu, Somogy vármegyében, 291 katholikus, 4 zsidó lakossal, katholikus fiókegy-

Digitized by Google

házzal. F. u. Gál, s m. t. Utolsó p. Marczali.

Borosgödör, Inzenhof, német falu, Vas vgyében, 574 kath. lak., jó bort termő szőlőhegygyel.— F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Rába-Keresztur.

Borosgyán, puszta, Békés v., Békés határában.

Boros-Jenő, igen régi és nevezetes mező-város, Arad vgyében, Aradhoz $6\frac{1}{2}$ órányira a Fejér-Körös mellett: 562 kath., 1154 n. c. óhitű, 26 ref. lak., kik nyelvökre nézve oláhok, magyarok, németek. Kath. és óhitű anyatemplomok. Határa lapályos és igen termékeny, e mellett tágas, s Bihar vgyéig kiterjed. Erdeje gyönyörű. Vadjai s fáczányai számosok. A Fejér-Körös és Tőz áradásaitól sok kárt szenved. — Szőlőhegye már régóta mivelteti, s jó bort ád. F.u. az Aczél nemzetség. — Milly *virágzó* lehetett ezen város a *hajdani időkben*, onnan megtetszik, *hogy* II. Rákóczy György 1652-ben az aranymüvesek czéhbeli privilegiumait már csak megerősitette. E mellett rakva volt a város szabad udvarokkal és házakkal, mellyeket előkelő rangú urak birtak, sőt magok az erdélyi fejedelmek is gyakran mulatoztak itt. Azonban a tatárok először elpusztitván, a folyton dühöngő török háboru miatt, magyar lakosai részint Mikalakára, részint máshova költöztek ki, s helyettek oláhok telepedtek meg, a minthogy az aradi óhitű püspök is, egész a 18-ik század elejéig itt tartotta lakását. — Elpusztulása előtt pedig Zaránd vmgye gyakran rendelte ide gyüléseit és törvényszékeit. — Régi vára lapályon feküdt a Fejér-Körös mellett, egészen vizzel körülvéve, s négyszegletü bástyája vastag kőfalakból épitve; melly falaknak nagy része a most kath. nagy templom tornyául szolgáló régi török mecsettel egyetemben máig fennáll, és néhol tetővel befedve uraságí gazdasági épületnek használtatik. Első eredete a várnak bizonytalan. A török 1552-ben foglalta el legelőször, de belőle hamar kiveretetett. 1556-ben az ifju Zápolya tette magát birtokába, bevevén azt Kendy István akkori várkapitánytól, ki az ostromban vitézül elesett. 1565. Schvendi vette vissza. 1566. nagy erővel rohanta meg Pétráf török vezér; oltalmazták Senyei és Wagner, kik 23 napig tartó ágyuztatás után seregeikkel titkon elhagyák a várat, s a magyarok ismervén az utakat meg is menekedtek, de Wagner katonái lekaszaboltattak. 1595. Borbély György kiüzte a törököket. 1599. a tatárok visszafoglalták. 1602. Petneházy ujra elvette, s Bethlen Gábornak, ki ezt a törököknek igéré, csak cserében adta át Bajom váráért, melyet Bethlen 30,000 talléron vásárolt. Ezután a törökök megmaradtak birtokában 1686-ig, de ekkor Heister Siegbert végképen visszavette. A várat a hozzátartozó helységekkel együtt 1690-ben Szalontai Toldy István birta; később a Rákóczlak kezére került. — A török iga alatt fő basa lakhelye volt, s ezen korra elevenen emlékeztet a még meglévő Török kutja, mellynek vize kellemetlen izü, de némelly nyavalyákban hasznosnak mondatik.

Borosjenő, (Weindorf), német falu, hegyek közt, Ó-Budához 1 mfd. 625 kath. lak., kath. paroch. templommal. Határa hegyes, köszikllás; főkincse szőlőhegyében áll. — Birják József cs. kir. főherczeg és nádor örökösei.

Boros-Sebes, lásd Sebes, Arad v.

Borostelek, oláhul Borse, oláh falu, Bihar vármegyében, dombos, erdős vidéken, út. postája Te-

Digitized by Google

legd ½ mfd. Lakja 215 n. egy. óhitű. Szántóföld 315, rét 250, erdő 584, közös legelő 150 hold. Ezekből majorság az erdőn kivül 15 h. szántó és 100 h. kaszálló. Agyagos földe nehéz mivelésű; sok szilva; patak. Birják: gr. Kornis Károly, özvegy gr. Haller Lászlóné, özv. Dessewffy Ignáczné, Nemes Ádámné assz.

Borostyánkő, (Ballenstein, Paistun), tót falu, Pozson vmgyében, Stomfától keletre 1, Pozsontól 2½ órányira, egy patak mellett: 786 k., 2 evang. lak. Van itt egy vas- és rézhámor, papiros- és puskapormalom. Gyümölcse sok és jó; meszet, szenet éget; nagy erdő. A falu felett fekszik egy magas kőszikla hegyen egy régi omladékban heverő borostyánkői vár, honnan a Marchfeldre, s Hainburg, Dévény felé gyönyörű kilátás esik. — Hogy Dévénynél később épitetett, onnan gyanithatni; mert az Ottokárral viselt háborúban róla semmi említés nincs. Egyébiránt már a Pálffy fam. I. Ferdinánd óta birtokában van. Keletre az erdőben a hegyek közt szinte láthatni egy régi nagy kiterjedésű várnak omladékait.

Borostyánkő, Bornstein, német mezőváros, Vas vmegyében, igen közel az ausztriai és stájerországi szélekhez, 391 kath., 705 ágostai lak., kath. és ágostai paroch. szentegyházakkal. Magas kősziklán épült vára, egy fegyvertárral és egy kősziklába vágott mély kúttal, most is meglehetős állapotban van, s az inneni kilátás felette gyönyörű. Igy tiszta időben a Horvátországban fekvő Ivancsicsa hegyét, Stájer és nyugoti Magyarországnak és Austriának jó nagy részét beláthatni. Hegyeiben réz és kén találtatik. Szorgalmas lakosai kendert, lent termesztenek, vásznat, gyolcsot, posztót, fenyővizet (borovicskát) csinálnak, olajat sutolnak. Szép erdeje 60 vágásra oszlik. F. u. Batthyáni Gusztáv és Kázmér grófok, s a város feje egy uradalomnak. Ut. p. Kőszeg.

Boroszló, Breszlow, tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz keletre ¾ mfd. 723 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Van itt 22 egész jobbágytelek, 573½ hold majorsági szántóföld, 20 hold rét, 868 h. erdő. F. u. az alapitványi kincstár.

Boroszló, puszta, Borsod vármegyében, Szilvás és Visnyó közt, 250 hold határral, melly kis részben jó szántóföld, nagyobb részben juhlegelő, két nagy juhakollal, s jeles juhtenyésztéssel. Birja gr. Keglevich Gábor.

Borosznok, Brusznik, tót falu, Nógrád vármgyében, a szennai völgyben; 6 kath., 179 evang. lak., kiknek eleji ide szőlőt ültettek, bár ennek az éghajlat épen nem kedvező s innen vehette magyar nevét is. F. u. gr. Zichy, b. Balassa, Madách.

Borosznok, Brusznik, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Ratkóhoz délre 1½ órányira: 16 kath., 201 evang. lak. Határa erdős hegyekből s egy szük völgyből áll. F. u. Farkas, Runyai, Zsoldos, Hamvay, Darvas, s m. Ut. p. Rosnyó.

Borota, puszta, Bács vgyében, Zside, Rém puszták és Jankovácz közt, Bajához 2 mfd. Határa róna és homokos, kiterjed 9846 holdra, melly mind majorság, s a bajai uradalomhoz tartozik.

Borotszeg, magyar falu, Vas vgyében, 86 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Szombathely.

Borova, tót falu, Pozson az uj rend. szerint Nyitra vgyében, Szuhához fél órányira: 343 kath. lak. Határja igen szép buzát terem; rétje jó; erdeje van. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Nagy-Szombat.

Borova, puszta, Thurócz vgyé-

Digitized by Google

ben, Szklabina várához közel: 39 kath. lak.,több urasági épületekkel, s a Révaiak majorságával. Ut. p. Nolcsó.

Borove (Nagy-, Kis-; vagy Alsó-, Felső), két egymás mellett lévő falu, Liptó vgyében; az első 589 k. 8 evang., a második 419 kath. lak. — Fekősznek Árva vmgye szélén; hegyes sziklás, sovány vidéken. F. u. Jób fam. Ut. p. Borthelen falu.

Borró, orosz falu, Zemplén vármegyében, Papina fiókja: 5 r., 480 g. kath., 8 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 704 h. szántóföldel, hegyes, sovány határral. F. u. Marjássy és Szirmay nemzetségek. Ut. p. Komarnyik.

Bors, magyar falu, Bihar vgyében, Váradhoz 1 mfd., a pesti országutban, láppal mocsárral körülvett lapos földön. Lakja 1238 ref., s papjuk helyben. Határa 2477 hold, mellyből szántó 1003 h., legelő 819 h., rét 658 h., szőlő s erdő nincsen. Ebből majorsági szántó 41 h., rétek, mocsárok 305½. Földe jobbadán fekete, kövecses, de jó mivelés mellett terem kétszerest, zabot és tengerit. Határán van az Uj-Berettyó csatornája és több mocsárok. Bírja a váradi deák káptalan.

Borsa, népes oláh falu, Máramaros vgyében, a Vissó és Borsa patakok összejövetelénél: 15 r., 3268 g. kath., 4 ref., 250 zsidó lak., két gör. kath. parochiával, synagógával, savanyúvizzel, rózbányákkal. Határa roppant kiterjedésű, de csupa hegyekből, völgyekből áll. 1717-ben a tatárok a vissói völgyben akarván haza takarodni, a máramarosiak az utakat levágott fákkal elrekesztették, s ekkor a menekedni nem tudó lovas tatárokból részint fegyver, részint kő által 15,000-et leöldöstek, s az országban összerablott temérdek zsákmányt és foglyokat is tőlök szerencsésen kicsikarták. F. u. igen számosan, de a k. kincstár is bir egy részecskét. Ut. p. Sziget.

Borsa (Kis), magyar falu, Pozson vármegyében, a kis Dunán túl Szenczhez 1 mfd., 140 kath., 6 zsidó lak. Ut. p. Cseklész.

Borsa (Nagy), magyar falu, Pozson vmgyében, 3 utczából áll, u. m. alsó-, felső-, közép Borsából. Lakja 258 kath., 1 evang., 13 ref., 12 zsidó. Földje, rétje jó; erdeje is van. F. u. Szőllő, Farkas, Pethő, s m. t. Ut. p. Cseklész.

Borsa-Bánya, magyar falu, Máramaros vmgyében, Borsa határán fekszik: 250 r. kath., 42 g. kath., 10 evang., 2 ref. lak., kik az ide való bányákban dolgoznak, mellyekből az ujabb időkben nem csekély mennyiségű réz ásatott.

Alsó-Borsat, puszta, Veszprém vgyében.

Felső-Borsat, puszta, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa.

Borsfa, magyar falu, Zala vármegyében, 254 kath., 7 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Kanizsa.

Borsi, magyar falu, Zemplén vármegyében, ut. p. Ujhelyhez keletre ½ órányira, a Bodrog jobb partján: 116 r., 184 gör. kath., 5 evang., 200 ref. lak. Ref. templom. Derék erdő. Szántóföldje 380 h. Régi vára elpusztult. F. u. az Aspremont örök.

Borsod, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól 1 9/16, Szendrőtől 9/16 állomásra, nagyobb része rónaságon, kisebb része pedig a hajdan hires Bors vezér által épitett, de már romjaiban is alig szemlélhető borsodi vár helyén terül el, és igy hegyen fekszik. Lakosai tisztán magyarok s szorgalmas földmivelők. Határának kiterjedése 1418 hold és 23 □ öl, ebből szántóföld 684 h. 17 □ öl, kaszálló 387 h. 1 □ öl, legelő 24 h., szőlő 18 h. 14 □ öl, erdő 303 hold. Urbéri föld 7 5/8 telek után 189 hold;

Digitized by Google

majorsági szántóföld 495 h., urbéri rét 41 h., majorsági rét 346 hold. A határ kevés kivétellel partos, azonban jó minőségű; itt ott vadvizes ugyan de csak kevés helyen, úgy hogy a nagyobb része fekete porhanyós, könnyen mivelhető; a rétek a Bodva vize mentiben feküdvén, száraz években nagy mennyiségű szénát termenek, de esős időszakban gyakran árviz boritja és sepri el a rajta levő termést. — Egyébiránt leginkább megtermi a borsodi szántóföld a rozsot és zabot, azonban a tiszta buza is sikerrel termesztetik, az árpa, kukoricza ritkábban sikerül. Az állattenyésztés Borsodban nem nagyon divatozik, mindamellett a lótenyésztést meglehetős sikerrel üzik, — a tehéntartás egyik főága gazdaságuknak, ~~a honnan~~ bár maguk nem nevelik, jó teheneket tartanak. A földesuraságok is mind a szarvasmarha-, mind a lótenyésztést, kivált a juhtartást szép sikerrel üzik; a sertéstenyésztést pedig a lakosok nagyban gyakorolják. Mezeigazdasága általában jó lábon áll, mert ezen helységet nagyobb részben nemesi családok elágazva birván kevés örökségüket nagy szorgalommal mivelik, a nagyobb birtokosok szinte azt cselekeszik. Lakosok száma 37 r. katholikus, 271 református anyaegyházzal, 3 óhitü, 97 zsidó, összesen 408 lélek. A határon keresztülfolyik a Bódva vize, melly kiáradva sok károkat tesz. Nevezetes hegy az úgynevezett Várhegy, a mellyen épülve volt várrul veszi nevezetét Borsod vármegye. Jelesebb épületei: temploma és a Ragályi Tamás kedves izléssel épült laka a Bodva partján. Jelenleg birtokosai Ragályi Tamás, Zsigmond, Ragályi Ábrahámné, Pap, Kovács, Berzy, Vadászy elágazott nemzetségek.

Borsod, puszta, Bács vgyében, Bikiti és Madaras közt, ut. p. Bajához 2¼ mfd. Homokos határa 1200 □ ölével 17,895 hold, s ez mind majorsága a Latinovics családnak. Lakik itt 600 kath., paroch. templommal.

Borsos-Berinke, magyar falu, Nógrád vgyében, dombos helyen, Váczhoz 1½ órányira. Határa 2600 hold, mellyből urbéri szántó 594, rét 171, urasági szántó 1006, rét, 291, szőlő 61, erdő és legelő 477 hold. — Sárga agyag földje trágya után igen jól terem. Lakja 515 kath. lélek. Van itt Tihanyi Ferencznek nagyszerü szeszgyára. Birtokosok a váczi püspök, Tihanyi Ferencz, Géczy Karolina Palásty Victor hitvese. Szomolya puszta szinte ide tartozik. Kiterjedése 520 hold szántóföld, 104 hold rét, 1312 hold erdő és legelő. Földje ennek is igen jó, s mind majorsági. Birja a Diós-Jenővel határos Komor vagy Kámok hegy~~nek~~ egy részét, s a régi Szomolya helység templomának romjai ma is láthatók. Patakja 3, Berinke mellett 1 malom forog.

Borsosgyőr, magyar falu, Veszprém vgyében, Pápához félóra, 121 kath., 213 ref. lak. A pápai uraság birja.

Kis-Borsosgyőr, puszta, Veszprém vgyében.

Borsova, magyar falu, Beregh vmgyében, ut. p. Beregszászhoz 2½ órányira a Borsova mellett: 68 róm. kath., 10 gör. kath., 602 ref., 7 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Földe igen termékeny; erdeje, legelője jó; van 2 vizimalma is. F. u. Horváth, Vay, Bay, stb.

Borz, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 1½ mfd., dombos helyen, 212 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 89 urb. szántó, 51 h. réttel, 260 h. majorsági erdővel. Szilva bőséggel. Vize a Fekete-Körös. Birja a váradi görög püspök.

Borzavár, német-magyar falu, Veszprém vmgyében, 953 kath. lak., paroch. szentegyházzal, sovány szán-

Digitized by Google

tóföldekkel, tágas erdővel. F. u. a gr. Eszterházy család. Ut. p. Veszprém.

Borzik, oláhul Borzuk, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz északkeletre 3 órányira, 4 r. 31 gör. kath., 11 ref., 12 zsidó, 817 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 2736 hold, mellyből urb. szántó 1130, rét 162, szőlő 256; majorsági szántó 60, rét 12, szőlő 10, erdő 1106 hold. Földe sovány agyagos és forrásos; van egy szinte 10 holdnyi tava. Birja $^2/_3$ gr. Csáky Antal, $^1/_3$ Kovács József, Szerdahelyi Imre, Szepesházy Antal.

Borzova, magyar nemes helység, Szathmár vgyében, F. Gyarmathoz $1^1/_4$ órányira: 8 kath., 264 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határja fekete agyag s mindent bőven teremne, de árvizek járják; rétje, legelője, erdeje elég. F. u. több nemesek. Ut. p. Szathmár.

Borzova, magyar falu, Abauj-Torna vmgyében, Pelsőczhöz keletre egy mfdnyire: 19 kath., 600 ref. lak. Határa hegyes, sovány és kövecses. Erdeje bikk és tölgyfákból áll. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Rosnyó.

Bosácza, tót falu, Trencsén vgyében, 1049 kath., 812 evang., 293 zsidó lak., az irtásokban 728 kath., 120 evang., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. — Határja nagy, de hegyes, sovány; erdeje sok; pálinkát főz; savanyúvize is van. F. u. a Beczkói uradalom. Ut. p. Trencsén.

Bosány (Kis- és Nagy), két tót falu, Nyitra vmgyében, a Nyitra vize mellett: az első 163 kath., 17 zsidó lak; — a második 833 kath., 4 ev., 137 zsidó lak., k. paroch. templommal, malommal és kövér rétekkel. F. u. Bosányi. Ut. p. N. Tapolcsán.

Bosnicza, tót falu, Zemplén vgyében, a Tapoly mellett, Gálszécshez $1^1/_2$ mfdnyire: 242 r., 27 g. kath., 112 evang., 5 reform., 13 zsidó lak. Kath. temploma elpusztult. Van 459 hold termékeny szántóföldje, s kövér rétjei. F. u. Molnár.

Bosod, puszta, Bihar vmgyében, Vekerdhez tartozik. Határa 2300 hold, mellynek $^2/_3$ nádas és kaszálló s szikes legelő. Birja a Baranyi család.

Bosta, magyar falu, Baranya vármegyében, domboldalban, Pécshez 2 mfd., ut. p. Szalánta. Határa 1395 h., mellyből beltelek 100 h., szántóföld $604^5/_8$, rét $231^2/_8$, legelő $165^6/_8$, szőlő 32, erdő $261^5/_8$ hold; ebből ismét urb. szántóföld $511^5/_8$ hold, rét $231^2/_8$. Földje sárga agyag, s csak közép termékenységű. Lakja 247 róm. kath., 3 ref. Birja a pécsi kath. nevendékpapház.

Bóta, magyar falu, Borsod vármegyében, a járás felső részin, hegyekkel körülvett szűk völgyben, Miskolcztól $2^7/_{16}$, u. p. Kazincztól $1^{15}/_{16}$ állomásnyira, Dédes, Sáta, Várkony. Uppony helységek szomszédságában. Határa 2400 holdat foglal, mellyből majorsági szántóföld 45, szőlő 24 h., felszabadult urbéri szántóföld 500, kaszálló 122 h., szabadosok birtoka 63, közös legelő 595, erdő 600, használaton kivüli föld 80 hold, végre szabados és dézsmás szőlő a belsőtelkekkel együtt 371 hold; a föld átalában negyedik osztálybeli, a hegyek árjaitól sokat szenved, elegendő szorgalom mellett mindazáltal rozsot, zabot, tengerit illő mennyiségben terem. A legelő főkép juhtenyésztésre alkalmatos. Lakosok száma 428 l. kik 4 zsidón kivül mind r. katholikusok, kiknek leányegyházok Sátához tartozik, s kis templomuk a helység feletti dombon régi formára épült. — A 21 felszabadult urbéri telket 24 telkes gazda birja, házas zsellér van 35. F.u. az egri papnövelde.

Botfa, magyar falu, Zala vgyé-

Digitized by Google

ben, 425 kath. lak. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Egerszeg ½ óra.

Botfalu (Alsó- és Felső-), (Brinecz), két egymás mellett fekvő tót falu, Nyitra vgyében, Vágh-Ujhelyhez nyugotra ½ órányira. Az első 101 kath., 340 evang., 34 zsidó lak., kath. paroch. templommal; a második 80 k., 770 evang, 40 zsidó lak., evangelikus anyaszentegyházzal, ekklézsiával. — Sok erdők és irtások. F. u. a csejtei uradalom. Ut. p. Galgócz.

Bótfalva, magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délnyugotra 1¼ mfdnyire: 73 r., 60 g. kath., 204 ref., 55 zsidó lak. F. u. Rhédey, Horváth, Kossúth, Bernáth, s m.

Botfej, oláh falu, Bihar vmgyében, nagyobb hegyek alatt, dombon, a váradi deák püspök béli uradalmában, 308 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van 114 h. urbéri kövecses, sovány szántó- és rét- földje, s 4365 hold gyönyörű bikkes és kevert majorsági erdeje. Patakja 1 fürész- és 5 lisztmalmot hajt. Lakosai a viz miatt gelyvások, jubokat, kecskéket tartanak, s épületifákkal kereskednek.

Both, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Etyekhez ½ óra, 113 k., 40 ref. lak., szép erdővel, s jó földekkel. G. Sándoré. Ut. p. Buda.

Botos, puszta, Arad vármegyében, Siklóhoz tartozik.

Botrágy, magyar falu, Beregh vmgyében, Kaszonyhoz északra 1¼ órányira: 4 r. kath., 18 g. kath., 474 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Határa mindent megterem; fája, szénája, nádja, csikja bőséggel. F. u. többen.

Bottinyest, oláh falu, Krassó vmgyében, Bossurhoz 1 órányira: 2 kath., 481 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Birja Malenicza.

Bottyán, kis tót-magyar f., Pest-Pilis vgyében, ut. p. Váczhoz délkeletnek 1½ órányira, 324 lak., kiknek ⅔ kath., ⅓ reform. Határa dombos és termékeny, szőlőhegy; erdő 379½ hold. Az uradalomnak van itt 803½ pozs. mérő szántóföldje, 68 kaszás rétje, 61 kapa szőleje, s annyi legelője, mennyi 1000 juhot eltarthat. Birja a religiói kincstár.

Bottyán, magyar falu, Zemplén vgyében, a Bodrogközben, Leleszhez 1, ut. p. Ungvárhoz 3 mfd., 500 kath., 100 ref., 200 g. kath., 40 zsidó lak., r. kath. paroch. templommal. Határa róna és igen termékeny. Van itt majorsági beltelek 53 hold egy kastélylyal, 313 h. szántóföld, 283 hold rét, 665 hold erdő. Birta báró Bémer László nagy-váradi püspök, de most a fiscus foglalta el.

Bottyán, népesitett puszta, Somogy vgyében, de különben adó-rovatalai vannak, 40 kath. lak. F. u. gr. Festetics László. Ut. p. Marczali.

Bottyán, puszta, Komárom az uj rendez. sz. Esztergom vmgyében, Kisbértől ½ mfd. északról Apáti, Etétől; keletről Császár, Kethely; délről Kisbér; nyugotról Ászár veszik körül. Egészen majorsági föld lévén, határkiterjedése 1610 hold 900 □ öl, ebből 1289 szántóföld, 124 h. 150 □ öl rét, 190 h. 300 □ öl gyeplegelő, 7 hold 450 □ öl belső telek és utak. Földminősége kevessé emelkedettebb fekvésű dombos, nagyobbrészt igen szép buza-termő fekete agyagos föld. Van rajta Ó- és Uj-Bottyán név alatt 2 major takarmányos váltó-gazdasággal, és itt leginkább juh tenyésztetik. Lakosainak száma 35 r. kath. lélek. E puszta jelenleg összeolvadva van Ivánkával, melly hogy hajdan népesitett puszta volt, templomának romai mutatják, s ez a része a pusztának most is Ivánka nevet visel.

Bottyán, oláh falu, Bihar vgyében, Telegdhez ½ órányira, 250 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal, erdős hegyes sovány határral, 5 egész ur-

Digitized by Google

béri telekkel. Birják Haller és Kornis grófok, Buday.

Botyest, oláh falu, Krassó vármegyében, egy hegy töviben, Lugoshoz 2 órányira: 129 n. egy. óhitü lakossal.

Botyka, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szigetvár. Határa 2157 5/8 hold, mellyből majorsági erdő 860, urbéri szántó 707 1/8, rét 272 5/8, közös legelő 317 1/8 hold. Földje jó. Lakja 200 reformatus. Birja h. Eszterházy.

Boz, németül Holling, német falu, Sopron vmgyében, a Fertő mellett, 430 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Sopronhoz csak 1 1/4 mfd. esik, s innen Czenkre szép árnyékos fasor vezet. Határa 18 6/8 hold belsőség, és 690 hold külsőség. Névszerint urasági belsőség 6 2/8, szántóföld 286 5/8, rét 1 3/8 hold, legelő 84, szőlő 80 1/8, erdő 38 hold. Urbéri belsőség 12 2/8 hold, szántóföld 24 4/8 hold, rét 22 1/8 hold, legelő 66, és 27 hold nádas. A helység bir 2 6/8 hold szántóföldet, 10 hold rétet; templom, pap és mester birnak 46 hold szántóföldet, 1 3/8 h. rétet. A föld középszerünél alábbvaló; de bora igen jó, mivel szőlőhegye a Fertőre néz; gyümölcse elég. Birja gr. Széchenyi István.

Bozók, (Bzowik), tót mezőváros, Honth vgyében, Zólyom vármegye szélén, Korponához 3/4 mfd. 484 kath. lak. Van egy régi vára, melly jó karban lévén laknak is benne jelenleg, szép kath. paroch. temploma, serfőzőháza, több liszt-és fürész-malmai. Hegyes sovány határa szorgalmas mivelést kiván; erdeje; legelője nem sok; borsója hires; országos- és hetivásárokat tart. F. u. a Sz. Istvánról nevezett prépostság, mellyhez egész uradalom tartozik, s mellynek 1/2 a Sz. István seminariuma, 1/2 a pesti kir. egyetem birja. Ut. p. Selmecz.

Bozos, tót-orosz falu, Ungh vármegyében, az Ungh mellett, Unghvárhoz 1/2 órányira: 128 r., 56 g. kath., 3 ref., 3 evang., 12 zsidó lak. Kastély. Malom. F. u. b. Horváth József, s m. Ráthy örökösök, u. m. Ürményi. Buday, Pongrácz.

Bozsaj, oláh falu, Bihar vmgyében, a Rézalján, a Bisztra pataka mellett, 150 n. egy. óhitü lak., anyatemplommal, szép erdővel, 3 1/8 urbéri telekkel. Birják: Fráter, Dobozy, Vay családok.

† **Bozsók**, német falu, Baranya vgyében, 1671 kath., 17 óhitü, 4 ev., 6 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Van termékeny szántóföldje, szőlőhegye, erdeje. F.u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Bozsók, horvát falu, Vas vármegyében, Kőszegtől délre 1 1/2 óra, 714 kath., 2 evang. lak. Kastély. Szép szőlőhegy és erdő. F. u. a rohonczi uradalom és a Sibrik nemzetség.

Bozsók, magyar falu, Veszprém vgyében, közel a Balatonhoz, 304 k., 10 ágostai, 134 ref., 32 zsidó lak., erdővel, kevés szántóföldel és bortermesztéssel. F. u. Jankovics, Stojanovics, Germanecz, Balassa s többen. Ut p. Lépsény.

Bozsók, magyar falu Zala vármegyében, 83 kath. lak. F. u. a Szalavári apát. Ut. p. Egerszeg.

Bozsúr, oláh falu, Krassó vármegyében, az erdélyi postaútban: 17 kath., 385 n. egy. óhitü lak., s anyatemplommal, postatisztséggel s váltással Lugos és Kossova közt, sok uras. legelővel. F. u. Malenicza család.

Kis- és Nagy-Bózsva, 2 magyar falu, Abauj vgyében, Gönczhöz keletre 2 órányira: 154 r. kath., 50 g. kath., 235 ref., 42 zsidó lak. Ref. templom. Fürészmalom. Derék erdő. F. u. többen.

Bozzai, magyar falu, Vas vármegyében, 218 katholikus lak. F. u.

Digitized by Google

a Bozzay család s m. Ut. post. Szombathely.

Bő, v. **Beő**, magyar mv, Sopron vgyében, a Répcze mellett, Vas vármegye szélén, Csepreghez délre 1 mfd., 800 kath. lak., s paroch. templommal. Határa róna és igen termékeny; van 1362 h. szántóföldje, 91 hold kövér rétje, 120 h. erdeje, 10 hold legelője. Birja Jankovich Izidor.

Tisza-Bő, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza bal partján, rónaságon, ut postája Bánhalma. Lakja 1600 kath., 300 zsidó, kath. anyatemplommal, sörházzal. — Határa 6558 hold $^{900}/_{1200}$ □ öl; ebből szántó 3460 h., rét 2406 h., a lakosok legelője 454 ¼ h., a közbirtokosoké a szántóföldekkel van; zselléri legelő 169 h. 1050 □ öl, a füzfa-erdő a lakosságnak az arvíz járandó posványos helyén kaszállóban adatott ki. Szőlő nincs. Belsőtelek az uraké 84 h., földesgazdáké 50 ½ h., zselléreké 18 ⅛ hold. Urbériség van 1414 hold 50 ½ egész telek után, a többi majorsági birtokban mi a szántó vagy rét, nem tudatik, mert tagosztály történt. — Földe sok helyt szikes ugyan, de általjában gazdag termékenységű volna, ha a Tisza árjai nem rongálnák; igy van a baromtenyésztéssel is. Birják ½ Almásy Pál, ¼ gr. Trautmansdorf József, ¼ Halasy tömeg, ¼ Hellebronth ág, Rakovszky, Detrich stb., összesen tizennégyen.

Belső-Bőcs, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól 1 ⅛ ⅙ állomásra rónaságon a Hernád folyóviz mellett, mellynek árjaitól sokat szenved. Lakosai tisztán magyarok, jó erkölcsü, szorgalmas és rendet szeretők, öltözetükben fényüzést nem, de csinosságot keresnek. Határában van egy puszta, Gyömö nevezet alatt. Belső-Bőcs helység határa két megyében fekszik, u.m. Borsod és Zemplén megyékben, s Külső-Bőcs helységével, mellytől csak a Hernád vize választja el, egy határa van, ugy hogy a belső-bőcsi lakosságnak földje Zemplén vármegyében, a külső-bőcsi lakosoknak réte pedig Borsod vgyében van. Igy egy levén a birtokos, — Belső-Bőcs, Külső-Bőcstül gazdasági tekintetben nincs elkülönözve; s mennyi legyen Belső-Bőcs helysége határának kiterjedése, hold számban meghatározni nem lehet, annyival inkább mivel urbéri szabályozás még nem történt. Biztos kútfők után mindazáltal Belső-Bőcsnek Borsod megyében létező határa tészen 834 holdat 23 □ ölet, Gyömő pusztát ide számitva, ebből szántóföld 68 h. és 23 □ öl, kaszálló 766 hold. Legelője túl a Hernádon Zemplén megyében van. Ezen 834 h. és 23 □ öl földből földesúri majorság 325 h. rétet teszen, a többi urbériség. Belső-Bőcs határa egyenes sík téren vonul el; földe fekete porhanyó ritka, a honnan egyedül a rozs és kukoricza- termesztmények azok, mellyek ezen határon legjobban diszlenek; nedves években a tisztabúza, zab, árpa, köles nagy terméstnyujtanak a bőcsi szorgalmas, földét mivelni szerető lakosságnak; de száraz években ezen termesztmények minél kevesebbé fizetik meg a munka bért. Mi az állattenyésztést illeti, arra nézve az a bőcsiekről megjegyzendő, hogy ők a lótenyésztésre s annak nemesitésére kevés gondot fordítanak, csak kevés és középszerü lovakat tartanak, — annál nagyobb azonban a szarvasmarha-tartás, s ez teszi a gazdaság legkitünőbb s legjövedelmesebb ágát, — válogatott szépségü bikákat tartanak teheneik hágatására, s miután szük legelőjükön szép borjúkat nem nevelhetnének, Szabolcs megyében 9000 frtokig bérlenek rétséget és legelőt. Seregestül jár a bőcsi nép Nagy-Várad, Kardszag, Kunhegyes vásáraira és summás pénzért vá-

Digitized by Google

sárolja össze a kitünő szépségü 2—5 éves tulkokat, mellyeket idehaza jó nyereséggel elád. Szebb ökröket a megyében látni nem lehet. — A juh- és sertéstenyésztés náluk nincs divatban. A mezei gazdaság általános tekintetben nem a legvirágzóbb ugyan, mindazáltal a munkás nép szorgalma után jó karban van. A lakosok száma összesen 1190 lélek, vallás-különbség szerint: református 1137, r. katholikus 26, zsidó 17. Az istenitisztelet gyakorlása tekintetiben Belső-Bőcs Külső-Bőcscsel egyesülve van, a templom Belső-Bőcsön van, a lelkész és tanító szinte ott laknak. Egyházi kormányzás tekintetiben ezen helység Abauj megyéhez tartozik; megyeire nézve is ezelőtt mintegy 30 évekkel Abauj megyéhez tartozott, Borsodhoz Aszaló,városáért csere utján jött. Van ezen helység határában két nevezetes folyóviz u. m. a Hernád és Bársonyos, mellyek ezen helység határát, valamint magát a helységet is gyakran rongálják; a Bársonyos ezen helység alatt ömlik a Hernádba, midőn beömlésétől alig 20 ölnyire egy 6 köre épült lisztelő malmot hajt. Mintegy egy holdnyi térségen fekszik itt egy nagyszerü halom, melly az egyházi jegyzőkönyv igazolása szerint I. Ferdinánd és Zápolya idejében történt török mészárlás áldozatjait fedi, — most egy része már szántóföld s habzó gabonát s öles magasságú kukoriczát nyujt mivelőjének. Földesura monyorókereki gr. Erdődy György.

Lád-Bessenyő, magyar falu, Miskolcztól északra $1^{13}/_{16}$, Szendrőtől délre $^{5}/_{16}$ állomásnyira, délről nyilt, északra hegyektől környékezett térségen a Boldva kies völgyében. Szomszédai Hegymeg, Balajt, Lád helységek és a Szénamáli puszta. Határkiterjedése 2108 hold, mellyből 43 hold belsőtelek, 828 hold szántóföld, 398 hold rét, 31 hold szőlő, 778 hold erdő, 30 hold használatlan. Termékenysége jó középszerü, s mindennemü gabonát eltűr; urbéri telkek száma $6^{2}/_{8}$, második osztályu. Lakóház van 83, lakos 543, vallás szerint 71 r. kath., 54 g. kath., 338 ref., 18 ev., 32 zsidó. A róm. kath. és reformátusok anyaegyházakat birnak, amahoz Balajt és Szendrő-Lád leányegyházak is csatoltatván. Választó van 35, telkesjobbágy 15, nemes család 38. Birtokosok: Berzeviczy, Ragályi, Dapsy, Szemere, Sipos, Jakabházy, Török, Szobonya családok.

Külső-Bőcs, magyar falu, Zemplén vgyében, Berzékhez közel a Hernád mellett: 10 kath., 3 evang., 738 ref., 15 zsidó lak., gazdag róna határral, 723 hold szántófölddel, sok réttel és ref. anyaszentegyházzal. F. u. gr. Erdődy.

Böd, puszta, Pest-Solt vgyében, a kalocsai érsek birtoka, 1500 holdból álló, igen termékeny fekete földdel. A Duna árja nagyon rongálja.

Bőd, magyar falu, Vas vgyében, 654 kath., 8 evang. lak., kik szárnyas állatokkal Bécsbe jutalmas kereskedést üznek. Kath. paroch. szentegyház. Gazdag róna határ. F. u. Hegedüs, Vajda, Balla, s más nemesek. Ut. p. Kőszeg.

Bööd, Bidowce, magyar falu, Abauj vgyében, 70 kath., 25 evang., 400 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyatemplom. — Fekszik Kassához keletre 2 mfdnyire. F. u. gr. Szirmay Tamás.

Böde, magyar falu, Zala vgyében, 212 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bödeháza, magyar falu, Zala vgyében, 132 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Lövő.

Bödöge, magyar falu, Győr vármegyében, a Tóközben, 301 katholikus lak., s paroch. szentegyházzal. Lapályos, mocsáros határ. Sok rét és nád. F. u. a győri káptalan. Ut. p. Győr.

Digitized by Google

Egyházas-Bödöge, puszta, Veszprém vgyében.

Homok-Bödöge, magyar falu, Veszprém vármegyében, 484 katholikus, 379 evangelikus, 343 ref., 44 zsidó lak. Evangelikus és református anya-, s katholikus fiókszentegyházak. Határa fövényes, forrásos. Legelője sok; de kopár. Földes urai számos nemesek. Utolsó p. Pápa.

Bög, Ó-Bög és **Uj-Bög**, pusztak, Pest-Solt vármegyében a Tiszára fekszenek, Ó- és Uj-Kécske, és Hevesmegyei Jenő puszta közt, 2000 hold határral. Az abonyi uradalomhoz tartoznak.

Bögellő, magyar falu, Pozson vármegyében, Bőshöz 1 mfd. Lapályos mocsáros határát lakja 73 katholikus, 135 református, 13 zsidó. Rétje sok, de nem igen jó szénát terem; vizenyős lapályai nádat, sásat, gyéként szolgáltatnak, s vizi madarakkal bővölködnek; a szarvasmarhatartás és kolompér-tenyésztés nagy divatban van. F. u. Hegedüs, Bittó, s mások. Ut. p. Somorja.

Bögöte, magyar falu, Vas vármegyében, 210 kath., 5 zsidó lak. A sárvári uradalomhoz tartozik. Ut. p. Sárvár.

Bögöthe, magyar falu, Vas vármegyében, 486 katholikus lak., bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. p. Kis-Czel.

Böhönye, puszta, Szolnok vgyében, Földvárhoz tartozik, s a b. Podmaniczkyak birják.

Böhönye, magyar mező-város Somogy vmgyében, 442 kath., 358 ref., 6 zsidó lak., kath. fiók-egyházzal. Ref. anyaekklézsia. Jó rét és legelő. Szőlőhegye kedves izü vörös bort terem. Tölgyes erdő. F. u. Festetics Antal.

Alsó- és Felső-Bök, puszta, Komárom vmgyében, mind a két puszta jelenleg az alsó-aranyosi határral van összeolvadva. Hajdan a Komáromi vár uradalmához tartozott. — 1700. Sándor István itt egy nemesudvart nyert k. adományba s beigtattatott, lásd Kolos-Néma.

Bökény, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, közel a Tiszához: 64 r., 292 g. kath., 186 ref., 22 zsidó lak., ref és g. kath. anyatemplommal, felette termékeny határral. Erdeje nincs, csak bokros helyei. F. u. Ujhelyi, b. Sztojko, Morvay, Bessenyei, Gencsy, Foris, Balajthy, stb. örökösök. Ut. p. Nagy-Szőllős.

Böki, (Habsán), tót falu, Sáros vgyében, Eperjeshez délre 2 mfd., a kassai országutban: 314 kath., 6 evang. lak., kath. paroch. templommal, s igen termékeny határral. — A postahivatal Lemesánról ide tétetett által. Nevezetesiti ezen helységet az uraságí kastély és ángolkert, a nagy tökéletességre vitt gazdálkodás sok gazdasági erőművel, s hires sajtcsinálással. F. u. Bujanovics Eduard.

Bököny, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. post. Hadházhoz északra fél órányira: 120 r., 2006 g. kath., 8 evang., 30 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, igen termékeny és tágas határral. F. u. Szeremley, Bekk Pálné, gr. Erdődy, Gencsy, Czikó, Jármy, Osváth, Somosy, Keczer, Vinkler, Kálmánczhelyi, Erdődy, Olchváry, Cseke, Molnár, Tárkányi, Lengyel, Margitay, Mező, Terdik, Vad.

Bököny, vagy **Buttyin**, oláh mező-város, Arad vmegyében, Boros-Sebeshez délre 1 mfdnyire, közel a Fejér-Körcshöz: 205 kath., 2724 n. e. óhitű, 5 evang. 20 ref. lak., kath. és óhitű anyatemplommal, szilvásokkal, hegyes határral, jó kőbányákkal. F. u. b. Ditrich. Utolsó p. Arad.

Digitized by Google

Bölcsi, puszta, Bihar vgyében, Zsadány alatt, jó földdel és 2730 hold nádas réttel. Birja Juriczkay László örök.

Bölgyén (Alsó), (Dolne-Brezány), tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Nagy-Tapolcsányhoz ½ órányira: 169 kath. lak.

Bölgyén (Felső), tót falu, Nyitra vármegyében, 287 kath., 8 zsidó lak. Határuk termékeny; bükkös erdejük szép. F. u. gr. Berényi s más nemesek.

Bölzse (Kánya), tót falu, Abauj vgyében, 50 r. kath., 12 g. kath., 1 evang., 6 zsidó lakossal. F. u. báró Meskó.

Bölzse, (Kápolna-, Sándor-, és Szigeth-), 3 orosz-tót falu, Abauj vgyében. Enyiczkéhez délre 1 órányira: 139 r. kath., 318 g. kath., 5 ref., 10 zsidó lak. Szigeth-Bölzsén van egy g. kath. anyatemplom. F. u. Kápolna-Bölzsének, b. Meskó; Sándor-Bölzsének Márczy, Maygraber, Janthó; Szigeth-Bölzsének Borbély, Fáy, Kormos, b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Böny, magyar falu, Győr vármgyében, 425 kath, 142 evang., 629 ref., 92 zsidó lak. Evang. és reform. anyaekklézsia. Synagóga. Homokos határa nagy kiterjedésű; szőlős kertje és nagy birka-tenyésztése van. F. u. közbirtokosok többen. Ut. p. Mező-Örs.

Böös, magyar mező-város, Pozsony vármegyében, a Csiliz vize mellett, Pozsonyhoz 6 mfd. Van itt egy kath. paroch. templom, gr. Amadénak nagy kiterjedésü kastélya, sánczokkal körülvétetve, mellette egy szép angolkertje, mellyet a Csiliz vize folyik keresztül; vendégfogadó, ménes és tehenészet. — Főgazdasága tágas réteiben, legelőjében áll; a honnan a lakosok nemcsak sok szarvasmarhákat, lovakat tartanak, hanem ezenfelül szénáért is tetemes summa pénzt vesznek be. Egyébiránt a szénájok nem a legjobb s idegen marha nehezen eszi meg. Lakja 2001 kath, 7 evang., 3 ref., 16 zsidó. F. u. az Amade örök.

Börcs, (Rundenthurn), magyar falu, Győr vármegyében, a Rábcza mellett, 384 kath., 111 evang. lak. Határa igen termékeny, de az árvizektől sokat szenved. — Az idevaló fiók kath. szentegyházat a lakosok a török és kurucz háboruk alatt sánczokkal vették körül, s ugy oltalmazták magokat. F. u. a győri püspök. — Ut. p. Győr.

Börcsháza, puszta, Győr vármegyében, Mezőörshöz ½ órányira, 32 kath., 3 ref. lak. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Börcsháza, puszta, Veszprém vármegyében, bortermesztéssel. — Közbirtokosoké.

Bördöcze, magyar falu, Zala vgyében, 107 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A.-Lendva.

Börgölin, vindus falu, Vas vgyében, 203 kath. lak. Sovány, szük határ. A szent-gothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Börgönd, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Fejérvárhoz délkeletre 1½ óra, 98 kath., 21 ref., 8 evang. lak. Termékeny szép határral dicsekedik; nádja valamint hala is van azon posványos erekben, melylyek a velenczei tóból szakadnak ki. F. u. gr. Cziráky Antal.

Börkös vagy **Berkes**, puszta, Borsod vármegyében, Szakácsi és Lak közt, hegyes erdőség.

Börönd, magyar falu, Zala vármegyében, 321 katholikus, 18 zsidó lakossal. Postahivatallal. F. u. többen.

Börvely, magyar falu, Szathmár vármegyében, Nagy-Károlyhoz északra egy órányira: 9 kath., 1591

Digitized by Google

ref. lakossal, kik szép lovakat tenyésztenek. Ref. anyaszentegyház. — Roppant lápjában sok nádat vághat, és szénát gyüjthet, e mellett sok halat, csikot foghat. Róna határa felette termékeny fekete föld; erdeje csupa vad körtefákból álló; az uraság pedig egy vad sertéses keritett kertet tart. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Börzencze, magyar falu, Zala vgyében, 161 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. A.-Lendva.

Börzsön, (Leich-Pilsen), német-tót-magyar mező-város, Honth vármegyében, Esztergomhoz 2 mfdnyire, 752 kath., 727 evang. lakos. Kath. és evang. anya-templomok. — Több csinos paraszt házak és uraságí épületek. Hegyektől körülvétetett s át-szaggatott határja nagy kiterjedésü; földjei erős mivelést kivánnak; szőlőhegye legnagyobb az egész megyében, de a bornak nem a javát termi; makkos erdeje gyönyörü. Régenten bányákat mivelt. F. u. az esztergomi érsek.

Kis-Börzsöny, sikon fekvő magyar falu, Veszprém vármegyében, Vas és Zala megyék szomszédságában, 315 kath., 73 evang., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Bőszénfa, német falu, Somogy vármegyében, 550 kath., 7 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határa hegyes völgyes; erdeje, szőlőhegye van. F. u. Festetics Lajos örökösei. Ut. p. Kaposvár.

Böszér, puszta, Pest-Solt vármegyében, Vadkert mellett, Csábor pusztával együtt 15,000 hold sárga és fekete homok határa van, s majorsági birtoka Lukács Antal urnak.

Bereg-Böszörmény, magyar mező-város, Bihar vármegyében, a Sárréten, Váradhoz 3 mföldnyire, 3200 lak., kik kevés r. katholikust, zsidót és óhitüt kivéve, mindnyájan reformatusok, helybeli pappal. Határa 11,220 hold, mellyből 5253⅞ hold. szántó, 4105⅝ rét, 285⅙ legelő, 1574⅙ erdő. Ezekből urbériség 4097⅜ hold, majorság 7102⅝ hold, a haszonfeles erdővel együtt. Földei főképen kétszerest, tengerit, ritkábban zabot teremnek és pedig gazdagon, a szikes földeket kivéve. — Az uraság szép szarvasmarhát tenyészt. Birja gr. Csáky Antal. A város most nem tart vásárokat, ámbár szabadalma volna rá.

Bragyeth, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 2½ mfd., róna helyen, 575 n. c. óhitü lak., s anyatemplommal. Lakosai sok juhot és kecskét tartanak; van egy patakja. Birja a váradi görög püspök. Határa szántó 70, rét 140, legelő 160, majorsági erdő 180.

Branistye, tót falu, Trencsén vármegyében, N.-Bicséhez nyugotra 2 mfd. Számlál mindössze 1082 kath. 12 zsidó lak. Erdeje szép, és nagy legelője hasznos; papiros-malma is van. F. u. hg. Eszterházy. Utolsó p. Zsolna.

Branyest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez 1 órányira: 2 kath., 624 n. e. óhitü lakos., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Brasztura, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Taraczk mellett: 44 r., 722 g. kath., 6 zsidó lak, g. kath. anyatemplommal. F. u. a kir. kincstár. Ut. p. Sziget.

Brátka, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kerületben, 320 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Lásd N.-Báród.

Bratoncz, vindus-tót falu, Zala vármegyében, 271 katholikus lak. F. u. Gyika. Ut. p. A.-Lendva.

Bravaczó, tót falu, Zólyom vármegyében, Benyus mellett: 332 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Brazova, oláh falu, Krassó

Digitized by Google

vármegyében, a Béga mellett, ut. p. Kossovához fél órányira: 489 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, sok uras. legelővel. F. u. a kamara.

Bréb, oláh falu, Máramaros vármegyében, 690 g. kath., 43 zsidó lak., anyatemplommal, s mintegy 20 nemessel. F. u. a Pap és Rednik nemzetségek. Ezen helységnek és Kracs falunak határában, Kővár vidéke és Szathmár vmegye felöl esik Guttin nevezetü havas, a hol szép fehér alabastrom találtatik; vagyon a tetején egy tó, vagy ugynevezett tengerszem is. Ut. p. Huszt.

Bresztó, (Kis és Nagy), két egymás mellett fekvő orosz falu, Beregh vgyében, közel a Latorczához: 200 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. parochia. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Homonna-Bresztó, tót falu, Zemplén vmegyében, Homonna fiókja: 208 r., 40 g. kath., 10 zsidó lak. 519 hold szántóföld. Földes ura gr. Vandernath.

Izbugya-Bresztó, orosz falu, Zemplén vármegyében, Papina fiókja, 16 r., 240 g. kath., 7 zsidó lak. Szántóföldje 791 hold. F. u. többen. Ut. p. Nagymihály.

Bresztovácz, falu, Bács vármegyében, Zombortól délre 3 óra, 1800 német kath., 1400 szerb n. e. óhitü lak., paroch. templomokkal. Határa gazdag s első osztálybeli, 1200 □ ölével, 11256 hold, mellyből 139 telek után urbéri szántó 4811, rét 3284, legelő 2854, szőlő 136, uradalmi szántó 20, utak 151 hold. Birja a kamara.

Bresztovácz, oláh-tót falu, Temes vármegyében, ut. p. Lippához délre, 120 kath., 10 ref., 350 n. e. óhitü lakos. — Hegyes völgyes határa 3-dik osztálybeli, s van 26⅜ egész urb. telke. Birja Gál József.

Kis-Bresztovány, tót falu, N.-Bresztovány mellett, 380 katholikus lak.

Nagy-Bresztovány, tót falu, Pozson vgyében, Nyitra vármegye 432 kath., 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal. F. u. N.-Szombat városa.

Breza, tót falu, Árva vgyében, 1173 kath., 7 zsidó lak., 73 ⅞ sessio. A contributionalis földeket Matejcsik nemes család miveli. A lakosok sok faeszközöket készitenek. F. u. az árvai urad.

Brezani, tót falu, Trencsén vgyében, 233 kath., és 4 zsidó lak. F. u. a lietavai uradalom. Utolsó p. Zsolna.

Brezing, tót falu, Zólyom vármegyében, 96 kath. 169 evang. lak. F. u. a kamara.

Breznicz (Alsó-), tót falu, Trencsén vármegyében, 360 kath., 8 zsidó lak., sovány erdős határral. F. u. gr. Erdődy.

Breznicz (Felső-), Trencsén vármegyében, Ledniczhez 1 óra: 485 katholikus, 7 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy.

Kis-Breznicza, orosz falu, Zemplén vgyében: 191 g. kath., 8 zsidó lak., 351 h. szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy.

Nagy-Breznicza, tót falu, Zemplén vmegyében, Sztropkó fiókja: 564 kath., 12 zsidó lak., 920 h. szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Komarnik.

Csesztó-Brezó, puszta, Zólyom vmgyében, Végleshuta filial. 13 kath. lak.

Rima-Brezó, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Rima-Bánya és Likér közt: 179 kath., 575 evang. lak., ide számlálván t. i. a vashámorokban dolgozókat is. Evang. anyaszentegyház. A Szinecz hegyéből vasat, kristályt és

Digitized by Google

topászt ás, felül pedig szántóföldje, rétje, erdeje van; szénája sok; savanyuviz-forrásokkal bir; végre az idevaló vashámorokban, sokak állitása szerint, legjobb vas készittetik az egész megyében. Utolsó post. Rimaszombat.

Brezócz, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, hegyek közt, 14 katholikus, 214 evangelikus lak. Utolsó p. Radkersburg.

Brezolub, tót falu, Trencsén vagy az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, 151 kath., 3 zsidó lak. — Vizoczán filial. F. u. többen. Ut. post. Nyitra-Zsámbokrét.

Brezova, (Brezovecz) népes tót mező-város, Nyitra vármegyében, Nagy-Szombathoz 3 mfd., az ugynevezett Fejér hegyek közt. Lakosai, kik 246 katholikus, 5937 evangelikus, 142 zsidóból állanak, igen vagyonosok, s többnyire timárok, vargák, csizmadiák, kiknek bőrök nevezetes és kapós. — Határuk nagy és sovány; legelőjük elég, azért sok tehenet s más szarvasmarhát tartanak; mellyel, és kikészitett bőrökkel kereskednek; pálinkát is sokat égetnek; erdeje derék. Van itt katholikus és evangelikus anyaszentegyház, synagóga. F. u. ezt csekély somma pénzzel régi szerződés szerint megváltják, s ezenkivül az uraságnak semmi allodiuma itt nincsen.

Brezova (Száraz), sovány, kösziklás hegyek közt tengődő tót falu, Nográd vármegyében, 455 evang. lak. F. u. gr. Zichy, b. Balassa. Ut. p. Zelene.

Brezovecz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Szinna fiókja: 119 g. kath., 8 zsidó lak., 151 hold szántóföldel.

Brezovicza, vindus-tót falu, Zala vármegyében, 293 katholikus lakossal. F. u. Gyika. Utolsó post. A.-Lendva.

Brezovicza, tót falu, Árva vármegyében, 650 katholikus s zsidó lak., 33⅛ sessió. Juh- és tehéntartás. Lentermesztés. — Hires sajt. F. u. az árvai uradalom. Utolsó postája Rosenberg.

Brezowka, orosz falu, Sáros vármegyében, Kurimához északra egy órányira: 22 r., 98 g. katholikus lakos.

Breszsove, puszta Nyitra vármegyében, Szenicz filial. 10 katholikus, 6 evang. lak. F. u. a berenczi uradalom.

Briesztye, tót falu, Thurócz vármegyében, Nyitra vármegye szélén: 81 kath., 190 evang., lak. Földje sovány, hegyes, erdeje sok; legelője jó. F. u. báró Prónay, Nyáry sat.

Briheny, oláh falu, Bihar vármogyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában, 285 n. e. óhitü lak., anyatemplommal.

Broczkó, tót falu, Nyitra vármegyében, a Morva vize mellett, 1106 kath., 24 zsidó lakossal. — Kath. paroch. templom. Rónán fekvő szántóföldei homokkal kevertek, de bő termők; rétje sok, erdeje szép; halászata a Morvában jövedelmes; a lakosok szép szarvasmarhát, tehenekel nevelnek. F. u. ő cs. kir. felsége. Ut. p. Sasvár.

Bród, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz délkeletre 2½ mfdnyire: 4 r. kath., 622 g. kath., 10 ref., 9 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Határa hegyes, völgyes és sovány. F. u. Ilosvay, Somosy, Hunyady, s m.

Brodnó, tót falu, Trencsén vármegyében, 463 katholikus lakos. Kath. paroch. templom. F. u. gróf Csáky István örökösei, és gr. Erdődy György.

Digitized by Google

Brodzy, Szepes vármegyében elszórt helység, Galiczia határszélén.

Brogyán, tót falu, Bars az uj rend. szerint Nyitra vármegyében, a Nyitra vize mellett: 631 katholikus, 5 evangelikus lak. Több urasági kastélyok. Földje jó sikeres gabonát terem; rétjei sok szénát adnak. F. u. többen. Ut. p. Oszlán.

Bronyka, orosz falu, Máramaros vármegyében, Dolhához egy órányira: 249 g. kath., 14 zsidó lak. A régi Brony várának már most csak romjai láthatók. Földes u. gróf Teleki.

Brost vagy **Békafalva**, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez $2^1/_2$ mfdnyire, 248 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal. Urb. szántó 50, rét 90, legelő 120 hold. Birja a váradi görög püspök.

Brostyán, oláh falu, Krassó vármegyében, Oraviczához $^3/_4$ órányira, a verseczi országutban: 1703 óhitü lak., kik bányákban dolgoznak, és sok szenet égetnek. Óhitü anyatemplom.

Brsztenne, tót falu, Trencsén vgyében, 59 katholikus lak. F. u. többen.

Brunócz, tót falu, Nyitra vármegyében, a Vágh jobb partján, Vágh-Ujhelytől délre egy mfdnyire. Számlál 318 kath. 5 zsidó lak. Határa termékeny, de az áradásoktól sokat szenved. — Nevezetes benne egy nagy kastély, melly hajdan gr. Bercsényié volt; de Rákóczyval kivándorolván, a temetvényi uradalmával együtt a fiskus foglalta el, s most Sándor család lakja. Egy órányira innen a Vághon tul láthatni épülve. Ezt hajdan Ujlaky Lőrincz birta V-ik László adományából (1453); később, a Thurzók kezére jött; de ezen család is kihalván, a XVII-ik század elején III-dik Ferdinánd 1638-ban mind a várat, mind a hozzá tartozó uradalmat több nemzetségeknek ajándékozta. Ut. p. Galgócz.

Brusznó, tót falu, Zólyom vármegyében, a Garan mellett, melly Szent-Andrástól választja el, Beszterczebányához keletre 2 mfd. Van 100 hold szántóföldje, melly agyagos és terméketlen, 70 hold rétje; legelője és majorsági birtok nincs. — Lakja 543 katholikus, kik fazekakkal és faedényekkel kereskednek. A Garanon kivül van Bruszenecz patakja, melly a helység malmát hajtja, s fausztatásra is használtatik. Egy negyed órára pedig találtatik egy szük, de kellemes völgyben, kénköves és magnéziás savanyuviz, fördővel együtt. Birja a kamara.

Brusznó, tót falu, Nyitra vármegyében, Chrenócz filial. 232 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Brutócz, tót falu, Szepes vármegyében, Sáros vgye szélén, Berzeviczéhez $1^1/_2$ mfdnyire: 451 kath., 8 evang. lak. Kath. paroch. templom. Jó legelő a hegyekben. Erdő. F. u. Horváth, Jancsó, s. m.

Bruznicza, orosz falu, Zemplén vgyében, Sztropkó fiókja: 17 r., 396 g. kath., 18 zsidó lak., görög anyaszentegyházzal, 718 h. szántóföldd el. F. u. gr. Barkóczy.

Bruznyik, oláh falu, Krassó vgyében, nagy erdős hegyek közt, Facsethez 5 órányira: 2 kath., 1136 óhitü lak., s anyatemplommal. F u. a kamara.

Brzán, tót falu, Nyitra vgyében, Privigyéhez $^3/_4$ órányira: 469 kath. lak. — Kath. paroch. templom; nagy erdő; sok fazekas. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Bubendorf, német falu, Vas vgyében, a Gyöngyös mellett, 330 kath. lak. elég erdővel. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Buberek, puszta, Zala vár-

Digitized by Google

megyében, Kál, Szala-Apáti, Tütös közt.

Bubuliska, (Bobovisti), orosz falu, Beregh vmgyében, ut. p. Munkácshoz északnyugotra 1½ mföld. 654 görög kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Földe trágya után rozsot is terem; bora jó; szénája sásos; legelője szük. F. u. a csernoki basiliták.

Buchberg, német falu, Temes vgyében, ut. p. Lippához 2 óra, 192 kath., 40 n. e. óhitü lak. Erdős, hegyes határa 3-dik osztálybeli; van 15⅝ urb. telke. Birja Dessewffy Antal és a kamara.

Búcs, magyar falu, Esztergom, vagy az uj rendezés szerint Komárom vgyében, ut. post. Köbölkut; Bátorkész, Muzsla, Karva, Mocs helységek közt, 1638 lak., kik 110 kath. kivéve, mindnyájan reformatusok, anyatemplommal. Egészen róna határa első osztálybeli, s a lakosok birnak 1267½ hold első, 679½ hold második osztálybeli szántóföldet, 521 hold rétet, 572 kapa szőlőt, igen jó legelőt. Sok szarvasmarhát és lúdat tenyészt. Birja az esztergomi érsek.

Bucsa, puszta, Békés vgyében, Füzes-Gyarmat körül fekszik, s határa nagyobb részt lapályos, nádas rétség.

Bucsa, tót falu, Zólyom vgyében, a Selmeczi postautban a Garan mellett: 212 kath., 281 evang. lak. Kath. paroch. templom. Postahivatal és váltás Besztercze és Selmecz közt. Rétjei igen jók. F. u. a kamara.

Bucsa, magyar falu, Zala vármegyében, 153 kath. lak. F. u. a Horváth nemzetség.

Bucsa, oláh falu, Bihar vármegyében, a kolosvári országutban, Feketetóhoz ¾ órányira, 158 n. e óhitü lak., anyatemplommal. Sovány kősziklás határ. Sok erdő. Birják Eördög és Bagossy családok.

Bucsán (Nagy és Kis), két összefüggő helység, Nyitra vmgyében, N.-Szombathoz egy órányira, a galgóczi és pöstyéni országutban. Lakja 913 kath., 163 evang., 45 zsidó. Ékesíti a paroch. templom, s gr. Zay csinos izlésü kastélya, egy gyönyörü angol kerttel együtt, mellyet a Bláva vize nedvesit. A kastélyban találtatik egy könyvtár, többnyire ujabb classikus munkákból összeállitva. — Határa Bucsánnak bő termékenységü; rétei igen jók; szőlőhegye meglehetős bort ád. F. u. gr. Zay, s m. t.

Bucsava, oláh falu, Arad vármegyében, igen zordon bérczes vidéken, Buttyinhoz keletre 3 mfdnyire: 4 kath., 124 n. e. óhitü lak.

Bucsu, (Butsing), magyar falu, Vas vmegyében, Szombathelyhez 1 mfd. a kőszeghi országutban, 429 kath., 6 evang., 28 zsidó lak., több csinos urilakkal. Róna határa szép buzát terem; erdeje van; szőlőt a rohonczi hegyen tartanak. F. u. Szabó, Szél, Vajda, s más közbirtokosok.

Bucsu, magyar-tót falu, Beregh vgyében, ut. p. Beregszászhoz ¾ órányira: 68 r. kath., 15 g. kath., 157 ref., 4 zsidó lak. Ref. templom. Határa róna és termékeny. F. u. Pogány, Kajdy s m.

Bucsuháza, magyar falu, Pozson vmgyében, ut. p. Somorjához 1 fertálynyira: 94 kath., 43 ref., 6 zsidó lak. F. u. többen.

Bucsum, oláh falu, Bihar vármegyében, hegyes vidéken, ut. p. N-Várad 2 mfd., 383 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, 194 hold urb. szántóföldel, 140 h. réttel, 120 hold legelővel, 44 hold uraságí legelővel és 330 hold erdővel. Birja gr. Frimont Béla.

Bucsuta, magyar falu, Zala vgyében, 459 kath. lak. F. u. b. Eszterházy. Ut. p. A.-Lendva.

Digitized by Google

Buczló, (Buclowgani, tót falu, Sáros vmegyében, Kapronczai fiókja: 14 kath., 150 evang., 10 zsidó lak. F. u. lőbben.

Buda, kir. város, németül Ofen, Pest vármegyében, a buda-pesti katonai kerületben, s egyszersmind Magyarország fővárosa. Fekszik a Duna jobb partján, Bécstől 36 mfdnyi távolságra, Pesttel általellenben, melylyel ritka szépségü lánczhid által köttetik össze. Jankovich dr. adatai szerint Buda vonalai 1,360,896 □ ölnyi tért fognak körül, 3887 házzal, 80 utczával, 26 térrel. Az utczák s terek egynémellyike már 1830-ban történeti nevekkel jelöltetett, p. o. Átila-utcza, Virág-utcza, Mátyás tere. Buda áll jelenleg a várból, vagyis belső városból, 5 külvárosból, és ez évben (1850) hozzákapcsolt Ó-Buda mezővárosból. Maga a vár hosszukás kerekded, magában álló 32 öl magasságu hegyre épült, s mint a régi magyar királyok dicső lakhelye, kevélyen tekint le az alatta hempelygő Dunára, a tiszai és dunai megmérhetetlen síkságokra, s a nyugotról félhold formában övedző szőlőhegyekre. Kőfalai s bástyái az 1849-ki májusi ostrom által tetemesen megrongáltatván, a magyar kormány által széthányatni rendeltettek, de most ujolag felépittetnek. Van Budán 12 kath., 1 evang., 1 gör. szentegyház. (Ó-Budát ide nem értve); továbbá nevezetes épületek; az ostrom alatt szinte részben leégett királyi várpalota, melly a várhegy délkeleti csucsán épülve, fejedelmi méltósággal tekint le a lábánál hullámzó Dunára, a hatalmasan növekedő Pestre, s az egész körülfekvő vidékre. Sokkal kisebb e palota, mint a régi volt, melly 1686-ban Buda visszavételekor végpusztulásra jutott, s mellynek romjain áll. E királyi palotának nem kis ékességére szolgál a hozzá tartozó kert, melly az épületet kelet felől környezi, s a várhegy meredek oldalán terülvén el, egész tövéig lenyúlik. Ennek felső része franczia, alsó pedig angol izlésre van elrendezve, s igen sok nevezetességet foglal magában. — A fegyvertár egy emeletes, de nagy kiterjedésü épület; ennek egész első emeletében tartatott mintegy 60,000 darabra menő régi és uj fegyver, azonban az $184^{8}/_{9}$-diki forradalomban kiüritetett. Nevezetesebb épületei még a hajdani helytartótanács, a kamara, (3 emeletes 100 szobával), a főhadi kormányszék házai, és a pesti egyetemhez tartozó, az ostrom alatt nagyon megrongált csillagvizsgáló-torony az úgy nevezett Sz.-Gellért hegy csucsán. Buda népessége a tanuló ifjuságon és katonaságon kivül 34,893, a hozzá kapcsolt Ó-Budáé 10,760, s igy összesen 45,653 lélek, kik vallás tekintetéből nagyobbára róm. k., de van számos zsidó, óhitü., ref., és evang. is. Fő foglalatosságuk a kézmüvesség, kereskedés, föld-, s különösen szőlőmüvelés. Kézmüvesek száma 1113, mindenféle kisebb nagyobb kereskedő 114, Ó-Budát ide nem értve. — A mesteremberek közt különös említést érdemelnek a timárok, keztyüsök, órások. — Van itt a gyáralapitó társulatnak egy készülőben lévő nagyszerü gyapotfonó gyára, melly azonban jelenleg áruba bocsáttatott: egy gépgyár, szurúgombés fémgyár s több kocsigyár. Takarékpénztára szilárd alapokon nyugszik s jó kezelésben részesül. — Fő életmódot képez azonban Budán a szőlőmivelés. Ugyanis a várost félhold formára keritő hegyek többnyire szőlőtőkékkel diszlenek, s 8000 fertályra osztatván, 5334 holdat boritnak el. Bora szinére nézve nagyobb részt vörös, de egy idő óta a fejéret is nagyon szaporitják. A borkereske-

Digitized by Google

dés ujabban nagyon megcsökkent. — Mióta a kir. egyetem 1785-ben Pestre vitetett, azóta főtanitóintézete nincs ugyan Budának, de kisebb iskolái számosak. A várban van kath. főgymnasium, ezen kivül a város külön részeiben 12 elemi iskola és 4 kisdedóvó intézet. Továbbá itt van a magyar királyi egyetem könyvnyomó-intézete, melly egyik legrégibb illy intézet egész hazánkban. Ennek virágzó állapotára igen sokat tesz az, hogy kirekesztő szabadalma van minden kath. iskolai, misés könyvek s breviáriumok nyomathatására; ezenkivül van egy másik könyvnyomda is, Bago és Gyurián tulajdona. Könyvkereskedője van 3. s ugyanitt jelenik meg a Religió és Nevelés czimü kath. hirlap. — Mi a kényelemre, mulatságra s közbátorságra tartozó intézeteket illeti: van Budán szinház a várban, s nyári szinkör a vár alatti Horváthkertben, mellyek mindenikében német szinészek mulattatják a közönséget. Említést érdemelnek a városnak számos közellévő és szép nyári mulató helyei közt: a várhegy nyugoti részét kerítő bástyai sétatér, s vár alatti glacis; ugyan ez oldalon, az emlékezetes vérmezőn, a Horváthkert; a kisebb nehány száz lépésnyire eső városmajor, a várhegy nyugati lejtjén az uj sétahely, a világ legszebb terrászai egyike, aztán a mulatóházakkal mind inkább beépülő Svábhegy; továbbá a Laszlovszky-major, Zugliget, Szépjuhásznő, Leopoldmező sat. a regényes budai hegyek közt, mellyek ujabban jelentékenyb nevekre kereszteltettek. De a szép vidéket örökös porfelleg boritja; a város pedig teli van dögleletes kigőzölgésü csatornákkal; a Dunamellék nagy része szemétdomb s helyenkint timár-tanya. — Kegyes intézetek: a nőegyesület, intézet az előregedett s elszegényedett polgárok számára; kórház a beteg asszonyok s megesett leányok részére; irgalmas-barátok kórháza, mellyben a minden valláskülömbség nélkül felvett betegek száma évenkint 1200—1500-ra megy; a Sz.-Erzsébetapáczák kórháza. Végre a szenvedő emberiség javára hires ásványos forrásokkal áldotta meg a természet Budát, mellyeket már a romaiak is ismertek, a törökök pedig szenvedélyesen használtak, némelly részben máig is fennálló fördőházakat épitvén mellejök. — Jelenleg öt meleg ásványos fördő van itt: a Sárosfördő ujra épitve, a Rudasfördő, szép épület egy emeletre, két udvarra, a Duna és a Sz.-Gellért hegye közé szoritva; a Ráczfördő, hajdan királyi nevet viselt, s Mátyás király idejében gyönyörü mulatókertek közt feküdt, jelenleg ujra csinosan felszereltetett; a Király-fördő a vizi város éjszaki végén, csekély távolságra a nagy katonai kórháztól. A Császár-fördő legrégibb s legnevezetesebb az emlitett 5 közt. A rómaiak idejében „aquae calidae superiores“ név alatt volt ismeretes. A törököknek hasonlóul kedves fördő helyük volt itt, Verner szerint Mahomet basa ide egy török barát (Dervisth) monostort is épittetett, s ide most is történnek évenként még Persiából is bucsulátogatások. Ez ásványos vizek a kigőzölgést igen elősegitik. Egyébiránt a császárfördő leginkább használ a hólyag nyavalyáiban csuzban, máj- és lépdugulásokban, s az innen eredő gyomorgyengeségekben, aranyérben, kolikában, álmatlanságban, stb. Ott pedig hol a nyavalya tisztán gyengeségen vagy öregségen alapszik, semmi foganatja nem tapasztaltatott. — Melegsége az italra használt forrásnak 46 foknyi, a többiek valamivel ennél is melegebbek. Ó-Buda, melly csak ez évben (1850) kapcsoltatott Budához, hajdan

Digitized by Google

római város volt Acincum, vagy Aquincum név alatt. Rendetlenül épült ugyan, de közép utczája tágas, hosszu, s csinos. Nevezetesebb épületek: a róm. kath. és reform. szentegyházon kivül a kamarai praefectoratusi ház, a cs. kir. katonaruházati biztosság roppant kiterjedésü épülete egy közepén levő kastéllyal, s mellette álló kaszárnyával, a selyemgombolitóház, a városon kivül a 6 emeletes királyi épület, mellyben hajdan selyemfonó erőművek dolgoztak, de most üresen áll; továbbá a hegytetőre épült Kis-Máriaczell monostor, mellyet trinitáriusok birtak, s melly jelenleg katonai lakásul szolgál. — Azonban mindenek felett szép épület a synagóga, melly mint illyen, legpompásabb az egész birodalomban. Népessége Ó-Budának 10,760 lélek, kik közt 6605 kath., 505., reform., 317 evang., és 3343 zsidó. Házak száma 768. A lakosok részint kézmüvességből és kereskedésből, részint föld- és szőlőmivelésből, s zöldségtermesztésből élnek. Különösen nagy hasznára van a városnak a helybeli katonaruháztatási biztosság. Végre emlitést érdemel a hajógyár, hol a dunai gőzösök készülnek; továbbá több apró karton- és festőgyár. Nevét, eredetét, viszontagságait a mi illeti: ezek rövideden igy következnek: Hogy a mostani Ó-Buda helyén, egész a 4-dik század végeig nevezetes római város lett légyen Acincum vagy Aquincum név alatt: ezt mind a régi történetirók, mind a számos kiásott római régiségek, s a föld gyomrában találtató épületek maradványai eléggé bizonyitják. Az emlitett század utoljára más vándorló népek foglalták el: miglen a diadalmas Árpád 896 táján, Csepel szigetéből jövén, ezen várost is végképen kezére kerité, s ekkor régi nevét Etelvárral cserélte fel. — Szent István ide nagy templomot épitetett Sz.-Péter és Pál tiszteletére; s Gizela királynénak kedves lakhelye vala; valamint Sz.-Lászlónak is, ki itt káptalant s prépostságot állitott, II. Geiza idejében pedig a prépost várat emelt a mostani Neustift külváros környékén, egy felemelkedett helyen. III. István, III. Béla alatt sokat épült s nagyobbodott Ó-Buda, de már ez időben Etelvár régi nevét elvesztette: mert Béla névtelen jegyzője Budavárnak vagy Budvárnak nevezi, a nélkül, hogy okát megmondaná, hogy miért. Ekkor Buda 3 részből állott, ugymint Nagy v. Ó-Budából, melly a mostani Neustift külváros helyén feküdt; és Felsőviz városból, melly a császárfördőkig terjedt; ezenkivül Uj-Buda s Felsőviz nyugoti részével határos volt a Sz.-Lélek nevü külváros. Voltak ugyan ez időben a várhegyen is némelly lakházak: de ezek Pesthez, mint anyavároshoz tartoztak, s Pesti Uj-Hegy, Novus Mons Pestiensis név alatt fordulnak elő oklevelinkben; s a Buda név későbben Ó-Budáról ragadt reájok. Egyébiránt a várnak, a mostani paroch. és garnison templomoknak épittetését sokan IV. Bélának tulajdonitják; ki csakugyan a tatárjárás után több várakat emelt országunkban; s ugyan ezen király népesitette meg a várost uj német gyarmatokkal, mi onnan is hihető: hogy ő utána kezdett Buda honitörténeteinkben nevezetesebb szerepet játszani. Igy IV. vagy Kun László alatt 1279-ben III. Miklós pápa egy Filep nevü püspökot (Episcopum Firmanum) külde Budára, ki itt zsinatot tartott a magyar püspökökkel. Azonban, mikor már ezek végzéseik 69-ik czikkelyén járnának, meg tudván Kun László királyi jogainak korlátozását: megparancsolta a budaiaknak, hogy több papot a várba ne bocsássanak; az ott lévőket pedig, élelmet s szállást

Digitized by Google

nem adván nekik, az elmenetelre kényszeritsék. 1295-ben több budai polgárok az ó-budaiakkal folytatott határbeli villongásukért, az esztergomi érsek által az anyaszentegyházból kirekesztettek. 1304-ben Venczel cseh király fiát Lászlót, a magyar koronát, a hivatalától megfosztott birót, több tanácsbelickkel együtt fogságba vitte; s birónak Pétermannt tevé. 1307-ben emlitett László nevü biró kiszabadulván, s a Trencsényi Máté seregeivel haza jövén: éjszaka Budára belopódzott; itt Pétermannt kirezzentette, Herman és Martin tanácsbélieket pedig lófarkára köttetvén, ugy hurczoltatta széljel az utczákon. 1309-ben 15-dik jun. I. Károly a Mária templomában megkoronáztatik; a mikor László, a fő biró, Comes Budensisnek neveztetik. — 1331-ben a város vásári privilegiumot nyer. 1352. körül, I. Lajos Visegrádról Budára teszi lakását, a leghihetőbben azon várkastélyba, melylyet II. Geiza alatt az ó-budai préposl épitetett a mostani Neustift külvárosban. Ezen királyi palotában ölte meg 1385-ben Forgács Balázs, Erzsébet s Mária királynék ingerléseire a szerencsétlen s csak 39 napig uralkodó II. v. Kis Károly királyt; melly alkalommal a vele lévő olasz testőrző sereg is összeapritatott a pártos magyarok által. 1387-ben Zsigmond a budai várba beeresztetvén, magyarországi királynak kiáltatik, s mártius 30-dikán Sz.-Fejérváron meg is koronáztatott. Ez a Zsigmond volt első épitője a várhegyen lévő pompás királyi palotának, mellyet 1419-ben franczia s olasz épitő-mestereket hiván ki: nemcsak egészen bevégzett, hanem nagy fényüzéssel fel is ékesitetett. — Ugyanezen Zsigmondnak tulajdonithatni a Sz.-György piaczán álló hajdani Zsigmond templomát, ki ehez nagy klastromot épittetett, s roppant jószágokkal megajándékozott: de hogy ő emelte-e prépostságra, bizonytalan. Azonban e most emlitett Sz.-György piaczát egyszersmind 32 fő magyar urak lekonczoltatásával mocskolá be: mellyért s más több illy okokért 1401-ben tavasszal a magyar Rendek reája törvén, tulajdon palotájában megfogták s Visegrádra fogságba küldték; honnan aztán Gara Miklós vitte el Siklósi várába. — 1405-ben a királyi városokat, kiknek ő nagyon kedvezett, az ország rendei közé fel akarván venni, ezeknek Budára gyülést hirdetett: mellyre mindnyájan meg is jelentek. 1406-ban Bosniát legyőzvén: Tvartkó nevü királyát is megfogta, s győzelme jeléül Budára vitte. — 1408-ban alapitója leve a Sárkány vitézi rendnek. Külső jele állott egy arany keresztben, mellynek előoldalán ezen szavak olvastattak: O quam clemens et misericors est Deus, másik oldalán: O quam pius et justus. A keresztet egy aranyos, vérrel fecskendezett s farkát szájával marczongoló sárkány övedzte körül. A nagy keresztesek száma 24-re határoztatott; kis keresztesek pedig szabott szám nélkül valának. — 1412-ben Jagello lengyel királylyal Lublyón békességet kötvén: ez őtet Budára kisérte, s itt Zsigmond fényes udvari mulatságot tartott, ugy hogy ezekre 19 herczeg, 24 gróf, 58 főur, s 1400 más nemes jelent meg: sőt még a tatárok is küldtek tisztelkedő követeket. 1413-ban Constancziába Conciliumot hirdettetett: s erre az ő általa 1388-ban állitott budai universitas (egyetem) 7 tanitókat küldött. 1438-ban Albert uralkodása alatt véres zenebona ütötte ki magát Budán. Oka vala ennek a következő eset. Már Károly, I. Lajos és Zsigmond királyok nagyon pártolták a német polgárokat, ugy annyira, hogy ezek ki akarák re-

Digitized by Google

keszteni a magyarokat a minden második esztendőben, nemzeti nyelv szerint, felváltva történendő, birói választás-jogból. — Különösen valami Ötvös nevü magyar polgár erősen ellene szegzé magát a németek mindinkább tovább harapodzó erőszakoskodásainak. Történik azonban, hogy ez egyszer csak eltünvén, kevés kereset után holt teste sebhelyekkel megrakva a Dunában feltaláltatik. Ekkor a magyarok ennek halálát egyenesen a németeknek tulajdonitván: dühösen megtámadják a német polgárokat; ezeket öldösik, s a királyi palotába futott tanácsbéliek házait kirabolják. 1439-ben Budán országgyülés tartatik, s ekkor hozattak az Albert nevezetes törvényei. 1441-ben némelly budai polgárok halállal büntettettek: minthogy I. Ulászló ellen, alattomban Albert özvegyével Erzsébettel tartottak. 1457-ben, martius 16-ikán estve, Posthumus László fejét véteti a már emlitett Sz.-György térén a 24 esztendős Hunyadi Lászlónak; mellyre a nép, különösen a szőlőmivesek és magyar polgárok közt, veszedelmet jelentő elégületlenség következik. 1458-ban, január 24-ikén Horogszegi Szilágyi Mihály, Gara László nádort, s a vele királyválasztásról tanácskozó magyar Rendeket csaknem erőszakosan Budáról Pestre hivta; s itt aztán Corvinus Mátyás királynak kiáltatott; sokat tévén erre Szilágyi Mihálynak a Duna jegére kiállitott 20 ezer fönyi serege. Minő dicső fényt vetett Corvinus Mátyás nemzetünkre: azt történeteinkből tudjuk; s hogy ezen dicsőségben leginkább Buda részesült, már magában gondolhatni. Ugyanis ő volt az, ki a Zsigmondtól Budára épitetett királyi várat ujra kijavitatta; ezt leirhatatlan fényüzéssel, mindenféle olasz és franczia remek művekkel felékesitette annyira: hogy azon időben, ez minden királyi lakhelyeket pompájával fejülhaladt. — Ő volt alapitója a királyi könyvtárnak; reformálója a Zsigmondtól állitott universitásnak, mellyet a Dominikanusok monostorában telepitett le, s mellynek igazgatója Schwartz Péter Würzburgból való Dominikanus szerzetes vala; ő hivott ki Olasz-, Franczia-, Németországokból mindenféle művészeket, tudósokat; egyszóval neki köszönhetjük, hogy Buda koronája lett minden európai városoknak; a mint hogy Vernher is igy fejezi ki magát: Buda urbium atque arcium per Europam celeberrima. 1490-ben, aug. 9-ikén a Mátyás halála után választott II. Ulászló király, 10 ezer lovasoktól, s 5 ezer gyalogoktól kisértetvén, Prágából Budára érkezik. Ennek uralkodása alatt, Buda fényéből tetemest vesztett s a királyi kincstár mindig üres lévén: nemcsak az udvari emberek nem fizettettek rendesen, hanem a király tulajdon költsége pótlására, még a Corvinus Mátyás gazdag arany-kötésbe foglalt könyveiből is sokat eladatott. 1514-ben a budai Zsigmond templomában adta által Bakacs Tamás esztergomi érsek a Rómából hozott s nagy bársony keresztel kivarrott fejér zászlót Dózsa Györgynek, a törökök ellen felültetett keresztes paraszt had vezérének; ki ezzel visszaélvén, fegyverét a nemesség ellen forditotta; s Pest, Bács, Csongrád, Csanád, Temes vármegyéket elpusztitván: végre Zápolya János által Temesvárnál legyőzettetett. — Ugyanezen évben erősittetett meg a Verbőczitől kidolgozott, s egy országos választottság által megvizsgáltatott Hármas Törvénykönyv (Tripartitum opus Juris Consvetudinarii Inclyti Regni Hungariae), mellyel jelenleg is élünk. 1516-ban — Ulászló halála után, a tiz esztendős II. Lajos foglalá el a trónt, kinek gyenge ural-

Digitized by Google

kodása alatt, valamint az ország nagy zürzavarba jött: ugy Buda is több izben szenvede a pór nép és katonaság lázadásaitól. Szinte II. Lajos alatt kezdett a Luther tudománya Budára beharapódzni. Ugyanis ennek gyámatyja György, brandenburgi őrgróf nagy pártolója volt a reformátiónak; s ennek eszközlése által jöttek be: Gryneus Simon, Vitus Vinsheim, Conradus Cordatus hires külföldi tudósok a budai universitásba, kik mindnyájan nyilvános hirdetői valának a Luther tudományának; sőt hogy Mária királyné is megkedvelhette ezt, onnan itélhetni: mert Luther a Sz.-Irás fordításának egy részét neki ajánlotta. Azonban 1523-diki budai országgyülésen, halálos és jószág-elkoboztatási büntetés hozattatván Luther követői ellen: az emlitett tudósoknak is ki kellett Budáról takarodni. 1526-ban a gyászos mohácsi ütközet után, Solimán Budára feljövén, a várost felgyujtatta, de a királyi palotával kedvezően bánt: csupán Apollónak és Herculesnek rézből öntött képeit hozván el innen. Soliman elmenetele után Zápolya János foglalta el Budát: de belőle I. Ferdinand 1527-ben kirezzentette. — 1529-ben Soliman Bécsbe igyekezvén, Budát a német őrsereg hütlensége által könnyen hatalma alá hajtá, s miután Bécsből vissza futna: ezt a koronával, s más királyi ékességekkel Zápolyának, mint magyarországi királynak általadta. 1541-ben Roggendorf Ferdinand vezére ujolag ostrom alá vette Budát, s Izabella, Zápolya özvegye maga egyetértvén Ferdinanddal, egy összeesküvést eszközlött, mellynek fejei Bornemisza Tamás budai biró, Palczan Péter, Acsády János, Báczi Ferencz tanácsbeliek voltak, s czéljuk oda ment, hogy éjszakának idején, a Roggendorf titkon beeresztett magyar katonáinak a vár kapuit általadják. Azonban Roggendorf fejességből nem magyar, hanem német katonákat küldvén be: ez által az összeesküvés kitudatott, s Baczi Ferenczet (a többiek elszaladván) Martinuzius négy felé vágatta, s Izabella lengyel udvari embereit a városból kiüzette. Ezek alatt a török segédsereg Mehemet Jahiogles alatt megérkezett, ki Roggendorfra ráütvén, annak csaknem egész seregét levágta; ágyuit, bugyorait elfoglalta; s Roggendorf maga is halálosan megsebesitetett. Kevéssel ezután Soliman szinte elérkezett két fiával, s tábort ütvén Buda alatt, Izabellától azt kivánta, hogy a kisded királyfit, azon magyar főurakkal együtt, kik a várat olly dicséretesen oltalmazták, u. m. Martinuzius Györgygyel, Török Bálinttal, Petrovics Péterrel, Batthyáni Orbánnal, és Verbőczy Istvánnal küldje hozzá. Izabella engedni kénytelenitetvén, kisdedét a fő emberekkel együtt leküldte; kit is Soliman nagy nyájassággal fogadott, s megnézett. Azonban ezalatt a törökök, mintha nézés volna a czéljuk, csoportosan mentek fel a várba, s mikor már elegen lennének, a várkapuit egyszerre elfoglalták, s kihirdették, hogy Buda ezután nem Izabellá, hanem Solimáné. Illy csel által jött Buda török kézbe és járomba, mellyet 145 esztendeig kénytelenittetett hordozni, sikeretlenek lévén az 1542, 1598, 1599, 1602, és 1683-iki véres ostromok. Végre az 1686-iki September havának másodika volt az a szerencsés nap, mellyen a lotharingiai herczeg Budát, mintegy 65 ezerre menő austriai, brandenburgi, bajor és magyar fegyveresekkel három hónapi szakadatlan ostrom, s igen elszánt kemény ellentálás után rohanással bevette; némellyek szerint a bajorok, mások után pedig Petneházy alatt a

Digitized by Google

magyarok lévén legelsők a kőfalmeghágásában. — Visszakerülvén a vár és város, I. Leopold minden polgári vagyont összeiratott, s 17 évig a kamara igazgatása alatt volt. — De 1703-ban october hava 23-dikán királyi várossá tétetett; s jelenlegi szabadságit ezen oklevélnek köszönheti. Azonban az 1538-ban Zápolya által ajándékoztatott szabadságlevélből világosan kitetszik, hogy már régenten IV. Béla, III. András, Zsigmond, Mátyás sat. királyok igen nevezetes kiváltságokkal s jószágokkal ruházták fel Budát. Igy p. o. gyakorlatta a stappeljogot s Sássad, Solmár, 1689, 1692, 1709, 1710, 1723, 1738-ban pestis sanyargatta a várost. 1706-ban Rákóczy Ferencz seregei a várkapukig nyomulván, sok marhát elhajtottak, s a szőlőhegyeket elpusztitották. — 1715-ben III. Károly parancsolatjára a vár kőfalai ujabban kijavittattak; de egészen, ugy mint most állnak, csak Mária Therézia alatt végeztettek be. 1723-ban a várat, s a viziváros egy részét tüz emésztette el. — 1732 és 1775-ben a Duna annyira kiöntött, hogy a tabán- és viziárosokban csónakokon kellett járni; s a viz akkori állása a harminczad épületjén most is följegyezve találtatik. — 1780-ban, junius 25-dikén a királyi magyar egyetem N.-Szombatról elhozatván; itten ünnepélyesen megalapittatik. 1792-ben I. Ferencz királyunknak felette pompás koronáztatása szinte Budán ment végbe. — 1810-ben az egész Tabán, s a Viziváros a kapuczinusokig láng prédája leve, s 600 ház elégvén, a kár az akkori bankóczédula szerint 6 milliom forintra becsültetik.

Budavárának legközelebb mult időszakban a magyar seregek által történt ostromlását egyéb hiteles kutforrások hijjával az ujabbkori Ismeretek tára nyomán adjuk, kivevén azon alaptalan állitást, mintha Budavár ostromlását, ez elismert strategiai hibát, a kormány követte volna el, holott megforditva, ez épen Görgei akaratja volt, s őt Klapka felszólitá, hogy Buda felé indított seregeit az utból is tériise vissza. Egyébiránt megfoghatatlan eljárás volt Görgeitől az is: hogy Budavár ostromát nagyobbszerű ostromló ágyuk hijjával kezdte meg, holott ollyakat Komáromból még idején elegendő számban szállittathatott, — ide járul még, hogy ugyan ezen ostromlásnál 6 ezred lovasság is tétlenül veszteglett, és igy az ostrom ideje alatt a cs. kir. seregeknek elég idő engedtetett Posonynál az öszpontosulásra s az orosz hadosztályokkali egyesülésre.

Május 4-én 1849. reggeli 10 órakor a bombatéren két ágyulövés jelentette a magyar seregek közeledését. Az osztrák katonaság erre részint a vizvezető előtt vert palissádok mögé vonult, részint fel a várba futott, melly az osztrákok által tartható és fontos positiónak tekintetvén, kellőleg megerősitetett. — Az ellenséges ágyuk a pesti oldalon a nádorkert felett, a bombavető taraczkok és mozsarak a Sz.-Györgytér hátmegetti irányában, a bécsi kapu és különösen a vérmező felé voltak felállitva. Az egész vár alulról a kapuk sarkáig két három rétben palissádokkal volt elkeritve. A palissádok megett sáncz, mellynek belső szinéből félig fedve lőhettek a katonák. A várkapuk teljes magasságukban kő- és fövényzsákokkal berakva. A bástyák nemcsak ujból voltak felemelve, hanem félölnyi futóárkokkal is körülvonva. Csaknem minden fok és szöglet lövegekkel megerősitve. A lánczhidfőnél szinte ágyuk voltak kiszegezve a császárfürdő és a Gellérthegy irányában. A hidfőre vezető vonal aknázva is volt. A várőrség horvát és

Digitized by Google

olasz katonák- és egy gyenge osztály dragonyosból állott. Az ágyujeladást előörsi csatazaj és sorlövések váltották fel a hegyek felől, a Gellérten huszárok jelentek meg háromszinü lobogóval, s mint a hegyeken támadó felleg, egyszerre csak a magyar seregek sorai feketéllettek a hegyormokon. — Ütegeik legelőször a kis Svábhegyen és Sashegyen vettek állomást. Az ágyulövések most sürüen hallatszottak. A bombatérről a vizvezetőre intéztetett megtámadás. A pesti parton tömegekben éljenezett a nép a magyar golyóknak. A várbeliek kartácstüzelése a fegyvertelen népre, csak nevelte ennek ingerültségét. Délután már ágyuk is vonattak a Gellérthegyre. — A szőlőhegyekből gyujtógolyók repültek a várba. A várbeliek ágyui a pesti oldalra feleltek. Lövéseik főleg az Ujépület, Nákóház, Angolkirályné fogadó, és váczi utra voltak irányozva. Estve felé a gellérthegyi üteg felgyujtotta a budai várkaszárnyák déli oldalát. — Irányi pesti kormánybiztos megtiltá a népnek a partoni csoportozást. A várból granátok és bombák sürüen repültek Pestre. A rakéták veszély nélkül robogtak át, sok bomba a levegőben repedt szét. Éjfél felé a Pestre irányzott lövések mindinkább megsürüdtek, több bomba a nemzeti szinház, museum, és megyeháza felé repült, egy az apáczák klastromába csapott le. Legtöbb hullott a király-utczába. A nép nagy része még mindig a városban volt, a fecskendők az oltásra készen állottak, a gyuladások röglön eloltattak. Május 5-kén folyvást tartott a tüzelés. A várbeliek legerősebben lőtték a Leopoldvárost, a magyarok viszont a Gellérthegyről a várfalakat s a kis Sváb-hegyről a bécsi kaput. De a pestiek még magosabban dugták ki nemzeti lobogóikat s még inkább lángoltak a lelkesedésben. E két nap alatt a pesti népből néhány ember esett áldozatul. — Görgei még 4-én parlamentairt küldött Hentzi tábornokhoz, a vár parancsnokához, s felszólította őt, hogy adja meg magát. Jellemző e tárgyban Görgeinek levele: „Tábornok! Budát a magyar hadsereg bekeritette, és csak parancsomat várja, hogy a várat azon erélylyel támadja meg, mellyet csak egy nemzetnek élet-halálra küzdő önvédelme olthat minden egyes vilézbe. Önnek feladata: Budát huzamosb időre megmenteni, egy elvesztett feladat! fogadja el ajánlatomat, mellyet önnek emberiségből teszek: adja meg magát! A feltétek következők: becsületes hadifogság, a tisztek fegyverestől, a legénység fegyvertelenül. Azon tekintély, mellyel a magyar táborban birok, a hadfegy, mellyet rendületlenül kezelek, személyes becsületem, mellyet megsérteni eddig senkinek, még Osztrákhonnak sem szabadott, a mint ezt önnek a „rebellis csordák" sikerei cléggé bizonyitják, kezeskednek önnek a tett feltételek szigoru megtartásáról, minthogy becsületszavammal állok jót értök. — Győr, Székes-Fehérvár, Komárom, Nyitra, Hamzsabék, a bányavárosok, sőt az egész Vághvonal kezünkben van, és Buda a legszükebben van körülvéve. Az ugynevezett Budavára nem vár, ön pedig tábornok, megfoghatlan módon választatott meg az osztrákoktól, egy don quixottei feladat kivitelére, minek ha a legtragikaiabban felelend meg, aligha megóvhatandja magát a nevetségességtől. És ha mindez nem renditi meg önt, renditse meg azon gondolat: hogy ön magyar, hogy önnek nagy tartozást kell leróni a haza iránt, és hogy az ehezi alkalmat én nyujtom önnek. Ha érett férfiui megfontolás után mégis megmarad ön azon határozatánál, hogy az ugynevezett Bu-

Digitized by Google

davárát a legmakacsabban védendi meg: akkor én önt egy lelkesült támadó seregnek szenvedélyes kitörései ellen nem védhetem ugyan feltétlenül, de a behozott hadifoglyokkal még akkor sem fogunk nemtelenül bánni, mert ez lovagias hadviselési módunkkal, és emberségi érzetünkkel ellenkezik: ha pedig ön az ugynevezett Budavárnak végsőigi megvédésével összekötendi a láncshid megrontását vagy Pestnek bombáztatását, honnét ön megegyezés alapján egyáltalában nem tarthat megtámadástól, és melly tett nyilván csak alávalónak mondható, akkor önnek becsületszavamat adom, hogy a vár bekövetkezett bevétele után az egész várőrség kardra fog hányatni, és én még családjának jövőjéről sem állhatok jót. Ön parancsnoka az ugynevezett Budavárának, de ön egyszersmind atya is és született magyar; gondolja meg, hogy mit cselekszik. A hazának, az emberiségnek nevében szólítom önt fel, és feleletét legfölebb délután 3 óráig elvárom. Tapasztalván azon gyalázatos becstelen rendszert, melly szerint parlamentaireink osztrák részről, mint bünösök letartóztatnak, és mint ilylyenekkel bánnak velök, ezen iratomat önnek egy osztrák hadfogoly tiszt által küldöm meg. — Főhadiszállás Svábhegy. Május 4-kén 1849. Görgei Arthur m. k. táboraok." Hentzi vezérőrnagy és budai várparancsnok a magyar tábornok ezen idő-halasztéki felszólítását a leghatározottabb ellenállással vette, és Pest bombáztatásával fenyegetőzött, ha az ostromvezető tábornok a bástyákrai tüzelésével fel nem hagy; emlékeztette roppant segédszereinek készleteire, mikkel a vár ellátva van; Pestnek végromlására, s ezért a magyar tábornokot teszi felelőssé. „Egyébiránt — igy szól a többek közt a vezérőrnagy levele — fel kell önt világositanom, hogy én nem vagyok magyar, hanem schweiczi, és naturalisált osztrák, hogy Magyarhon iránt semmi kötelezettséggel nem terheltetem, hogy családom önnek nem áll hatalmában és ha állana is, ezt nem vetném mérlegbe" sat. Hentzi, mint katona, bátor, vitéz és rettenthetetlen volt, kereste a veszélyt; Buda vára, mellyet kezére biztak, élete volt, a vár eleseit, ő nem birta túlélni veszteségét. — El kell ismernünk mindenkiben a nagyot, a szépet, mert csak az a nagy, az a szép, a mit feltétel nélkül annak lehet mondani. És ezt annyival inkább, hogy a magyarnak csak egy várparancsnokát sem lehet Hentzi vas akaratával jellemezni. Mindenik gyenge volt az utolsó percsben, mindeniknek maradt még valami megmenteni valója azután, hogy a rábizott vár s azon ügy, melyért harczolt, elveszett. Lehetetlen azonban helyeselni a vezérőrnagynak Pest népéhez intézett azon felszólitását, mellyben Pest bombáztatását azzal igazolja, hogy a pesti oldalról lövegekkel támadtatott meg. Ez alaptalan ráfogás ellen, még azon nap, Irányi kormánybiztos, Patay ezredes és helyőrségi főparancsnok, és Ságódi, Pest alpolgármestere, tiltakoztak is. Ha egyszer az önvédelem a legvégsőre kényszerit, magában az önvédelem jogában kell az igazolást keresni. — Hamisan felvetett okok, gyengitik magát a jogot az önvédelemre, s az erősnek különös ereje van a nyiltságban. De térjünk vissza az ostromra: Görgei főhadiszállása a Svábhegyen, Heiderich pesti polgár nyári lakában volt. E pontról, melly a kis Svábhegy háta megett emeltebb oldalban fekszik, a várat és szomszéd hegyeket egy pillantással át lehet nézni. A csinos épületnek kővel kirakott előtornáczát a törzstisztek foglalták el. A tornáczban távcsövek

Digitized by Google

voltak felállitva. Az ostromban Nagy-Sándor, Aulich, Kmety, és Knézics hadtestei vettek részt. Összesen mintegy 30,000 ember táborozott Buda körül; jobbra a Gellérthegyen s mögötte Nagy-Sándor és Aulich; nevezetesen: Aulich, a nádorkert egyik lakában, Nagy-Sándor a Majerfi-féle majorban; — balra pedig a kis Svábhegyen, Laszlovszky-major és Lipótmező körül Kmety és Knézics hadtestei feküdtek. — A hegyekben szerte huszárosztályok, társzekerek, előörsök tanyáztak. Görgei álgyui a kálváriahegyről, vizivárosból s a kis Svábhegy aljáról működtek. — A kis Svábhegy folytonosan rombolt süvöltő golyóival a vár délnyugoti részén, a Gellérthegy bombát és granátot szórt. A vártól ötszáz lépésnyire, az ugynevezett Spitzbergen, erős sánczok megett, két faltörő üteg, 24 és 16 fontosokból álló, volt elhelyezve. Ezekkel kezdték a tulajdonképi ostromot és réstörést, s épen ezért majus 17-kéig az ostrom inkább csak nyugtalanitó és fárasztó munkálat volt a várbeliekre nézve. — Az első álgyuzás Pest ellen, ugy lehet mondani, folyton tartott 4-én 5-én 6-án egészen délutáni 4 óráig s megujittatott majus 9-kén és 13-án. A várbeliek azon épületeket látszottak leginkább álgyuik czélpontjául kiszemelni, mellyek a forradalmi küzdelmekkel mintegy történeti összeköttetésben állnak. A redoute épület (képviselőház) dunafelőli homlokzatát egészen elseperték az álgyugolyók, a casinó tetemesen megrongáltatott, a Trattner-Károlyiház, melly szomszéd a megyeházával, az angol királyné és Emmerling-hotel, Wodjaner Rudolf, Birly sat. palotaszerű házak, a pompás dunafürdő sat. egészen leégett. A megrongált épületek száma végtelen. Szerteszét a város kerületében, kertekben, házakban, sátrak alatt, különösen a városligetben számos családok tanyáztak. — A nép hasonló volt a táborhoz vidámság és lelkesedésben. — A következő napok többé kevésbé zajtalanul teltek el. Az ostromlók a réstörő ütegek elhelyezésére tettek készületeket. A majus 9-iki álgyuzás mintegy két óra hosszant tartott. A Károly laktanyából, a betegek kivitettek az üllői kaszárnyába s az ugynevezett tábori kórházba (Lager-Spital); a levéltárakat a Ludoviceumba takaritották; a postahivatal az üllői uton fekvő ujlaktanyába szállittatott, a kormánybiztosság a királyuteza végére hordta magát. Görgeinek a Svábhegyről majus 13-ról szóló hadijelentésének az ostromot illető része igy szól: „Hentzi budai várparancsnok, fenyegetését tegnap este borzasztón teljesitette. — Jól czélzott számos lövések által sikerült neki a pompás dunasort több helyeken egyszerre meggyujtani. A tüz nagy szél által élesztve, csakhamar terjedt el és Pestnek legszebb részét hamuvá tette. Borzasztó látvány volt, az egész várost lángtenger boritotta, és a füstgomolyok közepette az égő granátok csillagzáporkint iszonyatos dörgéssel zuhantak a szerencsétlen városra. — Nincs toll, melly e látványt egész valóságában leirhatná; sat. továbbá: „bár szivből fájlalom a főváros pusztulását, én az ellenség ezen tettét, mellyet akadályozni hatalmamban nem állott, de mellyre részemről semmi ok nem szolgáltatott, csak a vár annál erélyesb ostroma által megtorlani törekedendem, és annál szentebb kötelességemnek ismerem, a fővárost minél hamarább felszabaditani.“ Május 13. ismét több helyen égett Pest. A lángok sziszegésébe a granátok ropogása vegyült. Május 14-én s 15-én a várfokon és a táborban szélcsend uralkodott, csak néha-néha, egy-egy

Digitized by Google

álgyu bömbölését lehetett hallani. — Mindenütt csak füstölgő romok, tetőtlen házak. Budán a vizivárosban szinte több helyett tüz ütött ki, a bombatér körül s Buda-ujvidék (Neustift) felé. A sürü röppentyü és granátdarabok közt szurok-koszorukat hánytak a házak fedelére. De a vár sánczait és kapuit az ostromlók már több helyen megrongálták. Felgyujtották a várban az uj kaszárnyát, s a nádori istállót. E közben az igazi ostromkészületek erősen folytak. Május 16-kán este a királyi palota gyult ki, s magas tüze vérvörösre festette a láthatárt. A Spitzbergen lévő ütegek, daczára a várból jövő golyózápornak, szerencsésen felállittattak.— Ekkor esett el a derék Kleinheintz vezérkari tiszt. 19-én és 20-án cseltámadások történtek a nádori kert és vizvezető felől. — Ez által sikerült a várőrséget felzaklatni és kifárasztani. A fehérvári kaputól kevéssel jobbra három nap alatt 10—12 ölnyi rézs volt törve. — A várbeliek sánczolni kezdték magokat, különösen a tört rés fölébe erős és magas torlaszok hányattak. A május 18-iki bombázás a Sándor palota előtti bástyáról a gellérthegyi ütegekre, valamint a fejérvári kapu feletti fokról a várfalakat törő ágyutelepzetekre eredmény nélküli volt. Az elhatározó támadás 21-nek hajnalán történt. A megelőzött egész éjen át erős ágyuzás folyt az ostromlók részéről, cselül, mintha semmi rohamtámadás nem lenne készülőben. Éjfél után egy negyed háromra, a Krisztina városból, a fejérvári rondellánál, a rés alatt a nádori kertnél, s a bécsi kapu táján egyszerre lőn a vár megrohanva. A honvédek egy része hágcsókat alkalmazott a bástyákra, más része fegyverrel tüzelt a bástyákon állókra; a várbeliek szakadatlanul kartácscsal löttek. A tüzelés mintegy másfél óráig tarthatott, midőn a nádori épületek alá lassankint egy egész, majd több zászlóalj is feljutott folytonos lődözés közben. Görgei ezalatt a svábhegyi főhadiszállás tornáczán járt kelt, s hideg nyugalommal nézé a roham menetét. A mint szürkülni kezdett, négy óra felé a fehérvári rondellára fehér lobogót tüztek ki az olaszok. Ludwigh kormánybiztos e fehér lobogóra figyelmeztetvén a vezért, kérdé: Megirhatja-e Buda bevételét Debreczenbe? „Emlékszik ön Mellasra Marengonál?“ válaszolt Görgei „ön teheti, én nem.“ S tovább nézett a távcsövön. Négy óra körül arcza egy rövid pillanatra kigyult, de nyugodt maradt. „Ott lobog a nemzeti tricolor! éljen a honvéd“ mondá a körülállókhoz. Az első tricolor a fehérvári rondellán lobogott, s a mellette levő részen hullámzott a rohamba menő honvéd. — Az ellenség ágyuit elfoglalták, a tüzéreket leölték, az első körbástyán három nemzeti zászló lenge. A kartács tüze elhallgatott, csak a puska-ropogások hallatszottak még. Egy negyed hétre körül iszonyu robbanással gyult fel a lánczhidfőnél elásott puskapor. Az egész mennyiséget az esőzések és Duna-áradás miatt nem sikerült felgyujtani, s ennek tulajdonitható, hogy csak egy hordó gyuladt meg s a remek hid sérületlen maradt. Auer ezredes, ki a vandalismus e munkáját magára vállalta, elszántan dobta a lőporral terhelt hordóba égő szivarát. De isten őrködött a hazának e legszebb műve fölött; a hidnak baja nem történt, az ezredes pedig ott feküdt vérében, elcsufitva, félkeze elhordva a puskapor által. A palisszádok közt is honvédek voltak már. Még egyre ropogott a fegyver. — A pesti nép tömegestől gyülöngött a dunaparton, s „éljen kiáltozása egész a főhadiszállásig felhallatszott; itt is

Digitized by Google

nagy „éljen“ zaj keletkezett. „Éljenekkel még egy vár sem vétetett be“ mondá Görgei és nyergeltetett. A várból már a Rákóczy indulója harsogott. Hét órakor Desewffy Arisztid tábornok érkezék az ostromból. — „Térdre kell — ugymond — omolni e nép előtt.“ Olly bámulandó volt a honvédek bátorsága és vitézsége. Az ostrom egész folyamában kitartó hősies viseletet tanusitottak; golyó- és szuronyözönben rohantak a halál és dicsőség elébe. A bástyafalak több oldalról egyszerre, s vetélkedve mászattak meg. A nádori épület alatti hágcsókon és rézsen a 17-dik és 19-dik zászlóaljé volt e tekintetben a dicsőség. A huszár keservesen nézte az ostromot, s becsülni kezdé a „fikát“; néhányan oda is hagyták lovaikat és részt vettek a rohamban. A ki részt nem vehetett, igy sohajtott: „Sohase bántam még meg, hogy huszár vagyok, csak most.“ A nádori palotában még mindig emésztett a tűz, az utczák tört üveg-, cserép, gránátdarabok- és holt testekkel voltak fedve, a házak megrongálva, s düledékekben. A roham olly gyorsan történt, hogy az ellenség tüzérei az ágyukat sem birták kisütni, s több ágyuban a töltés benmaradt. Hentzi vezérőrnagy utolsó pillanatig a rézsnél felállitott ágyuknál maradt. Cselekvékeny elszántsággal viselte magát, mint valódi hős, bevárta a rohamot, és ott lövetett keresztül. — Mintegy 12 óráig élt még a lövés után. Azok, a kik körüle voltak vég perczeiben, mondják, hogy a magyarok vitézségét dicsérte, mellynek áldozata lett. Következő napon Görgei a magokat kitüntetett egyéneket katonai érdemjelekkel maga diszité föl. Az előtte tarka vegyületben felállitott vitézekhez geniet jellemző rövidséggel igy szólott: „fiaim, minden jónak gyorsan és egyszerüen kell történnie. — Én tegnap azt mondtam nektek, ezt a várat ostromolni fogjuk, s ti bevettétek. Becsületesen teljesitettétek a haza iránti tiszteteket, s most nekem kötelességem, titeket kitüntetés által megjutalmazni.“ Május 21-kén Budáról következő jelentést küldött a kormányzóhoz: „Budavár 3 és fél órányi ostrom után seregeink által bevétetett ma, május 21-kén 1849. 7 órakor reggel. Az egész várőrség fogva van tisztjeivel együtt. Hentzi tábornok halálos sebet kapott és haldoklik. — Az ellenség a győzedelmes ostromlás végperczeiben a lánczhidon alkalmaztatott aknákat elsüttette. De minthogy a magyar, nemes lelkűségét még boszujában sem tagadhatja el, a fegyvertelen várőrség többé nem bántatott. Minden országos, főleg pedig a hadviselésre szükséges javakat azonnal rendesen összeiratok, s biztos tisztek felvigyázata alá helyezek. Ezen rövid jelentésnek átvivője Kmety ezredes, a ki ma is, mint mindig kitünőleg viselte magát, valamint Leiningen, Máriássi, Friquel, Asbóth, Aulich, st. a legkétesebb körülmények között személyesen vezették embereiket a győzelemre. Görgei m. k.“ Ez ostrom volt a magyar hadi dicsőség éjés napegyenlitője; a hősies vitézséget, melly ez alkalommal kifejtették, az ellenfél sem tagadta meg; mit az is koronázott, hogy győzelem után a honvédek nemeslelkűségének egyes esetekben szép és szivreható példái mutatkoztak. Ekkor állott legmagasabban Görgei csillaga, mellynek sugárai fényét nevelte a debreczeni parlamentnek lelkesedéssel megszavazott, bár Görgei által el nem fogadott, kitüntetése, mit saját küldöttség által izent meg Pestre. Görgei már akkor sötét kedvben volt, s valóban aztán nemsokára más constellátiók következtek. Mondják, a kik

Digitized by Google

Görgeit sváb-hegyi főhadiszállásán környezék, hogy mikor egy futár az ostromról jelentette, hogy már 14 zászlóalj van benn a várban, ő elkomorodott, s hátra kulcsolt kezekkel, mint egy második Napoleon, sétált a kertben fel s alá, és emlékeztette környezetét, „hogy pályája be van végezve.“

Buda (Kis), magyar falu, Zala vármegyében, 108 kath. lak. F. u. többen.

Kis-Buda és Butelek, két puszta, Heves vgyében, mind a kettőt az egri érsek bírja.

Budafa, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. — Határa 2315 5/8 hold, mellyből urbéri beltelek 10, szántó 568, rét 121, legelő 400, szőlő 15, urasági beltelek 1, erdő 1200 hold. Földje agyagos és köves. Lakja 279 r. kath. Itt híres kőbánya van. Bírja a pécsi székesegyház.

Budafa, magyar falu, Zala vármegyében, 148 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Budafa (Kis), magyar falu, Pozson vmgyében, u. p. Somorjához 5 fertálynyira: 126 kath., 3 zsidó lak., szép legelővel és szarvasmarhatartással. F. u. több. nemesek.

Budafa (Nagy), magyar falu, Pozson vgyében, igen közel az előbbeni helységhez. Számlál 179 kath., 4 zsidó lak. Ékesíti T. Vermes Vincze úr uj csinos lakháza és kertje. Szántóföldjei termékenyek; legelője elég; de rétben, fában szükséget szenved. F. u. a Vermes fam.

Budaháza, magyar falu, Ungh vgyében, Dobo-Ruszkához 1/2 órányira: 37 r., 42 gör. kath., 104 ref., 17 zsidó lak. F. u. Tabódy, Tomcsányi, Eötvös, s m. Ut. p. Ungvár.

Budakeszi, német falu, Pest-Pilis vgyében, Budához 1 mfd. a bicskei országutban 2541 kath. lak., s paroch. templommal. Szántóföldje kevés, de erdeje, szőlőhegye sok. Birja a korona.

Buda-Lehota, tót falu, Nógrád vgyében, egy magas hegyen, Detva zólyommegyei helységgel határos, ut. p. Vámosfalva. Határa 3574 hold, mellyből urbéri beltelek 52, szántó 444, rét 111, lakosok kezein lévő irtványok szántóföld 508, rét 202, majorsági erdő 2058 hold. Földje könnyű, de igen köves, őszi gabona itt nem vettetik, hanem tavasz-buza, rozs, leginkább árpa, zab, burgonya, pohánka, kender és kevés len. A lakosok nyáron át sok juhot tartanak, s éjjel ezeket kosarakban hálatván, illy módon jól megjavitják ugarföldjeiket. Sok juhturó, s durva posztó készül itt. Lakja 569 kath., és 548 ágostai, az elsők a divényi, az evang. a polichnai anyaegyházhoz tartozván. Egyébiránt e falu illetőleg két helységet képez, egyik az emlitett hegyen levő, másik 1 órai távolságra a tanyatelep, 62 elszórt festői fekvésű tanyával. Az irtványokon találtató számos friss források egy patakot képeznek., melly egy malmot hajt, — de a hegyen fekvő helység is jó izű vizekkel bővelkedő kutakban nem szűkölködik. A falu felett emelkedik egy nagy Jeszten nevű szarvcsillámos homokkőből álló kopasz hegy, mellynek tetejéről Gács vára, Losoncz, Divény, Nógrádnak és Gömörnek sőt Zólyomnak is számos falui, és pusztái is láthatók, mi leirhatlan szép kilátást enged. Birják a divényi uradalom, b. Orczy Józsefnő, Szentiványi család, Petrovay Farkas, Rakovszky, Csillom Antal, b. Prónay Ágnes, b. Kemény Dienes, gr. Eszterházy Ferencz, gr. Keglevich Gábor.

Budamér, Budzimir, tót falu, Sáros vmgyében, Abauj szélén, a Tarcza mellett, a kassai országutban: 469 r., 58 g. kath., 156 evang., 2 ref.,

Digitized by Google

24 zsidó lak. Kath. és evang. szentegyház. Két kastély. Első osztálybéli határ. F. u. Ujházy nemzetség. Ut. p. Kassa.

Budaörs, német falu, Pest-Pilis vgyében, Budához 1 mfd., 2677 kath. lak., kik főkép szőlőmivelésből élnek. Kath. paroch. templom. Birja a korona.

O-Budavár, német falu, Zala vgyében, 248 kath. lak. Kicsiny, de rendes fekvésü helység. Határa szük lévén szőlőmivelésből él. F. u. a pesti papnövendékház. Ut. p. Sümeg.

Budetin, tót falu, Trencsén vármegyében, Zsolnával általellenben a Vágh jobb partján, a Kisucza vize beleömlésénél. Fekvése igen szép; határja messze kiterjed; szántóföldjei hegyesek, völgyesek, de jól fizetők; régi tágas vára nézésre méltó. Lakja 355 kath., 3 evang., 7 zsidó. F. u. most gr. Csáky István örökösei, s feje egy uradalomnak, mellyhez 20 helységek kapcsoltattak. Hajdan Szunyogh fam. birta.

Budfalu, oláh falu, Máramaros vgyében, 1100 g. kath., 64 zsidó lak., g. kath. parochiával. Birtokosai közt a Bud nemzetség legnevezetesebb, kik közül sokanTamásoknak is neveztetnek. Határán vagyon igen gazdag arany-bánya Zsárapony nevezet alatt, s privát uraságoké. Ut.p. Sziget.

Budicska, tót falu, Zólyom vármegyében, Bars szélén: 80 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Bucsa.

Budikfalva, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Ratkóhoz délre 3 órányira: 7 kath., 283 evang. lak., evang. anyaszentegyházzal, s termékeny jó szántóföldekkel. F. u. h. Coburg, s m. többen. Ut. p. Rosnyó.

Kis-Budmér, német falu, Baranya vgyében, közel Nagy-Budmérhoz völgyben. Határa 900 hold, mellyből urb. szántóföld 478⅝ hold, rét 92⅛, legelő 279, szőlő 50 hold. Földje sárga agyag, leginkább kétszerest terem. Népessége 298 r. kath. és 8 zsidó. Szőleik a szomszéd kövesdi hegyfokon igen jó bort teremnek, mellyel kereskednek, és csikókat is tenyésztenek. Birja gr. Batthyáni Iván.

Nagy-Budmér, szerb- német falu, Baranya vgyében, ut. p. Pécstől délre 2¾ órányira, csekély völgyben. Van 350 n. e. óhitü szerb, 109 német kath., és 16 zsidó lakosa, 34 egész urbéri telke. Földje jó. 1846ban itt a föld gyomrában nagyszerü romokat találtak, de történeti nyoma nem tudatik. Birja gr. Batthyáni Iván.

Budurásza, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 2 mfd., a mogyét Erdélytől elválasztó havas aljában, 3 r. kath., 4 ref., 942 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Hegyes határán urb. szántó 400, rét 180, legelő 200, uraságí erdő 1820 hold. Silány földe kevés tengerit terem; lakosai deszkákat és gerendákat készitenek, s szarvasmarhát tenyésztenek; van egy patakja. Birja a váradi görög püspök.

Budzsák, magyar hely, Torontál vgyében, ut. p. Török-Kanisához félmfdnyire, 50 házzal: 604 k., 4 zsidó lak. Dohánytermesztés. F. u. Szerviczky György.

Bugacz, tágas puszta, Pest-Solt vgyében, Kecskeméthez délre 2 mfd., 150 lakossal. Birják Szentkirályi, Faragó nemzetségek, Kecskemét városa.

Buggai, puszta, Árva vgyében, Chiznéhez ½ óra: 52 kath. lak.

Buglócz, tót falu, Szepes vármegyében, Iglóhoz keletre 1½ mfdnyire: 207 kath. lak. Savanyuviz. Jó föld. F. u. Görgey, Teöke, s m.

Bugyi, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, ut. p. Ócsa. Lakja 1952 lakos, kik többnyire reformátusok, de héber is van 92, ref. anyatemplommal, synagógával. Nagy kiterjedésü határa

Digitized by Google

első osztálybeli; szénája, legelője bőven. Birják b. Bánffy Pál, gr. Vay Ábrahám, s mások többen.

Bujak, orosz falu, Sáros vgyében, Eperjeshez nyugotra $1^1/_4$ mfd., 22 r., 104 g. kath., 10 evang., 8 zsidó lak. Erdeje, lehetős szántóföldje, s igen jó savanyúvize van. F.u. Pulszky.

Bujják, magyar f., Nógrád vgyében, hegyektől környezett völgyben, ut. p. Hatvantól északra 3 mfd. — Határa $9554^{35}/_{100}$ hold, mellyből beltelek $172^2/$, szántófd $3726^{41}/$, rét $518^{60}/$, berkek és pallagok $167^{90}/$, erdők $4763^{92}/$, szőlőhegy $205^{50}/$ hold. Ebből majorsági az erdőn kivül 931 h. szántóföld, 129 h. rét, szőleje az uraságnak nincs, s a berkek és pallagok a lakosokkal együtt közösen legelő gyanánt használtatnak. Földje kemény agyag, melly rozsot, árpát, zabot és kukoriczát jól terem, de különösen a tenkelyt nagyon szereti. Rétjei kitűnő jó szénát teremvén, a szarvasmarhatenyésztés és kereskedés fő élelem forrását teszi a lakosoknak. Bora szinte becses. Lakja 1794 kath., 16 ágostai, 3 ref., 32 zsidó. Kath. paroch. templom, több uradalmi épület, selyemtenyésztő ház, 3 malom a határbeli patakon. De nevezetes még itt a romokban heverő bujáki vár, a helységtől $^3/_4$ órai távolságra négy magasabb hegyek között egy kisebbre épitve. Dél felőli kőből épült oldala jelenleg is 30 öl magas, s ennek tetejében találtatik egy igen mély, kőből kivágott négyszegű kút. E helység feje herczeg Eszterházy Pál egyik uradalmának, de magában Bujákon bir még valami részecskét Tihanyi Dániel örök. is.

Bujánháza, oláh falu, Szathmár vgyében, az Avasságon: 1025 g. kath., 12 zsidó lak., s anyatemplommal. Szép dombokon szerte széljel épült; a falu alatt foly el Terep vize; földje kevés buzát és tengerit terem; Remete felől egy hoszszas tölgyes domja van, melly Bélavárának neveztetik. F. u. nagy részt azok, kik Ujvárosnak, továbbá Szirmay, Kovács Sándor, stb. Ut. p. Aranyosmegyes.

Bukin, német falu, Bács vgyében, a Duna bal partján, Palánkához 2, Ujvidékhez 8 órányira, 2200 kath. lak., derék paroch. templommal. Áldott határa 1100 □ ölével 17197 h., mellyből 80 telek után urbéri szántó 3270, rét 1985, legelő 2251, szőlő 87, uradalmi makkos erdő 4200, lágyfa erdő 1061, nádas 2966, tavak 1107, utak 270 hold. Selyem-tenyésztése nem megvetendő. Birja a kamara.

Bukócz, tót falu, Abauj vgyében, Kassához nyugotra 1 órányira: 443 kath., 7 zsidó lak. Nagy erdő. Fürészmalom. F. u. b. Meskó.

Bukócz, orosz falu, Beregh vármegyében, a gallicziai határszélen: 253 g. kath., 7 zsidó lak. Paroch. templom. Legelője elég; bikkes, fenyves erdeje sok; köves, sovány földe csak zabot, hajdinát terem. F. u. g. Schönborn. Ut. p. A. Vereczke.

Bukócz, orosz falu, Sáros vármegyében, a makoviczi uradalomban, Zemplén vgye szélén, egy patak mellett, melly kétfelé osztja úgy, hogy egyik része Zemplénhez, másik része Sároshoz tartozik. Van 478 g. kath., 28 zsidó lakosa, g. kath. plébániája, s egy basiliták monostora. Ut.p. Komarnik.

Bukócz, orosz, falu, Ungh vármegyében, N. Bereznához keletre $3^1/_2$ mfdnyire: 366 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. a kamara.

Bukócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Sztropkó fiókja: 18 r., 448 g. kath., 25 zsidó lak. Görög anyaszentegyház, mellyben a szolgálatot Bukova-Horka hegyén lakó sz. Bazil szerzetesek teszik. A kolostor már Sáros vgyében van. Szántóföldje 213 h. F. u. g. Barkóczy.

Digitized by Google

Bukócz, orosz falu, Máramaros vgyében, Berzsava nevű havas alatt: 477 g. kath., 17 zsidó lak. Vagyon anyatemploma, és határában Paulovecz nevű telepje 66 lélekből álló. Határában kristálykő bőven találtatik. F. u. Szentpály, Nagyiday, Darvay és több nemesek.

Bukócz, tót falu, Nyitra vgyében, Szobotiszthoz keletre egy mfd. Lakja 74 kath., 856 evang., 6 zsidó. F. u. a berencsi uradalom. Ut. p. Holics.

Bukor, tót falu, Nógrád vgyében, 32 kath., 342 evang., 17 zsidó lak. Erdeje; legelője bőven. F. u. többen,

Bukorvány, oláh falu, Bihar vmgyében, hegyes, völgyes vidéken, ut. p. Várad 2 mfd., 307 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, derék udvarházzal. Határa 4218 hold, mellyből szántó 850, rét 700, legelő 393, erdő 2118, bokros 160 hold. Erdőn kivül a majorság szántó 390, rét 300 hold. Földe agyagos, köves, de trágya után mindent megterem. Sok szilva. Egy hegyoldalban pompás forrásvize van. Birják: Valaszky János és Zsonya János.

Bukovecz, oláh falu, Krassó vmgyében, Bozsúrhoz 1 órányira: 5 kath., 854 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja Popp A.

Bukovecz, tót falu, Zólyom vmgyében, Urvölgyétől északra: 56 kath. lak., kik szénégetők. F. u. a kamara.

Bukovecz, magyarul Bükfalva, oláh falu, Temes vgyében, Temesvárhoz keletre 2 órányira, rónaságon, a Temes vize mellett, 1410 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa első osztálybeli, s gazdagon termi a tisztabuzát és kukoriczát. Kiterjed 7000 holdra, mellyből 2058 hold szántóföld, 1942 h. legelő, 3000 hold erdő. Ebből majorsági föld az erdőn kivül 2920 hold. Birja a királyi kincstár.

Bukovina, tót falu, Árva vármegyében, 368 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch, templom $34\frac{1}{8}$ sessio. F. u. az árvai uradalom.

Bukovina, tót falu, Bars vgyében, Vichnyéhez $\frac{1}{2}$ óra: 99 kath., 1 evang. lak. Sok gyümölcs. Derék erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Bukovina, puszta, Bars vgyében, Ujbánya fil. 153 kath. lak.

Bukovina, tót falu, Liptó vgyében, 20 kath., 139 evang. lak. — Határja hegyes, sziklás, terméketlen. F. u. Belánszky,

Bukovinka, orosz falu, Beregh vmgyében, Munkácshoz 1 mfd., 313 g. kath., 4 zsidó lak. Szőlőhegy. Erdő. Jó rét. Sovány hegyes határ. F. u. gr. Schönborn.

Bulcs, oláh falu, Krassó vgyében, a Maros mellett, Facsethez 3 órányira: 337 kath., 87 óhitű lak., kath. paroch. templommal az ide való oláh nyelven beszéllő katholikusok mint ritkaság említést érdemlenek. Van itt egy régi apáturság romhelye. Gyümölcsben, fában bővelkedik. F. u. a kamara.

Bulkesz, német falu, Bács vármegyében, Ujvidéktől északnyugotra 3 mfd., 1500 lak., kik többnyire ágostaiak, anyatemplommal. Fekete televényes földje talán Bácsban is első; buzája hires. Határa 1100 □ ölével 6459 hold, mellyből 81 telek után urbéri szántó 2827, rét 2067, legelő 1181, nádas 66, tó 42, utak 276 hold. Birja a kamara.

Bullo, tót falu, Zólyom vármegyében, Urvölgyéhez közel: 159 kath. lak. F. u. a kamara.

Búly, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza partjához $\frac{1}{2}$, ut.p. Tokajtól 2 mfdnyire, 1728 lakossal, kik közt gör. kath. 646, reform. 525, r. kath. 393, zsidó 161. Ref. és gör.

Digitized by Google

kath. anyatemplomok. Határa 6000 h., mellyből 4000 h. szántó, 1700 hold rétség, 100 h. kaszálló, 200 h. szőlő; a vizáradás sokszor rongálja a határt, melly különben minden gabonanemet jól megterem. A volt urbéresek 13 telek után birnak 390 hold szántó, 120 h. rét és kaszállót, 6 szerződéses bir 180 h. szántó, 20 h. kaszállót; a többi majorság, mellyet igen számos közbirtokosok birnak.

Bulza, oláh falu, Krassó vgyében, Erdély szélén, nagy hegyek közt, Facsethez 3 órányira: 3 kath., 549 óhitű lak., s anyatemplommal, szép erdőkkel. F. u. a kamara.

Bunkócz, orosz falu, Ungh vármegyében, Szobránczhoz nyugotra egy órányira: 34 r., 283 g. kath., 31 ref. 24 zsidó lak., s termékeny róna határral, vizimalommal. F. u. gr. Sztáray Kristóf, Draveczky, és Pribék örökösök.

Bunya, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez 1½ órányira: 479 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja b. Jovics, Neppel, Sivó.

Bunyitha, tót falu, Sáros vármegyében, Boroszlóhoz ¼ órányira: 18 r., 62 g. kath., 58 evang., 6 zsidó lak. F. u. Keczer nemzetség.

Buntyesd, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 1½ mfd. róna helyen, 359 n. egy. óhitű lak., s anyatemplommal. Urb. szántó 500, rét 300, legelő 800, uraságí erdő 1600 hold. Agyagos földe kevés gabonát és gyümölcsöt terem; patakja van. Birja a váradi görög püspök.

Tisza-Bura, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza bal partján, Kunhegyeshez 1½ mfd., ut. postája Bánhalma. Lakja 1324 reform., 50 r. k., 37 zsidó, ref. anyatemplom. Réva Tiszán, melly azonban már Roffhoz tartozik. — Határa 7728 hold $^{18}/_{100}$ r., mellyből Tisza folyam $393^{35}/_{100}$, tiszai rétek $1221^{26}/_{100}$, belteleken $147^{75}/_{100}$, temetők $3^{32}/_{100}$, szőlők $134^{21}/$ hold; többi száraz rész $5828^{39}/_{100}$ hold szántóföld, kaszálló és legelő s részint urbériség, részint majorság. Földe kisebb részben homokos, nagyobb részben fekete, és igen jól terem rozsot, repczét, dohányt, répát; az állattenyésztés különösen a birtokos uraknál diszlik. A Tisza épon a helység alatt két helyen képez egy-egy kis szigetet. Birtokosai: gr. Szapáry József és a Recsky nemzetség.

Burda, oláh, falu, Bihar vgyében, Belényoshez 2 mfd., a havasok aljában, 456 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Urb. szantó 200, rét 100, legelő 80, uraságí erdő 300 hold. Juh- és kecsketartás. Birja a váradi görög püspök.

Buró, puszta, Zemplén vgyében, Bottyán fiókja, 10 kath., 2 ref. lak., vizimalommal.

Burok, puszta, Borsod vgyében, Igriczi és Vatta közt, mocsáros rétségből áll.

Busák, oláh falu, Szathmár vármegyében, Kővár vidéke szélén: 4 r., 683 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földje kevés, és közép termékenységű, erdeje szép. F. u. a kamara. Ut.p. Nagy-Bánya.

Busócz, Bauschendorf, német falu, Szepes vmgyében, a Poprád bal partján, ut. p. Késmárkhoz északra 1½ mfdnyire, egy térségen: 231 kath., 820 evang. lak. Kath. és evang. anyatemplom. — Van egy kastélyja, melly a Badányi uraságé, több nemes udvara, korcsmái; fában szükséget szenved; gyolcsot sokat szö és fejérít. A falu körül több apró dombok látszanak, mellyek hunhalmoknak neveztetnek, s az a vélekedés, hogy a rómaiak itt ütköztek meg a hunokkal. F. u. Badányi, Szepesházy nemzetségek.

Bussa, magyar falu, Nógrád vármegyében, 856 kath., 19 evang. lak.

Digitized by Google

Kath. anyatemplom. Határja középszerű; rétjei jók az Ipoly mentiben. F. u. b. Balassa, gr. Zichy. 1552-ben volt itt egy magas toronnyal megerősittetett s bástyával keritett menedékhely, mellyet Tercsi Mihály vitéz bajtársaival a Hollókői törökök ellen mind addig védelmezett, mig csak ágyugolyók által halomra nem lövöldöztetett. Út. p. Balassa-Gyarmat.

Bustelek, magyar falu, Pozson vgyében, Nagy-Magyarhoz 3 fertály, 49 kath. lak. F. u. Dóka, Szabó, Jankó s m. t. Ut. p. Pozson.

Bustyaháza, orosz-német falu, Máramaros vmgyében, a Husztról Szigetre vivő országutban, a Tisza éjszaki oldalán: 254 r., 816 g. kath, 2 ref., g. kath. anya-, egy kath. leánytemplommal, egy sószálitási hivatallal, hova több derék épületek tartoznak. F. u. a korona.

Butaj, puszta, Heves vgyében, Aranyoshoz tartozik, s az egri káptalan birja.

Butka, tót mezőváros, Zemplén vgyében, ut. p. Ujhelyhez $4\frac{1}{2}$ mfdnyire, Ungh vgyéhez közel: 1046 r., 160 g. kath., 4 evang., 72 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szép kastély és kert. Határja bő termékenységű, s szántóföldje 1500 holdat foglal el.

Butkován, puszta, Nyitra vármegyében, Unyin filial. 32 kath. lak. F. u. ő cs. kir. felsége.

Búzafalva, tót falu, Abauj vármegyében, ut. p. Kassához délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 260 r. kath., 48 g. kath., 36 ref., 54 zsidó lak. Határa rónán fekszik s bő termékenységű. F. u. Korotnoky, Péchy, Kende örökösök, a kassai seminarium.

Buzásd, puszta, Bihar vgyében, Bélfenyér és Olcsa közt. Földe sok, de nagy része tövisek és bokrok közt hever. Birja a váradi deák püspök.

Buziás, osinos mezőváros, Temes vgyében, Temesvárhoz délkeletre $3\frac{1}{4}$ mfdnyire, s egy része a szilasi hegy északi oldalának kellemes völgyében, másik és nagyobb része pedig dombos helyen terül el. Népessége 1684 lélek, kik közt 385 magyar, 245 tót, 320 német r. kath., 16 evang, 745 n. e. óhitű oláh. Római kath. és óhitű paroch. templomok. Urbéri szántóföld 1647 hold, rét 629 h., legelő 273 h., szorgalom föld 14 h., uradalmi házhely szerződéses 59 h., 123 h. szántóföld, 127 h. legelő 34 h. kaszálló. Erdő nincs a határban. Második osztályu földje középszerű, buzára és zabra legalkalmasabb. Érczes savanyúvizforrásai, mellyek 7 helyen ivásra s fördésre használtatva bugyognak, emlitésre méltók. A fördőhely évenkint számos vendégektől látogattatik. A viz alkatrészei: szénsavas vasacs, mészeg, kesereg, szikeg, zöldlet, hamany, szikany, kovasav, vondék és kőolaj. A fördőhelyen számos magányosok által izletesen felállitott épületek, valamint az uradalom által épitett nagyszerű vendégfogadó s kávéház, tánczteremmel együtt, ugy a tervben levő r. kath. egyház, az izletes park és sétahely emlitést érdemlenek. Vasárnap tartatni szokott vásárain az élelmi szerek nagy változatosságát nyujtja; de országos vásárokat nem tart. Birja a kir. alapitvány, s a n. kövéresi uradalomhoz tartozik.

Buzinka, tót falu, Abauj vgyében, Kassához délnyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, az Ida pataka, s Salza helysége mellett: 462 kath., 11 evang., 55 ref., 28 zsidó lck. Nevezetesiti ezen helységet a Grach uraság kastélyja; nagy angolkertje, sok ritka külföldi növénynyel, üvegházzal, halastóval, s nemesitett spanyol juhtenyésztése. F. u. Grach, Dobay, Semsey, Kende örökösök.

Digitized by Google

Buzita, puszta, Nográd vgyében, Sávoly filial. 88 kath. lak.

Buzitha, puszta, Szabolcs vármegyében, birja b. Vécsey, gr. Szirmay, Péchy.

Buzitha, magyar falu, Abauj vgyében, Kassához 4 órányira; felemelkedett helyen a Kanyapla mocsár mellett: 807 r. kath., 129 g. kath., 8 evang., 176 ref., 28 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Szántóföldje meglehetős; erdeje derék; vizimalma van, de ivó vize rosz. F. u. Szentimrey, Korponay, Pongrácz, Szeldmayer s m.

Buzsák, magyar falu, Somogy vgyében, 1720 kath., 32 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Fekszik a Balaton mellett, termékeny szántóföldekkel és rétekkel. F. u. Jankovich, és a Lengyel örökösök.

Nagy-Buzsák, puszta, Arad vgyében, Arad mellett: 501 lakossal.

Alsó- és Felső-Bű, puszta, Somogy vmgyében, Osztopán mellett, 213 kath. lak. Felső-Bűnek földesura b. Pongrácz, alsóé Siskovics.

Büd, magyar falu, Szabolcs vármegyében, Tokajhoz dél-nyugotra 2 mfdnyire: 91 r., 1145 gör. kath., 79 ref., 4 evang., 8 n. e. óhitű, 61 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa gazdag termékenységű fekete homok; legelője 6000 holdat foglal el, de ezt az árvizek járják, s az itt lévő posványos erekben 100,000 kéve nádat vághat évenkint; szőlőskertjei vannak. Van $29^2/_8$ első osztálybeli egész telke, s ezenkivül 2160 hold majorsági szántóföldje. F. u. $^5/_6$ Dogaly de Büd, a többiben gr. Dessewffy, Oláh.

Hernád-Büd, magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád mellett, egy gyönyörű vidéken: 169 kath., 20 ev., 219 ref., 13 zsidó lak. Ref. templom. Jó bor. F. u. többen.

Büdincz, vindus falu, Vas vármegyében, 195 kath., 36 ágostai lak. Kopár köves határ. F. u. gr. Nádasdy.

Büdösfa, magyar falu, Baranya vgyében, mocsáros vidéken, ut.p. Szigetvár. Határa 1892 hold, mellyből majorsági szántó 8, urbéri szántó 942, rét 458, közös legelő 484 hold, mellyben az erdő is foglaltatik. Földje vizenyős. Lakja 629 reform., helybeli anyatemplommal. Birja h. Eszterházy.

Büdöskút, németül Stinkenbrunn, horvát falu, Sopron vgyében, Sopronhoz északra 3 mfd., 1025 kath. lak., s paroch. templommal. Van $40^7/_8$ telek után $1103^6/_8$ h. urb. szántóföldje, 301 kapa szőleje, 82 h. erdeje, 890 h. legelője, 10 hold uradalmi szántóföldje. Termeszt buzát, rozsot, árpát, zabot és burgonyát. Bora savanyú; az erdő fáczánkertnek használtatik. Birja h. Eszterházy.

Büdöstó, puszta, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Aggtelek és Hoszúszó közt: 5 ref. lak., egy korcsmával, s barlanggal. Kétsőhöz tartozik.

Bükk, magyar falu, Zala vgyében, 557 kath. 5 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Sok nemes lakja. F. u. többen.

Alsó-, Felső- és Közép-Bükk, 3 összeolvadt magyar falu, Sopron vgyében, a Répcze vize mellett, Csepreghez $^1/_2$, Sopronhoz délre $4^3/_4$ mfd., 800 kath., 700 evang., 20 zsidó lak., kath. és evang. anyatemplomokkal, sok csinos uri lakkal. Határa róna és igen termékeny; rétjei különösen kövérek. Kiterjedése 5420 hold, mellyből 2702 hold szántóföld, 1464 h. rét, 237 h. erdő, 677 h. legelő, 192 h. belsőség, 148 h. utak. Lakhelye volt Nagy Pál hires magyar országgyülési követnek, ki a magyar nyelv, s a nép jogai mellett legelső s leghathatósb szónok volt, az 1825, 1830, $18^{32}/_{36}$-ki országgyüléseken. Birtokosok: Jankovich Izidor, gr. Pe-

Digitized by Google

jachevich, Horváth, Bersenyi, Nagy, Radó, s más számos nemesek.

Bárdi-Bük, puszta, Somogy vgyében, 68 lak., Mérey nemzetségé. Ut. p. Kaposvár.

Bükalja, magyar falu, Vas várgyében, 20 kath., 67 evang., 74 ref. lak. F. u. gr. Batthyáni s m. Ut.p. Rába Sz. Mihály.

Bükösd, magyar mváros, Somogy vgyében, 286 kath., 20 evang., 3 zsidó lak., kath. fiókegyházzal. Bora, fája elegendő. F. u. Domaniczky, Péry, Hochreiter, Nyikos. Ut. p. Iharos-Berény.

Bükösd, magyar-német mezőváros, Baranya vgyében, Pécshez éjszakkeletre 4, ut. p. Sz. Lőrinczhez $2^1/_4$ óra, hegyektől környezett völgyben. Határa $2910^5/_8$ hold, mellyből urbéri szántó $696^2/_8$, rét $158^2/_8$, közös legelő 102, szőlő $198^2/_8$, majorsági szántó $183^5/_8$, rét $59^1/_8$, erdő $1438^2/_4$, elhagyott föld 74 hold. Agyagos és köves földje silány. Országosvásárt 4 tart. Lakja 279 r. kath., plebániával, templommal, az uraságnak derék régi modoru kastélyával. Birja Jeszenszky Ferencz.

Német-Büks, (Deutsch Pilling), német falu, Vas vmgyében, 188 kath. lak. és bortermesztéssel. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Szombathely.

Bükszágy, puszta, Baranya vármegyében, Gödréhez egy óranegyedre, 74 kath. lak.

Bürgesd, puszta, Szathmár vármegyében, Tyukodhoz tartozik.

Bűrűs, magyar falu, Somogy vgyében, 14 kath., 405 ref. lak., ref. anyaekklézsiával, róna lapályos határral. F. u. Czindery László. Ut. p. Szigetvár.

Büs, puszta, Szabolcs vgyében, birják: Erdődy, Bozóky, Nagy, Téglásy.

Büssű, magyar falu, Somogy vgyében, 331 kath., 544 ref., 32 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiókszentegyházakkal. Határa első osztálybeli; szép birkatenyésztés. F.u. a Gál nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Büttös, magyar-orosz falu, Abauj vgyében, 122 r. kath., 3 evang., 17 ref., 19 zsidó lak. F. u. többen.

Bzichalovecz, puszta, Sáros vgyében, Siroka fiókja 13 kath. lak.

Bzincz, tót falu, Nyitra vgyében, Radosnához $^3/_4$ órányira: 147 kath. lak. F. u. gr. Traun. Ut.p. Nagy-Szombat.

Bzinne, tót falu, Árva vgyében, az Árva bal partján: 591 kath., 1 ev., 7 zsidó lak., 26 sessio. Kőbánya. F.u. az árvai urad.

Bzova, puszta, Nógrád vgyében, Vámosfalva, Dobrocs, és Divén-Oroszi helységek közt. Az egész puszta képez egy mély, magas sziklás hegyeken levő, s erdőkkel körülkeritett völgyet, hol hellyel a hegyek oldalaiban irtott szántóföldek, s a völgyben termékeny rétek láthatók. Áll két részből, u. m. Alsó- és Felső Bzovából. Az alsóban laknak több alzellérek, kézművesek és egy urad. tiszt; a felsőben van a bzovai üveggyár. Tulajdonosa ennek Sauer Ferencz úr. Van itt fürészmalom, üvegköszörülőház, lakatos-, asztalos-, kovácsmühelyek, békasótörő malmok, kvarczégető kemencze, a tulajdonos urnak izlésteljes laka; ezzel átellenben az üveggyár két kemenczével, a harmadik kemencze Látka pusztán van, igen jó iskola Sauer Ferencz úr költségén, hol a gyermekek a közönséges elemi tantárgyakon kivül természet és vegytant, sőt zenészetet is tanulnak. — A puszta határa 1583 hold, mellyből háztelkek 6, szántóföld 66, rét 234, erdő 1277 hold, s mind majorság. A gyár feletti erdőségben már fenyőfákat is szemlélhetni. Földje könnyű, igen köves. A két Bzova pusztán összesen lakik 857 kath., 11 ágostai tót

Digitized by Google

ajku lakos. Az emlitett üveggyár egy a legjelesbek közül hazánkban. Készit 6000 mázsa üveget 125,000 v. f. értékben.

C.

Carlsdorf, kis bánya-helység, Krassó vgyében, 150 kath., 87 óhitű lak. Ut. p. Oravicza.

Charleville, franczia falu, Torontál vmgyében, Komlóshoz délre 1 mfdnyire: 640 kath., 28 n. e. óhitű lak., kath. paroch. templommal, szerfelett termékeny 1sö osztálybeli határral, 59⅜ egész telekkel. Lakosai igen szorgalmatos földmivelök, s sok jó vajat készitenek. F. u. gr. Zichy Ferraris örök.

Chernelháza, és **Damonya**, két magyar falu, Sopron vármegyében, a Répcze mellett, Vas vármegye szélén, Kőszeghez keletre 3 mfd., 450 kath., 34 evang. lak. Határa 1956 hold, mellyből szántóföld 1400 h., rét 296 h., erdő 350 hold. Földje igen jó, s minden gabonát bőven terem; rétjei különösen zsirosak. Fő birtokosok Chernelházán a Chernel család, Damonyán Végh Johanna kisasszony.

Chinorán, tót falu, Nyitra m. ut. p. N. Zsámbokrét mellett: 1,272 kath. lak., kath. paroch. templommal. — Határa nagy; földei középszerűek; rétei igen jók. F. u. az esztergomi érsek.

Chizne, tót falu; Árva vármegyében, 1407 kath., 3 zsidó lak. Fekszik egy szép, de terméketlen térségen. Van kath. paroch. temploma, 3 vizimalma, vasbányája, sok és jó legelője. Lent termeszt, és vásznat szö. 75⅜ sessio. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Chizsnó, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Jólsvához egy órányira, egy mocsáros völgyben: 61 kath., 673 evang. lak. Evang. anya-, kath. fil. szentegyház. Földjei részint hegyen, részint sikságon vannak; a hegyeket inkább bokrok, mint erdők fedik; patakjában, melly a helységen is keresztül folyik, pisztrángot, rákot fog. F. u. h. Coburg.

Chlebnicze, tót falu, Árva v.-gyében, 1019 kath., 16 zsidó lak. Fekszik egy szük sötét völgyben. Van kath. temploma, vizimalma, szép erdeje, hires sajtja, igen sovány zabföldje. Sessiója: 71⅛. F. u. az árvai uradalom.

Chlipov, népes puszta, Árva vgyében, 61 kath. lak.

Kis-Chlivén, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vgyében, Bánhoz ½ óra. Lakja 79 kath., 7 evang., 4 zsidó. F. u. többen.

Nagy-Chlivén, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vgyében, 293 k., 11 zsidó lak. Kath. paroch. temploma. A báni uradalomhoz tartozik.

Chmeliszko, tót falu, Trencsén vmgyében, Pruzsinához ½ óra, 92 kath., 3 zsidó lak. Sovány föld, fenyves erdővel. F. u. többen. Ut.p. Trencsén.

Kis-Chocholna, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partján a Trencséni országútban: 148 kath., 5 zsidó lak. Földje termékeny; van üveghutája; savanyúviz-forrása, mellynek alkotó részei: elasztikus ércmész, vas, alkalifőld, csudasó, 2 font vizben találni 10 grán ércmészt, 25 grán alkalifőldet, és 9 grán sót. Használ a tagok zsibbadásában, contracturákban, hoszas hideglelésekben, sülyben, és száraz-, s hypochondriai betegségekben. F. u. többen.

Nagy-Chocholna, tót falu, Trencsén vgyében, az előbbeni helység mellett: 189 kath., 256 evang., 21 zsidó lak. Határja nagy; sok erdő;

Digitized by Google

fakereskedés; papirosmalom. F. u. Trencsén.

Chorvaczkó, népes puszta, Nyitra vgyében, Holics filial, 7 k. lak. F. u. Ő cs. k. felsége.

Chrabor, tót falu, Nyitra vgyében, Tapolcsán mellett: 438 kath., 13 zsidó lak. — Van termékeny földe; sok és jó réte. F. u. Jezerniczky. sat.

Chrast, népes puszta, Nógrád vgyében, Gács filial 7 kath. lak.

Chrenócz, tót falu, Nyitra vgyében, Thurócz vmegye szélén: 186 k. lak., kath. paroch. templommal. F. u. gr. Pálfy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Chropov, tót falu, Nyitra vgyében, Szakolczához 1 mfd., 570 kath., 40 zsidó lak. Kath. paroch. templom; kendertermesztés; jó baromtartás. F. u. a berencsi uradalom.

Chumecz, tót falu, Trencsén vgyében, ut. p. Zsolnával átalellenben a Vágh jobb partján. Budetintől a Kisucza választja el. Táplál 609 kath., 6 zsidó lak., kik fával eleven kereskedést űznek. F. u. gr. Csáky István örökös.

Chvojnicza, (Juntsbuch), német falu, Nyitra vmgyében, Czah filial — 615 kath. lak. — Van egy erdeje; sovány földe, sok szilvája. F. u. gr. Pálfy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Constantia, oláh-német falu, Torontál vgyében, Nákófalva mellett: 578 kath., 620 n. e. óhitű lak. F. u. Nákó János. Ut. p. Komlós.

Csáb, tót falu, Nyitra vmgyében, 320 kath., 1 evang., 7 zsidó lak. F.u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Csáb, (Csabovcze), magyar falu, Hont vmgyében, ut. p. B. Gyarmathoz északra $1\frac{1}{2}$ mfd. 696 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Szőlőhegy. Vizimalom a Kürtös vizén. F. u. b. Balassa, gr. Zichy.

Csáb, puszta, Zala vgyében, Rendekhez tartozik.

Csaba, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $^3/_{16}$ állomásra, a Miskolcztól Pestnek vezető országútban; a Héjő pataka a szomszéd tapolczai határban fakadván, meleg vizével Csaba helységét végig mossa, s 4 nagyszerű vizimalmokat tart télen nyáron folytonos mozgásban. A határt északról Miskolcz város határa, napkeletről Szirma, Kis-Tokaj, délről s napnyugotról Görömböly és a tapolczai puszta veszik körül. Határának kiterjedése 4678 és $^1/_2$ hold, mellyből uradalmi szántóföld 759, urbéri 78, kaszálló 177, legelő 256, szőleje 3408 kapás, melly száraz években jó bort terem; földének termékenysége középszerű, javitást igényel; czélszerű munkálat mellett megtermi a buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, krumplit s főzeléket. Legelője csekély s a napkeleti lapos részeken posványos, s a végett a marhatenyésztés silány. Népesség 1612, férfi 745, nőnemű 867, ezek közől r. katholikus 450, református 662, lutheránus 25, egyesült görög 72, izraelita 399; nemes 149, nem nemes 1463. Szeszgyára van 1, mellyben naponként 4 akó szesz készül, olajütő gyára 1, mellyben 1 akó olaj készül. A reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, a r. kath. leányegyház Görömbölyhöz tartozik. A zsidók is birnak synagógát. Birtokosok: Bárczay, Szirmay gr., ungvári püspökség, diósgyőri kamarai uradalom, Helebront, Aszalay, Szalay, Murakövi s több családok. A helység belső igazgatása választott hadnagy és nemes hitesek által, úgy a nemnemes lakosok birája és hitesei által rendeztetik.

Csaba, tót mváros, Békés vgyében, a Fejér-Körösnek ide vezetett csatornája mellett, merő rónaságon, N. Váradhoz 10, Aradhoz 7, Pesthez 18 mfdnyi távolságra. Van itt egy kath., 1 óhitű, 2 evang. szentegyház (2 predikátorral, 1 segéddel), s ezek közt

Digitized by Google

az új roppant félmillióba került Bazilika, gazdag készülettel, gyönyörű oltártáblával, derék 24 változatú orgonával; synagóga, több jeles uradalmi, vmgyei s katonai tiszti lakházak, patika tulajdon orvossal; nagy rendes vendégfogadó, 1923 ház, mellyek nagy részt csinos izléssel, s kő kéménynyel épültek. Népessége 22,223 lélek, kik közt 2988 r., 5 gör. kath., 18,368 evang., 70 ref., 682 n.c. óhitü, 110 zsidó találtatik. Ezeknek kis része üzi a kézmüvességet (103 czéhbeliek), a nagyobb rész föld- és szőlőmiveléssel, állattenyésztéssel foglalatoskodik. Többen különös gyönyörüségeket találják a kertészségben, a gyümölcsfák nemesitésében, az asszonyok pedig mind szövők, fonók, úgy hogy csak zsákokért, ponyvákért többet bevesznek esztendönként 12,000 ftnál. Határa kiterjedését a mi illeti, a belső telkek 824 holdat, 477 □ ölet foglalnak el. A' külső határ pedig illy formán osztatik fel: Kilenczed alá tartozó szőlők: 1158 hold 688 □ öl; urb. kenderföldek 471 h. 274 □ öl; allodialis kenderföldek 23 h. 952 □ öl; allodialis erdő 16 h. 825 □ öl; allodialis puszták 8095 h. 966 □ öl; urbéri szántóföldek s kaszállók 34,757 h. 557 □ öl; magistratualis, parochialis, rectorialis és notarialis földek 1130 h. 453 □ öl; szántóföldek közt lévő útak 488 hold 142 □ öl; mindig használható belső legelő 10,910 h. 471 □ öl; kiöntések alatt lévő legelő 3829 h. 1092 □ öl; bokros és zsombékos helyek 301 h. 362 □ öl; szikes földek 1472 h. 583 □ öl; füzes 19 h. 1050 □ öl; a falu alatt folyó csatorna 30 h. 416 □ öl; a nagy rét 1094 hold 110 □ öl; sással benőtt posványok 2544 h. 207 □ öl; belső legelőn menő útak 145 h. 1002 □ öl; külső legelő 18,374 h. 187 □ öl; az általmenő útak 284 h. 1084 □ öl; s igy összesen 85,149 hold és 421 □ öl. Egész urbéri telek 56 holdjával számitván (1100 □ ölével) 620 $^{5}/_{8}$ találtatik, s vannak $^{2}/_{8}$ telektől kezdve 2 egész telkes gazdák is. — A föld minemüségére nézve részint több homokkal vegyes, részint agyagos fekete, részint használható szikkel és iszappal kevert, s gazdagon termő. Egyébiránt a lakosok, kik 1715-ben ültek meg e helyet (a katholikusok csak 1751-ben jöttek), mind a mai napig tótul beszélnek, holott más békési tót helységek meglehetősen megmagyarosodtak. Földesura Csabának fele részben a gr. Károlyi linea, mellyen az osztályos leányok után gr. Sztáray Albert örök. $^{2}/_{3}$ részben, gr. Trautmansdorf József $^{1}/_{3}$ részben örökösödtek. A másik felét birják gr. Bolza József, gr. Batthyáni István, gr. Eszterházy Mihály, s gr. Stockhammer, de az utolsó osztályrész (Csabának $^{1}/_{8}$-ad része) eladattatván, most e következők a birtokosok: Beliczay, Bodroghy József, Hellebrant János, Simay Kajetán, Omazta, Fejér.

Csaba (Pilis-), Pest-Pilis vgyében, tót-német falu, Budához 3 mfd, a bécsi országútban: 1218 kath. lak. A helységnek, melly hegyek és erdők közt egy völgyben fekszik, csinos tekintetet ád az, hogy mindenik ház előtt egy kertecske áll. Van itt egy nagy kath. paroch. templom; tágas jövedelmes vendégfogadó; kicsiny, de csinos urasági kastélyocska. Erdeje gyönyörü, s benne több ákácz s más faültetvényeket láthatni; bora közönséges; gyümölcse sok; az uraság rétjei szépek; lakosai sok burgonyát, dohányt termesztenek, jó teheneket tartanak, s vagyonosok. F. u. a volt nádor József ő cs. kir. herczegsége örökösei.

Csaba (Rákos-), Pest-Pilis vármegyében, magyar falu, a Rákos vize mellett: Pesthez $1^{1}/_{2}$ mfd. 480 kath.,

Digitized by Google

66 evang., 550 ref., 10 zsidó lak. — Kath., ref., evang. szentegyház: synagóga. Határának egy része homokos, de általában jó gabonatermő, bora elég kapós, rétjei termékenyek, s legelője egésséges lévén, sok juhot táplál. Vizimalmok. F. u. b. Laffert Antal.

Csabacsűd, puszta, Békés vármegyében, Szarvashoz közel, Sz. Andráshoz tartozik s a Paksi örökösök birják. Szántóföldei nagy része vizjárásnak van kitéve.

Csabalócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja: 6 róm., 352 g. kath., 6 zsidó lak., 709 hold szántóföldel. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Homonna.

Csabány, telep, Pest-Solt vgyében, Szalk-Sz.-Márton határán, egy cs. kir. sóház-hivatallal, melly közönségesen dunavecsei sóháznak hivatik, de miért? bajos volna megfejteni.

Csabda, puszta, Fejér vgyében, Batthyánhoz ½ óra, homokos határral, sok kaszállóval. Birja gr. Batthyáni.

Csabdi, magyar falu, Fejér vármegyében, Bicskéhez közel, 674 lak., kik reformátusok, katholikusok, evangelikusok és zsidók, ref., és evang. anyatemplomokkal, synagógával. Határa szép buzát terem; erdeje, szőleje van. Többen birják.

Csabina, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz északra 2 mfdnyire: 40 g. kath., 3 zsidó lak. Hegyeiben vas ércz találtatik. F. u. gr. Schönborn.

Csabócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Gálszécshez északra 2 órányira: 83 r., 306 g. kath., 17 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal. Van malma, 495 hold szántóföldje, erdeje, hegyes határja. F. u. gr. Barkóczy, Szemere, Kálnásy, Fáy, s m. Ut. p. Vecse.

Csábor, puszta, Pest-Solt vármegyében; lásd **Böszér** puszta leirását.

Csábrág, régi omladozott vár, mellyről egész uradalom neveztetik, Hont vgyében. Lásd bővebben Varbók helységét.

Csács, magyar falu, Zala vgyében, a Szala folyó mellett, a Szalavári uradalomban, 500 kath. lak., paroch. templommal. Ut. p. Hahót.

Csácsa, (Csattza), népes tót mv., Trencsén vármegyében, a Szilériába vivő főország- és postautban a Kisutcza patakja mellett. Számlál 4013 kath. és 134 zsidó lakost. Van egy derék kath. paroch. temploma, mellyhez két kápolna kapcsoltatott; synagógája, cs. k. posta-, só- és vámszedő hivatala. Lakosai földmivelésből, fuvarozásból, bor- de főképen fakereskedésből élnek, mellyet a megáradt Kisuczán szoktak a Vágbba leereszteni. Népes országos-, és hetivásárja van. F. u. h. Eszterházy.

Csacsin, tót falu, Zólyom vgyében, Beszterczéhez délre ½ órányira: 6 kath., 163 evang. lak. Földje trágya mellett meglehetős; jó legelője, erdeje, savanyúviz forrása van.

Csácsó, tót falu, Nyitra vgyében, Szénásfalu mellett: a Miava vizénél. Táplál 235 kath., 633 evang., 62 zsidó lak. Földe hegyes, homokos, de jól mivelt; rétei kétszer kaszálhatók. Erdő. A berencsi uradalomhoz tartozik. Ut. p. Holics.

Cáford, magyar falu, Sopron vgyében, a Répcze mellett, Sopronhoz 5½ mfd., 150 kath., 20 evang., 5 zsidó lak. Róna határa 312½ hold, mellyből szántóföld 197½ h., rét 156 hold, legelő 4 h., belsőtelek 40 hold. Földe termékeny, fekete agyag, melly buzát, rozsot, árpát, kukoriczát, burgonyát, luczernát terem. Urb. telkesgazda 8. Birja b. Perényi László.

Cáford, magyar falu, Zala v.-

Digitized by Google

gyében, a szent-gróti uradalomban, 520 kath. lak.

Csaholcz, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 3½ órányira, közel a Túr vizéhez: 14 r., 6 g. kath., 479 ref., 17 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa erős trágyázást kiván; rétjei jó szénát teremnek; tölgyes erdeje derék. F. u. Darvay Florentina, Zágonyiné, Kállay, Domahidy, Morvay s m. nemzetségek.

Csáholy, puszta, Szathmár vármegyében, nem régen népesittetett meg ujra, s most 353 r., 223 g. kath., 84 ref., 18 zsidó lakja. Régi templomának omladékai most is láthatók. — Roppant határa homokos dombokból, völgyekből, ligetes erdőkből, rétekből áll, s rozsot bőven terem; lápjában sok nádat vághat. F. u. gr. Teleki család, gr. Károlyi, Vay, Patay, Sulyok, Bay, Pogány, Korda örökösök stb.

Csáj (Alsó), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Bologdhoz 1 fertálynyira, 114 r. kath., 30 g. kath., 81 ref., 15 zsidó lak. F. u. Bodnár, Rátkay, Bónis. Ut. p. Szinnye.

Csáj (Felső), magyar-tót falu, Abauj vgyében, 162 r. kath., 100 ref., 15 zsidó lak. Ref. templom. Rétjei, földjei az Ósva mentében jók. F. u. Földesy, Balogh, Szentmártonyi, Palásty.

Csajág, magyar falu, Veszprém vgye szélén, 1600 ref., 40 kath., 120 zsidó lak., ref. anyatemplommal, synagógával. Szántóföldjei rónán feküsznek, s termékenyek; szőlőhegye sok. Birják a k. k. alapitvány, g. Zichy, Batthyáni, s több nemzetségek. Ut. p. Lepsény.

Csajta, (Schachtendorf), horvát falu, Vas vgyében, a rohonczi uradalomban, ut. p. Kőszeg. Lakja 480 k. Van erdeje és jó rétje.

Csajtorja, puszta, Veszprém vgyében, közel Pápához.

Csákány, magyar mváros, Vas vgyében, közel a Rábához, a gréczi országban, ut. p. Rába-Sz.-Mihály Lakja 830 kath., paroch. templommal. Van szép urasági kastélya és kertje, termékeny határa, jó tótenyésztése. A város feje gr. Batthyáni Zsigmond uradalmának.

Csákány, magyar falu, Pozson vmgyében, Csötörtök mellett: 310 k. lak. Határja kavicsos, s nem igen termékeny, rétje igen kevés, erdeje nincs; juhot sokat tart; kolompért termeszt; tehenészete van. F. u. a Sz. Benedek szerzetesei.

Csákány, hegyes, völgyes erdőségből álló puszta, Komárom most Esztergom vmgyében, Tatához 1¾ mfdnyire. Határai délről Körtvélyes, nyugotról Bánhida és felső Galla, éjszakról felső Galla, keletről Fejér megyében Németegyházi puszta. Van kevés szántóföldje, melly a körtvélyesi majorsághoz tartozik s annak egyik dülőjét képezi és rétje; van szép bikkes erdeje. Hegyei a Mészáros és Hárshegy; van hegyi patakja is, melly területét közepén futja át. F. u. gróf Eszterházy Miklós.

Csákány, (Csakanowce), tót falu, Abauj vmgyében, közel a Sáros vármegyei határszélhez: 60 r. kath., 31 g. kath., 275 evang., 3 ref., 5 zsidó lak. Evang. templom. F. u. g. Forgács.

Csákány, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Iharos-Berény. Lakja 700 kath., 20 zsidó. Kath. paroch. templom. Földje jó; erdeje elég. Többen birják.

Csákány, puszta, Gömör vgyében, Imola mellett.

Csákányháza, magyar falu, Nógrád vgyében, egy mély és szoros völgyben, 555 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Losoncz.

Csákberény, magyar falu, Fejér vmgyében, a csókakői hegy tövé-

Digitized by Google

ben, igen szép vidéken, ut. p. Moor. Lakja 2007 lélek, kik reformátusok, és kevesebb r. katholikusok, ref. és kath. anyatemplomokkal. Dombos, völgyes határa mindennel megáldatott; van szép buzája; szőlőhegye, erdeje, fris forrásai, jó rétjei. Birja gr. Lamberg család.

Csákfalva, tót falu, Zemplén vgyében, Terebes fiókja: 172 kath, 8 zsidó lak. F. u. gr. Andrásy.

Csáklyó, tót falu, Zemplén vármegyében, a Tapoly völgyében, ut. p. Eperjes. Határa 3208 hold, mellyből 82 h. belsőség, szántóföld 1714 h., rét 807 h., nyires erdő 605. Ebből $30^{5}/_{8}$ telek után 1000 h. urbériség; a többit gr. Barkóczy János birja, kivevén a Csáklyai nemes család 2 udvartelkét a hozzá tartozó mintegy 2 telek külsőséggel. Földjeinek nagyobb része lassan emelkedő dombokon van; megterem mindennemű gabonát, kivált jó tavaszit. Az uraság váltógazdaságot űz, és szép juhokat tart. Lakja 225 kath., 30 óhitű, 390 evang., 20 zsidó. Van itt egy uraságí lakház, melly az 1831-ki paraszt lázadáskor, b. Meskóné birtokában levén, kiraboltatott, urad. költségen épült iskola, szeszgyár, malom a Zamuti patakon.

Kis- és Nagy-Csákó, puszták, Békés vgyében, a szarvasi határhoz tartoznak.

Csakova, vagy **Csakóvár**, oláh- szerb- német- magyar mezőváros, Temes vmgyében, Temesvárhoz délre 4 mfd. 1200 kath., 2500 n. e. óhitű, 200 zsidó lak., s mindenik felekezetnek helyben van papja és imaháza. Róna határa gazdag termékenységű; rétjeit az itt elfolyó Temes öntözi; van $144^{3}/_{8}$ egész urbéri telke. Hajdani várából egy csonkatorony még most is szemlélhető. Ut. p. Detta. Birja az alapitványi kincstár s feje egy uradalomnak.

Csákvár, magyar mezőváros, Fejér vgyében, a vértesi hegyek alatt, felette regényes vidéken, ut. p. Fejérvártól északra 3 órányira, 4415 lakossal, kik 400 evang., 18 zsidót kivéve, r. katholikusok és reformátusok egyenlő számban. Mind a három keresztény felekezetnek van tulajdon anyatemploma. Nagy diszére szolgál e városnak az uraság pompás kastélya, egy ritka szépségű angolkerttel, mellyhez vadaskert is csatoltatott. Lakosai közt sok kézműves, harangcsináló és kolompáros találtatik. Határa északra hegyes; délre pedig gazdag rónaság; bora jó; rétjei kövérek. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Csala, puszta, Fejér vmgyében, Pátkához $^{3}/_{4}$ óra, 117 lakossal. Van téres legelője, kis erdeje, kövér szántóföldje, vizimalma. Birja gr. Brigido.

Csala, puszta, Pest-Solt vgyében, Császártöltés helységgel határos. Kiterjedése 6660 hold. Földje sárga és fekete homok, s meglehetős termékenységű. Birja a kalocsai káptalan.

Csala, puszta, Tolna vmgyében, Kis-Mányok mellett, a pécsi püspöké.

Család, puszta, Nyitra vgyében, Udvarnok filial 9 kath. lak.

Család, magy. falu, Nyitra vgyében, Bars vármegye szélén, Ghymestől délre $1^{1}/_{2}$ órányira. Számlál 398 kath., 25 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Nyitra.

Mária-Család, puszta, Bars vgyében, közel Füshöz, hajdan paulihusok kolostorával. Birja a kegyes alapitvány.

Puszta-Család, magyar falu, Sopron vmgyében, Sopronhoz keletdélre 4 mfd., 360 kath. lak. Róna határa 3325 hold, mellyből 1212 hold szántóföld, 207 h. rét, 438 h. legelő, 1420 h. erdő. Földe részint igen kövecses, részint fekete homokkal vegyitett agyag; terem rozsot, burgo-

Digitized by Google

nyát, kukoriczát, zabot, és bükkönyt. Nagy juh-tenyésztés. Erdeje főleg cser, kevés tölgyfával vegyitve. Birja gr. Festetics Taszilo.

Vámos-Család, magyar falu, Vas vgyében, a Répcze mellett, ut. p. Sárvár. Lakja 350 kath., 20 evang., 14 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa igen termékeny; különösen rétjei kövérek. Birja a Bezerédy család.

Családka, (Cseladincz), tót falu, Nyitra vmgyében, a Nyitra vize mellett: 61 kath., 164 evang., 12 zsidó lak. Van termékeny földe; kövér rétei, és vizimalma. F. u. a Szerdahelyi család. Ut. p. Nyitra.

Csalár, magyar falu, Nógrád vgyében, 390 kath., 50 evang. lak. Határja kicsiny; rétjei az Ipoly mentén jók; bora sok és kedves izü. F. u. Prónay, Révay, Verboy s m. t. Ut. p. Szakál.

Csall, (Csellovcze), tót falu, Honth vmgyében, 10 kath. 816 evang. lak. Evang. anyatemplom. Határja hegyes; erdeje nagy. Fördőintézet. F. u. h. Coburg. Ut. p. B.-Gyarmat.

Csalomia (Kis), tót-magyar falu, Honth vgyében, B. Gyarmathoz ½ mfd., 38 kath., 587 evang. lak. Evang. szentegyház. Szőlőhegy. Jó föld. F. u. többen.

Csalomia (Nagy), magyar falu, Honth vármegyében, az Ipoly partján 559 kath., 180 evang. lak Kath. paroch. templom. Határja 1-sö osztálybeli, sok buzát, kukoriczát, árpát terem. Bora kapós. F. u. többen.

Csaltics, népes puszta, Trencsén vgyében, Vizocsánhoz ½ óra, 27 kath. lak. Ut. p. Ny.-Zsámbokrét.

Csámpa, puszta, Tolna vgyében, a paksi urad. tartozik.

Csanád, magyar falu, Pest-Solt vgyében, Sz. István és Sükösd közt a Duna mellékén, ut. p. Bajához 1 mfdnyire, az úgynevezett Sárköznek dombos partján. E helyre csak 1806-ban épült ki, régebben a falu bent a Sárközben a Vajas vize Duna felőli oldalán állott. Határában van 1421 h. szántóföld, 609 h. kaszálló, 116 hold legelő; és ez mind urbériség, s allodium nincsen, kivéve 200 hold erdőt. Földje nagy részben homokos, úgy hogy a határ ⅙ részét futó homok boritja, felét a Duna árja rongálja, s azért főleg rozs és burgonya termesztetik. Népessége 2062 lélek, kik 280 r. kath., 11 hébert kivéve, reformátusok, helybeli anyatemplommal. A helységtől egy órányira folyó Dunán kivül van ilt még Vajas nevü viz, s 1842-ben képződött holt Duna. Mind a kettő jó halászó hely, valamint a Zuhogótó nevü tóban is, a Duna árja elmenete után sok halat szoktak fogni. Ref. anya-, kath. fióktemplom. Birja a kalocsai érsek.

Csanád, puszta, Pest-Solt vármegyében, közel Dunavecséhez, 2500 hold határral. Birja a Földváry nemzetség osztatlan állapotban, s 1847-ben Csanád, Sz. Imre, és Félegyháza pusztákért, mellyek mind a dunavecsei urad. tartoznak, kezetteül 1,000 pengő forint haszonbér.

Német-Csanád, német falu, Torontál vgyében, a Maros bal mellékén: 1692 kath., 4 evang., 88 óhitü, 12 zsidó lak., kath. paroch. templommal, régi romokkal. Határa bő termékenységü; rétje, legelője sok; a Maros mentiben gyönyörü erdeje van, mellyben őzek nagy számmal találtatnak; a Marosón révje, s 71⅝ egész telke van. Fekszik Szegedhez keletre 4 mfldnyire. F. u. gr. Nákó Sándor.

Rácz-Csanád, rácz-német falu, Torontál vmgyében, mindjárt Német-Csanád mellett: 576 kath., 6 ev., 32 ref., 3986 n. e. óhitü lak., óhitü anyatemplommal, 126⅝ egész telek-

Digitized by Google

kel. Határa ollyan, mint Német-Csanádé. F. u. Nákó János.

Uj-Csanád, oláh falu, Csanád vgyében, nem messze a Marostól, Makóhoz keletre 1 3/4 mfdnyire: 11 kath., 2512 n. e. óhitű, 7 zsidó lak., s egy szép n. e. óhitű anyaszentegyházzal. Határa gazdag termékenységű, de a Maros áradásaitól sokat szenved, s ez okból a helység maga is a folyótól távolabb épitetett. Sz. István király 1036-ban Csanádon püspökséget állitott, első püspöknek Gellértet tévén, ki itt oskolát alapitott, Walter nevü németet hiván ki tanitónak. Azonban későbben Gellértet a pogány valláshoz szitó magyarok Pestnél a Kelenföldi hegyről leveték a Dunába, s innen maradt e név a mostani Sz. Gellért hegyére. 1046-ban a magyar rendek itt összegyülekezvén, a gyülöletes Péter helyébe, I. Andrást választották királynak. Dózsa György paraszt pártütő, II. Ulászló idejében Csanádot is elpusztitván, az ide való püspököt Csáki Miklóst nyársba vonatta. A püspöki palota, és székes szentegyház romjai a Maroson túl Torontál vgyében, Német-Csanádnál láthatók. F. u. a kamara.

Csanak, magyar falu, Sopron vgyében, a Rábaközön, 900 kath. lak. s paroch. templommal. Ut. post. Csorna. Róna határa fekete és bő termékenységű; van 1640 urb. szántóföldje és rétje, 133 3/8 h. legelője, 2 hold erdeje; 290 urasági szántóföldje. Terem főleg buzát, aztán rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, bükkönyt, lóherét. Lovakat szépeket tenyészt. Birja a győri püspök.

Csanak, magyar falu, Győr vármegyében, ut. p. Győr 1 óra. Lakja a szőlőhegygyel együtt 1200 kath., 150 evang. lélek, kath. paroch. templommal, jó bor-termesztéssel. Birja a szent-mártoni fő apát.

Csanak (Kis), puszta, Komárom most Esztergom vmgyében, Nagy-Igmándhoz 1/4 órányira; éjszakról és keletről Nagy-Igmánd; délről Tárkány; nyugotról Bábolna által körülvéve, a mészárosok útja mellett fekete homokos róna vidéken, 39 r. k. lakossal. F. u. a sz. mártoni apát.

Csanálos, magyar falu, Zemplén vmgyében, Megyaszóhoz délre 1 1/4 mfdnyire: 30 kath., 100 evang., 745 ref., 24 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Kastély. Szántóföldje 1656 hold; rétje a Hernád mentiben jó; szőlőhegye és derék vizimalma van. F. u. Szirmay. Ut. p. Szikszó.

Csanálos, német falu, Szathmár vgyében, ut. p. Vállajhoz közel a nagy-károlyi postautban. 879 r., 43 g. kath., 30 ref. lak., r. kath. csinos anyatemplommal. Határa részint gazdag fekete föld, részint homok; erdeje minden gazdának külön van; rétjei igen jó szénát teremnek; innen a lakosok szép lovakat, s igen tejelős teheneket tartanak; szőlőskertjei savanyú bort teremnek ugyan, de nemesitett gyümölcsfákkal bővelkednek. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Csanálos, oláh-magyar-tót falu, Bihar vmgyében, ut. postája Székelyhid. Lakja 489 lélek, kik ref., egyesült és n. egy. óhitűek, tót róm. katholikusok, és 1 zsidó. Határa részben térség, részben dombos, s kiterjed 1880 holdra, mellyből urbéri szántó 480, kaszálló 90, legelő 200; majorsági szántó 490, kaszálló 370, legelő 250 hold. Agyagos határa jó mivelés mellett mindent bőven terem; szénája bőséggel. Folyóvizei: a Berettyó és Gyepes. Az elsőn van Előrdög Péternének 4 kövü malma. Birtokosok: Fráter Albert csődtömege, Előrdög Péternő, Dévay Károly.

Csandal, népes puszta, Pozson vgyében, Német-Guráb tőszomszédságában, 29 kath., 65 evang., 35 zsidó lak.

Digitized by Google

Csánig, magyar falu. Vas vgyében, a Répcze mellett, 400 evang., 30 kath. lak., gazdag rétekkel, s egészen róna határral. Birják Niczky, Vidos, Guary, Radó, Tóth családbeliek. Ut. p. Sárvár.

Csank, tót falu, Honth vgyében. Lévához 1 mfd. 24 kath., 350 evang. lak. Evang. templ. Szőlőhegy. Mészégetés F. u. h. Eszterházy. Ut.p.Lóva.

Csantavér, magyar-dalmát falu, Bács vgyében, Szabadkához délkeletre 3 mfd., 3500 kath. lak., paroch. templommal. Homokos határa 4-dik osztálybeli s kiterjed 19,081 holdra 1200 □ ölével. Ebből 175⅝ urb. telek után szántóföld 7200 h., rét 4299 h., legelő 3048 h., szőlő 192 h., majorsági birtok 4176 hold, utak 166 h. Birja Szabadka város.

Csány, magyar falu, Abuj v.-gyében, a Hernád jobb partján mellyen itt híd viszen keresztül, Kassához délre 1½ mfdnyire: 430 r. kath., 59 g. kath, 8 evang., 350 ref., 60 zsidó lak. Kath. fil. ref. anyatemplom. Gazdag róna határát a Hernád némellykor elönti; erdeje is van. F. u. b. Meskó, Bárczay, Lánczy, Püspöki, Szentimrey, s m. t.

Csány, magyar falu, Heves vármegyében, Árokszállás és Hatvan közt: 2273 kath., 2 ref., 20 evang., 26 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fekete homokos róna határa minden gabonát gazdagon, s különösen híres görög dinnyét terem, melly az egész országban a hevesivel együtt legjobbnak tartatik. F. u. h. Grasalkovics, Vay, és Holecz örökösök.

Csány, népes puszta, Csongrád vgyében, ut. p. Csongrádhoz 1¼ mfdnyire: 2210 magyar kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, fekete és sárga homokos határral, dohánytermesztéssel. Határa 3500 hold, s mind allodiuma gr. Károlyi Lajosnak és Györgynek. Ebből 1600 hold dohánytermesztéssel miveltetik; 1900 hold pedig rét és legelő. A grófok részéről egy ispány lakik Csányon.

Csány, magyar falu, Zala vgyében, a Szala vize mellett, ut.p. Egerszeg. Lakja 635 kath., paroch. templommal. Földje és rétje jó; nagy rákászat a Szalában. Birja a Csányi nemzetség, s Csányi László a volt magyar minister is itt született.

Csány, puszta, Zala vmgyében, Pákod mellett.

Kis-Csány, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 170 ref. lak., kik az oszróiakkal egy anyaekklézsiát képeznek.

Nagy-Csány, magyar falu, Baranya vgyében, szinte a siklósi uradalomban, 220 ref., 10 kath. lak., ref. fiókegyházzal, melly Luzsokhoz tartozik. Mind a két Csánynak földje igen termékeny; erdeje bőven; sertést sokat tenyészt. Ut. p. Siklós.

Csap magyar falu, Ungh vgyében, a Tisza jobb partján: 146 kath., 415 ref. anyaszentegyházzal. Termékeny határa a Tisza és Latorcza áradásinak nagyon ki van téve. F. u. többen.

Csápi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. N. Kanisa, 250 kath. lak. Többen birják.

Csapó, puszta, Zala vmgyében, közel Battik faluhoz, vizimalommal.

Csapoczka, orosz falu, Beregh vmgyében, Munkácshoz nyugotra 1 mfd. 265 g. kath., 10 zsidó lak. Határa meglehetős; rétje sok. F. u. több.

Csapod, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz kelet-délre 4½ mfd. 900 kath. lak., paroch. szentegyházzal. — Határa 4000 holdnyi, mellyből 1000 hold szép tölgyes és cseres erdő. Birja h. Eszterházy.

Csapóköz, puszta, Heves vármegyében a Tisza szigetjében: 6 ref. lak. F. u. a kassai püspök.

Csapor, tót falu, Nyitra vgyében,

Digitized by Google

Mocsonokhoz ½ mfdnyire. 648 kath., 5 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határa dombos; erdeje, gyümölcse bőven. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Csárad, (Csaradicze), tót falu, Bars vgyében, Sz. Benedekhez 1 mfd. 554 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, kövér rétjei, vizimalma. G. Migazzi örökösége. Ut. p. Léva.

Csáradi üveghuta, népes puszta, Bars vgyében, 54 kath. lak.

Csári, tót falu, Nyitra vgyében, a Miava partján, Sasvártól nyugotra egy kis órányira. Lakja 1022 kath., 12 zsidó. Szántóföldei nagy részint homokosok, de jó rozsot termők; sok szénát csinál s szép szarvasmarhát nevel, kendert termeszt; Miaván malmai vannak. F. u. ő cs. k. felsége.

Csarnató, orosz falu, Bereg-Ugocsa vgyében, a nyalábi uradalomban: 353 g. kath. lak., s fiókszentegyházzal. Fekszik a Veléthe hegy tövében. Ut. p. N. Szőlős.

Csarnó, orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, Haiszlin fiókja; 2 r., 221 g. kath., 8 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Csarnó, (Krajna), orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban. Duplin fiókja 4 r., 554 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház.

Csarnóháza, oláh falu, Bihar vgyében, gr. Batthyáni József élesdi uradalmában, 450 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, 36⅛ urbéri telekkel, roppant erdőséggel.

Csarnota, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 240 ref. lak., s anyatemplommal. Földje jó; szőlőhegye is van. Ut. p. Siklós.

Csaroda, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz 1½ órányira: 9 g. kath., 415 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Három nyomásbéli határa szép buzát terem; erdeje is van. F. u. Lónyay, gr. Teleky, Bay, s m. Ut. p. Beregszász.

Csaróda, puszta, Zemplén vármegyében, Jankócz fiókja: 13 kath. lakossal.

Csász, puszta, Heves vmgyében, Heveshez ¼ órányira: 300 kath., 18 zsidó lak. F. u. Barkóczy, Lubik, Fejérváry, Szalatnay, Pető, Kanyó, Somody, Lukács, Baráth, Balogh örökösök.

Császár, a vértesi erdők kezdeténél nagy magyar falu, Komárom most Esztergom vármgyében, Tatától 1 ⁸/₁₆, Komáromtól 2 ³/₁₆, Moórtól Fejér vgyében, melly utolsó post. 1 ²/₁₆ állomásnyira. A vad tilosok csaknem a falu alá sarkallanak. A határ nyugotnak terjed inkább, keletre csupa erdőség fogván helyet. Nyugotról Malk és Ette, északról Szend és Szák, keletről Pusztavám és Moór, délről Kethely környékezik. A föld Szend felőli agyagosabb részét kivéve általjában homokos és halmos. Több apró tavain kivül említést érdemel az Örvénytó egykerekű malmával, a kendertó mély vizével. A többi tavakból 4 már lecsapoltatván, rétté szárittatott s csak erős faltöltései látszanak. A tavak völgyéből menő viz, melly az erdőségben credvén, miután partjain több rétséget képezett volna, a határon át a Makkiérbe szakad. A lakosok sok kendert termesztenek; savanyú gyenge bort adó 4 szőlőhegyeik nagy kiterjedésűek de rosszúl mivéltetnek, a dobsai hegy jobb minőségűt terem, s erre több szorgalom forditatik. Regényes völgyekkel, kellemes kilátású emelkedésekkel megrakott erdeje egy a legszebbek közül a megyében, s különös megjegyzést érdemel az erdőről, hogy igen sok rész-elnevezései vannak, mellyek meg meg annyi néprege tárgyai. A fátlan homokos tetejű Kopaszhegy alatt, melly legmagasabb az egész erdőben, látszik egy ré-

Digitized by Google

gi falu, Apostag helye, mellyet több épületromok tesznek ismerhetővé. A helység népe leginkább sertéstenyésztésben fejti ki szorgalmát. Az urbéri telkek száma tábla szerint 84¾, s ezek után belső telek 88, szántóföld 2568⅝, rét 145 hold, 575 kath., 3 n. e. óhitű 25 evang., 1378 ref, és 14 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplommal. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s hogy az Eszterházy család már 1698 előtt birtokában volt e helységnek, kitetszik h. Eszterházy Pál, mint gr. Eszterházy Jósef és Ferencz, néhai gr. Eszterházy Ferencz árváinak gondnoka által, ettei birtokos gróf Zichy Ádám ellen némelly határjárási levelek megujitása iránt folytatott perből.

Császárfalu, németül Kaiserdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délnyugotra 3 mfd., 600 kath. lak. Van 600 h. szántóföldje, 24 hold rétje, 800 hold urasági tölgyes fenyves erdeje. Birja h. Eszterházy.

Császári, orosz falu, Szathmár vgyében, Nyir-Báthorhoz északra 1 órányira: 8 r., 418 g. kath., 6 ref. lak., gör. kath. anyatemplommal. Határa homokos lévén inkább rozsot terem; legelője szük; fája, nádja nincsen. A gr. Hallerék örökssége s a baktai urad. tartozik, de most Bekk Pál k. tanácsos özvegye birja.

Császárrét, puszta, Mosony vgyében, Szent-Péter mellett, igen szép és termékeny határral. Az óvári uradalomhoz tartozik.

Császártöltés, német falu, Pest-Solt vármegyében, ut. p. Hajóshoz 1 órányira, Sárközt a homoktól elválasztó hegysor és Őrjeg mentiben két domb között benyuló völgyben. Határa 9738 hold, u. m. 2500 szántó, 538 rét, 1100 legelő, 1500 szőlő, 1800 erdő, 300 beültetendő homok; az őrjegi mocsár 2000 hold. Ezekből uradalmi szántóföld csak 128 hold. Földje vegyes sárga és fekete homok, leginkább rozsot terem. A helység végén van egy forrás, mellynek árokba huzása által tó képződött, melly most az uraságnak egy malmát hajtja. A szántóföldek közti völgyben pedig egy kis tó találtatik. Végre az Őrjeg nevű mocsár Akasztó helység határától kezdve a megye végéig, illetőleg Baja város határáig huzódik. Népessége 1538 lélek, kik 13 zsidót kivéve, római katholikusok, paroch. templommal. Birja a falút a kalocsai káptalan.

Császló, magyar falu, Szathmár vármegyében, közel Jánkhoz: 12 r. 83 g. kath., 367 ref., 28 zsidó lak. reform. anyatemplommal. Fekete agyagos határa bő termékenységű; legelője kevés; de makkos erdeje, és rétjei szépek. F. u. a Rapolthi Nagy, Jármy, Mátay, Tolnay s. m. t. nemzetségek.

Csaszlócz, orosz-tót falu, Ungh vármegyében, Unghvárhoz délre 1¼ mfdnyire: 353 r., 360 g. kath., 6 ref. 26 zsidó lak. Róm. kath. fiók-szentegyház. Derék uraságí lakházak. Jó föld. Erdő. F. u. Petrovay István, b. Béhmer, Fodor s m.

Csaszt, puszta, Vas vmgyében. Széchényhez tartozik.

Császta, magyar falu, Baranya vgyében, Tolna vmgye szélén, hegy alatt, ut. p. Bonyhád. Van 416 kath. lakosa. Határa 2125 hold, mellyből. urb. szántó 539 h., beltelek 30 hold, 135 hold rét, 50 hold szőlő, 1370 hold majorsági erdő, melly egyuttal közös legelő. Agyagos földje főleg rozsot terem. Birja a pécsi püspök.

Császta, puszta, Borsod vármegyében, Disznósd-Horváth mellett, Edelénytől 1 kis órányira. Határa hegyes erdős, 101 lakossal.

Csasztkócz, tót falu, Nyitra vmgyében a Dudvágh mellett, Csejté-

Digitized by Google

hez ½ órányira : 144 kath., 432 evang., 45 zsidó lak. Termékeny földdel, vízimalommal. F. u. a csejtei uradalom.

Császtkócz, tót falu, Nyitra vgyében, Szobotiszt mellett : 144 k., 432 evang., 75 zsidó lak. Hegyes, de meglehetős határral; fürész- és lisztmalmokkal. — A berencsi uradalom birja.

Csát, magyar mező-város, Borsod vármegyében, Miskolcztól délre $2^{2}/_{16}$, ut. p. M.-Kövesdtől $1^{10}/_{16}$ állomásra, rónaságon. Határa 21,060 hold és 765 négyszeg öl. Ebből beltelek 489, szántóföld 9502, kaszáló 4978, szőlő 693, erdő 1153, legelő 3944, haszonvehetlen 297 hold a □ öleket kihagyva. Urbériség 80 telek után 3003 hold szántó, 577 rét, 151 beltelek. Földesuri birtok szinte 80 idealis telek után 6680 h. szántó és rét. Nemesi birtok 10444 hold, a várost környező pázsit 105 h., vizállás 98 h. A föld minősége fekete homok, néhol termékellen szikes s kavicsos vegyületű. Általában buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát jól terem. Szikes legelőjén a finom birka-, továbbá a szarvasmarha- és lótenyésztés jó sikerrel gyakoroltatik. Népessége 5030 l., kik közt 4643 reform., 196 r. k., 12 ágostai, 9 g. kath., 170 zsidó. — Kézműves van 129 czéhes, 27 kontár, boltos 2, olaj-ütő malom 4. A reformatusoknak helyben van anyaegyházuk, melly 2 lelkészszel s 4 tanitóval biró iskolával van ellátva. A r. k. fiókegyház Tisza-Kürthöz tartozik; a héberek szinte helyben birnak synagógát. A ref. igen régi módoru templom faragott kőből épitett régi tornyával különös megtekintést érdemel. Országos vásárt 3 tart, u. m. uj év előtt való napon; urnap előtt; és oct. 10-kén, mind a barom- mind a kirakó vásár egy napon, hetivásárok pedig hétfőn esnek. Felét a városnak birják a Pothurnyai család törzsök jogán Pothurnyai, Almásy és Ragályi családok; másik felét birja az igen számos nemesség. Szerződés szerint azonban a férfi ágon levő nemesi családok kihaltával a nemesi javakban a Pothurnyai család örökösödik.

Csatád, gazdag német mező-város, Torontál vgyében, a török kanisai postautban Temesvárhoz nyugotra 5 mfdnyire : 2224 kath., 6 evang., 2 ref., 40 óhitű, 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal, postatisztséggel, és váltással Kis-Becskerek és Komlós közt, szép uradalmi épületekkel, vendégfogadóval, első osztálybeli legjobb minéműségű határral, $181^{3}/_{8}$ egész telekkel, jeles lótenyésztéssel. F. u. a kamara, s feje egy tisztartósági kerületnek.

Csataj, tót falu, Pozsony vmegyében, Szencztől északnyugotra 2 kis órányira. Számlál 151 kath. 521 evang., 13 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok rétje, erdeje, s jó szántóföldje van. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Csatália, német falu, Bács vármegyében, Baracskához egy fertálynyira : 1325 kath., egy ref., 33 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja homokos, de jól mivelt. Bort is termeszt, melly gyenge. F. u. a kamara. Kiterjedése 8461 hold 1200 □ ölével, mellyből 86 telek után van urb. szántó 3156 h., rét 2076 h., jó legelő 154 h., homokos legelő 2474 hold, szőlő 149 hold, majorsági szántó és rét 13 h., füzes erdő 225 hold, mocsár 118 h., utak 96 hold.

Csatár, magyar mező-város, Bihar vmegyében, Váradhoz 1 mfd., egy dombon, 148 r. kath., 1435 ref. lak., s mind a két felekezetnek helyben van anyaszentegyháza. — Határa 4340 hold, mellyből szántó 1200 h., rét 620, legelő 200, szőlőhegy 1000

Digitized by Google

h., (1100 ölével), erdő 1320 hold, (1600 □ ölével). Ezekből urb. szántó 240, rét 80, majorsági szántó 8, rét 8, a többi irtvány és erdő. A két fordulóban levő föld el levén soványodva, leginkább csak rozsos életet terem; de bora hires, és sokan tartanak itt vidékiek szőlőket. Vize a Kösmő patak. Vásárokat soha nem tartott, szabadalma sincs rá. Birja a váradi deák püspök.

Csatár (Alsó és Felső), (Unter- und Ober-Schilding), 2 horvát falu, Vas vgyében, a Pinka vizénél, gróf Batthyáni Gusztáv szentmihályi uradalmában, 500 kath. lak. Van szőlőhegyük és derék erdejük. Ut. post. Kőszeg.

Csatár, magyar falu, Zala vármegyében, ut. p. Egerszeg. Van 620 kath. lakosa, paroch. temploma, egy régi omladozott kolostora, és apátursága, melly hajdan a Sz.-Benedek szerzeteseké volt s 1138-ban alapittatott. Most a gr. Erdődy nemzetség adományozza.

Csatár, puszta, Zala vmegyében, Börönd szomszédságában.

Csatár, puszta, Veszprém vármegyében, közel Veszprémhez; Rohonczy, Tallián s többek birtoka.

Csátka, magyar falu, Veszprém vgyében, erdős, hegyes vidéken, 700 kath. lak. Legelője bőséges; erdejében szenet éget; vizimalma van. Láthatni itt egy régi kolostor omladékát, mellyet hajdan Konth Miklós nádor alapitott, a Sz.-Pál szerzetesek részére. Birja hg. Lichtenstein Alajos. Ut. p. Veszprém.

Csatóháza, kis puszta, Bereg-Ugocsa vmegyében, termékeny szántóföldekkel, kevés réttel, tölgyes erdővel. A tivadari és péterfalvi nemesek birják. Hajdan falu volt, s innen vette származását a Fügei Csató nemzetség. Ez a szó Cható régi ázsiai eredetű, s Kr. sz. u. 633-dik esztendő táján a törököknek egy néptörzsökága igy neveztetett; mert Pray ezeket irja (in dissertatione praevia ad Annal. Hung. par. 3. pag. 301.) „Turci arrepta versus Chinám via, in solitudine, quam Chato vocant, et lacui Lop ad orientem adjacet, substiterc. Hic formata tribu, novam gentem, quam a solitudine Chato dixere, fundarunt, quae deinceps rerum gestarum gloria caeteris anteceiluit.“

Csatta, magyar falu, Barś vármegyében, a Garan jobb partján, Esztergom vármegye szélén, az oda vezető országutban: 783 kath. lak. Határja bőtermékenységü; van jó rétje, legelője, erdeje, vizimalma. F. u. a lekéri apátur. Ut. p. Kéménd.

Csauza (Kis és Nagy), két tót falu, Nyitra vármegyében, Chrenócz fil., az első 372 kath., a második 294 kath. lak. Van jó legelője, sok erdeje; sovány földe. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Csáva, németül Stob, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 2½ mfd. 250 kath. 500 evang. lak., s evang. anyatemplommal. Dombos határa nehéz mivelésü; van 735 hold szántóföldje, 230 hold rétje, 800 hold uradalmi tölgyes, fenyves, nyires erdeje. Sok fazekas, 14 urbéri telek. Birja b. Eszterházy.

Csávoj, tót falu, Nyitra vármegyében, a Fácskó hegye alatt; melly a megyében legmagasabb; 772 kath. lak., kath. paroch. templom. Fenyves erdeje sok és szép; legelője jó; de földe nagyon sovány. Hajdan bányái is voltak. F. u. b. Splényi és Rudnay örökösök.

Csávoly, német s dalmát falu, Bács vgyében, Bajától keletre 2 mfd. 2145 kath. 11 zsidó lak. Kath. anyaszentegyház. Földje nehéz mivelésü, hanem igen termékeny és 2-ik osztályu. Szőlős kertjei gyenge borral fi-

Digitized by Google

zetnek. F. u. a kalocsai érsek. Kiterjedése 10964 hold 1100 □ ölével, mellyből 92 urb. telek után van 3196 hold szántó, 2183 hold rét, 1137 hold jó, s 3200 hold homokos legelő, 412 h. szőlő, 712 h. majorsági szántó és rét, 124 hold közutak.

Csávos, német-magyar-rácz falu, Torontál vármegyében, a Temes parton, Módossal általellenben: 394 kath., 98 ref., 88 óhitű, 2 zsidó lak., kath. templommal, gyönyörü kastélylyal, sörházzal, 21 6/8 egész telekkel. F. u. Endrödy József. Ut. p. N.-Becskerek.

Cseb, puszta, Borsod vgyében, Mucsonyon alul az öreg Bódva jobb partján s a kis Bodvával képzett Szigetben, kövér kaszállókkal.

Kis-Cseb, orosz falu, Zemplén vgyében, N.-Cseb fiókja: 40 r., 86 g. kath., 3 zsidó lak. F. u. gróf Barkóczy.

Nagy-Cseb, tót-orosz falu, Zemplén vármegyében, Butkához 1/2 mfdnyire: 251 r., 234 g. kath., 12 ref., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Kastély, 590 hold szántóföld. F. u. gr. Barkóczy.

Cséb, magyar falu, Zala vgyében, a Szala vize mellett, ut. p. Szala-Lövő. Lakja 250 kath. A Pogány nemzetség innen veszi előnevét.

Cséb, német falu, Bács vgyében, Ujvidéktől keletre 3 órányira 1384 kath., 169 óhitű, 309 evang., 31 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Lapályos feketeföldjei gazdagon fizetnek. Erdeje, és kövér rétjei vannak. F. u. Polinberger családbeliek. Határa első osztálybeli s kiterjed 8469 holdra 1100 □ ölével; mellyből 70 urb. telek után van 2341 hold szántóföld, 1342 hold rét, 949 hold jó, 61 hold mocsáros legelő, 2970 hold majorsági szántó és rét, 376 h. tölgyes, s 85 h. lágyfa erdő, 104 h. nádas, 90 h. mocsár, 144 h. utak.

Cséb, puszta Abauj vármegyében, Buzitha fil., 6 kath. lak. F. u. Szentimrey, Lánczy.

Csebény, német falu, Baranya vármegyében, hegyek közé szoritva völgyben, ut p. Sz.-Lőrincz. Határa 763 hold, mellyből földesuri birtok 179 h. szántó, 33 hold rét, 4 hold szőlő, 300 hold erdő. Urbériség 159 hold szántó, 43 hold rét, 40 hold szőlő, közös legelő 5 hold. Földje nagyon silány. Lakja 63 kath. Birja Jeszenszky János.

Alsó- Felső- és Horbok-Csebinye, 3 orosz falu, Zemplén vármegyében, 12 r., 998 g. kath., 14 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház. Az elsőnek szántóföldje 1195 hold, s földesura Szirmay, a másodiknak szántóföldje 707 hold, s földesura Szirmay; a harmadiknak földje 474 hold s földesurai többen.

Cseblak, puszta, Zala vgyében, Velemér mellett.

Csebza, oláh falu, Torontál vármegyében, a Temes szigetjében, Csakovához 1 mfdnyire: 2160 óhitü lak., s anyatemplommal. Földe szerfelett termékeny; legelője, rétje igen sok; 97 5/8 egész telket számlál. F. u. a kamara. Ut. p. Detta.

Csécs, magyar falu, Abauj vármegyében, Nagy-Idához nyugotra 1 mfdnyire: 874 kath., 10 evang., 300 ref., 65 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Synagóga. Vendégfogadó. Ékesiti a Szirmay uraság szép kastélyja és kertje. Határa nagy kiterjedésü, s jó mivelés után mindenből gazdagon fizet. F. u. Szirmay, Horváth, Lánczy, Kócs, Márjássy. Ut. p. Kassa.

Kis-Csécs, magyar falu, Zemplén vármegyében, a Sajó bal partján: 115 kath., 150 ref., 10 zsidó lak. Ref. templom. 455 hold első osztálybeli szántóföld. F. u. többen.

Nagy-Csécs, magyar falu,

Digitized by Google

Borsod vármegyében, a Sajó mellett, Miskolcztól $1^5/_{16}$ állomásra, Sajó-Örös, S.-Szöged, Hejő-Kereszstur s Szakáld szomszédságában. Van 1265 hold szántóföldje, 440 hold rétje, 51 hold erdeje. Urbériség $12^3/_8$ telek, 714 före menő lakosai közt 448 r. kath., 168 gör. kath., 16 ref., 82 zsidó. A r. kath. leányegyház Sajó-Szögedhez tartozik. Birtokosok: Kolosy Ignácz, Patay örökösök, Dobozy Dániel, Hernesz, Szerdahelyi, Héty, Széky sat.

Csecsahó, tót-orosz falu, Ungh vármegyében, ut. p. N.-Mihályhoz délre $1^1/_2$ órányira: 297 r., 238 g. kath., 18 ref., 7 zsidó lak. Róna határán mind földje, mind rétje igen jó. F. u. gr. Sztáray Albertnő.

Csécse, magyar falu, Szathmár vármegyében, 4 r. kath., 358 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa ennek is nagy részt sárga agyagos, a Tisza felé homokos; rétje kevés; erdeje sincs, de gyümölcsei hasznosok. F. u. Kende, Császy, gr. Barkóczy, Dózsa, Horváth örökösök s mások többen. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Csécse, magyar falu, Nógrád vármegyében, 870 kath., 35 evang., 8 ref., 161 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Ékesiti Frater Pál csinos lakháza és kertje. Határa nagyon termékeny. Szőleje is van. F. u. Darvas, Gyürky, Pap, Frater, Plathy, Almásy család. Ut. p. Hatvan.

Csécsény, magyar falu, Győr vmegyében, a Tóközben, Rába mellet, ut. p. Győr. Lakja 689 kath. fiók-templommal. Határa lapályos de termékeny: rétje sok. Több közbirtokosoké.

Csedregh, orosz falu, Bereg-Ugocsa vármegyében, 40 r., 428 g. kath., 2 ref., 29 zsidó lak., gör. kath. fiók-szentegyházzal. Rónán lévő szántóföldjei termékenyek, kivált őszi vetésre. F. u. Dózsa, Gál, gr. Teleki, b. Perényi, Fogarassi, Osváth örökösök s m. t. Ut. p. Halmi.

Cséfa vagy Céfalva, magyar falu, Pozsonvgyében, N.-Léghez 1 órányira: 100 kath., 11 zsidó lak., nem nagy de jó határral; erdeje nincs. F. u. a Cséfalvay nemzetség. Ut. p. Somorja.

Cséfa, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Török-Szent-Miklóshoz tartozik, s gróf Almásy család birja.

Cséffa, oláh mező-város, Bihar vármegyében, mezőségen, Váradhoz 3 mfdnyire, 830 n. e. óhitü és 83 r. kath. lak., óhitü anyatemplommal. Határa 6119 hold, mellyből 2644 hold szántó, 1502 hold rét, 1275 hold legelő, 187 hold erdő, 236 hold belső telkek, 164 hold vizenyős helyek s néha kaszálhatók, utak 111 hold. Urbéri birtok 1455 hold, majorsági 4317 hold, s ez az urbéri földektől el van különözve. Földje fekete és sárga agyag, melly minden gabonanemet jól megterem. Van egy kis pataka is. Vásárokat hajdan tartott, most már csak a kalendáriomban vannak. Birja gr. Csáky család.

Csege, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza mellett, Debreczenhez nyugotra 6 mfdnyire: 11 kath., 1740 ref., 13 evang., 13 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 21 első osztálybeli egész telekkel. Határa róna fekete föld, melly minden veteményt gazdagon terem, e mellett roppant kiterjedésü, ugy hogy csak magának gróf Vay Ábrahámnak közel 8000 holdnyi birtoka van; rétje, legelője igen sok; a földesurak szép nemesitett juhokat tenyésztenek. F. u. gr. és b. Vay, b. Bánfy, Géczy.

Csegőd, puszta, Bihar vgyében, Illye mellett, jó földekkel, meglehetős erdővel. A Fekete-Körös árjai látogatják. Birja Tisza Lajos.

Digitized by Google

Csegöld, magyar - oláh falu, Szathmár vgyében, ¼ mfdnyire Jánkhoz: 80 r., 359 g. kath., 7 ref. lak., g. kath. anyatemplommal. Földjei és rétjei kövérek, de az árviz gyakran elönti; erdeje gyönyörű; a Szamos szigetjeiben szép gyümölcsösei vannak. F. u. b. Vécsey Miklós. Ut. p. Szathmár.

Csehbánya, régi üveghuta telep, Veszprém vmgyében, a városlödi határban.

Cseh-Brezó, tót falu, Nógrád vgyében, 6 kath., 554 evang. lak., kik hordókat, kerekeket csinálnak. Evang. anyatemplom. Bél Mátyás azt irta, hogy ezen a környéken itt és Uhorszkán van a legszebb asszonyi nem. F. u. többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Csehi, tót-magyar falu, Komárom vgyében, fekszik Bars vgye szélén jó magas hegyek közt; Érsekujvárhoz 3 és ½ mfdnyire. Hegyes s már tagositott határa 4000 holdból áll, mellyből 10 telek után 350 h. urbériség, 1650 h. pedig majorság. Földe fekete agyag, terem rozsot, búzát, árpát és zabot; számlál 322 kath., 78 ref., 16 zsidót; kath. fiókegyházzal. F. u. Lipovniczky Vilmos, Jaross, Mátéfy, és Diósy.

Csehi, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz 1 órai távolságra dombos helyen, 630 n. e. óhitü lak, kik nagy részben marhakupeczek. Óhitü anyatemplom. Határa 1800 hold, mellyből 400 h. szántó, 150 h. rét, 100 tiszta, 200 cserjés legelő, 950 hold pedig urasági úgynevezett Abriházi erdő. E szerint urbéri birtok 800 h. majors. föld 50, erdő 950. Földe fejér sárga agyag. Birja a váradi deák káptalan.

Csehi, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez északra 2½ mfd. 437 kath. lak., paroch. templommal. F. u. Beniczky, Losonczy, Eszényi, Sütő.

Csehi, népes puszta, Honth vármegyében, Házas-Nénye filial. 4 kath., 11 evang. lak.

Csehi, (Csehincz), magyar falu, Nyitra vgyében, Nyitrától délkeletre 2 órányira: 484 kath. lak., termékeny, dombos, és róna határral. F. u. az esztergomi káptalan.

Csehi, puszta, Borsod vgyében, Szendrőtől Sz. Jakab felé vivő országútban a Boldva partján, Szendrőhöz tartozik.

Csehi, magyar falu, Baranya vármegyében, a siklósi uradalomban 700 többnyire ref. lak., anyatemplommal. A Drávához közel levén, határa mocsáros, de különben termékeny; tölgyes erdeje szép; és sok sertést s szarvasmarhát tenyészt. Ut.p. Siklós.

Csehi, magyar falu, Somogy vármegyében, a Balaton bozótja mellett, ut. p. Szölös-Györök. Lakja 450 kath. Határa termékeny; hala, csikja, nádja böséggel. Birják a Jankovich és Bosnyák családbeliek.

Csehi, magyar falu, Vas vgyében, a szalabéri postauthan, 560 kath. lak., szölöhegygyel, derék erdővel. Birja Horváth Eduard.

Csehi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeg. Lakja 650 kath., paroch. templommal. Erdeje roppant, s benne sok vad tanyázik. Birja a veszprémi püspök.

Csehi, puszta, Zala vmgyében, Csernefölde mellett.

Csejkő, tót falu, Bars vgyében, G. Szölöshöz ½ mfd. 1106 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja sok javakkal megáldatott; igy szölöhegye nagyon kapós bort terem; erdeje, gyümölcse böven van; s földjei is termékenyek. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Léva.

Csejt, puszta, Békés vgyében, a szarvasi határhoz tartozik.

Csejthe, (Csachticz), tót mváros, Nyitra vgyében, Vágh-Ujhelyhez

Digitized by Google

egy kis órányira a nagy-szombati országútban: 1596 kath., 48 evang., 142 zsidó lak. Kath.-, evang. anyaszentegyházakkal és synagógával. — Nevezetes itten a félórányira fekvő, már öszveomladozott régi csejthei vár, mellyben tanyázott hajdan Svela nevü hatalmas zsivány-kapitány, ki ellen magának Corvinus Mátyásnak kellett seregeket küldeni. Régi birtokosa az Ország család volt; ennek magva szakadtával Maximilián Kanizsai Orsolának adta cserébe a kanizsai várért; s igy jött fijára gr. Nádasdy Ferenczre. Ennek felesége Báthory Erzsébet vala az a szörnyeteg, ki arczáját, szépsége s ifjúsága fentartásáért, meleg vérrel akarván mosni, titkon mintegy 300 fiatal leányt megöletett; de borzasztó vétke kitudatván, gr. Thurzó nádor által fogságba tétetett, s örökös tömlöczre ítéltetett. Nádasdy felségbántása után a várnak s a hozzá tartozó uradalomnak, melly 6 mező városból s 9 helységből áll, hason felét gr. Erdődiek nyerték meg, s azt most gr. Erdődy Józsefné birja, másik felét pedig leánytestvérének homonai Drugeth Jánosnénak örökösei, s engedményesei osztották fel, úgy hogy az egésznek egy negyedrésze a b. Révay családé, s ebben birtokosok: gr. és b. Révay, b. Mednyánszky, gr. Zay, gr. Csáky, $^1/_8$ gr. Forgách jus, $^1/_8$-nak pedig $^2/_5$-ét Hampel, $^3/_5$-ét pedig gr. Andrásy (Szapáry jus) birják. Határa termékeny; bora igen jó; s csaknem ollyan, mint a Vágh-Ujhelyi; erdeje kevés, van vizimalma, országos vásárai. A kőszént melly itt találtatik, nem használják.

Csekaj, puszta, Abauj vgyében, Szepesi fil. 30 kath., 7 zsidó lak.

Cseke, magyar falu, Szathmár vgyében, északról a Tisza hasilja Beregh vgyétől, s számlál 229 r., 18 g. kath., 1006 ref., 59 zsidó lakost, r. kath., és ref. anyatemplommal, synagógával. Szélesen kiterjedt határa, csaknem mindennel megáldatott s igen termékeny. Földje többnyire sárga agyagos, a Tisza felé homokos; őszit nem igen sokat vetnek, de tavaszi élet, különösen tengeri, felette gazdagon terem; rétje, legelője is sok és jó lévén, mind az uraságok, mind a lakosok szép szarvasmarhát tenyésztenek; a sertéstartás szinte nagy fontosságu: a Tisza mentiben igen jövedelmes szilvás, almás, körtvélyes kertjei vannak, de hajdani ritka szépségü erdeje elpusztult. F. u. Kende Pálné, Kende Zsigmond, a Kölcseyek, s néhány zálogosok. Kölcsey Ferencz itt élt s munkálkodott a haza javáért. Áldás hamvaira. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Cseke, tót falu, Bars vmgyében, a komáromi, barsi, esztergomi határok öszvejövetelénél: 490 kath. lak. Kath. paroch. templom. Dombos határja termékeny; legelője, bora, fája, gyümölcse bőven. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Verebély.

Cseke, magyar falu, Zala vgyében, 250 kath. lak. Ut. p. A. Lendva, s h. Eszterházy birja.

Cseke, Schwäkä, német falu, Vas vgyében, 390 kath. lak. Birja gr. Batthyáni cs. Szőlőhegye jó bort adna, de felette sovány. Ut. p. Kőszeg.

Cseke vagy **Csege**, népes puszta, Nógrád vmgyében, 10 kath. lak. Rádhoz 1 órányira.

Cséke, magyar falu, Zemplén vmgyében, Király-Helmeczhez délre $1^1/_2$ órányira: 12 r., 150 g. kath., 20 ref., 8 zsidó lak. Gör. kath. paroch. Sok rét és legelő. 189 hold szántóföld. F. u. Pilisy, Bártfay, Szeghy, Sztankay, s m. Ut. p. Ujhely.

Magyar-Cséke, oláh-magyar falu, Bihar vgyében, ut. postája Várad $2^1/_4$ mfd., két hegy közti csinos völgy hosszában, 96 r. kath., 90 gör. kath., 12 refor., 4 zsidó, 368 n. egy. óhitü lak. Van itt egy köből épült kath.

Digitized by Google

s egy fa n. e. óhitü anyatemplom, derék uri-, és vgyei tiszti- és orvosilak, pálinkaház. Határa kiterjed 3510 3/8 holdra, mellyből urb. szántó 735, rét 381, majorsági szántó 231, rét 179, szőlő 19, erdő 1721, bokros 157, völgyek 23, utak és temetők 58 hold. Határa hegyes levén, földe részint sárga agyagos, részint fekete vagy kavicsos, de épen nem terméketlen, sőt minden gabonát megterem, csakhogy tengeri legtöbb termesztetik; gyümölcse elég. Két patakja közül az egyik 2 malmot hajt. Birja: Korda János.

Csekefa, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, 20 kath., 50 evang. lak.

Csekej, (Csakajovcze), tót falu, Nyitra vgyében, közel a Nyitra vizéhez. Üzbégh filialisa. Lakja 400 kath., 7 zsidó. Határa termékeny, de sok helyt mocsáros; van erdeje; szőlőhegye. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Cseklész, (Lanschücz), csinos vegyes magyar-tót-német mezőváros, Pozson vgyében, fekszik egy felemelkedett dombon, Pozsontól 2 mfdnyire a nagy-szombati országutban. Lakja 1,100 kath., 5 evang., 4 zsidó. Fő ékessége a város végén álló igen szép urasági kastély 3 rézzel fedett s megaranyozott tornyokkal, egy erkellyel, honnan mind Pozson, mind Szencz, mind a Kárpát hegysora felé gyönyörü kilátás csik. — Szobái pompás készületüek, s ezelőtt nevezetes képgyüjtemény, s egy válogatott könyvtár is volt benne, de most Bécsben vagynak. A várat délfelől keriti egy csinos franczia izlésü kert. Vannak itt továbbá: egy kath. paroch. templom, postahivatal, több urasági épületek, vadas kert, halastó, vendégfogadó, de karton-fabrikája elenyészett. Szántóföldjei bőtermékenységüek; rétjei igen jók; erdeje szép s teli vadakkal. Szőlőhegye közönséges fejér jó asztali bort terem. F. u. gr. Eszterházy Józsefnő, s feje egy uradalomnak.

Cséklye, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kerületben, 152 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Lásd N. Báród.

Csekócz, tót falu, Honth vgyében, Zólyom vármegye szélén: 210 kath. lak. és sovány határral. F. u. a bozoki uradalom. Ut. p. Selmecz.

Csékut, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Devecser. Fekszik a Bakonyban s van 450 ev., 240 kath. lakosa, kath. evang. fióktemplomokkal, sovány határral. Többen birják.

Cselej, orosz-tót-magyar falu, Zemplén vgyében, Tőke-Terebeshez 1 1/4 mfdnyire: 213 r., 305 g. kath., 4 evang., 84 ref., 34 zsidó lak. Gör. kath.- és ref. szentegyház. Szántóföldje 1206 hold, s elég termékeny. Erdő. F. u. Kolosy, Püspöky, Szmrtnik, Bideskúthy, Ecsedy, s m. Ut. p. Velejte.

Cselfalva, tót falu, Sáros vármegyében, Pósfalu fiókja, 78 kath., 60 evang., 6 zsidó lak. Termékeny kis határ. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Cselőháza, puszta, Heves vármegyében, Visontához 1 1/2 órányira. F.u. gr. Almásy Ignácz, Almásy Emanuel, István és Károly, Rákovszky, Hellebront, Halasy, Országh, Thassy, Sütő, Majzik.

Cselőte, puszta, Pest-Pilis vármegyében, Váczczal határos, 17 kath. lak., szép erdőséggel,

Csém, Schandorf, horvát falu, Vas vgyében, a rohonczi uradalomban, ut. p. Kőszeg. Lakja 550 k. paroch. templommal.

Csém, puszta, Komárom most Esztergom vgyében, Kis-Igmándhoz 1/4 órányira, északról Herkál és Szőny; keletről Mocsa; délről Kis-Igmánd; nyugotról Ács által környékeztetvén, kiterjedése 5020 hold. Vidéke róna,

Digitized by Google

földe jó termékenységű fekete föld, melly mivelőit ritkán csalja; de van kevés homokosabb része is. A pusztán megy keresztül a komárom-veszprémi országút s az útak mellékei fasorokkal kiültettettek. Van itt jeles majorság, urad. tiszti lak; juhtenyésztés, és a puszta majorsági erővel miveltetik. Lakosok száma 148 kath. és 3 ref., amazok a mocsai anyaegyházhoz tartozván. F. u. az eszt. érsek.

Márk-Csemernye, tót-orosz falu, Zemplén vgyében, 500 r., 374 g. kath. lak. Gör. kath. templom. Ut. p. Nagy-Mihály.

Varanó-Csemernye, tót falu, Zemplén vgyében, a Tapoly völgyében, ut. p. Eperjes. Határa 2189 hold, mellyből belsőség 156 h., szántó 1382 h., rét 651 hold, s ebből $14\frac{4}{8}$ telek és 48 zsellér utáni urbériséget kivéve, a többi majorság. Földje lassan emelkedett parton homokos, a gabona minden nemeit megtermi; különösen sok és hires káposzta termesztetik; rétjeit a Tapoly árja rendesen elönti. Ezelőtt a lakosok szép csikókat is neveltek. Lakja 610 r. kath., 430 görög kath., 20 evang., 100 zsidó. A falu végén a Vehéczi patak a Tapolyba szakad, mellyen vámhid áll. Van itt köből épült g. kath. anyatemplom, r. kath. kápolna, derék épületjei gr. Barkóczy János, gr. Forgács, Vladár Tamás, Matyasovszky Boldizsár földesuraknak, 3 szeszgyár, 3 állásos vendégfogadó, 1 bőrgyár, 1 vizimalom. — E helységhez tartozik Lomnyicza puszta, mellyben 9 h. belsőség, 1137 hold szántó, 327 hold rét, 41 hold nyires erdő. E puszta földje fekete homok, s olly termékeny, hogy Zemplén felső részében e határhoz egyik sem hasonlitható. Birják szinte az emlitett uraságok, és még igényt tartanak hozzá Sós Pál örökösei.

Csemnicze, tót falu, Liptó vármegyében, 18 kath., 55 evang. lak. Jó rozstermő földdel bir. F. u. Csemniczky. Ut. p. Berthelenfalva.

Csempesz, magyar falu, Vas v.-megyében, róna termékeny vidéken, ut. p. Szombathely. Lakja 80 kath.

Horvát-Csencs, horvát falu, Vas vgyében, 230 kath. lak.

Német-Csencs, Deutsch-Schauschendorf, német falu, Vas vgyében, 480 kath. lak., és paroch. templommal.

Tarród-Csencs, horvát falu, Vas vgyében, 90 kath. lak. Mind a három Csens a németujvári uradalomhoz tartozik, s ut. p. Szombathelyen át Németujvár.

Csencsics, tót falu, Szepes vármegyében, Csötörtökhely fiókja: 100 kath., 2 evang. lak. F. u. Mercz, Horánszky, Vitalis, s m. Ut.p. Lőcse.

Cseney, szerb-oláh-német falu, Torontál vgyében, szép sikságon, ut. p. Csatádhoz délre 2 órányira. Gazdag fekete földű határa 7738 h., mellyből uraságí birtok 4500 hold, urbéri szántó 1607 h., kaszálló 755 h., legelő 251 h., fizetetlen pótlási földek legelőnek használtatva 424 h., házhely 164 h. szőlő 37 hold. A határban folyik az Ó-Béga csatornája, és Bara csekély folyam. Lakja 1584 n. c. óhitű, kik részint szerbek, részint oláhok, és 370 német kath. Van itt derék óhitű templom és iskola, egy nagyszerű 8 vitorláju szélmalom, több csinos uri lak, nagy vendégfogadó. Birja a Vuchetich család.

Csenfa, puszta, Zala vgyében, Budavár mellett.

Csenger, magyar mváros, Szathmár vgyében, ut.p. Szathmárhoz nyugotra 2 mfdnyire, a Szamos szomszédságában, melly vizen a vgye itt költséges hidat tart. Számlál 181 r., 238 gör. kath., 1448 ref., 440 zsidó lak. Van ref. anyatemploma, r. kath. plébániája, synagóga. Róna határa feke-

Digitized by Google

te agyag, s gazdag termékenységü; rétjei kétszer kaszálhatók; dohánytermesztése hires. F.u. gr. Teleki, gr. Károlyi házak, b. Jósikáné, Szuhányi Ferencz, Szögyényi Lőrincz, Ujhelyi Károly, Fogarassy László, Rápolti, Nagy, Uray, stb.

Csengerháza, népes puszta, Nógrád vmgyében, K. Terenye fil., 37 kath. lak.

Csengőd, puszta, Pest-Solt vármegyében, Kis-Kőröshöz tartozik, s az ottani földesurak birják. Elosztatik Alsó-Csengődre s Kis-Czebére, és Felső-Csengődre. Az elsőnek kiterjedése 4845 hld, mellyből 800 h. szántó, 600 h. kaszáló, 200 h. homokerdő, 45 h. mocsár, 200 h. turjános vizállás, 200 h. futóhomok, 2800 hold legelő. Felső-Csengőd kiterjedése 3045 hold, mellyből 600 h. szántóföld, 700 h. kaszálló, 200 h. homokerdő, 45 h. mocsár, 200 h. turján, 200 h. futóhomok, 1100 h. legelő.

Csenke, puszta, Esztergom, most Komárom vgyében, Muzsla és Karva közt. Földje homokos, s a Duna mellékén jegenye, nyár és füzfákkal levón beültetve, fáczányosnak használtatik. Birja az esztergomi érsek.

Csenke, magyar falu, Pozson vgyében, Nagy-Magyarhoz 1 fertálnyira, 178 kath. lak. F. u. Csenkei család.

Csenkeszfa, magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelytől egy kis $^1/_2$ órai járásra, 109 kath., 12 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Somorja.

Csente, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 200 kath. lak.

Csente, igy neveztetik Alsok helységnek egy része Somogy vármegyében.

Csentericzfa, puszta, Zala v.-gyében, Nagy-Lengyel mellett.

Csentőfa, magyar falu, Pozson vgyében, Egyház-Gelle filial 54 kath. lak. F. u. a Pálffy seniorátus. U. p. Somorja.

Csénye, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Sárvár. Van 500 kath. lakosa, paroch. temploma, gazdag róna határa. A sárvári uradalomhoz tartozik.

Csenyéte, magyar falu, Abauj vgyében, 320 kath., 342 ref., 60 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Bort termeszt; legelője szük; földei trágya után termékenyek. F. u. Darvas József, és más számos nemesek.

Csep, pusztai falu, Komárom most Esztergom vgyében, Komáromtól $1^9/_{16}$, Tatától $1^7/_{16}$, utolsó postája Újszőnytől $1^5/_{16}$ állomásra, a Komáromból Veszprémbe menő országútban, délről Makk, Etle, nyugotrúl Vasdinnye, Tárkány, északról Nagy-Igmánd, keletről Sz. Mihály környékezik. Határkiterjedése 4660 hold mind majorsági, és pedig 140 h. belsőség, 3500 h. szántóföld, 800 h. rét, 125 hold szőlő, 95 h. út, árok, haszontalan sat. Felmérés és tagosztály történt 1841-ben. Földminősége hátasfekvésű, kissebb részben sárga, nagyobban fekete homokos, általában azonban jótermékenységü; tagosztály óta a földek táblákra osztva, széleik faültetvényekkel kezdenek ékesittetni. A helység alatt a rétségen keresztülfoly az ettei ér, melly itt már Csepi ér nevet vévén fel, a nagy-igmándi Csepiéri tóba megyen, utjában több helyt vizenyős rétséget hagyván. 123 kath., 420 ref., 39 evang., és 6 zsidó lak. Ref. anya-, kath. leányegyházakkal. Házak száma 73, mellyek közt számos úri lakok találtatnak. F. u. Micsky, Thaly, Csajágy, Konkoly, Balogh, Huszár, Nyáry, Gáthy, Bereczky sat.

Csép, német-rácz falu, Pest-Pilis vmgyében, a ráczkevi szigetben, Budához délre 3 mfd. 699 kath., 259 óhitü, 5 zsidó lak.; óhitü anyatem-

Digitized by Google

plommal; marha-, lótartással, s szőlőmiveléssel. F. u. a fölséges cs. kir. nemzetség.

Csép, puszta, Veszprém vgyében, a cseszneki járásban.

Csépa, magyar falu, Külső-Szolnok vmgyében, véghelyen Csongrád vgyével határos, Szolnokhoz délre 6 mfdnyire, a Tiszától 400 öl távolságra, ut. postája Alpár. Népessége 2250 lélek, kik közt 2048 r. kath., 116 ev., 4 ref., 2 óhitü, 80 zsidó. Kath. anyatemplom. Határa (1600 □ ölével) 4955 hold, mellyből 1205 h. szántó, 1000 h. kaszálló, 340 h. szőlőskert, 2410 hold legelő. Földe legnagyobb részben aczélos fekete, kevesebb szik és homok; igen jól megtermi a tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kölest, leginkább pedig a kukoriczát. Marhatenyésztését az árvizek nagyon gátolják. Határában több tavak: Nagytó, Kerekló, Csipsán, Fertő, és több mocsárok találtatnak. A Tisza mellett pedig van egy pitlis malom, mellyet barmok buznak. A helységet birják Móricz József után Tzútz László öt ágra oszlott maradékai, s itt urbériség nincs.

Csepánfalva, tót falu, Szepes vmgyében, Markusfalva mellett: 628 kath., 32 evang. lak. Határa meglehetős. F. u. Márjássy. Ut. p. Lőcse.

Csépány, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, erdős hegyek között, Miskolcztól $3^{2}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{1}/_{16}$ állomásra. Arló, Disznosd, továbbá Gömör megyében, Sz. Simon, ismét Borsodban Bolyok és Ozd helységek által környékeztetvén összes határkiterjedése 939 hold, mellyből majorsági föld 460 hold, u. m. 7 h. belsőtelek, 129 h. szántóföld, 24 h. rét, 300 hold erdő, felszabadult urbériség 319 h., használaton kivül van 160 hold. A szántóföld nagyobb részint hegyes s szorgalmas munkát s gyakori javitást kiván; megtermi a tiszta buzát, rozsot, zabot, tenkelyt, kukoriczát, burgonyát, melly két utóbbi leginkább ugarba termesztetik. Az erdőnek földe részint fekete, részint fejér nyirkos homok, s rajta az erdő meglehetős karban áll. A réten keresztülfolyik a Hodos patak, melly Sajó-Németinél szakad a Sajóba. Lakosok száma 525 l. kik 39 zsidót kivéve, róm. katholikusok s csinos templommal ellátott leányegyházuk Arlóhoz tartozik. A felszabadult $11^{1}/_{8}$ urbéritelket, melly közül $5^{1}/_{2}$ telket néhai Beretky és Rácz örökösök telepitettek, 11 gazda birja, házas zsellér van 1, lakó 9. Ház 80. A földmivelésen kivül hasznos jövedelemforrást nyujt a lakosok szorgalmának a szomszéd ozdi vasgyár, mellynek keletkezése óta részint fuvarozás, részint kézimunka által szerzik itt számos lakosok kenyeröket. A helység felett levő kerek dombon van 11 darab nagy élő veresfenyőfa, mellyek emberi emléket haladó időktől fogva itt állván, derék termetökkel ékességére szolgálnak a vidéknek. Birtokosok e helységben a határ felét biró Csépányi családon kivül, Beretky Károly, kinek részjószágát haszonbérli Somosközy Ferencz, id. Dálnoky, Nagy József, Császár Gergely és Rácz Ferencz.

Kis-Csepcsény, tót falu, Thurócz vmgyében, 56 kath., 96 evang. lak., az itt elfolyó Zsarnoviczá patakjában sok halat fognak. F.u. Csepcsényi család.

Nagy-Csepcsény, tót falu, Thurócz vmgyében, a Thurócz vize mellett, 94 kath., 215 evang. lak. Termékeny határ, jó rétek. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Csepe, magyar falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, 200 ref., 220 g. kath. lak., s mindenik felekezetnek helyben van papja és temploma. Van tölgyes erdeje; kövér rétjei; de földjei soványak. Birják b. Perényi, Fogarassy,

Digitized by Google

Zoltán, Egry, Komlósy, Kálós, s több nemes családok. Ut. post. Nagy-Szőlős.

Csepel, Pest-Pilis m. német-dalmát falu, a róla neveztetett csepeli vagy máskép ráczkevi sziget felső csucsában, erdők közt: 599 kath. lak. Kath. paroch. temploma szép épület. Határa homokos, de a rozsnak, zöldségnek, marhà- s juhtartásnak kedvező, füzeseiből sok fát vágnak, s azt Pestre hordja el. F. u. a cs. kir. nemzetség.

Csepel, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 230 ref. lak., anyatemplommal. Vizenyős határa igen termékeny; tölgyes erdeje van. Ut. p. Siklós.

Csepel, magyar falu, Somogy vgyében, közel a Balatonhoz, ut. p. Szemes. Lakja 880 reform., 90 kath., 20 zsidó. Ref. anyatemplom. Szőlőhegye, erdeje, s meglehetős szántóföldje van. Birja a veszprémi püspök.

Csepel, puszta, Veszprém vármegyében, N.-Vás on mellett.

Csepely, magyar falu, Ungh vgyében, N.-Kaposhoz ¼ órányira: 57 r, 19 g. kath., 238 ref., 43 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. F. u. többen.

Csepregh, Csapringh, magyar mező-város, Sopron vmgyében, igen kellemes vidéken, Sopronhoz délre 4¼ mfd., 3000 kath. lak., paroch. templommal. Van itt Jankovich Izidor urnak szép kastélya és kertje. Határa tágas, s a természetnek minden javaival megáldva; van 4730 h. termékeny szántóföldje, 1239 hold rétje a Répcze mellékén, 502 h. legelője, 4023 hold tölgy, gyertyán, nyir, fenyő erdeje, 552 hold szőlőhegye, 202 hold utak, stb. Földesgazda 160 van, a többi majorsági birtok, s a földesurak 6000 nemes birkát tartanak. Gyümölcse sok: bora kelendő. A lakosok szép lovakat tenyésztenek, s már rég időtől fogva évenként lóversenyt tartanak. A város legnagyobb részét birja Jankovich Izidor; aztán Tallián Imrenő assz., és a plébánus. G. Nádasdyak alatt virágzó város lévén, hires evang. iskola és könyvnyomda volt itt. Itt tette közönségessé Sylvester János (Erdősy) a magyar uj testamentomot 1541-ben. Dr. Veszprémi szerint pedig az első magyar grammatica is Csepregen készült 1539-ben junius 14-kén illy czim alatt: „Grammatica Hungarico-latina in usum puerorum recens scripta, Joanne Sylvestro Pannonico auctore, Neanesi“ 1777-ben a város és vár egészen leégett.

Csér, magyar falu, Sopron vármegyében, a Répcze mellékén, Sopronhoz kelet-délre 5¼ mfd., 230 kath., 150 evang., 30 zsidó lak. Róna határa 550 hold, mellyből szántóföld 350 hold, rét 50 hold, erdő 150 h. Terem buzát, rozsot, árpát, zabot, burgonyát, lóhert és bükkönt. Erdeje tölgy, cser és körte. Birják többen.

Csér, puszta, Somogy vgyében, Szil, Igal és Magyarod közt.

Cserdi, magyar falu, Baranya vgyében, dombon, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1180⅛ hold, mellyből földesuri birtok rét 30 hold, szőlő 10, erdő 276⅛ hold; urb. szántó 436⅛, rét 174, közös legelő 62 h., szőlő 191⅛ hold. Földje jó. Lakja 156 r. kath. Birja h. Eszterházy.

Kis-Csere, puszta, Szabolcs vgyében, 21 kath., 13 g. kath. lak. F. u. a Kállay nemzetség.

Cserejócz, orosz falu Beregh vármegyében, Munkácshoz északnyugotra 1¼ mfd. 61 g. kath. 6 zsidó lak. Rétje, legelője bőven van; fája is elég; földe soványacska. F. u. a Jó nemzetség.

Cseremoszno, tót falu, Thu-

Digitized by Google

rócz vgyében, az Urpin hegye alatt, a Beszterczebányai országutban. Táplál 55 kath., 145 evang. lak., erdeje nagy; juhot, tehenet sokat tart. Földje sovány. F. u. Körmöcz városa. Ut. p. Körmöcz.

Cserencsény, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rimaszombathoz északra egy órányira, a Rima mellett: 56 kath., 239 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Határa nagyobb részt róna és termékeny, erdeje van. F. u. többen.

Cserencsócz, vindus falu, Zala vármegyében, 600 kath. lak., paroch. templommal. A bellatinczi uradalomhoz tartozik.

Cserény, tót falu, Zólyom vármegyében, 58 kath., 183 evang. lakossal.

Cserenye, (Cserenany), tót falu, Bars most A.-Nyitra vgyében, ut. p. Oszlán mellett: 553 kath. 30 evang. lak. Van sok gabonája, árpája, makkos erdeje, szénája, gyümölcse. Juhot, kecskét is tenyészt; s faeszközöket csinál. F. u. többen.

Cserényfa, magyar falu, Somogy vármegyében, a kaposvári uradalomban, 250 kath. lak.; hegyes, erdős határral.

Cserepes, puszta, Honth vármegyében, F.-Zsember filial. 30 kath. 7 evang. 1 ref. lak.

Cserepes vagy **Csömeg**, puszta, Bihar vgyében, Illye mellett, termékeny, de árvizes határral. Birják b. Szepessy és Beöthy családok.

Cserepes, puszta, Szabolcs vgyében, Csegéhez tartozik, 21 kath., 15 ref. lak. F. u. Géczy.

Cserépfalu, magyar falu, Borsod vármegyében, Egertől $^{13}/_{16}$ állomásra, a Miskolcztól Egerig nyuló hegyek alatt egy völgyben. Vidéke szinte emelkedtebb hegyes. — Határa 12,106 hold, mellyből urb. szántó 1022, rét 438, paroch. föld 14, rét 6 r. kath. iskola-föld 14, rét 6, helység földje 28, rétje 12 hold, 186 h. szőlő, 1380 hold legelő, 8000 hold erdő. Majorsági birtok csak 18 kapás szőlő, és az erdő, melly sok makkot terem, s benne szarvas, dámvad, sok róka és farkas tanyázik. Földje szorgalmas javitást kiván, s legkedvezőbb zab és burgonyatermesztésre. A vetett takarmányok mindinkább szokásba jönnek, s itt a gyermekek már az iskolákban oktattatnak müveltebb gazdászatra. Lakja 2056 lélek, kik közt 59 r. kath., 9 zsidó, a többi reformatus, helybeli anyaegyházzal; a kath. fiókegyház Zsérczhez tartozik. A helység feletti szőlőknél végződik a regényes Hór völgye, mellyet a Hór vize fut keresztül, e határban kétkerekü malmot hajtván. E Hór völgyéről megjegyzést érdemel, hogy midőn egyebütt legcsendesebb a levegő, innen gyakran kivált reggeli 9—10 óra tájban hideg szelek csapnak ki. A bikkes erdőségben 2 forráskut van, egyik Hidegpatak, másik Belyvács kutja, mindenik vize különösen jó ital, s az emésztést nagyon elősegiti. Barlang is kettő van a határban, egyik közel a helységhez Subalyuka név alatt, másik ennél kisebb s Targyurka nevet visel; mindenik kőszikláben van, s egy juhnyájt befogadhat. Ezeken kivül találtatnak több apró üregek. A fenérintett Hór völgyet bekeritő hegyoldalon, borzasztó magányban, meredek sziklacsucson láthatók a hajdan hires Ódor várának romjai. A helység a cserépvári uradalomhoz tartozván, birtokosa Szász-Coburg gothai herczeg.

Cserépváralja, magyar falu, Borsod vgyében, Egertől $^{15}/_{16}$, ut. p. M.-Kövesdtől $^{14}/_{16}$ állomásra, egy szük völgyben. Vidéke emelkedett hegyes. Határa 2529 hold, mellyből 515 hold szántó, 60 hold rét, 54 h.

Digitized by Google

szőlő, 1900 hold erdő. Ebből urbéri szántó 397, rét 30, majorsági szántó 125, rét 30, nyolczad dézsmás szőlő 50, majorsági 4 hold. Az erdőből urb. legelőül használtatik 455 hold. Földje 3-ik osztálybeli, azonban a tengerit, burgonyát jól megteremné, de a nép hanyagul miveli. Lakja 673 r. kath., fiók-templommal, melly Tard anyához tartozik. Birja Szász-Coburg gothai Ferdinand herczeg. — Közel a helységhez kellemes kilátásu hegyen láthatók a régi Cserépvár omladékai, melly a háborus időkben nem csekély oltalmul szolgált a törökök ellen; de miután Eger a törököktől elfoglaltatott, Szarvaskő és Sirok várokkal együtt, Cserépvár is török kézre került. Ugyanis Cserépvár parancsnoka volt ez időben Bessini Mihály, Szarvaskőé Gallus János, Siroké Kátay Benedek és Heleneczy János, kik Eger elfoglaltatásán megijedvén, váraikat elhagyták, s szabad bemenetelt nyitottak a töröknek. — 1326. I. Károly IV. Béla által az egri püspök részére Cserépi major iránt adott oklevelet az 1298-ban kiadott határjeleléssel együtt, megerősiti. 1500. Rozgon István Cserépvárát minden hozzátartozó birtokokkal együtt Héderváry Ferencznek elzálogosítja. 1697. királyi rendelet által a cserépi jószágok 40,000 frtokban kincstári elnök Grötthausen Mária szül. Orlik grófnőnek adattak menyasszonyi ajándékképen.—1703. a Rákóczy seregei Cserépvárát elpusztiták, mint ez iránt Telekesy István egri püspök özvegy Orliknőt tudósitja. 1744. Csebi Pogány Bertalan mint Rozgonyi-Báthory ivadék pert indit a cserépi és bujáki uradalmak visszaszerzésére. — 1756. Dessewffy Ferencznő, Forgács Ludmilla Cserépvárában, Cserépalja, Cserépfalu, Tard, Edelény (melly utóbbi ugyan a szendrői urad. tartozott), továbbá Bábolna helység felében, melly jószágokat ugyan a nevezett család férfi ága örökös, nő ága pedig inscriptionalis jogon birt, 1000 aranynak a k. kincstárba való lefizetése után, fiusittatik, s ugyanennek következtében, még nevezett évben beiktatást nyer; e beiktatásnak az egri püspök gr. Eszterházy Károly ellenmondván.

Cseresztemes, oláh falu, Krassó vármegyében, a Temes mellett, Lugoshoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 2 kath., 624 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja Sztojanovics család.

Cseri, (Cserovo), nagy tót falu, Hont vgyében, a csabrági várhoz $\frac{1}{2}$ mfd. 14 kath. 1125 evang. lak. Evang. anyatemplom. Tágas határja hegyes, köszíklás, és sovány. Erdeje roppant. F. u. H. Coburg. Ut. p. B.-Gyarmat.

Cseri, puszta, Bihar vmgyében, Bélhez tartozik, jó fekete földekkel, mellyeket a Teöz és béli patakok nagyon elöntik, és szakadékok által eldarabolják. — Birja a váradi deák püspök.

Cserkut, magyar falu, Baranya vmegyében, magas hegyormok közt, ut. p. Pécs. Határa 1905 hold, mellyből urb. beltelek $58\frac{6}{8}$, szántó 459, rét 165, szőlő $221\frac{4}{8}$, legelő $333\frac{1}{8}$ hold; majorsági beltelek 5, rét 297 hold, erdő 364 hold $\frac{6}{8}$. Földje veres agyag, kövecses; terem rozsot, kukoriczát, jó bort. Lakja 416 igen szorgalmas katholikus. Birja a pécsi káptalan.

Cserleno, orosz falu, Beregh vmegyében, Ignéczhez $\frac{1}{4}$ órányira: 237 g. kath., 6 zsidó lak. Határa lapályos s jó kukoriczát terem; legelője néha szük; mivel a Latorcza árvize járja. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Szerednye.

Csermely, puszta, Sáros vármegyében, Kavecsán fiókja, 23 kath. lakossal.

Csermend, (Csermely), tót

Digitized by Google

falu, Nyitra vgyében, 250 kath., 10 evang., 11 zsidó lak. Erdő; szőlőhegy; katholikus paroch. templom. F. u. gr. Berényi Sigmond. Ut. p. Nagy-Ripény.

Csernno, tót falu, Liptó vármegyében, 35 kath., 31 evang. lak. F. u. Okolicsányi. Ut. post. Berthelenfalva.

Csernő, oláh mező-város, Arad vgyében, lapályos erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő 4 mfd. Van 50 kath., 1426 n. e. óhitű lakosa, temploma, több uri lakja. Róna határja mindent megterem jól, de árvizek rongálják. Kiterjed 17000 holdra, mellyből 4284 hold szántóföld, 1400 hold legelő, 5421 hold rét, 5895 hold tölgyes erdő. Majorság: 13895, urbériség 3105 hold. Sertés- és marhatenyésztése virágzó. Vizei a Tőz és Szartos folyamok. Országosvásárt tart mart. 25., jun. 31., és dec. 1. napján. Birják: Bánhidy Antal, Faschó József, Sánka Lajos, Glacz Albert, Langó Ferencz, özv. Vásárhelyi Jánosnő, Brünek Károly.

Cserna, (Cherubin), tót falu, Trencsén vármegyében, Rajecchez egy fertály, 65 kath. lak., s meglehetős termékeny határral; lentermesztés. F. u. Marsovszky.

Cserna, puszta, Somogy vgyében, Révfalu mellett.

Cserna, oláh falu, Temes vármegyében, ut. p. Temesvárhoz keletre 4 óra, 1200 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Van 48 második osztályu telke. — Birja az alapitványi kincstár.

Kis-Cserna, tót falu, Trencsén vmegyében, 225 kath., 15 zsidó lak. Határja hegyes, sovány. F. u. a Lietavai uradalom. Ut p. Zsolna.

Nagy-Cserna, tót falu, Trencsén vmegyében, 238 kath., 4 zsidó lak. Földje nem igen termékeny, de sikeres rozsot terem, lent is termesztenek. F. u. többen.

Csernagura, tót falu, Szepes vgyében, a Bialka jobb partján: 384 kath. lak. F. u. b. Palocsay-Horváth. Ut. p. Késmárk.

Csernahó, magyar falu, Zemplén vmegyében, Ujhelyhez 1¼ mfdnyire: 12 kath., 318 ref., 13 zsidó lak., ref. templommal, szőlőhegygyel, erdővel, 200 hold szántófölddel. F. u. h. Breczenheim.

Csernavi, puszta, Liptó vármegyében, Gombasi filial., 18 kath. lakos.

Cserne, népes tót falu, Trencsén vmgyében, a szilézíai határszélen: 2011 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje felette sovány, erdeje nagy, legelője hasznos. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Csácsa.

Cserne-Jávornik, lásd Jávornik, Trencsén várm.

Csernecz, vindus falu, Vas vármegyében, a felső-lendvai uradalomban, 120 kath. lak.

Csernecz (Mura), vindus falu, Vas vgyében, a muraszombati uradalomban, 160 kath., 30 evang. lak., lapályos határral.

Csernecz, népes puszta, Árva vmegyében, Zubricza filiál., 89 kath. lakossal.

Csernéd, puszta, Tolna vgyében, Szárazd mellett.

Csernefölde, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. A.-Lendva 2 mfd. 350 kath. luk., szép erdővel. — Birja h. Eszterházy.

Csernegyház, oláh falu, Temes vgyében, rónaságon, Temesvárhoz északra 1½ órányira, 1642 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 4646 hold és 1078 □ öl, mellyből urbéri házhely 214 h., szántó 2276 hold, kaszálló 658 hold, legelő 306 hold, szorgalmi föld 22 hold. Majorsági föld 265 hold, erdő 605 hold,

Digitized by Google

1078 □ öl. Földe porhanyós fekete agyag s első osztálybeli, főleg csak tiszta buzát terem; lakosai juhokat is tartanak. Vizei a Beregszó és Nyirád patakok, s az első egy malmot hajt. Van itt még egy régi földvár-omladék is. Birja a királyi kincstár.

Csernelháza, lásd Chernelháza.

Csernelócz, vindus falu, Vas vgyében, a muraszombati uradalomban, 80 evang., 30 kath. lak.

Csernely, magyar falu, Borsod vgyében, erdős hegyektől körülvett völgyben, Miskolctól $2^{13}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{5}/_{16}$ állomásra, 812 lakossal, kik többnyire mind r. katholikusok, egy magas partra épült paroch. templommal. Határa 3157 hold, mellyből 1619 hold szántóföld, 564 hold rét, 968 hold erdő, 6 hold szőlő. A föld köves, gödrös, néhol sárga iszapos nyirok, általában sovány. Van 47 urb. telke, s egy vastartalmu ásványforrása. Birják a Sturman örökösök, de jelenleg a helybeli plébános ur haszonbérli.

Csernik, orosz falu, Beregh vmgyében, Szolyvához $^{3}/_{4}$ órányira: 61 g. kath., 4 zsidó lak. Makkos erdeje derék, de földe sovány. F. u. gr. Schönborn, ut. p. Munkács.

Csernik, puszta, Nógrád vmegyében, 11 kath. lak.

Csernina, orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, Haiselin fiókja: 2 r., 647 g. kath., 7 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház. Hegyes, erdős határ.

Csernova, tót falu, Liptó vármegyében, 880 kath. lak. tulajdonképen Rozenbergnek egy utczáját teszi. F. u. a kamara.

Ág-Csernő, hajdan Chorna, magyar falu, Zemplén vgyében, közel a Tiszához, Leleszhez délre $1^{1}/_{4}$ órányira: 47 r., 28 g. kath., 235 ref., 24 zsidó lak. Szántóföldje 450 hold: rétje, legelője, erdeje bőséges. F. u. gr. Klobusiczky, és Szerdahelyi nemzetségek. Ut. p. Ungvár.

Csernye, magyar-tót falu, Veszprém vgyében, hegyes, dombos vidéken, ut. p. Veszprém. Lakja 1750 evang., 300 kath., 50 ref., 30 zsidó. Evang. anyatemplom. Hegyes földjei főleg rozsot és burgonyát teremnek. Erdeje, és szőlőhegye van. Birja gr. Zichy család.

Cserőköz, puszta, Heves vármegyében, Derzs mellett, a Tiszánál. Határa 3450 hold, mellyből erdő füzes 450 hold, a többi szántóföld, de leginkább rét és lapályos, mocsár. — Dohány itt is igen jó termesztetik. Birtokosa a roffi Borbély nemzetség, lásd Derzs.

Csertalakos, magyar falu, Zala vmegyében, 120 kath. lak. Ut. p. Baksa.

Csertész, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez északra $^{3}/_{4}$ órányira: 15 r., 272 g. kath. 17 zsidó lak., bortermesztéssel, vízimalommal. F. u. Kandó Kálmán és mások.

Csertész vagy **Csertizna**, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja: 12 r., 761 g. kath., 10 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 1137 hold szántófölddel; hegyes, kőszikláss sovány határral. F. u. Szirmay. Ut. p. Homonna.

Csertész, (Woloskuge), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre 3 mfd. 316 g. kath., 3 zsidó lak. Határa hegyes, sovány; erdeje bőven; vasbányát mivel. F. u. Somosy nemzetség.

Csertilos, puszta, Somogy vgyében, Ór puszta mellett.

Csertő, magyar falu, Somogy vármegyében, 160 kath. 300 ref. lak., kath. és reform. fiók-templomokkal. Birja Festetics Antal. Ut. post. Szigetvár.

Digitized by Google

Kis-Csertő, népes puszta, Pest-Solt vmegyében, 320 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Öreg-Csertő, népes puszta, Pest-Solt vgyében, 550 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Cservenicza, Sáros vgyében, lásd Vörösvágás.

Cservenka, német falu, Bács vgyében, a Ferencz csatornája mellett, Zomborhoz keletre 4 mfd., 80 kath. 14 óhitű, 1321 evang. 909 ref., 13 zsidó lak. A helység rendesen épült, egyenes, széles utczái, és helyes házai vagynak, mellyek közt valóban szépeket is láthatni. Az evang. és reform. tornyos templomok derék uj épületek. A lakosok tehetős gazdák, sőt egynehányan gazdagok, s gabonával fontos kereskedést üznek. Három nyomásbéli határja jó, és mindenféle gabonája szép, s bőven terem. A helység felett emelkedő halmokon pedig sok, és meglehetős bort termesztenek. F. u. a kamara. Határa, melly 3-ik osztálybeli, 15694 holdra terjed 1200 □ ölével. Ebből 175⅜ urb. telek után van szántóföld 6480 hold, rét 4385 hold, legelő 3220 h., szőlő 811 hold, uradalmi szántó és rét 58 hold, mocsár 175 hold, utak 565 hold.

Csesznek, magyar falu, Veszprémből Győrbe vivő országutban, ut. p. Veszprém. Lakja 450 kath., 430 reform., 80 evang., 40 zsidó, ref. fiók-templommal. Hajdan szép szabadságokkal birt. Erdeje szép; rétje, legelője elég; gyümölcse sok; földjei sóványak. A helység mellett magas és kősziklás hegyen láthatni régi várát, mellyet 1314-ben Gara Zsigmond épitett. Ennek kihaltával Verbőczy birta; később Enyingi Török István, majd Hosszutóti, kit Eszterházy Dániel mint atyafit a török fogságból kiváltott, s ekkor királyi engedelemmel mind a várnak, mind az uradalomnak birtokába jött, s most, is az Eszterházy család erdélyi ága birja, u. m. gr. Eszterházy Ferencz, Lajos, György, Mihály; Dienes és László.

A várból való kilátás felséges; s bőven megjutalmazza a felmenőt. A várat tartó kőszirt nyugoti részén találtatik egy barlang, melly miat setét bolt az egész vár alatt elterjed; átellenben majd hasonló üreg, mellette ismét egy, melly állóvizzel van tele, s kellemetlen izű és szagu.

Cseszora, oláh falu, Bihar vármegyében, Magyar-Csékéhez ½ mfd., két hegy közt egy völgyben, 513 lak, kik kevés gör. és r. kath. kivéve, mindnyájan n. e. óhitűek, fatemplommal, derék uri lakkal. Van urb. szántóföldje 472, rétje 192, belső telek 54 hold, majorsági szántóföld és rét 68, szőlő 5, erdő 800 h., közös legelő 180 hold. Földe sárga és fehér agyagos, az őszi gabonát, s tengerit jól megtermi; burgonya kevés, gyümölcs kivált szilva nagy mennyiségben termesztetik; szarvasmarhája jó, de a juhok és kecskék esős időkben hamar megmételyesednek. Van egy patakja, melly malmot hajt, s egy 2 holdnyi tava, mellyben pióczák neveltetnek. Birja Örhalmy Sándor.

Cseszte, (Császta, Schatmansdorf), tót mező-város, Pozsony vármegyében, Modortól északra 1, Vöröskőtől ¼ órányira. Szőlőhegyek s erdők közt elrejtve. Lakosai közt, kik 1387 kath., 270 zsidókra mennek, sok csizmadia van. Kath. paroch. templom, synagóga; ékes urasági tiszti lakás. Fő gazdasága szőlőhegyében s nagy erdejében áll. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Cseszto-Brezo,, puszta, Zólyom vmgyében, Végleshuta filial. 13 kath. lak.

Csesztreg, magyar mező-város, Zala vgyében, ut. p. Baksa. Lakja 640 kath., 20 zsidó. Kath. paroch.

Digitized by Google

templom. Határa hegyes völgyes. Bora meglehetős. Vizimalmai jók. Itt köszörü-köveket is csinálnak. Birja h. Eszterházy.

Cseszte, hegyek közt fekvő tót falu, Nógrád vgyében, 210 kath., 240 evang., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Találtatnak itt régi hamvvedrek, és kőszén, de nem használtatik. Egy völgyben igen régi kövekkel kirakott forráskutja van. F. u. az esztergomi káptalan, Madacs, Majtényi. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Csételek, oláh falu, Bihar vármegyében, a Rézalján, ut p. Margita. Van 18 ref., 400 n. e. óhitü lak., anyatemploma, sz.-urbéri telke, sok majorsági szántó-rét földje, erdeje és szőlőhegye. Birják: Fráter, Halász, Vay stb. családok.

Csetény, magyar falu, Veszprém vgyében, a cseszneki uradalomban, 690 kath., 600 ref. lak., reform. anya-egyházzal, bortermesztéssel, erdővel.

Csetfalva, magyar falu, Beregh vgyében, a Tisza jobb partján, ut. p. T.-Ujlakhoz ½ mfdnyire: 29 r. kath., 225 ref., 30 zsidó lak. Reform. templom. Határa igen termékeny, de néha az árvizektől szenved; erdeje mind tüzre, mind épületre elég; gyümölcse sok; legelője szük, malmai vannak F. u. többen.

Csetnek, (Csetnekinum, Stitnik), szabadalmas tót mező-város, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rosnyóhoz nyugotra ½ mföld. 546 kath., 1728 evang. lak. Mind a katholikusoknak, mind az evangelikusoknak derék oskolájuk s szentegyházuk van itt, s az evang. templom különösen szép régi goth épület. Van itt továbbá két kórház, városi tanácsház, sok csinos kő-épület, mintegy kétszáz kézmives és kereskedő. Határa völgyekből, hegyekből áll, s mivel szántófölde nem sok, legfőbb gazdasága, hires vasat adó bányáiban, s hámoraiban fekszik; ezenkivül kereskedik vassal, borral, gabonával, szalonnával, sajttal, s végre fuvarozik. Lakosai részint ollyanok, kik földesuri joggal élnek, részint köznemesek, részint pedig polgárok tulajdon tanács alatt, s ezek egyszersmind a vérhatalmi és vásártartási jogot is gyakorolják. E város régi német lakosi a 16-ikszázadban tótosodtak el egészen.

Csév, tót falu, Esztergom vgyében, a Pilis hegye alatt Esztergomhoz keletre, 2 mfd. 1055 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja részint hegyes, részint róna és homokos s nem igen termékeny. Szőlőhegye, erdeje meglehetős; gyümölcse sok; patakján egy malmot bir, 1824-ben közel a doroghi országuthoz leltek itt egy római mértföldet mutató felirásos oszlopot, s ezt mindjárt határkőnek fel is állitották. F. u. az esztergomi káptalan. Van 25⅜ urb. telke.

Csévi, puszta, Pest-Pilis vgyében, Monorhoz délre 1 mfd. homokos határral. F. u. Szilassy, gr. Nádasdy, Lászlóné, Fáy, Hangyás és b. Podmaniczky nemzetség.

Csibrák, német falu, Tolna vgyében, a Kapos mellett, ut. p. Szekszárd. Lakja 800 kath., fiók-templommal. Határának egy része homok, a többi fekete föld; rétjei jók; szép szőlőhegye jeles bort terem. Birja a Jeszenszky család.

Csicsal, puszta, Sómogy vármegyében, Csepel mellett, 80 magyar lak.

Csicser, magyar falu, Ungh vmegyében, N.-Kaposhoz nyugotra ¾ órányira: 251 r., 175 g. kath., 545 ref., 53 zsidó lak. Róm. és gör. kath. és ref. anyatemplom. Van gazdag szántófölde, erdeje, sok rétje,

Digitized by Google

tava. F. u. Orosz, Buday, Ajtay, gr. Barkóczy, s m. ut. p. Ungvár.

Csicser, oláh falu, Arad vármegyében, a Maros mellett, Aradhoz keletre 1¼ mfdnyire: 6 kath., 787 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, igen termékeny sík szántóföldekkel és rétekkel. A Bizerei régi apátság hihetőleg a csicséri szigetben állott, hol most is régi fundamentomok s egy szép kút látszanak.

Csicsmány tót falu, Trencsén vmgyében, Nyitra vármegye szélén: 1374 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fő gazdagsága fenyves és bikkes erdejében áll. F. u. gr. Serényi. Ut. p. Trencsén.

Csicsó, falu, Komárom vgyében, fekszik az öreg Duna közelében, ott, hol Komárom Győr vmegyével a Csiliznek Dunába folyása által határoztatik, minden hegy és halom nélküli rónaságon, Komáromtól nyugotra 3 mfdre. Határa 5945⅜ rész holdra terjed, mellyből belső telek 66⅜ hold, szántóföld 1204⅛ hold, kaszáló 1841⅜ hold, erdő 192⅜ h., nádas 185⅝ hold, legelő 2160 hold, lapos és mocsáros terület 300 hold. Ebből jobbágysági szántóföld 879 rét 1015 hold. Egész telek van 32²⁰/₃₂ rész. Folyóvize a szomszéd Duna, mellynek áradásai ellen 2017 ölnyi töltéssel védetik; folyóerek a Csiliz és Millér. A föld minősége elsőosztálybeli, terem hires sikeres buzát, továbbá árpát, tengerit, burgonyát, hanem a rozs és zab nem diszlik. A marhatenyésztés a sok lapályos, vizenyős térség miatt, középszerű karban. Népessége 970 lélek. Bolt kettő t. i. uraságí és curiabeli; pálinka- és serfőzés az uraságí épületben jószerű és kelendő, téglát nem csak az uraság, hanem a curialisták is égetnek. A halászat, melly a Dunán és tavakon a birtokos gróf és curialisták magán tulajdonuk, szép haszonnal üzetik. Egy csinos kath. és ref. templomon kivül említést érdemel a grófi régibb modoru s belől szépen butorozott kastély, mellyhez nem nagy, de igen díszes angol izlésü kert tartozik. Az utakkal szépen rendezett erdőben fáczánok tenyésztetnek. F. u. gr. Zichy család, s ez időben Zichy István, azonkivül Nagy és Pálffy nemes családok. Hajdan a komáromi vár s urod. birtoka volt.

Csicsó, magyar falu, Zala vármegyében, ut. p. Sümeg. Lakja 1050 kath., paroch. templommal. Határa, három puszta, u. m. Szent-Balás, Herend, és Bereczfa tartozván hozzá, elég nagy, de sovány, és csupa könnyü agyag. — Szőlőhegye mind tulajdon határában, mind Balási pusztáján elég; tölgyes, bikkes erdeje rengeteg. Mind a három pusztában találtatik egy régi, omladékban heverő templom. Birja a veszprémi püspök.

Csicsó, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Iharos-Berény. Lakja 150 kath., 45 ágostai. Birja az Inkey család.

Csicsó, puszta, Tolna vgyében, a högyészi urad. tartozik.

Csicsóka, tót falu, Zemplén vmegyében, Varanótól északnak keskeny völgyben, hegy töviben, ut. p. Eperjes. Határa Percsovka pusztával együtt tehet 1600 holdat, mellyből 12⅜ telkes és 11 zsellér gazda után 360 hold szántó, 100 hold réten felül maradna majorság szinte annyi, és 300 hold erdő; a többi pedig közös legelő és vizmosta térség. Sóvány földje hegyeken, rétje a völgyben; javitás után terem őszi és tavaszi gabona, főleg zab. Lakja 50 római, 170 görög kath., 8 evang., 6 zsidó. Patakja 2 kerekü malmot hajt. Birja Nedeczky János özvegye, báró Orbán Julia.

Csicsvaalja, puszta, Zemplén vgyében, Szedlicske mellett, a tavar-

Digitized by Google

nai uradalomhoz tartozik s gr. Barkóczy János birja. Kiterjedése 500 hold. A vár alatt van az uraságnak gyümölcsös és veteményes tágas kertje, üvegházzal; 10 zsellérrel, kórházzal, egy kath. fiók-szentegyházzal, melly a vár északkeleti részén épen a hegy alatt az Ondava folyó partján fekszik, hol sept. 8-ikán nevezetes bucsu tartatik. A vár, melly kősziklás hegyre épült, s honnan Zemplén vidékeire felséges kilátás esik, már elpusztult, s csupán falai állnak fen, s egy roppant mélységü kőkut most is látható. E várat 1200 táján Csicsvay János lakta.

Csif, puszta, Bihar vármegyében, Darvas mellett, 4350 holdnyi határral, mellynek nagyobb része lapályos levén, sok kaszállója és legelője van. Birja a Csify család, Szabó, Putók, gr. Blankenstein.

Csifár, (Cezare), magyar falu, Bars vmgyében, ut. p. Verebélytől 1 mfd. a selmeczi országutban: 559 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja termékeny, legelője, szőleje sok; erdeje derék. Házi gazdasszonyai szárnyas állatokat bőven nevelnek. F. u. a szombati Sz.-István seminariuma.

Csigere, puszta, Veszprém vármegyében, a borszörcsöki nemesek birják.

Csigerel, lásd Szőlős.

Csigi, puszta, Győr vármegyében, Gyömöre mellett; gr. Eszterházy birja.

Csik, puszta, Pest-Pilis vgyében, Budaörshöz tartozik, 6 kath. lak. s szép spanyol juhtenyésztéssel.

Csike, puszta, Nyitra vgyében, Megyer filial. 38 kath. lak.

Német - Csiklova, vagy **Csiklovár**, oláh-német bánya helység, Krassó vgyében, Oraviczához keletre 1 mfdnyire: 257 kath., 1520 óhitü lak., kath. és óhitü anyatemplommal, és réz hámorral. F. u. a kamara.

Oláh-Csiklova vagy **Csiklovár**, oláh falu, Krassó vgyében, 3 kath., 2127 óhitü lak., óhitü anyatemplommal. F. u. a kamara.

Csikor, puszta, Nógrád vgyében, Nándor fil. 10 kath. lak.

Csikos, lásd Inárcs.

Csikos-Töttös, magyar-német falu, Baranya vgyében, a dombóvári uradalomban, ut. p. Kaposvár. Lakja 549 magyar kath., 435 német ágostai: kath. és ágostai fiók-templomokkal. Határa 3305 hold, mellyből urb. beltelek 62, szántó 924, rét 420, szőlő 20, uradalmi beltelek 3, szántó 287 hold, rét 987 hold, erdő 600 hold, mellynek fele urb. legelőül használtatik. Fekete homokos határa minden gabonát jól terem.

Csikota, puszta, Somogy vármegyében, Czindery Lászlóé.

Csikvánd, magyar falu, Győr vgyében, ut. p. Téth. Lakja 200 kath., 450 evang., evang. anyatemplommal. Földje főleg rozsot terem; sok juhokat tart. Többen birják.

Alsó- és Felső-Csil, 2 oláh falu, Arad vmgyében, a Fejér-Körös mellékén, közel a zarándmegyei határhoz, 1235 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, sovány, erdős hegyes határral.

Csillagmajor, puszta, Fejér vgyében, Sárosd mellett, igen szép müvelt gazdászattal. Birják gr. Eszterházy János örökösei.

Csiller, puszta, Fejér vgyében, a ladányi uradalomhoz tartozik.

Csimhova, tót falu, Árva vármegyében, 315 kath. lak., kik sok pálinkát főznek, s vásznat csinálnak. Kath. paroch. templom. Hegyeiben köszenet találni. F. u. Plathy, Csemniczky sat.

Csinaháza, puszta, Zala vármegyében, Rád mellett.

Digitized by Google

Csintye, oláh falu, Arad vgyében, Simándhoz 1 órányira, 20 kath., 1400 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Róna határa gazdag s első osztálybeli. Kiterjed 8595 holdra, mellyből belsőtelek 236 hold, szántóföld 3295 hold, kaszálló 1970 h., legelő 3094 hold. Vize a Fejér-Körös, és a fejérkörösi malomcsatorna. Birják József főherczeg volt nádor örök.

Csipkerék, magyar falu, Vas vgyében, gr. Festetics Tasziló vasvári uradalmában, 688 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Ut. post. Vasvár.

Csipkés, tót falu, Sáros vármegyében, K.-Szebenhez keletre $^3/_4$ mfd. 62 kath., 2 zsidó lak. Vizimalom. F. u. többen. Ut. p. Ternye.

Csircs, orosz falu, Sáros v., közel a Poprádhoz és Galicziához; Palocsától keletre 1 mfd. 65 római, 762 g. kath., 74 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Fürész- és lisztmalmok. Sok legelő és fenyves F. u. a Dessewffy nemz. Ut. p. Bártfa.

Csitár, magyar falu, Nógrád vmegyében, 791 kath., 6 evang., 8 zsidó lak. és termékeny hasznos határral. F. u. többen. Ut. p. B.-Gyarmat.

Csitár, magyar falu, Nyitra vármegyében, Nyitrához észak-keletre egy mértföldnyire, 347 kath., 9 zsidó lak., filial. templommal. Határa dombos, de termékeny; erdeje bőven; rétei jók. F. u. gr. Forgács, a religiói fundus, s m. k.

Csitár (Bódok), tót falu, Nyitra vgyében, Úrmencz filial: 233 kath., 9 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Csitár, puszta, Zala vgyében, Letenye és Rátk közt.

Csitény, puszta, Veszprém vármegyében, a Balaton mellett.

Csitkócz, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 321 kath. lak.

Csiz, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, a Rima és Balogh összefolyásánál, Rimaszécshez $^1/_2$ órányira: 85 kath., 483 ref., 90 evang. lak. Róna határa, első osztálybéli; rétje, erdeje cleg. F. u. Abaffy, Kubinyi, Hamvay, s m.

Nemes-Csó, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Kőszeghez $1^1/_2$ óra. Lakja 200 evang., 80 kath. Ágostai anyaekklézsiája a legrégibb időkben állitatott fel, mellynek eredetére felmenni alig lehet. A vallásbeli szabadságot létesitő kir. parancs előtt 3 predikátora volt, kik közül kettő német, egy magyar és vindus nyelven szolgált. A türelemparancs után 4 magyar, 5 vindus, és 11 német anyagyülekezet állitatott fel Vas vgyében. Határa termékeny, de szük. Többen birják.

Puszta-Csó, magyar falu, Vas vgyében; közel az előbbeni helységhez, 180 kath. lak. Többen birják.

Csobád, magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 286 r. kath., 185 ref., 21 zsidó lak. Ref. szentegyház. Első osztálybeli határ. u. gr. Fáy, s m. t. Ut. p. Forró.

Csohaj, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Taktaközben: 61 r., 43 g. kath., 334 ref., 17 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $10^4/_8$ első osztálybeli egész telekkel. F. u. Patay, Dersőffy, Jakabfalvy nemzetségek. Ut. p. Tokaj.

Csobáncz, magyar falu, Zala vgyében, a hires csobánczi magánálló hegy alatt, 80 kath. lak. E hegy, mellynek tetején áll a Gyulafiak régi, omladozott várkastélya, sokban hasonlit a somlaihoz. Már ma csak gyalog, s nagy fáradsággal lehet a várba feljutni, de egyszer felverekedvén, a felséges kilátás minden fáradságot elfelejtet. Ugyanis a tájékot körülövedző hegyeket vizsgálván, szembeötlik nyugotról a sümegi puszta

Digitized by Google

vár, délre a Balaton tava, ezen innen Szigliget omladéka, északról Hegyesd egy tő hegyességű hegycsucson puszta kormos falaival; végre a kálí völgyön által a tihanyi félsziget nyugoti sarka. A vár hajdan erős bástyákkal volt körülvéve, mellynek egy része Gyulakeszi felől még most is fenáll, de északról és délről már csak néhány bálvány-oszlopok meredeznek. A kastély maga, mint fenálló falaiból láthatni, nem nagy lehetett. Különösen érdekli a látogatót az elvadult kastélykert. Ebben az orgonafák annyira elterültek, hogy szinte erdőt képeznek, sőt zsálya-, liliom-bokrokra is akadhatni itt. Jegyzésre méltó az, hogy Csobánczon ivóviz nincs, hanem a szomszéd helységből Diszelből hordanak. Ebeikről is azt beszélik; hogy szomjuságuk oltására ugyan oda futnak, de mire haza érnek, ismét megszomjuhoznak, s kénytelenek visszafutni. Innen származott a példabeszéd: „csak lótsz futsz mint a csobánczi kutya.“ A falut birja hg. Eszterházy Pál, s egyik uradalma innen veszi nevét.

Csobanka, puszta, Nógrád v.-gyében, 36 kath. lak.

Csobánka, rácz-német-tót falu, Pest-Pilis vgyében, Budához éjszaknyugotra 3 mfd., 792 kath., 1 ref., 584 óhitü; 15 zsidó lak. Kath. és óhitü anyaszentegyházak. Földei hegyoldalokon feküdvén nem igen termékenyek; erdeje roppant, de kősziklás s legelőnek is használtatik; szőlőhegye nem nagy kiterjedésü. Van egy barlangja, több patakmalma, s egy hires kőbányája, melly a megyében legjobb követ szolgáltat. Ide tartozik a Garancsi puszta. F. u. a Vattay örökösök.

Csobánka, puszta, Gömör- és Kis-Honth egyesült vmgyékben, Dobócza m. 54 kath., 4 reform. lak. F.u. h. Coburg, Losonczy örökösök.

Csoboka, puszta, Baranya vgyében, Rónádfához $^2/_4$ óra. Kiterjedése 670 hold, mellyből 270 h. szántó, 70 rét, 330 hold erdő. Földje igon jó, de vizenyős években sok kárt szenved; sertést sokat tenyészt. H. Eszterházy birja.

Csohaj, oláhul Csuhaju, oláh falu, Bihar vmgyében, Váradhoz $2^3/_4$ mfd., a Berettyó völgyében, 609 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 2784 hold, mellyből majorsági szántó 327, urbéri 627, majorsági rét 420, urbéri 268, a többi határbeli föld legelő, gazos, utak, és vizállások. Földe termékeny volna, de laposan feküdvén, rétjeivel együtt a Berettyó rongálja, melly vizen kivül még a falun keresztül is foly egy patak. Birja a szent-jóbi apátúrság.

Csóka, magyar-rácz-tót mváros, Torontál vgyében, Szegedhez délre 4 mfdnyire: 1310 kath., 12 evang., 972 n. e. óhitü, 116 zsidó lak., szép kath. paroch. templommal, s óhitü szentegyházzal, élénk vásárokkal, révvel a Tiszán, 51 egész telekkel. F. u. a Marczibányi család.

Csokaj, magyar falu, Bihar vármegyében, termékeny sikságon, mind Debreczentől, mind Váradtól 4 mfdnyire, az Ér vize két partján; utolsó postája Székelyhid. Van 1138 lakosa, kik kevés g. kath. és n. e. óhitüt és zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok, derék tornyos anyatemplommal, több csinos uri lakkal. Határa egészen fekete agyag, s ott, hol azelőtt az erdő állott, jelenleg is minden trágya nélkül gazdagon terem; s főképen tiszta buza, kétszeres és tengeri vetetik; zab, árpa ritkán. Kaszállója nem sok s nem igen jó; ellenben az Ér vizében, melly mióta szabályozás alá vétetett, igen kezd száradni, sok és szép nádat vág; erdeje egészen kivágatott; bor sem terem a határban, hanem a lakosok a szomszéd K. és N. Kágya pusztákon, s Kóly helység

Digitized by Google

határán tartanak szőlőket, mellyek híres érmelléki borokat teremnek. Az egész határ tagositva van; s ebből urbériség 457 6/8 hold szántó, 106 3/8 hold kaszálló rét; majorsági szántóföld és rét 1960 hold. Legtöbbet bir benne id. Fényes Károly, Fényes Ferencz örök., Fényes Lajos, Darvay Dániel, Darvay Lajos, Fényes Lázár, és Sándor, özv. Horváth Sándornő, Fráter, Fényes József, Fényes Samu, Darvay Károly, Fényes Dánielnő, Oláh, Tardy, Csengery, Ormándy, s még néhány Fényes leányágon biró birtokosok. A mérnöki felmérés szerint majorsági birtok 2,985,918 □ öl, melly osztályozva tesz 2036 4/32 holdat; urbériség 885,239 □ öl, melly tesz 496 holdat; legelő, temető s utak 60,516 □ öl, melly tesz 49 17/32 holdat. Nádlórét van 104 hold, 1/4 telkes gazda 29, házas zsellér 144. A ref. lelkész bir 1/4 telket, ugyanennyit a rector, a leánytanitó 1/8 telket, ekklézsia 1/8, helység 1/8 telket.

Csókakő, magyar falu, Fejér vgyében, a magas kősziklás csókaköi hegy tövében, igen szép vidéken, ut. p. Moor. Lakja 613 kath., paroch. templommal. A csókaköi meredek hegy oldalán látható a régi omladékokban heverő csókaköi vár. Itt terem az egész megyében talán a legjobb bor. Hajdan a Nádasdy grófok lakhelye, s feje volt egy 11 helységből álló uradalomnak. Mostani birtokosai gr. Lamberg és b. Lusinszky nemzetségek.

Csókakő, puszta, Somogy vármegyében, Szeraszlóhoz tartozik, s gr. Széchenyi Pálé.

Csókás, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, Laczházához tartozik, termékeny.

Csokma, puszta, Zala vgyében, Páka mellett.

Csoknya, magyar falu, Somogy vgyében, u.. p. Kaposvár. Lakja 820 ref., 50 kath., ref. anyatemplommal. Határa homokos, de termékeny. Birja h. Eszterházy.

Csokonya, magyar mváros, Somogy vgyében, ut.p. Babolcsa. Róna határa igen nagy de homokos; marha- és sertéstenyésztése nevezetes. Lakja 1200 ref. 300 kath., ref. és k. paroch. templomokkal. A város feje gr. Széchenyi Lajos egyik uradalmának.

Csokva, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól 2 10/16, ut. post. Putnoktól 1 1/16 állomásra erdős hegyek között. Szomszédai Ományon kivül, melly vele csaknem összeragad, Nekéseny, Lenárt-Darócz, Csernely, Járdánháza, Arló. Határa 842 1/4 hold, mellyből 212 3/4 majorság, 629 2/4 felszabadult urbériség, ugymint majorsági föld 2 3/4 h. belsőtelek, 9 2/4 hold szántóföld. 2/4 h. rét, 200 hold erdő. Felszabadult urbériség 456 h. szántóföld, 124 2/4 h. rét, 29 h. belsőtelek, 20 h. használaton kivüli, ut st. A szántóföldeket ugyan a jósefi felmérés-kori sorozat negyedik osztályba teszi, mindazáltal noha szorgalmas mivelést kiván, az ezen járásban leghiresebb és legjobb buzát terem, melly a putnoki piaczon különösen kerestetik, terem továbbá rozsot, tenkelyt, zabot, kukoriczát, burgonyát illő mennyiségben. A határ három nyomásra levén osztva, a földmivesek rendesen feketeugart tartanak. Felszabadulás előtt papi tizeddel együtt a földektől ötöd dézma adatott. Házak száma 50, lakos 337, u. m. 166 fi, 159 nő r. kath., és 2 fi, 2 nő zsidó. A r. kath. boldogasszony fogantatása tiszteletire szentelt templommal ellátott leányegyház Sátához tartozik. Felszabadult urbéritelek van 12 1/4; a lakosok sok hordókat s faeszközöket készitenek. Földesur az egri káptalan.

Csolnok, német-tót falu, Esztergom vgyében, ut. p. Doroghoz délre 1/2 órányira: 1090 kath. lak. Kath.

Digitized by Google

paroch. templom. Szántóföldjei sárga agyagosok, száraz természetűek: erdeje szép; bora sok. Határjában esik a magas Göte- és Miklóshegye. F. u. a religyioi kincstár, s feje egy uradalomnak. Határából 1282 h. urbéri, 20 h. majorsági szántóföld, 255 h. rét, 999 kapa szőlő; a többi erdő és haszonvehetlen. Egész urbéri telek 65. A fenemlitett Miklóshegyben kőszénbányák vannak, mellyek évenként 30,000 mázsa kőszenet szolgáltatnak.

Csólyos, puszta, Jász- és Kunkerületekben, a Félegyházi határhoz tartozandó. 1659-ben Balassa Bálintot a törökök itt megtámadván 900 magyarral együtt összekaszabolták.

Csoltó, magyar falu, Gömör vármegyében, felülről Tiba, alulról Gömör-Panyit helységekkel határos, a Rózsnyó felé vivő országút keleti oldalán fekszik. Van a r. kath. és reformátusoknak templomjok; van benne 358 lélek, ezek közül 189 férfi, 169 nő, kik közül 25 evang., 32 reform., többi r. katholikus. Van $4^3/_8$ urbéri, $26^5/_8$ majorsági, 22 zsellér, és 22 lakó. Erdeje 1108 holdat tesz. Van a helység végin mosó, Sajóvizen malma, s a helység két végin korcsmaháza, kár hogy nagyobbszerű az utasok ellátására nem épittetik. Szántóföldje búzát, rozst, egyebet is megterem. Kaszállója sok és jó szénát ád. Birják ezen helységet Szuhai József, Szeleczki István, Oroszlányi testvérek, Sebe Rudolf és özv. Ságiné asszony.

Csoma, magyar falu, Somogy vgyében, a Kapos mellett, ut. p. Kaposvár. Van 360 kath. lakosa, fiók kápolnája, kövér rétjei. Birja gr. Hunyadi Ferencz.

Csoma, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, termékeny sikságon: 186 g. kath., 37 zsidó lak., jó földdel és rétekkel, tágas tölgyes erdővel. F. u. a Szirmay nemzetség s ezekkel osztályos atyafiak. Ut. p. N. Szőlős.

Csoma, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekhez egy órányira: 483 kath. lak., hegyes, völgyes, de termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Rima-Szombat.

Csoma, orosz falu, Beregh vármegyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira: 5 r. kath., 200 g. kath. lak. Gabonája, fája bőséggel. F. u. Bay család.

Csomád, tót falu, Pest-Pilis v.-gyében, Pesthez éjszakra 3 mfd. 10 kath., 615 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Lakosi homokos határukon rozsot, zabot, kolompért, bort termesztenek; sok marhát tartanak. Van itt egy a földesuraságtól kegyesen ápolgatott jó nemzeti oskola, hol a tót gyermekek eddig is a magyar nyelvben szép előmenetelt tettek. F. u. gr. Károlyi István.

Csomaháza, kis magyar falu, Vas vmgyében, 85 kath. lak. Ut. p. Szombathely.

Csomaköz, magyar-oláh-német falu, Szathmár vmgyében, ut. p. Nagy-Károlyhoz nyugotra $1^1/_2$ órányira: 355 r., 568 g. kath., 290 ref., 44 zsidó lak., gör. kath. és ref. anya-, r. kath. fiók-templommal. Egyenes határa bőtermékenységű; sok dohányt termeszt; erdeje nincs. F. u. gr. Teleki Lászlóné örökösei nagy részben, Menszáros, s más nemzetségek.

Csománfalva, orosz falu, Máramaros vgyében, a Talabor mellett: 586 g. kath., 35 zsidó lak., anyatemplommal. Lakosai cserép-edényeket is készitenek. F. u. többen. Ut.p. Sziget.

Csombárd, kis magyar falu, Somogy vmgyében, ut. p. Öreg-Lak. Lakja 160 r. kath., 4 zsidó, kath. fiók kápolnával. Birja b. Pongrácz Gusztáv.

Csombor, puszta, Zala vgyében, a szántói járásban.

Csomonya, magyar falu, Be-

Digitized by Google

regh vgyében, ut. p. Munkácshoz délnyugotra 2½ mfd. 10 g. kath., 278 ref., 5 zsidó lak. Ref. templom. Határa, melly rónán fekszik, sok javakban részesült. Igy földei könnyű mivelésüek s termékenyek; szénája sok és jó; erdeje szép, ugy hogy lakosai faeszközöket is csinálnak; szilvása, halászatja van; de néha a Latorcza és Szernye vizei rongálják. F.u. többen.

Csondorháza, puszta, Zala vm., Kis-Lakos mellett.

Kis-Csongova, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, a Borsova mellett; 12 r., 180 g. kath., 35 ref., 5 zsidó lak., sovány, hegyes határral, sok legelővel és tölgyes erdővel. A n. szőlősi urad. tartozik. Ut. p. Nagy-Szőlős.

Nagy-Csongova, orosz falu, Ugocsa vgyében, közel Kis-Csongováboz a Borsova mellett: 482 g.kath., 17 ref. lak., g. kath. anyatemplommal. Földje kevés és sovány. A n. szőlősi urad. tartozik.

Csongrád, magyar mezőváros, Csongrád v., a Tisza jobb partján, Pesthez 10 postaállásnyira, s 14 magyar mfdnyire: 12,413 kath., 4 n. e. óhitű, 26 zsidó lak. Utczái tágosak, és elég tisztán tartatnak; temploma nagy és szép; a város szélén derék vendégfogadója van. Postahivatal és váltás Szentes és Alpár közt. A várossal általellenben a hármas Körös ömlik a Tiszába. — Etelének atyja Und vezér parancsolatjából a meghóditott tótság által épitett régi erős földvárnak maradványai még mostan is a Tisza partján szemlélhetők. Határa messze kiterjedt, de nagyobb részt homokos, s szért nem vetélkedhetik termékenységre a tiszántúli földekkel: egyébiránt sok és szép szarvasmarhát tenyésztenek a lakosok. Szőlőskertjei meglehetős bort teremnek. A földesuraság által ültetett amerikai nyárfák szépen diszlenek, s ez által sok haszonvehetetlen homok hasznos térré változtatlatott. Határában székső sepertetik. Egész telket 400 számlál. F. u. gr. Károlyi István; de a város magát 1846-ban 1,000,000 pengő forintért megváltotta.

Csonka-Mindszent, magyar falu, Baranya vmgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 991 hold, mellyből uraságí szántó 10, rét 98, urbéri szántó 533, rét 199 hold, közös legelő, mellyben erdő is foglaltatik, 151 hold. Földje igen termékeny. Lakja 389 róm. kath. Birja hg. Eszterházy.

Csonkás, puszta, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Csonkás, puszta, Abauj vgyében, Fonyhoz ½ órányira: 13 kath. lak.

Csonoplya, német-dalmát-magyar falu, Bács vgyében, Zomborhoz keletre 1½ óra: 4200 kath., 9 óhitü, 90 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Bortermesztés. Nagy marhatartás. F. u. a kamara. Határa első osztálybeli, s 1200 □ ölével 17,649 holdra terjed; mellyből 192 urb. telek után van szántóföld 7639 h., rét 4613 h., legelő 4756 h., szőlő 397 h., uradalmi föld 12 h., mocsár 82 hold, utak 150 hold.

Csontaháza, oláh falu, Bihar vgyében, hegyek közt, 280 n. e. óhitü lak. s anyatemplommal. Határa hegyes, völgyes, erdős. Birja a váradi deák püspök, s ut. postája Várad 6 mfld.

Csontfalva, puszta, Nógrád v.-gyében, Pásztó, Csécse, Ecseg helységek és Nádasd puszta közt. Felét birja a szentiványi közbirtokosság, és a pásztói lakosság, felét pedig zálogban birják a Haller örökösök. Az előbb emlitett fele részen van 288 h. szántóföld, és 144 hold rét. Földje szomjas; rétjei pedig a Zagyva árjai által

Digitized by Google

rongáltatnak. Van a határban egy régi templom maradványa is.

Csontosfalva, tót falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 245 kath., 12 zsidó lak., kövér réttel és földdel. F. u. a kassai seminárium.

Csopák, magyar falu, Zala vármegyében, közel a Balatonhoz, ut p. Veszprém. Lakja 120 kath., 140 ref. Szántóföldjei hegyen feküsznek és kövesek. Bora jó. Vad szárnyasa nagy bőséggel van. Birja a veszprémi káptalan.

Csór, magyar falu, Fejér vgyében, ut. p. Fejérvártól 1 mfd. a veszprémi országutban, 1100 kath., 703 reform., 150 evang., 20 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal, több derék uraságí épületekkel, vizimalommal. Földje szép tiszta buzát terem; rétje sok és jó; bora becses. Birják Marich és Nedeczky családok.

Csorba, (Szrba), tót falu, Liptó vgyében, Szepes vármegye szélén, az oda vezető országutban: 322 kath., 296 evang., 5 zsidó lak. Kath.- és evang. anyaszentegyházak; több uraságí lakházak; vendégfogadó; serház; vizimalmok; nagy erdő, mellyben szenet égetnek; lakosai közt sok fuvaros találtatik. F. u. Szentiványi, Szmrcsányi, Baán család. Ut. p. Lucsivna.

Csorbának, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, ¼ Kisujszállás, ¼ Túrkeve, ¾-ét Kun-Szent-Márton birják.

Csorda, oláh falu, Krassó vgyében, a Karas vize mellett, Oraviczához 2¼ mfdnyire: 617 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja gr. Bissingen.

Csordakút, puszta, Fejér vgyében, s a bicskei uradalomhoz tartozik.

Csóri, tót falu, Nógrád vgyében, 178 kath., 9 zsidó lak. F. u. h. Esterházy. Ut. p. B. Gyarmat.

Csorna, magyar mváros, Sopron vmgyében, kies róna vidéken, melly szálas erdőkkel, s nádas helyekkel vétetik körül. Lakja 4000 r. kath., 30 zsidó. Van itt a praemonstrati szerzeteseknek ékes lakhelyük, és prépostságuk, mellyel hiteles levéltár van összekötve. Továbbá van itt postahivatal, gyógyszertár, minthogy a megyének egyik orvosa helyben szokott lakni; csinos préposti kert, több bolt és jeles épületek. Róna határa mintegy 13,000 holdra terjed, s ⅔ részét herczeg Eszterházy, ⅓ részét a csornai prépost birja; ezeken kivül a Potyondy család is bir itt 4 udvartelket. Urbériség: a herczeg részéről 51⅛, a prépost részéről 28 egész telek. Szinte a csornai prépost részéről van 1300 hold szántóföld, 1400 hold rét, 500 hold legelő, 600 h. erdő, 200 hold kert. A herczeg részéről nem közölteteit. Földe igen jó fekete agyag, terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, s az uraságoknál sok mesterséges takarmányt. Szarvasmarhát, lovat szépeket nevel; juhot csak az uraságok tartanak. 1849. jun. hónapban itt kemény verakodás történt a császári osztrák sereg egy osztálya, és a Kmety magyar tábornok serege közt; melly alkalommal egy részről a császár nevét viselő dsidás ezred, magyarok részéről pedig a huszárság ritka vitézséget fejtettek ki, és igen elkeseredett többször megujitott lovassági rohamok után, az osztrák sereg a Hanságon keresztül Mosony felé visszahuzódott. Ez ütközetben mind két részről tetemes volt a veszteség. Elesett maga az osztrák hadat vezérlő Vyss tábornok; a magyarok közül szinte több főtiszt.

Csornoholova, orosz falu, Ungh vgyében, N. Bereznához 6 órányira: 8 r., 614 g. kath., 14 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, jó savanyúvízzel, szép hikkes erdővel. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Csornok, tót falu, Nyitra vgyében, Komjáthoz ½ órányira: 641 k.,

Digitized by Google

30 evang., 4 zsidó lak. termékeny róna határral, sok rétekkel. A komjáti uradalomhoz tartozik, mellyet ez időben Motesiczky Pál bir.

Csoromföldе, magyar falu, Zala vgyében, 78 kath. lak. Ut.p. Sümeg.

Csorvás, igen nagy és gazdag puszta, Békés vgyében, Orosházához egy, Gyulához négy órányira; Magyar-Gyula nagy részének legelő és szántóföldbeli urb. járandósága ezen a pusztán adatott ki, azonban mivel hátasabb itt a föld, a legelő hamar elsül, de a szántóföldek szép és sok buzát, árpát, zabot teremnek.

Csót, magyar falu, Veszprém vgyében, a pápai uraság birja, s ut. p. Pápa. Lakik itt 1300 kath., 240 ev., kath. anya-, evang. fiók-templommal. Határának egy része róna, más része kissé hegyes. Erdeje meglehetős.

Csota, puszta, Veszprém vgyében, közel Devecserhez; van jó rétje, derék erdeje, vizimalma. Birja a veszprémi püspök.

Csotfa, puszta, Pozson vgyében, a Csalóközben, Szerdahely és Sik-Abony közt.

Belső- és Külső-Csöde, 2 magyar falu, Zala vmgyében, ut. p. Baksa. Lakja 70 kath., 200 ref. Birja h. Eszterházy.

Csögle, magyar falu, Veszprém vmgyében, a Marczal vidékén, 1000 ref., 80 evang., 60 kath., 120 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Róna határa első osztálybeli. Birják: Bende, Barcza, Pető, s több nemesek, kiket III. Károly birtokaikban ujra megerősitett. Ut. p. Devecser.

Csökmő, magyar falu, Bihar v.-gyében, nádas rétségek közt, Szeghalomhoz 1, Debreczenhez, melly ut. postája 8 mfdnyire, 2084 reform. lak., s anyatemplommal. Van $20\frac{1}{8}$ urbéri telke után 154 földesgazda, 133 zsellér, 63 lakó, 19 mesteremher. Határa 19,437 h., mellyből szántóföld 4436 h., kaszálló 4874 h., legelő $252\frac{1}{2}$ h., szőlő 99 h., haszonvehető nádas rét és mocsár 9775 hold. Urbéri birtok csak 1910 hold, a többi majorsági, s közte $6395\frac{3}{4}$ h. szántóföld és kaszáló. Földje ingoványos, vizes, s inkább termi az őszi mint a tavaszi életet; nádja, gyékénye feleslegos; szarvasmarhája, sertése sok. Folyóvize nincs, de a határ nagyobb része nádas posványság. Birtokosa: a nagyváradi deák káptalan. A csökmői sárkányról való monda ismeretes.

Csököly, magyar mváros, Somogy vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 1700 reform., 300 kath., ref.- és kath. anyatemplomokkal. Határa homokos; legelője nagy; sok kendert és lent termeszt. Birja a veszprémi püspök.

Alsó-Csölle, (Unter-Valtersdorf), német falu, a Pozsonból Somorjába vivő országútban, Pozsonhoz $1\frac{1}{2}$ órányira. Paraszt házai csinosok. Van 3 nemesi lakháza, s vendégfogadója, 213 kath., 25 evangelikus lak. Határja két nyomásra oszlik; szép buzát, rozsot terem; rétje nem sok; de a Duna mentiben derék kis erdővel bir. F. u. $\frac{1}{2}$ gr. Pálffy, $\frac{1}{4}$ Brogyányi örökösök, $\frac{1}{4}$ N. asszonyság.

Felső-Csölle, (Ober-Valtersdorf), német falu, Pozson vmgyében, mindjárt az előbbeni helység mellett, 286 kath. lak., egy kath. filial templommal, vendégfogadóval. Határja ollyan mint Alsó-Csölleé. Lakosai, kik magyarul is beszélnek, vagyonosok, jó lovat tartanak s gabonával kereskednek, F. u. az esztergomi érsek.

Csölöztő, (Kledern), magyar falu, Pozson vmgyében, ut. p. Somorjához egy fertálynyira az öreg Duna mellett: révje van, erdeje derék. Számlál 201 kath., 4 ref. lak. A szarvai uradalomhoz tartozik.

Csömend, magyar falu, Somogy

Digitized by Google

vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 380 kath. Jeles birkatenyésztés. Birja Gaál.

Csömör, tót-német falu, Pest-Pilis vmgyében, Czinkotához északra ½ mfd. 711 kath., 308 evang. lak. Kath. és szegény evangelikus szentegyház. Határa, s vidéke kies és termékeny; de fő kincse hires fejér bort termő szőlőhegyében áll. Ez két párhuzamoson nyuló dombsoron terül el, s ó- és új ültetvényre osztatik. Az utóbbi csak 1826-ban osztatott ki, olly formán, hogy minden szőlőbirtokos 10 esztendő után dézma helyett 3 ezüst frt. fizessen egy 800 □ ölnyi földért. — A szőlőhegy alkotó része alól kemény fazékas agyag, kavics, fekete földdel keverve. Bora, ha több esztendőkig áll, igen kedves izt, és szamatot fejt ki, s sokat hasonlit a somlaihoz, pedig még sokkal jobb lehetne, ha a számtalan gyümölcsfa a fürtök megérését tetemesen nem akadályoztatná. Egyébiránt az egész szőlőhegy mintegy 500 hold nagyságu, s évenként 12—14,000 akót terem. A gödöllői urad. tartozik, melly itt bir még 1156 h. szántóföldet és 106 h. rétet; a legelő közös a lakosokkal.

Kis- és Nagy-Csömöte, 2 magyar falu, a Gyöngyös mellett, ut. p. Kőszeghez 1 óra, 500 kath., 30 evang., 13 zsidó lak. Mind földjei mind rétjei igen termékenyek. Birják gr. Nádasdy Leopold, Szluha, Ajkay, Sály, s. m. t.

Csönge, magyar falu, Vas vgyében, 700 evang., 150 kath., 20 zsidó lak., evang. anyatemplommal. Róna termékeny határa sok helyt mocsáros. Birják gr. Cziráky Antal, Vidos és számos nemesek. Ut. p. Pápa.

Csöpincz, vindus falu, Vas vgyében, a dobrai uradalomban, 470 kath. lak., kopár kövecses határral.

Alsó-Csöpöny, (Unter-Csepen), tót falu, Pozson vgyében, 206 kath., 63 zsidó lak. F. u. többen.

Felső-Csöpöny, (Ober-Csepen), tót falu, Pozson vgyében, 337 kath., 19 zsidó lak. F. u. többen.

Közép-Csöpöny, (Mittel Csepen), tót falu, Pozson vgyében, 240 kath., 4 zsidó lak. F. u. gr. Eszterházy Károly. Mind a három falu a Vágh vize mellett; fekszik Szeredtől éjszakra ½ órányira. Határja a Vágh mentiben kavicsos, de beljebb termékeny; rétjeik, legelőjök jó.

Csőreg, puszta, Pest-Pilis vármegyében, Sződ mellett: 41 kath., 1 ref. lak. Homokos föld. Nagy legelő és marhatartás. A gödöllői urad. tartozik.

Csörghe, puszta, Pozson vgyében, Magyar filial. 17 kath. lak.

Csörgő, tót falu, Zemplén vgyében, Lasztócz fiókja, 169 kath., 5 ref., 140 zsidó lak. Ut. p. Ujhely.

Kis-Csörnöcz, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 160 kath. lak.

Csörötnök, Schreitling, magyar falu, Vas vmgyében, a Rába jobb partján, a szent-gothárdi uradalomban, 550 kath. lak. Sok buza és dohány, kövér rétek. Van itt az uraságnak a Rába csatornáján 6 kerekű liszt és fürészmalma. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Csősz, magyar falu, Veszprém vgyében, a Somló-Vásárhelyi alapitványi uradalomban, 580 kath. lak., és termékeny határral.

Csősz, puszta, Fejér vmgyében, rónaságon, Soponyához ¼ óra, ut. p. Fejérvár. Lakja 700 ref., 120 kath., 20 zsidó. Ref. anyatemplom. Van szép buzája, bora, nádja, jó rétjei. Birják számos nemesek.

Csősztelek, német falu, Torontál vgyében, Basahidhoz keletre: 1216 kath., 1 evang., 1 ref., 48 zsidó lak., kath. anyatemplommal. Határa gazdag termékenységű, sok helyt még nagyon vizenyős. Lakosai contractualis-

Digitized by Google

ták. F. u. Zsombolyi, Csekonics János. Ut. p. Melencze.

Csötörtök, (Loipersdorf), magyar mváros, Pozson vmgyében, Pozsontól $2^1/_2$ órányira, a pesti országutban, egy igen régi kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Lakosai, kik 508 kath., 4 ref., 8 zsidókra mennek, mesterségekből, földmivelésből táplálják magokat. Határja fekete homokos, de kavicsos, és nem igen termékeny; rétje, fája, mondani semmi nincs; legelője kevés; országos vásárjai azonban elég népesek. F. u. az eberhardi uradalom.

Csötörtök, (Stwrtek), tót falu, Trencsén vgyében, a Vág jobb partján: 210 kath., 290 evang., 54 zsidó lak. Határja ki van téve a Vág áradásainak. F. u. a Beczkói uradalom.

Csötörtökhely, (Quintoforum, Donnersmark), tót mváros, Lőcséhez nyugotra $1^1/_4$ mfdnyire, a liptai országutban: 606 kath., 8 evang. lak. Van itt a minoritáknak zárdája, s a plébániai szolgálatot is ők teszik. Hajdan itt volt a kamarai igazgatóság széke, melly most Kassán létez. F. u. gr. Csáky.

Csötörtökhely, puszta, Zala vgyében. Keresztúr mellett.

Csővár, tót falu, Pest-Pilis vármegyében, Nógrád vgye szélén, hegyektől környezett völgyben, ut. p. Vácz. Határa 3940 hold, mellyből 1506 h. szántóföld, 1102 h. erdő, 530 h. legelő, 303 h. rét, 239 h. szőlő, 75 h. beltelek, a többi utak és haszonvehetlen. Ezekből majorsági szántó 1024 h., rét 158 h., erdő 1102 h., legelő 258 hold, dézsmás és szabad szőlő 239 hold. Földje veres agyag, leginkább rozsot, árpát, zabot, kukoriczát és burgonyát terem. Lakja 679 lélek, kik többnyire ágostaiak, anyatemplommal. Van egy régi omladék vára, melly Csővárnak neveztetik. E várat 1448-ban Ráska György javitalta ki, mint ez egy a kutból kivett kövön olvasható. E vár meredek oldalában barna és veres márványkő termés van. A várhegy tőszomszédságában egy nagyobb hegy **Vashegy** nevű találtatik, tele vasérczczel, mészkővel, és szép kristályforma kővel, mellyet forrasztó kőnek neveznek, és a marhák, lovak eltörött csontjait sikerrel forrasztja öszsze. Nevezetes végre az itteni jó mészégetés. Birtokosai: b. Prónay Gábor, b. Prónay Gusztáv, Divényi Antalnő, Posch Lajos és Kálmán, Petrovics István.

Csucsom, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, ut.p. Rosnyóhoz éjszakra egy órányira a Wolovecz patakja mellett: 103 kath., 200 evang. lak. Határja a sok hegy, kőszikla miatt nagyon sovány; de legelője bőven lévén, marhatartása virágzó; sok gyümölcsöt, káposztát termeszt, s ezeket és a tűzifát Rosnyóra hordja. F. u. rosnyai püspök.

Csuda, puszta, Bars vármegyében, Lakér fil., 35 kath. lak. F. u. Pály.

Csudabala, puszta, Békés vármegyében, Gyománál fekszik.

Csudanovecz, oláh falu, Krassó vgyében, magas hegyek közt, Oraviczához 3 mfdnyire: 739 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja a Petrovics család.

Csujafalva, oláhul **Csujesd**, oláh falu, Bihar vgyében, rónaságon, Nadánytelekkel határos, 132 n. e. óhitű, 123 g. kath. lak., s mind a két felekezetnek helyben van papja. Határa, melly ollyanforma nagyságu mint a nadányteleki, ennél valamivel termékenyebb, t. i. a szántóföldeknél fekete, a szőlőhegyen sárga agyag. Bora ennek is kitünő volna, és sok gyümölcse; de lakosai renyhe, erkölcstelen emberek, s e miatt a gazdaság pangó. Vize a Gyepes, melly 2 malmot

Digitized by Google

forgat. Birják ugyanazok, kiket Nadánytelek nél előszámlálunk.

Csukalócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja, 14 róm., 505 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. templom. 787 h. szántóföld. F.u. gr. Csáky. Ut. p. Homonna.

Csukárd, (Zuckersdorf, Kucsisdorf), tót falu, Pozson vgyében, Bazinon felül 7 fertálnyira: 341 kath. lak., kik főképen bortermesztésből élnek, melly jóságára nézve a bazinihoz hasonló. Erdeje is van. F.u. a pozsonyi káptalan.

Csukár-Paka, lásd Paka.

Csukástó, lásd Harnocz.

Csukics, oláh falu, Krassó v.-gyében, Oraviczához 2 órányira: 4 kat., 1799 óhitü lak., anyatemplommal, szép erdővel. Birja a kamara.

Csuklász, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vmgyében, 160 kath., 14 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N. Zsámbokrét.

Csunin, puszta, Nyitra vármegyében, Holics fiial. 21 kath. lak. F. u. ő cs. kir. felsége.

Csuny, (Sandorf), horvát falu, Moson vgyében, a Duna mellett, ut.p. Rajka. Lakja 650 kath., 20 evang., kath. paroch. templommal. A lakosok birnak 41 1/8 telek után 276 h. harmadik, 552 h. negyedik osztályu szántóföldet, 146 h. rétet. A gazdák főleg csak lovakat és teheneket tartanak. Van 4 vizimalma, derék uradalmi épülete. Birja gr. Zichy Manó; de a Zsvay család is bir egy nemes udvart.

Csup, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 70 kath. lak.

Csur, puszta, Veszprém vgyében, Noszlop mellett.

Csurgó, magyar falu, Fejér v.-gyében, gyönyörü regényes vidéken, ut. p. Fejérvártól északra 2 órányira. Lakja 923 ref., 531 kath., 240 evang., 30 zsidó. Van ref. anya-, kath. és evang. fiókegyháza, szép urasági kastélya és kertje. Határa első osztálybeli; terem szép buzát és hires káposztát, jó bort; erdeje, vizimalma van. A helységtől délre 2 halom látszik, melly tele embercsontokkal, s a lakosok Tatárhegynek hivják. Ezelőtt a b. Perényiek birták; most birja gr. Károlyi György.

Csurgó, magyar mváros, Somogy vgyében, erdők közt, kies völgyben, 1000 kath., 700 reform., 120 evang., 80 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Reform. gymnasium. Szántóföldjei termékenyek; erdeje szép; szőlőhegye tágas; egészséges forrásvizei vannak. Ut. p. Berzencze. Feje gr. Festetics Tasziló egyik uradalmának. Birják az urbéres.

Csurgó, puszta, Tolna vgyében, Dobróköz mellett.

Csurgó, puszta, Honth vgyében, Házas-Nényc filial. 12 kath., 6 evangelikus lak.

Csúz, régi magyar helység Komárom vgyében, délről Für, nyugotról a sz. miklósi puszta és Udvard, északról Jászfalu, keletről Esztergom vgyében Kuroly és Ölved által környékezve, Komáromhoz 4 mfdnyire, u. p. Perbete. Határkiterjedése 8240 hold; ebből majorsági föld 5086 5/10, erdő 632, szőlő 163, urbéri föld 1995 hold. Vidéke kelcti s északi részén alacsonyabb szelidhegyes, déli és nyugoti részén hosszú emelkedésü dombos. Földe általában igen jótermékeny s könnyü müveletü fekete föld, s csak az udvardi határ felé eső részben tetszik fel kevés homok. Tagosztály óta mindenféle egyenesre kimért közlekedési útak, mellyeknek árkokkal körülvett szélei több helyütt új fasorokkal is már kiültetvék, továbbá az egyes részbirtokokon épülő csinos gazdasági majorok, millyet már eddig is 9 jeleset számlál a határ, de még in-

Digitized by Google

kább a szembetünő szorgalommal folytatott földmivelés igen kellemes tekintetet kölcsönöznek a vidéknek. Szántóföldei igen sikeres búzát, árpát, zabot teremnek, tagosztály óta pedig jó sikerrel kezdik mivelni a repczét, s általában lehet mondani, hogy kivált a földesúri részeken a gazdaság virágzó állapotban van. Szőlőhegye szép fekvésü s róla elragadó kilátás a körülfekvő vidékre. Igy innen belátható a magas Szitna hegyére, a ghimesi hegyvárat, Zobor hegyét, a pozsonyi, sz.-márioni és neszmélyi hegyekre; bort egyébiránt keveset, de jót ád; gyümölcsöt bőséggel. Az erdőben sok nyúl, róka, fogoly tanyázik; farkas ritkán; a természetvizsgáló pedig, különösen és inkább orvosi füvekkel az erdei s általában a vidéki virányban örömét lelheti; maga a helység egy kiálló hegyoldalban kies völgyhajlaton fekszik, mellyet egy a vgyétől ásatott csatorna nedvesit; keresztulmegy rajta az Esztergomból Kürtön, Fürtön át Verebélynek menő országút, a határ nyugoti részét pedig Sz. Miklóstól Jászfaluig a Komáromból Verebélynek menő jókarban tartott kövecses országút szeli keresztül. Lakosai 580 kath., 7 ev., 429 reform., 169 zsidó. Van itt kath. anya-, ref. leányegyház, synagóga. A helységnek igen szép tekintetet adnak a számos, csinos ízlésü úri lakházak. Utczái nem egyenesek ugyan, de még is némi rendet mutatnak, azonban felette sárosak. Kevéssel ezelőtt nagy ékességére szolgált ezen helységnek Csúzy Zsigmondné asszonyság különféle természeti és mesterséges ritkaságokkal dicsekedhető pompás angolkerte. Azonban az örökösei közt osztályra kerülvén, hajdani hirében fogyatkozott immár. F. u. Halasy, Csúzy, Pertics, Szalacsy, Heldt, Kürthy, Nagy, Vodjáner, Bashó, Szegedy, Lehner, Rozsos, Scherz stb.

Csúza, magyar falu, Baranya v.-gyében, közel a Dunához, az eszéki országútban. Ut. post. Herczegszőlős. Lakja 13 kath., 850 ref. lélek, ref. anyatemplommal. Határa mindennel megáldatott; szántóföldjei, rétjei igen termékenyek; szőlőhegye kitünő bort terem. Birják Károly cs. kir. főherczeg örök.

Csür, puszta, Veszprém vgyében, lásd Csur.

Czabay, tót falu, Nyitra vgyében, Csapor mellett: 1214 kath., 410 zsidó lak., synagógával, szép erdővel, meglehetős földekkel. F. u. a nyitrai püspök; Emődy, s m. k. Ut. p. Nyitra.

Czach, német falu, Nyitra vgyében, hegyek közt, 815 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Czahling, német falu, Vas v.-gyében, a németujvári uradalomban, 200 kath., 460 evang. lak., szőlőhegygyel.

Czajla, tót falu, Pozson vgyében, Bazin mellett: 559 kath., 46 ev., 147 zsidó lak., synagógával, lisztmalmokkal s kallókkal. Lakosai bortermesztésből, posztócsinálásból, mesterségekből, s kevés földmivelésből táplálják magokat. F. u. gr. Pálffy Ferencz, de vagynak benne curiák is.

Czák, magyar falu, Vas vmgyében, a rohonczi uradalomban, 183 k., 176 evang. lak. Van szőlőhegye, erdeje. Ut. p. Kőszeg.

Czakó, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rimaszécshez északra ½ órányira, a Balogh vize mellett: 155 kath., 330 ref., 18 evang. lak Ref. szentegyház. Határa első osztálybeli; makkos erdeje is van. F. u. h. Coburg.

Czakóháza, magyar falu, Győr vmgyében, a Tóközben, ut. p. Győr. Lakja 170 kath., 50 evang., 30 zsidó. Határa lapályos; szénája sok. Birja a győri káptalan, s más nemesek.

Czalánfalva, orosz falu, Be-

Digitized by Google

regh vmegyében, N.-Bresztóhoz ¾ órányira: 134 g. kath., 5 zsidó lak; Hegyes határ. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Czebe, puszta, Pest-Solt vgyében, Kis-Köröshöz tartozik, s ugyan az ottani földesurak birják. Elosztatik Felső-Czebére, Örökös-Czebére, és Zálogos-Czebére. Felső-Czebe 1800 hold, mellyből 800 hold szántóföld, 600 hold kaszálló, 195 hold szőlő, 205 hold legelő. — Örökös-Czebe 2995 hold, mellyből 1500 hold szántóföld, 500 hold kaszálló, 100 hold turjános vizállás, 295 hold futó homok, 600 hold legelő. — Zálogos-Czebe 600 hold, mellyből 400 h. szántó, 150 h. kaszálló, 50 h. turján.

Czecze, magyar falu, Fejér vármegyében, a Sárviz csatornája mellett, rónaságon, ut. p. Sár-Bogárd. Lakja 1400 ref., 723 kath., 100 evang., 350 zsidó. Ref. anya, kath. fiók-templom; synagóga; sok csinos uri lak. Határa nagy, s bár homokos, de jó keverékü levén, minden gabonanemet jól megterem; szőlőskertet mivel, s a birkatenyésztés nagyban üzetik.— Birják számos közbirtokosok.

Czécze (Alsó és Felső), 2 magyar falu Abauj vmegyében, közel a Hernádhoz: 229 r. kath., 93 g. kath., 285 r., 38 zsidó lak. Ref. szentegyház. Hegyes völgyes határ. Ut. p. Visoly.

Czéczke, oláh falu, Bihar vármegyében, a Sebes-Körös mellett, ut. posta Élesd 1 mfd., 380 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Szántóföld 250, rét 300, legelő 180, erdő 1058 hold. Ebből majorság az erdőn kivül 100 hold. Földe a Körös mentiben homokos s ez jó tengerit terem; a többi dombos rész bokros, és elhagyott állapotban van. Birja Beöthy Zsigmond. A lakosok mészszel szoktak kereskedni.

Czégény, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 4 kis órányira, a Szamos mellett. Népessége Danyáddal együtt 58 r., 32 g. kath., 716 ref., 16 zsidó lakossal. A ref.-nak szinte Danyáddal együtt van egy anyaekklézsiájok. Határa mindenféle gabonát bőven terem; rétje, legelője elég és jó. F. u. 4 telken kivül, Kende Zsigmond, kinek itt ékes lakhelye van.

Czegléd, magyar mező-város, Pest-Solt vmgyében, Pesthez keletre 10 mfdnyire, a pest-szolnoki országés vasutban, saját postahivatallal, rónaságon. Határa roppant kiterjedésü, s bár homokos térek meglehetős kiterjedésben vannak, mindazáltal szántóföldjei többnyire igen termékeny fekete homokosok, mellyek mindennemü gabonát uzsorával adnak vissza. Legelője, melly még elkülönzve nincs, mintegy 29,000 hold. Szőlőskertjei nagy kiterjedésüek, s becses bort adnak. Népessége a legujabb összeirás szerint 16,934 lélek. Ebből magyar 16756, német 46, tót 8, olasz 6, czigány 118. Vallásukra nézve 6509 r. kath, 522 evang., 9772 reformatus, 13 n. e. óhitü, 118 izraelita. Házszám 3217; családszám 4490. — Van itt derék kath. paroch. szentegyház, egy olasz izlésre épült uj pompás reform. templom, evang. anyaegyház, nagy vendégfogadó, gyógyszertár, a város határában a szőkehalmi majoros-gazdákat képző intézet. A reformátusok iskolája hajdan virágzóbb volt, s már 1579-ben nevezetes tanintézete vala a reform. híveknek. A lakosok főleg mezei gazdaságból élnek, s a roppant teher daczára is elég vagyonosok. Ugyanis a határban levő 375⅜ urb. telkek kaszállóval együtt 90 holdra is felrugnak itt, s épen nem ritkaság, hogy egy gazda egy egész sőt ennél is több telket bir. Egyébiránt a város földesura a kegyes kir. alapitvány.

Digitized by Google

Czegléd, puszta, Somogy vármegyében, ut. p. Kaposvár. Határa 650 hold, szép fekvésü, agyagos buzatermő és igen jó rétjei vannak.— Tolnai Festetics Antal urnak hires kosai itt tenyésztetnek.

Czehis, tót falu, Szepes vármegyében; Gölnicz fiókja: 331 kath. lakossal.

Czéke, tót-orosz falu, Zemplén vgyében, Zemplénhez északra 1 órányira: 614 r., 148 g. kath., 31 ref., 86 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 849 hold szántóföld. Nagy erdő. Hajdan itt állott Czekevára, most pedig Pósa fő birtokos urnak kastélyja ékesiti. — Többi birtokosok: Boronkay, Balogh, Egry s m. Ut. p. Velejte.

Czekeháza, magyar falu, Abauj vgyében, Szántóhoz $^1/_2$ órányira: 119 róm. kath., 15 gör. kath., 17 evang., 81 ref., 21 zsidó lak. Ékesiti a Patay uraság csinos kastélyja. Bora igen jó. Ut. p. Visoly.

Kis-Czel, magyar mező-város, Vas vgyében, saját postahivatallal és váltással, Pápa és Sárvár közt. Fekszik az ugynevezett Ságh hegye alatt, kies vidéken. — Lakja 650 kath. 10 evang. Van itt a Benedek szerzeteseknek lakhelyük és szentegyházuk. Határa első osztálybeli. Birják a dömölki apát, Kápolnay család, stb.

Czella, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez $2^3/_4$ órányira, nem messze a Marostól: 8 kath., 966 óhitü lak., anyatemplomnal, sok gyümölcscsel és szántófölddel. F. u. a kamara.

Czemethe, puszta, Sáros vármegyében, Eperjeshez 1 órányira, 25 kath. lak., savanyu-vizforrással. F. u. Eperjes.

Kis-Czenk, magyar falu, Sopron vgyében, Nagy-Czenktől csak az Ikva vize választja el, 300 r. kath., 10 evang. lak. Van itt az uraságnak gr. Széchenyi Istvánnak pompás kastélya, különösen szép, és izlésteljes belső elrendezéssel; egy angol telivér ménese, melly istállón tartatik. Határa $684^5/_8$ hold, mellyből urasági szántóföld 176, urbéri $198^4/_8$ hold; urasági rét 52, urbéri $69^4/_8$ hold; urasági legelő 104, urbéri 60 hold.; urasági ákáczerdő $24^4/_8$ hold; szőlő nincsen. Földje fekete agyag, s közép termékenységü, de az uraság részéről kitünő jeles váltógazdaság üzetik mind itt, mind Nagy-Czenken.

Nagy-Czenk, magyar mező-város, Sopron vgyében, Sopronhoz $1^1/_2$, a Fertő tavához $^2/_4$ mfd. távolságra. Lakja 900 r. kath., 20 evang. Kath. paroch. templom. Határa $3741^5/_8$ hold, mellyből urasági belsőség $16^5/_8$, urbéri 48 hold; urasági szántóföld 1706, urbéri 430; urasági rét 297, urbéri 163; urasági legelő 102, urbéri 12; urasági erdő 261, urbéri 432 hold; urasági szedres 46, szőlő 73 hold. A helység földje 13, rétje $10^6/_8$ hold. Templom, plebánia és mester birtoka 119 hold szántóföld, $12^4/_8$ hold rét. Földje jó, s terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, bükkönyt, babot, lencsét, répát és hajdinát. Az uraságnál gyönyörü váltógazdaság üzetik, 2300 finom birkatenyésztéssel. Az angol telivér ménesről Kis-Czenknél emlékeztünk. A selyemtenyésztés évenként 40—50 mázsa gubót eredményez. A lakosok baromfit nagy mennyiségben tartanak. Bora igen középszerü. Erdeje cser- tölgy- és fenyőfákból áll, s jó karban tartatik. Birtokosa gróf Széchenyi István, s feje egy uradalomnak.

Czenter, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, Miskolcztól $2^{10}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $^7/_{16}$, Sajó-Némethitől $^2/_{16}$ állomásra. Szomszédai északkeletről S.-Némethi, keletről Királd, Mercse, délről Várkony, nyugotról és északról Gömör megyé-

Digitized by Google

ben a susai és s.-püspöki határ. Határkiterjedése 598 holdat foglal, mellyből $15^{1}/_{16}$ hold belsőség, $267^{12}/_{16}$ szántóföld, $45^{14}/_{16}$ hold rét, $4^{8}/_{16}$ szabadszölő, 60 hold erdő, 105 h. legelő; 50 hold mivelésen kivüli, ut, gödör sat. A föld negyedik osztályba soroztatott. A határt keresztülszeli a Hargony pataka, mellyen tul egy része már Gömör megyében esik, a hajdani nemes lakosok e tekintetből két megyében gyakorlák tisztválasztási st. jogukat, terheket azonban csak Borsodban viseltek. Van itt 11 nemesi telek, mellyeket részint helyben 33 házban, részint vidékin lakó nemesek birnak és mivelnek, régi urbériség a határban nincs. Lakosok összes száma 186 lélek, kik 4 zsidón kivül róm. katholikusok s leány-egyházuk S.-Némethihez tartozik. Kézmüves a helységben nincs. Kőszénbányája igen gazdag, s gr. Nádasdy Tamás által haszonbéreltetvén, terméke a betléri vasgyárba hordatik. Birtokos családok: Széles, Bán, Gecse, Bárdos, Bekény.

Czered, magyar falu, Nógrád vgyében, 727 kath., 7 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határja nagy és hasznos. F. u. gr. Keglevics, gróf Turoczkay, s m. t. Ut. p. Losoncz.

Czernadula, puszta, Somogy vgyében, Lakócsához tartozik.

Magyar-Czernya, nagy magyar hely, Torontál vgyében, Csősztelekhez 1 órányira: 213 házzal. 1864 kath., 4 evang., 8 ref., 8 zsidó lak., kath. szentegyházzal, s nevezetes dohánytermesztéssel. F. u. Csekonics János.

Német-Czernya, német falu, Torontál vmegyében, Haczfeldhez 1 órányira: 1508 kath., 6 evang., 24 óhitü lak., kath. paroch. templommal. F. u. Csekonics János.

Rácz-Czernya, rácz falu, Torontál vmgyében, Német-Czernya mellett: 236 kath., 6 evang., 2816 n. e. óhitü, 10 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, 113 egész telekkel. F. u. Csekonics János.

Czernyina, tót falu, Zemplén vgyében, Jankócz fiókja: 209 kath. lak., 672 hold szántóföldel. F. u. Marjássy, Poturnyai. Ut. post. Nagy-Mihály.

Czernobara, rácz-magyar falu, Torontál vmegyében, nem messze Csókához: 128 kath., 530 n. e. óhitü, 2 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, $38^{5}/_{8}$ egész telekkel. F. u. a Marczibányi család.

Czerova, tót falu, Nyitra vármegyében, Jablonczhoz $^{1}/_{2}$ órányira; 600 kath., 20 evang. lak. F. u. a korlátköi uradalom. Ut. p. N.-Szombat.

Czerova, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához 2 órányira: 605 óhitü lak. s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Czerovina, puszta, Nyitra vármegyében, Assa-Kürth filiája, 11 kath. lak.

Kis- és Nagy-Czétény, két egymáshoz közel lévő magyar helység, Nyitra vmegyében, Nyitrától délkeletre $1^{3}/_{4}$ órányira. Az első 254 kath., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templommal; a második 856 kath., 12 zsidó lak. — Határa mindkettőnek róna, és igen termékeny, rétei igen tágasak s kövérek; erdeje nincs; legelője elég. A Czétény pataka két malmot hajt. F. u. az esztergomi érsek.

Czibakháza, magyar mezőváros, Külső-Szolnok vármegyében a Tisza bal partján, Szolnokhoz délre 3 mfdnyire, 2500 lak., kik csaknem mind r. katholikusok, anyatemplommal. Határa 5000 hold, mellyből 1300 hold vizjárás, 300 hold homokos kerti szőlő, 1800 hold szántóföld és kaszáló, közbenesö füzfás 30 h. Jobbágy kezeknél levő $28^{1}/_{2}$ telekbe és a város hivatalnokai fizetésébe biratik

Digitized by Google

minden majorsági föld nélkül a megnevezett szántóföldi mennyiség, megjegyezvén azt, hogy e város megszállásától fogva 1717-től magát mindig haszonbérbe birta, időnként megujitott szerződések mellett a földesuraságtól, t. i. a Földváry nemzetség fiu és leányágától osztatlanul; valamint Gyügér 2400, és Sárszög 2700 holdból álló pusztákat is. Földe $^2/_3$ homokos, $^1/_3$ feketés; legjobban terem a kétszeres, árpa, zab tiszta buza kevéssé. A marhatenyésztést az árvizek nagyon korlátolják. A Tiszán itt híd volt, de a függetlenségi háboru alatt elpusztult 1848-ban. Nagyobb tavai: a Sulymos és Székestó, melyek legnagyobb szárazságban sem száradnak ki. Országosvásárt 4 tart, u. m. márt. 21., máj. 30., sept. 15., nov. 18-kán, kirakóvásárt a marhavásárral együtt. Hetivásárjai hétfőn nem sokat érnek.

Czifer, tót mező-város, Pozson most F.-Nyitra vgyében, a Pozsonból Nagy-Szombatba vivő országutban. Nagy-Szombathoz $1^1/_2$ órányira. Lakja 860 kath., 260 zsidó. Kath. paroch. templom. Synagóga. Ékesiti az uraság csinos kastélya, kertje, s több gazdaságos épületei. Határja róna, szántóföldje sok és szép rozsot, buzát, zabot, árpát, kolompért terem; legelője szük; rétjei jók. F. u. nagy részt gr. Zichy Károly, de birnak benne még egynehány nemesek is.

Kis- és Nagy-Czigánd, 2 magyar falu, Zemplén vmegyében, 25 kath., 1978 ref., 16 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Ezen helységet a Tisza, a Hosszurét mocsárjai, s némelly erdőségek egészen körülveszik s mintegy elszigetelve áll a többi faluktól. Lakosai hajdan czigányok voltak, s a tárkányi várhoz tartoztak. Szántóföldje 248 hold; legelője, szénája, nádja, fája, hala, csikja, marhája, sertése bőséggel. F. u. báró Sennyei, b. Bánfy, Vay, Ibrányi. Ut. p. Ujhely.

Cziganyesd, vagy Pakalesd, Pantasesd - Cziganyesd, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez $^3/_4$ mfd., 649 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Urb. szántó 112, rét 48, legelő 64; erdő nincs. Van egy patak. Birja a váradi görög püspök.

Czigányfalva és Tomkafalva, oláhul Cziganyesti, oláh falu, Bihar vmgyében, a Lakságon, Telegdhez északra $1^3/_4$ órányira 205 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 3878 hold, mellyből urb. szántó 232, rét 120, szőlő 3, majorsági szántó 23, rét 40, erdő 3400 hold. — Földe könnyü homokos agyag; szilva, körte, alma és vad gyümölcs nagy bőséggel; a Rézhegyen vaddisznók, őzek, farkasok. — Folyóvize a Gyepes, melly halat, rákot szolgáltat. — Birja gr. Batthyáni Arthur és Ferdényi család; t. i. Czigányfalva a Ferdényié, Tomkafalva gr. Batthyánié.

Cziganyócz, orosz falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz 1 mfdnyire: 11 r., 120 gör. kath., 18 zsidó lak., vasas ásványos fördővel, s derék erdővel. F. u. a kamara.

Czigel, tót falu, Nyitra vgyében, Bars vmegye szélén; 369 kath. lak. Határa sovány; erdeje nagy. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Czigelka, orosz falu, Sáros vgyében, Gáboltóhoz északra 1 mfd. a galiczíai határszélen: 12 római, 588 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Határa hegyes kősziklás és sovány. Szép erdő. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Bártfa.

Czigla, orosz falu, Sáros vármegyében, Zboróhoz keletre $1^1/_2$ órányira, a galiczíai országutban: 10 r., 295 g. kath., 17 zsidó lak. Két sava-

Digitized by Google

nyuviz-forrás. Vizimalom. A makoviczi urad. tartozik.

Czigoró, puszta, Békés vgyében, nagyobb részt nádas rétségből áll.

Kis-Cziklin, horvát falu, Vas vgyében, gr. Erdődy György gyepüfüzesi uradalmában, 120 kath. lak.

Német-Cziklin, (Koth-Zicken), német falu, Vas vgyében, gr. Erdődy György gyepüfüzesi uradalmában, 200 kath. lak. Ut. p. Szombathely.

Oláh-Cziklin, (Spicz), német falu, Vas vmgyében, szinte gróf Erdődy Györgyé, 343 kath. lak.

Vas-Cziklin, (Eisen-Zicken), német falu, Vas vgyében, szinte gr Erdődyé, 150 kath. lak., szűk és sovány határral. — A két utóbbi hely a vörösvári urad. tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Czikó, német falu, Tolna vármegyében, ut. post. Bonyhád. Lakja 1300 kath., 23 zsidó; paroch. templom. Dombos határa közép termékenységű; van szőlőhegye, erdeje; dohányt termeszt. — Birja a Perczel család.

Czikóháza, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Harmacz mellett, 10 kath. lak. F. u. többen.

Czikola, 2 részre, u. m. Alsó- és Felső-Czikolára, osztott puszta, Fejér vmegyében, Adonyhoz 1 óra, termékeny róna határral, nagy birkatenyésztéssel. Az adonyi urad. tartozik, mellyet a gr. Zichy János örök. birnak.

Czimena, tót falu, Trencsén vgyében, Nyira vmegye szélén. Táplál 12 kath., 4 zsidó lak. Erdeje szép, de földje a hegyoldalban sovány. A báni uradalomhoz tartozik.

Czinkota, Pest-Pilis m. tót-magyar-német falu, Pesthez 1 mfd., a kassai országutban: 229 kath., 712 evang., 6 ref., 6 zsidó lak. Evang. anya-, kath. filial. templom. Határának nagyobb része homokos, de elég termékeny; bora nem sokat ér; legelője juhtartásra alkalmatos. F. u. Beniczky nemzetség.

Czirák, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz keletdélre $5\frac{1}{2}$ mfd., rónaságon, 720 r. kath., 20 zsidó lak., paroch. templommal. Határa 2653 $\frac{16}{100}$ hold, mellyből szántóföld 1767 $\frac{58}{100}$ hold, rét és legelő 799 $\frac{20}{100}$ hold, gyümölcsös és erdő nincs. Fekete földje terem rozsot, buzát, árpát, zabot, bükkönyt. Birja: gróf Cziráky Antal; továbbá Dőry Ádám, Horváth József, Gaal László, Németh László, Bertha és Bors családok.

Czun, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 260 ref. lak., és anyatemplommal. A Dráva partján feküdvén, mind ettől, mind az Almás árvizeitől sokat szenved különben gazdag határa; makkos erdeje bőséggel; sok sertést tenyészt. Ut. p. Siklós.

Czundra, németül Tschurndorf, horvát-német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz nyugotra 2 mfd., 170 kath., 90 evang. lak. Hegyes határa sovány, s van 348 hold szántóföldje, 28 hold rétje, $7\frac{6}{8}$ urbéri telke. Birja h. Eszterházy Pál.

D.

Dab, magyar falu, Pest-Solt vármegyében, a Dunának egyik ágához közel, Dömsöd szomszédságában, ut. p. Laczháza. Lakja 557 reform., 44 kath., 9 evang. 28 zsidó. Ezek közt 40 telkesgazda, 44 zsellér, 32 lakó, 17 mesterember, 3 kereskedő. Ref. anyatemplom. A majorsági szántóföldek, szőlők, erdők kiterjedését nem tudom; de hozzávetőleg 1000 hold,

Digitized by Google

urbéri szántóföld van 547⅜ hold, kaszálló 274 hold 800 □ ölével, szőlő 63 hold, a sziget vagy füzes 70 hold, melly haszonbérben használtatik. Földje homokos, rozsot, burgonyát jól, kukoriczát silányul terem; legelője vízenyős levén, marhája gyakran megmételyesedik. Birtokosai: Nagy István, Burián Károly és Pap László zálogosok; örökös birtokosok gr. Ráday, Pletrich, Szentmiklósy és Nagy István.

Dabas, (Alsó és Felső), Pest-Pilis vm., 2 egymáshoz közel fekvő magyar-tót falu, Pesthez délkeletre 5 mfd. 875 kath., 256 evang., 528 ref., 190 zsidó lak. Ref. anya-, kath. fil. szentegyház; számos urasági lakházak és kertek. Határuknak egy része sárga, a többi fekete homok, melly minden gabonát jól megterem. Szőlőskertei, legelője, rétjei elégségesek. F. u. Halász, Sigray, Segesváry, Jeszenszky, Konkoly, Dinnyés, Kovasóczy, Kecse, Mészöly, Bielek, s m. t. Ut p. Inárcs.

Dabolcz, Bereg-Ugocsa vm. magyar falu, 354 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földe termékeny volna, de határából a Fekete-Eger mocsár, mellyet a lassan folyó Hodos vize képez, sokat használhatlanná tesz. F. u. többen. Ut. p. Halmi.

Dabróka, puszta, Veszprém vgyében, N.-Kamond mellett.

Dabrony, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Devecser. Lakja 370 evang., 293 kath., 30 ref., 120 zsidó, kath. és evang. anyatemplomokkal. Róna határa mindent jól terem; erdeje van. A somló-vásárhelyi urad. tartozik.

Dacsó, puszta, Hont vgyében, Bátorfalu mellett.

Dad, magyar falu, Komárom, most Esztergom vmegyében, Tatától 1²/₁₆, ut. p. Neszmélytől 2¹/₁₆ állomásra, emelkedett dombos vidéken, egy tó partján, közel szép tölgyes erdejéhez, a Tatától és Komáromból Moornak menő utak összejövetelénél. Határát nyugotról Szák, északról puszta Parnak, és Kömlőd, keletről Kecskéd, délről Bokod és puszta Sz.-Erzsébet keritik. Fekete földe sikeres tiszta buzát terem. Van két kis tava, mellyek közül egyik halastó; szőlőhegye egyik a moori út mellett, másik az erdőszélben, kevés szorgalommal miveltetik, pedig az ugynevezett Kanászhegy jó bort teremne. A Kecskéd felüli határszélben folyik el az Általér, e vidék legnevezetesb pataka, melly külömböző határok vizeiből gyülvén össze, e vidék majd minden vizeit a tatai nagy tóba viszi. Dad és Szák legmagasabb részén állanak a megye gesztesi és tatai járása laposabb vidékének s a vizosztó vonal Dadtól Parnaknak, s a kocsi Teke várnak menvén, innen a keletre eső vizek mind az Általérbe, Tata felé; az északnak esők pedig a nagy-igmándi vizeken át Ácsnak sietnek, az igmándi nagy tótól Dunába szakadásokig Czonczó nevet vevén fel. A falu szélén van egy nagy urasági major. Urbéri telek 48¹²/₃₂, telkesgazda 71, zsellér 58. Lakja 728 reform., 374 r. kath., 26 ágostai, 7 zsidó, 73 nemes család. A lakosok jelleme nyerseség, s földmüvelésen kivül sokan marhakereskedéssel foglalkoznak, leginkább összel adván el javitott jármas marháikat a csalóközieknek tavaszig hitelre. Kath. és reform. anyatemplomok. Birja gróf Eszterházy Miklós.

O-Dád, puszta, Fejér vgyében, Ozorához ½ óra, igen termékeny határral, szőlővel, erdővel. Közbirtokosoké.

Dada, Szabolcs vm. magyar falu, a Tisza mellett, Dob és Lök közt: 516 római, 49 g. kath., 10 evang., 1539 ref., 130 zsidó lak., r. kath. és

Digitized by Google

ref. anyatemplommal; gazdag, termékeny határral, 27 3/8 első oszt. egész telekkel. F. u. gr. Gyulay, Bónis, Désy, Marjássy, Lónyay, Patay, Szikszay, Sovány, Zatureczky. Ut. post. Tokaj.

Dada, puszta, Somogy vmgyében, a veszprémi püspök karádi uradalmában.

Kapos-Dada, puszta, Somogy vmegyében, Kaposvárhoz 1 1/4 mfd. Többen birják.

Dágh, tót falu, Esztergom vármegyében, egy völgyben, ut. post. Dorog. Határa dombos és völgyes; földje sárga agyag; melly kétszerest és zabot szüken terem. Van 23 egész urbéri telke, 452 r. kath. lakosa, paroch. templommal. Bora nem sokat ér. Birja az esztergomi káptalan.

Dája, puszta, Fejér vmgyében, Perkátához 1 óra, 180 lakossal, homokos de termékeny határral, szőlőskerttel. E határban több hamvvedreket, agyagedényeket, láncsákat ástak már ki. Közbirtokosok birják.

Dáka, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápához délre 1 óra, 400 ref., 200 kath. lak., kath. és ref. fiók-templomokkal. Róna termékeny határát a Bitva néha elönti. Rétjei jó szénát adnak. — Erdeje a podári pusztán derék. Birja gróf Nádasdy Tamás.

Daka, puszta, Veszprém vgyében, Papkeszi mellett.

Dalaháza, puszta, Zala vgyében, Radhoz közel.

Dalmad, gyönyörü puszta, Tolna vgyében, Kocsolához 3/4 órányira, hg. Eszterházynak nagy fontosságu gazdászatával s juhtenyésztésével.

Dalmad, (Damodicze), Hont m. magyar falu, 284 kath. 14 evang. lak. Bort termeszt; jó lovakat nevel; legelője rétje igen hasznos. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Dalmi, puszta, Bihar v., lásd Fekete-Tóth.

Kis-Dályó, puszta, Nógrád vgyében, N.-Dalyó pusztával határos s Tarnóczhoz tartozik.

Nagy-Dályó, puszta, Nógrád vgyében, az Ipoly széles, regényes völgyében, Tarnócz, Kis-Dályó puszta, Törincs, Kis-Libercse, Vilke faluk közt. Kiterjed 1616 holdra, mellyből 20 hold belsőség, 480 hold szántó, 350 hold rét, 766 hold erdő, melly tölgyes és cseres, s alacsony hegyeken terül el. A többi határ róna, agyagos, néhol homokkal vegyes, kavicsos; néhol vadvizes; legjobban termi a rozsot, zabot, burgonyát, veres lóherét; de buzát, árpát, kukoriczát is terem. Az uraság itt 4000 darab igen finom merino juhot tart. Lakja 92 lélek, kik többnyire uradalmi cselédek. A határ szélén folyó Ipolyon derék malom áll. Van itt nagyszerü urasági épület, minden gazdasághoz tartozókkal ellátva; és egy szeszgyár. A puszta egészen majorsági birtoka özv. gr. Forgács Alajosnőnek, s a vilkei urad. tartozik.

Dályok, horvát falu, Baranya vgyében, 1700 kath. lak., fiók-templommal, nevezetes marha- és sertéstenyésztéssel, s dunai halászattal. Ut. p. Mohács. Birják Károly főherczeg örök.

Damak, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczitól északra 1 10/16, Edelénytől keletre 6/16 állomásra, délnek s nyugotnak halmokkal változó nyilt, keletről Abauj szomszédságában hegyektől keritett térségen. — Szomszédai Hegymeg, Tomor (ez Abaujban), Hongács, Balajt helységek s Edelény felől a sápi puszta. Határkiterjedése 1380 hold; ebből 45 hold belsőtelek 436 hold szántóföld, 413 hold rét, 117 hold szőlő, 338 hold erdő, 31 használaton kivüli. Urbériség 11 1/2 telek, második osztályu. —

Digitized by Google

Lakóház van 69, lakos 372, u. m. 20 r. kath., 3 gör. kath., 345 ref., kiknek helyben van anyaegyházuk és 4 zsidó. Birtokosok: Máriássy, Bernáth, Fejérváry, Ragályi, Danis, Szathmári-Király, Jakabházy, Török, Pogonyi, Szemere, Fekete, Huszt, Dapsy, Gondos, Orogy, Szilva, Sipos, Somogyi családok.

Damasd (Garan-), Bars m. magyar falu, a Garan jobb partján, Lekér mellett: 463 kath. lak. Szénája bőven lévén, sok marhát nevel, s kár hogy termékeny földjeit a Garan néha elönti. F. u. a lekéri apátur. Ut. p. Kéménd.

Damasd (Ipoly-), Hont m. tót falu, az Ipoly bal partján, a Dunához $^1/_4$ mfd. 401 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, 2 vizimalma, létenyésztése, s egy régi omladozott vára. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. post. Vácz.

Damócz, Zemplén v. magyar-orosz falu, Helmeczhez délre $1^1/_2$ órányira: 57 római, 322 g. kath., 4 ref. 12 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal; 471 hold szántóföldel. F. u. b. Sennyei.

Damonya, lásd Chernelháza.

Dámos, oláh falu, Bihar vgyében, kősziklás hegyek közt, Bárodhoz délre 2 mfd. 180 n. c. óhitü lak., anyatemplommal, $16^4/_8$ urbéri telekkel, roppant erdőséggel. Birja gróf Batthyáni József.

Dancsháza, magyar falu, Bihar vgyében, szép rónaságon, Debreczenhez 4 mfdnyire, a Váradról Pestre vivő országutban, 800 lak., kik többnyire reformatusok, helybeli pappal. Határa 3000 hold, mellyből szántó 1200 hold, kaszáló 300 hold, legelő 1000 hold, lapály 470 hold, szőlő 30 hold, erdeje nincs. És mind ez, csekély urbériséget kivéve, majorsági birtok. Földe fekete és szikes. Birják a Bagosy, Balku, Gál, Harangi, Oláh, Ujj, Szőke, Virágos, Nagy családok igen számos ivadékai. Határában folyik a kék Kálló vize.

Dánfok, puszta, Békés v. Békés város mellett.

Danielki, népes puszta, Árva vm., Podvilkhoz $1^1/_2$ óra: 80 kath. lakossal.

Danisócz, Szepes v., tót falu, Iglóhoz keletre $1^1/_4$ mfdnyire: 200 kath. lak. F. u. gróf Csáky. Ut. post. Lőcse.

Dankócz, vindus falu, Vas vármegyében, a lendvai uradalomban, kopár köves vidéken, 93 evang., 50 kath. lak.

Dány, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, két lassan emelkedő domb aljában, közepén a falu felső végén fakadó pataktól átmetszve, ut. post. Bagtól délre $1^1/_2$ órányira. — Lakja 1500 lakos, kik csaknem mind róm. katholikusok, paroch. templommal. — Dombos határán szántóföldje barna agyag, minden nemü gabonát jól megterem, jó bora és jó dinnyéje van; legelője azonban homokos; erdeje nagy és szép. Határában 4 apró forrás van, és egy Dánysár nevü mintegy 50 holdnyi mocsár. Telkesgazda 95 számláltatik. — E helység igen régi eredetü s már harmadik helyen fekszik, a régi telkeinek nyomai most is láthatók. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Dány-Sz.-Miklós, (Alsó, Felső), Pest-Pilis vm. puszta, 105 kath. 50 ref. lak. F. u. Nagy-Körös városa, s a gróf Beleznay nemzetség.

Danyád, Szathmár vm. magyar falu, Czégénytől csak egy utcza választja el. A ref. templom itt van. Határa ollyan, mint Czégényé. F. u. Kende, Ajtay. Ut. p. Szathmár.

Dara-Sztarina, Zemplén v. két egymással összefüggő orosz falu,

Digitized by Google

Szinna fil. 21 római, 910 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. kath. templom.; hegyes erdős határ, 1431 hold szántóföld. F. u. Révész. Ut. p. Nagy-Mihály.

Darah, Szathmár v. magyar falu, Szathmárhoz 1 órányira, a Szamos mellett: 64 római, 79 g. kath., 184 ref, 7 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplommal. Határa három nyomásbeli és igen termékeny; rétje kétszer kaszálható; tölgyes erdeje két szakaszban; gyümölcsösei szépek; a Szamoson malmokat tart. F. u. Eötvös, b. Józsikánő, Kállay, Buday.

Darány, magyar falu, Somogy vgyében, közel a Drávához, ut. post. Istvándi. Van 1300 ref., 60 kath., 20 zsidó lakosa, ref. anyatemploma. Határa igen nagy de homokos; erdeje és szőlőskertjei vannak. Birja gróf Széchenyi Pál.

Darázs, horvát falu, Baranya vgyében, a Karasicza mellett, közel a Dunához, 1650 kath. lak., paroch. templommal. Határa igen termékeny; rétje a Duna szigetjében sok; bort termeszt és halászatot üz. A béllyei urad. tartozik. Ut. p. Bezdán.

Darázs, Nyitra m. tót falu, a Nyitra viz mellett, Nyitrától északra egy órányira, igen kies vidéken. — Számlál 756 kath. lak. Régi gothus kath. temploma nézésre méltó; szántóföldei középszerük; rétei kétszer kaszálhatók; erdeje s malma van. F. u. a nyitrai püspök.

Porpácz-Darázs, magyar falu, Vas vm., lásd Porpácz.

Darázsi, (Draschovicz), Hont m. tót falu, Szebelébhez $^3/_4$ mfd., 35 kath., 159 evang. lak. Evang. templom. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Dárda, mezőváros, Baranya vgyében, ut. p. Eszékhez $1^1/_2$ órányira, felette termékeny lapályon, 1200 kath., 600 n. e. óhitü, 20 protestans, 250 héber lakossal, kik német, magyar és szerb nyelven beszélnek. Gazdag határát délről lápos térség környezi, mellyen keresztül a rómaiak egész a Drávaig erős töltést csináltak. Követte őket Soliman török császár is, ki Eszéktől fogva Dárdáig 8565 lépés hosszu s olly széles töltést készittetett, hogy 3 kocsi egymás mellett elmehetett, de mellyet Zrinyi Miklós 1664-ben elrontatott. IV. Mahomed ismét helyreállitá, de jelenleg a mocsárokban csak némelly karókat lehet észrevenni. Utczái egyenesek és tágasak; van itt derék uraságí kastély és angolkert, kath. és óhitü anyatemplomok, synagóga. Marha- és sertés-tenyésztése virágzó; tölgyes erdeje nagy. Feje egy uradalomnak, mellyhez 23 helység és 6 puszta tartozik, s mellyet jelenleg Lippe herczeg bir.

Kis-Dárda, német falu, Baranya vármegyében, közel Eszékhez, 180 kath. lak. A dárdai uradalomhoz tartozik.

Dargó, Zemplén v. orosz falu, Gál-Szécshez $1^1/_2$ órányira: 40 római, 229 g. kath., 10 ref., 18 zsidó lak. 241 hold szántóföld. Erdő. F. u. Szemere, Szilassy s m. Ut. p. Vecse.

Darma, Ungh v. magyar falu, Eőr mellett: 128 róm., 56 gör. kath., 48 ref., 52 zsidó lak. F. u. Orosz, Csató s m. Ut. p. Ungvár.

Darnó, Pozson m. magyar falu, a Szigetközben, Hedervárhoz $^1/_2$ órányira. Számlál 672 kath. 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Rétjei, földjei termékenyek; erdeje szép; káposztája kapós; juhtenyésztése nevezetes. F. u. gr. Viczay. Ut. p. Győr.

Darnó, Szathmár v. magyar falu, F.-Gyarmathoz közel: 4 római, 7 g. kath., 170 ref., 8 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa trágyázva elég termékeny; erdeje és belső gyümölcsösei vannak. F. u. Izsák, Morvay, Osváth, s m. többen. Ut. post. Szathmár.

Digitized by Google

Darnya, Gömör v. magyar falu, ut. p. Rimaszombathoz délre 2 mföldnyire; a Macskáspatak mellett: 81 kath., 485 ref., 14 evang. lak. Róna és dombos határa egyaránt igen termékeny; rétje, legelője elég. F. u. gróf Dela Motte, Vajda, Koós, Patay örökösök s m.

Darócz, magyar falu, Baranya vgyében, az eszéki országutban, ut. p. Eszékhez 1 óra, 950 ref., 15 kath. lak., ref. anyatemplommal. Határában sok posvány kiszárittatván, szénája bőséggel. A Duna ereiben jövedelmes halászatot üz. A béllyei főherczegi urad. tartozik.

Darócz, Beregh v. magyar-orosz falu, ut. p. Beregszászhoz 1 mfdnyire: 11 r. kath., 418 ref., 210 g. kath. lak. Ref. anyaszentegyház.— Földe nem sok, de mindent jól terem; erdeje igen nagy, s lakosi sok faedénycket, hordókat csinálnak s messze elhordják F. u. Lónyay, Darvay, Vitéz s m.

Darócz, Ungh v. orosz falu, Unghvárhoz $^3/_4$ órányira, a szerednyei postautban: 48 római, 512 gör. kath., 14 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Szőlőhegy. F. u. a kamara.

Darócz, Dravcze, Sáros v. tót falu, Berzeviczéhez északra egy órányira: 461 római, 33 gör. kath., 29 evang., 30 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Meglehetős föld és rét. Kastély. F. u. b. Berzeviczy s m.

Fülpös-Darócz, Szathmár v. magyar falu, a Szamos mellett, közel Matolcshoz: 4 római, 31 gör. kath., 200 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. — Három nyomásbeli földei mindent bőven teremnek; rétjei középesek; legelője, fája elég; belső gyümölcsös, káposztás, szőlős, veteményes kertjei jók, különösen sok diófája van. F. u. Ilosvay, Gulácsy, Moldvay, s m. Ut. p. Szathmár.

Király-Darócz, Szathmár v. magyar-oláh mező-város, ut. p. N.-Károlyhoz délkeletre $2^1/_2$ mfdnyire a Kraszna vize mellett: 605 római, 1185 g. kath., 631 ref., 90 zsidó lak., róm., és gör. kath. és ref. anyatemplommal, synagógával, vizi malommal. Feketeszántófölde dúsan termi a tiszta buzát; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje, szőlőhegye és tágas legelője van. F. u. nagyobb részben a gr. Károlyiház, s még Gerzon, Irinyi, Linkner, s t. m.

Lénárt-Darócz, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $2^{10}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^4/_{16}$ állomásra, 349 lakossal, kik mind r. katholikusok s többnyire nemesek. Fiók-szentegyháza Csernelyhez tartozik. Határa 1034 hold, mellyből $19^{10}/_{16}$ beltelek, 457 hold szántó, 194 rét, 45 szabad szőlő, 200 erdő, 90 legelő, 37 hold müveletlen; s mind majorsági birtok $12^1/_{12}$ nemesi telekre oszolván, mellyből bir $1^1/_2$ Bardos Mihály, 1 Benke, Dobay család, s a csernelyi plebánus, ismét $3^1/_3$ Benke, Dobay; $2^1/_2$ Bardos Ferencz, $2^3/_4$ Bardos György, 1 Kis Pál, s Bardos család. A föld $^2/_3$ részben homokos s kavicsos, $^1/_3$ igen jó termő fekete föld, melly föleg tiszta buzát, rozsot, árpát, kukoriczát, s az ugarban burgonyát terem.

Nagy-Darócz, magyar falu, Nógrád vgyében, 753 kath. lak., igen jó határral, és kövér rétekkel. Többen birják. Ut. p. Zelene.

Panyi-Darócz, magyar falu, Nógrád vgyében, az Ipoly szép széles völgye nyugoti oldalán, a bányavárosi országutban, ut. p. Losonczhoz $^3/_4$ mfd. Lakja 76 házban 390 kath., 30 evang., 6 zsidó. Határa 2511 h., mellyből 138 hold beltelek, 619 hold szántóföld, 452 hold rét, 226 hold legelő, 1034 hold erdő, 42 hold árkos legelő. Ebből urbériség 60 hold beltelek, 253 hold szántó, 144 hold

Digitized by Google

rét, 28 hold legelő. Majorsági belsőség 78 hold, szántó 366 hold, rét 308 hold, legelő 198 hold, haszontalan 42 hold, erdő 1034 hold. Az erdő egyuttal közös legelő. A föld általában lapály, lassan emelkedő dombokkal, agyagos homokkal vegyes, néhol vadvizes; legjobban termi a tiszta buzát, zabot, veres lóherét, burgonyát. Rétjei az Ipoly mellett terülnek el, melly gyakran kiönt. Szép szarvasmarhát, de lovakat is jókat tenyészt. Van itt kath. paroch. templom, 6 uraságí lakház, és egy kis patak Kohári nevü. Birtokosok: Vattay Dánielnő, Básty Sándor, Gellén Károly, Szentiványi Bogomér, Horváth Lajosnő, Okolicsányi Péter, Pongrácz Antal, Fáy József, Draskóczy Gábor, Csikány Gábor, Plachy Zsiga, Bohunka, Sztankovics, Urbányi.

Puszta-Darócz, Szathmár v. magyar falu, közel Szathmárhoz: 5 római, 110 gör. kath., 160 reform., 7 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa szük, de termékeny; erdeje szép, rétje igen jó szénát ad. F. u. Nagy, Barkóczy, Boros, Péchy s m. t.

Tibold-Darócz, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól $1\frac{8}{16}$, Egertől $1\frac{5}{16}$, u. p. Harsánytól $\frac{10}{16}$, Kácstól $\frac{4}{16}$ állomásra, alacsonyabb hegyes vidéken, egy igen kies völgyben. Határkiterjedése 8873 hold, ebből beltelek 220 hold, szántóföld 3861, rét 579, erdő 2762, szőlő 638, legelő 487, terméketlen hely 278, utak sat. 48 hold. Urbéri kéznél van 680, majorsági 3760 hold szántóföld és rét, a Jánfalu puszta birtokot is ide értve. A legelő közösen használtatik. A szőlő kilenczed dézma alatt van. A föld hegyes völgyes, sok helyt köves, másutt vadvizes; a határ déli része azonban nagyon jó fekete föld, minden gabona-nemet gazdagon terem. De a lakosok a földmivelésre, még inkább a ló- és szarvasmarhatenyésztésre elegendő szorgalmat nem fordítanak. Lakosok összes száma 2173, kik közt 1258 r. kath., 810 ref., 14 ágostai, 91 zsidó. Férfi 1209, nőnemü 964. Mindnyájan magyarok. Van itt 29 telkes gazda, 65 házas zsellér, 92 lakó, 19 kézmüves mester. A r. kath. anyaegyház 1750 ujitatott meg, anyakönyvei 1746-on kezdődnek, temploma Sz.-Erzsébet tiszteletére; hozzá tartozik a kácsi leányegyház is. A ref. leányegyház Sályhoz van kapcsolva. A zsidóknak is van helyben synagógájok. A két keresztyén felekezet jól rendezett iskolái dicséretes említést érdemelnek. Van itt egy igen jeles magán iskola is. Épületei közt a Majthényiak, gróf Péchy, Szalay, Fáy urak csinos lakházaik kitünnek. Van két pálinkafőzőház is. A határon s a helységen is keresztülfoly a kácsi meleg patak, melly 3 malmot hajt. Említésre méltó még egy kut, mellynek vize a köszvény ellen a nép által már több izben csodás jótékonysággal használtatott, mignem bizonytalan ok miatt a tulajdonos földesur által behányatott. Az itteni kőbányában évenkint sok faragott kövek készítetnek. Birtokosai a helységnek: gr. Péchy Szilárd, báró Majthényi László, Majthényi György, Szalay Antal, Fáy Barnabásnő, Fáy Alajos, Fáy Antal, Gyurcsányi Gábor, Almásy József, Okolicsányi Ferencz, Egyed Imre, Csizik Károly.

1601. Daróczy Erzsébeth, Korpás Menyhért neje, itteni egész részbirtokát Bethes Péternek elzálogositja.

1663. Baratnaky Zsigmond, indit pert végrehajtó parancs mellett, Tolvaj György, Csanády János és egyebek ellen, Darócz, Doroghma, Nagy-Mihály, Geszth, Pél helységekben, továbbá Fejéregyháza, Bikk, Oszlár, Váralja, és Leányfalva, Borsod megyei pusztákban fekvő árva jószágai kibocsátására.

Digitized by Google

1701. E helységben bizonyos részbirtokban, mint Pély pusztánál látható, a Szepessy család igtatást nyer.

1714. Négyesi Szepesy János, felső-bükki Nagy István részére kiadott végrehajtó parancs mellett folytat pert Kovács János és György, Fazekas János, és Bódis István ellen, Darócz, Sály, Pély, Nagy-Mihály, Bikk, Eszlár, Doroghma, Geszt helységekben fekvő s Tabold Sigmond kihalása czime alatt tiszta igtatással nyert részbirtokok kibocsátása iránt.

1733. Borsy Katalin, micsoda ellenmondási pert kezdett e birtokra nézve, Oszlárnál látható.

1769. Bánóczy István, József, János és Éva, Darócz, Sály, Kács, Geszth, Doroghma, Nagy-Mihály, Pély, Fejéregyháza, Nádasd, Kondo, Paraszt-Bikk, Várallja és Leányfalva helyeken levő részbirtokaikat felfizetés mellett Borsy Anna és Katalinnak elzálogositják.

Darufalva, németül Draszburg, horváth falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz 1½ mfd. a németujhelyi országutban, 820 kath., 6 zsidó lak., fiók-szentegyházzal. Lakosai nagy termetükről nevezetesek. Határa hegyes és róna; van 880 hold szántóföldje, 54 hold rétje, 106 hold szőlőhegye, és 826 hold többnyire fenyves erdeje. Bora savanyu; földje középszerü. Birják ⅓ hg. Eszterházy, ⅔ részben gróf Zichy Miklós, kinek itt szép kastélya és kertje van, s itt az egyik sétatéren a hársfák megforditattak, és igy a gyökerekből ágak, az ágakból pedig gyökerek lettek, mi különös alakot ad a fáknak.

Daruvár, német falu, Temes m., Krassó vmegye szélén, Temesvártól 6 mfd. dombon, 850 r. kath. lak., kik közt 37 magyar, paroch. anyaegyházzal. Határa 6723 hold 67 □ öl, mellyből majorsági földek 3743 hold 67 □ öl, többnyire ekealá való; urbéri szántó 1920 hold, rét 640 hold, legelő 320 hold, kerti veteményekre 160 hold. Földe sárga agyag, s nagyon kivánja a trágyát. Daruvár dombos fekvése miatt kutait nagy költséggel tartja fen. Jelenleg 32 öles mély négy kut van a faluban; a vizet lovak használatával meritik.— Obienda nevü völgyben, egy 10 öl mély savanyu-vizeskut vagyon. Birtokosai: a k. kincstár, Daruváry, Reményi, gr. Nemes családok.

Darva, Máramaros v. orosz falu, Técsőhöz északra 2 mfdnyire: 3 római, 548 gör. kath., 9 ref., 14 zsidó lak, jó legelővel, erdővel. Van görög kath. anyatemploma. F. u. többen, és a Darvay nemzetség innen veszi eredetét.

Darvas, magyar-oláh falu, a Sárréten, Bihar vgyében; ut. postája Nagyvárad 5 mfd. Lakja 516 reform., 23 r. kath., 412 n. e. óhitü, kik magyarul is beszélnek; 19¼ urbéri telek után földes-gazda 63, zsellér 37, lakó 23. Reform. és óhitü anyatemplomok. — Róna lapályos határa mintegy 5000 hold, mellyből urbéri szántóföld 542 hold, kaszálló 228 hold; a többi majorsági szántó, rét és közös legelő. Földje el van élve, és sok helyt szikes, leginkább csak kétszerest terem, más termény, kivált tengeri nem igen diszlik. Az állattenyésztés felette csekély lábon áll. Birtokosai: a Molnár, Baranyi, Borbola és Olasz családok.

Dasztifalu, magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 4 mfd., 381 kath. lak., szép kastélylyal. Van 665 hold jó buzát termő szántóföldje, 25 hold rétje, 571 hold cserés-tölgyes erdeje. Birja a gr. Viczay család.

Dautova, magyar falu, Bács vgyében, a Dunának egy ága mellett, ut. p. Bajától délre 2¼ mfd., 2500 kath. lakossal, és templommal. Földje

Digitized by Google

homokos. Birja a kamara. Határa 1100 □ ölével 9957 hold, mellyből urbériség 82⅜ urb. és 2⅜ szabad telek után 2967 hold szántó, 1936 hold rét és beltelek, 600 hold jó, 514 h. homokos legelő, 320 hold szőlőskert. Uradalmi birtok: 1060 hold lágyfa erdő a Duna mentiben, 1410 h. nádas, 1020 h. mocsár, 130 h. utak.

Dávidháza, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövő. Lakja 280 reform., 38 kath. Sok legelő. Birják többen.

Dávidháza (Ó), Beregh vm. orosz falu, a Latorcza jobb partján, ut. p. Munkácshoz nyugotra 1 mfd. 9 r. kath., 245 g. kath., 69 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn, Komjáthy, Szikszay, Bornemisza s m.

Dávidháza (Uj), (Davidkovo), Beregh v. orosz-magyar falu, a Latorcza bal partján: 801 g. kath., 204 ref., 19 zsidó lak. Görög kath. s ref. egyházak. Határuk róna s a tisztabuzát is szépen megtermi, szénájuk sok és jó, de fájuk kevés, s az árvizektől is szenvednek. F. u. gróf Schönborn.

Dávidréve, puszta, Honth vmegyében, Kiskeszi határához tartozik.

Dávidvágás, orosz falu, Zemplén vmegyében, a Bánszka hegyek alatt, ut. p. Szinnye. Határa 3000 h., mellyből a 18 telkes és 5 zsellér földben van 460 hold szántó, 180 h. rét; majorsági föld 50 hold, a többi cserjés bokros erdőség. Földje minthogy a hegyek nyugoti oldalán terjed, elég sovány, de szorgalom mellett megtermi a gabona minden nemét. A lakosok különösen szép ökröket nevelnek. Lakja pedig 30 római, 530 görög kath., 20 zsidó, óhitü paroch., és kötemplommal. Patakja egy malmot hajt egy kerékre. Birják a helységet ugyanazok, kik Bánszkát.

Dávod, puszta, Somogy vármegyében, közel Böhönyéhez, Festetics Antalé.

Deákfalva, (Sz.-Helenával együtt), (Diakova), Thurócz m. tót falu, a Jordán patakja mellett: 15 kath., 125 evang. lak. Rétje, legelője jó; földje középszerü. F. u. a Révay fam. Ut. p. Th.-Zsámbokrét.

Deákföld, puszta, Sopron vármegyében, Zsebeháza mellett, mellynek határából szakíttatott ki. Kiterjedése 400 hold szántóföld és rét. Birja a pápóczi prépost.

Deáki, Pozson m. népes magyar falu, Galantához 1½ mfd. Nyitra vármegye szélén. — Van 1108 kath., 476 ref. lak., kath. és ref. anyatemploma, nemes curiája, nevezetes szép tehenészete. Szántóföldjei sikon fekűsznek, s termékenyek a rétjek, legelőjök sok, azért mind a marha mind a juhtenyésztés szép divatjában van. Lakosai kendert, és dohányt is termesztenek. F. u. a Sz.-Mártoni főapátur. Ut. p. Szered.

Deáki, puszta, Zala vgyében, Nyirád mellett.

Debercsén, Nógrád m. vegyes magyar-tót falu, 186 kath., 14 evang., 4 zsidó lak. Földje kevés; legelője elég; rétje jó. F. u. a báró és nemes Prónayak. Ut. p. B.-Gyarmat.

Debreczen, igen régi és nevezetes királyi város Észak-Bihar v.-megyében, homokos rónaságon, Pesthez 24, N.-Váradhoz, mellynek kerületéhez csatoltatott, 7 mfdnyire, saját postahivatallal. Hosszas kerekded formára van épitve, s kerülete 1 mérföldet foglal el. Utczái hosszak és szélesek, s nagy részt egyenesek is, de kövel nincsenek kirakva. Az ó város maga mély és széles árokkal vétetik körül, s bele 8 kapu vezet. Az árkon kivül van az Ispotály nevezetü külváros egy reform. szentegyházzal, több uj ültetvény, és az idegen kereskedők köből s deszkából épült sá-

Digitized by Google

torai utczákra felosztva, mellyek különben lakatlanok, de a hires 4 országosvásár alkalmával megnépesülnek, ezekben árulván a mondott kereskedők portékáikat. A házak többnyire földszintiek, cseréppel és zsindelylyel fedettek, ámbár itt ott nádasokat is láthatni még. Csaknem mindenikhez tágas kert és udvar tartozik. Nevezetesebb épületei: a roppant nagyságu, 2 toronynyal ékesitett uj reform. szentegyház a városnak csaknem kellő közepén; közel hozzá a kétemeletes collegiumi épület; a ref. ó-szentegyház magas bádogos tornyával; a piaristák zárdája és szentegyháza, mellynek alapját gr. Csáky cardinal vetette meg 1726-ban; a városháza; sóház és dohánygyári épületek. — Népessége ezelőtt az 50,000 számot is meghaladta, hanem a mostani összeirás, mint irják, csak 33,000 főt talált, ha ugyan ki nem felejtettek azon igen számos lakosok, kik a tanyákon, erdőkben és szőlőkben tartózkodnak állandóul. Vallást illetőleg mintegy 2000 r. katholikust, kevés ágostait kivéve, mindnyájan reformatusok 5 lelkészszel. Nyelvre nézve pedig mind tős gyökeres, erős, izmos, el nem korcsosult magyarok.— Fő foglalatosságuk a földmüvelésen és a baromtartáson kivül, a nyers termékekkel, s barmokkali kereskedés, és a kézmüvesség mindenféle alakban. Különösen emlitést érdemelnek: a vásári magyar szabók, szürszabók, gubacsapók, csizmadiák, csutorások, pipacsinálók, fésüsök, vargák, szijgyártók, kik Magyarország nagy részét bejárják kézmüveikkel. A szorgalmas fehérnép pedig a szappanfőzésben és kenyérsütésben tünteti ki magát és méltán, mert a debreczeni szappan fejérségére és könnyüségére, ugy szinte a buzakenyér is országszerte hiresek. A hentesek százanként veszik őszszel s hizlalják a sertéseket, s Szepes, Gömör, stb. megyéket Debreczen látja el szalonnával. — Kereskedői közt 2 szilárd könyvkereskedő is találtatik, mi nagy ritkaság hazánkban. Van itt a reformatusoknak virágzó Collegiumok, melly Magyarországon legnagyobb tanintézet a reformatusoknál, 12 rendes tanárral, az alsó osztálybeli változó tanitókat ide nem számitván, jeles könyvtárral és physicai gyüjteménnyel. Továbbá találtatik itt egy kir. kath. gymn. a piaristák alatt; városi könyvnyomda, jó karban levő árvaház, harminczad-posta-lóhivatal. Négy országosvására a pesti után egész Magyarországon legnevezetesb.

A város roppant határa kelet felől Szathmár vármegyéig szögellik, fekszik Bihar és Szabolcs vmegyékben, szinte 10 mfd. hosszaságban a Tiszáig nyulva; szélessége két, néhol 1 mérföld, a gr. Gyulaiak birtokában levő macsi és hegyesi puszták közt pedig alig fél mérföld. A keleti oldalon nagyobb részt erdőség van, u. m. Gut, Fancsika, Pacz, Savóskut, Halap, Bánk, Nagycsere, Monostor és az Apafája. Ezen erdőségek lapályain terjedelmes kaszállók léteznek, mellyek polgárok által biratnak. Észak felől egy órányi járásra a várostól fekszik Hadház felé Pallag 4000 holdas puszta, melly haszonbérbe van adva; ugyancsak észak felől a Nagyerdő másik oldalánál van helyezve a böszörményi utban a folyási igen termékeny s nehány száz holdra menő kaszálló. — Ezután következik a város körüli több ezer holdat tevő legelőgyep, mellynek éjszaki és keleti oldala felé fekszik maga a város, szőlőskertektől körülövedzve. Dél felől a legelő és Ondód puszta mentiben Szepes és Ebes polgári tanyákkal rakott puszták helyezvék; keleti oldalában pedig a várostól ¼ órányira a szepe-

Digitized by Google

si 900 holdas nagy részben szántóföldnek is használható városi kaszálló. — A város körüli legelőn tul nyugot felé kezdődnek az ondódi pusztán a háztelkek után eső földek egy tagban, mindegyik ház után mintegy 30 annyi nagyságu föld mint a belső telek; s valamint a külső pusztán tanyákat, ugy ezeket is elkülönözve birhatják a tulajdonosok, de eddig el nem adhatták külön házaik nélkül. Az ondódi pusztán tul egybefüggésben esik a hegyesi polgári tanyákkal rakott puszta, mellyhez kebeleztettek Vajdalapos, Fertő, Kis és Nagy-Álomzug, Lengelaposa nevü puszta-részek. E pusztának Kösü vize mentiben fekvő része Kösüszegnek neveztetik. Az Elep szélét, a hortobágyi nagy legelő felé, körülövedzi a Kadarcs vize, melly a Tisza árjából vevén táplálékát, száraz években kiszikkad. Az elepi pusztán tul van a Hortobágy-melléki több □ mföldre menő gyeplegelő, mellynek azonban rendkivüli árviz idején csak kis része marad szárazon, de hátasabb részeiről hamar lefoly a viz, más része folyvást sásos, gyékényes, zsombikos, kevés hasznu legelőt ad. A Hortobágy vizénél a pesti országutban van a városi nagy vendégfogadó, s hozzá közel a mátai 600 holdas városi és a malomzugi nehány száz holdas kaszállók. E nagy terület, mellynek közepét a Hortobágy hasitja, általában szikes vegyületü, melly jó tápláló füvet ad ugyan, de keveset, és hamar szárazság áll elő. E hiba főleg megvan a kir. kincstártól birt Zám és Ohat pusztákon, mellyeken az eke alá mivelhető, vagy kaszállónak használható föld nem tesz többet 7000 holdnál. E szántóföldek nem debreczeni polgárok által használtatnak, hanem a körülfekvő tiszai helységek bérlik ki évenkinti kiosztás szerint, olly módon, hogy egy hold földtől egy köböl tavaszi életet aduak, s a város kaszállóin egy napot dolgoznak. Az ohati pusztán van a város majorja, a felügyelői lakkal, hol a város ménese is tanyázik. E tisztség körébe tartozik a haszonbérlett földekre felügyelni, azokat kiosztani, egyszersmind a városnak mintegy 100 kanczából s ehhez alkalmazott csikókból álló méncsének gondját viselni. A ménes szükségén felüli takarmány erdélyi ugynevezett purzsásoknak adatik ki, kik juhseregeikkel télre a tiszamelléki lapályokra levándorolnak, s áttelelvén itt, miután juhaik leelleztek, Sz.-György nap után ismét visszatérnek Erdély bérczeire. A polgári tanyák, mint mondók, a szepesi, ebesi, macsi, kis- és nagyhegyesi s elepi pusztákon vannak elhintve. A tanya-földek birtoki mennyisége mezei törvény által van szabályozva, három nyilastól kezdve (egy nyilas = 9000 □ öl) minél kisebb terület tanya-felfogáskor nem adatik, fokonkint feljebb 16 nyilasig, melly körülbelől 130 holdat tesz. E földmennyiségen kivül van mindenkinek ház után való földe, melly 30-szorta nagyobb a belső teleknél. A tanya és ház utáni földeken kivül is osztatnak még két és hét évi haszonvételre, mérsékelt bérért, szántóföldek, mellyek ürgenyilasoknak neveztetnek. Az erdei kaszállók mennyiségének is van mértéke, t. i. 10 boglyásnál többet egy polgár nem birhat. Minden nyilas után joga van a polgárnak a városi nagy legelőn 5 darab öreg szarvasmarhát vagy lovat, vagy e helyett 50 darab juhot vagy sertést legeltetni, igavonó marháin, s a városban tartott tehenein kivül; ezenfelüli legelőbér fizetletik. — Debreczen, mint pecsétje vallja, már a 13-ik század második tizedében városi joggal birt, oklevelekkel mindazáltal sza-

Digitized by Google

badságait a 15 századnál feljebb nem tudja vinni. 1405-ben Buda kiváltságait nyerte meg, ekkor az is rendeltetvén, hogy kőfallal kerittessék, de hogy ezek valaha felépültek volna, semmi sem bizonyitja. — 1410-ben Zsigmond király Szklabonya várral együtt Baliczky Andrásnak 13 ezer forintért elzálogositotta. — Később Belgrádért György ráczországi despota kapta meg cserében több várossal és várral egyetemben, de ez Debreczent a nagy Hunyadi Jánosnak engedte. Jánosról hátramaradt özvegyére Szilágyi Erzsébetre szállott. — Mátyás király adományából Zápolya János vette át. Mátyás halála után 1490-ben a Rendek Corvin Jánosnak ajándékozták; ez Debreczent s több más helységet 1492. Derencsényi Imrének 8 ezer arany forintért zálogba adta, később ismét Zápolya családra jutván. II. Lajos eleste után I. Ferdinand Debreczent Chevlár Móre Lászlónak ajándékozta; Zápolya János pedig mindjárt országlása elején Ártándy Pál máramarosi főispánnak engedte, s ezt a birtokban I. Ferdinand is megerősitette. Debreczen birtokosai közt olvashatni Seredy Gáspárt is, ki ezt I. Ferdinandtól zálogban kapta. — Az 1538-ban történt és 1552. megujitott egyezkedés következtében, Debreczen II. Jánosnak, Zápolya örökösének visszaadatott. — Ennek halála után mindég az erdélyi fejedelmek birták; végre koronánk alá jutott, és mielőtt Rudolf 1600-ban, és I. Leopold 1689. régi szabadságait uj adományokkal erősiték, sokféle viszontagsága, s a török és tatár seregek által szenvedett számtalan nyomorai után 1693-ban ujra a királyi városok sorába vétetett, s 1715-ben beczikkelyeztetett. — Az 184⁸/₉ ki magyar forradalomban polgárainak az aradi ostromnál s az erdélyi harczokban kitüntetett vitézsége által lett híressé, —ki nem ismerné a debreczeni „veres pántlikások“ nevét? — még inkább pedig az által, hogy a pesti országgyülés s a magyar kormány 1849 elején Debreczenbe tétetett át, és a nagy reform. egyházban mondta ki Kossuth Lajos kormányzó az apr. 14-ki határozatot, t. i. Magyarország függetlenségét Ausztriától.

Végre Debreczennél történt aug. 2-án azon ütközet, mellyben h. Paskevics és Konstantin cs. főherczeg 80000 muszkával, Nagy-Sándor magyar tábornok 13000 főnyi seregét hirtelen meglepve, egészen szétszórta; ámbár a muszkák is igen sokat vesztettek, 2 tábornokuk elesett, s a magyar tüzérséget a hivatalos muszka hadituditás is kiemelte. De bezzeg meg is lakolt ezért a szegény Debreczen, mert ez 3 napig a muszka és kozák és cserkesz seregek prédálásának vala átengedve; de mégis fel nem gyujtatott mint Losoncz.

Debréte, magyar falu, Borsod vmgyében, a megye északi csucsán, Szendrőn felül $^{15}/_{16}$ állomásra, erdős hegyektől keritett szük völgyben. Határa 2114 hold, mellyből 21 h. beltelek, 377 h. szántóföld, 111 hold rét, 1580 hold erdő, 25 h. használatlan. Urbéri telek 10. Lakja 73 római, 84 g. katholikus, 45 református, 4 zsidó. Birja gr. Keglevich János.

Debrő (Al.), Heves v. német-magyar falu, a Tarna mellett, Egerhez 2 mfdnyire: 1521 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja első osztálybeli, s egészen sik; az itt termő dohány legjobbnak tartatik az országban; rétje, legelője elég s fája is van. Német lakosai lassan-lassan elmagyarosodnak. Feje ez egy uradalomnak, melly a Grasalkovich hg. család birtoka volna, de megvette gr. Károlyi György.

Debrő (Fel.), Heves v. magyar falu, csekély távolságra Al-Debrőhöz,

Digitized by Google

mellynek javaiban ez is részesült. Lakja 1738 kath., kiknek itt paroch. szentegyházuk van. F. u. a debrői uradal.

Debrőd (Jászó), Abauj v. magyar falu, Jászóhoz délre 1 órányira: 659 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a Jászói prépostság.

Decs, magyar falu, Tolna vgyében, ut. p. Szekszárdhoz 1 óra, 2000 lak., kik csaknem mind reformátusok, anyatemplommal. Tágas legelőjét az árvíz járja; fejér bora az egész országban az elsők közt foglal helyet; a stomfovai erdőben hajdan egy kolostor volt. A bátaszéki uradal. tartozik.

Décs, Árad v. oláh falu, hegyes, erdős vidéken, Deznához délre 2 mérföldnyire: 15 kath., 911 óhitű lak., s anyatemplommal.

Décs (Kis- és Nagy), Békés v. puszták, s a szarvasi határhoz tartoznak.

Décs, Nyitra m. puszta, Recsény filiál. 32 kath. lak.

Décser, Békés v. puszta, a Sebes- és Fekete-Körös közt fekszik, s többnyire nádas tavakból, itt ott erdőből s kaszállóból áll.

Decső, (Daczow), Sáros v. tót-orosz falu, Hétharshoz $^1/_4$ mfd., 246 római, 263 g. kath. lak. Kath. fil. temploma közös a gör. hitűekkel. Termékeny határ. Erdő. F. u. gr. Szirmay.

Nemes-Déd, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Nemes-Vid. Lakja 900 ref., 450 kath., 130 zsidó, ref. anya, kath. fiók-templommal. Határa termékeny s több nemesek birják.

Déda, oláhul Gyída, oláh falu, Bihar vgyében, a Berettyó mellett, a Debreczenből Erdélybe vivő postautban, Margita és Kémer közt postaváltással, 220 g. kath., 30 földes, 8 zsellér lakossal, $4^2/$ urbéri telekkel. Gör. kath. anyaegyház. Határa kiterjed 634 holdra, s ebből szántóföld 167 hold, kaszálló a benne levő cserjésekkel 235 h., szőlőhegy 162 hold. Legelője és erdeje nincs, hanem van bizonyos cserjés helye, melly a rétek felszabadultával legelőnek használtatik = 70 h. A szántóföldből ismét 162 h. urbéri, 5 majorsági, kaszállóból 155 urb., 80 majorsági, dézmás szőlőhegy 110, majorsági 52, gazos hely 70 h. Földje szurkos, agyagos, kövecses, szinte munkálhatlan, s azért leginkább tengerit terem, de keveset. Bora jó. Folyóvize a Berettyó, melly határát elválasztja a több szomszéd határoktól, s egyuttal a kaszállókon keresztülfolyik. Birtokosa: gróf Károlyi György.

Déda, magyar falu, Bereg vgyében, a Tiszaháton, ut. p. Beregszászhoz 1 mfdnyire, 600 ref., 168 görög, 23 római kath., 10 zsidó lakossal, ref. anyatemplommal. A gyagos fekete földje mindent megterem; fája, szénája bőséggel. De leginkább nevezetes timsógyáráról, mellyet a szerencsétlen Perényi Zsigmond báró birt. Állandóan dolgozik e gyárban 16 munkás, kik télen át timsókő-ógetéssel foglalkoznak, a nyári 8 hónap alatt a munkások száma 25-el szaporittatik. A timsókövek a báró saját nagy-muzsaji bányáiból hozatnak. Készül évenként 3200—3500 mázsa kitünő jóságu timső, helybeli ár szerint 6 pengő forintjával. A helységet többen birják.

Dedasócz, Zemplén v. orosz falu, Lyubisse fil. 210 g. kath., 9 zsidó lak. 267 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky. Ut. p. N.-Mihály.

Dédes, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $2^1/_{16}$, u. p. Kazinczitól $^{15}/_{16}$ állomásra, a Bánvölgy közepén kies nyilt vidéken, melly ugyan a helység déli részin elnyuló szikiánál keskenyre szorul, de ismét kiterülvén, a távolabb eső magas hegyeken, zordon erdők közt e-

Digitized by Google

mélkedő szikla-gerinczekkel, közelebbről kellemes fekvésü szőlőhegyekkel, s szelid lejtőjü szántóföldek közt, gazdag rétekkel gyönyörködteti a szemet. $^{2}/_{16}$ állomásra a helységhez éjszakkeletre fekszik Tapolcsány, szomszédai továbbá keletre Tardona, délkeletre Malyinka, délre Visnyó, nyugot s éjszakra Nekeseny s a tapolcsányi határ. A határ kiterjedése a hozzá tartozó Várerdő pusztával, hiteles felmérés szerint, 4184 hold 253 □ öl, mellyből különösen e helység határára csik 3426 h. 387 □ öl, u. m. beltelek: majorsági 19 h. 422 öl, urbéri 39 h. 276 öl; szántóföld majorsági 473 h. 841 öl, mellyből a jobbágyoknak különös szerződés mellett ki van osztva 238 h. 312 öl, az uradalom saját használatában van 235 h. 529 öl; urbéri szántóföld 573 h. 1108 öl, r. kath. papé 20 h., ref. papé 20, összesen szántóföld 1087 h. 749 □ öl; rét összesen 250 h. 856 öl, mellyből majorsági 76 h. 231 öl, urbéri 156 h. 1035 öl, a két papé 4 h., közönségé 13 h. 790 öl. Szőlő 106 h. 1145 öl, u. m. 8 h. 24 öl majorsági, 98 h. 1121 öl dézmás. Erdő 1861 h. 322 öl, bokros helyek 24 h. 760 öl, sziklás s haszontalan föld 12 h. 206 öl, közlegelő 25 hold. Várerdő puszta 757 hold 1066 □ öl, ebből 5 h. beltelek, 28 h. 466 öl szántóföld, 4 h. 600 öl rét, 720 h. erdő. Legmagasabb része a határnak a várhegy, mellynek tetején messzire mutatja romjait a hajdan híres dédesi vár. A várhegygyel szomszédoz van a Dezsőkő, ez alatt beomladozva a Dezsőlyuk, a várerdő keleti részin másik lyuk is van az ugynevezett Szunyogos. Nevezetes csucsok még a Szalacsikő az országut mellett, Nagyhó a falu délkeleti részin, melly barlangjában a czigányoknak ad szállást. A falun keresztülfoly a Bán pataka, melly itt a várerdőből jövő Barócz patakkal növekszik. A helység határa már szabályozva levén, a tagosítás is 1848-ban megkezdetett. A föld a völgyekben fekete homokos agyag, a hegyeken nyirok, vagy kavicsos agyag, néhol vadvizes, de az egész határ általában első-osztályu, tavasziból rendesen 7—8 maggal fizet, megterem minden gabona-nemet, de leginkább, kétszeres, zab, tenkely, kukoricza, burgonya termesztetik; kender igen jó, s házi szükségre sok; gyümölcs, kivált szilva bőven terem. A takarmány-termesztés is divatban van, de csak az uraság földein. A szép fekvésü szőlőhegy a vidéken legjobb fejér asztali bort, melly azonban több évek multán érik meg, néha pedig aszut is ad. A földek 3 osztályra hasitatnak, mindegyikben 4 dülővel. Felszabadulás előtt a földektől 9- és 7-d. dézma adatott, papi dézmáért az egri érseknek 24, helybeli r. kath. lelkésznek 5 pft. fizettetett. Az állattenyésztés alacsony fokon áll, de az uraságí juhászat, melly mintegy 1200 nemes birkát számlál, nemcsak jeles finomsága s okszerü kezeltetése miatt érdemel említést, hanem azért is, mivel legrégibb nemes nyájjal bir a megyében. A lakosok magyar juhot, meglehetős szarvasmarhát, jó faju sertéseket tenyésztenek, de kevés mennyiségben. Lakosok száma 110 házban 689 lélek, u. m. 339 fi, 347 nő, vallás szerint r. kath. fi 115, nő 122; ref. fi 206, nő 202; evang. fi 11, nő 7, zsidó 3 fi, 6 nő. A r. kath. és reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, mellyekhez Tapolcsán is csatoltatott. A felszabadult 21 urbéri telket birja 28 fél, 2 háromnyolczad, és 25 egy negyed telkes, összesen 55 gazda, egy egész telek ára felszabadulás előtt 400 váltó forint körül állott; urbéri zsellér van 20, majorsági szinte 20. A bognárságot a lakosok magok üzik. Van bolt, koresma, pálinkaház, két kerekü malom a helységben. Az

Digitized by Google

épületek közt említést érdemelnek a pálakővel fedett uraságí gazdasági épületek s ezek közt különösen a cseh modorra épült juhaklok; a ref. templom igen sáros helyen épült s vizzel vétetik körül. Van a határban egy vashámor Latinák testvérek birtokában, mellyben van egy fristüz, s pudli, s dolgozik benne 10 kovácslegény, haszonbére 300 pft, nyers vasat Gömör megyéből szerez. Ez előtt papirgyár is volt itt, de ez megszünvén, helyébe mássa épült, mellynek haszonbére 1500 pft. Meszet sokat égetnek az uraság részire, s helyben van mészkő s épületkőbánya. Földesúr gr. Serényi János.

A falu feletti hegyen hajdan paulinusok temploma s klastroma volt; sokkal inkább említést érdemel ennél a fennebb is már említett dédesi vár a várerdő felett, a messze látszó várhegy tetején. E vár hajdan egy volt Perényi legerősebb várai közül, 1566-ban legutolsó parancsnoka volt e várnak Kávásy László. Ez időben Házán basa vadcsoporttal ostromlá a várat, mielőtt azonban bevette volna, Kávásy sulyos nyavalyában esvén meghalt, a várőrség nagyobb része kétségbe levén a vár megtarthatása iránt; nagyobb részt onnan elszéledt, a megmaradt kisebb rész azonban, gyávaságnak tartván a védtelen feladást, eltökélé azt utolsó csepp vérig oltalmazni, s vezér hiányában, Bory Istvánt, ki csak néhány nappal előbb jött a várba, parancsnokká emelék; Házán basa megtudván a várbelick szándékát, a várat tüstént ostrom alá vetette. 15 napig folytonosan tartott az ostrom, s ekkor már a vár falai s bástyái annyira omladozni kezdének, hogy Bory, megmaradásukat többé nem remélhetvé, miért is a rejtekeket puskaporral ellátván, ugy készitette el a tervet, hogy az 16-ik nap reggelén levegőbe repüljön, s éjszakának idején megmaradt seregével bátorságos helyrè menekült. Házán basa másnap reggel védtelenül foglalá el a várat, mig azonban serege a várépületeit kutatná, az levegőbe repült, s több mint 400 embere elveszett, mellyen való boszujában Házán basa a várat földig lerontatá, s az fel sem is épült többé, s ma már csak az erős várkapu oszlopai állanak fenn, s itt ott a bástyák romjai látszanak.

Dédes, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Baksa, 130 kath. lak. Többeké.

Dedina nobilium, tót falu, Árva vgyében, 222 kath., 14 evang., 18 zsidó lak. Több uraságí lakházak. Vizi malom. Földesurak: Dedinszky, Kanyerka, Zsuffa, Buján, sat.

Dégh, magyar falu, Veszprém vgyében, Fejér vgye szélén, Ozorától északra $1\frac{1}{2}$ órányira, ut. p. Sár-Bogárd. Van 853 kath., 614 reform., 15 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemplomokkal. Ékesiti az uraság pompás kastélya, egy ritka szépségü angolkerttel. Az ide tartozó roppant pusztákon nagy fontosságu gazdaság üzetik. Van itt kitünő merino juhtenyésztés, gulya, telivér-ménes, és schweiczi tehenészet. A haszonvehetlen mocsáros, homokos helyeket, viruló rétek és fiatal erdők váltották fel. Birja Festetics Antal, cs. k. kamarás.

Dejtár, Nógrád m. magyar falu, 1157 kath., 2 evang. lak. Határja róna és gazdag termékenységü; szőlőt mivel, s az Ipoly vizén jövedelmes malmot bir. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Dejthe, (Dochticz), Nyitra m. tót mváros, a Bláva mellett. Számlál 1204 kath, 1 evang., 48 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa termékeny; erdeje szép van: papirosmalom. F. u. gr. Erdődyné. Ut. p. N.-Szombat.

Dekanyesd, oláh falu, Bihar

Digitized by Google

vgyében, egy dombtetőn, ut. postája Várad 3 mfd. 423 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Fekete és fejér agyagos határa a trágyát nagyon megkívánja, s számlál 188 h. szántóföldet, 110 h. rétet, 854 h. erdőt. Majorság az erdőn kivül semmi. Birja a váradi deák püspök.

Deklesin, vindus falu, Zala v.-gyében, a belatinczi uradalomban, 420 kath. lak.

Délegyháza, Pest - Pilis m. puszta, Bugyihoz nyugotra. 28 kath., 6 ref. lak. F. u. a Jeszenszky és Halász nemzetség.

Deléthe, (Dalecice), Sáros v. tót falu, Jernye fil. 54 római, 38 gör. kath., 21 evang. lak. F. u. Szinnyei Merzse nemz. Ut. p. Bertót.

Delinyest, Krassó v. oláh falu, erdők és hegyek között, Karánsebeshez 3 ¼ mfdnyire: 8 kath., 513 óhitü lak., s anyatemplommal, szilvásokkal, igen termékeny szántóföldekkel. Birja Manzsiorli család.

Kis-Dém, puszta, Veszprém v.-gyében, N.-Dém szomszédságában, a rédei gr. Eszterházyaké, és több közbirtokosoké.

Nagy-Dém, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa. Lakja 700 kath., 180 evang., 160 zsidó, kath. és evang. fióktemplomokkal, synagógával. Dombos határa középszerű; szőlőhegye, erdeje, tágas legelője van. A Balaton patak itt egy tón folyik keresztül, s kifolyásánál malmot hajt. Birják a Szabadhegyi család, s mások többen.

Demecser, Abauj vm. magyar falu, Forróhoz mintegy ¾ órányira: 321 r. kath.; 10 g. kath., 19 evang, 190 ref., 13 zsidó lak. Kath., reform. szentegyház. Bortermesztés. F.u. többen.

Demecser, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza mocsárjai közt, ut. p. Berkeszhez ¾ órányira. Határa 8561 hold, mellyből száraz 4250 hold, a többit a Tisza árja boritja, de ez is jobbára kaszállással és nádvágással használtatik. Földje homokos, de trágya után mindent megterem, különösen káposztát, lent, kendert és dohányt. Lápszénája, nádja nagy bőséggel, hala pedig még nagyobb mennyiségben van. Vándorló lápjai Demecsernek is vannak. Lásd Kék falu leirását. Találtatik itt a lápok közt egy régi földvár. Ezt majdnem 1000 holdnyi felette mély és soha ki nem apadó mocsár övedzi. Népessége 839, kik kevés kivétellel, reformátusok, helybeli anyatemplommal. Salétromfőző 40 van e helységben, és Elek Pál urnak egy szeszgyára. Belső birtokosok: Elek Pál, Teremy János, Szabó János, s többek ezen családból, Györy György, s többek e családból; külső birtokosok: gr. Barkóczy család, Vay Dienes, Répásy János, Józsa Ignácz és László, Zoltán Miklós. A közlakósok 244 hold szántó és kaszálló földet birnak.

Deménd, Heves v. magyar falu, Egerhez délre 1 mfdnyire: 764 kath. lak. F. u. az egri érsek.

Déménd, (Domendicze), Hont m tót falu, Magyarádhoz ½ mfd. 720 kath., 20 evang. lak. Kath. paroch. templom. Földjei termékenyek; tölgyes erdeje derék; szőleje is van. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Deményfalva, (Demanova), Liptó m. tót falu, 43 kath., 261 evang. lak. Urasági több lakházak; nagy erdő; hires fürész-malom, nevezetes barlang csepegő kövekkel. F. u. többen. Ut. p. Okolicsna.

Demesin, Liptó m. tót falu, 16 kath., 10 evang. lakossal a Vágh völgyében. F. u. a Demke család. Ut. p. Bertelenfalva.

Demeter (Szent), Gömör várm. puszta, Hubó mellett: 5 ref. lak.

Deméthe, Sáros v. tót falu, a

Digitized by Google

Székcső vize mellett, Töltszékhez éjszakra $^3/_4$ órányira: 528 kath., 4 zsidó lak. Első osztálybeli határ. Erdő. Két kastély. F. u., b. Meskó. Ut. p. Eperjes.

Fazekas-Dencs, puszta, Somogy vgyében, az iharos-berényi uradalomban, szép erdővel, és 160 kath. lak.

Szőke-Dencs, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Nemes-Vid. Van 560 kath., 93 evang. lakosa, ev. fiók egyháza és iskolája, derék erdeje. Birja a Vécsey család.

Denesháza, magyar falu, Baranya vgyében, vizenyős lapályos vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa $1818^2/_8$ hold, mellyből urasági szántó $101^2/_8$, rét 50, erdő 600 hold, melly legelőkép használtatik, tiszta erdő 398 hold, urbéri szántó 414, rét 244, közös legelő 50 hold. Földje az árvizek és vizenyőség miatt nem sok haszonnal müvelletik. Lakja 125 kath., 402 ref., és 5 zsidó. A mosgói urad. tartozik; s van egy ref. anyatemploma.

Denek, Nógrád m. puszta, Rónhány filial. 18 kath. lak.

Dengeleg, Szathmár v. magyaroláh falu, N.-Károlyhoz délre $2^1/_4$ mfdnyire, az Ér vize mellett: 28 római, 745 g. kath., 332 ref., 54 zsidó lak., ref. s g. kath. anyatemplommal. Róna határa gazdag fekete föld; rétjei jók; erdeje az uraságnak és helységnek is van; szőlőjök 1 órányira, hol jó borok teremnek. F. u. Becsky, Ócsváry, Zimány, Fényes, Bükk, Gencsy, s m. t.

Dengelegh, Nógrád m. tótmagyar falu, 125 kath., 503 evang. lak. Határja jó; rétje elég. F. u. b. Podmaniczky, Osztroluczky, s m. t. Ut. p. Hatvan.

Dengláz, Ungh v. orosz falu, N.-Láz mellett: 17 római, 300 gör. kath., 43 zsidó lak. Jó szőlőhegy. F. u. többen.

Denna, puszta, Somogy vgyében, a kaposvári uradalomban.

Denta, szerb-oláh-magyar mezőváros, Temes vgyében, a Berzava mellett, ut. p. Detta $^1/_2$ órányira, 2400 n. e. óhitü, 200 r. kath. lakossal, óhitü anyatemplommal. Róna határa a legszebb tisztabuzát, tengerit, zabot, árpát, repczét termi; rétjei kövérek. Hajdan rizset is termesztett. Van 126 $^7/_8$ egész első osztálybeli urbéri telke. Birja a kamara.

Kis-Dér, magyar falu, Baranya vármgyében, dombos vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa $932^2/_8$ hold, mellyből urbéri szántó $540^4/_8$, rét $92^4/_8$, legelő 46 hold, majorsági kert $3^6/_8$, erdő 250 hold; a legelő közös. Földje közép termékenységü. Birja a pécsi seminarium.

Dercsika, Pozsony m. magyar falu, Böstől nyugotra 1 mfd. 816 kath., 12 zsidó, többnyire nemes lakosokkal, s egy kath. paroch. templommal. Rétje, legelője sok lévén, a marha-tartást erősen üzik, juhot is tartanak. A helység mellett elvonuló posványság pedig nádat szolgáltat. Erdeje nincs, hanem széllyel ültetett füz-, éger-, jegenye-fákkal tüzelnek. F. u. nemesek. Ut. p. Somorja.

Derczény, Beregh v. magyar falu, Munkácshoz délre $1^1/_2$ mfd. a Szernye mocsár mellett: 4 r. kath., 5 g. kath., 618 ref., 8 zsidó lak. Ref. egyház. Földei termékenyek; erdeje igen szép, s azért lakosi sok faszerszámot, továbbá fejér cseréppipát készitnek. F. u. b. Perényi, Kállay, Dercsényi, Bőz, b. Vécsey, b. Sztojka.

Derecske, magyar mváros, Bihar vmgyében, Debreczenhez 2 mfd., róneságon, 6356 lak., kik 30 család kath. kivéve, reformátusok. Van itt r. kath. és ref. anyatemplom, gyógyszertár, s egy megyei magtár az itt tanyázni szokott lovasság részére, 86 kézmüves, 11 kereskedő. — Határa

Digitized by Google

13,866 hold, mellyben van szántó 3470 h., kaszáló 6596 h., szőlő 172 h., veteményes föld 128 hold, legelő 3500 hold; erdő nincsen. Földe kissebb részben homokos és dombos, nagyobb részben gazdag fekete agyag és homok, melly a rendes gabonanemeken kivül terem répát, petrezselymet, vöröshagymát, sáfrányt bő mértékben. Határában foly a Kék-Kálló vize, mellyben 1755-ben a keletiekhez hasonló gyöngyök találtattak. Országos vásárt négyet, és hetivásárokat minden hétfőn tart, a kirakó- és baromvásár egy napra esvén. E város feje egy uradalomnak, melly 16 nagy helységből áll, s herczeg Eszterházy Pálé, de ebben a lakosok nem urbér szerint, hanem szerződés utján birják szabad adásvevés mellett földjeiket, s innen az uraságnak e helységekben ugy szólván semmi majorsági birtoka nincs. E 16 helység közül 10, u. m. Derecske, Kaba, B. Ujfalu, Szalonta, Bagos, Sáránd, Konyár, Sas, Komádi, Félegyháza, a k. táblán hajdui kiváltságokat keresik. Derecskén curialis birtokosok: Torday Ferencz, Nagy Miklós, Jákó Sándor, Kovács Márton.

Derecske, németül **Draszmarkt**, német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz délnyugotra 3 mfd., 890 kath. lak., s paroch. egyházzal. Van 24¼ fertályos, és 56 nyolczados földesgazda, 900 h. irtásföld, 275 h. rét, legelő az erdő, melly 1600 hold; szőleje kivágatott. Földje középszerű; erdeje, melly egészen az uraságé, fenyő, tölgy, cserfákból áll. Birja hg. Eszterházy.

Derecske, Heves v. magyar falu, Parádhoz keletre 1 mfd. 1096 k. lak. Határa részint termékeny lapály, részint hegyes, erdős és sziklás. F. u. gr. Károlyi György, Kubinyi Ferencz, Andrekovics, Recsky, Ivády, Liszkay, Gomba, Kecskeméti.

Deregnyő, Zemplén v. magyar mváros, Butkához délre ¾ mfdnyire: 164 római, 76 gör. kath., 468 ref., 9 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny, róna határ. 873 h. szántóföld; kövér rétek. F. u. Lónyai. Ut. p. Nagy-Mihály.

Derekegyháza, roppant kiterjedésű, s igen szép és gazdag puszta, Csongrád vgyében, Holdmező-Vásárhely és Szentes közt. Elosztatik Belső és Külső-Derekegyháza pusztára, miután 1827-ben az egész puszta gr. Károlyi Lajos és István részére két felé hasittatott, Belső-Derekegyháza István, Külső-Derekegyháza Lajos grófnak jutván. Külső-Derekegyháza áll 10,159 $^{47}/_{1100}$ holdból, s határoztatik nyugotészakra Szentes határától, keletre a vásárhelyi közlegelőtől, délre a Belső-Derekegyházi pusztától. Külső-Derekegyháza ismét felosztatik három gazdaságra, u. m. 1. Lajoskedvi vagy Mágócsi, 2. Lajosszállási, 3. Lajostanyai majorságokra. A Lajoskedvi, melly a köznép nyelvén, a rajta keresztül kigyódzó holt folyó mederről Mágocsnak is neveztetik, áll 3481 $^{979}/_{1100}$ hold földből. Itt van egy csinos, izléssel épitett grófi kastély; egy 150 holdas angolkert; iskola a cselédek gyermekei számára, egészen a gróf költségén; egy 50 házból álló szegődményes kertésztelepitvény, uraság költségén épült lakházakkal; a kertészek esztendei bére készpénzben, élelemszerekben, s földben levén megállapitva, tartozásuk nehány napszám, leginkább pedig szakmányos munkák teljesitése. A Lajosszállási majorság 4477 $^{735}/_{1100}$ holdat foglal magában, s ennek területén létezik egy uj majorság Lászlótelek nevezet alatt, hol 25 házból álló szegődményes kertésztelepitvény van. Ezen majorságban van továbbá egy nagyszerű szeszgyár, gőzerőre épit-

Digitized by Google

ve. E gyárépület juhmosásra is használtatik és pedig nagy sikerrel, mert a hideg napok daczára már april hónapban folyamatba szokott vétetni, a mosás ben az épületben 7 ötven akós kádakban meleg vizzel történik, s hófejérségre tisztitja az uraság zsiros gyapjas juhait. 1833- és 1834-ben ártézi kútfurással is tétetett kisérlet, de ez a mester tudatlansága miatt nem sikerülvén, most helyette egy nagyszerű bővizű, 10 öl mély szivatyúskutja van, melly lóerő által árasztja vizét a mellette épült szeszgyárba, s ellátja a nevezett juhmosást. A Lajostanyai majorság területe 2199 $^{533}/_{1100}$ hold. — Általában a külsőderekegyházi gazdaságokban, okszerű földmüvelés, juhtenyésztés nemesitéssel összekötve üzetik. Azon földekre nézve, mellyek állandóul majorsági erővel munkáltatnak, következő vetésforgó divatozik: 1. trágyázott ugar, 2. repcze, 3. buza, 4. kukoricza, 5. árpa. Mindenik ága ezen elősámlált veteményeknek gazdag aratással jutalmazza a tulajdonost; átmérőleg terem egy hold föld 12 pozsoni mérő repczét, 13 p. m. buzát, 15 p. m. kukoriczát, 14 p. m. árpát. A szénatermesztés nagy területeket foglal el, s a luczerna és bükköny főágai a takarmánynak. Gyepkaszállók csak a laposabb téreken vannak; ellenben hasznosnak, majdnem nélkülözhetlennek tapasztaltatott jármos ökrök nyári és őszi takarmányául a vetett zöld kukoricza, valamint birkák és lovak számára vetetni szokott baltaczim. A földmivelés mind a 3 fő majorságban 104 bérest, 170 darab ökröt foglalkodtat, s czélszerű vas ekékkel, vas és tövis boronákkal, kapáló- irtó- és töltögető-ekékkel, vontató-taligákkal folytattatik. A föld általában fekete korhany és egészen rónaságon terül el. A birkák száma Külső-Derekegyházán 4 juhász számadó, 44 juhászbojtár gondviselése alatt, 15,500 darabra rug. Ennek szaporitása és nemesitése legkedvesebb törekvése a tulajdonos grófnak. A hágatás kitünő finom kosokkal évenként két szakban szabadon falkánkint történik, kivevén a pepiniere falkát, melly kézből hágattatik, felette jegyzőkönyv vitetvén. Egy egy darab vegyes nemü és koru birkára esik $1^{3}/_{4}$ font olly finom gyapju, mellynek mázsája 110—120 pengő forinton vásároltatik meg. — Külső-Derekegyháza gr. Károlyi Lajos alföldi birtokainak középpontja levén, itt székel az uradalmi felügyelő, az uradalmi juhászati intéző, mérnök, számvizsgáló. A gazdaságok és számadások vezetését egy kasznár és két ispán viszik.

Belső - Derekegyháza, melly ismét gr. Károlyi István birtoka, kiterjedésre, s földminemüségre nézve mindenben hasonló Külső-Derekegyházához; de a gazdaság és nemes birkatenyésztés is kitünő okszerüséggel kezeltetik, s szinte székhelye a vásárhelyi uradalom főtisztségének.

Derencsény, Gömör v. tót falu, Budikfalvához nyugotra $^{1}/_{2}$ órányira, a Balogh völgyében: 19 kath., 561 evang. lak. Evang. anyaekklézsia. Mind földje, mind rétje termékeny; erdeje van; s a lakosok szövőbordát készitnek, gyümölcsből, gabonából pálinkát főznek; sertéseket hizlalnak. Hegyei közül nevezetes a Benkowo, s ennek csucsán és tövében vannak a házak is épitve, továbbá a kősziklás Haj, melly a hires aggteleki hegyhez nagyon hasonlit, s belől szinte üreges. Északra fekvő köszirtjei jó meszet adnak, a délre fekvők keményebbek s márványhoz hasonlitnak. Van itt két barlang is, melly a magyaroktól Kis- és Nagy-Lyuknak neveztetik. A mi a helység régi állapotát illeti: a Balogh nemzetség egyik

Digitized by Google

ága magát a 14-ik században Derencsényinek nevezvén, e név alatt sokáig uralkodtak itt, s két várkastélyuk volt, mellyhez a hussiták egy harmadikat építettek. Ez utóbbikat Hunyady János, valamint Mátyás is fegyverrel elfoglalta, s földig rontatta. 1544-ben Derencsényi Pál, Széchy Lászlónak Derencsen levő nemesi udvarát megtámadván, s feleségét Thibay Orsolyát megsebesitvén; e miatt a Derencsényiek Derencs, Kápolna helységektől elestek, s kénytelenittettek a Széchy nemzetségnek átengedni. — Mostani birtokosai a derencsényi uradalomnak; hg Koburg s mások többen. Ut. p. Rimaszombat.

Derénk, Abauj- Torna v. magyar-tót falu, ut. p. Rosnyóhoz délkeletre 2½ mfdnyire: 407 kath., 11 ref. lak., sok erdővel, fürészmalommal, szénégetéssel, sovány kövecsés határral. F. u. hg. Eszterházy. A falu közelében nyugotra a magas kősziklára épült Szadvárt láthatod. Eredetét a hires Bebek nemzetségnek köszönhoti. 1566-ban Svendi Lázár cs. vezér ellen igen vitézül oltalmazta Patóczy Zsófia, Bebek Györgynek özvegye. A kir. Fiscus után Bocskay kezére került; majd Tökölyé volt; most pedig egy uradalommal együtt hg Eszterházy birja. I. Leopold egészen széthányat'a.

Deresk, Gömör v. magyar falu, Gömörhöz 3 órányira nyugotra: 998 kath., 7 evang. lak., paroch. templommal. Határa bőtermékenységü; a lakosok cserépedény-készitésből sok pénzt kapnak be. F. u. hg. Koburg.

Dereske, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa 1 óra, 400 ref., 250 kath. lak., ref. anya-, kath. fiók-templommal. Legelője igen jó, valamint rétjei is jó szénát adnak. Többen birják.

Dereszlény, Bars m. tót-magyar falu, 208 kath., 9 evang., 18 ref. lak. F. u. többen.

Alsó-Derna, oláh falu, Bihar vmegyében, a Rézaljján, Micskéhez 1 órányira, 575 n. e. óhitü, 2 r. kath., 7 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Határa 3900 hold, mellyből 1300 h. szántó, 600 hold rét, 200 hold legelő, 600 hold szőlő, 1200 hold erdő. Ezekből majorság 400 hold szántó, 100 hold rét, 150 hold szőlő, 1200 hold erdő. Földei hegyesek és soványak, de völgyeiben jó széna, s hegyein sok gyümölcs különösen szilva terem. Szőleje hires bort szolgáltat. Van határában egy patak, s egy fris forrás, melly nyáron igen hideg, télen lágymeleg. Birja Baranyi Lajos.

Felső-Derna, oláh falu, Bihar vmegyében, a Rézhegy tövében, erdők közt egy völgyben, Micskéhez 1 órányira, 3 zsidó, 355 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 1500 hold, mellyből 20 hold szántó, 30 h. rét, szőlő 2 hold, a többi erdő. Földe hegyes, völgyes és terméketlen; alma, körte, szilva bőséggel terem; sok sertést tart. Határában egy patak, hegyeiben kőszén kimeríthetlen mennyiségben, s folyó dohot találtatik. Birja Baranyi Lajos.

Dernő, Abauj-Torna v. magyar falu, ut. p. Rosnyóhoz keletre 1½ mfdnyire: 683 kath., 253 ref. lak. Kath. fil. anyaszentegyház. Kastély. Sok erdő és gyümölcs. Hegyes határ. Fürészmalom. Látni itt ritka jelességü vashámorokat. F. u. gróf Andrásy György.

Dérony, szerb-német falu, Bács vgyében, a Mosztonga mocsár mellett, Bácshoz ½ mfd., 1300 n. e. óhitü, 550 kath. lak., kath. és óhitü anyatemplomokkal. Földje lapályos és salétromos. Birja a kalocsai érsek. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 9221 hold, mellyből urbériség 72 urbéri és 3 szabad telek után 2400

Digitized by Google

h. szántó, 2023 hold rét és beltelek, 2610 h. legelő, 85 h. szőlő. Uradalmi birtok: 1757 hold tölgyes erdő, 164 h. mocsár, 182 hold utak.

Ders, puszta, Borsod vmgyében, Csát és Ároktő közt, részint partosabb homokos, részint mocsáros lapály vidéken. Csáthoz kebelezteteti.

Derzs, Szathmár v. orosz falu, ut. p. Nyir-Bátorhoz északra 1½ órányira: 42 római, 523 g. kath., 4 ev., 5 ref., 22 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határának egy része fekete buzatermő föld, egy része homok; van nyir-erdeje, s kevés, sovány rétje. F. u. gr. és b. Vay, Irinyi, Szártory, Szakadáthy, Ibrányi s m. t.

Derzs, magyar falu, Külső-Szolnok vgyében, a Tisza bal partján, ettől ½ órai távolságra Abád mellett, s ut. postája Bánhalma. Határa 4000 h., s ez többnyire lapos, vizes rétekből és legelőből áll; annyira, hogy a 6 urbéri telek illetőség is ugyszólván kaszállókban van kiadva. Szántóföldje kevés, de ezen hires, nagylevelü, mázsás, szines, jóizü és szivarra használható dohányt termesztenek 1200 reform. lakosai, kiknek helyben van anyatemplomuk. Ide tartozik a Cserököz puszta is a Tisza mocsárai közt. A Tiszából a halászat is szép jövedelmet ad a lakosoknak; ezenkivül tavak e következők: Morotva, Vakvár, Kengyel, Tököstő. Látható itt egy goth szentegyház maradványa. Birják: Borbély Gáborné assz., Borbély Sámuel, Borbély László, Borbély Miklós urak.

Derzsenye, Hont m. tót falu, Báthoz ½ mfd. 58 kath., 345 evang. lak. Evang. anyatemplom. Van szőlőhegye, erdeje, üveghutája. F. u. hg Eszterházy.

Derzsigát, Külső-Szolnok vm. puszta, Török-Sz.-Miklós és Szolnok közt: 24 kath. lak. F. u. Keglevich.

Désháza, puszta, Veszprém v.-gyében, Devecser vidékén.

Deskófalva, Beregh v. orosz falu, Bródhoz ¼ órányira: 181 gör. kath., 4 zsidó lak. Vizimalom. Derék erdő. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Nyiresfalva.

Deszk, Torontál v. szerb-magyar falu, a Maros mellékén, Szegedhez 1 órányira: 470 kath., 1484 óhitü, 10 zsidó lak., óhitü anyatemplommal, 51⅜ egész telekkel, és szép erdővel. Lakosai sok és hires dohányt termesztenek. F. u. b. Gerliczy.

Déta, kis puszta, Borsod vmgyében, Sajó-Lád mellett. Bársonyos vize mossa. Áll 67 hold szántóföldből és 95 hold rétből. Nevét az ónodi országgyüléstől kapta, midőn a diaetai tagok lovai legelőjéül szolgált. Birja a kegyes alapitvány.

Detek, Abauj vm. magyar falu, Forróhoz nyugotra 1 órányira, az ugynevezett Szárazvölgyben: 288 r. kath., 22 gör. kath., 45 ref., 30 zsidó lak. Kath. és ref. egyház. Szántóföldje trágya után termékeny; bora jó; erdeje is van. F. u. többen.

Detér, Gömör v. magyar falu, Rimaszombathoz délre két mfdnyire: 522 kath., 132 ref. lak., hegyes de termékeny határral. F. u. többen.

Detk, Heves v. magyar falu, Visontához 1 mfdnyire: 914 kath. lak. paroch. templommal, fekete sik határral, nagy juhtenyésztéssel. F. u. b. Brudern József örökösei, gr. Eszterházy, b. Orczy Lőrincz örök., Gosztonyi, Ullman László.

Detrekő-Csötörtök, (Zankendorf, Sztvertek) Pozson m. tót falu, Stomfa és Malaczka közt, a holicsi országút mellett. Lakja 1313 kath., 15 zsidó. Kath. paroch. templom; uraságí majorság; juhtenyésztés; szép erdő; hat vizimalom; téglavető; homokos határ. F. u. a gr. Pálffy család.

Digitized by Google

Detrekő Sz.-Miklós, Pozson m. tót falu, a Kárpát hegyének nyugoti oldalán 1 órányira Nyitra vármegyétől, s 8 mfd. Pozsontól. Számlál 1058 kath., 41 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdőség. F. u. h. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Detrekő Sz. Péter, Pozson m. tót falu, 684 kath., 25 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, s három vizimalommal. Szántóföldei részint rónák, s nem a legtermékenyebbek; de erdeje szép.

Detrekő-Váralja, (Blansenstein, Podragy) Pozson m. tót falu, D. Sz.-Miklóshoz ½ órányira. Lakja 679 kath., 21 zsidó. Ide tartozik a detrekői puszta. Van itt az uraságnak szép kastélya, s gazdaságos épülete, tágas szép erdeje, vadas kertje, nagy majorsága, és juhtenyésztése, tehenészete, ritka készületü fürészmalma. Láthatni egy magas hegyen a régi Detrekői várnak omladékait, hová csak az uraságí kastélyból van egy felmenetel, melly elég terhes ugyan, de a gyönyörü kilátás bőven megjutalmaztatja a fáradságot. Hajdan gr. Fuggerek birták, kiktől I. Ferdinánd megvévén, Balassa Menyhártnak ajándékozta. III. Ferdinánd alatt pedig gr. Pálffy Pál nádor a Fiskustól megvette, s most feje egy uradalomnak, mellyhez Malaczka, Gajár, mv. 25 falu és két puszta tartozik. A váromladékokhoz nem messze találtatik egy barlang, mellyet ez előtt mintegy 45 esztendőkkel talált fel egy pásztor gyermek; s benne a csepegőkövekből összeállott oszlopok, s más külömbféle tárgyak nézést érdemlenek, legközelebbi időkben pedig a helység felett függő magas Rachstun hegyében ismét egy másik, még az elsőnél nagyobb kiterjedésü találtatott. F. u. a várnak s uradalomnak hg. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Detrik, Zemplén v. orosz falu, Dobra fil. 8 romai, 254 g. kath., 10 zsidó lak. Görög paroch. templom. 1103 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky.

Detta, német mváros, Temes v.-gyében, a temesvár-verseczi országutban, saját postahivatallal, 1000 kath., 120 n. e. óhitü lak., kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Második osztálybeli határa 77⅝ urb. telket foglal magában. Birja a kamara.

Detva, Zólyom m. tót mváros, Nógrád vármegye szélén. Határa roppant kiterjedésü, s rajta elszórva 363 szálások vannak. Bent a városban 2958 kath, a szálásokon 3537 kath. lélek lakik. Van kath. paroch. temploma, üveghutája, fürészmalma, nevezetes marha- és juhtenyésztése, híres juhvására. F. u. h. Eszterházy. Ut. post. Nagy-Szalatna.

Dévaványa, magyar mváros, Külső-Szolnok vgyében, attól elszakadva, a Berettyó és Körös által képzett mocsárok és tavak közt mintegy elszigetelt rónaságon; ut. postája Török-Sz.-Miklós 5 mfd. Lakja 5063 reform., 2507 r. kath., 200 zsidó, s mindegyik felekezetnek helyben van imaháza. Határa 47,400 hold, mellyből szántó 7000 hold, legelő 12,000, szőlő 250 h., nádtermő rét 5400 hold; a másik hasonfele része a határnak, mikor viz nincs rajta, kaszálló. A rendes urbéri föld csak 14½ telek, majorsági föld 7600 hold; a többi lakosok kezén levő földek, mellyek emberi emlékezet óta a lakosok által a földesuraságoknak adott bizonyos bér mellett egymás közt szabadon adva s véve birattak, ideszámitva a nádtermő réteket is, 27,200 hold. Földének legnagyobb része szikes, de a marhatenyésztés virágzik s igen sok nádat és gyékényt vág. Árviz idején marhájukat a század óta haszonbérben tartott csudaballai pusztán tartják a lakosok, kik közt a nemesek 300 családdal, külön hadnagy alatt külön ha-

Digitized by Google

tőságot képeztek 1848 előtt. E nemesi község levéltárában 69 darab török levél találtatik; s egy a törököktől magyar nyelven irt levél eredetiben a debreczeni collegiumnak ajándékoztatván, szól 1664-ről illy formán: „Ti Ványaiak! ha a császár emberei bemennek közitekbe, ha birtok velek, verjétek meg, ha nem birtok velek, verjétek félre a harangot, adjatok hirt nekünk, mert különben készen a karó, karóban száradtok meg.“ Folyóviz ugyan nincs a határban, de ezt tavak és mocsárok boritják, mellyek halat, rákot, csikot, teknős békát s ezernyi vadmadarakat szolgáltatnak. Birtokosok: b. Baldachi Antal, gr. Szapáry József, gr. Eszterházy László, Ocskay Ignácz, Buday Carolina, Freyzájzen örökösök, Petrovay László, Halasy Ferencz, Halasy József, id. és ifjabb, Halasy Márton, Orczy Antal, Dobóczky örökösök, Csikdelnei Kovács József.

Devecser, puszta, Zala vgyében, Sz. Györvár mellett.

Devecser, magy. mváros, Veszprém vmgyében, 1 órányira a Somló hegytől, róna, kies vidéken, saját postahivatallal. Lakja 3200 r. kath., 20 ref., 180 zsidó. Kath. paroch. templom. Synagóga. Vizimalmok a Torna vizén. Határa gazdagon fizet, rétje kevés de jó; erdeje derék; 4 országos vásárt tart. Feje egy uradalomnak, mellyet Eszterházy Józsefnő, Mihály és Károly grófok birnak.

Devecser, német falu, Baranya vgyében, dombon, ut. p. Pécs. Házai csinosak s rendesen épültek, 279 német kath. lakosai fáradhatlan munkások s 20 egész telekre menő földjeiket kitünően müvelik. Van 3 vizimalma is. Birja gr. Batthyáni Iván.

Dévém, (Theben), Pozson m. német mváros. Fekszik Pozsontól 1½ órányira, épen az ország határszélén, ott, hol a Morva zavaros habjai a Dunába ömlenek. Van egy kath. paroch. temploma, harminczad-hivatala a Dunaparton, vendégfogadója, és serháza. Szántóföldje felette kevés; rétje, legelője is szük; de szőlőhegye tágas; erdeje elég. Lakosai, kik 1618 kath., 14 evangelikus, 21 zsidókra mennek, mesterséget folytatnak, sok gyümölcsöt termesztenek, (hires kiválképen baraczkjok), cserép edényeket csinálnak, hajóáznak. Az edényekkel, gyümölcsökkel, és fával kereskedés nem megvetendő. A helység felett nyugotra fekszik épen a Duna és Morva összefolyásánál omladozott régi vára. Épült ez egy magában álló kőszikla hegy tetején, melly a Morva vize felől széditő meredekségü kősziklákból áll, de a helység felől könnyü felmenetelt enged. Ki lett légyen első épitője, bizonytalan; némellyek a marahanusoknak, mások a romaiaknak tulajdonitják; annyi azonban kétségkivül való, hogy 864 esztendőben a nagy Morvaország határvárai közé számláltatott, s ide vonta magát Rasztich tót herczeg minden kincseivel, minekutána Lajos német császárral való háborujában meggyőzettetett, hanem itt kemény tartós ostrom után kénytelenittetett magát feladni. A magyarok mikor foglalták el először, nem lehet meghatározni, s nem is találni róla említést 1233-dik esztendeig; midőn II. András alatt Fridrich ausztriai herczeg mind a várat, mind a várost felégette, 1272 Ottokár cseh király foglalta el; a 16-ik század kezdetével a Bazini, és Szentgyörgyi grófokat esmerte urának. A mohácsi veszedelem után I. Ferdinánd Báthori István nádornak ajándékozta, ki itt is halt meg 1535-ben. Kihalván a Báthoriak ecsedi ága, 1609-ben II. Mátyás 40 ezer forintban Keglevics Jánosnak ereszté által, ez ismét zálogba a Palocsaiaknak. A Bethlen háboruban Dévén urai megnyittaták ka-

Digitized by Google

pujokat önként a Bethlen seregnek, de 1621-ben Bouquoi cs. generális visszavette. 1635-ben Pálffy Pál nádor III. Ferdinánd engedelmével letévén a Palocsaiaknak a zálogos summát a várat örökösen megszerzé, s most is egy ivadékja t. i. herczeg Pálffy birja. 1683-ban a törökök hijában próbálták bevenni. 1809-ben a már ugy is pusztán lévő várát a francziák puskaporral felhányatták, ugy hogy ez most csak omladékban hever; sőt a kősziklába vágott mély kutat is, melynek a Dunával összeköttetése volt, lassan kődarabokkal behányták. Egyébiránt a kilátás innen igen gyönyörű. Ugyanis keletre a Dévényi szőlőhegyeket, a magas erdővel boritott Köbel hegyét; északra, és nyugotra a zavaros Morva vizétől hasitott termékeny róna Marchfeldet, számos faluival, kertjeivel, kastélyaival; délre a Duna szigeteit, a hamburgi, volfstháli több mfdre menő, hegyeket egy álló pontból felvehetni. A most emlitett Köbel hegye ezen a vidéken legmagasabb, s a kilátás innen még sokkal kiterjedtebb, és szebb, mint a Dévén várhegyről. 1809-ben a francziák kémlő pontul használták, az austriai seregek mozdulásinak kitudására. Nevezetes ezen hegy arról, hogy a Hidegkút, és Ujfalu felé vonuló oldalában sok kővé-vált tengeri állatokat, nevezetesen csigákat lehet találni, mellyek a hegy teteje felé egészen eltünnek, hanem helyette agyag foszló kő jön világosságra; továbbá a felső réteg alatt a legfinomabb barna, szürke szinü turfa találtatik, s a pozsonyi kertészek ezt szokták közönségesen használni a nagy ritkaságu hortensiák nevelésére.

Devicse, Hont m. tót falu, Némethihez ½ mfd. 13 kath., 490 evang. lak. Evang. anyatemplom. Sovány határ. Nagy erdő. F. u. h. Coburg. Ut.p. Selmecz.

Dezestye, Krassó v. oláh falu, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 4 órányira: 2 kath., 712 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Palikucsevnyi család.

Dézsánfalva, magyar- rácznémet-oláh falu, Temes vgyében, hajdan Ilanova, ut.postája Moravicza ½ mfd. Lakja 570 r. kath., 390 n. e. óhitü, anyatemplommal. Határa 4727 $^{1385}/_{1000}$ hold, mellyből szántóföld 1721 h., kaszáló 1694 h., legelő 364 h., szőlő 124 h. 1507 □ öl, szorgalomföld 50 h. 1193 □ öl, papi földek 75 h. 427 □ öl, templom és iskolaföldek 5 h., házhelyek 227 h. 845 □ öl; utak, folyók 176 h. 1209 □ öl, kivágási földek 288 h. 964 □ öl. Majorsági földek összesen 2148 hold, u. m. szántóföld 560 hold, marhalegeltetésre 1300 h., kaszáló 288 h. Földe fekete agyag s első osztálybeli; terem leginkább buzát, kukoriczát és árpát; rétjei, legelője zsirosak, s ennélfogva a szarvasmarha-hizlalás itt nagyban üzetik. A fentebb megirt népességből 441 magyar, 170 német, 343 szerb, 82 oláh. Birja a helységet a Gyika család, u. m. özv. Gyika Katalin assz., és Gyika Tivadar, Emanuel, Szilárd és György testvérek.

Dezse, Máramaros v. oláh falu, 618 g.k., 43 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. Pap, Román, Dregus s m.

Dezsér, (Dezsericza), Trencsén most A. Nyitra v. tót falu, a Szilériában vivő országutban: 420 kath., 348 evang., 128 zsidó lak. Kath. paroch. templom; synagóga. Lakosai közt számos a nemesség; fája kevés, legelője jó; földje középszerü. F. u. Dezsericzky, Rudnyánszky, Bakó, Nagy, és mások többen. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Dezna vagy **Deszni**, (Ó- és Uj), Arad v. oláh mezőváros, Aradhoz 10 órányira a megye északkeleti részén, igen hegyes vidéken: 160 kath.,

Digitized by Google

678 n.e. óhitü, 13 evang., 24 reform. lak., óhitü anyatemplommal, nagy erdőséggel, vashámorokkal. Régi vára bérczek és erdők között egy meredek hegyen állott, s Boros-Jenővel egy viszontagságai valának. A 16-ik században a Kendy nemzetség birta, később a Kornisok, majd a Keresztessy s ismét a Kornis nemzetség.

Diánfalva, (Dianova), Thurócz m. tót falu, a blatniczai patak mellett: 50 kath., 523 evang., 4 zsidó lak. Termékeny jó határ. F. u. a blatniczai uradalom. Ut. post. Th.-Zsámbokrét.

Dibakovó vagy **Gyibakó**, Gömör-Kis-Honth vm. nem régi tót falu, a kokavai határban: 337 kath. lak., kik Árva megyéből költöztek ide. F. u. gr. Forgács.

Dieske, Nyitra m. magyar falu, ut. p. Verebélyhez ½ órányira, a Zsitva méllett: 465 kath., 12 zsidó lak. Határa róna, termékeny; buzája, legelője s nádja elég van. F. u. többen.

Diczháza, Abauj v. népes puszta. Léh fil.

Diczkovicza, Beregh várm. orosz falu, a Pinye pataka mellett: 53 g. kath., 3 zsidó lak. Tölgyes, bikkes erdeje, jó rétje, legelője van; földe köves, sovány. F. u. gr. Schönborn.

Dienesdi, (Schildern), Pozson m. német falu, a Pozsonból Somorjába vivő országutban, Somorjától 1 órányira: 480 kath., 11 evang. lak. Ezek magyarul is beszélnek, szorgalmatos, vagyonos emberek, jó lovakat tartanak, gabonával, szelid szárnyas állatokkal kereskednek. Van egy szép kath. temploma, urasági tiszti lakháza, vendégfogadója, erdeje. Határja termékeny, s leginkább buzát, zabot terem. F. u. a Sz.-Benedek szerzetesei.

Dienesfa, magyar falu, Sopron vmgyében, Sopronhoz keletdélre 6 mfd., rónaságon, 450 r. kath., 20 evang. lak. Határa 1202 hold, mellyből szántóföld 716½ hold, rét 153 h., legelő 300 h., erdő 30 hold. Termeszt buzát, rozsot, árpát egy kevés zabot, luczernát és bükkönyt. Urbéres gazda 18. Birja gr. Cziráky Antal, kinek itt szép kastélya s kertje van.

Dienesfa és Lakhegy, magyar faluk Vas vgyében, nt. p. Egerszeg, 650 kath. lak., bő legelővel, erdővel. Birja gróf Festetics Tasszilo s m.

Dierova, puszta, Árva vm. az Árva bal partján, Velicsnához délre 2 órányira: 8 kath., 9 evang. lak. — Van egy savanyuviz-forrása. Földes u. Parniczky.

Dimburg, Pozson m. tót falu, közel a Morvához, Pozsonhoz 5 mfd. 458 kath., 16 zsidó lak., jó rozs termő földekkel, rétekkel, és derék erdővel. F. u. a gr. Pálffy familia. Ut. p. Malaczka.

Dinnyás, Torontál v. rácz falu, Uj-Pécshez északra 1 órányira, Temes vmgye szélén: 8 kath., 1618 óhitü lak., anyatemplommal, s 104⅝ egész telekkel. F. u. a kamara. Ut. p. Temesvár.

Dinnyeberki, magyar falu, Baranya vgyében, két szőlőhegy közé szoritott völgyben, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1900⅜ hold, mellyből földesuri birtok 955⅜ hold erdő; urbériség 501⅛ szántó, 177⅛ rét, 107⅛ közös legelő, 157⅜ hold szőlő. Földje nem igen termékeny. Lakja 169 kath., kik többnyire nemesek. Birja h. Eszterházy.

Dinnyés, puszta, Fejér vgyében, a velenczei tó nyugoti partján, 300 lakossal, kövér rétekkel és szántóföldekkel. Birja a felső-őrsi prépost.

Diós, puszta, Zala vármegyé-

Digitized by Google

ben, Keszthely mellett, nagy szőlőhegygyel.

Diós, tótul Oresány, népes puszta, Fejér vgyében, Tétény mellett, igen becses fejér bort termő szőlőhegygyel, és 500 német-tót lakossal. Az érdi uradalomhoz tartozik.

Alsó-Diós, (Vindisch-Nuszdorf, Dolne Oresány) Pozson most F.-Nyitra vármegyei tót mező-város, Pozsonhoz északra 5, Nagy-Szombathoz nyugotra 2 mfdnyire. Számlál 1012 kath., 1 evang., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja sok természeti jóban részesült; szántóföldjei igen sikeres rozsot, buzát teremnek; rétjei kétszer kaszálhatók; cserfás ligetjei szépek; legelője szük; de nyugotra fekvő szőlőhegye olly jó bort terem, hogy nemcsak a vmegyében, hanem az egész országban méltán az 1-sö osztálybeli borokhoz számláltathatik; szinte ennek fejér halavány, íze kellemetes, nem igen erős, szamatja sok. Egyébiránt mind ezen tulajdonságok csak akkor fejlődnek ki, ha legalább 3 esztendeig áll, azután esztendőről esztendőre jobb. Továbbá nem minden részén terem a hegynek egyforma minéműségü, kivált minthogy az idevaló tót keveset ért a szőlőmiveléshez, a mit legjobban észrevehet kiki, ha a pozsonyi szőlőhegyet a diósival összehasonlitja. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Felső-Diós, (Horne Oresány), Pozson m. tót mező-város, Alsó-Diós mellett, 1337 kath., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határja ennek is szintolly termékeny; bora hasonló; de szántóföldje több. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Tóth-Diós, (Oressan), Nyitra m. tót falu, Radosnához délre 1 órányira: 235 kath., 12 zsidó lak., jó szántóföldekkel, szőlőhegygyel és sok gyümölcscsel. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Diós-Győr, régi magyar mező-város, Borsod vgyében a kies diósgyöri völgyben, Miskolcztól nyugotnak 1 órányira. E völgy, mellyet némellyek természeti szépségéért s kiességéért, magyar tempének szeretnek nevezni, Miskolcztól kezdve Diós-Győr városig egyenes sikságban terül, innen feljebb a Bikk hegység közt apródonként szükülő térséget képezvén, végre hegyszorosok közt vész el; Felső-Győr s Alsó s Felső-Hámor helységeket is magában foglalván. Északkeletről e völgyet jó bort adó szőlőhegyek, délről nyugotról és északról pedig erdős koszorus hegység környezi, melly nyugot-északi szorosai közt meredek szikla-emelkedésekkel lepi meg a szemlélőt; csak keletnek — Miskolcz felé nyilik meg a vidék, merre a völgyet s várost keresztül csörgő Szinva patak a Sajóba siet. A diós-győri határ a felső-győri, alsó-felső hámori, ó- és uj-hutai hámorokkal össze levén mérve, egész kiterjedése 29,992 h., mellyben azonban a belsőtelek s mivelési használaton kivüli földek nincsenek felvéve, hanem a nevezett mennyiségből 741 hold szántóföld, 3410 hold rét, mellynek egy része szinte fel van törve, 1101 h. szőlő, 24740 hold erdő. — Tulajdonképeni Diós-Győrön van $20\frac{1}{8}$ urbéri telek, mellynek illetőségin kivül, haszonbér czim alatt évenkinti 300 váltóforint fizetés mellett birnak a lakosok 557 köblös irtvány-földet, a többi mind majorság. A föld minősége kevés nyirokkal vegyes agyag, melly vizmosások által nem rongáltatván, könnyü miveletü, s tiszta buzát, kukoriczát, árpát jól terem. Azonban a határ szántás alá mivelt része, szük volta miatt, a lakosokat termésével korán sem elégiti ki; hanem azok kénytelenek élelmöket mésszel, gyümölcscsel való kereskedés és fuvarozás által keresni.

Digitized by Google

A szőlőmivelés és gyümölcstenyésztés is egyik ága a nép iparának, nemcsak a szőlőhegyeken, sőt magában a városban is, de kivált a vele összefüggésben levő Felső-Györben igen szép s terjedelmes gyümölcsösök vannak. — Az állattenyésztés silány korban van, mert még a vonó jószág részére is idegen határokból kell élelemről gondoskodni; azért a lakosok borjut igen kevéset nevelnek fel, inkább gyenge korában vágóra adják. Lakosok száma 2886 lak., kik közül 1290 r. kath., 2 gör. kath., 1238 ref., 294 evang., 53 zsidó. Nemes és tisztesb rendűek száma 203, telkes jobbágy 137, házas zsellér 450, lakó 20, 34 mesterember, legény 20, inas 11, kereskedő szinte van 1. Mind a rom. kath., mind a reformátusoknak helyben van derék tornyos templommal ellátott anyaegyházuk, ez utóbbi két lelkészszel, amahoz Felső-Győr is hozzá csatoltatott; az evangelikusoknak is van imaházuk s iskolájok, egyébiránt Miskolczhoz kebeleztettek. A zsidók imabázán kivül számos tiszti lakok s derék kőépületek ékesitik a várost. A város körül különböző gyárak léteznek, mellyek rendesen a köz életben diós-győri név alatt fordulnak elő; igy a felső-győri határban van egy papir-gyár, az alsó-felső hámoriban nagyszerü vasgyár, az uj-hutai részen az ugynevezett Gyertyánvölgyön végre üveghuta. Ezek közül a papirgyárról és üveghutáról itt értekezünk, a vasgyárt azt illető helyeken Alsó- és Felső-Hámornál adjuk elő.

A diós-győri papir-gyár Felső-Győr és Alsó-Hámor közt hegy alatt fekszik, tulajdonosai négy részvényesek, u. m. Fiedler Károly, Sandvoss Ernő kassai, Gotthard György szepességi, és Lichtenstein József miskolczi kereskedők. A derék gyárépületek a részvényesek tulajdonai, kik csak a telektől fizetnek az illető földes urnak mérséklett földbért. E gyár alaptőkéje 120,000 váltó forint, forgó tőkéje 60—70,000. — Naponta egy gyárvezető igazgatása alatt 70—80 egyént foglalkoztat, kiknek évi napi bére 16—17,000 vftra rug, ide nem értvén azonban a külmunkásokat, mint fuvaros, rongyszedő stb. A munkások főkép diós-győriek, de vannak a szomszéd helységekből is, s leginkább magyarok, téli időben rendesen felette megszaporodnak, nyárban pedig felette megfogynak, mi ügyességök gyarapodását nagyon gátolja. A gyártermény-mennyiséget, annak különfélesége miatt teljesen meghatározni nem lehet, mindazáltal azt kerekszámmal 10,000 rizma meritett finom s közönséges iró meritett papirra tehetjük, mellynek rizmájától legalsó ára 4—5, legfelső 15—16 vft levén, az évi termény összes ára középszámmal a gyári alaptőkét egyensulyolja, mi annak virágzását tünteti fel. Lerakóhelyei vannak a gyárnak Pesten, Miskolczon és Kassán. Elevei megrendelések főkép Pestről jőnek, kivált 1846 óta, midőn a gyár az Iparegyesület által az Iparmükiállitáson ezüst érdempénzzel tiszteltetett meg. — A gyertyánvölgyi üveghuta a bükki erdőség közt Miskolcz és Egertől majd egyenlő távolságra fekszik. Telke az urodalomtól a gyártulajdonosnak ingyen adatott által, csupán azon okból, hogy a különben semmi kelendőségü fának itt e huta által némi kelendőség szereztessék. A huta igazgató tulajdonosa Sír József. Az épületekben, mellyek szilárd anyagu uj épületek, fekvő alaptőke 30,000, a forgó tőke 8,000 ezüst forintra rug, mellyből 2000 pft munkabér. A gyár rendesen egy kemenczével s 9 legénynyel dolgozik, szolgálatára állván ezen kivül az ide közel lovó Répás volt kamarai üveghuta telep 20 párból álló lakossága, kik leginkább favágás, hamu-

Digitized by Google

égetés s békasó-ásással foglalkoznak. A nevezett egy kemencze készit évenkint 8400 kopa fehér és zöld üveget 8400 pft, 2000 kopa tábla-üveget 2800, összesen 11,200 pft értékben.

Diós-Győrön keresztülfolyik a hámorokat, papirgyárt és számos malmokat mozgató Szinva patak. Van a város felett egy régi váromladék, ez alatt nagy terjedelmü mocsáros hely, mellyből a viz soha ki nem apad, közel ehez volt hajdan az itt mulató királynék fördő helye, mellynek maradványai most is látszanak: de nem messze van az ugynevezett Tapolcza melegfördő is, hol és a számtalan nevezetü hegyek kics völgyein levő mulató helyeken a szomszéd miskolcziak sok vig napokat töltenek. A hegyek között, közel a várhoz nyugotra van egy kis forrás, melly minden évben Sz.-György nap körül megárad s kipatakzik, két három hét mulva ismét elapad, s ugyanezért Sz.-György patakának neveztetik. — Ugyancsak e hegyek több apróbb, nagyobb barlangokat, számos tebereket mutathatnak, tetejöket néhol fenyő- erdő is ékesiti. Birtokos a kir. kincstár.

Diós-Győr hajdan keritett város volt, s még mult század elején 1730-ról Bél Mátyás azt irja, hogy saját szemeivel látta a falak romait, s a régi temlom nagyszerü maradványát. A pompás várkertet a fördők vizei nedvesiték s jeles halastava jó izü halakat táplált. Ezeknek azonban már vége, csak a vár mohos romfalai állanak fen. Már a magyarok kijövetelekor kellett itt várnak lenni, mert Béla névtelen jegyzője már azon időre emliti Geuru (mellyből lett később Győr) várát. Azonban a most romban álló várat, Nagy-Lajos király leánya Mária kezdte épitetni. Birta ugyanezt Beatrica Hollós Mátyás özvegye (l. Heltai 188 l.), később Mária Anna II. Lajos neje birtokába került, ki itt is lakott, mint ezt a Négyesy család beiktató levele is bizonyitja, mellyben Máriának Diós-Győr várban kelt adománylevele emlitetik; és ugyancsak a vár egyik kapuja felett következő felirás olvasható „MARIA DEI GRATIA HUNGARIE ET BOHEMIE C REGINA 1526. — A torony felett ugyan ő tőle 1525-ről volt egy felirás. A vár faragott kövekből, jeles czirádákkal s pompásan volt épitve. Darab ideig mindig a királynék birtokában maradt; később birtokosai voltak Enyéngi Török István, Perényi Gábor, Balassa Zsigmond, kiről a koronára szálván, később a Halleroknak ajándékoztatott s idő jártával jött ismét vissza a kincstár birtokába. E vár három izben lett a romboló kezek s tüz martaléka. Elpusztitották ezt elsőben a tatárok IV. Béla alatt, kik azon völgyben ütöttek tábort, melly közel a várhoz ma is tatárárkának neveztetik. Másodszor földulták a törökök, kik a vár és város lakosait Kőmása nevü hegyen tul, az ugynevezett Kékmezőn tönkre tették, hol a cserfák alatt ma is több sirhalmok láthatók. Harmadizben elégette gróf Teleki kassai várparancsnok. Ugyanis ez időben a hajduk német katonákkal együtt szállásolván a várban, midőn innen Kassa felé átszállani indulnának, összeesküvés következtében a szinte költöző németeket Miskolcz és Diós-Győr közt, Bodon völgyén megtámadván, azokat egy szálig legyilkolák, egy öreg németen kivül, ki az öldöklésnek hirmondója lenne. Ezt gr. Teleki meghallván, Kassáról megjelen; a várat ostrommal beveszi, az összeesküvés fejeit fejökkel lakoltatja; a várat is minden ékességétől megfosztván feldulta. A vártemplom legnagyobb harangja Kassára vitetvén, még most is szolgál.

1561. Fáncsy Borbála, Gyarmathi Balassa Zsigmond özvegye Diós-Győr

Digitized by Google

várat, illetőségeivel együtt I. Ferdinándnak örökbe vallja.

1577. Zalathnay János itt s Miskolczon birt részjószágai iránti végrendeletet tevén, azokat fiának Mihálynak és leányának Ilonának, ezek kihalási esetében pedig István és Bertalan testvéreinek hagyja; végrendelete végrehajtóiul Ország Borbála, Török Ferencz özvegyét, Paczola Jánost, Csernel Tamást, Csömöri Ferenczet és Szény Bertalant nevezvén ki.

1602-ik évi 14. t. cz. Borsod és Torna megyét kötelezi e vár kijavitására.

1618: 53. őrsereget rendel ide.

1619. E várost a Török-Nyáry család birta, mint ez itteni több inscriptiókból kitetszik. Ugyanis e nevezett évben Nyáry István lakóházát szőlővel s irtványfölddel együtt Csapó Tamásra s ivadékaira irja által.

1637. Ugyancsak Nyáry István hüséges szolgálata jutalmául Antalffy Mihálynak és örköseinek ajándékoz örök joggal két elhagyott jobbágytelket.

1638: 12. a vár leromboltatván, annak felépitését parancsolja.

1649: 86. Csongrád megye köteleztetik a vár felépitésire.

1651. Kun Ilona, Halka György özvegye, szabadtelki házát, mellyet gr. Haller Györgytől és fiától Sámueltől vett, Rácz Pálnak és maradékainak adja el.

1655: 3. Az itt tanyázó lovasság száma 150, gyalogságé 250 főre határoztatik.

1681: 6. ujra a vár felépitése parancsoltatik.

1702. A királyi ügyvéd Koos István, Chruchány Demeter s más diósgyőri közbirtokosok ellen, némelly a koronához tartozó részek visszafoglalására pert indit, mellyet azonban 6 marka teherrel letett. — Azonban ugyanazon évben idősb b. Haller Sámuel ellen kezdett pert a diós-győri birtokokra nézve, mellyek meg is itéltettek. Ennek folytán

1744. b. Haller Sámuel, Sámuelnek fia, ugyis mint vérrokonai jogainak fentartója, pert indit az egri káptalan, királyi ügyész, Almásy János, Fáy László és Bossányi Kristina, Szemere György özvegye ellen, azon oknál fogva, mivel attyától azon jószágai vétettek el a királyi ügyész által, mellyeket Bossányi Kristinától kapott cserében, holott a cserében adottakat Bossányi Kristina még birja. Különben is a diós-győri vár 1608: 22 t. cz. szerint közszükségekre levén ajánlva, az tőle csak egyszerüen el nem itéltethetett, hanem legalább az inscriptionalis sommát le kellett volna fizetni, mellyet ezennel, mennyiben még megtéritve nem volna, megitéltetni kér. És a per ugyanennek megitéltetésivel fejeztetett be.

Diós-Jenő, magyar falu, Nógrád vgyében, Hont vármegye szélén, egy igen szép s egyszersmind áldott vidéken, nyugot és észak felé nagy hegyek alatt, kelet és dél felé pedig regényes völgyben, végig hasitva egy, az erdőből jövő patak által, ut. p. Rétsághoz $^1/_2$, Váczhoz $2^1/_4$ mfd. távolságra. Határa 12,905 hold, mellyből szántóföld 3844 hold, rét 661 hold, szőlő 400 hold, erdő 8000 h. Urbériség $57^5/_8$ telek után 2383 hold, azon 1000 holddal együtt, mellyet az uraság jobb elélhetés végett a lakosoknak engedett. Majorsági birtok Berény pusztával, 1461, rét 461, erdő 8000 hold. Földje agyagos, homokkal s kavicscsal vegyitett, általában gazdálkodásra igen alkalmatos. Öt részre oszlott kevéssé dombos földjeit mindenütt rétek, s azokon keresztül folyó friss erdei források hasitják. Minthogy csak erdei legelője van, barmot keveset nevel, de sertést nagy mennyiségben. Szántóföldje

Digitized by Google

mindent megterem ugyan, de leginkább szereti a rozsot és zabot. Rétjei kövérek; bora jó; gyümölcsben egész Nógrád vgyében leggazdagabb. Gyümölcsfái szerfelett nagyra és vastagra nőnek; gesztenyéje hires. Rengeteg erdeje szinte legszebb a megyében, s itt a szarvasok, őzek kedvükre legelnek. Tiszta forrásokkal bővelkedvén, vize jó. Az erdős hegyekről lezuhanó patakok többnyire egy tóba folynak be, melly a helységtől $^1/_2$ órányira van. Hossza 500 öl, szélessége 80 öl, a belőle kifolyó tiszta viz a legszárazabb időben is két malmot hajt. Hala igen jó izű. Van rajta egy gyökökből összeállott ingovány füzes is. A fácskák már jó nagyok, s ezelőtt a szél ide s tova hajtotta, most egy időtől fogva megülepedni látszanak. Van mindjárt a helység felett egy Zsibak nevü forrás, melly kövesült tengeri apró csigákból összetétett sziklákból jő, orvosi erővel bir, s kivált köszvényben sóknak használt, s kár hogy fördőház mellé nem épül. — Börsöny felől egy reményteljes érczbánya is nyittatott; valamint köszenet az erdőben helyenként szinte találnak. — Népessége 1817 lélek, kik közt 1280 reformatus, 479 katholikus, 40 evang., 18 zsidó. Ref. anya-, kath. fiók-templom. — Határbeli erdejében sok vár volt hajdan, mellyeknek jelenleg csak sánczai és némelly tégla-darabjai láthatók. Illyenek: Kamor vár, magas szirten, alatta szép erdő, sánczai közt két szoros mély üreg, mellyben a babonás pórnép, különféle regék nyomán, most is messziről jön kincset lesni. Csehekvára, a helység felett; sánczai láthatók; földalatti rablófészek lehetett. Pogány vár és Czigányváraknak csak helye és neve maradt fen.

Diószkál, magyar falu, Zala vármegyében, utolsó postája Hahót, 586 katholikus lakossal, paroch. templommal, bortermesztéssel. Birják többen.

Diószeg, magyar mező-város, Bihar vgyében, Debreczenhez 4 mfdnyire; ut. postája Pocsaj. Lakja 5000 reformatus, 835 n. e. óhitü, 175 r. kath., 38 zsidó. Van itt egy nagy tornyos reform., s egy kis kath., és óhitü anyaegyház, több uradalmi épületek, boltok s tisztilakok az itt tanyázó lovas katonaság számára. — Határa 17,000 hold, mellyből szőlőhegy 1300, erdő 1380, nádas rét 1000, kaszálló 2000, legelő 2000, szántóföld 11,320 hold. Ezekből urbériség 1424 telek után 8000 hold, allodialis szántóföld és kaszálló 3120 h., az erdőt és szőlőt ide nem értve; a legelő közös. A föld minősége fekete porhanyós agyag, imitt-amott szikkal vegyitve, melly trágya nélkül is jól termi a tiszta buzát, kétszerest, tengerit, rozsot, árpát, zabot, alakort, kendert, ledneket, stb. Szőlőhegye az érmellöki hires promontoriumok közt, előkelő helyen áll, s igen jó fejér közönséges és bakar bort terem. A város mellett s határán keresztül folyik az Ér vize, a városhoz tartozó egyedi pusztán pedig a Sárfő patak. — Lakosai közt kézmüvesek is számosan találtatnak, u. m. 70 czéhes és 48 kontár. Telkes jobbágy van 296, zsellér 246, lakó 138, kereskedő 4. Országosvásárt 6 tart, névszerint febr. 3, martius közepén, Sarlós napján, sept. 1., Miklós napján és december utolján. E vásárokra nyert szabadalmát 1600-ban a n.-váradi basa is megerősité, s kézirata, mint valami ereklye, a városházánál gondosan őriztetik. — A város feje egy uradalomnak, mellyet gr. Zichy Ferencz bir.

Diószegh, Pozson m. magyar-német mező-város, a Dudvágh mellett, a Nyitrától Pozsonyba vivő országutban, az utolsó várostól 5 mfd-

Digitized by Google

nyire: 1483 kath., 74 evang., vagyonos lakosainak $^{10}/_{12}$ magyar, $^{2}/_{12}$ német. Van itt kath. paroch. templom, nagy emeletes vendégfogadó, csinos uraságí tiszti lakás. Réna határja igen termékeny; rétje, legelője böven; erdeje szép. Az uraság juhnyája több ezerre megyen, tehenészete is derék. A lakosok igen jó lovakat nevelnek; gabonával, s köleskásával kereskednek. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. p. Cseklész.

Diskai, puszta, lásd Kis-Apáthi, Zala vgyében.

Diszel, magyar falu, Zala vármegyében, a budai országutban, ut. p. Veszprém. Fekszik az Éger vize mellett, 860 kath., 160 ref., 20 zsidó lak. Határa nagy kiterjedésü, s hozzá 3 puszta tartozik, u. m. Dobsi, Rákó, és Szent-Jakab. Szőlőhegye magának nincs, de szántóföldje sok és jó; rétjei kövérek; vizimalmain hires lisztet őröl. Birják többen.

Disznód, hajdan Szentgyörgyfalva, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör vmegye szélén, Miskolcztól $3^{6}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{6}/_{16}$ állomásra, erdős hegyekkel keritett téres völgyben. — Határa 3287 hold, mellyből 1028 szántó és beltelek, 415 h. rét, 1844 hold erdő. Urbériség 353 hold szántó és 132 hold rét, $11^{1}/_{16}$ után. A szántóföldek homokos bérczekből állanak, s a mellett hogy soványak, hegyes fekvésük miatt vizmosások által rongáltatnak. A rétek vizesek, s gyakran árvizek által rongáltatnak.— Lakja 115 házban 562 lakos, kik többnyire katholikusok, fiók-templommal. Birják: Csépányi Ferencz, Császár Gergely, id. Somosközy Ferencz, Jankovich Antal, Hefebrout család, Lukács István, Szagula József, Szakálnő.

Diznópatak, Máramaros v. oláh falu, 361 g. kath., 6 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. a vánosfalusi közbirtokosok.

Diznós, Hont m. tót falu, a selmeczi országutban, ut. p. Báthoz $^{3}/_{4}$ mfd. 140 kath. 20 evang. lak. Földet és szőlőt mivel. Vizimalma van. F. u. többen.

Diznós-Horváth, magyar falu, Borsod vmegyében, Edelénytől délnyugotra $^{6}/_{16}$ állomásra. Szomszédai: Edelény, Kálló, Kurityán, Felső-Nyárád. Határkiterjedése Ormos és Császta pusztákkal együtt 5054 hold, mellyből 87 hold belsőség, 2235 hold szántóföld, 920 hold rét, 160 hold szőlő, 1606 hold erdő, 46 hold használatlan. Urbériség 10 negyedik osztályu telek. Lakház van 149, lakos 840, közülök 52 r. kath., 4 gör. kath., 771 ref., kiknek helyben van anyaegyházuk, 3 evang. 10 zsidó. Választó volt 1848-ban 38, u. m. 24 telkes jobbágy, 1 jövedelem, 1 értelmiség, 12 régibb jogon. Birtokosok számos nemesek.

Diter, Békés v. puszta füzesekből és kaszállóból áll, Békés mellett.

Divék, (Divjaki), Thurócz m. tót falu, a Zsarnocza patakja mellett: 80 kath., 296 evang. lak. Határja róna és termékeny; rétjei kövérek; erdeje és szép kastélya vagyon. F. u. Plathy familia. Ut. p. Rudnó.

Divék, (Divjaki), Nyitra m. tót falu, a Valaszka pataka mellett: 305 kath. lak. Kath. paroch. templommal. F. u. a Divéki és Rudnay familia. Ut. p. Privigye.

Divény, tót mező-város, Nógrád vármegyében, mély, de kiterjedt völgyben, magas hegyre épült régi várának romjai alatt, ut. p. Losonczhoz északra 2 mfdnyire. Határa róna és hegyes s 4550 hold; mellyből 102 hold beltelek, 2434 hold szántóföld, 362 hold rét, 42 hold gyümölcsös, 1618 hold erdő, 65 hold legelő, 19 hold árkos tér. Ezekből ismét urbéri-

Digitized by Google

ség 14 telek után 400 szántó, 60 rét, 15 árkos; irtványi szántó 1842 hold, rét 210 hold; majorsági beltelek 61, szántó 192, rét 92, gyümölcsös 42, erdő 1618, legelő 65, árkos 4 hold. Szántóföldjei dombokon, sőt magas hegyeken, agyagosok, kövesek, buzát, árpát, zabot, burgonyát, zsálékot teremnek. — Réljei, csatornákkal átmetszve igen termékenyek és jó szénát adnak. Hajdan szőlőt is művelt, de most gyümölcsösnek használtatik. Erdejének északi része bikk, déli és nyugoti része makkot és gubacsot termő tölgyfákból áll. A lakosok irtványaikon nyáron át számos juhot tartanak, de őszszel jobbára eladják a szűk takarmány miatt. Juhtúrója a liptaival versekedik. A lakosok foglalatossága ezenkivül kereskedés mészszel, abronosokkal, rostákkal, és a fuvarozás. Népessége 1399, mellyből r. kath. 1393., ágostai 3, zsidó 3. A tomanovai pusztából és a budalehotai völgyből jön két patak, melly a város felett egyesülvén, jó nagy patakot képez, s itt 2 malmot hajtván, a Háji puszta mellett a Krivány patakba szakad. A város nyugoti oldalán, külön álló, magas, kősziklás hegyek láthatók, mellyeknek elsőjén van a Balassa nemzetség várromja. E vár a setét hajdani korból vevén eredetét, sok viszontagságon ment keresztül: villám által elégetett, de ismét felépült; látta falai közt a törökök; elfoglalták a pártütők; míg végre a nyughatlan Balassa Imrének borzasztó tényei a várat I. Leopold kezeire juttaták, ki azt német őrséggel rakta meg. Balassa Imre, elvételtén tőle a várparancsnokság, épittetett, állitólag 6 hónap alatt, a vár északi oldalán egy kastélyt. Innen folytatta ő rablását, fosztogatását, pártoskodását; sőt egy izben a német parancsnokkal kibékülvén, azt kastélyában megvendégelte, de katonáit szinte leöltetvén, ugyan itt megölette, s a várat elfoglalta. Azonban a vár I. Leopold vezérei által ujolag visszavétetvén, ezt Siralzon német vesér széthányatta.— Romjaiból kivehető, miként két udvara és egy fellegvára volt, a felső udvarban egy mély kut nyomai látszanak. Egy másik vármelletti magános kősziklás hegyen áll a kalvária. E kalvária hegyről leirhatlan szép kilátás nyilik meg. — A város nevezetes épületei közé tartozik az emlitett Balassa Imre kastélya, melly 1694-ben épült, erős falakkal és 4 bástyával körülvéve. Hajdan a falakon felül tornáczok léteztek, a falak lövöldöző lyukakkal ellátvák, kereszlő erős kapuja, és a város felől sánczai valának. Ez épület jelenleg is jó karban tartatik, s lakásul szolgál az uradalmi számtartónak. Megemlitendő továbbá a kath. paroch. templom, toronnyal, órával, és 4 igen régi haranggal, s bekerülő kőfallal; Szent-Anna kápolnája egy tágas kert közepén, hova népes bucsujárások történnek. Van itt végre 2 vizimalom, ser- és pálinkaház, csinos urad. épületek. A város feje a gr. Zichy család senioralis birtokának, s mostani birtokosa gróf Zichy Ferencz. — Divény tart 3 országos vásárt.

Divény vagy Dövény, magyar falu Borsod vmegyében, Torna megye szélén, ut. p. Miskolcz, a Szuha patak völgyében. Határa 2563 hold, mellyből 63 hold belsőség, 443 hold szántó, 153 hold rét, 1875 hold erdő, 29 hold használatlan. Urbéri telek $8^3/_4$. Kies vidékén földje termékeny. Lakja 63 házban 361 lélek, u. m. 150 r. kath., 27 gör. kath. 165 ref., 14 evang., 5 zsidó. Reform. és rém. kath. uj fiók-templom. Többen birják.

Kis-Divina, Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján 144 katholikus, 9 zsidó lakossal. F. u. gróf

Digitized by Google

Csáky és Visnyovszky familia. Ut. p. Zsolna.

Nagy-Divina, Trencsén m. tót falu, Kis-Divinától északra egy völgyben. Lakja 1391 kath., és 6 zsidó. Kath paroch. templom. F. u. gróf Csáky István örökösei.

Dizsér, oláh-tót falu, Bihar vgyében, két nagy hegy közé szorulva, Margitához, melly utolsó postája 1½ mfd., 107 r. kath., 300 gör. kath., 6 ref. lak., gör. kath. anyatemplommal, 26 földes, 31 zsellér gazdával. Határa 1102 hold, mellyből szántóföld 260 (urb. 60, majorsági 200) hold, kaszálló 185 (urb. 60, maj. 125) hold, szőlőhegy 102 (95 dézmás, 7 majors.) hold, és 555 hold cserés bokros hely. Hegyes völgyes levén, földje ragacsos, nehéz munkálatu. Birtokosa: gróf Csáky Károlynő.

Dluha, tót falu; Árva vm. az Árva jobb partján, mellyen 2 hídja van: 1059 kath. Vendégfogadó. — Nagy gyolcs-kereskedés. Sessiója: 74⅛. F. u. az Árvai urad.

Dluhopole, magyarositva Hosszufalu, tót falu, Trencsén vmgyében, hegyekben, szétszórva, 4000 kath. lak., kik jobbára mint drótosok külországokba vándorolnak. — Határa csupa irtványokból áll, s legjobban burgonyát és zabot terem. A helységnek és uradalomnak van erdeje, de nem sok. Birja h. Eszterházy, s a bicsei uradalomhoz tartozik. Ut. p. Zsolna.

Dlzsán, Nyitra m. tót falu, Kosztolánfalva filial. 169 kath. lak. F. u. Bosányi örökösök.

Dob, Szathmár vm. magyar-oláh falu, a Balkány pataka mellett, ut. p. Szathmárhoz nyugotra 1½ órányira: 2 romai, 604 gör. kath., 364 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Szántóföldei igen termékenyek, de egy részét az ár viz járja; rétje, legelője elég; erdeje nagy. F. u. gróf Károlyi György.

Dob (Tisza), Szabolcs v. magyar mező-város, a Tisza mellett, Nyiregyházához nyugotra ¼ mfdnyire: 189 római, 40 g. kath., 98 evang., 1852 ref., 67 zsidó lak, ref. anyatemplommal. Fekete porhanyós földe gazdag termékenységü, különösen szénája szerfelett sok; nádja, füzese elég. F. u. gr. Andrássy. Van 30 első oszt. egész telke. Ut. p. Tokaj.

Doba, magyar falu, Veszprém vgyében, Somlóhegy északi tövében, regényes vidéken, ut. p. Devecser. Lakja 613 kath., 25 evang., 14 zsidó. Diszére szolgál gróf Erdődy Kajetán földesur pompás kastélya s felséges angolkertje, melly az elsők közé tartozik az egész birodalomban. A Somlóhegyen kemény és savanyu bort terem, de ha több évig állhat, egy lesz a legzamatosabb csemege-borok közül. A Somló ormán hever omladékaiban a hajdani hires Somlóvár, lásd Somlóvár.

Dobfenék, Gömör v. magyar falu, Hajnácskő szomszédságában: 166 kath., 25 ref. lak. F. u. többen.

Dobi, Heves v. puszta; Verpeléthez 1 órányira: 4 kath. lak. F. u. az egri érsek.

Dobina, puszta, Baranya vármegyében, Bogdásához tartozik.

Dobó, (Dubosicza), Sáros v. tót falu, Héthárshoz ¼ mfd. 709 romai, 81 gör. kath. lak. Kath. paroch. templom. Több urasági ház. Jó rozs. Erdő. F. u. a Dobay nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Dobócza, Gömör vm. tót falu, Rima-Szécshez nyugotra 1½ órányira; a Rima mellett: 874 kath. 12 evang. lak., kik ezenkan magyarul mind tudnak. Kath. paroch. templom. Határa róna és igen termékeny, de erdeje nincs. F. u. h. Koburg.

Dobódél, Abauj-Torna v. ma-

Digitized by Google

gyar falu, közel Borsod vmegye széléhez: 167 kath., 6 zsidó lak., jó rétekkel, erdővel. Ut. p. Rosnyó. — Birják: Barczikay, Ragályi, Vattay, Désy, stb.

Dobodiel, Trencsén most A.-Nyitra v. tót falu, 612 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. temploma; szép tölgyes erdeje, s jó legelője van. F. u. a báni uradalom. Ut.p. Ny.-Zsámbokrét.

Dobogó, Abauj v. puszta Csécshez 1 órányira: 28 kath. lak.

Doboka, német falu, Baranya vgyében, ut. p. Szekcső. Lakja 170 kath. fiók-templommal, bortermesztéssel. Birja a Sauska nemzetség.

Doborgaz, Pozson m. magyar falu, az öreg Duna bal partján. Vajkához egy fertálynyira. Lakja 691 k., 1 ref., 32 zsidó. Legelője a Duna szigeteiben igen sok; fája, rétje elég; szántóföldje kevés; a Dunán malmokat bir. Itt sok gelyvás találtatik, s aranyat mosnak némelly szegények. A vajkai praedialis székhez tartozik.

Doborján, németül Reiding, horvát falu, Sopron vmgyében, Sopronhoz délre 2 mfd. 650 kath. lak. Van 1014 h. szántóföldje, 141 h. rétje, 159 kapa szőleje, s 1000 h. uradalmi nyir, tölgy, fenyőfa erdeje. Földje középszerű. Birja h. Eszterházy, s a helység 24 urb. telekből áll.

Dobóruszka, magyar falu, Ung vgyében, ut. p. Ungvárhoz 2½ órányira, 650 romai, 40 görög kath., 80 ref., 16 zsidó lak. Derék kastély. Az itteni kath. paroch. templom oldalában volt az egri hős Dobónak márványszobra becsinálva, de nehány évekkel ezelőtt Egerbe vitetett át. Határa termékeny; erdeje derék. Birja gr. Buttler.

Dobos, Szathmár v. magyar falu, közel Olchva-Apátihoz: 274 romai, 434 g. kath., 662 ref., 83 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, synagógával. Határa részint homok, részint termékeny buza föld; rétje, legelője elég és jó. F. u. a gr. Károlyi nemzetség. Ezen helység Tarpa helyett Beregh vgyéből tétetett által az 183⅙ országgyülésen. Ut. p. Beregszász.

Dobos, puszta, Nógrád vgyében, Pásztó szomszédságában, 400 hold termékeny határral.

Dobos, puszta, Zala vmgyében, Tapolczához 1 óra, roppant épületek omladékaival.

Puszta-Dobos, Szabolcs v. magyar falu, 125 romai, 195 g. kath., 4 ref., 10 zsidó lak. Fekszik Madához ½ órányira, s határa azéhoz hasonló. F. u. Bernáth, Csahóczy, Császy, Hunyady, Lónyay, Patay, Bay, gr. Vay.

Doboz, Békés v. régi magyar falu, a fekete Körös mellett, Gyulához északra egy mfdnyire: 19 kath., 2000 ref. lak. Van itt derék ref. templom, s paroch. ház, szép urasági lakház egy kerttel, 247 jobbágy-épület, a Körösön erős keményfa-hid. Határa lapályos; szántóföldje leginkább erdőből kiirtott hely, melly összesen 39⅞ egész jobbágytelket teszen s bőtermő, más része a határnak vizenyős, s áradásoktól szenved; harmadik része a határnak szép tölgyes erdőből áll, mellyben sok szarvas, őz, fáczány és nyúl tanyázik, a vaddisznókat az uraság mind inkább pusztittatja. A lakosok hires, de kevés dohányt termesztenek, télen pedig ölfavágásból sok pénzt kapnak. Az idevaló tölgyfák igen tömöttek s nehezek, ugy hogy a vizben könnyen leülnek, mellyre nézve az itteni Körös medre rakva van illy elmerült tölgyfa derekakkal, annyira, hogy benne halászni csak meritő hálókkal s szigonyokkal lehet. F. u. gr. Wenkheim Ferencz.

Doboz, népes puszta, Fejér v.-gyében, Válhoz 1 óra, ut. p. Martonvásár. Van 400 lakosa, kik többnyire

Digitized by Google

reformátusok, anyatemplommal. Dombos határa első osztálybeli; jó bort termeszt. Birja Dobozy család, Pázmándy Dénes, Matkovich, stb.

Doboz, puszta, Fejér vmgyében, Sárkány mellett, a moori uradal. tartozik.

Dobra, Trencsén m. tót falu, Tepla és Vágh mellett: 314 kath. lak. Határja róna, és termékeny, hanem az áradásoktól sokat szenved. A dubniczai uradalomhoz tartozik. Ut. p. Trencsén.

Dobra, Szathmár v. magyar falu, Béltekhez délre 1 mfdnyire: 1268 ref. lak. s anyatemplommal. Határa buzát, zabot, tengerit bőven terem; szép szőlőhegye s erdeje van. F. u. a gr. Károlyi ház. Ut. p. Szathmár.

Dobra, Zemplén v. magy.-orosz falu, Bélyhez közel: 11 romai, 362 g. kath., 21 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. 507 hold szántóföld. F. u. b. Sennyei. Ut. p. Ujhely.

Dobra, Zemplén v. tót mváros, az Ondava mellett, Sztropkóhoz délre 3 mfdnyire: 512 romai, 93 g. kath., 4 evang., 110 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szántóföldje 1396 h., s elég termékeny. Erdő. F. u. gr. Haller örök. Ut. p. Nagy-Mihály.

Dobra, Gömör v. puszta, Pálfalva és Mártonfalva közt szép szántóföldekkel, erdővel, nagy legelővel, korcsmával. 13 kath., 28 ref. lak. F. u. hg Koburg.

Dobra, (Neuhaus), német mváros, Vas vmgyében, a stájer határszélen, 304 kath., 300 evang. lak., s mind a két felekezetnek helyben van papja és temploma. Van egy hegyre épült régi vára s fenyves erdeje. A város feje egy uradalomnak, mellyet gróf Batthyányi Lajos birt.

Dobrafalva, (Dobersdorf), német falu, Vas vmgyében, a Lapincs mellett, a németujvári uradalomban, 652 kath. lak., kik dohányt is termesztenek. Ut. p. Rába-Keresztur.

Dobrafalva, horvát falu, Vas vgyében, Punkamisékhez 1 óra, ut. p. Szombathely, 180 kath. lak. Birja gr. Erdődy György.

Dobrafölde, magyar falu, Zala vgyében, a szécsi-szigeti uradalomban, 50 kath., 68 ref. lak.

Dobrassov, Trencsén m. tót falu, Motesicz mellett, a sziléziai országutban, 175 kath. lak. Erdeje, jó legelője, sok gyümölcse van. F. u. a Motesiczky család.

Dobrest, oláh falu, Bihar vgyében, erdős hegyes vidéken, M. Csekéhez 1, Váradhoz, melly utolsó postája $3\frac{1}{2}$ mfd., 500 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. A határt magas bikkes erdőségek boritják; urbéri állomás csak $6\frac{6}{8}$ telek, majorsági erdő 3000 hold, udvartelek 2 h. Marhái aprók, sertést sokat tenyészt; lakosai teknőket, sbroncsokat készitenek, s a szomszéd Király erdőben irtásokat haszonbérelnek. Van 2 pataka, mellyek közül egyik Vida nevet visel. Birja Petraskó Márton.

Dobresty, Krassó v. oláh falu, közel Temes vgyéhez, Lugoshoz éjszakra 4 kis órányira: 6 r. kath., 561 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a Halász nemzetség.

Dobrocs, tót falu, Nógrád vgyében, magas hegyekkel környezett szük völgyben, Divénytől $\frac{1}{4}$, ut. p. Losoncztól $2\frac{1}{4}$ mfd. távolságra. Határa 6361 hold, mellyből belsőség 40 hold, szántó 4357, rét 803, erdő 1062, legelő és köves tér 99 hold. Tulajdonképeni majorság itt csak az erdő, melly cseplyés; de van a lakosok kezén 3919 irtványi szántóföld és 730 hold rét, a többi urbériség. Földje a völgyben agyagos, vadvizes és köves; a hegyeken könnyü porhó köves. A hegyi levegő éles hideg. Termékek: rozs, árpa, zab, burgonya,

Digitized by Google

ázalék; a hegyeken különféle gyógyszerészi fűvek; ásványból: a völgyekben trachyt, kevés mészkő, békasó, és a hegyeken itt ott gránit. A juhtenyésztés nagy virágzásban van. Megjegyzendő, hogy az irtványföldektől és rétektől nem az illető földesuraság, hanem a dobrocsi ágostai anyaegyház huzta a dézsmát, jelesül az urbériség közti irtványoktól természetben, a hegyi irtványoktól pedig kész pénzben. E templomi dézsmának első lajstroma készült 1646-ban, s ugyanakkor tábláztatott be a nógrádi evang. esperesség jegyzőkönyvébe. E jövedelemben megerősittetett a templom 1731-ben Berényi Zsigmond püspök által az ugyanakkor történt egyházi vizsgálat alkalmával. Lakja e falut 915 evang., 143 katholikus. Az evang. anyatemplom kőfallal keritett s goth izlésben áll egy tölgy s nyirfákkal koszoruzott hegytetőn, s már messzire látható. Hajdan a templariusok zárdájának kápolnája volt, maga a zárda a hegyoldalon terült el, mint a romok mutatják. A helység birtokosai: a divényi senioralis uradalom, özv. b. Orczy Józsefné, gr. Zichy József, b. Balassa Sándor, gr. Kálnoky Gusztáv, Péchy Ambrus, gr. Pongrácz Borbála, gr. Eszterházy Ferencz, Fáy Zsuzsánna és b. Prónay Agnes.

Dobrocs, Zólyom m. tót falu, Balogh filial. 483 kath. lak. F.u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Dobrocsna, Nyitra m. tót falu, Kosztolánfalva filial. 261 kath. lak. F. u. többen.

Dobróka, Beregh v. orosz falu, a Borsova mellett, Bilkéhez nyugotra $^3/_4$ mfd. 813 g. kath., 16 ref., 15 zsidó lak. Görög kath. paroch. Földe elég termékeny volna, de egyik nyomását a viz járja; réljei kétszer kaszálhatók, fája elég. F. u. Bilkey, Lipcsey, Gorsó, Ilosvay, Fogarasy, Partetics és a kamara. Ut. p. Nyiresfalva.

Dobrom, puszta, Zala vgyében, Miloj fiókja.

Dobrónak, magyar mváros, Zala vmgyében, 913 kath., 15 zsidó lak., paroch. templommal. Földje hegyes és lapályos; bora középszerű; rétje kevés, de jó. Birja h. Eszterházy, s ut. p. A. Lendva.

Dobroncz, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeg, 560 kath. lak., tágas, de hegyekos határral. A szentgróti urad. tartozik.

Dobrony (Kis), Beregh v. magyar falu, Ungh vmgye szélén, Munkácshoz 4 mfdnyire, közel oda, hol a Szernye a Latorczába ömlik. 26 róm. kath., 12 g. kath., 354 ref., 15 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Két nyomásbeli határa gazdag buzatermő; legelője egyik nyomásban szük; fája tüzre, épületre elég; lakosai halászattal, faedény-csinállással is kereshetik élelmöket, egyébiránt néha árvizektől szenvednek. F. u. gr. Schönborn, Morvay, Izsák, és Hudar nemzetségek. Ut. p. Beregszász.

Dobrony (Nagy), Beregh vm. magyar falu, az elébbeni helységhez keletre $^1/_2$ mfdnyire: 18 r. kath., 19 g. kath., 1128 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa hasonló a Kis-Dobronyihoz, csakhogy annál sokkal terjedtebb; külső gyümölcsösei szépek. F. u. gr. Schönborn.

Dobrony, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Egerszeg, 120 kath. lakossal.

Dobronyiva, Zólyom m. tót mváros, a pesti országutban: 113 k., 1039 evang. lak. Kath. és evang. anyatemplom. Földe sovány, de rétje, legelője, erdeje hasznos. Északra láthatni a régi Dobravárának maradványait. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Dobroszlava, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradalomban, Duplin fil. 6 romai, 270 gör. kath., 8 zsidó lak.

Digitized by Google

Dobrostya, Gömör- Kis-Honth v. puszta Rahó és Pongyelek közt: 23 kath. lak. Van szántófölde, rétje. A rahói urak birják.

Dobróváralja, Zólyom m. tót falu, 246 kath., 4 evang. lak. F. u. a kamara.

Dobrovicza, Szathmár v. oláh falu, Kővár-vidéke szélén: 4 romai, 683 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földe kevés és középtermékenységü: erdeje szép. F. u. a kamara.

Dobsina, lásd Dopsina.

Kis-Dobsza, magyar falu, Somogy vgyében, 513 ref. lak.

Nagy-Dobsza, magyar falu, az elébbeni helység mellett, ut.p. Istvándihoz $^1/_2$ óra, 683 ref., 78 kath. lak., ref. anyatemplommal, termékeny róna határral, vízimalmokkal. Mind a két Dobsza hussiták által megszállott helységek, mint anyakönyvükben feljegyezve van, hanem később egészen elmagyarosodtak. Birják a piáristák.

Dócz, Csongrád v. népes puszta, Pusztaszer, Serked és Anyás közt: 610 kath. lak., paroch. templommal. F. u. Pallavicini markgrófi nemzetség.

Dognácska, Krassó v. kamarai bánya-mezőváros, Bogsánhoz délre $1^1/_2$ mfdnyire: 952 kath. német, és 1063 n. e. óhitü lakosokkal, kath. és óhitü templomokkal, postahivatallal, márványtöréssel, rézbányákkal.

Dohnyán, Trencsén m. tót falu, Pucho filial. 399 kath., 175 evang., 52 zsidó lak. F. u. többen.

Dojcs, Nyitra m. tót falu, a Miava partján, Sasvártól keletre 5 fertálynyira. Számlál 1313 kath., 4 evang., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom, sok és jó rét; kiterjedt földmivelés, a Miaván 4 malom. F. u. ő cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Doklén, Krassó v. oláh falu, ut. p. Dognácskához $1^1/_2$ órányira: 18 kath., 1223 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Dolácz, Torontál v. német falu, Temes vgye szélén; Uj-Pécshez délre $2^1/_2$ mfdnyire: 820 kath., 4 evang., 6 ref., 4 óhitü, 4 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Szép erdőkkel, 38 egész telekkel. F. u. Mocsonyi. Ut. p. Detta.

Dolha, Máramaros v. orosz-magyara mváros, közel Beregh vgye széléhez, a Borsava mellett: 15 r. kath., 838 g. kath., 36 refm., 22 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. A reformátusok itt is birnak egy ekklézsiát, melly az egész országban legkevesebb hiveket számlál. Határa meglehetős termékeny; papirosmalma van; meszet éget; az itten lévő nagy erdőkben sok hamuzsir főzetik. F. u. a gr. Teleki nemzetség. Ut. p. Huszt.

Dolhonya, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal. Duplin fil. 5 romai, 170 g. kath., 5 zsidó lak. Ut. p. Orlik.

Két-Dolics, vindus falu, Vas vmgyében, 271 kath. lak., köves határral.

Dolina, puszta, Baranya vgyében, a dárdai uradalomban, Berement mellett.

Dolina, vindus falu, Vas vgyében, 150 evang. lak, iskolával, a gr. Batthyáni családé.

Dolina, Thurócz m. tót falu, Sz. Márton filialisa a Liptói országutban: 2 kath., 54 evang., 2 zsidó lak., savanyuviz forrással. F. u. többen.

Dolina, Zólyom m. tót falu, 46 kath. lak. F. u. a kamara. Ut p. Besztercze.

Dolina, Nógrád m. puszta, Kékkő filial. 97 kath. lak.

Dolina, Szepes v. népes puszta, Istvánfalva fil., 107 kath., 52 evang. lakossal.

Dodova-Dolina, puszta, Árva vm. Jablonka mellett: 98 kath. lak.

Dolinap, Bars m. puszta, Ebedeczhez tartozik, 18 kath. lak.

Digitized by Google

Kis- és Nagy-Dolincz, 2 vindus falu, Vas vmgyében, a felsőlendvai uradalomban, 511 kath. lak., paroch. templommal, köves határral. Ut. p. Radkersburg.

Dolyán, Nógrád m. népes puszta, Endrefalva filial. 256 kath., 192 evang., 6 ref., 8 zsidó lak. Van két szép kastélyjok a Darvas uraknak, s más több uri lakházak. Földje, rétje, legelője elég; szőlőhegye termékeny; a hegyek tetején holmi régi sánczokat láthatni. F. u. Darvas, Kun, Puky, s m. t.

Dolyán, Szepes v. tót falu, Lőcséhez keletre 1 órányira: 99 kath., 7 evang. lak. F. u. Teőke nemz. Első birtokosa ezen falunak (1297.) Hemmingusd Kolchova volt.

Dolosd, puszta, Veszprém vgyéb. Csernye mellett, Fejér vgye szélén.

Doma, puszta, Pozson vgyében, a Csallóközben, Fél mellett.

Domafölde, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szala-Lövő, 30 ref., 25 evang., 10 kath. lak. Többeké.

Domaháza, Heves v. puszta, Gyöngyöshöz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 38 ref. lak. F. u. Almásy József, Rakóvszky, Halasy, Orczy János, Hellebront, Országh, Thassy, Sütő, Majzik, Csch, Bakó, Goth, Elek István örök. Véges.

Domaháza, magyar falu, Borsod vgyében, a megye nyugoti, Gömör és Heves megyék közé besarkaló csucsában, Miskolcztól $3^{14}/_{16}$, ut. p. Putnoktól $1^{13}/_{16}$ állomásra. Határos Borsodban Sikator, Diszuosd, Arló, Hevesben Lelesz, Vátassó, és Gömörben Zabar, s Péterfala helységekkel. Határa nyugoti részin ered a Hargony folyó, melly a megyét Sajó-Némettig öt mfdön választja el Gömörtől. Határkiterjedése 3183 hold, mellyből 75 hold belsőség, 760 h. szántóföld, 539 h. rét s legelő, 1809 hold erdő. Felszabadult urbéri telek van $^3/_4$, s ez után 24 hold szántóföld, 4 hold rét, mellyet 2 gazda mivel. A határ mindenfelé hegyes, mellyek miatt a hegyárak gyakoriak, s a föld homokos levén, a viz nagy gödröket csinál, s ez által a szántóföldeket s réteket nagyon rongálja; mindazáltal a lakosok szorgalmas földmivelők levén, a föld buzát, gabonát, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát illendő mennyiségben terem. Ház van 151. Lakosok száma 940 lélek, kik közül 15 zsidó, többi r. katholikus, s helyben van anyaegyházuk. Van 2 telkes gazda, 17 zsellér, 18 lakó, többi birtokos földmives; kézmüvesek száma 8, u. m. 2 molnár, 4 csizmadia, 1 kovács, két legénynyel, 1 férfi szabó. Van két vizi s egy száraz lisztmalom. A határ egy részében apróbb malomkő ásatik. Birtokosok Tahy György örökösi, Holló, Kisbenedek, Elek nemzetség s a Tihanyi örökösök.

Domahida, Szathmár v. magyar-oláh falu, ut. p. Nagy-Károlyhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 8 romai, 314 g. kath., 111 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Földe jó buzatermő feketo föld; kaszállói nevezetesek és hasznosok mind a gyepen, mind a lápon, mivel az ecsedi láp Domahida alatt kezdődik. F. u. a jeles Domahidy nemzetség, Buday, gr. Károlyi, gr. Telcky s m. t. Hajdan sokszor tartattak itt megyegyülések.

Domaincz, vindus falu, Vas vgyében, a felső-lendvai uradalomban, 180 kath. lak., köves határral.

Dománis, Trencsén m. egy nagy hegyek közt fekvő tót mváros. Lakja 621 kath., 1 evang., 25 zsidó. Ékeskedik egy csinos urasági kastéllyal, s egy kath. templommal. Határja hegyes, erdős, sovány, de tölgyes, fenyves erdei szép hasznot hajtanak. A lakosok főképen kézimesterségekből élnek. F. u. gr. Eszterházy Józsefné. Ut. p. Zsolna.

Domány, Krassó vm. oláh falu,

Digitized by Google

Dognácskához 2 órányira: 4 r. kath., 417 óhitü lak., anyatemplommal, kőszén-bányákkal. F. u. a kamara.

Domanyik, Hont m. tót falu, Némethez ¼ mfd. 220 kath., 6 ev. lak. F. u. többen. Ut. p. Selmecz.

Domanyócz, Szepes v. tót falu, Iglóhoz keletre 1¼ mfd. 577 kath. lak. Urasági lakháza. Vizimalom. F. u. többen. Ut. p. Lőcse.

Domasa (Kis), Zemplén v. tót falu, Zsalobina fil. 272 romai, 48 gör. kath., 14 zsidó lak. 599 h. szántóföld. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. N.-Mihály.

Domasa (Nagy), Zemplén v. tót falu, 312 kath., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 484 h. szántóföld. Erdő. F. u. özv. Jekelfalusyné.

Domasina, Ungh v. orosz falu, Nagy-Bereznához 3 órányira: 192 gör. kath., 16 zsidó lak. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Dombegyháza, vagy **Dumegyháza**, Csanád vm. népes puszta, ut. p. Batonyához északra: 847 k., 632 ref., 16 n. e. óhitü lak., ref. anyaeckklézsiával. F. u. az Edelspacher nemzetség, de egy részét zálogban birják Marczibányi, Jakabfy, Mittermiller stb.

Dombó, Máramaros v. oroszném et falu, a Taraczk mellett: 148 romai, 1410 gör. kath., 28 zsidó lak., romai és g. kath. anyatemplommal. F. u. a k. kincstár. Ut. p. Sziget.

Alsó-Dombó, (Unter Dubován) Pozson most F. Nyitra v. tót falu, N. Szombathoz éjszakra 1½ órányira: 538 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földjei dombosok, s részint a vizmosásnak ki vannak téve; rétje, legelője szük; erdeje, szőlőhegye van. F. u. a Szombati káptalan.

Felső-Dombó, (Ober Dubován) Pozson most F. Nyitra v. tót falu, 347 kath., 5 zsidó lak., szük határral. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Dombóvár, magyar mváros, Tolna vgyében, a Kapos mellett, a baranyai, somogyi és tolnai határok összejövetelénél, ut. p. Kaposvár. Lakja 1200 kath., 80 zsidó, kath. paroch. templommal, derék uradalmi épületekkel. Róna határa első osztálybeli; rétjei jók; szőlőhegye, erdeje bőséges, s van 56 egész urb. telke. Nyugotra a Kapos bozótjánál most is láthatni a régi dombói vár romjait, melly vár ama hires jogtudós Dombay Pál birtoka vala, kire II. Ulászló alatt a Hármaskönyv megvizsgálása bizatott. A város feje h. Eszterházy egyik igen szép uradalmának.

Dombrád, Szabolcs v. magyar falu, Zemplén vgye szélén; a Tisza mellett: 15 romai, 8 gör. kath., 1210 ref., 15 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa nagy, de posványos, különben termékeny; főzeléket sokat termeszt; szénája, nádja bőséggel van; 3⅜ első osztálybeli egész telke. F. u. hg Eszterházy, gr. Vay Ábrahám, gr. Schmidegg, b. Horváth, b. Vay, Asztalos, Barkóczy, Csuha, Dombrády, Eördögh, Erős, Farkas, Filep, Grubics, Harsányi, Ibrányi, Józsa, Irinyi, Krucsay, Szuhányi, Tatár, Zoltán, Olasz, Orosz, Morvay, st. Ut. p. Berkesz.

Dombrovány, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 540 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Van egy pataka. Birja a váradi görög püspök.

Kis-Dombrovicza, oláh falu, Bihar vgyében, M. Csekéhez 1 óra, igen erdős, hegyes vidéken, 336 n. e. óhitü lak., kik szép marhákat nevelnek. Anyatemplom. Határát a Hollód vize és Hodosel patak nedvesiti. Birja a váradi deák káptalan.

Havas-Dombrovicza, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez 2 mfd. egy dombon, zordon bérczes vidéken, 1056 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Erdeje roppant; földe si-

Digitized by Google

lány kavicsos; juhot, kecskét sokat tart. Birja a váradi deák káptalan.

Domjánszeg, puszta, Zala v. Szentgyörgy völgye mellett.

Domolaháza, puszta, Abauj-Torna vgyében, többek birtoka.

Domolos, puszta, Somogy vármegyében, ut. p. Szigetvár, 170 kath. lak., kath. kápolnával, derék uraságí majorsággal. Birja Hegyessy család.

Domonkosfa, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Lövő, 253 ágostai, 32 ref., 25 kath. lak. Többeké.

Domony, tót falu, Pest-Pilis vmgyében, a Galga-völgyön, egyenes téren, ut. p. Bag. Határa 3056 hold és 171 □ öl, mellyből szántóföld 1407 hold 792 □ öl, rét 262 hold 872 □ öl, legelő 553 hold 330 □ öl, szőlők 134 hold 252 □ öl, lábas erdő és vágások 530 hold 842 □ öl, káposztás kertek és malom-fundusok 36 hold 514 □ öl, az uraság által közösen használt külső telkek 65 hold; ut, vizmosás 36 hold, futóhomok 30 hold. Az urbéri föld teszen 17 1/3 telek után, a zsellérek által használt rét nyilasokkal együtt, mintegy 648 holdat, az uraságí szántóföld lehet 950 hold és 100 hold rét. A szántóföldek nagyobb része áldott fekete föld, mintegy 20-ad része sárga homok, és egy kevés rész sárgás agyag. A homokos részen rozs terem; a többi részeken tiszta buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, repcze, tenkely, lencse, borsó, bab. Lakja 248 r. kath., kik közt 59 czigány, 687 evangelikus tót, 27 magyar reformatus, 188 zsidó. A tótok többnyire tudnak vagy értenek magyarul. Van itt evang. anyatemplom, synagóga, és több csinos uraságí lak. A helység határát a Galga vize nedvesiti, észak felé ismét van egy Egres nevű folyó, melly ámbár csak a harmadik határban (Battyánon) ered, még is a domonyi uraságnak 5 malmot, mindenikét két kőre, hajt, még pedig nyáron is ritkán apad ki. Birják a helységet Ónody Zsigmond, Bernáth, Földváry, Kandó, Martonffy, Mátyus, és Udvardy családok.

Domonya (Alsó), Ungh vm. orosz falu, Ungvárhoz 1/2 órányira: 28 romai, 483 gör. kath., 14 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. F. u. a kamara.

Domonya (Felső), Ungh v. tót-orosz falu, 262 romai, 200 g. kath., 9 zsidó lak. Rom. kath. paroch. templom. F. u. kamara.

Domoszló, Heves v. elmagyarosodott tót falu, Eger és Gyöngyös közt, mindegyiktől mintegy 2 1/2 mfdnyire: 1419 kath., 1 evang., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fekete földe nagyon termékeny; bora a visontaival vetélkedik; erdeje és kétszer kaszálható rétje van. F. u. b. Baldachi, gr. Eszterházy, b. Podmaniczky Lajos csődt., b. Orczy Lőrincz ör., Ocskay Ignácz, Taródyné, Gosztonyi, Petrovay, Perlaky, Orczy János.

Doncsény, Arad v. oláh falu, Deznához 1 órányira: 6 kath., 275 n. e. óhitü lakossal.

Dongér, Csongrád vm. népes puszta, Csány fil. 348 kath. lak.

Donoval, Zólyom m. tót falu, Liptó vármegye szélén: 149 kath. lak. Kath. paroch. templom, sovány föld; nagy erdő. F. u. a kamara. Ut.p. Besztercze.

Felső-Dopsza, Abauj v. magyar falu, a Hernád bal partján, mellyen itt egy hid viszen keresztül: 320 r. kath., 26 g. kath., 16 evang., 509 ref., 48 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Földei nem igen termékenyek; de bora, szénája, fája elég. F. u. Bárczay, Máriássy, s m. t. Ut. p. Szikszó.

Kis-Dopsza, Zemplén v. magyar falu, a Hernád mellett: 31 kath., 11 evang., 233 ref., 13 zsidó lak., 1596 hold szántófölddel, bortermesz-

Digitized by Google

téssel, s ref. templommal. F. u. gr. Török, gr. Erdődy, b. Vay. Ut. p. Szikszó.

Dopschina, (Dobschau, Topscha, Dobschinium,) Gömör v. népes szabadalmas bányaváros, Rosnyóhoz északra 2 mfdnyire, egy magas hegyektől bekerített mély völgyben: 554 kath., 4367 evang. tót és német lakosokkal. Kath.- és evang. anyaszentegyház; evang. deák oskola, melly hajdan virágzó gymnasium volt. Határa hegyes, és igen sovány; a hegyek oldalain, miután az erdők kiirtattak, jó legelővel; de fő élelmét bányáiban keresi, mellyekben sok vas, piskolcz, réz, czinóber, kénycső, asbest, gránát chrysolittal vegyesen, terpentin, wismuth, márvány s m. i. ásatik. A hámorokban sok és jó vas (öntött vas is) készül, valamint a papirosmalom, a méhtenyésztés, s lentermesztés szinte figyelemre méltók. Ut. p. Rosnyó.

Dorgos, oláh falu, Temes vgyében, Lippához keletre 2 mfd., 565 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Hegyes, völgyes, sovány határa 5234 hold 1400 □ öl, mellyből majorsági kaszálló 8, legelő 50 h., házhely 9 h., szorgalomföld 24 h., erdő 4000 hold; urbéri szántó 576 h., rét 250 h., legelő 62 h., házhely 116 h., szállások 10 h., haszonvehetlen 100 h., szabadföldek 24 hold. Birja a kir. kincstár.

Mész-Dorgos, oláh telepitvény, Temes vmgyében, Lippához 3 órányira egy mészkemencze mellett, 137 n. e. óhitü lak., kik szerződési zsellérek. Szerződéses házhely van 22 h., legelő 20 h., szántóföld 132 h., kaszálló 66 h. Uradalmi házhely 7 h., szántóföld 20 h. 800 □ öl, szabadföld 21 h. 1200 □ öl. Földe köves, sovány. Birja a kir. kincstár.

Dormánd, Heves v magyar falu, Besenyő közelében: 809 kath., 44 zsidó lak., termékeny gazdag határral; erdeje nincs. F. u. gr. Fáy nemzetség, Fáy István, Sághy, Vratarics, Szalkány, Goth, Zbiskó. Ut. p. Eger.

Dorog, magyar hajduváros, a hajdan ns szabad Hajdu kerületben, rónaságon, ut. p. Hadház. Népessége 8234 lélek, kik kevés kivétellel mindnyájan a görög egyesült vallást követik, de azért tiszta magyarok. Van derék paroch. temploma, és jó iskolája. Róna határa minden gabonát jól terem.

Kis-Dorog, német falu, Tolna vgyében, Zombához közel, s ut. post. Szekszárd. Van szőlőhegye, kevés de jó rétje, erdeje. Birja a Döry család.

Nagy-Dorog, magyar falu, Tolna vgyében, saját postahivatallal Sár-Bogárdhoz egy postaállomásra 2380 ref., 100 kath., 10 zsidó lak., reform. anyatemplommal. Határa nagy, de homokos, **melly** főleg rozsot terem; van 80 egész urbéri telke. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Dorogh, Heves v. puszta, Dorogházához $^1/_2$ óra: 42 kath., 8 ev. lak. F. u. Gyürky Pál, kinek itt szép nemesitett juhnyája van; és Balassovics Józsefnő.

Dorogh, Esztergom m. német falu, a bécsi országutban, Esztergomhoz 1 mfd. 620 kath. lak. Van kath. paroch. temploma, nagy vendégfogadója, postahivatala. Szántóföldjei homokosak; bora elég; de fája, rétje kevés. F. u. az esztergomi káptalan. A lakosok birnak $23^3/$ telek után $1019^2/_8$ hold szántóföldet, $218^3/$ h. réte; majorság csak 15 hold rét van. Nagy szorgalom mellett kétszerest és hires burgonyát termesztenek.

Dorogháza, Heves v. magyar falu, közel Nógrád vmgye határához, Parádtól nyugotra $1^3/_4$ mfd. 914 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, termékeny róna határral. F. u. Gyürky Pál, Szathmári Király Pál,

Digitized by Google

Molnár, Benkő, Repeczky, Losonczy, Ottlik, Vajda. Ut. p. Gyöngyös.

Tisza-Doroguma, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $3^{1}/_{16}$, Egertől $2^{13}/_{16}$, ut.p. Kövesdtől $1^{11}/_{16}$ állomásra, a Tisza jobb partján, áradásos sik vidéken, hova árviz idején semerről sem lehet szárazon bemenni. Határkiterjedése a helység belső telki fekvésén kivül 5760 hold, ebből 670 h. szántóföld, 3218 h. rét, 1600 h. legelő, 80 h. szőlő, 80 h. füzes erdő, 112 h. vizállás sat. Urbéri szántóföld van 292, rót $109^{1}/_{2}$ hold; majorsági szántóföld 378, rét $2108^{1}/_{2}$, nád és gyékénytermő 400, vizes rétség 600 hold. A vizállásos helyeken némelly években sok csukát, czompót, kárászt, s csíkot fognak. A helység neve alá esnek s határához tartoznak még következő puszták: 1-ör. Szikláp ja mintegy 400 holdból álló szikes, vizállásos hely, s marha-legelésre használtatik. 2-or. Kölcshát, Fejérnád, Szántóhalma, egybe véve szinte 400 holdat foglaló, szikes, vizállásos rónaság, mellynek némelly része szinte legelőül; más része pedig kaszállóul használtatik; nagy része azonban sombikos, nádas s gyékénytermő hely, és az itt termett gyékény és nád erősségére és tartósságára nézve különösen dicsértetik. A Fejérnád vizében különös jóizű csukák, s igen szép nagy halak, s csíkok termenek. E puszták az ugynevezett Sulymosviz s más laposokba folyó vizek által választatnak el a tulajdonképeni dorogmai határtól. Ezek végibe fekszik Száraz-Dorogma, melly épen T. Bábolna helysége alatt fekszik, attól csak egy kocsiút által választatván el. Továbbá a Tiszántul esnek következő puszták: 3-or. Előfüz, 240 holdat foglal magában, mellyből 200 h. kaszálló, 20 h. füzes erdő, 30 h. vizállás, melly Kis-Tisza név alatt ismeretes az egyeki és tisza-füredi határok szomszédságában, s némelly években sok nádat, gyékényt, ollykor csukát, czompót, kárászt bőven szolgáltat. 4. Nagyfa szinte tul a Tiszán fekszik, 480 h. körül terjedvén, nagyobb része kaszálló. Terem itt némelly években sok káposzta s egyéb efféle vetemény, kevés nádtermő helye is van. Itten van az ugynevezett holt Tisza, melly a nagy Tiszától veszi eredetét, félkörben körülfolyván a nagyfai pusztát. Belőle évenként sok száz mázsa potyka, csuka, süllő és keszeg halásztatik. Fele azonban e holt Tiszának Egyek helységéhez tartozik. 5-ör. Herep, tul a Tiszán 240 hold kiterjedéssel. Kaszálóját a Herep vize folyja körül, mellynek fele sz. k. Debreczen város ohati pusztája tiszarétjéhez tartozik, szinte jó halászóviz, sok potykát, csukát, s jó izű rákot szolgáltat. Van itt 20 holdnyi füzes erdő, 12 holdnyi veteményes föld, mellyen némelly években sok káposzta, sárgarépa, krumpli, bab terem. Van kevés nádtermő helye is. 6-or. A pélyi puszta 5646 holdra terjed, erről bővebben a puszták leirásánál értekezünk. Az előszámlált határok földe homokos, néhol szikes rónaság, rozsot, árpát, zabot leginkább, továbbá sok babot, kevesebb borsót terem. A lakosok közt az állattenyésztés, s általában a mezei gazdaság dicséretes jó lábon áll. Népesség 756 l. köztök 11 r. kath., 705 református, 4 zsidó. Nyelvök közönségesen magyar. A férfiak mezei gazdasággal s más kézimunkával s halászattal, a nők dohánytermesztéssel, szövéssel, fonással foglalatoskodnak. Telkes jobbágy van 31, házas zsellér 127, lakó 19. A reformátusoknak van anyaegyházuk s tornyatlan templomuk, a r. katholikusok Ároktőhöz tartoznak. A Tiszán kivül, mellyben híres kecsege-halászatok esnek, említést érdemlő vizek a határban: Kon-

Digitized by Google

dora, Sulymoter, Teremtő, Kárászos, Keszeges, ez mély és hamis fok, Pélyifok, Pélyi tó, Fejérnád ere, Vizás, Szajla, Kis-Tisza, Holt-Tisza, Herep. A Tiszánál van egy kevéssé hátas hely, az ugynevezett Telken, mintegy ½ órányira a helység mostani fekvésétől. Itt volt hajdan Dorogma helysége, mellyet templomával együtt a Tisza árjai sodrottak el. Mint őseikről reájok maradt hagyományt emlegetik a lakosok a nagy áldomást, mellyet kijövetelekkor eldődeink itt a régi Dorogma felett csinált töltésen a Tiszán általkelvén, e helyen megitták. Ez átkelés lehetőségit látszik tanusitni azon körülmény, hogy csakugyan a kérdéses helyen, midőn hév nyárban a Tisza elapad, most is egészen keresztül lehet azt gázolni. Sokban megegyez a szájhagyománynyal az is, mit Béla névtelen jegyzője, könyve 28—29. fejezetében ez átkelésről mond. A Tiszából itt a halászok nagy épületkő és sok tégla-darabokat fognak ki. Földesurai e helységnek: gr. Péchy Józsefné, b. Majthényi László, Majthényi Pálné, Majthényi József, Kállay Péterné, Blaskovich József, Gyurcsányi Gábor, Almásy József csődtömege, Almásy Jenőné, Fáy Barnabásné, Almásy Bodog, Erőss árvák, Fáy Antal, Molicsányi Ferencz, Váczy Sándor, Hury Ferencz. Ezekhez némelly puszták birtokában járulnak: Klobusiczky Eduárd, b. Lusinczky Pál, b. Miske Józsefné, gr. Serényi, Erőss Albert, Bükk Zsigmond, b. Sekkendorf, gr. Csáky örökösök.

1543. Jánoki Pál, Geszthy Györgynek, Geszt, Leányfalva, Nagy-Mihály, Dorogma és Bikk helységekben levő minden részjószágait zálogba vette.

1663. Baratnaky Zsigmond indit pert az ezen birtokban levő árvai jószágok kézhezvételére nézve, mint ez Darócznál is előjön.

1700. E jószágra nézve a Baratnaky család leányága osztályt kér; bővebben erről Paraszt-Bikknél szólunk.

1701. Bizonyos részjószágban a Szepessy család nyer iktatást, mint ez Pély pusztából alább szinte előadatik.

1714. Négyesi Szepessy János indit pert e jószágra nézve, többek ellen, miről Barócznál szinte szólunk.

1733. Borsy Katalin ellenmondási pert kezd, mit Oszlárnál tárgyalunk.

1769. Bánóczy István, József, János és Éva birtokukat felfizetés mellett Borsy Annának és Katalinnak zálogositják el. T. Darócznál erről szinte bővebben.

Doromlás, puszta, Pest-Solt vgyében, Bogyiszló és Fajszszal határos, mintegy 500 hold, és csupa erdő. Tartozik a kalocsai érseki uradalomhoz.

Dorosma, magyar község, a Kis-Kunságban, a félegyházi járásban, Szegedhez csak 1 mfdnyire, homokos rónaságon, 8717 kath. lak., derék paroch. templommal. Róna határa elég termékeny. Átokháza és Ülés pusztákon tanyái vannak.

Doroszló, magyar falu, Bács vmgyében, a Mosztonga mocsár mellett, ut. p. Zomborhoz délre 3 óra, 2500 kath. lak., paroch. templommal. Birja a kamara. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 10,169 hold, mellyből 98⅛ urbéri és 4 szabad telek után van 3281 h. szántó, 2525 h. rét és beltelek, 2468 h. legelő, 119 h. szőlő. Uradalmi birtok: 1190 hold tölgyes erdő, 289 h. tó, 297 hold utak.

Doroszló, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Kőszeg. Lakja 250 ágostai, 163 k., kath. és ev. fiókegyházakkal, jó bortermesztéssel. Birja h. Eszterházy.

Rába-Doroszló, magyar falu, Vas vgyében, 200 kath. lak., kövér rétekkel a Rába mentiben. Birja

Digitized by Google

h. Batthyáni; ezelőtt Szegedy Károlyé volt, s ut. p. Körmend.

Dósa, magyar község, a Jászságban, a jászberényi járásban, szép rónaságon, Jász-Apáti és Árokszállás közt, ut. p. Jászberényhez 1 mfd. A helységet a Tarna vize vágja keresztül. Földje fekete agyag és fekete homok, melly minden gabonanemet jól megterem. Van egy kis erdöcskéje, vizimalma, s a határban Árokszállás felé egy dombra épült kápolnája. A lakosok ugy tartják, hogy e helyen ütközet levén valamikor, a halottak e halom alá takarittattak. Lakja 2715 r. kath., egy nagy tornyos anyatemplommal.

Dovallo, Liptó m. tót falu, 211 kath., 549 evang. lak. Kath. anya-, evang. filial szentegyház. F. u. a kamara. Ut. p. Okolicsna.

Farkas-Dovorán, Nyitra m. tót falu, a Nyitra vizéhez közel: 291 kath., 6 zsidó lak., jó szántóföldekkel, szőlőhegygyel, és sok gyümölcscsel. F. u. többen. Ut. p. N. Tapolcsán.

Kis- és Nagy-Dovorán, Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, Bajna mellett: az első 211 kath., 23 zsidó; a második 285 kath., 8 zsidó lak., s termékeny szántóföldekkel. F. u. Jezerniczky, Mérey, Juszth, sat. Ut. p. N. Tapolcsán.

Dozmat, (Grosz-Mucken), magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szombathelyhez 1 óra, 320 kath. lak., paroch. templommal, kastélylyal. Róna határa igen termékeny; rétjei kövérek. Birja ½ Ernuszt József, ½ Sály és Szluha családok.

Döbör, német falu, Vas vgyében, a dobrai uradalomban, 308 kath. lak., fenyves erdővel.

Döbörhegy, magyar falu, Vas vmgyében, ut. p. Körmend, 313 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Birja gr. Festetics Tasszilo.

Döbrés, puszta, Veszprém vármegyében, ut. p. Pápa. Tapolcza fő m.

Döbréte, magyar falu, Zala v.-gyében, ut. p. Egerszeg, 300 kath. lakossal.

Döbri, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 360 kath., 20 zsidó lak.

Döbrőcze, magyar falu, Zala vgyében, 250 kath. lak. Többen birják, s ut. p. Sümeg.

Döbrőköz, magyar mváros, Tolna vgyében, a Kapos mellett, felemelkedett kies környéken, Dombóvárhoz 1, ut. p. Kaposvárhoz 3 órányira, 2500 kath. lak., paroch. templommal és 120 egész urbéri telekkel. Határa első osztálybeli; erdeje szép; rétjei jók; szőlőhegye kedves izű fejér bort terem. A Kapos partján van régi várának omladéka, melly 1543-ban török kézre jutván, 143 évig érezte ennek terhes igáját. Láthatni még itt, Sütvény, Szarvasd és Nagy-Görcsmény pusztákon mind meg annyi szentegyház romjait, és két sánczolás nyomokát. Birja h. Eszterházy.

Döbrönte, német falu, Veszprém vgyében, 412 kath. lak., termékeny határral, mellyet a Bitva nedvesit. Birja a gr. Somogyi család, kinek itt szép mausoleuma van. Ut. p. Pápa.

Döbrönte, puszta, Tolna vgyében, Ozora és F. Nyék közt.

Kis-Döbrönte, puszta, Veszprém vgyében.

Döghe, Szabolcs v. magyar falu, K. Várdához északra ½ mfdnyire: 87 romai, 29 g. kath., 697 ref., 39 zsidó lak. ref. anyatemplommal; van jó termékeny földe, nádja, erdeje, bőséges rétjei, 10⅞ első osztálybeli egész telke. F. u. hg Eszterházy, b. Horváth, Elek, Erős, Farkas, Laskay, Szögyényi, Noszdroviczky. sat.

Dögös, puszta, Nyitra vgyében, Komjáti mellett.

Digitized by Google

Dömeföldе, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 280 kath. lakossal.

Nemes-Dömölk, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Kis-Czel mellett, 400 kath., 180 evang., 43 zsidó lak. Ágostai anyaekklézsiája igen régi, s mindjárt a bécsi és linczi békekötések kihirdetésével állitatott fel, 1681-ben pedig törvényes szabadságot nyert. Közbirtokosoké.

Pór-Dömölk, magyar falu, Vas vmgyében, az előbbeni falu mellett, 90 kath. lak. Van egy apátsága, mellyet a sz. Benedek szerzetesei számára II. Béla alapitott.

Dömörkapu, puszta, Tolna vgyében, Báttaszékhez 1 óra.

Dömös, Esztergom m. magyar falu, a Duna jobb partján, Esztergomon túl 2 órányira: 957 kath., 145 ref. lak. Van egy szép kath. paroch. temploma, gesztenyés, és roppant tölgyes, bikkes erdeje, jó vörös bora, sok gyümölcse és legelője az erdőkben, kevés szántóföldje és rétje. Vidéke, szinte mint Maróthnak, felette gyönyörű, s a zöldellő hegyek, erdők közé szoritott Dunának itt van legpompásabb folyása egész országban. Hajdankorban I. Bélának kedves mulató helye vala ez, unokája pedig Álmus herczeg prépostságot állitá fel 12 kanonokkal, s ezt gazdagon megajándékozá. Ugyanis az alapitó oklevél értelme szerént 59 helység birtokosa leve, mellyeknek lakosai a szokott dézmán kivül, még 1522 köből buza lisztet, 4 hizott göbölyt, 1522 juhot, 30 kövér ürüt, 50 sertést, 70 ludat, 120 tyúkot, 81 kősót, 1522 akó sert, és 175 akó méhsert (meth) tartoztak esztendőnként adni a monostornak. Kálmán király a szerencsétlen Álmust fijával II. vagy vak Bélával ide záratta be, s itt tolatta ki szemeiket; mellynélfogva a prépostság mostoha állapotra jutván, Zsigmond apáturságot formála belőle, s Olivetо hegyéről szerzeteseket is hozatott, de ezek ujra vissza költözének. Ezután Hunyady János akarta régi fényébe visszaállitani, s Gubernátori hatalmánál fogva apáturság helyett ismét prépostságot alapitа, s ezt a Sz. Tamási prépostnak általengedé, melly cselekedetével azonban némelly kedvetlen villongásoknak adott alkalmat, az ország rendjei s az akkori Pápa V. Miklós közt. Végre a törökök itt is mindent elpusztitván, jelenleg csak egy magas hegytetőn (Arpáshegy) lehet látni holmi épületeket düledékben; a prépostság fenmaradt jószágát pedig az esztergomi főkáptalan nyerte el. A lakosok birnak 8/6 telek után 192 2/69 hold szántóföldet. Az egész határ 5266 hold, mellyből szántó 561 4/16 h., rét 64 h., szőlő 97 3/16 h., erdő 4544 3/, s ez legelőnek a földesurasággal közösen használtatik. Földje sárga agyagos, fekete csipakos, rozsot középszerüen terem.

Dömötöri, magyar falu, Vas vgyében, a Sorok vize mellett, ut. p. Szombathely, 200 kath., 80 evang. lak., róna termékeny határral. Birják Gyömörey, Egerváry, Söptey, s. m.

Dömötörkapu, puszta, Baranya vgyében, Vémend mellett, a pécsváradi uradalomban.

Dömsöd, magyar falu, Pest-Solt vgyében, Pesthez délre 5, ut.p. Laczházához 1 mfdnyire, a Dunának egy ága mellett, 3299 lakossal, kik közt 3178 reform., 90 kath., zsidó 18, görög 10, evang. 3. Ezek közt 336 telkesgazda, 271 zsellér, 148 lakó, 31 kézmüves, 3 kereskedő. Ref. anyatemplom. Határának egész kiterjedése nem tudatik, de van itt 167 1/4 egész urbéri telek, 2087 1/2 kapa szőlő, 115 hold erdő. Földje fekete homokos, leginkább megtermi a kétszerbuzát. Tó van 3 a Duna mocsaraiból A g y a g o s nevek alatt. Zálogos bir-

Digitized by Google

tokosa a helységnek b. Podmaniczky család, de itt helyben majorsági földje nincs, hanem Apaj puszta egészen az. Örökös földesura volna herczeg Szász-Coburg Gothai Ferdinánd.

Dőr, magyar falu, Sopron vgyében, Csornához délre ½ mfd., 950 r. kath. nagyobb részt nemes lak., paroch. szentegyházzal. Határa róna s igen termékeny; van 680 h. szántóföldje, 300 h. rétje, 100 hold nádasa, 36 hold erdeje, 500 hold legelője. Főtermesztménye a tiszta buza, aztán rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya. Nádja, szénája bőséggel. Birják többen

Dörfel, német falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délre 3¾ mfd., 650 kath. lak., malommal a Répcze vizén. Határa dombos és közép termékenységű; van 462 h. szántóföldje, 99 h. rétje, 224¼ kapa szőleje, 900 h. uradalmi erdeje, melly fenyő és tölgyfákból áll. Birja h. Eszterházy.

Alsó- és Felső-Dörgicse, 2 egymás mellett fekvő magyar falu, Zala vmgyében, ut. p. Veszprém, 98 kath., 513 ágostai, 20 zsidó lak. Alsó-Dörgicsén az ágostaiak anyа, Felső-Dörgicsén fiók-szentegyházat bírnak. Határa mind a kettőnek szűk, s többnyire erdőkkel és szőlőkkel van elfoglalva. Az első falunak birtokosa az újtatos szerzet; a másodiknak közbirtokosok.

Kis-Dörgicse, magyar falu, Zala vgyében, 89 evang., 50 kath., 8 zsidó lak., evang. fiók-gyülekezettel, jó gabonatermő földekkel. Közbirtokosoké. Ut. p. Veszprém.

Döröcske, német falu, Somogy vgyében, a koppányi kies völgyben, ut. p. Siófok. Lakja 683 ágostai, 60 kath., 10 zsidó, ágostai anyatemplommal. Határa dombos, és termékeny, mellyet német lakosai kitünően mivelnek, ugyhogy itt cserepes házakat látni épen nem ritkaság. Birja gr. Hunyady Ferencz.

Dörőske, magyar falu, Vas v.-gyében, ut. p. Körmendhez 1¼ óra, 260 kath., 40 ref., 10 zsidó lakossal, szőlőhegygyel, erdővel. Birja gr. Festetics Tasziló.

Dörögd, magyar falu, Zala v.-gyében, ut. p. Veszprém. Lakja 950 kath., 400 evang., 263 reform., 25 zsidó, kath. anya-, evang. és ref. fiók-templomokkal. Határa igen nagy, de közép termékenységű; erdeje derék. Többen birják.

Dötk, magyar falu, Zala vgyében, 180 kath. lak. Ut. p. Szalabér.

Drág-Cséke, oláhul Drazest, oláh falu, Bihar vgyében, hegyes, völgyes vidéken, ut. post. Várad 2½ mfd. Lakja 4 kath., 5 ref., 553 n. e. óhitü, anyatemplommal, derék urasági lakkal, pálinkaházzal s egy patak-malommal. Határa 2315 h., u. m. 857 szántó, 701 rét, 311 legelő, 413 erdő, 41 cserjés. Ebből majorsági szántó 393, rét 390, és az erdő. Agyagos kövecses földe trágyát kiván. Birja gr. Frimont Béla.

Dragoherfalva, orosz falu, Bereg vgyében, 280 g. kath. lak., saját templommal. Ut. p. Munkács. Birja gr. Schönborn.

Drágojeste, oláh falu, Temes vmgyében, Temesvárhoz keletre 3¾ mfd., a Temes vize partján, melly gyakran kiárad. Van 900 n. e. óhitü lak., anyatemploma, 1443 holdnyi határa, mellyből 300 h. majorsági legelő, 111 h. 900 □ öl szorgalmi föld; a többi mind urbéri szántóföld. Agyagos földe igen termékeny; marha- és méhtenyésztése nevezetes. Emlitendő még határában egy 200 öl hosszu és 10 öl mély Bezdána nevü tó, melly soha ki nem szárad, noha 2000 öl távolságra esik Temes vizétől. Birja a kir. alapitvány.

Dragomiresty, Krassó vm. oláh falu, Lugoshoz 2 órányira: 6 kath., 491 óhitü lak., s anyatemplom-

Digitized by Google

mal. F. u. Raics, Vlahovics, Janicsár családok.

Dragomirfalva, Máramaros v. oláh falu, az Iza mellett: 8 romai, 845 g. kath., 82 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. a kincstár, s m. többen. Ut. p. Sziget.

Dragonyest, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez ½ mfd. rónás helyen, 199 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, egy patakkal. Birja a váradi görög püspök.

Dragotyán, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez 1 mfd., 651 görög kath. lak., s anyatemplommal. Birja a váradi görög püspök.

Dragsina, oláh falu. Temes v.-gyében, a Temes sik partján, Temesvárhoz keletre 2 mfd., 79 magyar kath., 23 tót evang., 738 n. e. óhitü oláh lak., anyaegyházzal. Határa 3851 hold 40 □ öl, u. m. urbéri szántóföld kaszálló és legelő 1539 h, szorgalomföld 56 h.; uradalmi szántóföld 275 h. 800 □ öl, kaszálló 1017 h. 470 □ öl, erdő 963 hold 370 □ öl. Földje kitünő jóságú s buzára legalkalmasabb; rétje sok és jó. Vize a Temes; ennek partján egy régi omladék tünik fel, mellyet a köznép törökvárnak tart. Az omladék tövében a Temes vize nem egyszer mosott már ki emberi holttetemeket. Birja a kir. alapitvány, s a kövéresi uradalomhoz tartozik.

Dragsinyest, Krassó v. oláh falu, Facsethez 1½ órányira: 5 kath., 261 óhitü lak, anyatemplommal. F. u. a kamara.

Dragszél, Pest-Solt vm. népes puszta, 439 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Drahócz, Nyitra m. tót falu, a Vágh jobb partján, ut. p. Galgócztól 1 mfd., 1322 kath., 11 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom; savanyuvizforrás, mellynek alkató részei. Dr. Krancz szerint: erős általható savanyúviz-szesz, élesztett vas, savanyú kútsó, bányás alkali, emésztőföld (absorbirende Erde). A vizeletet hajtja, feloldoz, erősit; használ a tüdő-, máj-, lépdugulásokban, sárgaságban, fuladozásban, gyomorbetegségben, sat. F. u. gr. Erdődy Józsefné.

Drahusócz, Beregh v. crosz falu, F. Vereczkéhez ⅓ órányira: 129 g. kath., 4 zsidó lak. Rétje jó szénát terem, legelője, tüzifája elég, de földe felette sovány. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Draskócz, Thurócz m. tót falu, a Jordán patakja mellett: 79 kath., 284 evang., 2 zsidó lak. Fürészmalom; jó legelő, szép erdő. F. u. többen. Ut. p. Th. Zsámbokrét.

Alsó-Draskócz, Trencsén m. tót falu, 164 kath., 25 evang. 12 zsidó lak. Lakosi nagy részt nemesek.

Felső-Draskócz, Trencsén m. tót falu, ez is nemes helység. 93 kath. lak.

Draszburg, lásd Darufalva.

Drautz, oláh falu, Arad vgyében, Magyaráthoz keletre 2 kis órányira, hegyes vidéken, 40 kath., 1283 n. e. óhitü, 10 zsidó lak., óhitü anyatemplommal. Határa 7109 hold, mellyből szántóföld 1878 hold, rét 645 h., szőlő 127 h., legelő 1060 h., belsőtelek 175 h., erdő 3224 hold. Ebből majorsági szántóföld 506 h., rét 192 h., szőlő 127 h., erdő 3224 h. Földje sárga agyagos, silány termésü. Van két patakja, egy Fördő nevü ásvány vize, mellyet némellyek használnak, s 2 holdnyi fenyves erdeje, hol a fenyők már 8—9 ölesek. Birja a helységet Dániel Ödön özvegye s fiai, és itt szép lakházuk van, egy r. kath. kápolnával.

Drávafok, magyar falu, Somogy vgyében, a Drávától 1, ut. p. Szigetvártól 1½ órányira, 654 ref., 68 kath. lak., reform. anyatemplommal. Lapályos határán sok szarvas-

Digitized by Google

marhát tenyészt. Birja az Ország nemzetség.

Dravecz, Szepes vm. tót falu, Csötörtökhely fil. 494 kath., 3 evang., 3 zsidó lak. Kastély. Vizimalom. F. u. Draveczky, Várady, Szakmáry. Ut. p. Lőcse.

Drégely, Honth m. nagy és nevezetes magyar falu, ut. p. Ipoly-Sághoz 1 mfd. Közel az Ipoly bal partjához. Vidéke igen gyönyörü, s a természetnek sok javaival megáldatott. 1-sö osztálybeli földjei termékenyek, mind gabonára, mind dohányra nézve. Szőlőhegye és erdeje tágas. Lakja 998 kath. kiknek itt egy paroch. templomuk és gazdagon dotált plébániájok van. Hegyeiben gránát találtatik. — Egy fertálynyira a falutól, egy magas, erdőkkel sürüen benőtt hegy tetején, láthatni a régi Drégely várának romjait, melly a török időkben mint erős végvár nevezetes szolgálatot tőn a környékbeli tartománynak. 1552-ben Ali herélt budai basa bevette, ellent nem állván Zondy György halhatatlan vitézsége. Később Pálffy Miklós visszafoglalván, 1606ban megerősitetett; de 1649-ben ujra a törökök kezébe került, északra rohanván meg azt. F. u. az esztergomi érsek.

Drenó, (Drienovo), Hont m. tót falu, Csábrághoz $^1/_2$ mfd. 7 k., 610 ev. lak. s templommal, erdővel, sovány határral, s egy malommal a Csábrág völgyében. Nyáron sokszor vizben szükséget érez, mivel hegyen fekszik. F. u. többen. Ut. p. Ipoly-Ság.

Drenóhegy, Honth m. puszta, Littava filial. 14 kath., 7 ev. lak.

Dreyhütten, német falu, Vas vgyében, a borostyánkői uradalomban, 184 kath. lak.

Dricsna, Zemplén v. orosz falu, Sztropkó fil. 2 romai, 370 gör. k., 7 zsidó lak. Gör. sz. egyház. 203 h. szántóföld. F. u gr. Barkóczy. Ut. p. Komarnik.

Drienove, Trencsén m. tót falu, a Vágh bal partján: 242 kath., 12 zsidó lak., termékeny rozs termő földdel. Az áradásoktól sokat szenved. F. u. b. Balassa, és gr. Szapáry. Ut. p. Zsolna.

Drietoma, Trencsén m. tót falu, ut. p. Trencséntől nyugotra egy mfd. Három u. m. Radek, Rosson, és Kralován helységekből állott öszve; egyikét birja a nyitrai püspök, a másodikát a Dubniczay, vagy Trencséni uradalom, s a harmadikat több uraságok. Van szép kastélya, serfőzőháza, több malmai és tágas erdeje, kath. paroch. temploma, synagógája. Lakja 1073 kath., 413 evang., 29 zsidó.

Drinova, Krassó v. oláh falu, Lugoshoz $2^1/_2$ órányira: 2 kath., 263 óhitü lak., anyatemplommal, termékeny földekkel.

Drumoly, (Drumling), német falu, Vas vmgyében, a szalónaki uradalomban, 250 evang., 40 kath. lak., hegyes, sovány határral.

Dubesty, Krassó v. oláh falu, Facsethez 2 órányira: 4 kath., 607 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, sok urasági legelővel. F. u. a kamara.

Dubicsány, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélin, a a Miskolczputnoki országutban, Putnoktól $^5/_{16}$ állomásra, a Sajó téres völgyében. Szomszédai: Sajó-Galgócz, Vradna, Velezd helységek, s nyugotról Putnok város. Határ-kiterjedése 2687 hold, ebből 35 h. belsőség, 335 h. szántóföld, 390 h. rét, 1847 h. erdő, 80 h. vizmeder, s használaton kivüli urbériség $4^3/_4$ másod osztályu telek. Lakház van 68, lakosok száma 378, közülök 127 r. kath. 6 gr. kath, 135 ref., 91 evang., 19 zsidó. A rom. kath. leányegyház Sajó-Galgóczhoz, a ref. Putnokhoz tartozik. Telkes jobbágy van 17; kézmüves: 1 kovács, 1 puskamüves, 1 kerekgyártó, 1 csizmadia. Birtokosok többen.

Digitized by Google

Dubina, Beregh v. orosz falu, Munkácshoz északra 2 mfdnyire: 151 g. kath., 7 zsidó lak. Vizimalom, erdeje makkos. F. u. gr. Schönborn.

Dubine, Sáros v. tót falu, Kurimához ½ órányira, a Tapoly völgyében: 381 kath., 20 gör. kath., 15 zsidó lak. Mind rótje, mind földe igen jó; erdeje is van. F. u. gr. Erdődy, gr. Szirmay. Ut. p. Bártfa.

Dubje, Trencsén m. tót falu, Ujhelyhez ½ óra, hegyek közt: 161 kath. F. u. gr. Csáky István örökösei.

Dubkova (Alsó), Trencsén m. tót falu, Lukihoz ½ óra, 11 kath., 389 evang., 43 zsidó lak.

Dubkova (Felső), Trencsén m. tót falu. Lakja 4 kath., 89 evang., 6 zsidó. Ut. p. Trencsén.

Dubkova, (Borov), Trencsén m. tót falu, 25 kath., 65 evang., 3 zsidó lak. F. u. mind a három Dubkovának többen.

Dubnicza, Trencsén m. tót mezőváros, a Vágh bal partján: 1903 kath., 9 evang., 36 zsidó lak. Kath. paroch. templom, synagóga. Ékesiti ezen helyet az uraság várkastélya, egy gyönyörü angol kerttel együtt. Van itt továbbá egy szép kalvária, s a boldogságos szűz Mária csudatévő képéhez nagy bucsu-járások történnek. Ezelőtt a gr. Illésháziak birtokában volt a hozzá tartozó uradalommal együtt, de 1835-ben b. Szina megvette. Ut. p. Trencsén.

Dubnicza, Nyitra m. tót falu, Bajmócz filial. 270 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigye.

Dubniczka, Trencsén m. tót falu, a Zaj-ugróczy uradalomban. Számlál 31 kath., 166 evang. lak.

Dubosz, oláh falu, Temes vgyében, Krassó vgye szélén, Temesvárhoz 4 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 803 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 2776 hold, mellyből szántó 1690 h., rét 64 h., legelő 200 h., malomföld 16 h., erdő 420 h., belsőtelek 170 hold; majorsági föld 200 h., mészárszék- s korcsma- föld 16 h. Agyagos földe leginkább buzát és tengerit terem. Vize a Pogonis patak. Birja a kir. alapitvány, s a kövéresi urad. tartozik.

Dubova, Pozson m. tót falu, Vöröskőhöz délre 1 fertálynyira, az országutban. Lakja 604 katholikus lak. Kath. paroch. templom. Határja nagy részt kövecses, de szőlőhegye igen jó bort terem. Erdeje szép, s benne meszet, és szenet éget. F.u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Dubova, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett: 60 kath., 438 evang. lak. Határja hegyes és soványacska, rétjei jók, legelője, erdeje elég. Nevezetes savanyuviz-forrásáról, mellynek alkotó részei, vas-anyag, alkali föld, melly a salétromsavanyban fel nem oszlik, só és mineral alkali; foganatára nézve feloszlat, ingerel, s a nyálkásságokat feloldozza. F. u. többen.

Dubova, tót falu, Zólyom vgyében, a Garan völgyében, ut. p. Beszterczebánya. Határa az irtványokon kivül 847 hold, mellyből 184 h. szántóföld, 56 hold rét, 607 hold erdő. Urbériség 8 telek; majorság nincsen. Sovány földjében legsikeresebben zab és árpa terem; rozs kevés. A juhtenyésztés és szarvasmarha-tartás jó karban áll. Lakja 370 katholikus, paroch. templommal. Van egy Bisztró nevü patakja. Birtokosa a királyi kamara.

Dubova Colonorum, tót falu, Árva v. az Árva jobb partján: 461 k., 3 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom, 37½ Sessio. F. u. az árvai uradalom.

Dubova Valachorum, tót falu, Árva v. Liptó vármegye szélén, a rosenbergi utban: 705 kath., 24 ev., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templ. 22⅛

Digitized by Google

sessio. Lakosai alföldi dohánynyal kereskednek.

Dubova, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal. Zboróhoz keletre 2 órányira, a gallicziai országutban: 7 romai, 565 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. anyaegyház. Savanyuviz.

Dubován, (Alsó- és Felső-), Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, N. Kosztolán mellett. Az első 547 kath., 1 evang., 28 zsidó lak. F. u. Ocskay fam.; a második 252 kath., 1 evang., 11 zsidó lak. F. u. a csejtei uradalom. Határuk termékeny; réteik igen jók; bort termesztenek; malmuk van. Ut. p. N. Szombat.

Dubovó, Zólyom m. tót falu, Dobronyivához ½ órányira: 52 kath., 275 evang. lak. Határa kicsin, és sovány. F. u. a kamara.

Dubrava, Pozson m. puszta, Hochstetno filial. 22 kath. lak.

Dubrava, Zólyom m. tót falu, 169 kath., 1 evang. lak. F. u h. Eszterházy.

Dubrava, lásd Smugócz Zemplén vgyében.

Dubrava, Liptó m. tót falu, 541 kath., 148 evang., 5 zsidó lak. Kath. filial szentegyház; több urasági lakházak; roppant szép erdő; hegyeiben igen sok piskolcz. F. u. Okolicsányi, Kubinyi, Andaházy, Lehoczky. Ut. p. Bertelenfalva.

Dubrava, Szepes v. tót falu, Zsegra fil. 422 kath. lak. Savanyuvíz. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Dubrava, Zemplén v. orosz falu, Szinna fil. 308 g. kath., 15 zsidó lak. 497 h. szántóföldel, erdővel. Ut. p. N. Mihály.

Dubrava, Sáros v. puszta, N. Sáros fil. 96 kath. lak.

Dubrava, és **Szekér**, Zólyom m. puszta, Zólyom fil. 75 kath. lakossal.

Dubravicza, Zólyom m. tót falu, Pojnikhoz ½ óra: 62 katholikus, 153 evangel. lak. Ut. p. Besztercze.

Dubravicza, Beregh v. orosz falu, Repedéhez ½ órányira: 10 r. kath., 84 g. kath., 6 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Schönborn.

Dubricson, oláh falu, Bihar v.-gyében, Élesdhez délre 1½ mfd., igen erdős, hegyes vidéken, 295 n. e. óhitü lak., anyatemplommal. Patakja 6 malmot forgat. Saját határa kicsiny; de közös birtokát lásd Szászfalvánál. Birják: gr. Batthyáni József, gr. Kornis Károly, Szvegy gr. Haller Lászlónő.

Dubrinics, Ungh v. orosz falu, Ungvárhoz éjszakra 4 órányira, az Ungh mellett: 18 romai, 723 g. kath., 22 zsidó lak. Gör, kath. paroch. templom. Nevezetes az itt talált agyag, mellyet porczelán-gyárakba, többek közt Bécsbe is hordanak. F. u. a kamara.

Dubróka, Ungh v. orosz falu, ut. p. Szerednyéhez délre 1 mfdnyire; Beregh vmgye szélén: 58 romai, 453 g. kath., 18 zsidó lak. Gör. kath, paroch. templom. Vizimalom. Szép erdő. F.u. nagyobb részben gr. Majláth.

Dubróka, Zemplén v. oroszt falu, Butka fil. 217 r. kath., 421 g. kath., 22 ref., 17 zsidó lak., 743 h. szántóföldel. F. u. gr. Schmidegg. Ut. p. N. Mihály.

Duczó, Nyitra m. tót falu, a Vágh bal partján, 144 kath., 4 evang. lak. F. u. Motesiczky Sándor, s más temetvényi uradalom birtokosai. Ut. p. Galgócz.

Dudar, magyar falu, Veszprém vmgyében, ut. p. Veszprémtől 2¾, Zircztől 1 órányira, 1300 reform., 50 kath., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Dombos határa jó mivelést kiván; erdeje derék. Birja gr. Nádasdy Tamás.

Dudvodno, Zólyom m. puszta, Moticskóhoz ¾ mfd., 21 kath. lak.

Digitized by Google

Dugoszela, Nyeró, Torontál v. oláh-német falu, Sz. Miklóshoz délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 530 kath., 772 n. e. óhitü, s tiz zsidó lak., óhitü anyatemplommal, $78\frac{3}{8}$ egész telekkel. Határa szerfelett termékeny s 1-sö oszt. F. u. gr. Gyulay család. Ut.p. Komlós.

Duka, magyar falu, Pest-Pilis vmgyében, kies halom oldalban, ut. p. Váczhoz $\frac{1}{2}$ órányira, 357 kath., 7 zsidó lakossal. Határa egy régi térkép szerint 2000 hold, ebből 860 h. szántó, 240 h. rét, 380 h. legelő, 350 h. szőlő, 170 hold erdő. Urbériség 312 h. szántó, 72 h. rét, 169 h. dézsmás szőlő; majorsági szántó 548 h., rét 168 h., szőlő 181 hold; a legelő közös. Földje fekete homok és agyag; terem tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát. Egy a határban 2 forrásból eredő csermelyen kivül más vize nincsen. Birja b. Rudnyánszky Sándor, kinek itt derék kastélya, és szép angolkertje van.

Duka, magyar falu, Vas vgyében, 380 evang., 290 kath., 10 ref., 55 zsidó lakossal, termékeny határral. Közbirtokosoké, s ut. p. Kis-Czel.

Dukafalva, Sáros v. tót falu, Kapronczához 1 órányira: 160 kath., 86 evang., 2 ref., 9 zsidó lak. Termékeny határ. F. u. a Dukay nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Dulcsele, Arad vm. oláh falu, Dezna fil., bérczes, erdős vidéken: 5 kath., 283 n. e. óhitü lak., szentegyházzal.

Dulfalva, Máramaros v. orosz falu, 2 romai, 536 g. kath. lak. Van gör. kath. fil. egyháza, és igen szép erdeje. F. u. a korona. Ut. p. Sziget.

Dulháza, Gömör v. magyar falu, Rima-Szécshez északra $1\frac{1}{2}$ órányira, a Balogh mellett: 35 kath., 114 ref. lak. Földe termékeny; sok gyümölcsöt és hires dohányt terem. F. u. a Farkas nemzetség. Ut. p. Tornalja.

Dulicz, Thurócz m. tót falu, Béla, mellett: 31 kath., 212 evang. lak. F. u. nemesek. Ut. p. Th. Zsámbokrét.

Dulleó, Krassó v. oláh falu, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 3 órányira: 5 kath., 711 óhitü lak., s anyatemplommal. Birja Joannovics család.

Dulov, Trencsén vm. tót falu, Pruszkához egy óra, kicsiny de jó határral, 93 kath. lak. F. u. gr. Königsegg. Ut. p. Trencsén.

Dumbrovicza, Arad v. oláh falu, Tót-Váradhoz északra 2 órányira: 32 kath., 1628 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, hegyes, sziklás határral.

Dumbrovicza, oláh falu, Arad vgyében, magas hegyek közt, völgyben, ut. postája Kapucza $1\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 900 n. e. óhitü, paroch. fatemplommal. Van itt a helység közepén egy bő forrás, egy patak 4 liszt- és 2 kalló-malommal, sok szilvás és gyümölcsös. Hegyes, erdős határa 8000 hold, mellyből 700 hold sovány szántóföld, 350 hold rét; a többi uraságí bikkes, tölgyes erdő, de van benne mintegy 96 hold majorsági szántóföld is elszórva, és 200 h. közlegelő. Birja özv. Kaszonyi Aloisia asszonyság.

Dumiratos, Csanád vm. népes puszta, Dombegyháza mellett északra: 101 lak., 4144 hold igen termékeny határral. F. u. a kamara.

Dunajov, Trencsén m. tót falu, a Kisucza vize mellett, a Szilézíába vivő országutban. Számlál 647 kath. lak. Vendégfogadó, s fakereskedés. F. u. gr. Csáky István örökösei. Ut. p. Csácza.

Dunakesz, Pest-Pilis vm. magyar falu, Pesthez 1 postaállásnyira, a váczi országutban: 980 kath., 7 ev. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Postahivatal. Határa nagyrészt homokos, de marhatartásra jó; fája szüken van; szőlőt az alagi pusztán tart. A gödöllői urad. tartozik.

Dunaszeg, magyar falu, Győr

Digitized by Google

vgyében, a Szigetközben, ut. p. Győr. Lakja 600 kath. Határa szép buzát terem; erdeje kevés. A hédervári urad. tartozik.

Dunavecse, magyar mezőváros, Pest-Solt vgyében, Kun-Szentmiklóshoz $1\frac{1}{2}$, Pesthez délre 9 mfdnyire, a Duna bal partján, lapos helyen. Lakja 4748 lélek, kik közt 4514 református, 76 r. kath., 47 ágostai, 18 zsidó, ref. anyatemplommal, s egy gyógyszertárral. Róna határa $6198\frac{1}{2}$ hold, mellyből 909 hold szántóföld, $454\frac{1}{2}$ h. rét, 1100 h. szőlő, 3735 h. legelő. Az urbéri szántó és rét tesz $1463\frac{1}{2}$ holdat, mert itt e határban majorsági föld nincs, hanem az uradalom bir 3 pusztát, mellyeket eleitől fogva a város tart haszonbérben, mellyek: Csanád, Fehéregyháza és Szent-Imre, mellyek 3 puszta összesen 17,827 holdra terjed. Földje első osztálybeli fekete, néhol homokkal, de több szikkel vegyitve, mindent gazdagon terem; a szarvasmarha-, birka- és sertéstenyésztés nagy terjedelemben üzetik, de a fajok nemesitéséről eddig szó sem volt. Tart a város 4 országos vásárt, u. m. febr. 14., Rogate vasárnap, jul. 26., és sept. 29.; hetivásárt minden csütörtökön. A város feje egy uradalomnak, mellyet a Földváry nemes nemzetség osztatlan állapotban bir.

Dunkófalva, (Obáva), Bereg v. orosz falu, 149 gör. kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Rétje, legelője csekély; tölgyes, bikkes erdeje szép; sovány, köves földe zabot s kevés kukoriczát terem; szőleje, vizimalma van. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Duplin, Sáros v. tót falu, a makoviczi uradal., az Ondava mellett, Sztropkóhoz $\frac{3}{4}$ mfd., 373 romai, 35 g. kath., 6 evang., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom. Mind földe, mind különösen rétje kövér, erdeje van. Ut. p. Orlik.

Durand, (Durlsdorf), Szepes v. Késmárkhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire a lőcsei országutban: 85 kath., 633 evang., német lak., kik sok lent termesztenek, s pálinkát főznek. Van kath. és evang. anyatemploma; malma, szép fenyves erdeje, s a Szepességen legjobb juhsajtja.

Durstin, Szepes v. tót falu, egy hegyes, sovány vidéken: 286 r. kath., 8 zsidó lak. F. u. b. Palocsai Horváth. Ut. p. Késmárk.

Dusa, Gömör v. tót falu, Rima-Szombathoz egy órányira: 6 kath., 143 evang. lak. F. u. a Kubinyi nemzetség.

Dussan, Liptó m. tót falu, 12 k., 45 ev. lak. Bukovina mellett, mellytől egy patak választja el. F. u. Kubinyi.

Dusest, oláh falu, Bihar vgyében, M. Csekéhez $\frac{1}{2}$ óra, hegyes vidéken, 2 kath., 5 ref., 4 zsidó, 632 n. e. óhitü lak., anyatemplommal, urilakkal. Fehér és sárga agyagos s kavicsos szántóföldje urbéri 670, legelő 134, majorsági szántó s rét 400, legelő 150, szőlő 10, erdő 1420 hold. Terem buzát, tengerit, kevés burgonyát, sok szilvát. Juhot nem tarthat, kecskét is keveset, de marhája elég. Birja Középesy János.

Dusnak, magyar falu, Zala v.-gyében, 120 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Dusnok, falu, Pest-Solt vgyében, igen lapályos, vizenyős vidéken, ut. post. Kalocsától délre 2 órányira, 2294 kath. lak., kik dalmát eredetüek ugyan, de magyarul is beszélnek. Kath. paroch. templom. Földje fekete agyag, mindennemü gabonát gazdagon terem; legelőjén egyedül szarvasmarhát tenyészt és pedig jó sikerrel, midőn az árviz ki nem önt. Határa szabályozva nincs; van itt 60 egész urbéri telek 28 hold szántóföldből és

Digitized by Google

12 hold kaszállóból álló. Majorsági birtok itt nincs. Birja a kalocsai káptalan.

Dusnok, puszta, Borsod vgyében, Szentpéter és Mucsony közt, a Sajó és Bódva kies völgyében, 201 r. kath., 21 gör. kath., 41 ref. lakossal. Határa 400 hold, s a mucsonyi határral összefoglaltatott. Lakosai jó lovakat nevelnek, s messze fuvaroznak. Birják Losonczy, Ónody, Ragályi, Kubinyi, Péchy, Básthy, Kriston, Darvas, Bonis, Szepessy családok.

Duud, oláh falu, Arad vgyében, Magyaráthoz keletre 2 órányira, 5 k., 1080 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal. Határa 8376 hold, mellyből 1255 h. szántóföld, 534 h. rét, 1052 h. legelő, fehér haszonvehetlen föld 70 h., beltelek 149, erdő 5316 h. Ebből majorsági szántó 240 h., rét 150 h., haszonvehetlen 70 h., erdő 5316 hold. Földe fejér agyagos, melly megtermi ugyan a buzát, zabot és kukoriczát de silányul. Van két patakja, s Bój nevü nevezetes helye, hol nagy üregek látszanak. Hihető, hogy ezek hajdan érczbányák voltak. Birják Dániel Ödön özvegye és Dániel Károly.

Duzs, német falu, Tolna vmgyében, Högyészhez $^1/_4$ órányira, 360 k. lak., dohánytermesztéssel.

Duzsina, Beregh v. orosz falu, közel a máramarosi határszélhez: 298 g. kath., 8 zsidó lak. Paroch. templom. Szénája igen jó; erdeje derék s makkot bőven ad; földe zabot s kevés kukoriczát terem. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Dültfás, puszta, Fejér vgyében, Isztimér mellett, szép erdővel, gr. Zichy István palotai urad. tartozik.

Dvorecz, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett: 28 kath., 58 ev. lak. F. u. Koncsek. Ut. p. Rudno.

Dvorecz, Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján: 129 kathol., 49 zsidó lak., synagógával; jó, de szük határral. F. u. Koncsek család. Ut. p. Trencsén.

Dvorecz, Trencsén, most A. Nyitra vm. tót falu, 155 kath., 12 ev., 26 zsidó lak. Földje nagyon középszerü. Lakosi fával kereskednek. F. u. többen. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Dvorecz, Nyitra m. puszta, Ardanocz filial. 7 kath. lak.

Dvorecz, (Burgerhof), Szepes v. tót falu, Lőcséhez északra 1 mfd. 188 kath., 184 evang. lak. Erdeje sok. Savanyuvize s fürészmalma van. F. u. Lőcse város.

Dvornik, Nyitra vm. tót falu, Vesztenicz filial. 682 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan.

Dzozsán-Forró, oláh f., Bihar vgyében, Belényeshez $1^1/_2$ mfd., hegyes vidéken, 825 n.e.óhitü lak., anyatemplommal. Határa tágas, de sovány, erdeje is van. Birja a váradi görög püspök.

Dsozsán - Gurbest, vagy **Gojla**, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez $1^1/_2$ mfd., hegyes vidéken, 568 n. e. óhitü lak., s anyatemplommal, patakkal. Határán sok szántóföld van, de agyagos, köves; erdő. Birja a váradi görög. püspök.

E.

Ebeczk, Nógrád m. magyar-tót falu, Honth vmgye szélén: 294 kath., 177 evang., 2 ref. lak Földje termékeny; rétje, legelője, erdeje elég. F. u. Tihanyi Ferencz, kinek itt ékes lakhelye, és kertje van. Savanyuvizforrása tavasszal és nyáron kellemetes italt ád. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Ebed, Esztergom most Komárom vm. magyar falu, közel a Dunához. Esztergomtól nyugotra 1 mfd. 1134 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja egészen róna; s 1-sö osztálybeli; rétje, legelője kövér; bora elég;

Digitized by Google

halászatja a Dunában, kivált vizára nagy fontosságu. F. u. az esztergomi káptalan. A lakosok birnak 1643 hold első, 821½ hold második osztályu szántóföldet, 343½ h. rétet, 750½ kapa szőlőt.

Ebedecz, tótul Obicz, tót falu, Bars vgyében, Aranyos-Maróthoz 1, utolsó postájához Verebélyhez 3½ mfd., 650 r. kath. lak. Határa tágas, különösen erdeje roppant. Vannak itt ásványosforrások, szép s kőfaragóknak igen alkalmas fejér kövek, a helységtől félórányira derék papirosmalom és egy üveggyár a Zsitva patak mellett, nem messze a magas Inovecz hegytől; végre közel a papirosmalom, kőszénbánya jó barna kőszénnel. Földesura az esztorgomi káptalan.

Ebedeczi üveghuta, Bars vm. 254 kath. lak. Ebedeczhez tartozik.

Ebendorf, Krassó v. német mezőváros, Lugoshoz dél-keletre 1½ mfdnyire: 373 kath., 33 n. e. óhitü, 5 evang. lak., kath. paroch. templommal, termékeny földekkel, erdővel, vásárokkal. F. u. b. Bruckenthal.

Ebergény, puszta, Zala vgyében, Debréte és Árkosháza mellett.

Ebergőcz, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz keletre 2¾ mfd, 600 kath., 10 zsidó lak. Van 715 h. szántóföldje, 261 h. rétje, 53 h. legelője, 37 h. szőleje, 58 h. belsősége, 36 h. utak, temető, stb. Földje általánosan közép termékenységü. Urbéri földesgazda 23. Vize az Ikva, mellyen malmai vannak. Fő birtokos a gr. Viczay család; aztán Kutrovich Antal, Konkoly János utódi, s több közbirtokosok.

Eberhard, Pozson m. magyar falu, a Kis Duna mellett, Csölörtökhöz 1, ut. p. Pozsonhoz 2 mfd. távolságra: 479 kath., 4 evang., 7 zsidó lak., több uraszági épületekkel. Régi vára hajdan a hatalmas Bazini, és Szentgyörgyi grófokat uralta, későbben Szelepcsényi esztergomi érsek birtokába jött, a midőn számos szerencsétlen protestans papoknak fogságul szolgált. Szántóföldje termékeny. Erdeje igen szép; gyümölcse, rétje elég; nagy juhtenyésztés. Feje egy uradalomnak, mellyhez több helységek tartoznak. F. u. gr. Apponyi György, b. Balassa, b. Jeszenák, gr. Szerényi, s némelly kisebb birtokos urak.

Ebes, puszta, Bihar vmgyében, Debreczen határához tartozik s polgári tanyák vannak rajta. Földe fekete homok és igen termékeny.

Ebes, puszta, Tolna vgyében, a szekszárdi uradalomban.

Nagy-Ecs, magyar falu, Győr vgyében, közel Szentmártonhoz, 2000 lak, kiknek egy része szőlőhegyekben lakik. Kath. paroch. templom. Fő élelme bortermesztésben áll. Birja a pápóczi prépost, s ut. p. Győr.

Ecsed, Heves vm. magyar falu, Gyöngyöshöz nyugotra 1 mfdnyire: 1810 kath., 15 ref., 16 evang., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földének egy része homokos, de általjában termékeny; erdeje, szőlőhegye elég. F. u. gr. Teleki örök., Gombos Imre, Szeleczky, Darvas, Nagy, Barnabásné, Fáy, Sipos, Bónis, Poksányi.

Ecsed, Szathmár v. magyar mezőváros, Nagy-Károlyhoz északra 3 mfdnyire: 13 kath., 1291 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. E város hányt és hordott földre van épitve az ugynevezett ecsedi lápon, igen szoros helyen, de a házak még is sürüek, mivel hajdan a lakosok a vár körül tett szolgálatokért az uraságnak fejenkint csupán 1 vonás forintot (51 kr.) fizettek. Régente kőfalakkal kerített város volt, záros kapuval, melly előtt szélesen elterjedt folyás, előtte a külső erősségek, őrházak, és vigyázó dombok valának, s ide is csak hidon által lehetett jutni. Hires vára

Digitized by Google

pedig, melly megvehetetlennek tartatott, a Kraszna vizének szigetjébe épittetett, a mint látszik négy szegletre, sánczai terméskövek[illegible]és téglákkal megerősitve. Ecsed felöl való oldalán s az első kapuja előtt egy nagy és messzelátó domb volt, melly most is fenn áll; a várból nagy kimenő sánez vala, onnét a kapura kimenetel, mellynek még fenálló falai nagy s kemény erősségre mutatnak. Ezen kapu előtt szélesen elterjedt mindenkori vizfolyás volt, mellyen hid állott. Ezen folyón általjöve, a városfelé egy szigetben állott a templom, melly most is látható, s ezelőtt sánez levén, a város felöl hidon kellett abba járni; a hajdani várnak pedig csak némelly leomladozott falai látszanak, minden sánczai s épületei le lévén döntve, szomoru omladékokat mutatnak. Határa Ecsednek csupa lápból áll, s midőn a Szamos, Kraszna kiöntenek, viznél egyebet nem láthatni. Nádja, szénája, hala, csikja bőven van, és a lápon egy nagy tisztás kerekió, számtalan vizimadarakkal megrakva. Vannak a lápnak égerfás, füz- és rekettyés helyei is, mellyekhez csak a láp befagytával juthat az ember. Ezelőtt vadsertéseknek és özeknek volt tanyája, de most csak ritkán találtatnak benne. F. u. a városnak s hozzá tartozó uradalomnak gr. Károlyi nemzetség de a városban nehány nemes is van.

Béla névtelen jegyzője szerint már a magyarok bejövetelekor erősség állott itten, melly Saruvárnak neveztetett. 1325-ben I. Károly király Jánosnak, Andrásnak, Lőrinczuek, Miklósnak és Lewkesnek, Bátor Berecz Guthkeled nemből származott András fia fiainak Eched helységét királyi adománynyal ajándékozta, és megengedte azon Guthkeled nemből származott nemeseknek, azaz a sokáig virágzó Báthory nemzetségnek, hogy az ecsedi tavak közt várat épithessenek, melly Hiwaegh várának neveztessék, de ezen nevezete később Echeddó változott által. 1561-hena vár örökösét, Báthory Miklóst, bátyja Bonaventura, Zápolyától Ferdinánd részére huzta, s ezért már 1564-ben Zápolya János Zsigmond 16000 emberrel ostromlá, de Báthory Miklós a vár erősségében bizván, Zsigmondnak minden erőködéseit annyira megvetette, hogy még ostrom alatt lakodalmi mulatságot tarta. 1621-ben Bethlen Gábor a királyi koronát ezen várban őriztette, 1624-ben pedig mind a hozzátartozó roppant uradalom királyi adományképen neki általadatott. Szinte ez történt I. Rákóczy György fejedelemmel, a linczi béke erejénél fogva, a honnét ő sokszor mulatozott itt, s a várat is jobban megerősittette. II. Rákóczy Ferencz menekülése után erőssége lerontatott; 1710—1712ben pedig az egész uradalmat gr. Károlyi Sándor kapta meg. — 1777-ben gr. Károlyi Antal az ecsedi uradalmat részint a Rákóczy Ferencz hőtlensége, részint gr. Aspremont örök bevallása után felkórte s beigtattatott.

Ecsed (Kis), Szathmár v. puszta, N. Ecsed mellett, részint fekete agyagos, részint homokos határral. F. u. gr. Károlyi.

Ecseg, Külső-Szolnok ym. puszta, Déva-Ványához 1 mfd. 10 kath., 50 ref. lak. F. u. a hegy. hagy. alapitvány és a Borbély nemzetség.

Ecseg, magyar falu, Nógrád v.-gyében; Cserhát hegyláncza alatt, kevés része emelkedettebb helyen, többnyire azonban vizvésznek kitéve, ut. p. Hatvantól északra 3 órányira. Határa 5600 hold, mellyből beltelek 80, szántóföld 2400, rét 600, szőlő 500, erdő 1300; gyeplegelő igen csekély, a többi legelő erdőben van; utczák, utak, stb. 70 hold. Ebből szántóföld urbéri 1100, majorsági 1300; rét urbéri 400, majorsági 200; legelő ur-

Digitized by Google

béri 658 hold, mellynek nagyobb része erdő, melly erdő tagositáskor a község tulajdona lett; dézsmás szőlő 440, majorsági 60 hold. Szántóföldje fekete agyagos, melly nehéz munkáju ugyan, de minden gabonából jó terméstad, de egy része árkos levén, silány termésü. Szőlőhegye igen hires vörös bort, sőt aszut is terem. A határon és helységen végig csörgedez Füzér nevü patak, melly esős időben 14 határboli beleomlott vizekből annyira kiárad, hogy egész helység s a rétség vizben van. Találtatik határbeli szentiványi völgyben egy ásványos forrás, melly kifolyásánál sárga salakot rak le. Más forrás egy kápolna rom mellett van, melly hajdan szent Kutnak mondatott; ma összeomolva szárazságban kiapad. A falun kivül levő szép dombon látható egy régi vár romja, mellynek hajdani birtokosa Füzér Borbála kisasszony volt; köznépi monda szerint itt lakott volna Ekerontó Borbála, ki az ekéből is kifogatta a marhát, és látogatóinak ajándékozta. Vannak itt egy nagy kötábla alá ásott igen jó pinczék. A nagy kötábla alatt több ölnyire kövévált apró csigaházak találtatnak. A határban 1847-ben két régi harczbárdot forditott ki az eke. Lakja a falut 1509 r. kath., 13 evang., 7 héber. Van itt egy régi kath. paroch. templom, goth modoru toronynyal, s egy 1108 évben öntött haranggal. A határ felét birja gr. Forgács Pál, ki helyben lakik, ½ét Szentgyörgyi Horváth József, kinek szinte csinos laka van, és körüle most készül egy angolkert.

Kis-Ecseg, Nógrád m. magyarosodni kezdő tót falu, 291 kath., 9 evang., 7 zsidó lak. Határja kicsiny, földje javitást kiván; szőlőhegye elég, s jó bort terem. F. u. b. Prónay, Haan, s m. t. Ut. p. Rétság.

Ecsény, német falu, Somogy vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 750 ágostai, 150 kath., 50 zsidó lak., ágostai anyatemplommal, synagógával. Földje termékeny; erdeje van. Többen birják.

Ecser, tót falu, Pest-Pilis vgyében, Pesthez keletre 2 mfd., 650 kath. lakossal. Dombos határa homokos, de jó rozsot és bort terem; erdeje kevés. A gödöllői uradalomhoz tartozik, melly itt bir 601 hold szántóföldet; rétje nincs; a legelő közös.

Ecsi, puszta, Veszprém vgyében, Lepsényhez keletre 1 óra.

Ecska (Német), Torontál v. német falu, Becskerekhez délre 1¼ mfdnyire: 1312 kath., 8 evang., 2 ref., 2 óhitü, 22 zsidó lak. Van kath. paroch. temploma, szép kastélya és kertje, derék épületei, s gyönyörü hidja a Begén. Contract. hely. F. u. écskai Lázár Zsigmond.

Écska (Oláh), Torontál v. oláh falu, Német-Écska mellett: 94 kath., 2 evang., 6 ref., 2252 n. e. óhitü lak., óhitü anyatemplommal, 85⅜ egész jobbágytelekkel. F. u. Lázár.

Puszta-Ecskend, puszta, Pest-Pilis vgyében, Mácsához tartozandó levén, a gödöllői uradalom birja. Áll 6000 holdnyi sürü erdőből, mellynek közepén egy nagy templom omladéka látható.

Edde, magyar falu, Somogy v.-gyében, 190 kath., 120 ref. lakossal, ut. p. Öreg-Lak. Ref. fiók-temploma a jádi anyához tartozik. Többen birják.

Edde, puszta, Somogy vgyében, a marczali uradalomban.

Edelény, magyar mváros, Borsod vmgyében, Miskolczhoz északra 1⅜, ut. p. Kazinczhoz ⁹/₁₆ állomásra, északnyugotra hegyes, keletre s délre téres vidéken a Boldva kies völgyében, a folyam jobb partján. Szomszédai Finke, Mucsony, Kálló, Disznos-Horvát, Borsod, s a sápi pusztai részen Balajt, Dánok, Hargács. Határkiterjedése a hozzátartozó sápi pusz-

Digitized by Google

távai együtt 7989 hold, mellyből 245 h. belsőség, 2845 h. szántóföld, 1491 h. rét s legelő, 125 h. szőlő, 2983 h. erdő, 300 h. a város körüli gyep, országut, vizállás sat. mivelésen kivüli föld. Felszabadult urbériség $37\frac{3}{4}$ telek. A föld első osztálybeli, termékeny fekete agyagos porhany föld, a különféle gabona-nemeket bőven termi. Lakó ház van 276, lakos 1664, kik közül 1365 r. kath., 47 g. k., 239 ref., 7 ág., 6 zsidó. Nyelvökre nézve ugyan mind beszélnek magyarul, azért a várost tiszta magyarnak mondhatjuk; azonban eredetökre nézve a lakosok közt tótok és németek is találkoznak. A rom. kath., és reformatusok helyben birnak anyaegyházat; amazokéhoz Borsod, Kálló, Mucsony, Damok, a reformátusokéhoz Finke helységek leányegyházai is tartoznak. Van a lakosok közt 70 telkes gazda, u. m. 6 egész, 2 félnéltöbb, 54 fél, 8 egynegyed és háromnyolczad telkes. 1848-ban a saját nevéről czimzett választó kerületben számlált 95 választókat, kik közül 70 ingatlan birtok, 8 iparüzlet, 1 jövedelom, 16 értelmiség czimen nyert képességet. Ékesiti e várost hg. Coburgnak szép kastélya, gyönyörü kerte. Van itt két sör- és pálinkaház, 2 vendégfogadó, vámosbid a Boldván, s ugyanezen öt kerekü malom: de legnagyobb nevezetessége Edelénynek nagyszerü czukorgyárában áll, melly legnagyobb egész Magyarországon. E gyár egy igazgató alatt, évenkint aprilltől septemberig, átmérőleg naponta 50 munkást foglalkoztat, kiken kivül van 4 tiszt s 30 évszámos dolgozó.. A fekvő tőkét a gyár számadásaiban ugyan, 100,000 pengő ftra veszi, azonban ha minden javitások sat. betudatnak, az 200,000 körül jár. Forgó tőke 60,000 pft. A répa mennyiség különfélesége szerint dolgozik a gyár évenkint 3—4000 mázsa tisztitott czukrot, s egyszersmind minden hulladékot szeszszé gyártván, ebből évenkint 90—100,000 szeszt állit ki. A tisztitott czukor ára, finomsága szerint, mázsánként 26—42 ft. közt változik, a nyers czukor 15—20 pftjával kél. A szesz icczéje 14—16 pkr. Répa alá maga a gyár évenkint mintegy 250 holdat miveltet, többi szükségeit a szomszéd uraságok s köznép termelésivel fedezi, helyben 18 pkral fizetvén a répa mázsáját. A tüzelőt eddig szinte a szomszéd erdőségekből szerzette, 3 pftjával a fának ölit; azonban mostanában az urodalom kebelében barnakőszén találtatván, mintegy 30 egyén által több bányákat miveltet s igy tüzelővel is egyenesen az uradalom kebeléből látja el magát. Csontszenet szinte a gyár maga készit, helyben a nyers csontnak fontját egy váltó krajczárral fizetvén, Miskolcz, Eger s Debreczen vidékéről is fedezi szükségeit. Elkészitve egyfont csontszén két váltókrajczárba kerül. Czukor készitményit a gyár Pesten, Egerben, Miskolczon, Debreczenben sat, s a szomszéd megyékben szokta eladni. Tulajdonosa e gyárnak, valamint a városnak s hozzá tartozó uradalomnak hg. Coburg Ferdinánd.

Edelényt hajdanról nevezetessé teszi Bocskaynak Basta által történt megveretése, és régi várkastélya. Bocskay megveretésit Istvánfy, lib. XXXIV. f. 502. következőleg irja le. „Concurrere duo exercitus ad Edelinum pagum, penes flumen Boldvám, quod ex alpibus Murano proximis ortum, deinde Senderonem praeterlapsum, Sajoni miscetur. Et primum impetum magna vi hostes sustinuere, ac diu praelium protraxere, donec advesperasceret, quo tempore obscuritas noctis praelium diremit. Mane facto, cum crassiores nebulae coelum diemque obtexissent, Basta hostes nec opinato adortus, in foedam fugam con-

Digitized by Google

jecit, primique omnium militcs Magocsiani sublatis vexillis terga verterunt, deinde Bocskaius et Homonnianus, cum praetorianis, versus Szerencenum profugerunt. Janicari et alii turcae, qui numero fere DC. erant, quum diu apud tormenta fortiter dimicassent, neque ea a caesarianis auferri paterentur, ad unum omnes caesi fuere, tormentis octo currulibus eorum potestati relictis. Cecidere in hac pugna, praeter Turcas, perduellium circiter MD. Ex Bastae militibus pauci desiderati: duo tamen ex praecipuis occubuere." — A várkastélyt gróf Luiller az egri vár parancsnoka 1720—27 tájon épitette. A gróf különösen fény-kedvelő ember levén, izlését e kastélyban különösen kitüntette, mert ámbár ez csak egy emeletre épitetett, gyönyörü fekvése, emelkedett helyen, a Boldva vize által képzett félszigetben, elragadó kilátással a Boldva és Sajó völgyére, a nyugot- és északkeletre emelkedő erdőkoszorús hegyekre, mit négyszeg idoma szinte elősegit, különösen pedig pompás épitészete, e vidék legszebb kastélyává emelék, s még ma is hg Coburg birtokában egy a megye legszebb kastélyai közül.

Edeles, puszta, Békés vgyében, Körös-Tarcsához tartozik.

Ederics, magyar falu, Zala v.-gyében, ut. p. Egerszeg, 130 kath., 80 evang. lak.

Balaton-Ederics, magyar falu, Zala vgyében, közel a Balatonhoz és Keszthelyhez, 750 kath. lakossal. Földje kevés, de szőlőhegye nagy. Többen birják, s ut. p. Hahót.

Edlsthal, német falu, Moson v.-gyében, épen az ausztriai határszélen, 248 kath. A köpcsényi urad. tartozik.

Edve, magyar falu, Sopron vármegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár 1 3/4 mfd. Lakja 239 kath., 156 evang., 21 zsidó. Határa 1030 h., mellyből 90 h. belsőség, 804 h. szántóföld, és 136 hold rét. Urbériség nincs. Földje öntésföld, s minden gabonanemet jól megterem. Folyóvize az öreg Rába. Birják: Németh Lajos, és több kisebb birtoku nemesek.

Egbell, (Gbelly), Nyitra m. tót mváros, Holics, és Sasvár között 2480 kath., 146 zsidó lak. Van itt egy kath. paroch. templ., synagóga, több uraságí, gazdasági épületek, egy vármegye- kvártélyház az itt tanyázni szokott lovas főstrázsamester számára; egy kénköves forrás, de a melly nem igen becsültetik, fáczányoskert, uraságí vizimalom az itt folyó kis patakon. Lakosai kenderrel nagy kereskedést üznek Morvaországban, s Austriában. F. u. ő cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Ege, puszta, Békés vmgyében, Gyoma mellett.

Egecse, puszta, Pest-Solt vármegyében, lásd Tass.

Egegh, (Hokovicz), Honth vm. magyar falu, ut. p. Ipoly-Sághoz 1 1/2 mfd. 381 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Van jó rétje, földje, szőlőhegye, tölgyes erdeje, és egy savanyuvizforrása. F. u. a beszterczei káptalan.

Egenfölde, magyar falu, Zala vmgyében, a Balaton bozótja mellett, 250 kath. lak., lapályos termékeny határral. Birja gr. Széchenyi, s ut. p. Hahót.

Eger, magyar falu, Zala vmgyében, 298 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Eger, németül Erlau, latinul Agria, magyar érseki város Heves vgyében, szőlőhegyekkel keritett mély völgyben, az Eger vize mellett, melly kétfelé osztja, Pesthez 14, Miskolczhoz 7 mfdnyi távolságra, épen Borsod vmgye szélén. E városnak a sok és pompás templomok, épületek szép tekintetet adnának, de utczái egy kettőt kivévén keskenyek, csavargósak, hanem nagyobb részt kövezettek. Neve-

Digitized by Google

zetesb épületjei: a pompás izlésü új székesegyház, mellyet Pyrker László egri érsek épittetett 1837-ben, s melly jelenleg legszebb temploma Magyarországnak; a két emeletes érseki lyceum; a cistercita rend ujabb időkben átalakitott zárdája egy gymnasiummal, az érsek kastélya, az irgalmasatyák szentegyháza egy régi toronynyal, gazdag ékességü görög n.e. óhitü szentegyház, szent-ferenczi-servita-minorita szerzetes-atyák templomai, a vmegyeháza, az egri papnövelde épülete, a kanonok urak lakai, stb. Népessége 20,128 lélek, kik 163 n. e. óhitüt, 32 reformátust kivéve, mindnyájan romai katholikusok, s igen kevés német leszámitásával, tiszta magyar ajkuak. Fő foglalatosságuk a szőlőmüvelés, aztán a kézmüvek és kereskedés folytatása. Ugyanis szőlőhegye roppant kiterjedésü, s olly hires vörös bort terem, hogy ezt Magyarországon jóságra, tüzre, zamatra egy sem haladja felül. Legjobb s legnemesebb bort adja a magas Egyedhegye, de tökéletes kifejlésre 4—5 év kivántatik, holott a Sikhegyen, Tihamére n termett már esztendő alatt megérik. Kertekben és hegyek aljain nagy bőségben terem mindenféle nemesitett téli és nyári gyümölcs; az Egyed hegyén pedig szemericze vagy szömörcse (sumach, rhus), melly bőrgyárakban nagyon használható. Legelője a népességhez képest felette szük. Kézmüvesei száma a 700-at meghaladja s ezek közt a timárok érdemlenek fő figyelmet. Van itt egy bőr- egy gyapot és gyapju kelmegyár is. Kedden és pénteken tartott hetivásárai igen élénkek, de országosvásárai nem hiresedtek el. Fő ékessége Egernek az érseki lyceum, mellyben eddig nemcsak a philosophiai, hanem a jogtani tudományok is tanittattak, ugymint akarmellyik királyi akademiában. Ebben a tanárok kinevezési joga egyenesen az egri érseket illeti. A k. kath. gymnasium, az uj rendezés szerint 4 osztályra szállittatott le, de remény van, hogy teljes 8 osztályu főgymnasium fog itt alakittatni, a magyar katholikusok Romájában. Tanitási nyelv magyar, s az oktatókat a cistercita szerzetes rend adja. Van itt továbbá gazdagon dotált s egész uradalmat biró érseki papnövelde, nemzeti példány és rajz iskola, jó karban tartott polgári kórház, szegényintézet, az Eger vize mellett két meleg fürdő, mellynek vize hidegebb ugyan a budainál, de bőrnyavalyákban sikerrel használtatik; a fürdőkkel szomszédos, s az Eger vize által hasitott szép érseki kert, mellynek fele közsétatérül szolgál; cs. kir. sóház és postahivatalok. Végre Eger székhelye a gazdag egri érsekségnek és káptalannak. E püspökséget leghihetőbben szent István király alapitotta, s hajdan a többiek előtt némi elsőséggel birt, s roppant jövedelme tekintetéből (Bombardi Top. mag. R. Hung. l. 6. 93. 100,000 aranyra becsülte) tartozott a püspök a király negyedik fiát tulajdon költségén nevelni. Azonban 1804-ben a püspökség érsekségre emeltetett, s megyéjéből még más két püspökség állittatott, u. m. a kassai és szathmári, s mindkettő jószágokat a régi egri püspöki alapitványból kapott; sőt az egri káptalan és seminarium az ujan felállitott két káptalan és seminarium felsegélésére részint tőkepénzt engedett át, részint készpénz fizetéssel tartozik. Jelenleg az egri érseki megye kiterjed Heves, K. Szolnok, Szabolcs vgyékre, a Jászságra és Nagy-Kunságra. Van benne 3 jövedelmes apátság, 12 gazdag kanonokság, 5 fő 17 alespercsetség, 185 plebánia, 9 szerzetesház. 1255-ben 36 kanonok volt az egri megyében, s e szám 12-re olvadt le jelenleg. Ezek választják a Bold. Szüz Máriáról ne-

Digitized by Google

vezett egerfvári prépostot, ki 2 egész falut bir, s egyszersmind kanonok szokott lenni. A nagyprépostnak külön falui nincsenek. Egernek $^2/_3$ az érsekség, $^1/_3$-át a káptalan birja, s birta még 1848 előtt mindenben teljes földesuri joggal és dézmával. — Egernek nagy régiségét leginkább bizonyitja az, hogy némelyek már a harmadik században püspöki városnak állitják, s Timon szerint Ptolomaeus és Maginus földiróktól említett Candanum város nem egyéb volt Egernél. Egyébiránt szent István király idejében nem volt itt többé püspök, hanem ő rendelt ide egyet; valamint a várost is több szép épületekkel felékesitette, a várban pedig sz. János tiszteletére káptalant állitván, egyszersmind nagy templomot épittetett. Sz. Istvánon kivül sz. László és II. András is roppant jószágokat adott az egri püspöknek, mint ez kitetszik IV. Béla 1261-ben kiadott megerősitő pecsétes leveléből, mellynek végén e sorok olvashatók: „Itaque supra omnes Ecclesias cathedrales Regni Hungariae per tot donationes et libertates per S. Reges donatas, et concessas sedebat ut Domina gentium in sede Majestatis suae, diademate pulchritudinis coronata.“ 1131-ben II. István előbb szerzetes ruhába öltözvén, itt halt meg, de Váradon temettetett el. 1204. Imre király szinte itt halt meg s itt temettetett el. H. Cletus püspök a Seraph. sz. Ferencz rendén levő szerzeteseket 1232-ben Egerbe befogadja, s e társaság innen terjedt el a hazában. Ugyanezen püspök állitotta fel a bééli vagy apátfalvai apátságot. 1241 után a tatárok mind a várost mind a várat felégették és felprédálták. Megjegyzést érdemel az, hogy a tatárpusztitás után a magyar királyoknak a püspökök kinevezésében gyakorlott patronatusi joguk változást szenvede, s ezentul a káptalanok választották a püspököt, egész Zsigmond királyig, ki a Constantiai gyülésen régi jogát ismét visszanyerte. 1261. IV. Béla a várost ujra felépitteti, s kőfallal körülvétetvén, beárkoltatja; Lambert püspök kérésére az elveszett alapitó oklevél helyett ujat adat ki, mellyben a püspökség jószágait, dézsmáit megerősiti, hozzáadván egyszersmind azt, hogy ezentul a király negyedik fiát az egri püspök maga költségén nevelje. 1424. Rozgonyi Péter püspöknek Zsigmond ólly czélból ajándékozá a Solymosi László magvaszakadtával reá szállott jószágokat, hogy ezekből a B. Szüz Mária tiszteletére nevezett kis prépostságot állitsa fel, a minthogy ez maig is fenáll, s a prépost Kis-Tállya és Novaj helységeket egészen birja, a prépostot maga a káptalan választván. 1442. az Ulászlót segitő lengyel sereg Odrovász Péter palatinus vezérsége alatt Lengyelországban visszaigyekezvén, Egerben megpihent, sőt a barátságos Rozgonyi Simon püspök által, kivált borral tul a mértéken is megvendégeltetett. Mellyet észrevevén Giskrának Telefeus vezére, nagy csendességgel Kassáról kiindult, s éjjel Egert meglepvén, azt felprédálta, s a lengyel és magyar katonákból sokat leöldösött: de másnap a sok zsákmány miatt lassan haladó cseh tábort a megboszankodott magyarok és lengyelek utolérték, s egészen összetörvén, magát Telefeust is elfogták, s Egerbe vitték. 1460. és 1468. itt országgyülés tartatik. 1490-ben Albert felperzseli Egert, mivel Bonfinius szerint ez időben a városnak semmi sánczai nem voltak. 1552. Amhát és Ali budai basa egyesitvén erejüket, felteték magukban, hogy Egert beveszik; a minthogy e czélból 180 ezer emberrel meg is szállották. Benn a várat oltalmazta a vitéz Dobó István 2523 főből álló katonasággal. Az ost-

Digitized by Google

rom sept. 10-kén vette kezdetét, s olly tüzzel, millyennel talán azelőtt soha sem vivtak a törökök. De a magyarok is rettenthetlen bátorsággal védték magukat, s 40 nap alatt 13 véres rohamokat kegyetlenül visszavervén, Amhát, táborában esett szörnyü veszteségen annyira megrémült, hogy az ostromot oct. 13-kán félbehagyá. E bajnoki viadalban a magyar nők szinte jelesen viselték magukat: mert részint forróvizzel, részint fegyverrel pusztiták a törököket. 1563. Verancz Antal egri püspök egyességre lépett I. Ferdinánddal, mellynek következtében ez az egri és szarvaskői várat, s a püspökség minden jószágait általvette, Verancznak pedig helyette a thuróczi prépostságot adta, s ezenkivül évenkint 8000 forintot a zempléni harminczad által fizetendőt, olly módal azonban, hogy Verancznak az egri megyében mind lelki, mind egyházi hatalma fennmaradjon. Továbbá rendeltetett, hogy az egri főkapitány mind Heves mind Borsod megyék főispánságát viselje, és ha a szokásban lett volna, hogy az emlitett két megye alispánjai a püspöki jövedelemből kapják fizetésüket, tehát ezentúl is onnan elégittessenek ki; egyszersmind kötelességébe tétetett a várkapitánynak a kath. hitet mindenképen oltalmazni, s meg nem engedni, hogy az eretnek predikálók vagy az egri völgybe, vagy a városba, vagy a várba bemenjenek. Általvevén Egert s a püspöki jószágokat a király, legelső kapitánynak a vitéz Mágóczi Gáspárt, gyulai kapitányt nevezte ki. Ez azonban az egyesség értelme ellen mindjárt az első évben protestans papot hozott be, s ezeket mindenkép hathatósan segitette, a minthogy ezekről Verancz, Maximilian császárhoz dec. 27. küldött levelében keservesen panaszkodik. Magok az egri buzgó kath. hivek, s pásztoraik is azt vélvén, hogy ha a kehellyel való élést, s a papoknak megházasodhatását a romai széktől kinyerhetnék, mind a maguk felekezete hitében megerősödnék, mind az eltévelyedtek visszatérnének: nem szünték meg kérelmeikkel a pápát sürgetni, mig végre IV. Pius a lelkipásztorok házasodhatásának pontját hallgatással mellőzvén, megengedte, hogy a hivek az Urnak szent testét két szin alatt vehessék. Mellynek következtében Egerben, Nagyszombatban, Győrben, Zágrábban és másutt már junius-ban 1564-ben borral is kezdtek áldozni, s ez által sokan az ujitók közül visszatértek. 1596. 3-ik Mohamet török császár szegedi állását elhagyván, septemberben 200 ezer emberrel Eger alá szállott, s már oct. 14-én feladás által elfoglalta, de az örök hütlenül lekonczoltattak, vagy rablánczra füzettek. A magyar katonákat vezérlette Nyári Pál, a németeket Thurn Jakab, a cseheket Terecsko; s mint irják, a belgák voltak legelsők, kik a roppant török tábortól megrémülvén, a feladást sürgették. Felső-Magyarország védbástyája illy gyalázatosan török kézre jutván, mind a püspök, mind a káptalan elszéledtek, s ez utóbbik előbb Kassára vevé lakását, de a Bocskaiaktól ott sem maradhatván, Jászóra költözött 1614-ben, később pedig 1650-ben visszament Kassára. Végre 90 évi terhes járom után, Buda már visszavételtvén, csakugyan Eger is kicsikartatott a pogányok kezéből. Ugyanis Karaffa, Doria Marchio által a várat szorosan bekerittette 1687-ben, segitségül levén neki gr. Koháry István 2000 magyarral. Azonban a törökök Rustán basa vezérsége alatt magukat nyakasan védték, s a várat csak akkor adák fel (1687. dec. 17.), mikor már benne semmi eleség nem volt, s a katonáknak éhség miatt kellett volna elveszni. A szabad kiköltözést megnyerő törö-

Digitized by Google

kök Váradra kisértettek, de belölök mintegy 600-an Egerbe visszatérvén, megkeresztelkedtek; s igy legelső lakosai Egernek törökök voltak, kiknek maradékai mai napon is nem tagadják turbános őseiktől való származásukat. A török igától megszabadulván, I. Leopold királyi várossá tette Egert, s egészen új pecsétet adott neki, mellyet használt is egész 1694-ig, a midőn Fenesi egri püspök s a káptalan kérelmére I. Leopold visszavette mind a pecsétet, mind a királyi városi szabadságlevelet; s Eger szinte 1694-ben a püspökkel és káptalannal tett egyességnél fogva elismerte ugyan ezeknek jogait, de maga részére is bizonyos kedvezéseket kötött ki. Fenesi 1699-ben Jászón meghalván, az ékes nyelvü s nagy származású Telekessy István lett püspök. 1703. Bercsényi Egert kevés idei ostrom után elfoglalja, de a várat Zinzendorf megtartotta, s csak 1704. tavaszszal adá fel, miután segitséget sehonnan nem várhatott. Rákóczy Ferencz 1705. és 1706-ban Egerben gyakran és huzamos ideig tartózkodott. 1707-ben a confoederatusok által Szécsényben hozott végzés tartalmánál fogva a jesuitáknak egész országból ki kelletvén takarodni; Egerből is kiüzettek. 1710-ben nagy dőghalál; ugyanekkor Pálffy János visszaveszi a várat a Rákóczitól. 1782. september elején a sáskák lepték el a várost s annak környékét, s mindent a mi zöldollett megemésztettek. Továbbá II. József a pusztuló félben levő külső és belső várat a püspöknek eladta, s az őrsereg belőle végkép kitakarodván, e sziklahegyre épült vár leromboltatott, s maiglan romokban hever. 1804-ben a püspökség érsekségre emeltetett, iként már fentebb emlitettük.

Egerág, magyar falu, Baranya vgyében, kellemes fekvésü róna téren Pécs várostól délre. Határa majd lapályos, majd völgyes, hegyes és cserjés. Földje veres agyag, melly terem buzát, kétszerest, rozsot, árpát, zabot, hajdinát, kukoriczát, burgonyát, luczernát Lakja 742 lélek, kik kevés zsidót s ev. kivéve, r. katholi'usok, s nyelvre nézve kevés németet leszámitva magyarok. A szövés, fonás egyik főélelmi ága a lakosoknak és a birkatartás. Van itt 47 egész telek és 4 vizimalom. E helység magát 1846-ban örökösen megváltotta gr. Batthyáni Gusztávtól. Kath. paroch. templom.

Egeralja, magyar falu, Veszprém vgyében, Adorjánháza mellett, 360 ref., 20 evang., 20 kath., 6 zsidó lakossal, ref. fiókgyülekezettel és iskolával. Többen birják, s ut. p. Devecser.

Eger-Farnos, lásd Farnos.

Egerszeg, magyar falu, Baranya vgyében, lapályos vidéken, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 966 hold, mellyből urasági birtok 200 h. legelő, 175 h. erdő; urbéri szántó 387, rét 129, legelő 275 hold. Földje fekete lapály és termékeny. Lakja 278 kath. A mosgói urad. tartozik.

Egerszeg, magyar falu, Baranya vmgyében, ut. p. Pécs, 219 kath. lak. Határa 1119⅝ hold, mellyből urbéri beltelek 12⅜, szántóföld 379⅛, rét 134⅛ legelő 54, szőlő 44, majorsági beltelek 6, erdő 40 hold. Birja a pécsi seminarium.

Egerszeg, puszta, Pest-Pilis v.-gyében, Gödöllőhöz ¼ órányira, Domony helység, Besnyő, Babat puszták szomszédságában. Van 68 hold szántóföldje, 84 hold jó rétje, és 678 hold szép erdeje, melly apróbb hegyeken terül el, s benne nagy vadak is tanyáznak. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Egerszeg, Nyitra m. magyar falu, Nyitrához 1½ órányira; 1009 kath. lak. Kath. paroch. templom; tágas és termékeny határ; bortermesz-

Digitized by Google

tés; erdő; kövér rétek. F. u. az esztergomi érsek.

Iván-Egerszeg, magyar falu, Vas vgyében, a Répcze mellett, 180 evang., 145 kath., 12 zsidó lakossal. Birják többen, s ut. p. Szombathely.

Kemény-Egerszeg, magyar falu, Vas vmgyében, szinte a Répcze mellékén, 200 kath., 80 evang. lak. Mind a két Egerszeg határa róna és jó buzát terem; rétjei kövérek. Birják Tóth, Vitugédi, Kemény, s m.

Zala-Egerszeg, magyar város, Zala vgyében, s fő helye c megyének, saját postahivatallal, a Zala vize mellett, Budához 24 mfdnyire, kies, termékeny vidéken. Hajdan hires város volt, s kőfallal volt bekeritve; most an pedig ékességére szolgálnak a roppant vármegyeház, a kath. kéttornyu templom. Lakja 4000 lakos, kik 500 hébert kivéve r. katholikusok, s főleg gazdászatból, aztán mesterségekből táplálják magukat. Tágas határának egy része homokos ugyan, de termékeny; szőlőhegye jó asztali bort ad; nagy erdeje pedig főleg tölgyes. Van itt synagóga, kórház, gyógyszertás, és 9 országos-vásárt tart. Birja a szombathelyi püspök.

Egerszeg, Abauj- Torna vm. magyar falu, Gömör vgye szélén: 542 ref., 11 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Van termekeny földe és rétje, szőlőhegye, erdeje; szenet, meszet éget. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Egervár, magyar mváros, Vas vgyében, Zala vmgye szélén, ut. p. Egerszeg 1 óra, 300 kath. lak., paroch. templommal, nagy várkastéllyal. Birja gr. Széchenyi Lajos, s a horpácsi urad. tartozik, melly Sopron, Vas és Zala vgyékben terjed ki.

Egervölgye, (Deutschdorf), németből lett magyar falu, Vas vgyében, a sárvári uradalomban, 480 kath. lak., paroch. templommal, szép erdővel, sok legelővel.

Egregy, magyar falu, Zala v.-gyében, 260 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, kevés földje, Birja gróf Festetics Tasziló. Ut. p. Hahót.

Magyar-Egregy, magyar falu, Baranya vmgyében, hegyek közt, ut.p. Pécsváradhoz északra 2 órányira, 868 kath. lak. Határa 6071 3/8 h., mellyből urbéri beltelek 33, szántóföld 1645 7/8, rét 225, szőlő 119 6/1 uradalmi beltelek 4 3/8, urasági erdő, melly azonban közös legelőül használ, 4043 hold. A mecsekí kőszikláshegycsucson vannak a hajdani Máré várának nagyszerű omladékai. Van itt egy nagy kőszikla-üredék, mellyet Barnakőnek, mások Sátorkőnek neveznek. Birja a pécsi püspök.

Német-Egregy, német falu, Baranya vgyében, 200 kath. lak. Birja a pécsi püspök.

Egres, puszta, Borsod vgyében, Szirák és Ziliz közt, a kis Bódva parton, lapályos vidéken. Szirák helység határához tartozik.

Egres, magyar falu, Fejér vgyében, Simontornyához 1 mfd., ut. p. Sár-Bogárd. Van 678 ref., 211 kath. lak., ref. anyatemploma, termékeny róna szántóföldjei. Birják gr. Zichy János örökösei, s a lángi uradalomhoz tartozik.

Egres, Zemplén v. tót-magyar-orosz falu, Cselejhez közel: 95 romai, 68 g. kath., 12 evang., 62 ref., 15 zsidó lak. Hegyes határ. 496 hold szántóföld. F. u. Kolosy, Nedeczky, Ecsedy, Haraszty, Török s m. Ut. p. Velejte.

Egres, Bereg- Ugocsa v. orosz falu, ut. p. N. Szőlőshöz 3/4 órányira: 617 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földe sovány, tölgyes erdeje van. F. u. b. Perényi, gr. Károlyi, Buday, Megyery, Hankus örökösök.

Egres, Torontál vm. oláh falu, a Maros bal partján, Csanádhoz keletre 2 órányira: 24 kath., 16 evang., 2540

Digitized by Google

óhitü, 16 zsidó lak., óhitü templommal, 127 7/8 egész telekkel. Termékeny határát a Maros sokszor rongálja; erdeje van. A cisterciták régi zárdájának romjai most is láthatók. F. u. gr. Szapáry. Ut. p. Komlós.

Magyar-Egres, magyar falu, Somogy vgyében, ut.p. Kaposvárhoz északra 1 1/2 órányira, 700 ref., 50 k. lak., ref. anyatemplommal, derék erdővel, jó földekkel. Birja hg. Eszterházy.

Német-Egres, magyar falu, Somogy vgyében, Tolna vgye szélén, Mágócshoz közel, s ut. p. Siófok. Lakja 650 kath. Határa első osztálybeli; van szőlőhegye, erdeje. Birja hg. Batthyáni Filep és gr. Batthyáni István.

Rácz-Egres, puszta, Somogy vgyében, Zimány mellett, 80 kath., 40 ref. lak.

Egresd, Trencsén most A. Nyitra vm. tót falu, Chlivén filial. 81 kath., 12 evang., 20 zsidó lak., és két régi kastélylyal. F. u. Matesiczky. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Egrecske, (Vulychovicza), Bereg v. orosz falu, a Repedéhez szinte 1/2 órányira a Latorcza mellett: 121 g. kath., 5 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Egri, Nyitra m. puszta, Pográny filial. 54 kath. lak.

Egri, Szathmár vm. magyar falu, Szathmárhoz kelet-északra két kis órányira: 14 romai, 45 g. kath., 516 ref. lak., ref. anyatemplommal. Határa 3 nyomásbeli, buzát, kétszerest, rozsot terem; rétje és legelője kevés; erdeje van. F. u. Szirmay, Korda, Udvarhelyi s m.

Egyed, magyar mváros, Sopron vgyében, 614 r. kath. lak., s paroch. szentegyházzal, s az uraságnak diszes kastélyával, s kertével. Határa róna és bőtermékenységü. Urbéri szántóföld 780 h., rét 156 hold, legelő 116 hold. A földesuri majorság nem tudatik. Egyébiránt ezen igen szép váltógazdaság üzetik, luczerna és lóherétermesztéssel, finom birkatenyésztéssel. Ezenkivül gyümölcsfák nevelésére, sőt selyemtenyésztésre is nagy gond fordittatik. Van itt az uraságnak burgonya-czukorgyára, melly évenkint 25—30,000 mérő burgonyát dolgoz fel. Egyedet birja gr. Festetics Sándor; Vinczefő és Bokros majorokat pedig gr. Festetics Vincze. Különben Egyed feje egy uradalomnak.

Egyed, puszta, Bihar vgyében, a gr. Zichy Ferencz uradalmához s Diószeghez tartozik, uraságí majorral, nemesitett birkatenyésztéssel, szép fiatal erdővel, vizimalommal.

Egyeduta, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 613 kath. lak. Határa róna és termékeny. Tartozik gr. Andrásy Károlynő letenyei uradalmához.

Egyek, Szabolcs v. magyar falu, a Tisza mellett, Csegéhez délre 1 1/4 mfdnyire: 2584 r. kath. lak., derék paroch. templommal, s plebaniával, 55 4/8 első osztály egész telekkel, virágzó szarvasmarha- és sertéstenyésztéssel. Ezelőtt reformatusok is lakták, de ezek 1770. táján Kis-Peregre költöztek Arad vgyébe. F. u. az egri káptalan. Ut. p. Mező-Kövesd.

Egyháza (Duna), tót falu, Pest-Solt vmgyében, a Duna bal mellékén, dombos helyen, ut.p. Solthoz 1/2 órányira, s szinte annyi távolságra Duna-Földvártól. Lakja 2083 ágostai, 12 k., 10 ref. Van itt evang. anyaegyház, magyar és tót tanoda. E helység 149 évvel telepitetett ide, s mint szerződéses hely urbérisége nincsen, hanem pest-solt megyei határában bir 180 hold szőlőt, és 1320 hold legelőt, erdeje nincs. Fejér vgyében pedig tul a Dunán Kis-Apostag pusztán bir mintegy 800 hold szántóföldet. Majorsági birtok Egyházán soha sem

Digitized by Google

volt. Egyébiránt Kis-Apostag pusztának 1/3 részét, ugy az egyházi határ harmadát is a község örökösen megvette földesuraitól, kik a Paksy leány-ágon következők: özv. Csapó Dánielné assz., gr. Festetics Tasziló, Thuróczy József örök., b. Rudnyánszky család, Nedeczky Ferencz, Márjássy Ödön, Csaba Antal, Tahy család, Mérey Sándor, b. Montbach Károly, Becsky Anna és a helység maga.

Egyházas-Bást, Gömör vm. magyar falu, ut. p. Rima-Szombathoz délre 3 mfd., Nógrád vmgye szélén: 571 kath., 17 ref. lak. Kath.- és ref. anyaszentegyház. Földe részint róna, részint dombos, elég termékeny. F. u. Marjássy, Náthay, Tihanyi örökösök, s. t.

Egyházasfalu, magyar falu, Sopron vmgyében, Lövőhöz 1/2 mfd., 150 kath. lak. Van 463 hold termékeny szántóföldje, 963 h. erdeje, 51 h. belsősége. Birják a Viczay grófok, és több nemes családok.

Egyházbér, magyar falu, Baranya vgyében, ut. p. Pécs, 264 kath. lak. Határa 997 2/ hold, mellyből urbéri beltelek 13 8/, szántóföld 451 5/, rét 173 5/, legelő 142, szőlő 12 3/, maségi szántó 1 7/, rét 2 2/, erdő 130 h. Birja a pécsi seminarium.

Egyházfalva, Pozson m. magyar falu a Fekete viz mellett, Szenczhez egy óra: 231 kath. lak. Van egy kath. paroch. temploma, derék erdeje, jó rétje, tehenészete, fáczányosa, serháza, téglavetője. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Cseklész.

Egyházszeg, magyar falu, Vas vgyében, 60 kath. lak., paroch. templommal, jó buzatermő róna határral. Birja Megyesi család, s ut. p. Szombathely.

Egyházszeg, Nyitra m. tót falu, Surányhoz 1/2 órányira a Nyitra jobb partján. Lakja 516 kath., 4 ev., 32 zsidó. Sikon fekvő szántóföldei igen jók; rétei kétszer kaszálhatók. Nevezetes benne a barom-, s juhtenyésztés. F. u. többen. Ut. p. Érsek-Ujvár.

Eisenhüttel, (Jezero), horvát falu, Vas vgyében, 132 kath. lak. A németujvári urad. tartozik.

Eisenstein, Krassó vm. bányahelység: 2 kath., 432 óhitü lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Ekecs, magyar falu, Komárom vmgyében, a Csallóközben, a pozsoni országutban, Komáromhoz 3 3/4 mfdnyire. Határos Bélle pozsonmegyei pusztával s Nyárasddal, lábbal a kis Dunára dül. Kiterjedése 7034 5/8 h., mellyből 65 1/8 h. beltelek, 2274 hold szántó, 1909 h. kaszálló, 1 3/8 h. erdő, 251 1/8 h. nádas és mocsáros térség, 2463 6/8 hold legelő, 70 1/8 h. haszonvehetlen. E területből a volt jobbágyság 106 4/8 telek után bir 2001 5/8 h. szántóföldet, 1526 hold kaszállót. Földje porhanyós fekete agyag, s mind szántófölde, mind rétje első osztálybeli. Buza, árpa, zab, tengeri, burgonya és len leginkább vettetik. A lakosok a szarvasmarha- és lótenyésztést nagy kiterjedésben üzik; az uraság pedig 1500 darab finom birkát tenyészt. Népessége 922 lélek, kik közt 520 r. kath., 402 református, 57 nemes családfő. Mind a katholikusok, mind a reformátusok saját anyatemplommal birnak. Hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott, s most birja gr. Zichy István.

Ekel, magyar falu Komárom v.-gyében, s hajdani Andrásháza helységgel összeolvadván, fekszik a Csalóközben, Olcsa, Megyeres, Fel-Aranyos puszta, Keszi, Szántó, Róczháza közt, Komáromhoz 2 mfd. távolságra. Határa 6935 hold, mellynek harmada szántóföld, harmada kaszálló, harmada legelő, de van 20 holdnyi szőleje, melly 4—500 akó eltartható jó zamatu bort és gyümölcsöt te-

Digitized by Google

rem. Földje csak kis részben homokos és szikes, nagyobb részt minden gabonanemet bőven megtermő fekete agyag. Legelőjén sok mocsáros és lapályos hely van. Népessége 798 lélek, kik közt 418 reform., 355 r. k., 5 zsidó, 92 nemes család fő. Mind a reformátusok, mind a katholikusok saját anyatemplomot és iskolát birnak. A reformátusok papja jelenleg a többször koszoruzott magyar academiai rendes tag Heténi János. Birják: Milkovics, Zámory, Csorba, Pázmány, Csontos, Csepy, Gerdenics, Nagy. Szigethy, Sárközy, Hollósy, Domonkos, Lély, Somody, Kovácsi, Bese, Baranyai, Ghyczy, Hetényi nemes családok.

Elecske, (Alaxinecz), Nyitra m. tót falu, Nyitrához nyugotra két órányira: 460 kath, 10 evang., 90 zsidó lak., synagógával. Van erdeje és szőlőhegye. F.u. többen. Ut.p. Galgócz.

Alsó-Elefánt, Nyitra vm. tót falu, a Nyitra vizéhez közel, ut. post. Nyitrától északra $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 366 kath., 14 zsidó lak. Kath. fil. templommal. Van sok és jó réte; szőlőhegye. F. u. a religioi kincstár s más nemesek.

Felső-Elefánt, Nyitra vm. tót falu, $\frac{1}{2}$ órányira Alsó-Elefánttól keletre, 560 kath., 52 zsidó lak., kath. paroch. templommal, 1369-ben egy paulinus-monostor alapittatott itt; melly idővel annyi sok jószágot kapott, hogy egész uradalom lett belőle. József császár halála után a religioi fundushoz kapcsoltatott.

Elek, oláhul Aletye, német falu, Arad vgyében, Békés vgye szélén, Gyulához délre 2 mfd., 382 házzal, és 3090 lak., kik kevés oláh cselédet és házatlan zsellért kivéve, romai kath. németek, kiket 1724-ben b. Haruckern Ferencz telepitett ide Würtembergből, Frankfurt vidékéről, Bajorországból. Van szép paroch. temploma. Róna határa 7517½ h., mellyből szántóföld és kaszálló, mindenik lakosnak egy tagban, 5196½ hold; közlegelő 1914 h., szőlő 130 h., pótlék urb. föld 260 hold, majorsági curialis hely 12 h. és 5 hold dézsmáskert, s 17 hold föld. Földje fekete homokos, s az idevalók főleg tisztabuzát, s ugar helyett kukoriczát termesztenek. Marhatenyésztése a juhon kivül virágzó, de nem a határon, hanem a szomszéd pusztákon hérlett földeken. Általjában az eleki lakosok igen vagyonos és fáradhatlan emberek. Birtokosa: gr. Wenkheim Ferenczné, szül. gr. Pálffy Borbála.

Elep, puszta, Debreczen határához tartozik.

Élesd, magyar mezőváros, Bihar vgyében, a Váradról Kolosvárra vivő országutban, a Sebes-Körös völgyében, két hegyközti térségen, Váradhoz 5 mfdnyire. Posta helyben. Lakja 1121 református, 230 r. kath., 45 n. e. óhitü, s ezek közt 28 egész urb. telek után van földesgazda 80, zsellér 80, lakó 10, kézmüves 15, boltos 3. Szinte fele része a határnak, melly a Sebes-Körös által a többi részétől elválasztatik, homokos, a többi részint agyagos, részint kövecses, s leginkább terem tengerit. Szőlőhegyén nagy erdeje van. A Sebes-Körös árvizével gyakran rongálja a határt; ugyan a város alatt foly a sólyomkői patak, melly igen jó vizzel szolgál. A várostól fél órányira, erdők között egy hegyen láthatók a régi sólyomkői vár romjai. Csötörtökön tartott hetivásárai csekélyek, de 3 országos vására élénkebb, u. m. Áldozó-Csötörtök előtt való héten, Szent-Mihály nap előtt való héten, s Lucza hetiben, a baromvásár csötörtökön, a kirakó pénteken tartatván. Van itt reform., és kath. anyatemplom, cs. kir. sóház. A város feje egy uradalomnak, mellyet gr. Batthyányi József bir.

Digitized by Google

Élesfalu, (Jalaksova), Hont m. tót falu, Báthoz ¼ mfd., 80 kath., 72 ev. lak. F. u. h. Eszterházy. Út. p. Bát.

Eleskő, régi vár, Pozson vgyében, Sz. János mellett, mellyről egy uradalom veszi nevét, mellyet a gr. Batthyáni János ör. bir.

Ellemér, Torontál vm. szerb-német falu, Becskerekhez észak-nyugotra 1 mfdnyira: 1064 kath., 16 ev., 2654 n. e. óhitü, kath. és óhitü anyatemplommal, 124⅜ egész telekkel. F. u. Kiss Erneszt után a k. kincstár.

Ellend, magyar falu, Baranya vgyében, ut. p. Pécsvárad. Lakja 550 kath. A pécsváradi urad. tartozik.

Ellés, Csongrád mellett, dohánykertésztelep.

Előfüz, puszta, Borsod vgyében, Dorogma határában.

Előszállás, népes puszta, Fejér vgyében, ut. p. Duna-Földvártól csak 1 órányira, 800 kath., 38 ref. lak. Van itt egy igen szép kath. templom, mellyben a ciszterciták végzik az isteni szolgálatot; derék plebánia, uraságí kastély, angolkert, mellyel összefüggésben több halastavak, szép gyümölcsös-veteményes és virágoskert, méhes, egy a maga nemében ritka teknősbéka tó, vizomlás, stb. Előszállás feje a cistercita rend zirczi-pásztói és pilisi apátsága uradalmának, mellyhez még Herczegfalva helység, Kis- és Nagy-Venying, Mélykut, Karácsonszállás puszták tartoznak. A föld sok helyt homokos, de fekete homok térein jó buzát termeszt; szőlőskerte, ujon ültetett s mintegy 300 h. tölgy- nyár és jegenye erdeje van; ló s kivált birkatenyésztése nevezetes.

Emőd, magyar falu, Borsod, v.-gyében, Miskolcztól 1³/₁₆, ut. p. Harsánytól ⁶/₁₆ állomásra; északról Harsány, Nyék; keletről Hejő-Keresztur, Szalonta; délről Szalonta, Papi; nyugotról Vatta által környezve, szelid hegyes vidéken, maga a helységét kis hegy között fekszik. Határa kiterjed 8906 holdra, mellyből 4734 h. szántóföld, 1136 hold rét, 1000 hold legelő, 1136 hold szőlő, 400 h. erdő. Az összes mennyiségből urbéri szántóföld 1734 h., rét 536, legelő 500, dézmás szőlő 936, összesen 3706 h., majorság 3000 h. szántóföld, 600 h. rét, 500 h. legelő, 200 h. szőlő, 400 h. erdő, összesen 4700 hold. A föld a legjobb minőségü fekete föld, s csekély szorgalom mellett is minden nemü gazdasági növényt gazdagon terem, marhatenyésztésre szinte alkalmas legelője s jó rétje van; azonban a lakosok gazdaságukat elhanyagolják. Népesség 2292 lélek, közülök 961 r. kath., 291 gör. egyesült, 997 ref., 43 zsidó. Telkes jobbágy van 101, házas zsellér 220, lakó 45, kézmüves 15 mester. Mind a r. kath., mind a reformátusoknak helyben van anyaegyházuk s templomuk. A r. katholikusokhoz tartoznak a Hejő-Kereszturi és Szalontai leányegyházak is. A határban folyó Forród nevü kis patak, szárazság idején ugy kiszárad, hogy egy malomkerék forgatására elégtelen. Tehentánc és Nagyhegy nevü szőlőhegyeken termett bor, ha jó pinczében tartathatik, erejére és zamatjára nézve a miskolczi legjobb borokkal vetekszik. F. u. gr. Erdődy György, gr. Fáy Ágoston, és özv. Fáy Barnabásné.

Ezen helység ugy látszik Rákóczy Ferencz birtoka volt; mert az ő tőle elvett jószágok közt említetik, melly jószágok voltak következők: ⅔ de a sárosmegyei nevezendő uradalmaknak, u. m. Nagy-Sáros és Makóviczai uradalom, a bennök levő nagy-sárosi és zborói várakkal, ugyszinte Megye-Zebek, Kucsin, Nemesfalva, Hankoj, Porupka, Kozanka, Mlinarócz, Jurkovola, Brezovka, Olsavka, Kreskócz, Pissana, Krajnai-Polona, Ondanka, Re-

Digitized by Google

getö, Sasojta, , Csernina, Alsó-Svidnik, Senkócz, Bukócz, Pstrina, Gribova, Dobroszlava, Krusnicz helységekkel. Továbbá a szerencsi és ónodi javak $^2/_4$ része, u. m. Szerencs és Ónod vára és városa, Phugy, Megyaszó, Hernád, Felsö-Vadász (honnan a Rákóczy család előneve), Alsó- és Felsö-Lucs, Kesznyéte, Németi, Szederkény, és Emöd helységekkel, mellyekhez Zemplén megyében Zombor és Szada puszták járultak. E jószágok királyi adományképen gr. Illésházy Miklósnak ajándékoztattak.

1675. mart. 9-kén, a cs. kir. tábor itt tanyázott, mellyhez Borsod megye részéről ünnepélyes követségbe küldettek: Miskolczy János, megyei jegyző, Ónody Gáspár, Döry András, Miskolczy Péter, Forray János és Mándy István. E tábor három álló hónapig tanyázott a megyében.

1746. Emöd helység fele szendrői Török József udv. előadónak, másik fele Fáy László, Antal, János és Kristóf birtoka volt.

Emőke, Nyitra m. puszta, Nyitra filial 33 kath. lak.

Nagy-Emőke, (Janikovecz), Nyitra vm. vegyes magyar- tót falu, Nyitrához $^1/_2$ órányira: 913 kath., 126 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, synagógával. Határa róna igen s termékeny; különösen réte sok és jó is. F. u. több közbirtokosok.

Emusics, Bács vm. majorság, Topolyához 1 mfd., 226 kath., 16 ref., 2 óhitü magyar lak.

Encs, Heves vm. puszta, Gyöngyöshöz tartozik: 12 kath. lak.

Encs, Abauj v. magyar falu, Forróhoz $^1/_2$ órányira: 598 kath., 5 ev., 60 ref., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Első osztálybeli határ. F. u. gr. Keglevich János.

Encsencs, Szabolcs v. magyar falu, ut. p. Bátorhoz délre $^3/_4$ mfdnyire: 24 romai, 202 g. kath., 763 ref., 18 zsidó lak., ref. anya, gör. kath. fil. templommal, 4 $^4/_8$ 2-dik oszt. egész jobbágytelekkel. Határa homok-dombos, s közte zsombikos; erdeje meglehetős kiterjedésü. F. u. gr. Károlyi György.

Endes, Szabolcs v: puszta: 18 romai, 15 g. kath., 18 ref., 6 zsidó lak. F. u. Lövey.

Endréd, Szathmár vm. magyaroláh falu, az Ér mellett, N.-Károlyhoz délre $2^1/_2$ mfdnyire: 53 romai, 521 g. kath., 915 ref., 45 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa tágas és gazdag fekete föld; rétjei kövérek; két erdeje s nádja van. F. u. b. Luzsinszky, Luby, Sánta, Irinyi, Gencsy, Botka, Uray, Fényes s m. t. Ut. p. Piskolt.

Endréd, magyar falu, Somogy vgyében, a Balatonhoz $^3/_4$, ut. p. Siófokhoz 1 órányira, 893 kath., 710 ref., 10 zsidó lak., kath. és reform. anyatemplommal. Kastélya hajdan meg volt erősitve. Dombos határa termékeny; van jeles vörös bort termő szőlőhegye és erdeje. Birja a tihanyi apátság.

Endréd, németül Grosz-Andree, magyar falu, Sopron vgyében, közel Eszterházához, 850 kath. lak., s paroch. templommal. Földje homokos nagy részben; legelője, rétje posványos; van erdeje és szőlőhegye. Urb. telkesgazda 72. Birja hg Eszterházy Pál.

Endréd (Kis), magyar-tót falu, Bars m. N. Sallóhoz 1 mfd. 200 kath., 56 ref., 15 evang. lak.

Endréd (Nagy), Bars vm. magyar-tót falu, az elébbeni helység mellett: 389 kath., 3 ref., 11 evang. Kath. paroch. templom. Határja mind a két helységnek részint dombos, részint lapály és jó gabonát terem. Rétjei kétszer kaszálhatók; erdővel s gyümölcsös kertekkel bir. F. u. számos nemesek. Ut. p. Zeliz.

Digitized by Google

Endrefalva, Nógrád vm. magyar falu, 705 kath., 21 evang., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje, rétje termékeny; szőlleje észak felé esik. F. u. gr. Steinlcinő, Darvas s m. t. Ut. p. Szakál.

Endrőcz, puszta, Somogy vgyében, a mosgói uradalomban.

Endrőd, Békés v. magyar falu, az egyesült Körös vize mellett, Szarvashoz keletre 3 órányira: 658 házzal, 5967 kath, 2 gör. kath., 83 n. e. óhitü, 3 evang., 10 ref. lak. Diszes paroch. és helységházzal, s egy roppant kath. paroch. templommal, mellyet gyönyörü, rézzel fedett torony ékesit. Határa 25,000 s néhány száz holdból áll, mellynek olly termékeny fekete agyagos, homokkal vegyes földe van, hogy az őszi 15, a tavaszi 20 magot rendesen megad. A trágyázás szokásban van, hanem a földnek parlagon való hagyása, s a tengeri vetés sikeres földjavitásnak tartatik. Egész volt jobbágytelek 189⅛ r. szabad 19⅛ számláltatik. Gyümölcsfákkal ékeskedő, de közönséges bort adó szőlőskertje 517 holdat foglal el. Legelője 10,000 holdnál többre megy, ideértvén t. i. a határhoz kapcsolt s:-mai és kis-kondorosi pusztákat is. A helység a 16-ik század elején virágzó curialis nemes helység volt, mint ezt láthatni Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek az Endrődiekhez intézett, Kolozsváron 22 nov. 1625-ben költ leveléből. Elpusztulván később, 1718-ban mintegy 40 család telepedett ide a megyei Nemes-Kereki faluból, kikhez majd tótok is jöttek, de ezek már ma egészen elmagyarosodtak. F. u. gr. Stockhammer Ferencz örökösei. Ut. p. Csaba.

Endrőd, puszta, Veszprém várgyében, Polány mellett.

Enese, magyar falu, Győr vgyében, a Tóközben, ut.p. Győr. Van 200 evang., 150 kath., 100 zsidó lakosa, lapályos határa, sok szénája és gyümölcsöskertje. Közbirtokosoké.

Engelsbrunn, csinos német falu, Temes vgyében, a Maros mellett, ut. p. Aradhoz ½ órányira, 850 kath., 2 ev., 50 n. e. óhitü lak., kath. paroch. templommal, urasági lakkal. Határa gazdag termékenységü; van 55⅞ egész urbéri telke, jövedelmes halászata a Marosban. Birja a Kövér család.

Engerau, Pozson m. német falu, Pozsonnyal átalellenben a Duna jobb partján, 439 kath., 129 evang. lak.; kik szép teheneket tartanak; sok gyümölcsöt, kerti vetemény', zöldséget termesztenek, s mindezekből, mint tejből, vajból Pozsonban sok pénzt bevesznek. Van itt egy vendégfogadó is, s a Duna partján egy kápolna. Egyébiránt a helység a Duna áradásától sokat szenved. 1809-ben pedig a franczia ostromlással egészen leégett. F. u. a gr. Pálffy senioratus.

Eny, (Inn), Bars m. tót-magyar falu, 216 kath., 9 evang., 20 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Enyed, Pozson m. puszta, 70 k. lak. Fekszik a Csalóközben, Szerdahely tőszomszédságában. Róna határa 630 holdra terjed, s általában igen termékeny fekete szántóföld; legelőjén sok birka tenyésztetik; de rétje s erdeje ugy szólván semmi sincs. Van egy majorsága, minden hozzá tartozó gazdasági épületekkel. Birja Jankó Mihály.

Enyezd, puszta, Somogy vgyében, a kaposvári uradalomban.

Enyiczke, (Haniska), Abauj v. tót mváros, ut. p. Kassához délre 1½ mfdnyire, a pesti postautban: 917 k., 5 evang., 1 ref., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom., nagy kétemeletes kastély. Vendégfogadó. Első osztálybeli róna határ. F. u. a b. Meskó nemzetség.

Enyiczke, Sáros v. tót falu, ut. p. Eperjeshez délre ⅜ mfd. a kassai

Digitized by Google

országutban a Tarcza mellett: 192 romai, 23 g. kath., 100 evang., 3 zsidó lak. Több uraságí lakház és vendégfogadó. Termékeny föld és rét. F. u. a Sárosy nemzetség.

Enying, magyar mváros, Veszprém vgyében, ut. p. Lepsény. Van 2000 ref., 650 kath., 8 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemplomokkal. Nagy határa részint sárga, részint fekete homok és igen termékeny; az uradalmi nemesitett birkanyájak felette szépek; valamint a gazdaság is példányilag kezeltetik. A város feje herczeg Batthyáni egyik nagy uradalmának, melly Veszprém, Somogy és Tolna vgyékre kiterjed, s elosztatik 8 ispánsági kerületre, mellyek e következ3k: enyingi, ujhodosi, szentmihályi, péli, felsőnyéki, fürgedi, német-egresi, szálkai, és a dinnyési kasznárságra. Enyingen a szilárd uradalmi lakokon és gazdasági épületeken kivül van egy jeles diszes gyümölcskert is.

Eőcs, lásd Öcs, s általában az Eő betükkel irottakat az Ő-betüben.

Eperjes, Pozson m., magyar falu, a Kis-Duna mellett; melly itt nagy szigetet formál. Számlál 755 kath., 7 zsidó lak. Határja termékeny; szép erdeje, legelője bőven; gyümölcs elég, a lakosok sok szarvasmarhát, az uraság pedig számos nemesitett juhot tartanak. F. u. gr. Eszterházy Mihály. Ut. p. Szered.

Eperjes, Békés v. puszta, Kigyóssal délfelé határos.

Eperjes, (Fragopolis, Pressova), Sáros vm. szab. kir. v. Kassához északra 4 mfdnyire a Tarcza vize mellett: 5604 romai, 793 g. kath., 1158 evang., 48 ref., 82 zsidó lak., összesen 7685. Fekvése felette gyönyörü; részint csinos kertek, részint szántóföldek, virágos rétek, erdők, majd dombok és hegyek veszik körül. Kőfallal be van keritve; utczái tágosak, kövezettek, szép épületekkel dicsekesznek, mellyek közt nevezetesebbek: a Sz. Miklósról nevezett kath. paroch. templom; a jesuiták hajdani temploma; a g. kath. székes-egyház melly azelőtt minoritáké volt; a Sz.-Ferenczek zárdája, a szép megyeház, az evang. kolleg. négyszegü épülete; gyalog kaszárnya, sat. Itt van egy g. kath. püspök lakása, virágzó evang. collegium, és katholikus gymnasium a Sz.-Ferenczek felügyelése alatt; fő polg. oskola, könyv-nyomda, kór- és árvaház, fejér cserépedény-gyár. A lakosok sok gyolcsot és posztót készitnek, továbbá gyolcsesal és hegyaljai borokkal élénk kereskedést folytatnak. Jó ivóvizben szükséget éreznek, de e hiányt némüleg kipótolják az innen egy órányira fekvő savanyuviz források t. i. az ugynevezett Borkuton és Czeméthe nevü pusztán. Alkotó részei ezen vizeknek: szénsavany, vas, elemésztő föld, szénkén- só, savany, natrum vagy lugsó. Használ a gyomor-gyengeségben, dugulásokban, aranyérben, komor kórságban, sárgaságban, köszvényben sat.

Eredetét Eperjesnek némellyek a romaiakkal a hunosok ellen összeszövetkezett szász katonáknak tulajdonitják. Azonban ez bizonytalan, hanem annyit tudunk, hogy 1288-ban már nevezetes kereskedő város volt. I. Lajos 1374-ben kir. várossá tette s kőfallal körül vétette. 1681-ben august. 17-kén reggel a császáriak, dé után a Tökölyek tarták bejövetelöket. 1681. december 4-kén Szobieszky Sóvárnál és Kellemesnél táborozott. 1684. Veterany György, Fridrich würtembergi herczeg, és Schulcz ezredes Lőcsét és Szebent már bevévén 15,000 emberrel Eperjeshez közeledtek, s 7-ik septemberb. Tökölynek 7000-re menő sánczokba zárkozó hadát kegyetlenül megverték, s Tökölynek a török

Digitized by Google

császártól kapott pompás sátorát több zsákmánnyal együtt elfoglalták. Ezuttal a város is bevétetvén, 200,000 forint hadisarcz rovatott reá, de ennek nagyobb része elengedtetett, ugyhogy csak 14,000 ftot fizettek. Szomorusága közé számlálja az 1687-ki királyi commissiót, mellyet a köznép laniena eperjesiensisnek nevezett. Kir. biztos Karaffa tábornok volt, ki sokakat kinzás után lenyakaztatott, négyfelé vágatott, felakasztatott: azok közül legelőször Czimmermann Zsigmondot eperjesi tanácsbelit mart. 5-én, utána Véber Fridrichet május 14-kén, azok után Keczer Sándort fiastól és Véber Dánielt s másokat. 1701-ben gr. Solary 500 cs. őrsereggel II-ik Rákóczy Ferenczet tulajdon n. sárosi várában éjszakának idején megfogta s Német-Ujhelybe küldte, honnan később kiszökött. 1704-ben a Rákóczyak elfoglalják a várost, de 1710-ben Virimont tábornok könnyü móddal viszsza vezi.

Eperjeske, Szabolcs vm. magyar falu, K. Várdához északra 2 mfdnyire: 35 romai, 11 gör. kath., 317 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, erdővel, gyümölcs s kender termesztéssel, 7 második osztálybeli egész telekkel. F. u. Jármy, Kallos, Kozma, Nemes, Pilisy. Ut. p. Ungvár.

Eplény, puszta, Veszprém vármegyében, a zirczi apátsági uradalomban, 320 kath. lak., erdős, hegyes határral.

Epöly, Esztergom m. magyartót falu, az Ör hegye alatt, melly Bájnától választja el: 620 kath. lak. Bora középszerü; földjeit a záporok rongálják, legelője, rétje szük; de erdeje nagy, vizimalmokkal bir. F. u. az esztergomi káptalan. Van itt egy 35 egész urbéri telek, s ut. p. Dorog.

Ercsény (Alsó- és Felső-), 2 német falu, Vas vgyében, a szentgothárdi uradalomban, a stájer széleken, igen jó bort termő szőlőhegygyel, 950 kath. lak.

Ercsi, vagy **Ercsény**, vegyes horvát-magyar-német-tót mezőváros, Fejér vgyében, a Duna mellett, a buda-eszéki országutban, saját postahivatallal és váltással Tétény és Adony közt. Lakja 3120 lakos, kik többnyire r. katholikusok, paroch. templommal, vendégfogadóval, sok Duna malommal. Határa tágas és termékeny; bort is sokat termeszt. Birja b. Sina.

Érd, vagy **Hamsabég**, horvát-magyar-német mváros, Fejérvármegyében, 2500 kath., 30 héber, 10 n. e. óhitü lakossal. Kath. paroch. templom. Urasági kastély. Láthatni itt egy még épségben fenálló négyszeg kövekből épült török tornyot, s a régi romai országut maradványait. Fő gazdasága szőlőhegyében áll, melly igen becses bort terem; rétje is sok van, továbbá malmok a Dunán, és ebben jövedelmes halászata. E város Budához délre 3 mfd., fekszik a Duna mellett, az eszéki országutban, s ut. post. Tétény. Feje egy uradalomnak, mellyet ezelőtt gr. Illésházy István, majd h. Batthyáni Fülöp birt, most pedig b. Sina birja.

Erdőbénye, magyar város, Zemplén vmgyében, magas szőlőhegyek közt, regényes vidéken, ut. p. Liszkához északnyugotnak 1 órányira, 2115 lakossal, kik kevés zsidót és ev. kivéve, egyenlő részben r. katholikusok és reformátusok, két derék szentegyházzal, mellyeknek egyikét a kath., a bádogos tornyút a reformátusok birják. Van synagóga is. A lakosok kevés szabad-telkest kivéve, mind taksások, köztök 59 mesterember. Van itt 160 h. beltelek, 354 hold szántóföld, allodialis föld 200 h., kaszálló 441 hold, szőlőhegy 1274 hold, erdőség 1898 hold, s igy az összes határ a ki nem tett □ ölekkel együtt 6403 hold. Földjei bő trágyázást ki-

Digitized by Google

vánnak; szőlei igen hires és nemes hegyaljai borral kedveskednek; gyönyörü erdejében őzek és farkasok is találtatnak. Gyümölcse sok. Az országszerte hires erdőbényei gyógyfördőviz egy arany ércz után ásott mély bányában fakadt; a város végén szinte egy hasznos fördőház vagyon. Továbbá találtatik e határban a Várhegyen egy régi váromladék, és egy Magita nevü kisded tó, a város erdejében malomkőbánya, országszerte hires faragott kőbánya, kovakő bőven, és orvosi füvek a hegyeken nagy mennyiségben. 4 országosvásárát nem tartja meg. Birja a várost Szirmay Ödön ur, mint elsőszülött, kinek itt szép kastélya van a hajdani Rákóczyféle telken.

Erdőcske, Sáros v. tót falu, Kakasfalva fil. 100 romai, 28 g. kath., 109 evang., 4 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház. Nagy erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Eperjes.

Erdőd, német mváros Szathmár vgyében, Szathmárhoz délre 3 kis órányira igen szép vidéken, 1525 lak., kik közt 1350 r. kath. sváb s köztök kevés magyar, 159 gör. kath., 6 ág., 7 ref., 3 zsidó, 164 földesgazda, 20 zsellér, 12 lakó. Van szép rom. kath. paroch. temploma, nevezetes uraságí gép-szeszgyára. Határa 16460 hold, mellyből 4750 h. szántó, 2020 h. rét, 1090 h. legelő, 650 h. szőlő, 7170 h. erdő, 780 h. haszonvehetlen. Urbériség: 134 egész telek után 4361 hold szántó, 1800 h. rét, 804 hold legelő, 400 h. szőlő, 536 h. erdő. A többi majorsági föld, rét és erdő 8559 hold. Földe sárga agyagos s erős trágyázást kiván, terem buzát, árpát, zabot, burgonyát, kevés tengerit. Szőlőhegye igen jó bort ad, s a szathmárival határos; legmagasabb tetején Sz. Dónát tiszteletére egy kápolna áll, honnan gyönyörü kilátás történik, s hova népes bucsujárások történnek; a hegy alatt fekvő Sós pusztán az uraságnak majorsága és gyönyörü juhtenyésztése van. A lakosok leginkább lovat és sertéseket tartanak kiilönö sikerrel; s a sertéstenyésztés az uraság roppant makkos erdejében szinte virágzó. Országos vásárt 7-et tart csötörtök napokon, ugy a hetivásár is csötörtökre esik, de nagyon csekély. Mind a kirakó mind a baromvásár egyszerre történik. Erdődnek régen vára volt, de annak helyére gr. Károlyi Sándor 1730. a hegy végén csinos kastélyt épittetett, négyszegletes tornyokkal ékesitve honnan napkeletre bekeritett kies vadas erdőcskét, délről Erdőd városát, s a Bikk aljában fekvő helységeket, nyugotról az erdődi nagy erdőt, északról a szép szántóföldeket és Szathmár városát szemlélhetni. A kastélyból a pinczébe lehet a hegy alá lemenni, melly hét ágra oszlik, s 500 hordó bor könnyen elfér benne. Erdőd hajdan szinte a Drágfiaké volt; majd a Károlyi grófi családra szállván, jelenlegi birtokosa gr. Károlyi Lajos.

Erdődka, tót falu, Árva vm. a gallicziai, és trencsényi határszéleken; 978 kath., 4 zsidó lak., kik elszórva laknak. Van kath. paroch. temploma, 59⅜ sessioja, 5 vizimalma, gyönyörü erdeje, nagy juhtenyésztése, sok fajdtyukja. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Erdőhegy, (Herdécs), magyaroláh falu, Arad vgyében, a Fejér-Körös bal partján, Kis-Jenővel átellenben, 72 kath., 1100 ref., 600 n. egy. óhitü lak., reform. és óhitü anyatemplomokkal. Róna határa 5029 hold, mellyből belsőtelek 149 h., szántóföld 1659 h., kaszálló 1109 h., legelő 2112 hold. Majorság ebből 200 h. szántó, 400 h. rét, 136 h. legelő. Földje 1-sö osztálybeli, s mindent gazdagon terem. Vize a Fejér-Körös, és a fejér-

Digitized by Google

körösi malomcsatorna. Birja István főherczeg volt nádor.

Erdő-Kövesd, Heves v. magyar falu, egy kellemes vidéken, Pétervásárhoz északra ¼ mfd. 976 k., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom; b. Orczy Józsefnő kastélyával. Gabonatermő határa a mátrai járásban a legjobbak közé tartozik. F. u. b. Orczynő. Rottenstein Józsefnő s. t. m.

Erdőszáda, Szathmár v. oláh mváros, a Szamos mellett, ut.p. Nagy-Bányához nyugotra 2 órányira: 18 romai, 1211 g. kath., 20 ref. lak, g. kath. anyatemplommal. A város magas dombon fekszik; fekete agyagos földe termékeny; erdeje gyönyörü tölgyekből áll; szőlőhegye s vizimalma van. Várkastélyából, melly egy magas dombon fekszik, az egész regényes vidéket beláthatni. F. u. gr. Dégenfeld nemzetség.

Erdőtelek, Heves vm. magyar falu, Egerhez délre 4 mfdnyire: 1623 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határának mint egy fele homokos, fele igen termékeny fekete föld; szőlője, tágas legelője van, de fában szükölködik. F. u. gr. Buttler János örök. Ut. p. Kápolna.

Erek, puszta, Zala vmgyében, Alsó-Örs mellett.

Alsó-Erek, Pest-Solt vm. népes puszta, 469 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Felső-Erek, Pest-Solt vm. népes puszta, 144 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Erenye, puszta, Zala vm. Szentgrót mellett.

Erk, Heves v. magyar falu, Tarna-Örs szomszédjában: 805 kath. lak., paroch. egyházzal. Jó föld. rét és legelő; nagy juhtenyésztés. F. u. Blaskovics József, Kállay Péter. Ut. p. Árokszállás.

Erneszthása, Torontál v. igen szép német falu, egyenlő körben álló házaival: 1162 kath., 32 zsidó lak., áldott gazdag határral. Contract. hely. F. u. Kiss Erneszt után a k. kincstár. Ut. p. N. Becskerek.

Érsek-Lél, lásd Lél.

Érsekujvár, (Neuhäusel), élénk város, Alsó-Nyitra vgyének legalsó déli csucsában, a Nyitra vize mellett, lapályos rónaságon, mind Nyitrától, mind Komáromtól 5 mfd. távolságra, saját postahivatallal és váltással, Perbete és F. Játó közt, a bécs-pesti vasutvonalban. Házai jól épültek, s köztök sok derék épület látható. Népessége 6936 lélek, kik csaknem mind r. katholikusok, nyelvre nézve főleg magyarok, aztán tótok s kevés németek. Van itt derék kath. paroch. templom, sz. ferenczi zárda, kath. gymnasium, k. tanitó-képzőintézet, nagy vendégfogadó. Róna határa lapályos, de igen termékeny; mestercmberei számosan; vásárai gabonára, lóra és szarvasmarhára nézve nagy fontosságuak. Földesura az esztergomi érsek. — Hajdani vára a Nyitra posványaitól körülvéve, s mellynek most nyomait sem láthatni: régen a legerősebb s legfontosabb várak közül való volt bazánkban, s másfél század alatt 10 véres ostromot állott ki. Építője Várday Pál esztergomi érsek vala. Legelőször 1605-ben Bocskay vezére Rhédey Ferencz foglalta el, segittetve Homonnai Bálinttól. 1619-ben Szécsy György Bethlen Gábor alvezére ostromlotta, s miután az őrsereg Koháry kapitányát tömlöczbe vetette, birtokába jött. 1621. Buquoi cs. tábornok akará visszavenni, de szerencsétlenül, mert az őrsereg kicsapván, maga Buquoi is elesett. 1663-ban a török nagyvezér roppant sereggel vétette körül, s augustus közepétől september végéig szünteten bömböltek az ágyuk, s már 5 roham veretett vissza, még sem adá meg magát gr. Forgács Ádám a várparancsnok, mind addig, mig az őrsereg

Digitized by Google

mindenben fogyatkozást látván, pártot üte, s Forgácsot kénszerité a vár feladására. Ezután a töröktől csak 1685-ben vették vissza a mieink iszonyu erőködésekkel, s áldozatokkal. Végre 1703-ban árulás által Rákóczy Ferencz foglalta el; de 1709-ben Heister cs. tábornok feladás következtében, visszavette, s később földig lerontatott.

Értény, magyar falu, Tolna vármegyében, egy meneteles dombon, 1350 kath. lak., paroch. templommal. Endrősy János értényi plebánus egy grammaticalis iskolát is alapitott itt, de a tőke a devalvatio miatt leolvadván, most fen nem állhat. Határa első osztálybeli; tiszta buzája hires. A hozzá tartozó Méhes pusztán Leányvárának, Edelény pusztán pedig Kupa várának omladékai láthatók. Az utolsónak hármas sánczai jól megkülönböztethetők, valamint közelében egy faragott kut is épségben vagyon s jó vizzel szolgál. Birja Eszterházy herczeg, s ut. p. Sió-fok.

Esküllő, **Kalota**, **Kesztег**, **Pestere**, **Ürgeteg**, oláh faluk Bihar vgyében, Öt falu határának neveztetik, minthogy az erdő, legelő közös, s megkülönböztetve nincsenek. Ez öt falu fekszik hegyes, völgyes vidéken, Váradhoz keletre 2 mfdnyi távolságra. Földjük agyagos, sovány; erdejük roppant; gyümölcs kivált szilva sok. Esküllőn lakik 230, Kalotán 168, Kesztegen 198, Pesterén 250, Ürgetegen 246, kik kevés kath., ref. és zsidót kivéve mindnyájan n. e. óhitüek, öt anyatemplommal. Birják: Niczky, Tisza, Kabos, Eördög, Bekk, Szerdahelyi, Servánszky, Geőcz, Zámbó, Kállay, Irinyi családok.

Esegvár, lásd Herend, Veszprém vgyében.

Esső, Pest-Pilis v. puszta, Gyóntól délre, 22 k., 2 ev. l. F. u. gr. Keglevics.

Eszeny, puszta, Fejér vgyében, közel Isztimérhez, szép erdővel; gr. Zichy István palotai urad. tartozik.

Eszény, Szabolcs v. magyar falu, a Tiszán tul, Beregh vmgye szomszédságában: 22 romai, 12 g. kath., 670 ref., 24 zsidó lak., ref. anyatemplommal, termékeny határral, erdővel. Van 8⅛ 1-sö osztálybeli egész telke, F. u. hg Eszterházy, gróf Fáy, Beregszászy, Bideskuthy s. m. t. Ut. p. Ungvár.

Eszi, puszta, Bihar vgyében, lásd Komádi.

Eszlár (Tisza), Szabolcs v. magyar falu, Tokajhoz dél-nyugotra 1 mfdnyire: 492 romai, 194 g. kath., 4 evang., 1496 ref., 14 zsidó lak., rom. kath. és ref. anyatemplommal, 21 első oszt. egész jobbágytelekkel. Itt sok nemesitett juh tenyésztetik. F.u. a Kallay nemzetség, s b. Bánffy, Ónody.

Esztár, magyar falu, Bihar v.-gyében, szép síkságon, ut. postája Pocsaj. Lakja 1840 lakos, kik 15 r. kath., és 25 zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok s papjuk helyben. Határa 9000 hold, mellyből szántó 4000 h., rét 2550 h., erdő 250 hold, legelő 700 h., vizjárásos föld 1500 h., mellynek harmadát szárazság idején kaszálni lehet. Ezekből urbériség 864 h. szántó, 300 h. rét, 250 h. nádas, a legelő közös; a többi majorság. Földe gazdag termékenységű, néhol azonban szikes, s kevés helyen homokkal vegyitett; hires dohányt termeszt és szép szarvasmarhát nevel. Határát keresztülfutja a Berettyó; ebből szakad ki a Kék-Kálló s megy a konyári határra; van 40 holdnyi szíksós tava, több mocsárja, s a rétek közt egy vár nyoma, hol most az uraság baromfi majort tart. Fő birtokosa Szunyog Albert, aztán Hodosy Miklós, Vér Amalia, Schlak Károlynő, özv. Radványi Ferenczné, Radványi Lajos, Banó József.

Digitized by Google

Esztergál, magyar falu, Zala vgyében, a Zala völgyében, 387 kath. lak. A szalavári apátsághoz tartozik. Ut. p. Hahót.

Alsó-Esztergály, (Dolyne Sztreharo), Nógrád m. tót falu, 65 k., 679 evang. lak. Van itt egy kath. és egy felette régi evang. anyatemplom, mellyet még a Hussiták épitettek, s egy savanyúviz-forrása. Határja termékenyebb mint F. Esztergályé, de bora csekély, erdeje bőven. F. u. b. Balassa, gr. Zichy. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Felső-Esztergály, Nógrád m. tót falu, egy völgyben: 267 kath., 698 evang. lak., kik közt sok kerékgyártó, szekrény- és seprű-készitő találtatik. Hajdan nevezetes mezőváros volt, s vár is ékesitette. F. u. b. Balassa; gr. Zichy az idősb. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Esztergár, német falu, Veszprém vgyében, Zirczhez ½ óra, 630 kath., 24 zsidó lak., paroch. templommal. Határa meszes és kemény agyagos. Erdeje, liszt és fürészmalmai vannak. Birja az Ányos nemzetség.

Kis-Esztergár, puszta, Veszprém vgyében, 200 kath. lak. Ányos Farkas és Móricz birják.

Esztergom, (németül Gran, latinul Strigonium), királyi város, Esztergom vgyében, a Duna jobb partján, igen szép vidéken, Budához 6 mfd. távolságra, s közel tul a Dunán a bécs-pesti vasutvonalhoz. Elosztatik 4 részre, u. m. a tulajdonképeni királyi városra, a vizivárosra, Szent-György, és Szent-Tamás külvárosokra. A belváros utczái elég rendesek, házai többnyire földszintiek ugyan, de csinosan épültek fa- és cserép zsindelyre; piacza tágas. Van itt kath. paroch. és kórházi szentegyház, egy igen csinos uj kath. templom, Sz. Ferencz szerzetesi zárda templommal együtt, n. c. óhitü imaház, vármegyeház, városház és kath. kir. gymnasium, mellyben a sz. benedekiek magyarul tanitanak, tanitóképző-intézet, kisdedovó, érseki praeparandia, mellyben a theologiát végzett ifjak gyakorlatilag készittetnek a lelkészi hivatalra, takarékpénztár, postahivatal. Határa a városnak tágas, mert számlál 3051 h. szántóföldet, 1622 h. rétet, 4548 hold legelő, 1137 hold szőlőt, és 3277 hold erdőt a Duna ligeteit és szigetjeit is beszámitva. Fekete homokos szántóföldjei termékenyek, kivált igen jól termik a kukoriczát; legelője nagy részben homokos; szőlőhegye kedves izü fejér és vörös borral, sok gyümölcscsel kedveskedik. A most leirt királyi városról északra a Duna és a várhegy közt terül el a viziváros, melly az érsek birtoka. Hajdan erős kőfalak és bástyák védelmezték. Emlitést érdemelnek itt a vár, egy a Duna partjára dülő hegy ormán. Ez a régi időkben nagy erősség, s fejedelmek, érsekek, török basák lakhelye volt; jelen időben diszesitik a néhai Rudnay Sándor esztergomi érsektől 1822-ben épittetni kezdett roppant székesegyház, melly ha felépülhet, csalhatlanul első temploma leend hazánknak. Nézésre méltók benne a fő oltárkép, sz. István királyunk kereszteltetését ábrázoló; a templom alatti magas és világos sirboltban a korán elhunyt Ambrus főherczeg s primás emlékszobra. Ugyancsak a vár ékességére szolgálnak a káptalanbeli urak nagyszerü lakházai, s egy nézést érdemlő vizerőmü. A vár alatti vizivárosban van egy kéttornyu pleb. templom, az eltöröltetett barátok zárdája, érseki kastély, kaszárnya, derék vendégfogadó a Duna hiddal átellenben. Határa a vizivárosnak kicsiny, mert csak 62 holdból, u. m. 35 h. kaszállóból, 20 hold gyümölcsöskertből, és 7 h. beltelekből áll. A királyi várostól keletre hegy

Digitized by Google

oldalban fekszik Szent-Tamás mezőváros, melly hajdan a helybeli prépostság, mostan pedig a káptalan birtoka. Van itt egy synagóga, jól dotált kórház, keserűforrás és egy 40 lépésnyi széles melegtó, melly soha be nem fagy. Külső határa nincs, hanem az ide csatolt Urkut pusztán bir 1300 kapa szőlőt. Végre Szent-György mezőváros a vártól keletre a Duna parton huzódik el, s hajdan gazdag prépostsággal és káptalannal birt. Van egy kath. plébániája, s 4151 hold határa, mellyből beltelek 94 h., szántóföld 661 h., rét 134 h, legelő 600 h., szőlő 1136 hold, és erdő 1527 hold. — Népessége Esztergomnak 11,454 lélek. Ebből esik a városra 7352, vizivárosra 812, Szent-Tamás mezővárosra 1594, Szent-György mezővárosra 1696 lakos. Vallást illetőleg, kevés zsidót, s még kevesebb óhitüt és protestanst kivéve, mindnyájan romai katholikusok; nyelvre nézve pedig nagy részben magyarok. Foglalatosságuk föld- és szőlőmüvelés, kézmüi és kereskedési ipar. De legnevezetesebbé teszi Esztergomot az, miszerint székhelye az esztergomi érseknek, ki primása, s igy első és fő papja hazánknak; valamint székhelye egy gazdag káptalannak. Az esztergomi érsekséget sz. István király állitotta 1001-ben s az érseket fő papi személynek tevé egész országban. Ugyancsak az esztergomi érsekek hajdankorban fő és titkos kanczellárjai (czimet illetőleg most is), sőt több izben helytartói voltak királyainknak; III. Károly idejétől fogva pedig hivatalbeli herczegi czimet viselnek. Egyházi megyéje kiterjed egész Esztergom (t. i. a hajdani); Hont, Pozson vgyékre, Nyitrának nagyobb részére, Komáromnak (a hajdaninak), Nógrádnak felére, Barsnak $^2/_3$dára, Győrnek és Pest-Pilisnek kevés részére Budapestet is befoglalva. Van benne 1 fő s 2 társas káptalan, 2 jövedelmes apátság, 7 valóságos prépostság, 471 plebánia, 3 seminarium, 27 szerzetesház, 7 apácza monostor, 8 fő és 38 alesperestség. — Esztergom eredetét, viszontagságait sürü homály fedi, s csak annyit tudunk, hogy hazánk első századjában Pannoniának legszebb, leggazdagabb városa s lakhelye vala fejedelmeinknek, királyainknak; a minthogy szent István apostoli királyunk is itt született és itt koronáztatott meg. Ez időben Rogerius és Bonfin gazdag szentegyházakkal, fényes csarnokokkal ékeskedő, nagy kereskedést folytató városnak rajzolják, mellyben a francz, olasz, németajku jövevények egész utczákat képezének. E dicső virágzását Esztergomnak legelőbb a tatárok tiprák el 1241-ben, a midőn házait felgyujtván, a váron kivül mindent elpusztitottak. Igyekezett ugyan IV. Béla királyi bőkezüséggel helyreállitani a várost, de elébbeni fényébe soha nem hozhatta; királyaink előbb Visegrádot, majd Budát választván lakásul; sőt 1543-ban a törököktől elfoglaltatván, s ez által számtalan véres ostromokat, pusztitásokat, öldökléseket szenvedvén, miután az érsek és káptalan is odahagyná, egészen elaljasodott, s oda lett. A török kiüzetésével ujra kezde éledni Esztergom, s 1708-ban királyi városi rangra jutván, továbbá 1820-ban az érseket Pozsonból, a káptalant pedig Nagy-Szombatból visszanyervén; ezentul ha nem régi fényét, legalább polgári gyarapodását alaposan reménlheti.

Eszterháza, herczegi kastély és kert Sopron vgyében, Sopronhoz keletre 3, a Fertő tavához $^1/_4$ mfdnyire. Az eszterházi kastélyt és kertet, mellyek pazar pompásságuk miatt magyar Versaillesnek neveztettek, bár hajdani fényükből sokat vesztettek, most az egész országban a legszebb s legdicsőbb kastélyok és ker-

Digitized by Google

tek közé sorozhatjuk. Épült ez a süttöri vagy söjtöri határban rónaságon. A várkastélyhoz mindenfelől fasorok visznek be, s maga számos uraságí mesteremberektől lakott épületekkel, istállókkal, kétfelől pedig a nyári és téli kertektől vétetik körül. Az egész két részre van oszlva, u. m. al- és fel-épületre. A felső vagy tulajdonképeni kastély köröskörül faragott képekkel párkányoztatik. Egész szélessége kivülről 54 öl, szárnyai 25 öl szélesek, 12 öl hosszak Van benne 126 ékesen kifestett és bőven megaranyozott szoba, ide nem számlálván a különböző csarnokokat és termeket. Az alsó épületben 2 felől 46 szoba számláltatik az udvari játékszinen kivül. Kerülete az egész Eszterházának a kertekkel együtt 6000 bécsi ölet, vagyis 1½ német mértföldet teszz.— Van itt 13 zsellérház is, 280 lakos, eredeti angolmenes, és egy répaczukorgyár, melly évenként készit 400 mázsa fejéritett czukrot, 100 mázsa jobbféle szörpöt, és 500 mázsa melassát. A leirt eszterházi pompás kastély az Eszterházy herczegi család majorátusi birtokához tartozik.

Esztregnye, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Kanisa, 880 kath. lak. Birja h. Batthyáni és Inkey családok.

Esztrény, Gömör vm. tót falu, Ratkóhoz 1 mfd. 237 ev. lak., kik mind kertekben, mind a szántóföldek barázdáin annyi gyümölcsöt termesztenek, hogy vele kereskedhetnek. Határuk igen sovány és hegyes. F. u. hg Koburg s m. Ut. p. Rimaszombat.

Esztró, Szalhmár v. oláh falu, N. Majtényhez délre 1 órányira: 314 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa kót nyomásbeli, s elég termékeny; réljei jók. F. u. gr. Károlyi György.

Ete, (Bene, Hegy, Tőbör), Pozson m. három egymás mellett lévő magy. falu, Szerdahelyhez 3 fertálynyi távolságra 130 kath., 52 ref., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Ette, magyar falu, Komárom, most Esztergom vármegyében, Komáromtól $1\frac{13}{16}$, Tatától 2, ut. p. Uj-Szőnytől $1\frac{10}{16}$ állomásra, Csep, Makk puszta, Császár, Kethely, Bottyán, Apáthi, Vasdinnye puszták és helységek közt. Határa halmos; földe nagyobb részben jó termő fekete föld, de homokos is van. Kiterjedése 3600 hold körül, s ebből 61¼ urbéri telek illetőség a lakosok által biratik. Szőlőhegye igen bőtermékenységü, de felette savanyu borral fizet. Van egy halastava, s a határ Csep felé eső részében figyelmet érdemel a Döbönkut forrás. Ez nagy bőséggel adja a kristálytiszta s igen hideg vizet. Népessége 1158 l., kik közt 1098 ref., 41 k., 7 ág., 12 zsidó. Ref. anyatemplom. A nép igen szorgalmas; a körülfekvő pusztákon sokat bérel; jellemök azonban együgyüség, viseletök a vidéki lakosokétól különbözik. Birja a falut gr. Zichy Miklós.

Ettes, Nógrád m. magyar f., 830 k., 1 ev. lak. Földjei igen jól miveltetnek; rétje, erdeje van. F. u. Szentiványi Ferencz maradéki.

Etyek, német-magyar falu, Fejéa vmgyében, közel Biához, ut. p. Buda. Van 1700 k., 400 ref., 12 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemploma, szép szőlőhegye, erdeje, kőbányája, sikeres tisztabuzát termő szántóföldje. Birja a fejérvári káptalan.

Eugeniusfalva, német falu, Baranya vgyében, Eszékkel átellenben, a Dráva bal partján, a béllyei főherczegi uradal. 250 k. lak. Eszékre a Dráván által egy hosszu fahid vezet.

Ezerény, puszta, Gömör vgyében, Pelsőcz mellett.

Ezeres, Krassó v. oláh falu, Dognácskához 3 órányira: 9 r. kath., 2021 óhitü lak., anyatemplommal, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

Digitized by Google

Digitized by Google

tek közé sorozhatjuk. Épült ez a süttöri vagy söjtöri határban rónaságon. A várkastélyhoz mindenfelől fasorok visznek be, s maga számos uraságí mesteremberektől lakott épületekkel, istállókkal, kétfelől pedig a nyári és téli kertektől vétetik körül. Az egész két részre van oszlva, u. m. al- és fel-épületre. A felső vagy tulajdonképeni kastély köröskörül faragott képekkel párkányoztatik. Egész szélessége kivülről 54 öl, szárnyai 25 öl szélesek, 12 öl hosszak Van benne 126 ékesen kifestett és bőven megaranyozott szoba, ide nem számlálván a különböző csarnokokat és termeket. Az alsó épületben 2 felől 46 szoba számláltatik az udvari játékszinen kivül. Kerülete az egész Eszterházának a kertekkel együtt 6000 bécsi ölet, vagyis 1 1/2 német mértföldet teszr.— Van itt 13 zsellérház is, 280 lakos, eredeti angolménes, és egy répaczukorgyár, melly évenként készit 400 mázsa fejéritett czukrot, 100 mázsa jobbféle szörpöt, és 500 mázsa melassát. A leirt eszterházi pompás kastély az Eszterházy herczegi család majorátusi birtokához tartozik.

Esztregnye, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Kanisa, 880 kath. lak. Birja h. Batthyáni és Inkey családok.

Esztrény, Gömör vm. tót falu, Ratkóhoz 1 mfd. 237 ev. lak., kik mind kertekben, mind a szántóföldek barázdáin annyi gyümölcsöt termesztenek, hogy vele kereskedhetnek. Határuk igen sovány és hegyes. F. u. hg Koburg s m. Ut. p. Rimaszombat.

Esztró, Szalhmár v. oláh falu, N. Majtényhez délre 1 órányira: 314 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa kót nyomásbeli, s elég termékeny; rétjei jók. F. u. gr. Károlyi György.

Ete, (Bene, Hegy, Töbör), Pozson m. három egymás mellett lévő magy. falu, Szerdahelyhez 3 fertálynyi távolságra 130 kath., 52 ref., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Ette, magyar falu, Komárom, most Esztergom vármegyében, Komáromtól 1 14/16, Tatától 2, ut. p. Uj-Szőnytől 1 10/16 állomásra, Csep, Makk puszta, Császár, Kethely, Bottyán, Apáthi, Vasdinnye puszták és helységek közt. Határa halmos; földe nagyobb részben jó termő fekete föld, de homokos is van. Kiterjedése 3600 hold körül, s ebből 61 1/4 urbéri telek illetőség a lakosok által biratik. Szőlőhegye igen bőtermékenységü, de felette savanyu borral fizet. Van egy halastava, s a határ Csep felé eső részében figyelmet érdemel a Döbönkut forrás. Ez nagy bőséggel adja a kristálytiszta s igen hideg vizet. Népessége 1158 l., kik közt 1098 ref., 41 k., 7 ág., 12 zsidó. Ref. anyatemplom. A nép igen szorgalmas; a körülfekvő pusztákon sokat bérel; jellemök azonban együgyüség, viseletök a vidéki lakosokétól különbözik. Birja a falut gr. Zichy Miklós.

Ettes, Nógrád m. magyar f., 830 k., 1 ev. lak. Földjei igen jól miveltetnek; rétje, erdeje van. F. u. Szentiványi Ferencz maradéki.

Etyek, német-magyar falu, Fejéa vmgyében, közel Biához, ut. p. Buda. Van 1700 k., 400 ref., 12 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemploma, szép szőlőhegye, erdeje, kőbányája, sikeres tisztabuzát termő szántóföldje. Birja a fejérvári káptalan.

Eugeniusfalva, német falu, Baranya vgyében, Eszékkel átellenben, a Dráva bal partján, a béllyei főherczegi uradal. 250 k. lak. Eszékre a Dráván által egy hosszu fahid vezet.

Ezerény, puszta, Gömör vgyében, Pelsőcz mellett.

Ezeres, Krassó v. oláh falu, Dognácskához 3 órányira: 9 r. kath., 2021 óhitü lak., anyatemplommal, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

Digitized by Google